

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HASAN-ALİ YÜCEL'İN TBMM KONUSMALARI ve İLGİLİ GÖRÜŞMELER

İKİNCİ CİLT
(1943 - 1946)

Derleyen:
Canan YÜCEL ERONAT

HASAN-ÂLİ YÜCEL'in
T.B.M.M. KONUŞMALARI
ve
İLGİLİ GÖRÜŞMELER

2. CİLT
1943 - 1946

DERLEYEN :
Canan YÜCEL ERONAT

I S B N : 975-7479-72-1 (Tk. No.)

I S B N : 975-7479-74-8 (2. Cilt)

S U N U Ş

Hasan-Âli YÜCEL 1935 yılında V. Dönem İzmir Saylav'ı olarak TBMM'ne girdi. 1950 seçimlerine kadar 4 Dönem, (1939-1943) VI., (1943-1946) VII., (1946-1950) VIII. Dönem İzmir Milletvekili olarak Mecliste bulundu.

1938 Yılıının son haftası Maarif Vekili oldu. Elinizdeki bu iki cilt, YÜCEL'in "yedi yıl, yedi ay, yedi gün" diye ünlü Millî Eğitim Bakanlığı sırasında TBMM'de yaptığı konuşmaların ve bu konuşmalarla ilgili görüşmelerin tümünü içeriyor.

V. Dönemde bir kez, (29.5.1937) çok kısa bir konuşması olmuş, verdiği önerge onaylanmış, 1946'da Bakanlıktan ayrıldıktan sonra da üç kez söz almıştır.

YÜCEL'in açıklamalarının boşlukta kalmaması için, Milletvekillerinin bu açıklamalara neden olan sorularını ve önerilerini de derlemeye katmayı uygun gördük.

Tümünü TBMM Tutanak Dergisi'nden aktardığımızı düşünerek, imlasında ve dilinde değişiklik yapmamayı zorunlu bulduk.

YÜCEL'in gerçekleştirdiği I. Neşriyat Kongresi, I. ve II. Millî Eğitim Şûraları, I. Coğrafya Kongresi, Tercüme ve Ansiklopedi Bürolarında ve benzeri toplantılarda ülkenin, konularla ilgili ve bilgili aydınları biraraya gelerek, özgür bir ortamda düşünüp tartışarak özü öze, sözü söze katarak, asırlardır beklemedeki eğitim ve kültür sorunlarına çözümler aradılar.

Erek, ezilmeyen göçmeyen bir Türk vatandaşı, 15 yılda okuma yazma bilmeyeni kalmamış bir Türkiye'di. Yaratıcı, çağdaş, üretken, YENİ İNSAN'ı yaratacak ortamın oluşmasıydı.

Köylüsü, kentlisiyle bir ulusal bütünlük içerisinde milletçe kalkınmamız, aydınlanmamız sözkonusuydu.

YÜCEL, aydınlanmanın cansuyu kitapla, kitap seferberliğiyle işe başladı. Bir ulusal kitaplığıımız olmalı, kitap azık çantalarına girmeli, ekin tarlalarına karışmalıydı.

İlk kez bir Millî Eğitim Planı yapıldı.

Alınan kararlar TBMM'de de alışılagelemiştten çok farklı bir ilgi ve coşku ile tartışıldı ve yasalaştı.

Yasalar hızla hayata geçti.

Elinizdeki iki cilt, bir eğitim kültür destanının,

- Planlama,

- Yasalaşma,

- Gerçekleşme

Evrelerinden yasalaşma aşamasının öyküsü. İleri kuşaklara hem bilgi, hem de övünç ve hız kaynağı olsun diye derlendi.

Bu çalışmanın yayımlanmasında değerli katkılarını esirgemeyen TBMM Başkanı Sayın Hikmet ÇETİN'e, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Başkanı ve Üyelerine, hazırlanması ve yayımlanması aşamalarında özenli, özverili gayretlerinden ötürü TBMM Kütüphanesi, TBMM Basımevi Müdürlüğü ile TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu çalışanlarına teşekkürü borç biliyorum.

Canan YÜCEL ERONAT

Ö N S Ö Z

Tarihimizi, çok eskilere uzanan şanlı geçmişimizi, dünya tarihi içinde ele alıp bilimsel verilere dayanarak yansız bir görüşle incelememiz, 1923 Cumhuriyet Devriminin bir öğretisidir. Bu bilince de, Atatürk devrimlerinin kazandırdığı özgür düşünce ile ulaştık.

Cumhuriyetimizin siyasal tarihine ışık tutan en sağlıklı belgelerin başında, kuşkusuz TBMM Tutanak Dergileri geliyor. Her bölümünde yakın geçmişimizin bir kesiti aydınlanıyor.

Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu ile Parlamento Tarihi Araştırma Grubu'nun yayınları da yakın tarihimizi somut örneklerle günümüze taşıma görevini en iyi biçimde yerine getirmektedir.

Kurulumuz; Devletimizin ve Cumhuriyetimizin kurucusu, Büyük Önder **ATATÜRK**'ün Meclis açış konuşmalarını, O'nun en yakın dava arkadaşı ve II. Cumhurbaşkanı **İsmet İNÖNÜ**'nün Meclis konuşmalarını yayınlayarak büyük bir hizmette bulunmuştur.

Geçmişimizin sağlam belgelere dayanarak doğru değerlendirilmesi, elbetteki geleceğimizin yapılanmasında sağlam temeller olacaktır.

1998 yılında da Kültür, Sanat ve Yayın Kurulumuz, büyük eğitimcimiz, düşünür, yazar ve devlet adamı **Hasan-Âli YÜCEL**'in TBMM'de yaptığı konuşmaları ve bu konuşmalarla ilgili görüşmeleri de kitap haline getirme kararı almıştır.

UNESCO'nun 1997'yi, doğumunun 100. yılında, bütün dünyada **Hasan-Âli YÜCEL** yılı olarak duyurduğu düşünülürse, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu'nun bu kararının önemi daha da artıyor.

UNESCO, gerekçesinde **Hasan-Âli YÜCEL**'in;

- Türk Millî Eğitiminde önemli reformlar gerçekleştirdiğini,
- Köy Enstitülerinin kurucusu olduğunu,
- Dünya klâsiklerinden çeviriler programının öncüsü olduğunu,

- UNESCO Kuruluş Sözleşmesini imzalayan Millî Eğitim Bakanlarından olup,

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu'nun kurulmasını sağladığını vurguluyordu.

- Türk Millî Eğitimine, kültür hayatımıza üstün değerler kazandıran **Hasan-Âli YÜCEL**, kuşkusuz ülkemizin yetiştirdiği önemli ve büyük devlet adamlarımızdan biridir.

- Yaptığı hizmetler, bize çağdaş dünyanın kapılarını açmıştır; onunla övünüyoruz.

- Bu yapıtta **YÜCEL**'in TBMM'de yaptığı konuşmalar yayınlanmaktadır.

Bu çalışmayı gerçekleştiren Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu'na, konuşmaları derleyen Canan YÜCEL ERONAT'a ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Ve Kurul'un, seriyi başarıyla sürdürüp, böyle olumlu gayretlerle diğer devlet adamlarımızın konuşmalarını da günyüzüne çıkarmasını diliyorum.

Hikmet Çetin

Hikmet ÇETİN

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

İÇİNDEKİLER

<u>Konu Başlıkları</u>	<u>Sayfa</u>
– İlk-Okul Öğretmenlerinin Kadrolarına, Ödüllendirilme ve Cezalandırılmalarına, Sağlık, İctimai Yardım ve Yapı Sandıklarına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair Yasa Görüşmeleri	1
– Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1943 Yılı Bütçesi Görüşmeleri	25
– Maarif Vekâleti 1943 Yılı Bütçesi Görüşmeleri	33
– Basın Yayın Genel Müdürlüğü Vazife ve Teşkilâtı Hakkında Kanun Görüşülürken Hasan-Âli Yücel'in Sözleri	81
– Ankara Fen Fakültesi'nin Kurulması Hakkında Kanun Görüşmeleri	87
– İstanbul Üniversitesi Binalarının Yaptırılması Hakkında Kanun Görüşülürken	99
– Orta Öğretim Okullarında Yardımcı Öğretmen Çalıştırılması Hakkındaki 2624 Sayılı Kanun Müddetinin Beş Yıl Daha Uzatılmasına ve İkinci Maddenin Değiştirilmesine Dair Kanun Lâyihası Görüşülürken	105
– Beden Eğitimi Genel Müdürlüğü 1944 Yılı Bütçesi Görüşülürken	119
– Maarif Vekâleti 1944 Yılı Bütçe Görüşmeleri	137
– İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkındaki Kanun Görüşülürken	207
– Millî Eğitim Bakanlığı 1945 Yılı Yedi Aylık Bütçe Görüşmeleri	219
– Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1945 Yılı Yedi Aylık Bütçe Kanunu Görüşmeleri	271
– 1946 Yılı Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi Görüşmeleri	287
– Ankara Tıp Fakültesinin Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı Görüşülürken	355
– 1946 Yılı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Bütçesi Görüşmeleri	363

– Kırklareli Milletvekili Fuat Umay’ın Musikide Olağanüstü Kabiliyet Gösteren 5 Yaşındaki İdil Biret’in Geleceği Hakkında Ne Düşünüldüğünü Sorması Üzerine Hasan-Âli Yücel’in Açıklaması	369
– Kazanç Vergisi Kanununun Üçüncü Maddesinin 14 üncü Fıkrasının Değiştirilmesi İçin Kanun Tasarısı Görüşülürken	373
– Belediye Seçiminde İleri Sürülen Yolsuzluklar Hakkında Sözlü Soru Önergesi Görüşülürken	381
– Millî Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadroları Hakkındaki 2287 No’lu Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Görüşmeleri	385
– Üniversiteler Kanunu Görüşmeleri	393
– Üniversiteler Kanununun Kabulü Üzerine	467
– Sözlük	477

KISALTMALAR ve TANIMLAR

İ	: İnikad
C	: Celse
B	: Birleşim
O	: Oturum
E	: Encümen (Komisyon)
E.M.M.	: Encümen Mazbata Muharriri (Komisyon Kâtibi)

DÖNEM	: Yasama dönemi
TARİH	: Yasama dönemi süresi
REİS	: Oturum Başkanı
BAŞKAN	: Oturum Başkanı
VEKİL	: Bakan
İÇTİMÂ	: Toplantı
İNİKAD	: Birleşim
BİRLEŞİM	: Genel Kurulun belli bir gününde açılan toplantısı
CELSE	: Oturum
OTURUM	: Bir birleşimin ara ile bölünen kısımlarından her biri

TBMM Tutanak Dergisi

C : Cilt

s : Sayfa

İLK-OKUL ÖĞRETMENLERİNİN KADROLARINA, ÖDÜLLENDİRİLME VE CEZALANDIRILMALARINA, SAĞLIK, İÇTİMAİ YARDIM VE YAPI SANDIKLARINA VE ÖĞRETMENLERİN ALACAKLARINA DAİR YASA GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Şemsettin GÜNALTAŞ

TBMM Başkanvekili (Sivas)

KONUŞMACILAR

Hasan-Âli YÜCEL

Maarif Vekili (İzmir)

Hasan MENEMENCİOĞLU

Adliye Vekili (Mardin)

Abdurrahman Naci DEMİRAĞ (Sivas)

Nevzad AYAS

(Bursa)

Ali Rıza ESEN

(Siirt)

Rasih KAPLAN

(Antalya)

Hacer DİCLE

(Kastamonu)

Safiyüttin ERDEM

(Erzincan)

Ali Kâmi AKYÜZ

Mazbata Muharriri (İstanbul)

İbrahim Etem BOZKURT

Dahiliye Encümeni Mazbata

Muharriri (Zonguldak)

Dr. Ali Süha DELİLBAŞI

(Kütahya)

İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına, Hususi İdarelerden Alacaklarına, Mesken Bedellerine, Terfî, Taltîf ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler İçin Teşkil Edilecek Sağlık ve İhtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına Dair Kanun

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Arkadaşlar, birinci müzakeresi yapılacak maddelerin yedincisinde, ilkokul öğretmenlerinin alacaklarına dair kanun lâyihası vardır. Bu kanun lâyihasına esas olan hükümler, Parti grubunun zaten kararına iktiran etmiş hükümlerdir. Biran önce bu arkadaşları alacaklarını almak ve alacakları dolayısıyla mevcut bazı hükümleri değiştiren cihetlere kavuşturmak için bu kanunun müstacelen ve tercihan müzakeresine müsaade buyurmanızı istirham edeceğim. (Muvafık sesleri).

Adliye Vekili Hasan MENEMENCİOĞLU (Mardin) — Efendim, ruznamede şimdi müzakere edilecek Ceza ve tevkif evleri umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki lâyiha, mahiyeti itibariyle müstaceldir. Müstacelen müzakere ve kabulünü rica ederim.

REİS — Birinci müzakeresi yapılacak maddeler arasındaki ilkokul öğretmenlerine ait lâyihanın tercihan ve müstacelen müzakeresi Maarif vekili tarafından teklif ediliyor. Bu teklifi yüksek reyinize arz ediyorum : Tercihan müzakeresini kabul buyuranlar... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Müstacelen müzakeresini kabul buyuranlar... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı?

Abdurrahman Naci DEMİRAĞ (Sivas) — Muhterem arkadaşlar, şimdi müzakere edeceğimiz bu kanun lâyihası ilk öğretim vaziyetimizi ıslah edici bir vaziyettir. Bundan dolayı gerek encümenleri gerek vekâleti tebrik ve teşekkürle lâyık görürüm. Yalnız kanaatimizce bu iş idarei maslâhat kabilinden bir iştir. Bu işin esastan halledilmesi lâzımgelir. Bunu demekle bu kanunu reddedelim, başka şekilde yapılsın demek istemiyorum. Yalnız bugün bu kanunla bu işin halledilmiş olmadığını, ilköğretim meselesini haki ki ve sâlim bir mecraaya sokmak lâzım geldiğini ifade etmek istiyorum.

Arkadaşlar; ilk tahsil işi bugün idarei hususiyelere tevdi edilmiştir. İdarei hususiyeler kendi menabiine göre bir çok vezâifile mükelleftirler. Bugün tahakkuk etmiş bir keyfiyettir ki, idarei hu-

susiyeler deruhde ettikleri vazifeleri ifa edecek vaziyette değildirler. O halde ya bu idarei hususiyeleri takviye etmek ve kendilerine tevdi edilen vazifeleri hakkiyle ifa edebilmek için onları takviye veya hut onların vezaif ve vecaibinden bir kısmını alıp başkasına tevdi etmektir. Tabii bu çok ehemmiyetli bir meseledir. Bunun bir dakika, bir saat, bir günde halledilmesine imkân yoktur. Benim kanaatimce bu ilk öğretim işini idarei hususiyelerden alıp doğrudan doğruya idarei umumiyyeye vermek meselenin en selâmet yoludur. Binaenaleyh, Maarif vekilinden bu yolda yeni esasları istihdaf eden yeni kanunlar getirmesini rica ediyorum. Bu iş bu meseleyi halletmez. Gerçi maaşını alamıyan memurların âcil vaziyetini düzeltmiştir, onları tatmin edici vaziyetler temin etmiştir. Kadroları mütemadiyen yükselterek idarei hususiyeleri âciz vaziyette kalmaktan kurtarmıştır. Fakat bu maksadı temine kâfi değildir. Binaenaleyh, ilk öğretim işini Muvazenei umumiyyeye alarak zaten onların terfi ve terakkisini üzerine almış olan Maarif vekâletinin çok muhtaç olduğumuz ilk tedrisat esaslarını üzerine almalarını ve bu hususta bir kanun hazırlayıp Meclise getirmelerini rica ediyorum.

REİS — Buyurun Nevzad Ayas.

Nevzad AYAS (Bursa) — Muhterem arkadaşlar, bu kanun lâyihasının iki cephesi var. Birinci cephe; idarei hususiyelerin muhtelif senelerde ilkokul öğretmenlerine borçlandığı büyükçe bir meblâğın tesviye tarzına dair hükümlerdir.

İkinci cephesi de; ilköğretim sahasında şimdiye kadar bir gedik halinde açık kalmış olan bazı mevzuların tadilen veya yeni baştan kanuni hükümlere bağlanmasıdır. Bu ikinci cephe ilkokul öğretmenlerinin terfileri, tecziyeleri, taltifleri; sonra mesken ihtiyacına karşı bir yapı sandığı teşkili ve nihayet bir yardım sandığı kurulması yolunda olan bazı tesanüt tedbirleridir. Birinci cephe olarak arzettiğim mevzuu; derhatır buyurursunuz ki Partimizin Grup Umumî Heyeti toplantısında bendeniz tarafından verilmiş bir karar dolayısıyla uzun uzadıya müzakere mevzuu olmuş, bir komisyon teşkil edilmiş ve bu komisyonca hazırlanan mazbata umumî Heyetçe tasvibe mazhar olmuştu. Bu lâyiha da Umumî Heyetin kabul ettiği esaslar dairesinde kanuniyet kesp etmek üzere Meclisi Âlinize sunulmuş bulunuyor.

Arkadaşlar, bu cephe üzerinde dururken başta Dahiliye, Maliye ve Maarif vekâletleri olmak üzere Hükûmete şükranlarımı sunarım.

3-4 milyon lira arasında bulunan bir borcun böyle sağlam tesviye suretlerine bağlanması hakikaten bir muvaffakiyettir. Kanun lâyihası yalnız biriken borçları tesviye yollarını temin etmekle kalmamakta, aynı zamanda bundan sonra idarei hususiyelerin ilköğretim muallimlerine borçlanmaması için bir takım kanuni tedbirleri de ileri sürmektedir. Teknik bakımdan, böyle iki cephe halinde mütalâa ettiğim işlerin bir arada tedvini belki dikkati celbedebilir. Fakat etraflı bir görüşle bu iki nevi işlerin aralarındaki sıkı irtibat bulunduğu kolaylıkla tâyin olunabilir. Çünkü terfî, tecziye ve taltif mahiyetinde olan ikinci nevi hükümler de muallimlerin mesleklerine bağlantıları ve idarei hususiyelerin muallimlere karşı malî vazifelerini hakkiyle ve vaktinde ifa etmesi esasiyle doğrudan doğruya veya dolayısıyla alâkalıdır. Şu itibarla teknik bakımdan, sathi bir görüşle, birbirinden farklı telâkki edilebilecek olan hükümlerin bir araya toplanmasında büyük bir mahzur pekte mevzuubahis olamaz.

Muhterem Abdurrahman Naci arkadaşımızın temas ettikleri bir nokta var. Onun üzerinde de Parti Grubu Umumî Heyetinde bahis açıldığı için kısaca durmak isterim. Filvaki en sağlam tedbir; idarei hususiyelerin bu kanun lâyihasıyla tanzim olunmak istenilen tediye kabiliyetlerini idame için bugünkü varidat kaynaklarını takviye etmektir. Parti Grubu Umumî Heyeti kararıyle teşekkül eden komisyonun mazbatasında mevzuubahis olduğu cihetle, işin bu cepheden de mütalâası için Umumî Heyet kararıyle vilâyetler varidat kaynaklarının takviye edilmesi hususunda tedbirler araştırmak üzere bir komisyon teşekkül etmiştir. Bu komisyon teşekkül halindedir. Bu tedbirleri aramak vazifesiyle mükelleftir. Öyle umuyorum ki komisyonun bulacağı müspet tedbirler, arkadaşımızın haklı olarak temas ettikleri gibi pürüzlü noktalar varsa onları da halletmiş olacak ve bu lâyiha kanuniyet kespettikten sonra hükümlerinin daha katiyetle yürümesini temin etmeğe kâfi gelecektir. Arkadaşlar, bu vesile ile bir nokta üzerinde daha durmak istiyorum. İlk tahsil mevzuu üzerinde. Bu intihap devresinin dördüncü içtima senesini yaşamaktayız. 1939 senesindenberi maarif sahasında hayli mesafe almış bulunuyoruz. Bendeniz 1939 bütçesi münasebetiyle muhtelif maarif meseleleri hakkında maruzatta bulunurken ilk tahsil meselesi üzerinde de durmuş ve Maarif vekili Hasan Âli Yücel'in bu meselenin hallini temin edecek âcil olduğu kadar amelî tedbirler bularak Yüksek Heyetinize kanun lâyihası halinde getirmesini temenni etmiştim. O zamandanberi köy ensti-

tülerinin tesisi, köy okulları teşkilâtı hakkında gelen kanun lâyiha-ları tasvibinize mazhar oldu, kanuniyet kespetti. 103 senedenberi, Tanzimattanberi bir türlü halledilemiyen ilköğretim meselesinin halli etrafında kuvvetli adamlar atıldı ve bu iş planlaştırıldı. Bu noktai nazardan da Maarif vekâletine teşekkür eder, vekâletin bu muvaffakiyetli yolda devamını ve kanunların tatbıkında da aynı muvaffakiyete mazhar olmasını dilerim.

Ali Rıza ESEN (Siird) — Sayın arkadaşlar, bu ilköğretim kanu-nunun müzakeresi sırasında bu hususta bazı düşüncelerimi arz-etmeği faydalı buluyorum. Evveleminde Hükümetin bu hususta il-köğretmenlerin geçen senelere ait alacaklarını vereceğine dair ge-tirmiş olduğu bu kanun çok yerinde ve çok güzeldir. Aynı zaman-da da bu yapılmalıdır da. Yalnız buna müteferri olan bir kısım var-dır; en ziyade söylenecek söz bunun üzerindedir. Gönül isterdi ki bu kanun Grup Heyetinde görüşülürken idarei hususiyelerin vari-datının arttırılmasına ait bir şekil vardı, o şekil taayyün ettikten sonra ikisi beraber gelseydi çok daha isabetli olurdu. Çünkü ida-rei mahalliyeler bu öğretmenlerin paralarını veremiyorlar ve vere-miyeceklerdir. Çünkü bunlara bir hak verilmiştir. Şunu söylemek isterim ki, şunu huzurunuzda tekrarlamak isterim ki, ilköğret-menler bu memlekete çok hizmet etmişlerdir. Bunların adedi 13-14 bin kadardır. Muhtelif köylere gitmişlerdir. Feragati nefsiyle ça-lışmışlardır. Evvelce bunlara yapılan kanun çok güzeldi. Bunlara bir hak veriyordu, mesken veriyordu ve idarî makam ücreti veri-yordu, otomatikman terfi hakkı veriyordu. Bunlardan bu hakları alıyoruz. Bizde bir darbimesele vardır : Deveyi hendekten atlatan bir tutam ottur, derler. Yapacağımız ufak bir fedakârlıkla bu evlâ-dı vatanı mesleklerine bağliyabiliriz. Bunu idarei mahalliyede bira-kırsak ekli bir kanun olacaktır. Yine bu dertleri Heyeti Umumiye-miz görüşecektir, bu iş yine buraya gelecektir. Esasen bu mesele ne Maarifindir, ne Dahiliyenindir, Heyeti Umumiyemize, Devlete düşen bir vazifedir. Cezri bir surette halledilmek lâzımdır.

Arkadaşlar, bu badireyi atlattıktan sonra biz bir doğum işine baş-liyacağız. Büyüyen çocukları okutacağız. Onun için hakikî ve onla-rın hakkını tamamiyle temin edecek bir kanun yapmak lâzımdır. Ben Maarif vekili Beyden çok arzu ederim ki böyle bir kanun getir-sinler. Onların hakları temin edilsin. Maruzatım bundan ibarettir.

REİS — Buyurun Rasih Kaplan.

Rasih KAPLAN (Antalya) — Arkadaşlar, Abdurrahman Naci ar-kadaşımızın temas ettikleri nokta ilk tedrisatın hususi idarelerden

alınıp umumî idareye devri temennisi; benim gördüğüme göre, ka-naatıma göre, tecrübelerime göre memleketin lehine olmaz arkadaşlar. Bu temenniler bazan zaman zaman ızhar ediliyor. Fakat şunu hepimiz biliriz ki bu memleket o devri de yaşamıştır. Vaktiyle Maarif nezareti tarafından idare edilen kazalardaki tek rüştiye devrini yaşamıştır. Bu devri hepimiz biliyoruz.

Abdurrahman Naci DEMİRAĞ (Sivas) — O zamanla kabili kıyas değildir.

Rasih KAPLAN (Devamla) — Hayır, idarei umumiyenin bugüne kadar, bir çok işler ve ihtiyaçlar karşısında, tahsisat ayırmanın ne demek olduğunu bu Mecliste bulunan arkadaşların hepsi gayet iyi bilirler. İdarei umumiye, mübrem ve zaruri binbir ihtiyaç içinde, ilk tedrisatta bugünkü inkişafı dahi gösteremez. Onun için bugün tutulan yol en iyi yoldur, en doğru yoldur. İdarei hususiyeler kendilerine verilen vazife üzerinde çalışırlarken idarei umumiye onlara yardım edecektir. Bugün de aynı yola girmişizdir. Köy enstitülerini vekâlet üzerine almıştır. Köy enstitülerinden çıkan muallimlerin maaşlarını Vekâlet üzerine almıştır, öğretmenlerin maaşını Vekâlet üzerine almıştır. Şu halde idarei hususiyelere, ilk tedrisat bakımından, âzami yardıma doğru Devlet bütçemiz gitmektedir. Bu esası bozmamağa dikkat etmemiz lazımdır.

Arkadaşlar, idarei hususiyeler de aynı zamanda, Enstitülerden çıkan hocaların maaşları, Enstitülerin masrafları idarei umumiye-den verilirken, ilk tedrisat bakımından kendi yükleri hafifletilmektedir. Bu hafifleme dolayısıyla, idarei hususiyeler, ilk tedrisatın daha idarei umumiye tarafından temin edilemeyen bina ve sair mübrem ihtiyaçlarını temine doğru bundan sonra bir adım atmıya başlayacaktır.

Arkadaşlar, idarei hususiyelerin 1329 da başlayan tarihine göz gezdirirseniz görürsünüz ki; idarei hususiyeler ilk tedrisatta çok mühim vazifeler görmüşlerdir.

Arkadaşlar, gezdiğimiz intihap dairelerimizde olsun, intihap daireniz olmıyan vilâyetlerde olsun bir çok köylerin mektepleri, bir çok şehir ve kasabanın mektepleri ancak idarei hususiyeler tarafından yapılmıştır. Bu, idarei hususiyelere ilk tedrisatın verildiği günden başlar. Ondan evvel böyle bir şey yoktu. İdarei hususiyelere, Abdurrahman Naci arkadaşımın da temas ettiği gibi, vazife çok verilmiş fakat memba ise azdır. Bu noktada müttefikiz. Fakat vazife devri ile bu iş halledilmez. Buna bariz bir misal arzedeyim : Bun-

dan üç, dört sene evvel ilköğretim müfettişleri idarei hususiyelerden vekâlete alındı. O senedenberi dairei intihabiyeme her gidişimde, her sene giderim, ve bu işle her sene meşgul olurum, arkadaşlar; netice şudur : Müfettişler idarei hususiyelerde iken her sene her mektebi üç defa teftiş ediyorlardı, vekâlete devredildikten sonra, verdiğimiz harcırah tahsisatının azlığı yüzünden, senede ancak bir defa teftiş edilebiliyor. Şu halde devirle bu işin halledilemeyeceği bu misalle tebarüz eder ki, hangisi daha faiktir? İdarei hususiyeler, kendi vilâyetleri dahilinde ilk mektepleri teftiş edecek müfettişlere 3 defa devir ve teftiş harcırahı temin edebiliyorlardı. Vekâlete devirden sonra arkadaşlar, ancak bir defa, o da mektepleri görmek için, umumî bütçeden harcırah ayırabildik. Şu halde bütün mektepleri aldık mı, tahsisatsızlık yüzünden mekteplerin adedi de yavaş yavaş azalacaktır. Onun için Devletin tuttuğu yol doğrudur, idarei hususiyeler bu vazifelerine devam etmelidir, maruzatım bundan ibarettir. Esasen bu lâiyhayı müzakere eden encümene de dahil olduğum için kabulü taraftarıyım, yerinde bir kanundur.

Hacer DİCLE (Kastamonu) — Sayın arkadaşlarım, hususi idarelerden maaş alan ilkokul öğretmenlerinin terfi, taltif ve cezalandırılmaları ve bu öğretmenler için teşkil edilecek sağlık ve içtimai yardım sandığı ile yapı sandığına ve öğretmenlerin alacaklarına dair kanun lâiyhasını Yüksek Meclisimize arzeden Maarif vekilimize ve bu kanun üzerinde çalışan arkadaşlarımıza bu kürsüden teşekkür etmeği büyük bir vazife bilirim. Kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrası, «Valilikler bu cetveldeki aded ve dereceler dahilinde olmak üzere 3656 sayılı Kanunla işbu kanunda yazılı esaslara göre umumî meclis kararıyle öğretmen ve yaröğretmenlerin terfilerini karşılayacak tahsisatı malî kudretleri nispetinde bütçelerini koyarlar.»

Sayın arkadaşlarım; hususi muhasebelerin içinde çalışan bir arkadaşınızım. Bu itibarla vaziyetlerini yakinen bilirim. Hususi muhasebelerin ihtiyaçları gün geçtikçe çoğalmakta ve bunların gelirleri daima sabit olduğu halde giderleri hergün biraz daha artmaktadır. Hususi muhasebeler bütçelerinde bir tevazun temin edebilmek için ya bir mektebi kaparlar, ya bir yolun inşasını ihmal ederler, yahut bir hastanenin kadrosunu daraltırlar veyahut mühim bir yekûn teşkil eden muallimlerin kanuni haklarını veremiyerek bütçelerinde bir tevazûn temin ederler. Bu hal mevcut iken kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrasındaki malî kudretleri nispetinde ibaresi ile bu kanunun istihdaf ettiği gayeyi telif etmeği im-

kân yoktur. Bugün hakikaten Maarif vekilimiz bu kanunu getirmekle çok iyi bir iş yapmıştır. Kendisine bilhassa teşekkür ederiz. Bugün hakikaten muallimlerimizin borçları tasfiye edilecektir. Fakat gün geçtikçe hususi muhasebe yine yeniden borçlanacaktır.

Arkadaşlar, kültür hayatımızın temelini ilk mektepler teşkil etmektedir. Kültür hayatımızın temelini teşkil eden bu ilk mektep öğretmeni arkadaşlarımızın böyle velevki bir gün bile olsa kıdem zamlarının gecikmesine benim gönlüm razı olmuyor. Siz arkadaşlarımın da gönüllerinin razı olmayacağına katî inancım vardır.

Arkadaşlarım, ikinci bir endişem daha var : Malî kudretleri müsait olmıyan yerlerden malî kudretleri müsait olan yerlere muallim arkadaşların akın etmesi endişesi. Çünkü birbirine yakın olan iki vilâyetten birinin malî kudreti müsait olup diğerinin malî kudreti müsait olmazsa bu arkadaşların bir kısmı herhangi vesilelerle oraya gitmek istiyceklerdir. Halbuki bizim gayemiz bu değildir. Biz ilk mektep öğretmenini, birinci sınıftan başlayıp beşinci sınıfa kadar devam edip talebesini mezun etmesini arzu ediyoruz.

Üçüncüsü, yine bu madde ile alâkalı bir dördüncü madde var. Dördüncü madde «üçüncü maddeye göre bir vilâyet öğretmeni kadrosu içinde terfi sırası gelen öğretmenlerden hepsinin terfine vilâyet kadrosunun sayı ve dereceleri elverişli olmadığı takdirde aralarından tercih için aşağıdaki fıkralarda yazılı esaslara ve sıraya göre hareket edilir.

A) Okulun bütün işlerini müteaddit sınıflarının öğretim ve eğitimini uhdesinde bulundurarak bir kıdem müddetince aynı okulda çalışmış olmak;

B) Çalışma ve yaşama şartları güç olan muhitlerde bir kıdem derecesi müddetince çalışmak;

C) Müteaddit sınıfların öğretim ve eğitimini bir kıdem müddetince uhdesinde bulundurmak;

D) Bu kanunun beşinci maddesinde yazılı şekillere göre taltif edilmiş olmak;

E) Çok çocuğu bulunmak;

F) Bir terfi müddetinin ders yılları içinde izin almadan işinde aralıksız çalışmış olmak.»

Sayın arkadaşlarım, birinci maddedeki malî kudretleri nispetindeki ibaresi bu madde ile de alâkalıdır. meselâ bir vilâyeti ele alalım. Bu vilâyette 30 muallını kıdeme hak kazanmıştır. Nihayet

kadroları 10 kişilik ise bunların 20 tanesini bir tarafa bırakıp bu 10 taneyi tercih edeceğiz. Tercih sebepleri ise burada yazılmıştır.

Sayın arkadaşlarım, misalimi kendime tatbik ediyorum, mektepten çıktuktan sonra beni bir tren güzergâhına, diğer bir arkadaşımı da hakikaten yaşanması güç olan bir yere tâyin ederler. Bu benim elimde olan bir şey değildir.

İkincisi, herhangi bir hastalık sebebiyle mezuniyet alınmış olabilir, bu da elinde olan bir şey değildir.

Üçüncüsü, çok çocuğu olmak. Ya yeni evlenmiştir veyahut da tabiat ona çocuk zevkini tattırmamıştır. Binaenaleyh bunların tercih sebebi olarak konmasını doğru bulamıyorum. Maddelere gelindiği zaman fikirlerimi tekrar arz edip bu hususta takrir vereceğim, takdir yüksek Heyetinizindir.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Arkadaşlarım, bu kanunun mevzuu her şeyden önce bir borç ödeme meselesidir. Elde mevcut kanuni mevzuata 1702 numaralı kanunun tespit ettiği usullere göre terfileri yapılmış öğretmenler vardır. Bütçelerine terfilerine tekabül eden paralar konduğu halde bunların paraları verilmemiştir. Makam ücreti yine kanuna müsteniden tahakkuk etmiş olan ilk öğretmenler vardır, bunların da paraları verilmemiştir. Mesken bedelleri, teçhizat bedeli tahakkuk etmiş ilk öğretmenler vardır; bunların da paraları verilememiştir. Bu makam ücreti, teçhizat bedeli, mesken bedeli gibi borçlar teraküm etmiştir ve bunların yekûnu bir buçuk milyon lirayı bulmuştur. Bunun dışında 1702 numaralı kanunun tespit ettiği ve usullerine göre terfi edebilir dediğimiz, fakat vilâyetlerin bütçe kudretsizlikleri dolayısıyla bütçelerine koyamadıkları iki milyon lira mevcuttur.

Elimizdeki kanunlar, Devletin bu memurlarına «Terfi edeceksin, seni etmiyenlerden ayırdık» diye tebligatta bulunduktan sonra bütçe zâfı dolayısıyla para vermemeye mazur gösterir telâkki edilmedi. Böyle birikmiş olan para, arzettiğim gibi iki milyon liradır. Şu halde kanunun ruhu $1,5+2=3,5$ milyon borcu ödemek esasında toplanıyor. Nevzad Ayas arkadaşımızın verdiği bir takrir üzerine bu borçlar dolayısıyla Parti Grubunda, arkadaşlarım pek iyi hatırlıyacaklar, görüşüldü ve arkadaşımız Refik İnce'nin bir takririyle bir komisyon kuruldu. Bu komisyonda senelerdenberi bir türlü katî halle bağlanamıyan bu dâva bütün cepheleri ve bütünlüğüyle müzakere mevzuu oldu. Orada bulunan maliyeci, dahiliyeci ve maarifçi arkadaşlar bütün tecrübelerini, bilgilerini, bütün güzel niyetle-

rini bu meseleyi halletmek için birbirine kattılar. Vekil arkadaşlarım bütün yardımlarını bu yolda ortaya koydular. Bu borçların ödenmesini mümkün kılacak esaslar tespit edilebildi. Bu kanun lâyihası tespit edilmeden önce komisyonda «bugün bu borçları veririz, fakat yarın için önleyici tedbir alınmazsa yine bu borçlar birikir, aynı suretle bundan evvel olduğu gibi bir silme hareketi yapmaya mecbur oluruz. Bunu nasıl önlemeli?» denildi. Bunu önleyebilmek için 10 senelik bir kadro yapalım. Dahiliye vekâletiyle Maarif vekâleti anlaşsınlar, arzusu ileri sürüldü. Bu kanun dolayısıyla gerek sabık Dahiliye vekili Öztrak, gerek sayın Peker'in zamanında gösterdiği büyük yardımı huzurunuzda benim tarafımdan söylenecek değerde buluyorum. İki vekâlet baş başa verip böyle bir kadro yapsın. Malî kudretleri müsait olan vilâyetler, hatta bu kadro ile dahi mukayyet olmasın. Bu kadro asgarisi olsun. Daha fazla öğretmen alabilen vilâyetler alabilsin. Vilâyetlerin kudretleri az olanları umumî bütçede ilköğretime yardım adıyla açılmış bir fasıl vardır. Bu faslı bir ayarlama, emniyet süpâpı halinde kullanalım. Bu suretle ilerdeki seneler için yeniden borç biriktirici vaziyetlere mâni olalım. Vardığımız kanaat ve çare bu oldu.

Şimdi burada bendenizden önce konuşan arkadaşlarımın, gerek Ali Rıza arkadaşımın, gerek Demirağ arkadaşımın beyanlarına cevap da olabilecek bir cihete geçiyorum :

Parti Grubu ilk tahsil meselesini tam olarak muvazenei umumiye alalım diye bir karar vermiş değildir.

Parti grubu neye karar vermişse, hangi cihetler hükme bağlanmışsa biz o kanunların ve hükümlerin temayülleri ve hudutları içerisinde kaldık. Fakat şahsi mütalâatımı ben bütün açıklığıyla size arz edeyim. 1928 senesinde aziz Ebedi Şefimiz, umumî terbiye meselesini mevzuubahis etmişti. Bu arzettiğim tarih Necati merhumun Maarif vekilliğine rastlıyordu. Orada ilk tahsilin umumî muvazeneye alınması meselesi vardı. Bakınız aradan kaç sene geçmiştir, seneler geçtiği halde böyle bir karara, muhtelif vesilelerle toplanmış olan komisyonlar varamadığı gibi Maarif vekâleti ve Hükümet de gerek malî usullerimiz ve gerek dahilî teşkilâtımız bakımından büyük bir değişmeyi istilzam eden böyle bir teşebbüse yürümedi. Bendenizin düşündüğüm nokta şu olmuştur : Devlet Reisimizin işaret ettiği bir mevzu, tatbik edilmek için bu kadar sene beklemeye mecbur olursa demek ki, bu mevzuun mâna ve mahiyetinde kolay tahakkuk etmiyen, kolay gerçekleşmiyen bir cihet mevcuttur. Halbuki halline mecbur olduğumuz bir taraf vardır, ve

biz esasen bu istikamette dâvamızı halletmekteyiz. Onun için böyle bir külli dâvaya saplanıp seneler beklemektense daha pratik istikametlere gitmek ve bu suretle meseleyi kesip halletmet doğrudur düşüncesini daha verimli buldum.

Umumî bütçe meselesi bugün idarei hususiyelerin ilk öğretim işine tahsis ettiği para 15 küsur milyonun içindedir. Halbuki 1942 yılı umumî bütçesini açtığınız vakitte, bilâhare yapılmış münakalelerle ilk tahsile yedi milyon lira vermektесiniz. Demek ki, son üç sene zarfında bugün idarei hususiyelerin senelerdenberi vermekte bulunduğu paranın yarısını siz zaten ilk öğretim için Umumî bütçeden ödememize izin vermişsiniz. Köy enstitülerinin adedi arttıkça, kabul buyurduğunuz teşkilât kanunu hükümleri gerçekleşmeğe başladıkça, 30 milyon lira vereceksiniz. Şu halde ilk öğretim davasına zaten büyük Meclis bugün mevcut idarei hususiyeler bütçelerindeki yekûnun yarısını vermiş ve daha çoğunu vermeğe temayülü türlü vesilelerle izhar buyurmuştur. Onun için böyle umumî bir meseleye işi bağlamağı bendeniz doğru görmedim. Kaldı ki idarei hususiyeler vazifelerini hakikaten ciddiyetle tutmağı başlamışlardır. Delil : Cumhuriyetin hemen 15 senesinde Büyük Millî Şefimizi şahsan Başvekil sıfatıyla alâkadar eden bir mühim mesele olan ilk öğretmenler maaşlarının tedahülü dâvası diye bir dâva yine kendilerinin yüksek direktif ve ilgileriyle bugün artık mevcut değildir.

Son üç sene idarei hususiye bütçeleri alacak maaş kalmaksızın kapanmaktadır. Bu birikmiş olan paralar senelerin biriktirdiğı paralardır, borçlardır. Bazı idareci arkadaşların lüzumsuz endişelerinden, işi suale cevaba dökmelerinden, bazı meselelerde idarei hususiyelere ait meseleleri müsavi ehemmiyette tutmamış olmalarındandır. Maarifimiz ve Dahiliyemiz bu mevzuları müsavi ehemmiyette tutmağı ve tutturmağı başlandığından itibaren bu yolsuzluk ve dikkatsizlik hemen tam bir şekilde zail olur haldedir. Bu sene bir buçuk milyon borçtan bir kısmının idarei hususiyelerce kendi bütçelerinden teminini; şu kanunla teklif ettiğimiz cihetlerin, vilâyetlerin mühim bir kısmı tarafında daha bu kanun çıkmadan nazara alınmasını ifade etmekle hem vilâyetlerimizin başmda bulunan vali arkadaşlarıma teşekkür etmiş oluyor, hem de dahili idaremizin bu mevzuda çok uyanık bulunduğunu huzurunuzda iftiharla belirtmiş bulunuyorum.

Biz ilköğretim dâvasını palyatif tedbirlerle günlük bir şekilde halletmeğı asla düşünmedik. Yüzde 75'e yakın şehirlerde halledil-

miş olan, fakat ancak yüzde 21'i köylerde halledilebilmiş bulunan ilköğretim dâvası bu kanunla aşağı yukarı deliksiz ve boşluksuz bir halle kavuşuyor. Onun için umumî bütçe meselesine bendeniz bu kanun dolayısıyla temas etmeği şimdilik zamanında bulmuyorum. Bunun haricinde bu kanun, Maarif vekiliniz sıfatıyla ifade edebilirim ki, bize önümüzdeki seneler için tam yardımcı olacaktır. Bu kanun ilköğretim işinde büyük davalar ve güçlüklerle huzurunuz bizi getirmekten kurtaracaktır kanaatindeyim. Onun için lûtfedip kabul buyurmanızı tekrar istirham ediyorum (Muvafık, muvafık sesleri).

REİS — Heyeti umumiyesi hakkında başka mütalâa var mı? Maddelere geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hususi idarelerden maaş alan ilkokul öğretmenlerinin kadrolarına, terfi, taltif ve cezalandırılmalarına ve bu öğretmenler için teşkil edilecek sağlık ve içtimai yardım sandığı ile yapı sandığına ve öğretmenlerin alacaklarına dair kanun

MADDE 1. — Hususi idarelerden maaş almakta olan ilkokul öğretmenleri ve yaröğretmenleri için 1942 malî yılı başından mu-teber olmak ve on sene müddetle tatbik edilmek üzere valilik itibarıyla tesbit edilen kadrolar ilişik cetvelde gösterilmiştir.

Valilikler bu cetveldeki aded ve dereceler dahilinde olmak üzere 3656 sayılı Kanunla işbu kanunda yazılı esaslara göre umumî meclis kararıyla öğretmen ve yaröğretmenlerin terfilerini karşılayacak tahsisatı malî kudretleri nispetinde bütçelerine koyarlar. Bu kadrolar tenkis edilemez. Ancak malî durumu müsait olan valilikler umumî meclislerinin kabulü ve Vekiller Heyetinin tasdikiyle birinci fıkrada yazılı kadrolarını on yıl içinde de arttırabilirler.

Nevzad AYAS (Bursa) — Muhterem arkadaşlar, Maarif encümenimizin mazbatasının şimdi okunan birinci maddeye ait tarafında şöyle bir fıkra görülmektedir : (Encümenimiz bu maddede yazılı «malî kudretleri nispetinde» kaydı üzerinde epeyce durmuş ve bu kaydın ileride öğretmenler için yine eski dâvaya dönmüş manasını tazammun etmesinden haklı olarak endişeye düşmüş olmakla beraber zaten Bütçe encümeninden bir muhalif reye karşı ekseriyetle çıkmış olan bu ihtirazî kaydın birini maddeden kaldırılıp kaldırılmamasını Umumî Heyetin tasvibine bırakarak maddeyi aynen almıştır.)

Bu fıkrada kaydedilen «muhalif rey» bendenizin reyimidir. Bu münasebetle bu «malî kudretleri nispetinde» kaydının yersizliği ve lüzumsuzluğu hakkında maruzatta bulunacağım.

Bu kayıt aleyhinde ilk delili Hükümetin mucip sebepler lâyihasında görebiliriz : Hükümet mucip sebepler lâyihasında «kadrolar ve alacakların tesviyesi» fıkrasında şöyle deniyor; «... Öğretmenlerin maaş ve terfileri hususi idarelerin durumlarına uygun bir şekle getirilmekte ve umumî muvazeneden maaş alanların durumlarına benzetilmektedir...» Umumî muvazeneden maaş alanların durumu, Teadül kanununun umumî hükümlerine tabi bulunmaktadır. Teadül kanununun umumî hükümleri arasında terfi müddetine taallûk eden 7 nci maddede şöyle deniliyor : «Yukarı dereceye terfi için en az dört sene bir derecede bulunmuş ve bu kadar müddet o derece maaşını fiilen almış olmak şarttır...» Bu esastan sonra maddenin diğer hükümlerine geçiliyor.

Sonra 8 nci maddede bütçe imkânsızlıkları dolayısıyla kanunun tâyin ettiği müddet zarfında terfi edememiş olanların vaziyeti de düşünülerek şöyle bir hüküm konmaktadır :

«Ehliyetleri ve sicilleri itibariyle terfie hak kazandıkları halde kadroda münhal bulunmamak sebebiyle bir derecede iki terfi müddeti geçirmesine rağmen terfi edemiyenlere her derecede bir defaya mahsus olmak üzere üst derece maaşı verilir.»

Demek ki bütün memur zümrelerine taallûk eden umumî hükümlerde «malî kudret nispetinde» diye bir kayda lüzum görülmemiştir. Çünkü böyle bir kayıt zaten zait olurdu. Yalnız memur maaş ve ücretleri değil, bütün Devlet hizmetleri esasen bütçe imkânlarıyla mukayyet olduğu için vazı kanun böyle bir kayda mahal görmemiştir. Hiç bir memuriyet ve Devlet hizmetine böyle bir kayıt konmadığı halde ilk öğretim muallimlerinin tanzimine çalıştığımız maaş ve terfi vaziyetlerine taallûk eden kanun lâyihasının en esaslı bir maddesinde böyle «malî kudretleri nispetinde» diye bir kayıt koymak, yaptığımız kanundan şüpheye düşmek demektir. Kaldı ki bu kanun lâyihasının esasen üç maddesine öyle ağır kayıtlar konmaktadır ki, bu kayıtlar tatbik edilince zımnen vilâyetlerin malî kudretlerinin gözetilmesi işi de tahakkuk etmiş olacaktır. Bir defa bu maddede mevzuubahis olan kadro nedir? Bu kadro terfi işlerini tanzim ve tensik etmektedir ve bir iyimserlikle bu kadrodan fazla muallim istihdam etmek yolunu bulan vilâyetler için kadroyu tevsi etmek yolu açık bırakılmıştır. Böyle iyimser bir hava içinde ve

bu kadar kayıtlardan sonra muallimlerin terfi haklarını yine vilâyetlerin malî kudretlerine talik etmek reva değildir. Bu, işi esasından gevşetmek, hattâ korkarım ki, eski vaziyetin avdetine mahal bırakmak demek olur. Arzettiğim üç maddenin hükümleri sarihtir. Üçüncü maddede muallimlerin nasıl terfi edecekleri gösterilmiş, gayet sert hükümlere bağlanmıştır. Denilmektedir ki : Şu, şu makamlardan lehinde müspet rapor almış olmalıdır. Sonra dördüncü maddede de; terfi hakkını kazanan muallimlerin sayısı, bu birinci maddeye bağlanan kadrodan fazla tahsisat verilmesini icap ediyorsa o zaman böyle terfi müddetleri gelmiş ve raporlarla terfi hakları kabul olunmuş muallimler arasında bir tercih sırası gözetilecektir ve şu esaslara göre terfi yapılacaktır, denmektedir. Başka madde ile de, aşağıda sırası gelince söyleyeceğim, üçüncü bir kayıt konmaktadır. Bütün bu kayıtlardan sonra esasen vilâyetlerin «malî kudretleri» yalnız Tekaüt kanununda olduğu gibi zımnî değil, sarahaten de derpiş edilmiş olduğu halde ayrıca bir de «malî kudretleri nispetinde» kaydıyla daha birinci maddede, bu çok ümit verici, inşirah verici teşebbüsü zâfa uğratmak doğru değildir. Onun için bendeniz Maarif encümeni mazbatasının bir fıkrasında arzoluğu gibi Yüksek Heyetinizin takdirine güvenerek ve sığınarak bu kaydın kaldırılmasını bir takrirle arz ve teklif etmekteyim. Terviç ve kabul buyuracağınızdan çok ümitliyim.

Safiyüttin ERDEM (Erzincan) — Sayın arkadaşlarım, ilk öğretimin emektar, naçiz bir ferdi olmak sıfatıyla bu kürsüden, gerek şu hayati umumiyyeden bu kanunun tervici ile ilk öğretim müntesiplerinin terfi ve terfii ve bu kanun en güzel yolda yürütülmesi için lâzımgelen sözlerin söylenmesinden duyduğum ıftihar büyüktür. Meslektaşlarımın terfilerini temin etmek kasdiyle Hükümet tarafından, bilhassa Maarif vekilliğinden gönderilen bu kanunun, encümenlerde de lâıyk olduğu şekilde incelenmesi ve buraya, heyeti umumiyyeye gönderilmesi dolayısıyla gerek, Maarif vekilliğine ve gerek encümenlere teşekkürü borç bilirim.

Efendim, bu kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrasında zikredilen «malî kudretleri nispetinde» kaydının kaldırılmasını teklif ediyorum. Çünkü herhangi bir vilâyetin malî kudreti içinde bulunduğuş öğretmenlerin terfilerini temin edebiliyor, bu itibarla malî kudretleri müsait olan vilâyetlerin öğretmenleri terfi hakkına sahip olabiliyorlar. Halbuki bunun yanıbaşında başka bir vilâyetin malî kudreti müsait olmadığından ötürü, içinde bulunan öğretmenleri bu hakka malik bulunamıyorlar. Bu adalet noktai nazarın-

dan da muvafık görülmez zannederim. Bu itibarla bir takrir arz ediyorum. (Malî kudretleri nispetinde) kaydinin kaldırılmasını teklif ediyorum. Ümit ederim ki, yüksek tasvibinize hak kazanmış olur.

M. M. Ali Kâmi AKYÜZ (İstanbul) — Mesele, hususi idarelerin malî kudretleri müsait olduğu takdirde bu paraların verileceği meselesidir. Biz hakikaten mazbatamızda Nevzad Ayas arkadaşımızın dediği gibi bu kayıt üzerinde durduk ve bize bir endişe verdi. Aca bu kayıt asıl bizim istihdaf ettiğimiz gayeyi çürütecek, boşa çıkaracak mı? Ve bir kaç sene sonra yine aynı vaziyete mi düşeceğiz? Dedik ve bunu da mazbatamıza dercettik. Sonra baktık ki, Bütçe encümeni, Dahiliye encümeni Hükümetin teklifini aynen kabul etmişler. Hükümette bu (malî kudretleri, nispetinde) kaydini kendisi kabul etmiş olmakla elbette onun da kabul etmesinin bir veçhi vardır. Maarif vekâletini temsil eden arkadaşdan istizah ettik. Evet dedi. Bundan sonra endişeye pek mahal yoktur. Çünkü mesken bedelleri kalkıyor, onu Maarif vekâleti verecek, teşhizat bedelleri kalkıyor, onu da Maarif vekâleti verecek. Sonra köy enstitülerinin ihdası suretiyle bir kaç sene sonra 6 000 köy enstitüsü öğretmenleri şehirlere intikaledecek ve bunların bütçeleri de Maarif vekâleti bütçesine tahmil olunacaktır. Bunların hepsi idarei hususiyelere bir yardım demektir. Onun için bu gibi endişeye mahal yoktur dediler.

Bizim de esas fikrimiz bu kaydın kaldırılması merkezinde olduğu halde, kıraldan ziyade kiral taraftarı olmamak için, vekâletin bizzat tanzim ettiği kaydı kabul ettik. Fakat kalben hepimiz arzu ederiz ki, o kayıt kalksın ve bu daha muhkem bir şekle bağlansın. Arkadaşların bu kaydın kaldırılması hakkındaki tekliflerine ilk el kaldıracak olan yine Maarif encümeni âzasıdır. Şu itibarla mazbatamızın sonunda bunu Heyeti umumiyesinin reyine bıraktık ve gene Heyeti Umumiyenin reyine istinat ederek sözlerime nihayet veriyorum.

Hacer DİCLE (Kastamonu) — Sayın arkadaşlar, Maarif vekilimizi dinledikten sonra hakikaten ferahladık. Cidden bu kanun uzun seneler için bugünkü vaziyeti tasfiye için birikme mevzuubahs olmadığını ifadelerinde söylediler. Yalnız 3656 sayılı Kanunun umumî hükümleri varken biraz evvel arzettiğim gibi, ben de arkadaşlarım gibi, bu (malî kudretleri nispetinde) ibaresinin kaldırılmasını teklif ediyorum ve bunun için de bir takrir veriyorum. Takdir Yüksek Heyetinizindir.

Nevzad AYAS (Bursa) — Muhterem Maarif encümeni mazbata muharriri arkadaşım, Maarif encümeninin mazbatasında bu «Malî kudretleri nispetinde» kaydı hakkında izhar edilen endişeleri teyit edici mahiyette beyanatta bulundular. Esas itibariyle encümenle aramızda görüş mutabakatı vardır. Yalnız muhterem arkadaşım dediler ki, «Hükümetin teklif ettiği maddede böyle bir kayıt vardır. Dahiliye ve Bütçe encümenleri de bu kaydı ipka etmişlerdir. Elbette bunun bir sebebi vardır diyerek o kaydın bırakılması veya kaldırılması cihetini Yüksek Heyetin takdirine bıraktık». Bendeniz bu düşünce tarzını da kaydın kaldırılması lehinde bir mütalâa telâkî ediyorum. Asıl tereddüt mevzuu, endişe mevzuu olan noktayı açıkça ortaya koyalım : Esasen gerek Grup Umumî Heyetinde ve gerek bu Heyetin teşkilini tasvibettiği komisyonda meselenin bu cephesinin de gayet şümüllü ve etraflı surette tetkiki mevzuubahis olmuştur. Komisyon mazbatası Grup Heyeti Umumiyesinde müzakere olunurken, içindeki bir kayıt dolayısıyla, bendeniz, borçların tasfiyesi etrafındaki hükümlerin devamlı ve müessir olabilmesi için idarei hususiyelerin, varidat membaları noktasından takviyesine katî lüzum bulunduğunu ileriye sürdüm. İşin bu cephesini de mütalâa etmek için bir komisyon teşkilini arz ve teklif ettim.

Bu teklifim tasvip buyuruldu, böyle bir komisyon da halen müteşekkildir. Bu ciheti, lâyihanın heyeti umumiyesi hakkında maruzatta bulunurken de ifade etmiştim. Bu komisyon esasen endişe mevzuu olan noktayı bertaraf etmek için teşkil edilmiştir. Dahiliye vekâletince de bu husustaki hazırlık işine başlanmıştır. Bu komisyon, idarei hususiyelerin malî bakımdan, varidat noktasından takviyesi için tedbir alınması hususunda tetkikatta bulunacaktır. Bu komisyonun teşekkül etmiş bulunması; bu kaydın kaldırılması lehinde en büyük delillerden biridir. Onun için, muhterem mazbata muharriri arkadaşımızın Hükümetin teklifinde, Bütçe encümeninin , Dahiliye encümeninin metinlerinde böyle bir kaydın bulunmasını ileriye sürmesi dolayısıyla endişeye saik olan noktayı açıkça ortaya koydum. Bu kaydın kaldırılması yolundaki teklifimi arz ve tekit ederim. Bunları açıkça arzettikten sonra, takririmin lehinde rey vereceğinizi umar, teklifimin üzerinde ısrarla durduğumu söyleyerek sözlerimi bitiririm.

Dahiliye E. M. M. İbrahim Etem BOZKURT (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlar, bu kanuna bağlı bulunan ve birinci maddesinde zikrolunan 10 sene müddetle muteber olmak kaydıyla kabul

edilmiş olan kadro idarei hususiyelerin 1940 senesinde tatbik etmiş olduğu kadrodan yüksek bir kadrodur. O kadrolara ilâve edilmiş olarak tertip edilmiş bir kadrodur, vakıa ilâve azdır. Esasen idarei hususiyelerin malî vaziyetlerini biliyorsunuz. Filvaki bu kanunla idarei hususiyelerin bazı külfetleri idarei umumiye tarafından tehvin ediliyor. Fakat buna mukabil şimdiye kadar terfi ettirilmiş olupta bütçeye ithal edilmeyen veyahut mesken bedelleri veyahut teçhizat bedelleri hakları olupta bütçeye ithal edilmeyen alacakları doğrudan doğruya idarei hususiye bütçelerine ithal edilecektir. Şu halde demek ki idarei umumiyenin üzerine almış olduğu yardım nispetinde idarei hususiye fazlasıyla bütçesine bir yük alıyor ve 1940 senesi bütçesindeki tahsisattan fazla bir tahsisatı Maarif işlerine tahsis etmek mecburiyetinde kalacaktır. Binaenaleyh arkadaşların kaldırılmasını istedikleri malî kudreti kaydını kaldırdığımız takdirde idarei hususiyeler bu on sene içinde tatbik etmek mecburiyetinde bulundukları kadroyu derhal tatbik etmeleri lâzım gelecektir ki bu idareyi ve bütçeyi çok müşkül bir hale sokacaktır. Malî kudret kaydının kalkması lâzımdır. Bunu kısaca maruzatımı Dahiliye encümeni namına arz etmek üzere huzuruna çıkmış bulunuyorum.

REİS — Takrirler vardır, okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Şifahen arzettiğim sebeplere dayanarak bu lâyihanın birinci maddesindeki «malî kudretleri nispetinde» kaydının kaldırılmasını teklif ederim.

Bursa

Nevzat Ayas

Yüksek Reisliğe

Sözle arzettiğim sebeplerden dolayı birinci maddenin ikinci fıkrasındaki «malî kudretleri nispetinde» kaydının kaldırılmasını teklif ederim.

Erzincan

Safiyüttin Erdem

Yüksek Reisliğe

Şifahen arzettiğim sebeplerden dolayı birinci maddenin ikinci fıkrasındaki «malî kudretleri nispetinde» ibaresinin kaldırılmasını teklif ederim.

Kastamonu

Hacer Dicle

REİS — Üç takrir verilmiştir, aynı mealdedir.

Yani maddenin ikinci fıkrasındaki «malî kudretleri nispetinde» fıkrasının kaldırılmasını teklif ediyorlar. Bu teklifi Yüksek reyinize arz ediyorum. Nazarı itibare alanlar... Almayanlar... Nazarı itibare alınmamıştır.

O halde maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Hususi idarelerden maaş almak üzere ilkokul öğretmenliğine yeni tâyin edilenler bir yıldan üç yıla kadar stajiyer olarak çalışırlar. Bunların stajiyerlikte muvaffak olup olmadıkları, Maarif Müdürünün veya bölge ilköğretim müfettişinin veya Maarif memurunun başkanlığında teşkil edilecek üç kişilik bir kurul tarafından verilecek ve valilik yolu ile gönderilecek mazbataya göre Maarif vekilliğince tesbit olunur.

Bu kurulun üyeleri şunlardır :

1. Stajiyerlerin vazife gördüğü okulun başöğretmeni veya Maarif müdürünün seçeceği bir öğretmen;
2. İlköğretim müfettişi veya bölge ilköğretim müfettişinin seçeceği bir öğretmen;

Stajiyerlerin iş başında nasıl yetiştirilecekleri ve bu kurulun çalışma esasları Maarif vekilliğince tesbit olunur.

Stajiyerlikte muvaffak olamayanların vazifelerine son verilir. Bunlardan mecburi hizmeti olanlar hakkında gereken kanuni takibatta bulunulur.

Öğretmenliğe geçirilenlerin stajiyerlikte bulundukları müddet tekaütlüklerinde fiili hizmetlerine sayılır.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Hususi idarelerden maaş alan ilkokul öğretmenlerinden vazifelerini kusursuz yaptıkları aşağıda adları yazılı makamlardan ikisinin ayrı ayrı veya müşterek olarak her yıl verecekleri müspet raporla tesbit edilenlerin maaşları, bu kanunda yazılı esaslara göre Maarif vekilliğince bir üst dereceye çıkarılır :

1. İlköğretim müfettişi ile başöğretmen;
2. Maarif müdürü ile başöğretmen;
3. İlköğretim müfettişi ile Maarif memuru;
4. Maarif müdürü ile Maarif memuru;
5. Maarif müdürü ile ilköğretim müfettişi.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Üçüncü maddeye göre bir vilâyet öğretmen kadrosu içinde terfi sırası gelen öğretmenlerden hepsinin terfiine vilâyet kadrosunun sayı ve dereceleri elverişli olmadığı takdirde aralarından tercih için aşağıdaki fıkralarda yazılı esaslara ve sıraya göre hareket edilir :

a) Okulun bütün işlerini, mütaaddit sınıflarının öğretim ve eğitimi uhdesinde bulundurarak bir kıdem müddetince aynı okulda çalışmış olmak;

b) Çalışma ve yaşama şartları güç olan muhitlerde bir kıdem derecesi müddetince çalışmak;

c) Mütaaddit sınıfların öğretim ve eğitimi bir kıdem müddetince uhdesinde bulundurmak;

d) Bu kanunun beşinci maddesinde yazılı şekillere göre taltif edilmiş olmak;

e) Çok çocuğu bulunmak;

f) Bir terfi müddetini ders yılları içinde izin almadan işinde aralıksız çalışmış olmak.

REİS — Mütalâa var mı?

Dr. Ali Süha DELİLBAŞI (Kütahya) — Çok çocuklu tâbirinden maksat nedir? Lütfen bunu izah ederler mi?

E. M. M. Ali Kâmi AKYÜZ (İstanbul) — Çok çocuklu olmak elbette bir tercih sebebidir. Çocukların yaşı ve adedi tâyin edilmiştir. Fakat elbette bu, iki öğretmen arasında bir mukayese mevzuu olacağına göre, meselâ iki çocuklu olan bir çocuklu olana ve altı çocuklu olan beş çocuklu olana tercih edilecektir. Mesele budur.

REİS — Madde hakkında başka mütalâa var mı? Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Hususi idarelerden maaş alan ilkokul öğretmenleri 1702 sayılı kanunun 36, 40, 42, 43 üncü, 1880 sayılı kanunun 8 ve 9 uncu maddelerinde yazılı esaslar gözönünde tutularak aşağıda yazılı şekillere göre taltif edilirler.

a) Üstün başarılı sayılmak :

Vazifelerini olağanüstü başarıyla yaptıkları ders yılı sonunda tespit edilen öğretmenler «üstün başarılı» sayılırlar. Bunların adları Cumhuriyet Bayramı haftasında gazete ve radyo ile ilân edilir.

b) Başöğretmen namzedi unvanı verilmek :

En çok iki kıdem müddeti içinde dört defa üstün başarılı sayılanlar «Başöğretmen namzedi» unvanını alırlar. Başöğretmenler bunlar arasından Maarif vekilliğince tespit edilecek esaslara göre seçilir.

c) Maarif memuru namzedi unvanı verilmek;

Başöğretmen namzetleri arasından en çok iki kıdem müddeti içinde dört defa üstün başarılı sayılanlar «Maarif memuru namzedi» unvanını alırlar. Maarif memurları, Maarif vekilliğince tespit edilecek esaslara göre bunlar arasından seçilir.

d) Yeni bir tesise adı verilmek :

Şahsi emek ve teşebbüsleriyle okula, talebeye ve meslekdaşlarına daimî şekilde faydası dokunacak eser meydana getiren ilkokul öğretmenlerinin adları okul çevresindeki bir tesise veya kendi emekleriyle meydana getirilen eserlerden birine verilir.

e) Ülküeri sayılmak :

On yıl aynı yerde çalışan ve bu müddet içinde en az üç defa üstün başarılı sayılan ve hiç ceza görmemiş olan ilkokul öğretmenleri «Ülküeri» sayılırlar ve Maarif vekilliğince bu unvanı belirtmek üzere kendilerine verilecek bir işareti taşırlar.

Yukarıdaki fıkralarda yazılı taltif şekillerinden biri veya ikisiyle taltif edilmiş olan öğretmenler; ilköğretim müfettişi ve ortaokul öğretmeni yetiştiren müesseselerin imtihanlarına girmekte ve ilkokul öğretmenleriyle ilgili munzam vazifelere, encümen ve komisyon azalıklarına getirilmekte tercihli namzet sayılırlar. Bunlardan kendi çocuklarının tahsili için nakle talip olanlar durumlarına elverişli yerlere mümkün oldukça nakledilirler ve bunların çocukları usulü dairesinde öğretmen okullarına tercihan alınırlar.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı?

Açık reye iştirak etmiyen arkadaşlar lûtfen reylerini versinler.

Nevzad AYAS (Bursa) — Bu maddenin D fıkrasında geçen ...bir kelimenin şümülü hakkında encümenden izahat verilmesini rica etmek için söz almış bulunuyorum. Bu münasebetle bir de temen-nide bulunacağım.

Bu fıkra da deniliyor ki, «yeni bir tesise adı verilmek : Şahsi emek ve teşebbüsleriyle okula, talebeye ve meslektaşlarına daimî şekilde faydası dokunacak eser meydana getiren ilkokul öğretmen-

lerinin...» Burada (eser) kelimesi o kadar geniş bir mânada kullanılmıştır ki kitap nevinden olan eserlere de şümülü olabilir. Zaten biz eser denince mütebadir olarak kitabı anlarız. (Eser) tâbiri böyle mânada geniş kullanıldığı için Encümenin bu noktayı tavzih etmesini ve bu tavzihin de zapta geçmesini faydalı buldum.

Sonra, maarife ait kanunlardan birinde (muallimlerin taltifi) başlığı altındaki 18 inci maddede şöyle bir hüküm vardır : «İlk ve orta tedrisat muallimlerinden emsali arasında hususi kıymeti haiz orijinal bir eser meydana getiren muallimler, (36) ve (40) inci maddelerde yazılı meclis ve komisyon mazbatasına üzerine bir sene kıdem zammı alırlar. Ancak bu eserlerin orijinal ve kıymeti mahsus sayı haiz olduğu evvelce Darülfünunca veya bir heyeti ilmiyece tasdik edilmiş olmak şarttır.»

Arkadaş'lar, bir muallimin kıymet ve meziyetini takdir etmek için en sağlam miyar bu maddede bahis mevzuu olan orijinal eserlerdir. Bu itibarla bu maddenin daima mer'iyette kalması ve muallimlerin kıymetlerini takdir hususunda Maarif vekâleti için sağlam bir miyar olarak alınması çok münasip olurdu. Fakat şuna muttali oldum ki, böyle bir vaziyet dolayısıyla Maarif vekâletiyle Maliye vekâleti arasında cereyan eden bir muhabere neticesinde, Maliye vekâleti bu madde hükmünün Teadül kanununun umumî hükümleriyle artık mer'iyetten kalkmış olduğu yolunda bir mukabelede bulunmuştur.

Şimdi temennim; Maarif vekâletinin Maliye vekâletiyle mutabakat teminine himmet ederek Teadül kanunu ile mer'iyetten kalktığı ileri sürülen bu maddeyi ihya yolunda bir teşebbüste bulunmasıdır. Şunu da ilâve edeyim ki, maddede geçen «orijinal eserin» takdiri, bir komisyonun veyahut Üniversite profesörlerinin mütalâasına talik edilse bile takdir işi bazı sağlam esaslara bağlanmadıkça kararlarda ittiratsızlıklara sebep olabileceği için, temennim kabul olunur da yeni bir kanun lâyihası getirilirse bu «orijinal eser»e daha ziyade vuzuh verilmesi ve «terfi ve taltif» hususunda tesir dercesinin de Teadül kanununun umumî hükümlerine uyacak şekilde bir sureti tesviyeye bağlanması muvafık olur.

Maarif vekilimizin bu temennime karşı mütalâasını dinlemekle memnun olacağım.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Arkadaşımızın bu yurduğu nokta, maaşların tevhit ve teadülüne dair olan, Barem kanunu dediğimiz kanunun umumî hükümlerine tabi bir şeydir.

Ayrıca orta ğretim mensuplarının terfi ve tecziyeleri, diğerk ted-
risat derecelerinde vazife almış olan hocalar bu neviden eserleri
yazmağateşvik edici hükümler konulmuştur. Böyle bir kanun lâ-
yahasının hazırlıklarını yapmaktayız. Bu ayrı bir dâvadır. Burada
mevzuu bahis olan eser ise sadece umumî olarak söylenmiştir. Bu-
radaki hükümler, Köy enstitüleri teşkilâtına dair olmak üzere ka-
bul buyurduğunuz kanunla ilk öğretmenlerin terfi ve tecziyeleri
için konmuş olan hükümlere mütenazır olarak alınmıştır. Eser sö-
zünden maksat kitaptan çeşmeye kadar hocanın vazife olarak ge-
rek okul bakımından, gerek okulun bulunduğu cemiyet muhiti ba-
kımından yaptığı iyi işlerdir. Onun için arkadaşımızın arzusu bu
madde ile zaten kitaba taallûku ve şümulü bakımından kısmen ol-
sun tahakkuk etmiş oluyor. Buyurdıkları diğerk cihet ayrı bir me-
seledir. Onu buna katmıyoruz.

REİS — Başka mütalâa yoktur, maddeyi reye arz ediyorum. Ka-
bul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 6. — 3656 sayılı kanunla bu kanunda yazılı esaslara
göre terfi hak kazandıkları Maarif vekilligince tasdik edilen ğret-
menlerin derecelerinin yükseltilmesi, valiliklerin fiili kadrolarında
açık yüksek derece bulunmasına bağlıdır. Yüksek dereceli açık fi-
ili kadro bulunmadığı takdirde, malî durumlarının müsaadesi nis-
petinde umumî meclislerce mütaakıp yıl bütçesine lüzumlu tahsi-
sat konulur. Bu suretle bu kanuna bağlı kadro içinde öğretmenle-
rin terfileri temin olunur.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi yüksek reynize arz ediyor-
um. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

BEDEN TERBİYESİ UMUM MÜDÜRLÜĞÜ 1943 YILI BÜTÇESİ GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Refet CANITEZ

TBMM Başkanvekili (Bursa)

KONUŞMACILAR

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya)

Hüsnü KİTABCI

Bütçe Encümeni Mazbata

Muharriri (Muğla)

Abdurrahman Naci DEMİRAĞ (Sivas)

Hasan-Âli YÜCEL

Maarif Vekili (İzmir)

Emin SAZAK

(Eskişehir)

Hacim Muhittin ÇARIKLI

(Balıkesir)

Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1943 Malî Yılı, Bütçe Kanunu

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya) — Efendim, burada Beden Terbiyesi Yüksek Enstitüsü inşaatına medar olmak üzere 164 bin lira kadar bir tahsisat ayrılmıştır. Kanaatime göre bu para ile Beden Terbiyesi Enstitüsü yapılamaz. Esasen esbabı mucibede Gazi Terbiye Enstitüsüne bir derslane ve bir salon yapılması için bu paranın ayrıldığı gösterilmektedir. Halbuki gönül isterdi ki, bizim de bir beden terbiyesi sarayımız bulunsun. Binaenaleyh, yarım ve noksan tahsisatla yarım iş yapmıyalım. Bu parayı şimdi ayırmıyalım. Vaktaki para tahsisi kabiliyetimiz artar, inşaat imkânları çoğalır, o zaman büyük, mükemmel ve güzel bir beden terbiyesi enstitüsü yapalım. Bu paranın mahalline masruf olmayacağı kanaatindeyim. Esasen şimdi malzeme inşaat fiyatları son derece pahalıdır. Kanaatim budur.

Bütçe E. M. M. Hüsnü KİTABCI (Muğla) — Muhterem arkadaşımızın arzuları tamamıyla yerindedir. Gönül ister ki, zaten kanuna istinadeden enstitü tesisi emri mühimmini biran evvel vücade getirelim. Fakat senelerdenberi buna imkân bulunamamıştır. Bu işin şimdi, maarif vekâletine devri dolayısıyla arsası elde edilmiş hiç olmazsa bir başlangıç teşkil etmek üzere, zaten mazbatamızda da izahat bu şekilde verilmiştir ve ifade aynen böyledir, buna bir başlangıç teşkil etmek üzere bir jimnastik salonu ile bir derslanenin yapılması muvafık görülmüştür. Peyderpey yapılacak tetümmeler ve ilavelerle arzu ettikleri gibi bir enstitünün temeli atılmış olacaktır. Onun için Yüksek Heyetiniz kabul ederse isabetli bir hareket etmiş olur.

Abdurrahman Naci DEMİRAĞ (Sivas) — Bu beden terbiyesi enstitüsünün program ve planı hazırlanmış mıdır ve hazırlanmışsa bu onlardan bir parça mıdır? Yoksa bugünkü vaziyeti şöyle böyle karşılamak üzere acele yapılmış bir şey midir?

Bütçe E. M. M. Hüsnü KİTABCI (Muğla) — Esasen plâna dâhil olmakla beraber bunun hakkında vekili muhterem daha iyi izahat verirler.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Arkadaşlarım, bütün işlerde olduğu gibi beden terbiyesi dâvamızda da ön planda eleman meselesi geliyor. İnsana ait işleri insansız yapmak mümkün değil-

dir. Esasen bizim beden terbiyesi elemanı yetiştirmek üzere Gazi Terbiye enstitüsü içerisinde bir beden terbiyesi şubemiz ve onun kapalı jimnastikhanesi, ders vasıtaları mevcuttur. Son iki sene zarfında Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü her sene kendi hesabına on talebe vererek burada, önümüzdeki senenin onu dâhil olmak üzere, otuz talebe yetiştirmektedir. Fakat bununla iktifa etmek mümkün değildir. Çünkü bütün okullarda ve elimizde beden terbiyesi öğretmenliği yapmağa salâhiyetli ancak 270 öğretmenimiz mevcuttur. Halbuki Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğüne, kanunun vermiş olduğu vazife, okullu ve okul dışı bütün Türk gençliğine yaygındır. Bunun için 270 öğretmen ve 60 eğitmenle bu işi halletmek takdir buyurursunuz ki çok güçtür. Biz bu mülâhaza ile bir program yaptık ve Gazi Terbiye Enstitüsündeki beden terbiyesi teşkilâtını, şubesini genişletmeğe karar verdik. Arkadaşlarımızın buyurdıkları cihet hakikaten doğrudur. 150 000 lira ile böyle geniş bir teşkilât, icrası elbette mümkün bir şey değildi. Bu, bir milyon liraya yakın masraflı bir iştir. Fakat biz bütün işlerimizde tuttuğumuz yola uyarak ve huzurunuzda gelmiş olan Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü bütçesi gibi mütevazı bir surette işe başlamayı daha doğru bulduk.

Bu sene 150 000 lira ile yapılması gerekli işin sekizde birine başlamış oluyoruz. Unutmamalı ki daima işlerimizin sekizde sekizleri ile işe başlamak lâzım gelirse bizler için hiç bir iş yapmak mümkün olamayacaktır. Sekizde birleri yapmakla sekizde sekizleri tamamlayacağımızı iyi biliyoruz ve işe böyle başlamak mecburiyetinde bulunduğumuzu yürekten kabul etmiş oluyoruz. Onun için esaslı bir programımız vardır, arkadaşımıza cevap olarak arz ediyorum, inşaat meselesi bir milyon liraya yakın bir iştir, bunun 150 000 liralık kısmını bu sene başarmağı düşünüyoruz. Vaziyetin gerçek ciheti budur.

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya) — Efendim, burada muhtelif şekillerde yardımlar vardır. Bunlar arasında dağcılık kulübüne 1 500 liralık bir yardım yapılmaktadır. Benim kanaatıma göre, bu kulüp kendi vazifesini yapmıyor. Bu kulüp balo verir, ziyafetler tertip eder, fakat dağcılıkla meşgul olmaz. Onun için bu faslın tayyını teklif ediyorum.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Burada mevzuubahis olan dağcılık kulübü değil, dağcılık federasyonu ve onun faaliyetidir. Kulüp kendi kendine balo verebilir, bu bizi alâkadar etmez. Bu, gençlerimizi dağa çıkarmak ve bu sporun sahasını genişletmek için yapılan küçük bir yardımdır. Kabulünü rica ederim.

Emin SAZAK (Eskişehir) — Gençlerimizi dağa çıkarmaksa maksat orduya girdikleri vakit (Kürsüye sesleri).

Gençlerin dağa alıştırılması, zamane harplerinin meşak ve mezahimine tahammülleri içinse, bizim bildiğimiz Bursa dağı ekâbir eğlencesi bir yerdir. Orada daha çok atalete ve daha çok istirahatata alışılıyor. Böylelikle meselâ şimdiki Rus harbi gibi kış ortasında yalınayak başkibak soğukta durmak tahammülüne mi alıştıracacağız.

Ben Maarif Vekili muhtereminin zekâsına, vatan sevgisine çok kailim, amma maarif işlerini kül halinde tutmıyacak diye de korkuyorum. Bu gün buğdayı 120 kuruşa satıyoruz amma yarın belki 60 paraya satacağız. Bu teşkilât o zaman da devam edecek bir teşkilât mıdır?

Bunun kabahatını sâde Maarif Vekiline bulmam. Maliye Vekili vesairede gelmelidir. Bana kalırsa bu işi Maarif orduya bıraksa daha iyi olur. Dağcılık için yetiştirilecek genç efrat 6 ay fazla çalıştırılır. Bana öyle geliyor ki; bilhassa bundan maksat, yalınayak, başkibak, kış içinde gençleri boğuşmağa alıştırmaktır.

Hacim Muhittin ÇARIKLI (Balıkesir) — Arkadaşlar, sporla Türk kelimesi hemen hemen aynı mânâyı ifade eder. Türk ile, Türklük ne kadar eski ise spor da Türkün eski arkadaşdır ki, bunu hepimiz çok iyi takdir ederiz. Sporun muhtelif sahaları vardır. Sazak arkadaşımızın buyurduğu gibi, dağcılık yalnız Uludağa gidip orada otelde yatmak, iyi vakit geçirmek değildir. Dağcılık spor içinde ayrı bir şubedir ve çok lâzımdır. Bu spor öyle bir hâdisedir ki, ne kadar geniş ölçüde başlarsak başlayalım, ne kadar geniş ölçüde çalışırsak çalışalım, yine pek az bir şey yapmış oluruz. Dağa çıkmak, dağda yürümek, dağ havası teneffüs etmek çok ayrı bir şeydir. Onun için Emin Sazak arkadaşına iştirak etmiyorum ve bunun kabulünü rica ediyorum. Emin Sazak arkadaşımı, ovada yetiştigi için belki dağ hâdiselerini o kadar iyi bilmezler, fakat dağa çıkanlar bunları daha çok iyi bilirler.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Arkadaşlarım, bir defa Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün üstünde durduğu işleri ve bu işleri yapmak için para membalarını kısaca arz etmek faydalı olur sanırım. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğüne bundan dört sene evvel çıkmış olan kanunla verilen vazifeler, kışla ve okul dışımda kalmış Türk gençlerinin beden terbiyeleriyle uğraş-

maktır. Bu teşkilât, Maarif vekâletine intikal ettikten sonra kışla hariç olmak üzere okul ve okul dışı bütün memleket gençliğini içersine alan bir büyük teşkilât haline geldi. Sahası milyonları bulan bir geniş gençlik kütlesini ihtiva etmektedir. Huzurunuzda gelmiş olan bütçemiz 900 bin lira içersindedir. Vilâyetlerin ve belediyelerin bir sene evvelki tahsilâtından alınan yüzde ikiler ve dörtler bu nihayet iki milyon liralık bir varidat temin etmektedir. Gördüğü işlerle bu parayı mukayese etmek mümkün değildir. Çünkü parasız yapılacak ve küçük para yardımıyla, küçük vasıtaların teminiyle yapılacak işleri her türlü imkândan istifade edip yapmağa gayret etmekteyiz ve buna alışmışız.

Emin Sazak arkadaşımın buyurduğu gibi spor ve bedenin terbiyesi yalnız kışlada olacak bir iş değildir. Çünkü kışla muayyen bir yaştan sonra muayyen bazı melekeleri inkişaf ettirmek ve muayyen bazı bilgileri vermek üzere memleket müdafaasına müteveccih olmak üzere kurulmuş bir mekteptir. Bundan önceki devirde okulun içinde ve dışında, memleket gençliğini kışlaya geldiği vakitte kendisine yaptırılacak vazifeleri yapmağa mütehammil ve muktedir bir hale getirmekle mükellef ve muvazzafız. Bu günkü dünya harbi bunun bir zaruret olduğunu göstermiştir. Bedence sağlam olmadıkça bu günkü silahları kullanmak ve bu gün saldırılmak üzere kullanılan bu silahlara karşı koymağa imkân olmadığı anlaşılmıştır. Yaşı ilerleyinceye kadar kar üstüne çıkmamış, kızağa binmemiş kayak kullanmamış, denize girmemiş, uzviyetini fennî bir surette işletmek öğüdünü dinlememiş ve öğrenmemiş, hiç olmazsa bunu yapmamış bir kütleyi asker olarak kışlaya aldığımız zaman uğrıyacağımız güçlük meydandadır. Bizim düşündüğümüz şudur : Nasıl ki, her şey vatan müdafaası içindir, şimdi burada bu mâruzatta bulunuşum dahi bunun parçalarından biridir, gençliğimizin ve çocuklarımızın bedenlerini takviye ediş de bunun gibi vatan müdafaası içindir. Vatan müdafaası yalnız askerlikten ibaret değildir. Topyekûn harp, bütün milleti kadını ile, erkeği ile, çocuğu ile ihtiyarı ile, sağlamı ile hastası ile kendini müdafaaya sevkettiği için bugünün savaşları bütün kuvvetleri seferber etmek ve onu harekete getirmek demektir. Onun için biz okul içinde veya dışında ne kadar imkân varsa memleket gençlerini dağlara, kamplara çıkarmak, izciliği bir gösteriden ibaret tutmayıp fiili bir hale getirmek, tabiatla temas, tabiatla mücadele ve tabiatı tanıtmak için elimizdeki vasıtalar nispetinde tedbir almak yolundayız. Dağcılık meselesi bunlardan, bunun parçalarından biridir. Onun için askerlik çağı-

na kadar bekleyip ondan sonra kışlada Türk gençliğini yetiştirme-mizi, intizara fazla tahammül ve sabır telâkki ederim. Bendeniz yeni nesilleri, gençken, çocukken tabiatle temas ettirerek, savaşa alıştırmak ve tabiatle yanyana bırakmak suretiyle güçlü ve sağlam yetiştirmek lâzımdır, kanaatındayım (Alkışlar).

REİS — Fasil hakkında başka mütalâa var mı? Faslı reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MAARİF VEKÂLETİ 1943 YILI BÜTÇESİ GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Dr. Mazhar GERMEN

TBMM Başkanvekili (Aydın)

KONUŞMACILAR

Gl. Kiazım SEVÜKTEKİN	(Diyarbakır)
Dr. Kemali BAYAZİT	(Maraş)
Behçet Kemal ÇAĞLAR	(Erzincan)
Yavuz ABADAN	(Eskişehir)
Dr. Osman Şevki ULUDAĞ	(Konya)
Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU	(Antalya)
Gl. Şefik TÜRSAN	(İçel)
Dr. Fazıl Şerafettin BÜRGE	(Kocaeli)
Suut Kemal YETKİN	(Urfa)
Gl. Eyüp DURUKAN	(Hatay)
Hasan ÜÇÖZ	(Tunceli)
İsmail Mehmet UĞUR	(Sivas)
Berç TÜRKER	(Afyon Karahisar)
Hasan-Âli YÜCEL	Maarif Vekili (İzmir)
Ziya ARKANT	(Yozgat)
Ali Rıza ESEN	(Siirt)
Cemil Said BARLAS	(Gaziantep)
Gl. Kâzım KARABEKİR	(İstanbul)
Dr. Saim Ali DİLEMRE	(Rize)

Maarîf Vekâleti Bütçesi

Gl. Kiazım SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) — Bendeniz Maarîf ve-
kilimizden şu ricalarda bulunacağım :

1. Birinci umumî müfettişlik dahilinde bulunan vilâyetlerde ve bu meyanda Diyarbakır vilâyetinde tahsil çağında bulunan ve ka-
nunen tahsil gösterilmesi mecburi bulunan çocuklar, mevcut mek-
tepler ihtiyacı karşılayamadığından açıkta kalmaktadırlar. Vilâyet
hususî idaresinin, hatta tamir edilecek mekteplere yetecek kadar
tamir tahsisatı koyacak kudreti olmadığından, Maarîf vekilimizden
bunu düşünmesini bilhassa rica edeceğim.

İkincisi; tam devreli mektepleri ikmal eden çocuklar tahsile heves-
kârdırlar. Bunların ameli bilgilerle köylerinde faydalı olmalarını ve
köylerine bağlanmalarını temin için çok umutlar beslediğimiz ve
köy kalkınmasında çok faydalı olacağını umduğumuz bir köy ens-
titüsünün Şark mıntakası için Diyarbakır'da açılmasını rica ediyor-
rum.

Üçüncü ricam da : Bu mıntakadaki memur ve subayların kız
çocukları tahsilsiz kalıyorlar. Orada bir akşam kız sanat mektebi
vardır. Bunun da enstitü haline ifrağ edilmesini rica ediyorum.

Dr. Kemali BAYAZİT (Maraş) — Arkadaşlarım, Maarîf vekâleti
bu sene geçen seneye nazaran 14 500 000 lira fazla bir bütçe ile
Meclise gelmiş bulunuyor. Bendeniz şahsen bu fazla tahsisatın
mühim kısımlarının köy dâvamızın birinci plânında gelen köy ens-
titülerine ve yine memleket dâvamızda önemi inkâr edilmeyen tek-
nik öğretim işine tahsis edilmiş olmasını görmekle büyük bir se-
vinç duymaktayım. Hükümetin büyük bir hassasiyet göstererek
her sene yeni bir hamle ile maarîf işlerinde bugün için gönlümüze
ferahlık veren yarına bizi büyük ümitlerle bağlayan bu teşebbüsle-
rine teşekkürü bir vazife bilirim. Sayın Vekil Yücel'i başardığı bü-
yük işlerden dolayı tebrik ederim.

Bu münasebetle Maarîf Vekâletinden yerinde bir dilekte bulu-
nacağım. Memlekette çok mütevazî çalışan bir kültür müessesesi
vardır. Dışçı mektebi. Çok değerli ve kıymetli Türk hocaları, her za-
man her milletin eline kolay kolay geçemeyecek değerli bir ecnebi
mütehassıs Kantoroviç'le sessiz sadasız çalışan bu müesseseye
maalesef lâayk olduğu kadar bakılmamaktadır. Hatırımda kaldığı-
na göre vaktiyle askerî bir daire iken mektebe ifrağ edilen bu bina
mektep için çok elverişsiz şartları haizdir.

Sonra arkadaşlar; bu mektebe mühim ağız ameliyatları, ağız, plastikleri, çene plâstikleri yapılmaktadır. Bu böyle olmakla beraber maalesef bu mektebin bir kliniği bile yoktur. Bir misal arz edeyim : Faraza bir arabacının ağızını at tepmiş, dişini ve çenesini parça etmiş. Ait olduğu makam diye mektebe havale ediyorlar. Mühim bir ameliyat geçiriyor, telefon telefon üstüne, şâyet hastanelerde yatacak yer yoksa fıkaranın gideceği yer han köşesidir. Bendeniz bunun misallerine çok şahit oldum. Bu itibarla memlekete çok hayırlı işler gören bu müessese için Maarif Vekilinden bir ricada bulunacağım. Bütçesine, öyle tahmin ediyorum ki, senede 10 bin liradan fazla yükü olmayacaktır, bu mektebe hiç olmazsa 10 yataklı bir kliniğin açılmasının teminidir.

Maarif Vekilimizden rica ediyorum. Bu sene ne yapıp yapıp bu işi görsün.

Behçet Kemal ÇAĞLAR (Erzincan) — Maarifimizin iki ve yeni güzel kurumu hakkında bir kaç sorum var : Köy enstitüleri ve Devlet konservatuarı. Bir kere gönül isterdi ki Türk köy ve sanat kalkınmasının baş unsuru olacak bu kurumların her şeyden evvel doğru dürüst isimleri Türkçe olsun. Bunu geçelim.

Köy enstitüsü köy ve toprak çocuğunu köyden ve topraktan koparmaksızın bizim anladığımız mânada köye ve toprağa yararlı ve kalkınmaya önder yetiştirmek, çok güzel bir şey. Fakat biran, Köy enstitüsünden mezun bir köy çocuğunun herhangi bir köye öğretmen olarak gittiğini düşünelim :

Kafasında ve muallâklara bir takım güzel düşünceler, kararlar ve bilgiler bulunan 20 yaşlarında bir çocuk; karşısında, içine kapalı töreleri muhkem, imkânları kısıtlı «sen salla başını ben bilirim işimi» diyen bir köy.. Kim kimi eğitecek, kim kime benziyecek? Bu kararları ve bilgileri köye yaymak ve benimsetmek için bu gence ne gibi kanuni tedbirler, ne gibi müeyyideler, ne yolda üstünlükler temin edecektir.

1. Bir gencin, bir müddet sonra zaten çocukken içinde büyüdüğü köy şartlarına kendini bırakıvermesi, muhtarın kızı ile evlendikten sonra eski köy yaşayışına karışivermesi ihtimalini önlemek için, onun azmi ve imanı ne ile desteklenecektir. Ne gibi salâhiyetleri, nasıl yardımcıları olacaktır.

Civar enstitülerinde öğretmen yetiştirmek için tatbikat yapacak olan talebe ekipleri ikide bir imdadına yetişecek midir? Bu hususta neler düşünülmektedir, izah edilmesini rica ederim.

İyice açıklayayım : Ben kurumun güzelliğine hattâ tâbir caizse kutsallığına inanıyorum : Yetiyecek gençlerin araya gitmemesini istiyorum ve bunları sağlamak için alınmış ve alınacak tedbirleri öğrenmekle gönlüm rahat edecek.

Bir nokta daha : Köy enstitüsünden yetiyecek öğretmenlerden başka elde bir de eski, emektar, tecrübeli binlerce ilkökul öğretmeni var. Bunlar zamanla tasfiye mi edilecek? Yeni bir kursa mı tabi tutulacak? 20 senelik öğretmen olup henüz asli maaşı otuzu geçmiyen suçsuz ve başarılı ilkökul öğretmenleri var, bunlar ne zaman ve nasıl terfih edilecek?

Öğretmen okulunun yeni mezunları yirmi lira asli maaşla işe başlıyorlar; eski mezunlar 6 lira ile işe başlamışlardı. Aradaki 15-20 senelik kıdem ve hizmet boşa mı gidecek? Öğretmenleri hepimizden büyük ve derin bir şefkatle sevdiğini yakından bildiğim değerli vekilden beni aydınlatmasını rica ederim.

İkincisi Devlet Konservatuarı. Konservatuvardan mezun olup ta Devlet artisti unvanı verilen gençlerimize ne kadar maaş verilmektedir? Bugünlerde hemen her gün Millî Şefimizin tebrik ve buketlerini hak etmek bahtıyarlığına eren bu sanatkârlar bu verilen maaşlarla geçinebiliyorlar mı? Hakettikleri refaha kavuşabilmeleri için ne gibi tedbirler düşünüldüğünü sanat sever vekilimizden öğrenmek istiyorum.

Üçüncü olarak da, Devlet tiyatrosunda ne zaman telif esere yer verileceğini sormaktan kendimi alamıyorum. Devlet tiyatro sahnesine lâayık Türk eseri henüz yok mudur? Yoksa bunu yazdırmak için ne gibi çareler düşünülmekte veya bu iş sadece zamana mı bırakılmaktadır?

Bir, iki sualım daha var.

Türk tiyatrosu, yalnız bu mektebin ve mezunlarının bu çeşit faaliyetleri ile mi yaratılacaktır? Çok çalışıp verimli olsa da bir yabancı rejisörün idaresiyle dünyanın en büyük klâsikleri dahi olsa da bir takım yabancı eserlerin oynatılması, gerçek Türk tiyatrosunun doğması için kâfi midir? Türk cihanındaki Türk folklorundaki tiyatro unsurlarından faydalanmağa lüzum görmüyorlar mı? Görüyorlarsa bu hususta ne gibi tedbirler almışlardır? Tavzih edilmesini rica ediyorum.

Yavuz ABADAN (Eskişehir) — Titiz bir alâka ile üzerinde durduğumuz maarif işlerine Hükümetimizin verdiği önemi belirten bu seneki 14,5 milyon fazla bütçeyi müzakere ederken ilk sözüme bu

isabetli tedbir ve kararı alan Hükümetimize teşekkür ve onun kıymetli Maarif Vekilini tebrik ile başlamak isterim.

Yalnız bu 14,5 milyon lira fazla tahsisatın, tahsis cephesine dair bir noktaya işaret etmek istiyorum. Pek haklı olarak büyük millî dâvalarımız olan memleketi teknikleştirme ve okutma dâvasına ön planda yer verilmesi tabiidir. Gerçekten bütün tahsisatın büyük bir kısmı teknik öğretim ile Köy enstitülerine verilmiş bulunuyor. Bu şüphesiz yerinde ve isabetli bir harekettir. Ancak başlanmış olan işlere de hiç olmazsa aynı nispette değilse bile bu işlerin yürütmesini kolaylaştıracak ve tekâmüllerini temin edecek, sağlayacak şekilde muvazeneli bir tahsis cihetine gidilmesi şayanı temenni olurdu. Teknik öğretim, ilk ve orta öğretim dâvamızda hiç bir zaman gözönünden kaçırılmamız lâzımgelen noktanın bu öğretim sahalarının memleketin ihtiyaçlarıyla ve diğer tahsil şubeleriyle muvazeneli bir şekilde takviyesi ve inkişaf ettirilmesi dâvası olmalıdır. Şüphesiz ki bir çok teknik müesseselere, meslekî müesseselere ihtiyacımız vardır. Fakat bu ihtiyaçlarımız arasında bazan yeni müesseseler kurarken, eskilerinin işlemesi imkânını önliyecek ifratlara gitmekte olduğumuzdan endişe etmekteyim ve bu şekilde açılmakta olan yeni müesseselere zaten kâfi eleman bulunup bulunmadığı meselesi ayrıca münakaşalı bir mevzu olarak ortada kalmaktadır. Bir misal olarak arzedeyim; yeni ticaret mektepleri açılması keyfiyetine işaret edeceğim. Bunlara öğretmen bulmak meselesi, ticaret mektebi mezunlarından seçmek suretiyle biraz aşırı bir tâbirle gelişigüzel temin edilmiştir. Orta tahsil mevzuuna taallûk etmesi itibariyle bir dileğim de bugünkü talebe kalabalığı karşısında kadro çaresizliği ortada iken başka bir tedbirle çocuklarımızın daha iyi yetişmelerini ve onların bu yetişmeden aldıkları neticelerin daha mükemmel şekilde tesbitini temin edecek bazı tedbirlerin düşünülmeğe lâyık olduğunu arzetmektir. Ezcümle bazı derslerde programların yeniden tetkika ihtiyacı olduğu kanatındayım. Keza imtihan usullerinin yani talebenin sınıf geçmesini mümkün kılan usullerin bir mütehassıs heyet tarafından tedkik edilmesinde fayda olduğu düşüncesindeyim.

Orta okullarımızda bir çocuğun sınıfı geçmesi için bugünkü talimatnamelere göre yazılı ve sözlü denemeler ile vazifelerden ibaret olmak üzere 27 not alması icabetmektedir. Bir sene içerisinde 30 haftalık ders müddetinde haftada iki saat okutulan derslerde, 60 kişilik sınıflarda bunun ne şekilde tatbik edileceğini ve bundan alınacak neticenin ne kadar doğru ve emin olacağını tâyin etmeği

yüksek takdirinize bırakıyorum. Yalnız şu noktayı belirtmek istiyorum ki bu şartlar altında bir çok hocalarımız maalesef işi ciddi tutmaktan ziyade, yani maarifin talimatını tatbikten ziyade kendi takdirlerine göre bir not verme sistemine gitmektedirler. Bu da emniyetsizliği arttırıyor. Böylece talebenin ve velilerinin, hocaların vazifelerine müdahaleyi arttırıcı bazı şikâyetlerine sebep oluyor.

Neşriyat meselesine taallük eden bir temennim hususî neşriyata yapılan yardımın esaslı bazı kaidelere raptedilmesini arz etmekten ibarettir.

Telif hakkı kanunumuzun yeniden çıkarılması suretiyle kültürel inkişafımızı yeni icaplara göre tanzim edecek mevzuata ihtiyaç olduğu âşikârdır. Bu hususta Maarif vekâletinin çalışmalarının epeyce ilerlemiş olduğunu bildiğim için projenin sayın vekilimizden biran evvel Yüksek heyetinize sevkmesi temennisinde bulunmak istiyorum.

Pravantoryom ve sanatoryom meselesine ait temennim esasen vekâletin ciddi bir hassasiyetle üzerinde durduğu ve bütün öğretmenlerin şükranını kazanan bu teşebbüs de bir dereceye kadar tevsî imkânlarının mevcut olup olmadığını düşünmeğe inhisar ve bu hususa vekâletin dikkatini çekmeye taallük ediyor.

Üniversite bu yıl, hemen bu günlerde 10 uncu yılını dolduruyor. Bu suretle Darülfünunun lâğvından sonra üniversitenin kurulmasıyla beraber 10 yıllık bir mesai hayatını geçirmiş bulunuyor.

Dünya şartlarını ve Üniversitenin maruz kaldığı bazı müşkülleri düşünürsek bazı sahalarda arzularımızı henüz tahakkuk ettirememiş olmasını mâzur gösterecek sebepler mevcuttur. Ben bu hususta muhterem vekilimizden şu onuncu yıl dönümü vesilesiyle Üniversite hakkında, Üniversitenin bir taraftan teşkilât ve müessese olarak kıymeti, diğer yandan da bu üniversitede vazife almış olanların vaziyeti hakkında ne düşündüklerini sormak istiyorum. Üniversitenin bir müessese olarak kurulmasında iki noktaî nazarın hâkim olması icabediyor. Eskiden Darülfünun muhtariyetle idare edilirdi. Üniversite tamamen merkeziyetle idare edilir. Muhtariyet ve merkeziyetin fayda ve mahzurlarını birbiriyle karşılaştırdığımız zaman hangisinin daha ağır basacağını kestirmeğe imkân yoktur. Bana kalırsa üniversite bu günkü hüviyetiyle tam merkeziyetçi sisteme tabî olduğu için henüz müstakil bir şahsiyete sahip değildir, şahsiyet değildir. Şahsiyet olmadığı için bilhassa bir kültür müessesesinin tekâmülünde zarurî olan inkişaf şartlarını bir

çok bakımdan ihtiva etmemektedir. Fakülteler gerek bütçeleri gerek fonksiyonları itibariyle birer müstakil mevcudiyet bile değildir.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) — Bravo Abadan.

Yavuz ABADAN (Devamla) — Üniversite adının da göstermiş olduğu veçhile muhtelif fakültelerden terekküp eder. Halbuki orta yerde, sözüm tabii İstanbul Üniversitesine taallûk ediyor. İstanbul Üniversitesinde fakülte diye bir mevcudiyet yoktur. Bütçeleri üniversite bütçesi içindedir. Her fakültenin kendine mahsus bir mevcudiyeti olmalıdır ki onların bütününi teşkil eden Üniversite ayrıca tıpkı bir organizmin bütün hayatıyetiyle inkişaf etmek imkânına malik olsun. Bu şartların muhakkak ve mutlak bir muhtariyet prensibi ile temin edileceği dâvasını ortaya sürmekten uzağım. Fakat her halde bu günkü vaziyette ıslah edilecek noktalar olduğunu bu vesile ile arz etmek istiyorum.

İkinci nokta; şüphesiz ki Üniversitede vazife alan arkadaşların vaziyetlerine taallûk ediyor.

Bu arkadaşlar bütün maarif sahasında işliyen arkadaşlar gibi köy mekteplerinden, köy enstitülerinden başlayarak en yüksek kademeğe gelen bütün arkadaşlar gibi tam bir feragatle ve niçin çalıştıklarını müdrik olarak kanaatla ve imanla çalışmaktadırlar. Buna hiç şüphe yoktur. Madem ki herkesten bu devirde feragatle çalışmağı bekliyoruz, yüksek tahsil müessesesi hocalarından herkesten ziyade bu feragatle beklemeğe hakkımız vardır. Ve kimsenin de bundan şikâyet etmeğe hakkı kalmaz. Ancak bir asgari imkân meselesi vardır. Bilhassa bu müessesede vazife almış olan arkadaşların pek çoğunun kitap ihtiyaçlarını ve diğer vaziyetlerini nazarı itibara alacak olursak bugünkü şartlara göre onlara asgari bir maaş imkânı temin etmek hem bu müessesenin şerefi, hem de Türk ilminin istikbali namına bir zarurettir. Bu zaruret her şeyden evvel kendilerine mesleklerinde müemmen bir vaziyet temin etmekle sağlanabilir. Bununla esasen Maarif vekâletinin de üzerinde durduğu (Akademik kariyer) kanununun biran evvel çıkarılması ve bu konuda arkadaşlar için meslekî bakımdan kâfi teminatın dercedilmesi lüzumuna işaret etmek istiyorum. Şüphesiz ki akademik kariyer kanununun müzakeresinde ayrıca kadro meselesi, kadro ihtiyaçları meselesi ve üniversite hocalarının asgari ihtiyaçlarını temin ve tâyin edecek mevzulara ve maaş meselesine temas edilir. Zaten bu bakımdan baremin de, bir kaç celseden beri muhterem arkadaşlarımızın temas etmekte oldukları baremin tahripkâr tesir-

leri muhakkak ki en ziyade üniversitede kendisini göstermektedir. O vakit hiç olmazsa baremin ıslahı, buna imkân yoksa Üniversite için ayrıca bir ihtisas bareminin tatbiki yoluna gidilmesi icabeder. Çünkü üniversite hocalığı ihtisas meselesi değilse dünyada hiç bir mesleğin ihtisasa gireceğine inanmakta mâzuru.

Yüksek tahsil gençliği hepimizin, bütün memleketin üzerinde hassasiyetle titrediği bir mevzudur. Çünkü nihayet istikbalimiz mevzuubahistir.

Bunlar hakkında muhtelif rivayetler vardır. İçerisinde on sene haşrüneşrolmuş bir arkadaşınız sıfatıyla size şu müjdeyi vermek isterim ki, gençlerimiz yurtsever, milletsever yüksek haysiyet ve iz-zeti nefis sahibi mükemmel Türk çocuklarıdır. (Bravo sesleri alkış-lar). Ancak bunların bir teşkilâtı yoktur. Bir teşkilatı yoktur ve önderleri yoktur, ikaz edenleri yoktur. Bir çoğu şartların kabahati-dir, bir çoğu da bizim kabahatimizdir, bir çoğu da talimatnamele-rin kabahatleridir. Yüksek tahsil gençlerine taallûk etmesi itibarıy-le şu noktayı arz etmek istiyorum ki bunlar içinde seçmek hakkını haiz ve hattâ arzedeyim ki, bazıları Yüksek Meclise seçilmek yaşı-na gelmiş kimselerdir. Böyle olduğu halde gençler tamamıyla ken-di işlerine taallûk eden bir çok işlerde profesörleri ve doçentleri ta-rafından idare edilmektedir. Yani talebe birlikleri talimatnameleri bu teşkilâtın bir profesör veya doçent ile idare edilmesini âmir bu-lunmaktadır ve o şekilde idare edilmektedir ki, o canlı uzviyet ken-dine yaramıyan bir kalıp içine girmiş gibidir. O kalıbı bertaraf et-meye uğraşılıyor. Bertaraf etmeye uğraştığı içindir ki, muhterem rektör talebe birliğinin vazifesini de, işlerinin çokluğuna rağmen kendi üzerine almak mecburiyetine ve vaziyetine düşmüştür.

Hürriyet yerinde olmak ve lâayık olana tahsis edilmek şartıyla mesuliyet şuurunun ve dolayısıyla disiplinin en esaslı şartıdır. bu-nu ve mesuliyet şuuriyle beraber hürriyet fikrini bize derslerinde telkin eden muhterem hocamız Hasan Âli Yücel'den yüksek tahsil gençliği namına onlara biraz daha serbestlik ve hürriyet vermesini huzurunuzda temenniye lâayık görüyorum.

Dileklerimin nazarı itibare alınacağına katî emniyetle sözlerime nihayet veriyorum. (Alkışlar).

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya) — Bu seneki Maarif bütçesi, Millî Müdafaa bütçesinden sonra en kabarık bir bütçedir. Bu itibarla sevincimiz yerindedir. Bu bütçenin sıklet merkezini köy enstitüleri ile teknik öğretim teşkil ediyor. Bunlar çok iyi.

Gelip geçici buhrandan sarsılmıyacak ahlâk programı tanzimi zamanı gelmiştir. Son Maarif şûrası bu maksatla toplanmıştı. Nasıl bir karara vâsıl olduğunu öğrenmek elbette faydalı olacaktır. Arkadaşlar bunu niçin söylüyorum. Dünya buhranı bizde de bazı sarsıntılar vücade getirdi. Maddi sarsıntılar, mânevi sarsıntılara yol açtı. Bu sarsıntıların gençlik üzerindeki tesiri çok büyüktür. Zararlı neşriyat, zararlı filimler, her türlü menfi propagandalar gençler üzerinde çok müessirdir. Böyle zamanlarda okul talebeye içtimai ve iktisadi kuru disiplin ile işliyen bir müessese değil aynı zamanda vatan ve Cumhuriyet menfaatları el ile tutulur bir şekilde kutsileştirilmeli, bir tapanak olmalıdır. Bundan başka arkadaşlar mekteplerimizde muaşeret esaslarının öğretilmesinin de çok lüzumlu olduğuna kaniim.

Anormal tiplerimiz için Maarif teşkilâtımızda maalesef hiç bir müessese yoktur. Yalnız İstanbul'da, Yeşilköy'de çocukları kurtarma yurdu vardır. Fakat bu da hakikî bir yurt olmaktan çok uzaktır. Yurdumuzda böyle bir müessese kurarsak bu suretle okullarımızdaki inzibatı üzerine almış olan hocalarımızı ve talebelerimizi bu sıkıntılı vaziyetten kurtarmış oluruz.

Memleketimizin bazı yerlerinde, İstanbul, İzmir, Kayseri ve Tarsus'ta bazı ecnebi mektepleri vardır. Bu okullarda okuyan Türk çocukları vardır. Maalesef bizde yanlış bir kanaat vardır, ecnebi mekteplerinde disiplin iyidir, tedrisat iyidir. Muvaffakiyat şudur budur... Bilâkis bunların ne maksatla kurulduğunu biliyoruz. Zıyanı yok. Mekteplerimizde çocuklarımız varsın biraz daha az lisan öğrensinler. Fakat artık fikir kapitülasyonlarına yer vermek zamanı değildir. Bunların disiplinleri bizim mektep talimatnamemize uymaz. Talimatnameleri, gütmekte oldukları şartlar ayrıdır. Gerçi Türk Maarif teşkilâtı bunları sıkı esaslara bağlamıştır. Fakat dâva bu değildir. Arzu eden aile çocuklarını Avrupa'ya, Amerika'ya gönderebilir. Artık bunların hâkimiyetine son vermeliyiz.

İlk öğretim dâvasına geliyorum. Arkadaşlarım işaret buyurdular. Bütçenin en kabarık faslını bu sene köy enstitüleri teşkil ediyor. Bu asırlarca ihmal edilmiş bir dâvanın köy dâvasını halline doğru atılmış ilk adımdır. Bu, bize hayat ve ümit verecek bir gün, bir meşaledir. Bugün memletimizin 18 yerinde köy enstitüsü vardır. Buraya harcanan paralar yedi milyon küsur liradır. Helal olsun. Yalnız dikkat edelim ki, köyde asla bir şehir hayatı yaratmayalım. Çünkü oraya doğru gidiyoruz. Medeni fakat köy zevkiyle, köy şüiriyle, köy aşkıyle dolu bir insan ve eleman topluluğu yapa-

lım ve onları biran evvel müstahsıl bir hale getirelim. Bu müesseseler çok geçmeden kendi mahsulleriyle kendilerini geçindirmek saadetine onları kavuşturmuş olsun. Bunu istiyoruz. Anadolu ve Rumeli'de bu enstitüler özlediğimiz kalkınmanın temelidir. Bu teşkilât yarınki saadetin temelini ve kaynağını teşkil edeceklerdir. Buna imanım vardır. Bir de arkadaşlar köy enstitülerinin yanında en çok dikkat edilecek bir dâva vardır. O da yatılı bölge ilkokullarının açılmasıdır. Sanırsınız ki, şehirlerimizde yaşayan çocuklar binlerce ve binlercesi Maarif ve milletin yardımına muhtaç olmasın. Bugün ilk tedrisatta birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar daimî bir artış yoktur, bilâkis eksiliş vardır. Sebebi şudur : İhtiyaç, zaruret ve hastalık ve bakımsızlıktır. Bu çocukları kurtarmak bizim vazifemizdir. Çocuk mektebe geliyor, ayakkabısı yoktur geri gönderiliyor, çocuğun izzeti nefsi kırılıyor bir daha mektebe gelmek istemiyor. Bunları Maarif Vekâleti ele almalıdır. Behemehal leyli bölge mekteplerinin kurulması zamanı gelmiştir. Bunlar da köy çocukları kadar himayeye muhtaçtırlar. Bunu vilâyetler yapsın, fakat vilâyetler yapamıyorlar. Vilâyetlerin bütçeleri buna müsait değildir. Kurtaracağımız yüz, beş yüz, bin, bin beş yüz çocuk bu memleketin temelini teşkil edecektir. Unutmıyalım ki, arkadaşlar böyle müesseseleri açtığımız vakit mutlaka bir hapishane kapanacaktır. Hapishaneler için milyonlar tahsis ediyoruz. Gönül arzu eder ki, beş yüz bin lira da bu işe tahsis edilsin. Çocukları himaye, bhusus ilk ve orta mekteplerdeki çocukları himaye usullerini bir programa raptetmek lâzımdır gelişi güzel tedbirlerle bu işin önüne geçmek kabil değildir. Gerçi halkımız hayır ve hasenatı çok sever. Fakat bu şekilde yürütülemez. Buna bir tedbir bulmak lâzımdır. Bunu bilhassa Maarif Vekili Beyden rica ederim. Bilhassa ilk mekteplerin açılma ve kapanma zamanlarını tesbit etmek lâzımdır.

Bu müzmin bir haldedir. Bu sene Nisanda kapanır, gelecek sene Haziranda, öbür sene Mayısta kapanır. Hiç olmazsa mektebin açılışında, kapanma zamanını tespit edelim, tespit edelim ki hocalar, plânlarını, programlarını ona göre yapsınlar.

Orta öğretime geliyorum; bugün memleketimizde 209 tane orta okul ve lise vardır. Bunlara verilen para da on milyona yakındır. Bu mekteplerde üç bine yakın öğretmen ve on binlerce talebe vardır. Fakat itiraf edeyim ki, maarifin en zayıf tarafı ve bu meslekin en acınacak tarafı orta öğretim müessesesinde çalışan arkadaşlardır. Bunların haklarını ve tahsisatlarını zamanında veremiyoruz. Belki malî icaplar, belki zamanın icabatı bunu gerekli kılıyor. Fa-

kat ferдин hakkını ihmal veya ferдин hakkını vermemek katiyen doğru değildir. Bu, Türk adaleti ile kabili telif değildir. Bu sene 434 öğretmen zam almıştır. Fakat bunlar 1941, 1942 de zam almış arkadaşlardır. Bu sene zam alacak arkadaşlar ancak % 50 dir. Yüzde ellisi meskût. Niçin ve ne hakla? Devlet Şûrasını hep bu mualim zam meseleleri dâvaları dolduruyor.

Bütçeye bârolmıyacaktır. Rica ediyorum Maarif Vekili Beyefendiden. Bu sene kurs tahsisatı olarak 30 bin lira bir tahsisat konmuştur. Bu sene 45 lise müdürü ve 200 kadar tabiiye ve kimya muallimi burada kurs görecektir. Rica ederim zammını, tahsisatını almıyan bir hocaya kurs gösterme ne dereceye kadar yolunda bir iş olabilir? Tekâmülü takip edelim. Fakat evvelâ hakkı verelim.

Müzelere geliyorum. Arkadaşlar, Anadolu bir medeniyet beşiğidir. Burada bir çok medeniyet eserleri vardır. Fakat elimizde sakat, kötü 1886-1896 tarihinden kalma bir Yunan Âsarı atika nizamnamesinin taslağı vardır. Bu memleketin bir çok eserleri harap olmuştur, kurtarmak lâzımdır. Cumhuriyet Hükümeti, Allah razı olsun, büyük bir hassasiyetle bunları kurtarmıya çalışmış, imkân dahilinde her şeyi yapmıştır. Fakat Âsarı atika kanununu yapmak bir bütçe meselesi değildir. 7-8 seneden beri hazırlanmış olan bu kanun haber aldığımızı göre Talim Terbiye dairesindedir. Çok rica ediyorum. Bu kanun gelsin ve bizim de medeni milletler gibi bir Âsarı atika kanunumuz çıksın.

Burada huzunuzda Maarif Vekili ve Maliye Vekili Beylere teşekkür edeceğim. Çok berbat bir halde elimize aldığımız Topkayı Sarayının tamirine iki senedir 500 000 lira gibi büyük bir para verilmiştir. Bu ecdat yadigârı olan ve Türk'ün en mühim hâdiseleri içinde geçmiş olan bu sarayın tamir edilmesinden büyük bir zevk duyuyoruz.

Arkadaşlar, müzeler işini konuşurken mezarlarımıza da temas etmeden geçemiyeceğim. Türkün mimari eserleri, lisan, tarih, sanat ve daha buna benzer birçok varlıkları mezarlarımızda görmek mümkündür. Bir çok mezarlarımız şu veya bu idareler tarafından yol açmak, imar etmek bahanesiyle tahrip edilmektedir. Hangi hakla bu mezarlarımız tahrip ediliyor? Onlar milletin şerefi ve malıdır. Resmî ve mesul bir zata sordum. Niçin tahrip ediyorsunuz? Akrabası kurtarsın dedi. Arkadaşlar, Kınalı Ali Efendinin, Seydi Ahmet Paşanın ve Bâki'nin akrabası kimdir? Bütün bir millettir. Onun için bu mezarlarımızı artık tahripten kurtaralım. Eğer bura-

larda yol açmak icabediyorsa mütehassısların fikrini alalım. Bir Panteon yapılsın ve bu suretle mezarlar oraya getirilsin, çünkü bizim de gideceğimiz yer orasıdır.

Sonra arkadaşlar, askerî ve deniz müzelerine temas etmek isterim. Bunların Maarif Vekaletine devrinin çok uygun olacağını düşünüyorum. Çünkü bunlar bir depo halindedir. Bunları kurtarmak ve tanzim etmek lâzımdır.

Bir de millî arşivin temelini atmak zamanı gelmiştir. Bizim hazinei evrakımız zengindir. Fakat tetkik edilmemiştir. Başvekâlete bağlı olan bu müessesenin Maarif Vekâletine bağlanmasında fayda vardır. Tabii kendileri daha iyi düşünürler. Ben burada sicillâtı seriyeye temas etmek istiyorum. Bunlar, bizim milletimizin, hayatımızın iktisadi, sosyal, askerî şu ve bu bakımdan tarihî hazineler demektir. Bunları bir arşivde toplamak, mütehassısların tetkikına arz etmek lâzımdır.

Kütüphanelere geliyorum; memleketimizde bir çok kıymetli kitap, bilhassa yazma kitap vardır. Bunların son hâdiseler dolayısıyla bazıları Anadolu'ya sevk edilmiştir. Fakat mevcut olan kitapların korunması için de tedbir almalıyız. Bunlar için tedbirlerimiz yoktur. Maalesef bazı kitaplarımız da çalınmaktadır. Size bir hâdise arzedeceğim :

Sandal bedestenine gittim. Bazı yazma kitaplar satılıyordu. İki yahudinin pey sürdüklerini gördüm. Kitapların ne olduğunu bilmeden ben de pey sürdüm ve aldım. İçlerinde kıymetli kıymetsiz kitaplar vardı. Fakat bir tanesi nazarı dikkatimi celbetti. Bu kitap Diyarbakır'daki Abdürrahmanpaşa kütüphanesinden çalınmış bir kitaptı. Bunun için tedbir alınmalıdır. Yazma kitaplarımızı kurtaralım. Yazma kitaplarımızı hiç olmazsa bir kütüphanede toplayalım. Bunları kurt yemesinden, şunun bunun çalmasından kurtarmanın zamanı gelmiştir.

Neşriyat; kılâsikler neşrediliyor. Çok iyi fakat bizim kılâsiklerimiz nerede? Bundan başka ana kitaplarımız vardır. Cihannüma gibi, Evliya Çelebi gibi, Hammer tarihi gibi. Bunları yeni yazıya çevirerek gençlerimize sunmak lâzımdır. Şunu itiraf etmelidir ki, Cihannüma'yı İstanbul Üniversite Kütüphanesinden başka bir yerde tetkika imkân yoktur. Çünkü hiç bir yerde bu kitap kalmamıştır.

Köy neşriyatı: Arkadaşlar, köylüler okumuyor diyoruz. Köylü elbette okumaz. Çünkü köylünün okuyacağı kitabı neşretmiyoruz.

Çocuk edebiyatına ait neşriyat çok mahduttur. Gençlerimizin ve gençliğimizin ahlâki pahasına bir çok muzır neşriyat yapılıyor. Çocuklarımızın seviyelerine uygun kitaplar neşretmeliyiz. Gaye yalnız Köy Enstitülerini açmak değil, köylünün okuyacağı eserler de hazırlamalıyız.

Son söz olarak arkadaşlar tekrar muallimlerin kıdemine geliyorum. Malûmu âliniz Maarif muallime istinat eder. Türk muallimi her zaman bu vatana kafası ile, ruhu ile ve bütün varlığı ile hizmet etmiş bir insandır. İrticaa karşı bir Kubilây gibi başını vermiş arkadaşlarımız vardır. Adsız askerler gibi, adsız kahramanlar gibi adsız muallimler vardır. Bütün hayatlarında yoksulluk saçakları altında feragatla, faziletle çalışmışlardır. Sırası gelince vatan uğrunda ölmüşlerdir. Halkevlerinde millî hayatın kalkınması için vazife almışlardır. Sayın Başvekilimizin söyledikleri gibi öğretmen cansız ruhlara can veren sanatkârlardır. Gençlerimizin kafa ve ruhları işliyen her öğretmen Cumhuriyet Türkiye'sinde sarsılmaz bir temel taşıdır. Eski bir ata sözü vardır : «Hoca hakkı ödenmez.» Cumhuriyet Hükümeti ve Yüksek Meclis hoca hakkının ödendiğini gösterecektir. Hocanın hakkını vermekle milletimizin ve çocuklarımızın hakkını vermiş olacağız. Elinizi vicdanınıza koyunuz. Hüküm ve karar sizindir.

Gl. Şefik TÜRSAN (İçel) — Arkadaşlar; kıymetli Maarif Vekilimizin bizzat söyledikleri veçhile Reiscumhurumuzun altıncı intihap devresini açış nutuklarındaki direktif ve merilerinden ilham alarak Köy enstitüleri açılmasına başlanmıştır. Maarif Vekilimizin ilk öğretim ve köy kalkınma dâvalarının esası olan bu Köy enstitülerini bir yandan açmak için imanla çalışırken diğer yandan da aynı ehemmiyetli bir iş olarak memlekette sanat erbabı yetiştirmek için teknik okullar açmak suretiyle büyük gayretler sarfedildiğini görüyoruz. 1940 senesinde kabul edilen Köy enstitüleri kanunu 1943 de kabul buyurulan Köy okulları ve Köy enstitüleri teşkilât kanunu ile perçinleştirilmiş ve programlaştırılmıştır.

Gerek Başvekilimizin gerek Maarif Vekilimizin söyledikleri veçhile 1940 da harekete geçilerek 14 köyde 3 000 köy çocuğuna, 3 000 daha katılmıştır. 1943 senesinde ise 18 Köy enstitüsünde 12 bin köy çocuğu öğretmen olarak yetişmekte bulunmuştur.

Geçen sene kabul buyurduğunuz 81 milyon lira ile bakınız neler yapılacak : Yüksek dereceli olanları söylüyorum. Ankara Yüksek Teknik Okulu, Ankara Yüksek İktisat Okulundan maada Tay-

yare motörcülüğü usta okulu, mensucat ve sanayi kimya okulu, İstanbul inşaat deniz okulu, maden sanatları okulu, dökümcülük okulu, doğramacılık okulu, elektrikcilik okulu, muhtelif yerlerde yedi sanat okulu, beş yapı ustaları okulu, 12 orta ticaret okulu, 25 kız enstitüsü, altısı İstanbul'da olmak üzere muhtelif yerlerde 68 akşam erkek sanat okulu, 57 akşam kız sanat okulu, akşam ticaret okulları. Bundan başka bugün mevcut bu hazırdaki bir çok okullar tevsi ve ıslah edilecek. Ziraat vekâleti de memlekette teknik ziraat okulları tesis edecektir. Manisa Örnek Çiftlik Mektebi de bu sene teknik okul haline konacaktır. Mühim meyvecilik mıntakalarında da bahçe, ziraati için keza teknik okullar açılacaktır. Liseden çıkanlar kadastro ve fen tatbikat mektebinde bir sene tahsil görek kadastro ve fen memuru olurlar. Demekki arkadaşlar, böylece gençler için hem kendi şahıslarına ve hem de memlekete nâfi yollar açılmıştır. Gayrimüslimlerin yüksek mekteplerde okumadıkları halde kazandıkları refahı bu gençlik için bir nümune olmalıdır.

Yüksek tahsil görecektalebelerin seçilerek alınması lâzımdır. Şükranla görüyoruz ki son zamanlarda Maarif Vekilliği buna başlamıştır. Meselâ Tıbbiye okuluna imtihanla talebe alınmaktadır. Geçen sene Mersin'e gidiyorduk, trende Adana'dan gelen talebeler vardı tatile rastlıyordu, gençlikle temas etmeği arzu ettiğimiz için kendileriyle konuştum ve sordum, hangi mektepte okuyorsunuz? Tıbbiye'nin birinci sınıfında P.S.N.'de olduklarını söylediler. Daha yukarıki sınıfta olsalardı o kadar ehemmiyet vermiyecektim. İmtihanla mı girdiniz dedim, evet dediler. Ben de bunu işitince, itiraf edeyim ki bir hissi takdir uyandı. Onun için yine tekrar edeyim ki yüksek mekteplere talebe alınırken muhakkak imtihanla almak lâzımdır. Bu talebeleri tabii seçerken Maarif Vekâletinin bir elinde ilmü irfan terazisi, öbür elinde de ahlâk terazisi olmalıdır.

Ben istiyorum ki bizim yüksek mekteplere girmesi de, çıkması da pek kolay olmasın.

Dr. Fazıl Şerafettin BÜRGE (Kocaeli) — Efendim, sayın Maarif Vekiline, vekâletin sağlık teşkilâtı bakımından bazı düşüncelerimi arzedeceğim.

Mesele hastalıkla mücadele edecek mektep doktorlarının işidir. Haydarpaşa Lisesinde ortada arkadaşlarının arasında dolaşan bir çok tüberküloz hastalara tesadüf etmişimdir. Bunlar çok kalabalık talebe arasında mektep doktorlarının lâyikeyle alâkalarını çekmiyor, ebeveynlerinin de nazarı dikkatlerini celbetmediği takdirde bu

çocuklar arkadaşları arasında hem kendi hem de arkadaşlarının zararına olarak kalıyorlar. Artık hastalıkları gizlenemeyecek bir hal aldıktan sonra ancak etrafının nazarı dikkatini celbediyor ve mektep doktorunun tavassutuyla bir hastaneye naklediliyor veya evine gönderiliyor. Bir defa bu cihetin sayın Maarif vekilimizden temini rica edeceğim. Sıhhat talimatnamesini mi değiştirecektir, yoksa doktor adedini mi arttıracaklardır?

Bir de Pravantoryom yatak adedi hakkında konuşacağım. Son zamanlarda teşkilâtın iyiliği yüzünden bu pravantoryom fazla rağbete mazhar olmuştur. Rağbet kelimesini burada kullanmak doğru değildir, fakat çok ihtiyaç karşısındadır demektir. Pravantoryomlara eskeriya istirahat etmek için yatmaktadırlar. Açık tüberkülozlulara tahsis edilen yatak adedi çok azdır. Bu yüzdendir ki Sıhhat vekâletinin sanator yanında olduğu gibi pravantoryomda yatmak için müracaat eden öğretmen ve talebeler uzun zaman sıra beklerler. Bu beklemenin 4-5 ayı bulduğu çok vakidir. Binaenaleyh pravantoryomun bilhassa açık veremliler için tevsii lazımdır.

Temennilerimi hulâsa edecek olursak Maarif vekâletinin yeni bir sıhhat talimatnamesi yapmasını faydalı gördüm.

İkincisi; mektep hekimliğini bir meslek haline sokmak. Ljiyen Skolar teşkilâtı yapmak lazımdır. Bunun için bütçedeki parayı arttırmak icabettiği kanaatindeyim. Bilhassa dahiliye mütehassısları arasından mektep doktorlarını intihap etmek çok faydalı olur. Maalesef cildiyeci gibi, bevliyeci gibi dahiliye ile alâkası olmıyan bir çok meslekdaşlar birer mektep doktorluğu almışlardır. Bu cihetlerin de nazarı dikkate almasını sayın Maarif vekilimizden rica ederim.

Suut Kemal YETKİN (Urfa) — Sayın arkadaşlar, bütçe münasebetiyle bir iki temennide bulunacağım. Epey yıl üniversite kadrosunda çalışmış bir arkadaşınız olmak sıfatiyle yakından gördüğüm ve kendimin de tattığım bir derdi burada zikretmekten kendimi alamıyacağım.

Başta Üniversite olmak üzere yüksek okul profesör ve doçentlerinin eski bir derdi vardır. Bu dert kitap derdidir. Kitap derdi son derece mühimdir. Maaşları pek az olan ve barem icabı 35, 40 lira alan doçentler ve 60, 70 lira alan bir profesörün geçim güçlüklerini yenmeğe çalışırken, kafasını da beslemeğe çalışması çok güçtür. Bir profesörün ilim alanında verimli olması için yalnız memleket içinde çıkan kitapları ve dergileri değil aynı zamanda yabancı

memleketlerdeki bütün neşriyatı, kitapları da takip etmek mecburiyetindedir.

Halbuki alınan maaşla bunun imkânı yoktur. Kitap için her hocaya ortalama 50 lira bir para lazım gelmektedir. Bu paranın temini için bazı çarelere başvurulmuştur. Meselâ fakültelerde çıkarılan dergilerde profesör ve doçentlere yazılar yazdırmak ve alacakları telif hakkı ile kitap temin etmeleri yoluna gidilmiştir. Fakat bunlar da lâzımgelen vasıtayı temin etmiyor. Çünkü ilmî vasıfta bir yazı yazmak zannedildiğinden daha fazla güç ve zaman isteyen bir şeydir ve bir profesör, bu çeşit yılda en çok dört beş yazı yazabilir. Çıkacak akademik kanunda belki bu taraflar dikkate alınacak ve hocaların bu ihtiyacı giderilmeğe çalışılacaktır. Bu kanun hazırlanırken benim yüksek Meclisten bugün için temennim hiç olmazsa bareme dokunmamak şartıyla ilim adamlarımıza ayda 50 lira kadar bir kitap masrafı temin edilmesidir.

İkinci temennim Devlet konservatuvarı hakkındadır.

İftihar edeceğimiz bir sanat müessesesi olan bu yer iki seneberi mezun vermeğe başladı. Mezunlar her Devlet memuru gibi Bareme tabidirler. Fakat sanatkârın kendi bünyesinden gelen bir takım hususiyetleri vardır. Gayet iyi giyinmek, konserlere, tiyatrolara, sinemalara gitmek, normal zamanlarda Avrupa sahnelelerini görmek mecburiyetindedir. Bu mezunların geniş ihtiyacını hazırlanacak olan bir Devlet tiyatrosu ve opera kanunu temin edecektir. Şüphesiz sayın vekilimiz bu nokta üzerinde de düşünmüş ve düşünmektedir. Fakat belki zaman müsait değildir diye bunu geciktiriyor. Fakat biz, bu çetin zamanlarda bir çok şeyler başardık. Bu sanat ocağının itibarının dışarda bir kat daha artması için, konservatuvarın tatbikat ve faaliyet sahası olan Devlet tiyatrosu ve operasının kanunu biran önce çıkarsa yerinde olur.

Diğer taraftan böyle bir kanunun çıkması mezunların mânevîyatını istikbal ümitlerini kuvvetlendirmiş olur. Maarif vekilimizden rica ediyorum : Akademik kanun hazırlanırken bu kanunda hazırlansın ve biranevvel Yüksek Meclise sunulsun.

Gl. Eyüp DURUKAN (Hatay) — Sayın arkadaşlar, Maarif vekâletinin bütçesindeki yabancı memleketlere gönderilecek talebe tahsisatı ve aynı zamanda memlekette meslekî ve teknik okulun açılması ve mevcutların büyütülmesi hakkındaki tahsisat münasebetiyle ben de sayın maarif vekilimizden bazı temennilerde bulunmak lüzumunu hissettim.

Yüksek mühendis mektebimizde de talebenin bir kısmı makine mühendisi ve bir kısmı da elektrik mühendisi yetiştirilmek üzere hayırlı teşebbüslere girişilmiş ve girilmektedir. Yüksek mühendis mektebimiz ki, eski hendesei mülkiyemiz, memleketin mühendislik bakımından ve memleketin imarı bakımından büyük hizmetler gördüğünü hepimiz takdir ederiz.

Binaenaleyh, makine mühendisi ve elektrik mühendisi yetiştirmek hususunda da büyük mazhariyete nail olacağı şüphesizdir. Fakat gerek Avrupa'ya gidenler ve gerekse Yüksek mühendis mektebinde bugün yetişmekte olan teknik eleman ne ordunun ve ne de memleketin yüksek iktisadiyatının dayandığı sanayi besliyecek vaziyette değildir ve bununla ihtiyacı kapatmaya imkân yoktur. 1938 senesinde bulunduğum idarede yaptığı ufak bir hesabı ve bir misali delil olmak üzere arz etmek lüzumunu hissediyorum.

1938 senesi Millî Müdafaa bütçemize Avrupa'ya tahsile giden talebemiz için 435 300 lira konmuştu ve o tarihte Avrupa'daki talebemizin adedi de 120'den ibaretti. Binaenaleyh, bir talebeye senede 3 627 lira sarfediliyordu. Yabancı bir memlekette yüksek fen tahsili yapan bir talebe asgari beş senede memlekete dönebiliyor. Beş seneden sonra memlekete dönen bir talebeye Millî Müdafaa vekâletimiz 18 135 lira harcamış oluyor. Beş senede memlekete dönmeye muvaffak olan arkadaş pek azdır. Bunların ekserisi altı senede ve hatta daha fazla bir senede memlekete döndüklerini hepimiz gördük ve biliyoruz. Altı senede memlekete döndüğüne nazaran bir mühendise 21 762 lira sarfediyoruz. Yani bir mühendis bize asgari 18 000 ve vasati 21 000 ve hattâ daha fazlaya maloluyor. Bu kadar pahalıya malolmasına rağmen gelen mühendislerimiz kemiyet itibariyle ihtiyacımızı karşılayacak adette değildir.

Fakat biranevel memleketimizde meslekî ve teknik okullar açılırsa bu yabancı memleketlere akıp giden paraların önüne geçeceğimiz gibi az zamanda daha çok teknik eleman yetiştirmek imkânı da elde edilmiş olacaktır.

Tatbikat bakımından; bugün memleketimizde tatbikat; yabancı memleketlerden daha ziyade; görmek imkânı vardır. Çünkü bu mektep talebesi için bütün fabrikalarımız açıktır. Şükranla arz ederim ki bugün demir sanayii, çelik sanayii, pirinç sanayii, memleketimizde kökleşmiştir, elektrik için büyük santrallarımız kurulmuştur. Harp sanayiinden barut ve mevaddı infilâkiye ve bunların malzemeleri hakkında müteaddit fabrikalarımız vardır. Bütün sanayii

madeniyemiz, kimyagerler, elektrik ve makine mühendislerimiz için her vakit serbestçe tatbikat sahası olabilir. Maarif vekilimizden bütün temennim çok mükemmel olmasına intizar etmektense biran evvel ilk adımları atarak memleketimizde küçük mikyasta da hi olsa bu mekteplerin açılmasıdır. Bunu temenni ediyorum. Bu mektepler ne kadar çabuk açılırsa memleketin bütün sanayiine ve ordunun teknik ihtiyacına o kadar çabuk cevap verilmiş olacaktır. Evet gönül arzu eder, Berlin'deki Teknikumşule ayarında bir mektebin bizim memleketimizde de olması hepimizin emeli ve arzusudur. Berlin'deki Teknikumşule ve Fransa'da bulunan onun ayarındaki mektepler asırların eseridir. Binaenaleyh, çok mükemmel, çok iyi olsun diye iyiyi feda etmiyelim. Biran evvel bu işe bütün germi ile başlayalım. Maarif vekâletimiz her sene muhtelif vekâletler için bütçesine 316 000, 412 000, 487 000, keza 487 000 gibi paralar koymuştur. 1938 senesindenberi yaptığım ufak bir hulâsada Millî Müdafaa vekâleti ile Maarif vekâleti 4 974 119 lira vermiştir. Avrupa'daki yahut yabancı memleketlerdeki talebemizin yetiştirilmesi için bu az bir para değildir. Bunun nısfı ile daha evvelden ufak da olsa mütevazî bir mektep açsaydık bugün oradan, Avrupa'dan gelecekler derecesinden; nazari bilgileri tamam değilse bile, çok daha iyi ameliyat ve tatbikat görmüş teknik elemanlar yetiştirmek imkânı olabilirdi. Bununla beraber bugün mademki elimizde bir kanun vardır, bütçemize de 7 milyon gibi büyük bir para konmuştur, bununla Maarif vekâletimizin daha büyük bir sürat ve enerji ile bu işi başarmasını ve diğer muvaffakiyetleri meyanında bunu da Maarif vekâletimizin yüksek bir muvaffakiyeti olarak görmeği candan temenni ederim. (Alkışlar)

Hasan ÜÇÖZ (Tunceli) — Sayın arkadaşlarım, millî ve sonsuz bir dâvâ olan köy enstitüleri üzerinde arkadaşlarım uzun uzadıya durdular. Ben sayın vekilimizden bir nokta rica edeceğim. Hepiniz takdir buyurursunuz ki kazalarımız tabiat ve karakter itibariyle köylerden tamamen ayrılmış bir şekilde değildir. Hemen hemen bir çok kazalarımız köy kalitesinde ve köy karakterindedir. Çiftçidir, bahçecidir, bahçivandır, meyvecidir. Köy enstitülerimizi kaza çocukları alınmıyor. Bunu rica ediyorum. Sayın vekilimizden.

Bir de arkadaşlar; Behçet Kemal Çağlar'ın çok güzel temas ettiği Köy enstitüsü mezunları olan gençlere istikbal vadedilmiştir, hazırlanmıştır. Fakat diğer arkadaşlara, ilk öğretmen arkadaşlara böyle bir istikbal ne vadedilmiş ne de hazırlanmıştır. Bugün 15, 20 senedenberi öğretmenlik eden bir çok arkadaşlarımız elan 20 lira

üzerinden maaş alıyorlar ve tatmin edilemiyorlar. Bunlar çalışmıyor, bunlar aile sahibi olmuştur, iş göremiyorlar. İlköğretimdeki sakatlığı yalnız talebenin devamında aramıyalım. Muhakkak onlara öğretmenlik eden arkadaşlarımızın tatmin edilmesini rica edeceğim. Ricam bundan ibarettir.

İsmail Mehmet UĞUR (Sivas) — Ben de sayın vekilimden bazı temennilerde bulunacağım. Geçen sene bütçe müzakerisinde köy okullarına, talebesi çok olan okullara iki hoca verilmesini rica etmiştim. Bu mesele halloldu. Kendisine teşekkür ediyorum.

Şimdi asıl temennim şu : Bu sene kendi köyümde okulda bir tılsım anladım. (Gülüşmeler) Bunu izah edeyim. Kendi köyümde 12 sene köy muhtarlığı yapmış bir arkadaşınızm. Köyün nüfusu 2 050 dir. 12 sene zarfında bir tek köy kızını mektebe göndermeğe muvaffak olamadım. Hatta açık, samimi söylüyorum; daha ileriye gidersem hayatıma mal olacaktı. Bütün köylü bana hücum etti. Susmağa mecbur oldum.

Geçen sene Vekil beyden rica ettiğim zaman İzmir muallim mektebinden çıkma bir kızcağız bizim köye tayin olunmuş. Bendeniz burada idim, köye gitmiş, köyde işe başlar başlamaz haydi kızlar mektebe. İşte bu tılsım burada çözüldü. Eğer köy kızlarımızı köyde beş sınıflı mekteplerde okutursak ve hayat bilgisini öğretirsek o, binbir zahmetle doğurduğu çocuğunu beslemesini büyütmesini öğrenir ve bu vatana ve bu memlekete hayırlı bir iş yapmış oluruz.

Sayın vekilden ikinci ricam : Köy okullarında teftiş biraz ağır gidiyor, bunun biraz hızlandırılmasıdır.

Üçüncü ricam; ricalarımın en kuvvetlisi budur, devam meselesidir. Devam meselesi bugünkü usulle tatbik edilemiyor. Talebe devam etmiyor. Ben de köylüyüm, biraz köylüye kamçı lâzımdır. Kendi menfaati için (Gülüşmeler). Bunun için bilhassa rica ediyorum.

Son söz olarak şunu söylüyeyim Büyük İnönü'ye sevgili Hükümetimize biz iman ettik. Bu cehalet zincirinden bizim başımızı kurtaracaklardır. Bunun da en büyük ispatı köy enstitüleridir. (Alkışlar)

Berç TÜRKER (Afyon Karahisar) — Sayın arkadaşlar; bendeniz nutuk söylemeyeceğim. Bundan evvel kıymetli arkadaşlarımızın sözlerini dinledim, hayranlık izhar ediyorum ve onları tebrik ederim.

Bendenizin de bir temennim vardır, onu söyleyeceğim. Acaba bizim kız mekteplerimizde analık meselesi mevzuubahis oluyor mu? Yüksek tahsil gören kızlarımıza nasıl ana olmalı, nasıl çocuk büyütmeli bunlar öğretiliyor mu? Çünkü Türk anası bizim kahraman askerlerimizi doğuruyor. Türk anaları bütün kahraman büyüklerimizi doğuruyor. Bu günkü kızlarımıza ana olmak vazifesini öğretilim.

Sonra başka mühim bir mesele daha var : İjiyen üzerine de dersler verelim. Geçen gün sıhhat vekâleti bütçesi münasebetiyle de ne kadar cahilâne şeyler olduğunu gördük. Hulâsa gerek ana olmak meselesiyle alâkadar dersler hakkında, gerek ijiyen meseleleri etrafında, acaba sayın vekil bize memnuniyetbahş bir cevap verebilirler mi? Bunu temenni ederek sözlerime nihayet veriyorum.

REİS — Söz Maarif vekilindir.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Sayın arkadaşlar; huzurunuza sunulmuş olan Maarif vekilliği 1943 bütçesi 43 milyon 128 bin küsur liradır. Bir sene evvelki bütçemiz 28 533 bin küsur lira idi. Farkı olan 14 buçuk milyon lira 1943 Maarif vekilliği bütçesinin fazla tahsisatını göstermektedir. Bendeniz Maarif vekilliği vazifesini aldığım zaman vekilliğin bütçesi bu sene vekliliğe verilen fazla miktar kadardı: (14 600 000) lira. Tasvibinize arzedilmiş olan bütçede 1943 için verilmiş olan fazla miktar o miktarın hemen aynıdır. Paranın bu fazlalığını hizmetin ve işin fazlalığı mâna-sına alarak mesul bir arkadaşımız sıfatıyla hakikaten memleket irfanı hesabına büyük bir bahtiyarlık duymaktayım. Bu bahiyarlığı sağlayan mesuliyet arkadaşlarıma ve Başvekillerim merhum Refik Saydam'la sayın Saracoğlu'na müteşekkirim. Büyük minnetim, maarif işleri, huzuruna geldiği zaman daima büyük bir sevgi ile ve ilgi ile karşılayan Yüksek ve Büyük Meclise, maarif meselelerini seneler önce demiryolları davamız gibi iradeli ellerine almış olan ve onu kısa zamanda güvenle yürüttürmek için büyük teşvik ve alâka göstermiş bulunan Büyük Şefimize karşıdır. Bunları söylemekle tarihi vazifemi yapmış olduğuma inanıyorum.

Geçen seneye nispetle fazla aldığımız 14 buçuk milyon liranın nerelere tahsis edildiğini kısaca arz etmek suretiyle işlerimizin gidi-mi hakkında mâruzatta bulunmuş olacağım.

İlk öğretim için dört milyon liradan fazla bir para almış bulunuyoruz. Bunun 3 996 000 lirası Köy enstitüleri içindir. Elimizdeki programa göre önümüzdeki yıl içinde Köy enstitüleri talebe adedi

on beş bini bulacaktır. Bu on beş bin, esaslı bir had olarak alınmıştır. Ondan sonra üçer bin mezun vermiye başlayacağız. Köy enstitülerinin yalnız talebe adedini arttırmakla kalmıyoruz. Onları yerleştireceğimiz mıntakaları da dikkate alarak kendi adedlerini de arttırmaktayız. Diyarbakır sayılavı Gl. Sevüktekin arkadaşımın bu yurdukları mıntakada bu sene yeni bir Köy enstitüsü açılacaktır. Birinci umumî müfettişlikle muhabere halindeyiz. Şark vilâyetleri için geçen sene Erzurum'da bir Köy enstitüsü açmıştık. Diyarbakır'dan sonra Van ve Muş'u da düşünmekte ve tetkikatını yapmaktayız. Köy enstitülerinin daha dört senelik bir hayat içerisinde, eski rejimler ve devirlerde mütemadiyen kendisinden alınan, fakat kendisine hiç bir şey verilmeyen köye ve köylüye yeni şeyler vermek için bir yuva olmağa başladığı dün Sıhhiye vekilinin burada söylediği güzel tebşiratta gizlidir sanıyorum. Köylere Millî Şefimizin ifade ettikleri gibi öğretmenle gidiyoruz. Yine kendilerinin isabetle arzu ettikleri veçhile öğretmenin dolduramayacağı boşlukları da ebeşiyle ve sağlık memuriyle doldurmak yolundayız. Bu suretle köye ve köylünün ayağına hem irfan ışığı, bilgi ışığı, hem de yaşama imkânları verecek insanı götürmenin arifesindeyiz.

Köy enstitülerimizden mezun edeceğimiz gençleri, Çağlar arkadaşımızın söylediği gibi, 20 yaşında çocuk saymıyoruz; 20 yaşında genç. 20 yaşında Türk genci sayıyoruz.

İlk öğretimin üstüne verilmiş beş senelik ve iş esasına müstenit bir terbiye alan bu Türk evlâtlarının çocuk olmayacağına inanıyoruz. Bugünkü hayatın, değil 20 yaşında, ondan çok evvelki yaşlardakilere ne büyük mesuliyetler tevdi ettiğini birbiriyle döğüşen milletlerin hayatından misal alarak görmek, o kadar müşkül bir iş değildir. Bu 20 yaşındaki gençleri biz köye gönderdiğimiz vakitte köyde bir mukavemet göreceklerine asla ihtimal vermiyoruz. Bugün köylümüzün bize geri görünen manzarası, şimdiye kadarki Türk münevverlerinin o köylüden daha geri olmasından neşet etmiştir. Biz hangi medeni vasıtayı köye götürdükte akli erdikten sonra onu reddetti? Kinini yolladık. Ne olduğuna itimat etmedi. Çünkü onu yollıyan memleket münevverine itimat etmiyordu. Onu tanıımıyordu. Fakat kininin sıtmadan titreyen vücudunu titremez hale getirdiğini görünce hattâ sıtma olmadığı vakit vücudunu kuvvetli hissettirdiği için bir nevi kuvvet ilacı gibi onu almağa başladı. Bunun için Köy enstitülerinden mezun edeceğimiz gençler geri ruhlu bir muhite gidecek değıllerdir. Onlar kendi kardeşlerine iyi şeyler götürüyorlardır. Onların dertlerine deva bulmak için oraya

gideceklerdir. Köylüler onlardan çok daha az tahsil görmüş eğitim- menleri de bağrılarına basmışlardı, onları da bağrılarına basacak- lardır. Bununla biz her türlü ihtimali ve hatıra gelmesi muhtemel her türlü tedbiri derpiş ile mükellef olduğumuz için bunları da dü- şünmüş bulunuyoruz. Onun için geçen sene yüksek tasvibinize ik- tiran etmiş olan köy enstitülerini teşkilâtlandırma kanununda Köy enstitülerinden mezun olacak gençlerin ne suretle tâyin edilecek- leri ve iş yapacakları sarıh surette gösterilmiştir. Bu gençler, tek olarak gönderilmiyeceklerdir. Bu gençler sekiz, on köyden mürek- kep mıntakalara, bölgelere ayrılacaklar ve o bölgelerin başına gezi- ci başöğretmenler konacaktır. Müteaddit bölgelerden mürekkep olan bir grubun başına da bir ilk tedrisat müfettişi getirilecektir. O müteaddit gruplar teşekkül ettikten sonra onların başında vilâyet- tin, Maarif Müdürü bulunacaktır. Bu suretle tek tek gönderilmiye- ceklerdir. Tıpkı uzviyette olduğu gibi selûl ve doku nizamı halinde bir hayat mecmuası olarak mütalâa edilmişler ve tertipleri böylece kanunlaşmıştır.

Köy enstitülerimizin bu suretle mensuplarını bir teşkilâta bağ- lamış olmak bize arkadaşımızın ileri sürdüğü endişenin vârit olma- dığı kanaatini vermektedir.

İlk öğretim meselesinde ikinci dâvamız bugün mevcut olan ilk öğretim teşkilâtını daha uyanık tutmak, daha işler hale getirmek- tir, bundan hemen 10 sene evvel Cumhuriyetin 10 uncu yıl dönü- mü münasebetiyle 10 yıl içerisinde muhtelif hükümet dallarında yapılmış olan işlerin hulâsası o zaman başvekil olan İnönü'ne tak- dim edildiği vakit kendilerinin teessürle gördüğü rakam, ilk öğreti- min verimine aitti. O zaman mebus olan arkadaşlarım Başvekil İnönü'nün feryadını bu kürsüden dinlemişlerdir. O zaman bütün 3 ve 5 sınıflı okullardan çıkmış olan talebenin yekûnu ancak 20 bi- ni tutuyordu. Evvelki sene ve geçen sene bu rakam 70 bini bul- muştur. Fakat biz bu rakamı da kifayetsiz gördük. Çünkü ilk okul- ların birinci sınıfına gelmekte olan talebe 200 küsur bin olduğu halde ikinci sınıfa 100 bin küsuru geçmektedir. Burada bazı arka- daşlarımızın buyurdukları gibi değildir. Bu geçmeyiş şehirden ziya- de köyde olmaktadır. Bu suretle büyük bir fire vere vere 250 bin kişilik birinci sınıf 5 inci sene sonunda 70 bin kişilik mezun ver- mektedir. Şu halde arada kaçmalar oluyor demektir. Bunu önle- mek için geçen sene çıkmış olan kanun, eskidenberi mevcut ve bil- diğimiz Tedrisatı İptidaiye kanunu muvakkatinin köy okullarına ve

köy öğretmenlerine ait olan ahkâmını da tadil ettiği için devam meselesini halletmiştir.

O kanunda okulların açılması, kapanması davası bir nizama konmuştur. Bir arkadaşım bunun nizama konmamış olduğunu söylediler. Ona cevap olmak üzere arz ediyorum : Konmuştur. İsmail arkadaşımın istediği gibi hapis cezasına kadar da bu mevzu da ceza vardır. Son gezimde bir vali yolda müsadif olduğum zaman cezaları kâfi görmediğini söylemişti. Verdiğim cevap şu oldu : «Elinizde hapse kadar kanun; salâhiyet mevcut. Okula evlatlarımızı getirmek için bunları idam mı edelim?». Onun için elimizdeki kanunî salâhiyet kâfidir. İdare adamlarımızın, mesul arkadaşların bu kanuni salâhiyeti sıkı tutup tatbik etmesi meseleyi halledecektir. Böyle bir ikazı yapmak için vilâyetlere kendi hususi vaziyetlerini ayrı ayrı gösterir tamimler yaptık. Radyoda bütün millete hitab ederek bendeniz konuştum. Ondan sonra Başvekilimiz bütün valilere bir tamim yaptı ve bu tamimde okullara devam nispetinin valilik vazifesinde bu arkadaşların muvaffakiyetine miyar olacaklarını, sarîh surette zikretti ve yine bu tamimde seyahatları esnasında, Millî Şefimizin bu meseleyi soracaklarını, yakından alakadar olacaklarını kendilerine ihtar etti. Onun için işe başladığımız bu sene ve önümüzdeki sene, devam meselesinin esaslı bir surette bir hal tarzına varacağı kanaatindeyim.

Şehir okulları Tedrisatı İptidaiye kanunu muvakkat hükmüne tabidirler. Eskiden kalma tedrisatı iptidaiye meclisleri okulların açılma ve kapanma zamanını tâyin ve tespit ederler. Dağhoğlu arkadaşımın dediği gibi; bu sene Mayısta, o bir sene Temmuzda kapanmak gibi bir şey vâkı olmamıştır. Bu sene arzettiğim tedbiri, gerek vekâletin, gerek Başvekâletin bu tamimleri dolayısıyla daha sıkı tutmak isteyen İstanbul Vilayeti, okulda okuma müddetini artırmak istemiştir. Fakat İstanbul okullarında bir kısım hastalıkların mevcut oluşu dolayısıyla sıhhi heyetin bu kadar uzatmaya taraftar olmaması suretinde bir karara varmasıyla tadil edilmiştir. Yoksa tedrisatı iptidaiye meclisinin vermiş olduğu karar muta idi ve o surette tatbik edilecekti. Düşüncemiz tahsil müddetini, memleketimizin hayat şartlarına uydurarak uzatmaktır. Kısa tahsili siz de, tahmin ederim ki, istemezsiniz. Hayat şartlarına, ekonomik şartlara uyularak daha uzun bir zaman çocuklarımızın okullarda kalması, onlarda beğenmediğimiz alışıklıkların bertaraf edilmesi için de en müessir bir vasıta dır. İlk okul dâvamızda bu 14,5 milyon li-

ra fazlalığın içerisinde 100 000 liraya yakın bir para da yine ilk öğretime yardım maksadıyla konmuştur. Bu para, bir zamanlar vatanımızdan uzak kalmış ve sonra ona iltihak etmiş, kavuşmuş olan Hatay'da yabancı kültürlerin ana dilini kendilerine unutturdukları vatandaşlarımıza bu unuttukları ana dili daha etkili bir surette öğretmek için yardım maksadıyla konmuştur.

İkinci fazlalık, orta öğretim mevzuundadır. Buraya 1 077 000 lira konmuştur. Arkadaşlarımız gerek ilk öğretmenler, gerek orta öğretmenler ve gerek yüksek tahsil mensupları için refahtan bahsettiler. Maarif vekilinin vazifesi şüphe yok ki, kendi teşkilâtında bulunan insanların daha iyi çalışmasını sağlayacak maddi tedbirleri de almaktır.

Fakat bu tedbirler, teşkilâtımız mensupları hususi zümre halinde -bir kere daha arzemiştin- hususi zümre halinde asla düşündürmemelidir. Çünkü Maarif vekilliği vazifesini verdiğiniz bu arkadaşınız, diğer memurların mensup olduğu vekâletlerin iştigal ettiği müşterek işlerin de müşterek mesuliyetine dahil bir vatandaşdır. Onun için umumî hükümler ve umumî esaslar dışarısında hususi hükümler ve hususi esaslar ile herhangi bir teşkilâtın mensuplarını terfih etmeğe kalkmak Devlet nizamında hakikaten aksaklıklar yapar. Şahsan ben buna taraftar değilim. Burada bazı arkadaşların buyurduğu gibi ilk öğretmenler refahtan mahrum da değildir. 30 senede 20 lirada kalmış hangi arkadaşımız varsa hangi kazanın hangi köyünde ise ismini bana söylemelerini huzurunuzda kendilerinden istirham ediyorum. Bütün öğretmenlerin intibakı yapılmıştır. Bunlar içerisinde müteaddit ve muhtelif kanunların tatbikından mütevellit bazı küçük mağduriyetler olabilir. Amma esaslı ve muvazenesiz bir mağduriyet mevzuubahis değildir. Aldığımız bu 14 milyon liranın mühim bir kısmını orta okul ve liselerimizdeki öğretmenlerin terfiine tahsis etmiş bulunuyoruz. 1941 den kalmış 67 öğretmen, 1942 den kalmış 367 öğretmen ve şimdi içine gireceğimiz sene yani 1943 de terfi edecek 344 öğretmen terfilerini elde etmiş bulunacaktır. Şu halde 778 öğretmen 3 bin kûsurluk bir kadrodan terfi etmiş olacaktır. Bundan başka 55 memur da, orta öğretmen kadrolarına dahil, terfi edecektir. Günün bu şartlar içinde ve diğer teşkilâtlara nispetle bu terfi derecesi küçümsenecek bir terfi nispeti değildir.

Dağlıoğlu arkadaşım, haklar verildikten sonra vazife istiyor. Halbuki biz, vazifelerimizi yaptıktan sonra hak istemeğe alışmışız ve iş arkadaşlarımızı da buna alıştırmaya çalışıyoruz.

Orta  ğretimde bu sene denemeli bilimler için bir kurs yapacağız. Bunda tabiat bilimleri, fizik, kimya öğretmenleri bulunacaktır. Bu kursla seneler önce tahsil kaynaklarından çıkmış bulunan öğretmenlerimize ge irilmış zaman mesafesi içerisinde gerek öğretme usulleri bakımından, gerek öğretilecek maddeler bakımından faydalı olmak kararındayız. Nitekim lise müdürlerini de bir kongre halinde toplamayı düşündük. Dağlı arkadaşım buna da temas ettiler. Bu da liselerimizin umumî kültür verme bakımından yalnız kemiyet değil, keyfiyetlerini de yükseltmek için lüzumlu ve faydalı bir tedbir olduğu içindir. Maaşlarla işleri biz birbirine karıştırmıyoruz. Maaşlar ayrı meseleler, işler ayrı meselelerdir. Bu işler için tahsis edilmiş hakikaten küçük bir parayı maaş olarak bu tarafa devretmekle, zannetmiyorum tavsiyelerini yapmış olalım. Bununla doğru bir şey yapmış oluruz, kanatinde değilim.

Fazla olarak aldığımız paralar içerisinde büyük yekûn, teknik öğretime aittir. Biz Türk milletin n makineye ısınmasını, makine kullanmasını ilk  ğretim meselesi gibi kurtuluş davalarından biri saymaktayız. Çünkü 20 milyona çıkan nüfusumuz, makine ile kendiliğinden 40 milyon, 50 milyon 60 milyon olacaktı. Nüfusu-muzu ve n fuzumuzu arttırmanın birinci  millerinden birini teknik  ğretim meselesi belliyoruz. Onun için 9 sene üzerine yaptığımız programı mümkün olduğu kadar kısa zamanda -General Eyüb arkadaşımızın dediği gibi- kısa zamanda tahakkuk ettirmek ve o kısa zamanda bir seksen milyon lira için daha tekrar huzurunuzda gelmek istiyorum. O gün, benim için en büyük saadet olacaktır. Bunu yapmakta    şeye ihtiyacımız olacaktır : 1. İnsan, 2. Makine, malzeme, 3. Bina. Yavuz Abadan arkadaşımın dediği gibi gelişigüzel değil, düşünerek ve esaslı tedbirlerini alarak eleman meselesini halletmek yolundayız. Bütün esbap kemaliyle tahassül etsin, ondan sonra iş görelim. Bunu dedik mi bizden evvelki nesilleri taklit etmiş ve o nesillerin bugün bizim önümüzdeki vaziyetine biz de düşmüş oluruz. Biz işe başlarken kusurlarımızı, eksiklerimizi bilmekteyiz. Eğer bunların tamamlanmasını beklersek sittin sene bunun itmam ve ikmalı mümkün olamaz. Korku nerededir? Tertipsiz işe başlamak, bilmemek ve körükörüne yürümek... Halbuki bizim gözümüz iyi görüyor, noksanlarımızın farıkıyız ve onların tashihi için tedbirler alıyoruz. Onun için, eleman yetiştirmekte bilfarz teknik ve meslekî  ğretim işlerinde, yüksek ticaret okullarından yetişmiş bir ticaret lisesi  ğretmeni gayri kâfi ise, kendisi de orada hocalık yaptı, bundan oradaki hocaların mesul olması lâzımgelir.

Sonra burada meslek öğretmen okulu açtık. Talebesini arttırıyoruz. Gazi Terbiye Enstitüsünün talebesini dört yüze çıkardık, altı yüze çıkarmak için tedbir alıyoruz. Eski köy öğretmen okullarından devraldığımız mezunları Hasanoğlan'da okutuyoruz. Gazi terbiye enstitüsüne geliyorlar. Ziraat Enstitüsüne geliyorlar, okutuyoruz, bütün hocaları kendilerinden memnundur. Bu nevi yüksek tahsil görenleri hoca yapmağa savaşıyoruz. Binaenaleyh, gelişigüzel işimiz yoktur. Yürüyüşü güzel işlerimiz olmasına bütün varlığımızla gayret etmekteyiz.

Sanat okullarının, tasvibinize mazhar olmuş olan Teknik Öğretim Kanunundan önceki vaziyeti şu idi : Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Aydın, Sivas, Kastamonu, Diyarbakır, Konya'da 9 sanat okulumuz vardı. 1941-1942 ders yılında Adana'dakini açtık. Şimdi biten ders yılında Çorum, Edirne, Eskişehir, Kayseri, Malatya'dakileri açtık. Önümüzdeki sene Samsun, Balıkesir, Trabzon, Gaziantep, Afyon, Denizli, Erzurum, Burdur sanat okullarını açacağız. Makine bulursak ve askerde bulunan öğretmenlerimiz geri dönerlerse daha fazlasını da açmak imkânını bulacağız. Şu halde iki sene içinde 9 sanat okulunu yirmi üçe çıkarmış bulunuyoruz. Bu rakam karşılaştırıldığı vakitte insanın içine gelebilir; acaba okul adedi mi artıyor, Yoksa hakikaten bu işin istediği tezgâhı, hocayı da bulup evvelki sanat okulları gibi işliyor mu? Size vereceğim cevap, kim arzu ederse şahsen bu yeni açtığımız okullara gidip bizzat görmeleridir. Gidiniz görünüz, bacak kadar Türk çocukları tezgâhları başında çalışırken döküm dökerken, tahta rendelerken, mengenede uğraşırken nasıl canla başla uğraşıyor. Gidip görünüz. Son seyahatimde Adana'da, Malatya'da gördüm ve heyecanımı zapt için kendimi tutmaya mecbur kaldım. Arkadaşlar, üç saatlik yoldan gelenler var. Kendilerine öğretilen şeyleri yürekten öğrenmek için uğraşıyor çocuklar. (Bravo sesleri).

Eski konakları almışlar, ellerinden geldiği kadar tamir etmişler. Yeni binaların ihale ve yapılmasına ıntizarla gül gibi temiz tuttukları bu binalar içerisinde vücade getirdikleri atölyeleri, sınıfları görmek hakikaten gönül ferahlatıcıdır. Bu milletin nelere müstait ve nelere muktedir olduğunu hakikaten anlatacak birer misaldir. Onun için yalnız okul adedini size saymış olduğumu sanmamanızı rica ederim.

Kız enstitüleri de aynı suretle büyük bir dikkatle genişletilmekte ve çoğaltılmaktadır. Kanun çıktığı zaman 15 kız enstitümüz vardı, 41-42 yılında 5 ilâve ettik 20 oldu. Biten sene de 8 ilâve ettik

28 oldu. Önümüzdeki sene bundan daha fazlasını yapmak için tedbir alıyoruz. Akşam erkek sanat okulları ve akşam kız sanat okulları için de aynı geniş ölçüde tedbir almaktayız.

Bu vesile ile yüksek huzunuzda bir hakikati ifade etmek isterim. Şimdiye kadar bizde bazı şeylerin hep nümunesi yapılıyordu. Nümune mektebi, nümune çiftliği, nümune hastanesi. Artık bu devri kapamak lâzımdır. Nümuneler değil, büyük nispette, medenî seviyemizi yükseltmek için büyük nispette ve geniş ölçüde büyük işler lâzımdır. Nümune mektebi ile ilk okul, nümune çiftliği ile ziraat enstitüsü, nümune hastanesi ile sağlık kurumu olmayacağını anlamamız lâzımdır. (Bravo sesleri). Biz perakendeci değiliz, toptancıyız. Onun için daima binlerden bahsediyorum, on binlerden bahsediyorum, yüz binlerden bahsediyorum. Bir kaç yıl önce on sekiz milyon olan nüfusumuz, her halde yirmi milyona çıkmıştır. Onun için bu rakama uyar iş görmeğe alışmalıyız.

Teknik öğretimin bir mühim dâvası da İstanbul'daki Yüksek mühendis okulunu genişletmek olduğu gibi, Ankara'daki Yüksek mühendis okulunu da açmaktır. İstanbul'daki Yüksek mühendis okulumuz günden güne tekâmül ediyor. Yeni yetişmiş gençler talim heyetine giriyor. Talebe sayısı arttırılıyor. Mevkuat ve ders kitabı halindeki neşriyat bizi memnun edecek şekilde artıyor. Teşkilâtında da değişiklikler yapmayı, bir rektörlük vermeği ve şubelerini birer dekanlık haline getirmeyi düşünmekteyiz. Lâboratuvar bakımından, bina bakımından genişletmek için bütçeye tahsisat konmuştur.

Ankara'daki politeknik teferruatlı bir mesele. Projeleri hazırlanmıştır. Yüzde bir mıkıyasında -ki ancak o suretle ihale olunabilir- plânları da bitmek üzeridir. 1943 sonlarında veya 1944 başlarında inşaata başlanabileceğini kuvvetle umuyorum.

Teknik öğretimin iki ucu vardır, biri köylere giden ve demircilik, marangozluk, kızlarımıza, yıkanma, giyinme, çocuğa bakma öğreten kadın, erkek kursları; diğeri tekniker ve politekniklerdir. Biz ortası ile meşgul olduğumuz nispette bu iki uçla da meşgul olmaktadır. Köy kurslarını arttırıyoruz. General Şefik arkadaşımızın pek güzel izah buyurdıkları gibi ve General Eyüp arkadaşımızın da arzularını yerine getirecek şekilde tedbir alıyoruz. Ankara'da açılacak olan Yüksek mühendis okulunun açıldığı zaman hoca olacak elemanları da düşünmüştüzdür. Onlar da tahsillerini görmektedirler.

Umumî olarak fazla aldığımız tahsisatın nerelere verileceğini böylece arzetmiş bulunuyorum.

Şimdi bütçenin umumî heyeti görüşüldüğü zamanda beyanlarını dikkatle dinlediğim Gl. Karabekir arkadaşımın ileri sürdüğü bir kaç nokta üzerinde ben de durmak istiyorum. Sayın arkadaşım beyanları arasında orta okul ve liselerimizin beceriksiz talebe yetiştirdiğini söylediler. Bütün arkadaşların burada konuştukları zamanda tenkidlerini, ikazlarını büyük bir samimiyetle dinleyip mesuliyetini üstümüze aldığımız davada acaba yanlış bir iş görüyor muyuz? Görüyorsak düzeltelim yolundayız. Güzel niyetle söylenen bu sözleri aynı güzel niyetle ben de dinledim. Kendi kendime sordum : Acaba böyle midir? Bizim orta okul ve liselerimiz beceriksiz çocuk mu yetiştiriyorlar? Bendenizin düşünce tarzım şu oldu : Bir defa memlekette «Palpable» olan, yani elle tutulur mahiyette olan işlere bakalım. Şu Cumhuriyet devrinde, memlekete kilometrelerce demiryolu döşendi, dik başlı muazzam dağlar delindi, içersinden şimendiferler geçirildi. Kim yaptı bunları? Düşünüyorum, vicdanıma verdiğim cevap şu oluyor : Bu bizim orta okullarda okuttuğumuz, liselerde okuttuğumuz çocuklar aralarından çıktılar, mühendis mektebine veyahut başka okullara gittiler, mezun olduktan sonra bunları yaptılar.

Dün Sıhhiye vekilini dinlerken hatırımda kaldı. Çiçek için 14 milyon aşı yapılmış. Bunu yapan buradaki müessesede çalışan Türk çocuklarıdır. Onlar da bizim orta okullarda okumuşlar, lisede okumuşlar, Tıp fakültesinden çıkmışlar, gelmişler ve bu işleri yapıyorlar. Sonra şurada, Yozgat'ta orta okuldaki çocuklar, bir takım resimler yapmışlar, bu resimleri almışlar Londra'ya götürmüşler. Şimdi şu anda kim bilir ne kadar ziyaretçi hayranlıkla o çocukların yaptıkları resimlere bakmaktadır? Bilmiyorum, arkadaşım orta okul ve lise mezunlarından bu arzettiğim mevzulardan başka sahada mı beceriklik istiyorlar? Ben umumî olarak bir beceriksizlik görmüyorum. Belki bunların içerisinde bir kaç durgun, anormal çocuklar mevcuttur. Fakat biz aldığımız neticeden memnunuz.

Sözleri arasında umumî olarak kırtasiye meselesinden bahis buyurdular. Bendeniz her sene, bittiği zamanda vekâlet evrakında bir bilanço yaptırırım. Bu bilançonun 1939 dan bu yana olanını arzedeceğim.

1939 da 109 000 evrak gelmiş, bizim vekâlete. Sene sonunda işi bitmiş olan 108 000 dir. 1 516 evrak kalmıştır. Bu kalmış olan evrak tespit edilerek, numarasıyla, müteakip senenin başında muameleleri bitirilmek üzere çalışılır. Bu demek değildir ki, 1 516 ev-

rak vekâlette kalmıştır. 1940 senesinde 148 317 evrak gelmiştir. Bunun 103 000'i gitmiş ve 1 056 kalmış.

Ziya ARKANT (Yozgat) — Burada bir yanlışlık olsa gerek. Kalan 1056 olduğuna göre çıkan evrakın daha fazlası olması lâzımgelir.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Affedersiniz 148 000 olmayacak. Bunu şöyle ifade edeyim : 1939 da 1 516 evrak, 1940 da 1 056 evrak, 1941 de 605 evrak, 1942 de 615 evrak kalmıştır. Şu halde yüz küsur bin evrak gelmekte ve her sene azalmak üzere bu evrakın % 99'u muamele görüp gitmektedir. Kalan evrak da meselâ tahsil derecesinin tespiti için vâkı müracaatlardır ki, bu hususta muhtelif memleketlerde muhtelif mekteplerde yapılan tahsil vaziyetinin tespiti, mahalleri ile muhabereye bağlıdır. Bununla şunu ifade etmek istiyorum ki, kırtasiyecilik bu şekilde bizi endişeye sevkedecek vaziyette değildir ve korkacak gecikmeler olmamaktadır.

Arkadaşımın temas ettiği meselelerden biri de Üniversite dâvasıdır. Diğer arkadaşlar da bu noktaya temas buyurdular. Üniversiteler her memleketin kendi sosyal ve ekonomik şartlarına ve tarihlerine göre doğuyor ve teşekkül ediyor. Avrupa üniversitelerinin mühim bir kısmı orta zamandan intikal etmiş, menşei bizim eski medreselere benzer müesseselerdir. Sorbon, Oksfort, Kembriç, Frankfurt böyledir. Bir çok Avrupa üniversiteleri de bunun gibidir. Bunların içinde menşei medrese olmayarak yeni zamanda açılmış olanları da vardır. Berlin 19 ncü asrın başında, Hamburg 20 nci asrın başında açılmış üniversitelerdir. Bizde medreseler bulundukları zamanın ilerlemelerini takip edemedikleri için Tanzimattan sonra da bundan evvel tıbbiyyenin kuruluşunda olduğu gibi, ıslahatçılar kâfi cesaretle bunlara müdahale edememiş, bunlar da kâfi liyakatla kendilerini zamanın ihtiyacına uyduramamışlardır. Onun için bizde tanzimatın ilânından hemen 30 sene gibi uzun bir zaman geçtikten sonra Darülfünunun kurulması bir mesele olarak ortaya konmuştur. Üniversitelerin daima halî olan ihtiyaçlardan doğmadığına Şarkta Türklerden misal getirmek mümkün olduğu gibi Garplılardan da misal getirilebilir. Mesalâ Almanya'da Frankfurt, Ammain, Girren, Marburg'da birer üniversite vardır. Bunların arasındaki mesafe bugünkü nakil vasıtalarıyla bir saat bile tutmaz. Halbuki tarihten intikal eden bu müesseseler günlük ihtiyaçlara kurulsa idi üçünden ikisi açılmamalıydı. Nitekim bizim Erzurum'da Selçuklular devrinde (Yakutiye) medresesi Dar-üş-şifa, (Hattuniye) medresesi Dar-ül-Hadis olarak yani birisi tıp, diğeri teoloji fakültesi olarak yapılmıştır. Erzurum'un çok yakınında olan Ter-

can'da da, (Mamahatun medresesi) vücade getirilmiştir. Demek ki, alelîtlak ihtiyaç meselesi olarak değil, devrin zaruretleri, üniversiteleri meydana getirmiş demektir. Bununla şunu arzetmek istiyorum : Üniversiteler bir umumî kaideye uyarak doğmuyorlar. Her memleketin kendi tarihine ve ihtiyacına, kendi sosyal ve ekonomik şartlarına göre vücut buluyorlar. Şu halde arkadaşımın arzu ettiği gibi, anladığıma göre üniversitelerin kırlara ve şehir uzaklarında kurulması bir dilek meselesi olamaz. Bu nevi üniversiteler Amerika'da vardır. Amerika'ya gitmedim, fakat resimlerini gördüm, tetkik ettim, bilenlere sordum, Amerika'dan «Kır» dediğimiz şey bizim memleketteki kır değildir. Bütün medenî vasıtaları tamam olarak şehrin uzağında demek, hakikaten şehirden uzakta demek değildir. Çünkü onlar münakale vasıtalarıyla şehre bağlı müesseselerdir. Esasen kendileri bir şehirdir. Meselâ Princeton, Vilsonun rektörlük ettiği Princeton üniversitesi, kırdaki tabiat içerisinde yapılmış üniversitelerden biri olarak söyleniyor. Bunun resmine bakılınca filhakika ağaçlar ve ağaçların arkasından dağlar görünüyor, fakat aynı zamanda Ankara gibi bir şehir de gözükmemektedir.

Bizdeki üniversite, arzettiğim vaziyette, bir rüptürle, bir kopma ile Tanzimatçılar tarafından darülfunun şeklinde kurulmuştur. Diğer ayrı teşekküller de birleştirilerek üniversite haline gelmiş ve yenileri de açılmıştır. Bunu İstanbul'un dışında yapmak bir defa nakil ve medenî vasıtalar bakımından güçtür.

Çünkü şehirsiz yerde üniversite olmaz. Zira cemaat bulunmaz. Kırlarda, tabiat içinde üniversite yapan memleketlerde yatılı talebelik yoktur. Bizde talebe büsbütün ayrı yaşayış şartları ile hayatını geçirmektedir. Bizde bu yapılmış olsa o zaman kışla halinde yatakhaneler, dersaneler... yapmak, yemek tertibatı almak lâzımgelsecektir. Bir üniversite tahsili yapmak için lâzımgelen medenî vasıtaları ve bir üniversite tahsilini itmam için lâzımgelen malzemeyi bulmak imkânsızdır. İstanbul'da düşündüğümüz ve plânlaştırdığımız üniversitenin taazzuvu böyledir : Bayazıt'tan başlar, Vezneciler'i atlar, Tıp fakültesi hastanelerinin bulunduğu kısma, Çapa ve Şehremini'ne kadar gelir. Yanan Zeynep Hanım konağı bu bütünü cüzlerinden biridir. Arkadaşımın buyurduğu gibi lâalettayın orası yandı, başka bir yek yoktur diye, müsaade buyururlarsa kendi tâbirlerini kullanayım, oraya şöyle bir çakılmış değildir. Düşünülmüştür, plânı yapılmıştır, tertibatı alınmıştır. O şekilde Zeynep Hanım konağının yeri, civarı istimlâk edilmek suretiyle fen ve edebiyat fakültesine tahsis olunmuştur. Hattâ Tıp fakültesi için bu

sene Şişli'deki çocuk hastanesinden idrar yolları kliniğini getirdik, ilk imkân hâsıl olduğu vakit Bakırköy'ündeki akıl hastalıkları kliniğini -yenisi yapılmak suretiyle- çocukları da oralara götürmekten kurtaracağız. Arzettiğim gibi plânımız, Bayazıt ve Süleymaniye'den ta Şehremini'ne ve Çapa'ya kadar yayılmaktadır.

Ankara'ya gelince : Ankara üniversitesi bir büyük tarih mahsulüdür; istiklâl savaşı, istiklâl savaşı olmasa idi, Ankara Devlet merkezi yapılmısaydı burada bir üniversite olmazdı. O halde Ankara'daki bu üniversitenin oluşunun tarihi sebebi doğrudan doğruya istiklâl savaşıdır ve Ankara'nın Devlet merkezi oluşudur.

Burada hukuk fakültemiz vardır, Siyasal bilgiler okulumuz vardır, Gazi terbiye enstitüsü vardır, Ziraat enstitülerimiz vardır, Dil-Tarih fakültemiz vardır. Eksik olan fen ve tıp fakülteleridir. Âzami bir sene sonra Yüksek mühendis okulunu burada kurmaya başladığımız zaman Fizik-Kımya şubesi kendiliğinden fen fakültesini doğurmuş olacaktır. Bu suretle politeknikğin kuruluşu aynı zamanda bir fen fakültesinin kuruluşunu da bize temin edecektir. Şu halde bir tıp fakültesi noksan kalıyor demektir.

Ankara'da bir tıp fakültesi kurmak hakikaten zaruridir. Bunun kurulması için geçirilmiş hergün, memlekette sıhhat koruyucusu olan insanların çoğalmasa hesabına bir kayıptır.

Ankara Üniversitesini tamamladıktan sonra memleketin garp kısmında İstanbul Üniversitesi, merkezinde Ankara üniversitesi; haritamızı göz önüne getirdiğimiz vakitte kendiliğinden bir boşluk dikkati celbeder. Nitekim bu düşünce ile Ebedî Şefimiz Atatürk de Şarkta, Van'da bir üniversite yapılmasını istemişti. Benim de şahsen temennim budur. Amma bu, Van'da mı, başka bir merkezde mi daha müsaittir, tetkikatını yapmış değiliz, güç bir şey diyemem. Esasen bu mesele üstünde kısa bir zamanda harekete geçmeyi de mümkün görmüyorum. Fakat Şark'ta bir üniversitenin yapılması zaruridir. Bu insana ilk bakışta bir hayal gibi gelir. Ne yapalım ki hakikatleri hayaller doğuruyor. Arkadaşımın izahından anlıyabildiğim ikinci nevi üniversite bu nevinden bir şey mi bilmiyorum. Anladığım kadarına göre bizim memleketimiz henüz büyük şehirler dışında üniversite tahsili verecek müesseseleri ne besliyebilecek haldedir, ne de böyle bir üniversiteyi kurmak mümkündür. Şehir içi olduğu halde bunların kurulmaları hususunda çektiğimiz sıkıntıları hep biliyorsunuz.

Üniversite bahsi gelmişken arkadaşlarımın buyurdıkları diğer cihetleri de cevaplamağa çalışayım.

Dr. Kemali Bayazıt arkadaşım dışçı okulundan bahsettiler. Hakikaten yeri iyi değildir. Vaziyetleri o kadar müsait değildir. Fakat geniş ölçüde dışçı okulunu içerisine alacak bir inşaat yapmağa bugün muktedir değiliz. Ani vakaları umumî cerrahî klinikleri almaktadır. Meselâ dedikleri gibi bir arabacının ağzını at tekmelese hastanelerden birinin hariciye kılınığine götürüyorlar. Arzuları çok yerindedir. Dışçı okuluna 8-10 yataklı bir klinik yapılması, hakikaten doğrudur. Bu senenin içerisinde bunu yapabilir miyim, katî olarak söz veremem. Tetkik ettiririm, imkân varsa bu sene yaparız, olmazsa gelecek sene yaptırmak imkânını ararız.

Yavuz Abadan arkadaşım, üniversite vaziyetine temas ettiler. Benim buradan söylemekle mükellef olduğum bir çok cihetleri dün orada vazife almış bir arkadaşınız şahit sıfatıyla huzurunuzda arzetti. Bunlara temas edecek değilim.

Sordukları şu idi : Üniversitenin teşekkül tarzı nasıl olmalı? Üniversitenin hükmi şahsiyeti yoktur. Fakat bu, üniversite istiklâlsizdir demek değildir.

Çünkü Maarif vekâletinden, şu zatı doçent yapınız, şu zatı profesör yapınız, şu işi şöyle yürütünüz, şu işi böyle yapınız diye emir verilmemektedir. Doçentlerini kendileri intihap ederler, asistanlarını kendileri inha ederler, profesörlerini kendileri seçerler, burada Maarif vekâleti nâzım vaziyetindedir. İcabında müdahale ederiz. İdarî tarzımız budur. Binaenaleyh bu idare tarzı hükmi şahsiyeti vermemiş olmakla beraber ilmî istiklali vermiş oluyor demektir.

Bütçelerine gelince; Fakülte dekanları otururlar, masraflarını beraber tesbit ederler. Rektörlük vekâlete o suretle teklif eder. Teklif, bütün şubelerimizde olduğu gibi almakta olduğumuz paranın lâakal on mislidir. İnşallah bir gün gelir Maarif bütçesi 200 milyon lira olur, o zaman yapılan bu bütçe tekliflerinin esaslı bir müessiriyeti hâsıl olur. Merkeziyet meselesi Üniversitemiz için mevzuubahis değildir, nispi istiklâl vardır. Sırası geldiği zamanda şahsiyeti hükmiye sahibi de olur, tam istiklâlini de elde eder. Yalnız demin söylediğim gibi bu istiklâl ve şahsiyeti hükmiye meselelerini tarihlerine bağlamak lâzımgelir. Bir kanunla (şahsiyeti hükmiye verilmiş), bir kanunla (alınmış) dedikten sonra esasen o müessesenin şahsiyeti hükmiyesi yok demektir. Şahsiyeti hükmiyesi var denen müessesenin Devlet bütçesinden başka kendi parası da olur. Vakıfları, emlâk ve arazisi bulunur. Talebesinden varidat temin eder. Amerika'da milyonlara sahip olan bu gibi müesseseler vardır.

Bizde olduğu gibi kolayca verilip alınan şahsiyeti hükmiye hakikî bir şahsiyeti hükmiye değildir. (Doğru sesleri).

Talebe meselesine gelince; İstanbul üniversite talebesi, imkânın âzami nispetinde yardım görmektedir. Bir defa yurtlar. Partimizin ve diğer teşekküllerin idare ettiği yurtlar. Bu sene ucuz yemek verilmesi için tertibat alınmıştır. Ondan sonra mahallen yardımlar yapılmaktadır. Bizim yaptığımız incelemeye göre yardım dışında kalmış talebe 300-400 içerisinde. Halbuki Üniversitede 10 000 küsur talebemiz vardır. Bunlar için de mümkün olan şeyi yapmak için tedbir alıyoruz.

Talebe birliği, zannımca çok faydalı olmuştur. Evvelce gençlerimiz kendi kendilerine bırakıldıkları için gençliğin, delikanlılığın icabı fazla ifratlara gitmişler ve nihayet Hükümet bu teşkilâtı lâğvetmek zarureti duymuştur. Biz bunu yeniden kurduğumuz vakit doçentlerin, profesörlerin, dekanların ve rektörü vazifedar olarak yakından ilgilendirmek istedik. Talebe birliği başına geçmiş olan arkadaşların birer birer ayrılıp rektör tarafından bu işin ele alınması, teessürü mucip olmamalı. Çünkü Üniversitenin başındaki arkadaş bunu bizzat eline alıp yürütmek vazifesini deruhte etmiş demektir. Talebe birliğinin gerek yardım bakımından, gerek talebe içerisinde sporun ve güzel alışkanlıkların teessüsü bakımından faydaları daha şimdiden görülmektedir. Arkadaşım bütün bu teşkilâtı içerisinde talebeye verilmekte olan hürriyetin kâfi olmadığını ihsas edecek şekilde beyanatta bulundular. Bu bir doz meselesidir ve onun dozunu arkadaşım kendisi pek iyi takdir eder. Verdiğimiz hürriyet derecesinin iyi oluşu delillerinden birisi, bana kürsüden seneler önce aynı okulda bulunuşumuzu hatırlatmalarının işaret ettiği mânada gizlidir. Bu bir takdir mevzuudur; ne fazla açılır, genişletilir, ne de lüzumundan çok daraltılır. Bugünkü durumu bendeniz şahsen makul bulmaktayım.

Yine arkadaşım imtihan usulleri meselesine temas buyurdular. Biz imtihan talimatnamesini hazırladık, birinci Maarif şûrasına verdik. Orada incelendi ve Maarif şûrası bu talimatnameyi kabul etti. Kendileri bunun bir mütehassıs heyete verilip tekrar tetkik edilmesini arzu buyuruyorlar. Bu hususta Maarif şûrasından daha salâhiyetli hangi heyet varsa lûtfen tavsiye buyursunlar, orada tetkik ettireyim ve değiştireyim.

Burada konuşulan hususlar işlerimizin mühim bir kısmına taalluk etmesi itibariyle cevaplarımı elimden geldiği kadar kısa tut-

miya çalıştığım halde mâruzatım epiy uzun sürdü. Aflerinizi dile-
rim, başınızı ağrıyorum. (Estağfurullah sesleri).

Burada konuşan arkadaşlarımızdan biri, eski eserler meselesi-
ne temas buyurdular. Biz son üç sene içerisinde Osmanlı tarihinin
tarihî makarrı olan Topkapı sarayını ilk plâna aldık ve arkadaşımın
da buyurduğu gibi 3-400 bin lira ile maddi olarak lâakal 30-
40 milyon liralık bina kazandık. Bunun tarihî kıymeti sanat kıy-
meti ise para ile ifade edilemez. Şimdi ikinci plânımız Selçuk dev-
rini ve onun merkezi olan Konya'yı ele almak, oradan Antalya ve
dolaylarına varmak. Hakikaten bir kısım kıymetli eserler çökmeye
mahkûm bir haldedir. Nitekim üç senedenberi üstünde durduğum-
muz Bursa'daki Çelebi Mehmet türbesi de eğer böyle bir müdahale
olmasaydı, maalesef çöküp yıkılacaktı.

Mezarlar dâvasında; arkadaşımın buyurduğu panteonu iki se-
ne evvel düşündük. Evkaf, Diyanet işleri ve vekilliğimiz temasda-
dır. Bunları bir neticeye bağliyerek, bir araya mı getirmeli, yoksa
oldukları yerlerde tamirlerine dikkat mi etmeli? Bir karara varaca-
ğız. Bunun haricinde yalnız İstanbul'da 60 türbeyi ki, bunların içe-
risinde Fatih, Süleyman'ı Kanuni, Şehzade türbeleri de dahildir,
büyük, küçük 60 esaslı türbeyi tamir ettirdik.

Arkadaşım arşiv meselesine de temas ettiler. Biz Adliye vekâle-
tinin büyük kültürseverliği ile şer'i mahkeme sicillatını daha bu
sene o da kısmen aldık. Bunların hemen tetkik edilmesi derhal
neşriyat yapılması mümkün olmasa gerektir. Halen bu siciller eli-
mize geçmiştir.

Başvekâlete ait olan ve Başvekâletin bugün idaresinde bulunan
arşiv mevzuuna gelince, bundan bir kaç sene evvel Başvekâlet
müsteşarının reisliğinde toplanmış olan komisyonun verdiği karar
mucibince Vekâlete bağlanacaktır. Fakat bugünün işi olarak bunu
temin etmeğe imkân yoktur. Çünkü yüzlerce vagon kâğıt tutmak-
tadır. Binası usulünde yapılmadıkça arşivi vekâlete devretmiş ol-
mak bir söz devrinden ibaret kalacaktır.

Yalnız arkadaşımın beyanatı içinde bir nokta dikkatimi pek cel-
betti. Kütüphane kitaplarından bazılarının çalındığını söylediler ve
kendi ellerine Abdurrahman Paşa kütüphanesinden çalınmış bir
kitap geçmiştir dediler. Bu kitap hâlâ kendi ellerinde midir; veya
zabıtaya haber verilmiş, takibat yapılmış mıdır? (Gülüşmeler). Lût-
fen benzenize söylerlerse ona göre takibat yaparım.

Neşriyat meselesinde, biz yalnız klâsikleri basmakla kalmıyo-
ruz; senelerdenberi Türk eserleri içinde hakikî bir anıt olarak du-

ran ve bugünkü Türkçemize nakledilmiş bulunan Kutadgubiliğ gibi, sonra Türk diline ait Tuhfetüzzekiye ve benzerleri gibi bir çok kitapları bugünkü dilimize çevirmekteyiz. Zaten biz dünya klâsikleri tercümelerini millî edebiyatımızın içinde dillenmiş görüyoruz, böyle alıyoruz. Çünkü bir Faustu benim güzel Türkçemle ifade ediş, Faustu millileştirmekliğin demektir. Nitekim eski Yunan eserlerini de ana dilimizde bu anlayışla okutmak istiyoruz. Zaman ve mekân itibariyle bizden çok uzak olduğu halde onları bu şekilde kendimize yaklaştırmışız demektir. Klâsiklerin tercümesini millî kültürümüzün başlıca alâmetlerinden saymaktayız. Çünkü onlar da bu sayede ve bu mânada Türk eserleri oluyorlar.

Konservatuvar hakkında da bazı arkadaşlar temennilerde bulundular. Devlet konservatuvarından çıkacak ve Devlet artisti olacak gençlerimiz, umumî kaidelere esas itibariyle Devlet memuru olarak tabidirler. Bunların mesleklerinin hususiyetinden mütevellit ihtiyaçlarını karşılamak için bir Mütedavil sermaye kanun lâyihası hazırlanmış, Maarif encümenine gelmiş, orada konuşulmuş ve kabul edilmiştir. Bütçe encümeninde de konuşulduktan sonra huzurunuzda gelecektir. Bununla yardım imkânları hâsıl olacaktır.

Devlet tiyatrosunda ve operasında kendi millî eserlerimizin oynanmasına gelince; biz henüz bu tiyatro ve operayı tiyatro ve opera levazımı tamam olmak üzere tesis etmiş değiliz. Daha işin başındayız. Nasıl ki mekteplerimizde klâsik olmuş mevzuları okutuyorsak, yeni nazariyelerden, yeni çıkmış eserlerden bahsetmeyip klâsik olmuş fikirleri ve kitapları veriyorsak konservatuvarda da pek tabii olarak klâsik olmuş eserleri temsil mevzuu olarak, opera olarak vermekteyiz. Bu böyle yapılmazsa kuruluş devrinde bulunan Devlet konservatuvarının mektep mahiyeti zail olmak tehlikesine mâruz bulunur. Amma bu demek, ilerde büyük eserler verilir, Devlet konservatuvarının dışında umumî bir kıymet kazanır ve klasik mahiyet alırsa bunlar yabancı eser değildir, oynanamaz demek değildir. Bilâkis böyle millî eserleri teşvik etmek Devlet tiyatrosunun vazifeleri içerisinde. Nitekim arkadaşım kendisi de böyle bir eser vermiş olursa memnuniyetle bunu oynatırız.

Arkadaşlarım çok teferruatlı cihetlere temas ettikleri için mümkün olduğu kadar toplu konuşarak cevap vermeğe çalışmış bulunuyorum. Eğer bana tevcih ettikleri sualler içerisinde cevaplandırdıklarım, unuttuklarımla varsa ihtar buyurdıkları takdirde onlara da tekrar dilimin döndüğü kadar cevap vermeğe çalışırım.

Arkadaşım Doktor Fazıl, okul hijiyeninden ve okul hekimlerinden bahis buyurdular. Beyanatları içerisinde bütçemizdeki parayı

küçük görmemekle beraber bunun daha fazla olmasını temenni ettiler. Benim bu temenniye iştirak etmemden tabii bir şey olamaz. Yalnız bu meseleyi para meselesi olarak almamalıdır. Memlekette 4 bin içerisinde doktor vardır. Sivil ve asker bütün teşkilâtı bu 4 binle bugün doyurmağa ve idare etmeğe mecburuz.

Bana her doktora beş yüz lira da ücret verme imkânını verse-niz benim doktor bulmam kabil değildir. Onun içindir ki, İstanbul gibi büyük merkezler, çok doktoru olan yerlerde, yalnız dahiliyeci değil ondan başka cildiyesi, kulakçı, gözcü de tâyin ediyoruz. Çün-kü gözü hasta olan çocuk vardır, cilt hastalığı olan çocuk görülüyor. Bu suretle bir nevi sıhhi heyet vücade getirerek bu çocukları takip ettiriyoruz. Haydarpaşa lisesinde, bana da şikâyet vâkı olmuştu, tahkikat yaptır-dım, hakikaten verem çocuklar çıkmıştır. Talebesinin çok olması oradaki doktor arkadaşımın bütün bu talebeyi birer birer zamanında gözden geçirmeyi temin edecek halde değildir. Eskiden Üniversiter kariyer içerisinde bulunduğu ve çalışkan bir arkadaş olduğu halde insan takatı dışında yetişmemiştir. Görememiştir. Böyle göremediğimiz yerlerde birçok hastaların bulunması da mümkündür. Elden geldiği kadar mektep sıhhatini korumak için, fakat elden geldiği kadar gayret edilmektedir. Arkadaşımın buyurduğu okul hijyeni tıp fakültesinde esaslı bir mevzu olarak alınıyor. Beden terbiyesi umum müdürlüğü bütçesinde bir sağlık merkezi tesis etmek için para konulmuştur. Ve bu mevzuda iki doktor da bu sene tahsile gönderilecektir. Daha şimdiden bu sağlık merkezinin metabolizm bazal ve diğer ölçü ve muayene âletleri alınmıştır. Arkadaşımın dilekleri yerindedir. Ancak mümkün olan taraflarını yapmakla iktifa eder haldeyiz.

Behçet Kemal ÇAĞLAR (Erzincan) — Efendim, Konservatuvarın bugünkü çalışmalarıyla, yani ne kadar muvaffak olursa olsun, bir yabancı rejisörün idaresinde, dünyanın en büyük klâsikleri de olsa, bir takım yabancı eserleri oynatmak suretiyle gerçek Türk tiyatrosunun doğmasına ve Türk hayatında ve yaşayışında Türk folklorunun işlenip işlenmeyeceğini ve bu hususların nazarı itibare alınıp alınmadığını sormak istiyorum.

Maarif Vekili Hasan-Âlî YÜCEL (İzmir) — Türk folklorunda bir tiyatroya neler unsur olabilecek; onu bir vekillik teşkilâtı değil, bi-zatihi sanatkâr yapar. Kanunla, emirle bunu yapmak iktidarında değiliz. (Bravo sesleri) Biz, âlemin kullandığı usuller, normal olarak nelerse onları tatbik ettiriyoruz. Ve kanaatımızca bir opera kur-

mak, bir büyük tiyatro kurmak için Türk mütehassısıamız kâfi de-
recede yetişmiş değildir. Onun için ecnebi mütehassıs bulunduru-
yoruz. Ecnebi mütehassısı ecnebi olduğundan dolayı değil, Türk
mütehassısı bulunmadığından ve zatî değerinden dolayı kullanıyo-
ruz.

Ali Rıza ESEN (Siirt) — Orta mektebin son sınıfındaki talebeler
denemeye tabidir. Bu bir sözlü, bir de yazılıdır. Yavuz arkadaşımı-
nın noktaî nazarlarına bendeniz de iştirak ediyorum. Bir talebe im-
tihana girebilmek için bir sene zarfında öğretmenlerin kanatını hâ-
sıl etmesi ve 27 numara alması lâzımdır. Demek ki bir öğretmenin
bir talebe üzerinde senede üç defa tevakkuf etmesi ve onu derse
kaldırması lâzımgelıyor. Bu kanaat notunu aldıktan sonradır ki,
denemeye girebilecek. Şimdi bizim şubelerimizde asgari 60 talebe
olduğuna göre, bir muallimin bir çocuk üzerinde tevakkuf edeme-
mesine göre, kendi kendine bir kanaat hâsıl oluyor. Demek ki, ço-
cuğun yüzüne bakıyor, istidadını tâyin ediyor. Bu noktayı bende-
niz Vekil Beyden sormak isterim. Hakikaten deneme memleket için
çok nâfidir. Yetişecek talebe çok kuvvetli olacaktır. Kabul ederim.
Lâkin bu şekillere de bir mahiyet vermek lâzım. Bu noktanın iza-
hını ve bunun için tedbir alınmasını Vekil Beyden çok rica ede-
ğim.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Denemeye alınacak
çocuklar için öğretmenler bir heyet halinde toplanıyorlar ve bütün
sene muhtelif vesilelerle kendilerinin not verdikleri bu çocuklar
hakkında beraberce karar veriyorlar, bu denemeye girebilir diye.
Ondan sonra yazılı bir imtihana tabi oluyorlar. Sonra sözlü imtiha-
na giriyorlar. Bu kademelerin çok olması talebenin lehinedir. Çün-
kü bizim eski vaziyetimizde olduğu gibi iki hususi, bir umumî im-
tihan çok kere isabetsiz hükümlere götürür. Halbuki bundan da-
ha emniyetli bir kademe usulü vardır. Yavuz Abadan arkadaşına
da arzettiğim gibi; biz bunları kendi kendimize yapmıyoruz. Vekil,
müdürü umumî karşı karşıya geçerek kaide ve usul koymuyoruz.
İş böyle değildir. Bunlar bütün Maarif teşkilâtının mümessillerin-
den mürekkep bir heyete veriliyor. Onlar tetkik ediyorlar. Bunların
içinde ilk mektep hocasından üniversite ordinaryus profesörüne
kadar var. Hatta Maarif vekâleti teşkilâtının dışında kalan öğretim
teşkilâtının mümessilleri dahi mevcut. Bunlar işi inceliyorlar. Böy-
le yapılmasında daha fayda vardır diyorlar. Tatbik ettiğimiz usul
bu şekilde kararını aldığımız usullerdendir. Yoksa kendi kendimi-
ze oturup, yapıp evlâtlarımıza tatbik ettiğimiz bir usuller değildir.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) — Beyanatımız arasında bir müjde bekliyordum. İki senedenberi vait buyurulan vilâyet merkezlerinde bir sıhhiye merkezi tesisi. Bu sene de hiç olmazsa vait buyurmaz mısınız?

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Böyle bir vadin hatırlatılması benim için başlı başına bir zevk mevzuudur. Yeniden vadediyorum. (Gülüşmeler) İnşallah bunu yapmak mümkün olur ve bu vadi Maliye vekili arkadaşım da ıştır.

Suut Kemal YETKİN (Urfa) — Profesör ve doçentlerin ilmî gelişmeleri maksadıyla yapılması gereken yardım hususunda sayın vekilimizin neler düşündüğünü öğrenmek istiyorum. Bu hususta bizi tenvir ederler mi?

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Zannediyorum, Yetkin arkadaşına, umumî maaş ve geçim mevzuuna temas ederken cevap vermiş oldum. Ayrıca söyleyecek bir şeyim yoktur.

Cemil Said BARLAS (Gaziantep) — Sayın vekil cevapları arasında, hastalıklardan bahis buyurdular. Bu Haydarpaşa lisesindeki hastalıkların önüne geçilmiş midir? Buradaki talebenin izdihamının mahzurlu olup olmadığını ve mektebin sık sık mürakabe edilerek kalabalık olması yüzünden, talebeler arasında bir ahlâksızlığa meydan verilmemek için mektebi dağıtmak suretiyle bunların önüne geçilmesine imkân var mıdır?

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Bir defa bu lise de iki üç veremli çıkmıştır. Bütün mektep hasta değildir. Biz üç tane verem vakasını bile bir mesele olarak ele alıyoruz, ihmal etmek bakımından. Yoksa izam edecek bir vaziyet yoktur. Nitekim atletizm müsabakalarında bu lise birinci geldi.

Sonra kalabalık ahlâksızlık yapar dediler. Bizim kabul ettiklerimiz arasında böyle bir kaide yoktur. Mektep kalabalık olduğundan dolayı terbiyesi noksandır, böyle bir esas mevcut değildir. Yalnız talebesi az olan yerde bir müdürün yanına üç muavin veriyorsak burada sekiz-dokuz muavin, yardımcı veriyoruz. Oradaki talebeyi dağıtmak istiyorlar, şimdi ben kendilerine soracağım, nerede okutturayım, bana gösterebilirler.

Berç TÜRKER (Afyonkarahisar) — Buyurdular ki hijiyen skoler yalnız Tıp fakültesinde tedris ediliyor. Acaba diğer mekteplerde hijiyene dair ders verilmiyor mu? Elleri aldıkları dersler içinde hijiyen mevzuu yok mudur?

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Berç Türker'e tamamen anlatamamışım. Ben Türk okullarındaki hijiyen skolerle Tıp fakültesi meşgul oluyor dedim. Okullarımız için hijiyen kitabı, muâşeret usulleri kitabı vardır. Her mektep kendisine göre bu mevzu-lara temas eder.

Gl. Şefik TÜRSAN (İçel) — Mühendis mektebine ötedenberi im-tihanla talebe kabul edildiğini biliyoruz. Diğer Yüksek mektepleri-miz için de aynı usulün ihdasını düşünüyorlar mı?

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Sayın Generalin ar-zuları yerine getirilmeğe başlanılmıştır. Üniversitenin kimya şube-sine imtihanla talebe alıyoruz. Sonra Tıp fakültesine geçen sene-den itibaren imtihanla talebe almağa başladık. Fakat mümasil mü-esseselerin bir kısmında yer olmadığı, bir kısmında az yer olduğu için memleket gençlerine kapıları kaparsak biz nereye gidelim diye sordukları vakit verilecek cevabı da gözönünde tutmalıdır.

Gl. Şefik TÜRSAN (İçel) — Sizin açtığınız müesseseler var.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — İleri için arkada-şımın buyurdıkları doğru. Bendeniz bugün için mâruzatta bulun-dum. (Kâfi sesleri) (Alkışlar).

Gl. Kâzım KARABEKİR (İstanbul) — Arkadaşlar, ben maruza-tımda orta mektep ve liselerden çıkanların beceriksizliklerinden bahsettiğim zaman âli mekteplerden çıkanlardan bahsetmedim. Benim bahsettiğim mesele tahsillerini tam olarak bitiremeyenler-dir. Yani âli tahsil görmeden mektepten ayrılanlardır. Tahsil tarzı-mız klâsik olduğu için ya yukarı doğru çıkacak veya orta mektep ve yahut liselerden hayata atılırlarsa bilgileri eksik kaldığı için be-ceriksiz oluyorlar. Yani bazı cephelerden eksiktirler dedim. Halbu-ki Maarif vekili bey başka türlü cevap verdi.

Kırtasiye meselesini ben umumî olarak söyledim. Bununla be-raber Maarif vekâletinde de bir misalini arzedeabilirim : Haydarpa-şa lisesi ve Erenköy kız lisesi sabahları aynı trene dolarlar ve ak-şamları da aynı trenle dönerler. Çünkü ders saatleri birdir. Bunun halkı ıstıraba sokması yani gerek izdihama sebep olması cihetin-den, gerekse çocukların bir arada gelip gitmesi sebebiyle bazı uy-gunsuzluklardan halk biz mebuslara kadar şikâyetle mecbur kal-mıştır. Şikâyetin haklı olduğunu gözümle de gördüm, kız ve erkek talebenin ayrı ayrı trenlerle gidip gelmesi çaresini düşündüm, gel-dim vekâlete anlattım. Kendileri bulunmuyorlardı, müsteşara rica ettim mâkul gördüler, emir verdiler. Aradan tam bir ay geçti, İstan-

bul'a gittiğim zaman aynı hali gördüm, hattâ daha feci. Bunun devamından herkes de şikâyet ediyordu. Maarif müdürünü telefonla aradım, rica ettim, böyle bir emir verilmişti, ne oldu, emir verileli tam bir ay oldu dedim. Evet dedi tebliğ ettim. Nereye dedim, mekteplere dedi. Fakat ben aynı hali görüyorum dedim. Yeniden kâğıt yazmağa lüzum yok. Telefon var, daha kısa zamanda iş halledilebilir, rica ederim tahkik buyurabilirsiniz dedim. Ne ise tam bir ay sonra bu mesele bu suretle hallolundu. Erkek mektepleri yarım saat evvel derse giriyor, kız mektepleri daha sonra girdikleri için artık ayrı ayrı trenle gidip geliyorlar. Bundan bütün halk ta, mektepler de Maarif vekâletine tabii müteşekkirdirler.

İkinci bir misal arzedeiyim; burada otobüsle mektebe giden çocukların hali acınacak bir vaziyettedir. Hele o kız çocuklarını bir görseniz, hele bir de baba olursanız, elîmdir. O iskarçanın içinde turşu gibi sallana sallana, çalkana çalkana mektebe gider, bir kenara atılır. Akşamları da aynıdır yine. Bazı açılmamış ailelerin çocukları yayan gitmiye mecburdur. İki defa Maarif vekilinden rica ettim. Belediye ile temastayız dediler. Fakat halâ bir yıldır netice çıkmamıştır. Kanunu medeninin 272 ve 273 üncü maddelerinde çocuk hakları diye bir mesele vardır. Biz onun asıl muharrik olan maddesini aldığımız içindir ki, böyle olmuştur.

Arkadaşlar, bu Kanunu medeniye aldığımız yerin asıl kanunun da müthiş bir hüküm vardır. Orada herkes müddeiumumdur. Her vatandaş bir müddeiumumî gibi mahkemeye belediye aleyhine Maarif vekâleti aleyhine dâva açar ve hâkim müsebbiplerini cezalandırır. Gidiyorsunuz çocukların sıhhati, rahatı, ahlâki için yalvarıyorsunuz belediye yapmıyor. Maarif vekâleti yapmıyor.

Beceriksizlik hakkında biraz daha söyleyeceğim : Hayatı umumiye atılmış orta mektepten, liseden muvaffak olmuş kaç kişi vardır? Ben yüksek mektepleri takdir ederim. Şimendiferleri onlar yapıyor, doktorlarımızın, avukatlarımızın mesailerini daima takdirle anarım. Bahsimiz o değildir. Tahsilin klâsik olduğunun mahzurudur. Yalnız bir mektebi bitirdi mi hayatta iş görsün bakayım. Meğer ki meslekî mektep olsun.

İş açılmışken arzedeiyim. Bu amelisizlik meselâ Kız enstitüsünde de vardır. Benim yakından bildiğim bir çok kızlar vardır, bunlar tamamiyle beceriksiz tiplerdir. Yemek güzel, pastalar güzel orada. Fakat hiç bir şeyi evde yapmazlar. Hattâ mektebe gitmiyenlerden daha tembel olmuşlardır. Öğrenmek başka amelî yapmak başka-

dır. Hatta öğrendiği üzerinde idman da başkadır. Gittim, gördüm, alafranga bir mutfakta 40 tane kız çocuğu, güle oynaya çalışıyorlar, güzel pasta yapıyorlar, buyurun efendim diyorlar. Amma hakikî ev mutfağını hiç bilmiyorlar. Öyle bir sofrâ tertip ettiler ki.. ben daha böyle kiristal bir bardaktan su bile içmemişimdir. Bizim milletimiz, halkımız fakirdir. Bunların da ev mutfaklarında çalışabilecek şekilde yetişmeleri lâzımdır. Diğer sanat kısımları da vardır, oralarda şapkaçılık, dikiş, nakış ve saire öğreniyorlar. Acaba kendilerine bir şapka mı yapıyorlar, bir elbise mi, dikiyorlar. Maksadım bunları tenkit ederek hakikî ihtiyacı temindir. Bu, hepimizin derdir ve buna samimî olarak çare bulmak meselesidir. Siz bunu babaların keselerine ve içlerine sorunuz. Hepsî falanca yerden şapka alacak, falan yere elbise diktirecek. Bunların sebebi nedir? Oraya giren çocuklarımız bir sanat sahibi mi olacak, yoksa ev kızı, ev hanımı mı olacak? O bir terzi, bir şapkacı olacaksa çıksın, atelye açsın. Halâ vaziyete gayri Türkler hâkimdir. Şikâyetim bu, ev kızı olarak beceriksiz oluyorlar. Çünkü dediğim gibi amelî çalıştırılmıyorlar. Göstermekle amelî çalışma arasında ve ünsiyet arasında çok fark vardır.

Kılâsık tahsil yapmağa herkesin istidadı yoktur. Her baba çocuğu okuyabilir zanneder fakat gelir orta da durur. Hiç olmasa yerine göre biraz sanat veya ticaret veya ziraat işi öğretmelidir.

Şimdi en mühim derde geliyorum. Biliyorum çok yorulduunuz uzun söylemeyeceğim, fakat sükûnetle lûtfen beni dinlemenizi çok rica ederim. Üniversite meselesi eskidir İstiklâl harbinden başlar. O zaman Darülfünunlarımız o heybet ve heyeti ile profesörleri ile talebesi ile -belki muhterem vekilimiz de o zaman içinde bulunuyorlardı- İstanbul'da idi. Harbiye ve Erkânı harbiye mektepleri de keza. O zaman çok acılar duydum; şarklı arkadaşlarım da aynı acıyı duymuşlardır. Amerika'dan Avrupa'dan heyetler geldi. Kâinat bizi tetkik ediyordu. Arkadaşlar karşılına yarım düzine münevver çıkaramadım. Resmî yazılarım var, İstanbul'dan hiç olmazsa Erzurumlu'ları yetiştirin dedim. En nihayet zâbitlerimi soydum, sivil elbiseyle bu heyetlerin karşılına çıkardım. Bu iş bu kadar acıdır. Şimdi arkadaşlar, İstanbul'un vaziyeti coğrafiyesinden bir daha bahsedeyim. İstanbul'un her tarafı kaledir. Tehlikeli bir mıntakadır. Bugünkü harp 24 saatte bütün muvasalayı kesebilir. Benim bahsettiğim şehirin tehlikeli durumudur. Sonra ben şahsan Amerika'lının nasıl çalıştığını da gördüm. Amerika'ya gitmedim ama, Amerika'lının bir şark milletini ne hale koyduğunu gördüm. Kurdukları şeyler müthiştir. Yalnız para ile değil, işle, elle, kafayla

meydana gelmiştir. Ankara'ya geldiğim zaman da memleketimizin büyüklerini de aynı dertte buldum. O zaman Ankara'da kaç münevverimiz, kaç profesörümüz vardı? Mahdut bir zümre idi. İstiklâl harbi oldu, bu, asker kafasıyla ve asker koluyla oldu. Benim demek istediğim istikbal tehlikesine işaretidir. Yine yalnız asker koluyla asker kafasıyla olacaksa ordu bunu çekemez. Yüksek kafalar, yüksek münevverler bu vatanın göbeğinde oturmalıdır, benim dâvam budur. Benim demek istediğim, yarın yine böyle bir hale düşecek olursak oradan hiç kimse gelemmez. Orada kalır ve çok yazık olur. Nitekim o zaman gelemediğinden hicran duyanlar pek çoktur. Şimdi bu tarihi misal göz önünde tutularak yeni üniversite bu ihtiyaca göre kurulsun diyorum. O zaman gazeteler de beyanatımı yazdı. Ben şahsan Amerika sistemine çok meftunum. Bunlar çok becerikli insanlardır. Mektebin en yüksek profesörü bakarsınız eline kazmayı, keseri almış, talebeleriyle beraber bir eser hazırlamıştır. Bu zihniyete ne Almanya'da ne de başka memleketlerde tesadüf etmedim.

Hulâsa : Bu binalar tehlikeli bir kale içindedir. Hemen hemen 24 saat içinde bir tehlike arzedebilir. Mevcut binaların iki tanesi, Fen fakültesiyle adliye sarayı yandı. Şimdi bunların inşası için en az beşer yüz bin liradan, bir milyon lira sarfedilecek. Bizde de Amerikalılar gibi bir zihniyet olmalıdır. Almanlar da böyle yenileştiler. Bugün Almanya ile İngiltere arasındaki harp bile bu yenilik rekabeti yüzünden çıkmıştır. İngiliz fabrikaları eskidir. Onun yüz kişi ile yaptığı bir işi Almanya'da on kişi ile yaparlar. Yeni kurulacak müesseselerde yeni zihniyet lâzımdır. Kuvvet daima yeniliktir. O halde biz müessese kuracaksak eski medreseler gibi şehirlerin ortasındaki binalar içinde mi kurmalıyız, yoksa önümüze çıkacak fırsattan istifade ederek yeni tarzda mı yapmalıyız? Ben bu zihniyetle bu teklifi yaptım. Yoksa demedik ki gitsin, dağın başında mektep yapsın. Meselâ yarın etrafındaki korusu ile, ve sairesiyle Harbiye mektebi de çok uygun bir hal alacaktır. Yeni üniversite yapmak için 8-10 kilometre açılırsak yine yeni tarz demektir. Niçin şehrin içerisine sokalım. İstanbul'un maddi ve mânevi bir cazibesi vardır. Bana profesörleri darılmasınlar amma, arkadaşlarımız buraya fazla bağlandılar. Ben Haydarpaşa'dan İstanbul'a tıbbiye'nin geçmesine aynı düşünce ile muhalif idim. Fakat Tıp fakültesi Şehzadebaşı'na nakledildi. Arkadaşlar Şehzadebaşı'na yapılacak yeni bir binanın vaziyetini tasavvur buyurun. 4 tarafı tramvay, akşamları caddelerde sarhoşlar şarkı söyler. Belki talebe de mektep-

ten çıkarak bunların içerisine karışabilir. Şüphesiz yanmış olan için yeniden bir bina koyacağız. Amma ne diye götürüp te yine hal-
kın ayak altı olan bir yere yapalım. Yani Şehzadebaşı'nda sinema-
ların, barların, içkili yerlerin ortasında. Geçen gün bu mevzuda si-
zi çok yordum, onun için tekrar etmiyeceğim. Orada teessüs etmiş
bir hayatı içtimaiye vardır. En mühim bir mahzur da memleketin
bu parçasının her zaman bizden muvakkat da olsa bile kopması
ihtimali vardır. Kopar amma biz de onu bırakacak değiliz. Fakat
başımızdan bir tecrübe geçmiştir. Benim samimî olarak ortaya at-
tığım dâva budur.

Bir de Amerika'da üniversite talebesi bedava bir lokma ekmek
yemez. Ne yapar? Biri gelir lâboratuvarda diş macunu yapar, öteki
gelir bir şey yapar, süt sağlar, yağ yapar, peynir yapar. İki saat için-
de aldığı gündelikle iki gün yaşar. Bir de bizim hattâ şu Ankara'da-
ki Ziraat enstitüsüne gidiniz, muazzam makineleri vardır amma
sütümüz nereden geliyor biliyor musunuz, Ege sahilinden. Geçen
gün Sıhhat vekilinden rica ettim, ben derecemi koydum, dörtte
üçü su, hem de ne su, mülevves. Şimdi Amerika sistemi ile muka-
yese ediniz.

Üniversiteli aynı zamanda etrafından binlerce inekleri bulunan
memleketin fakir halkı ile temas ederek süt sağlamak da öğrenir.
Teknik kısmı ile de meşguldur. Üniversiteli yağını, peynirini, yo-
ğurdunu yapmasını biliyor. O fakir genç elinin emeğiyle, alınının te-
riyle yemeğini yiyor ve yüksek tahsilini yapıyor. Devlet açıktan ta-
lebeye yüz binlerce lira masraf etmiyor. Benim ricam şudur : İm-
kânı varken götürüp oraya tekrar tıkmıyalım. Hem askerî mahzu-
ru düşünelim, hem de orada teessüs etmiş içtimai vaziyeti düşü-
nerek iyi bir yere alalım. Buralara alınan ve alınacak olanlar, yani
Konya'da, Kayseri'de yapılacak bu işler bizim için kudret kaynağı-
dır, vaziyet böyledir.

En son çocuk meselesi üzerinde duracağım. Bu işi Maarif vekili
arkadaşımız geçen sene verdiğim bir tahrir üzerine, üzerlerine al-
dılar. Fakat ne yaptılar? Ne ettiler? Bize sadre şifa olacak bir şey-
den bahsetmediler. Çok rica ederim. Çocuk davasında ve tahsilde
istihsalcı kudretini vermediği yani bu fakir millete bütün davasında
bu hedefi unutmasınlar.

REİS — Maarif vekili.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Söylesinler de ondan
sonra söyleyeyim.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) — Efendim, bu bütçe müzakere olunurken Maarif vekâletinin üzerinde ne kadar iş olduğunu burada bütün arkadaşlar gördüler. Yani köylüleri adam etmek, aynı zamanda kimsesiz, sefil çocukları öğretim, teknik işlerde kullanmak, yani onlara verilen 80 milyonu harcamak, ondan sonra üniversite ile meşgul olmak, maarifi umumiye ile, iptidai tedrisatla, sonra orta tedrisle, ondan sonra yüksek tahsille, ondan sonra müzelerle, mezarlıklar, Çelebi Sultan Mehmed'in türbesiyle, (Gülüşmeler) Konservatuvarla, konservatuvarda yapılacak işlerle vesaire ile...

Bir defa tasavvur buyurun, bu kadar hamuleli bir iş içerisinde Maarif vekili burada nasıl herkese laf yetiştirdi? (Gülüşmeler) Ve herkese cevabını buldu, cidden ben hayretteyim. Benim tarafımdan teşekkürden başka bir laf yoktur.

Sonra General Kâzım Karabekir arkadaşımızın burada söyledikleri lafları hepiniz dinlediniz. Şapkacı dükkânı açsın da, yapsın da kebabı, köfteyi pişirmeyi biliyor da, yapıyor da, ediyor da... (Gülüşmeler) Şapkacı dükkânını açsa kimse gelip ondan şapka satın alacak mıdır? Mektepten çıkıyor, bakalım anasından, babasından kendisine bir sermaye kalıyor mu, para bulup o müesseseyi açabilecek midir?

Orta mektepten ve liseden çıkan talebe miskin olur diyorlar. Bunlara verilen terbiyede o çocuğun anasının, babasının hiç hissesi yok mudur? Bunlar Maarif vekâleti bütçesi münasebetiyle burada uzun uzadıya söylenir mi? Teşebbüsü şahsi, içtimai kabiliyet meselesini, geçmişin üzerimizde bıraktığı bir takım tesirlerin devamını da düşünmek lâzımdır. Bütün bu dertlerle meşgul olan Hükümetin, milletin, Devletin işlerini bunların hepsini birden bu bütçe münasebetiyle Maarif vekiline yüklemek doğru değildir. Herkes kendi evinden mesuldür. Paşa da, kendisi de evinden mesuldür. Mektep nazariyat okutuyorsa pratiğini kendi evde yaptırсын. Ben çocuğumu hâkim yapacaksam ve mektepteki tahsilini nazari bulursam kendim evde imtihan ederim ve noksanlarını tamamlatırım. Binaenaleyh evde anası, babası çocuğundan mesuldür.

Sonra üniversite şehri yapmak meselesi : Maarif vekilliğinden Haydelberg, Marburg bilmem ne gibi bir şeyi mi yapması isteniliyor? İstanbul'da bir Adliye binası yapılırken, şurada burada bu yapılırken niçin bunlar yapılmıyor deniyor? İstanbul'da bir para sarfedilip bir şey yapılıyor mu? Bir kliniğe başlandı mı? Hayır yapılamaz. Çünkü buna resmen kanun mânidir. Bu binalar en mübrem

ihtiyaç oldukları halde yapılamadı. Onun için şimdi maddelerin müzakeresine geçerek bu bütçeyi tasdik edelim, bitsin Allah aşkına (Gülüşmeler).

Bu maddelerde böyle ayrıca bütün zamanın hulâsasını burada... (Gülüşmeler) (Bravo sesleri, alkışlar).

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Müsaadenizle iki üç cümle söyleyeceğim.

Bir defa şunu tebarüz ettirmek lâzımdır ki, burada söylenen bütün sözler, karşılıklı olarak hakikaten samimidir. Burada arkadaşım nasıl samimi olarak konuşuyorsa ben de aynı derecede samimi olarak görüşüyorum. Çünkü «mahkeme kadıya mülk olmaz» derler. Bize bir vazife vermişsiniz. Bir mesuliyet altındayız. Elimizden geldiği kadar çalışıyoruz. Bütün dâva bu kadardır. Nasıl daha iyi yapabiliriz? Zorumuz buradadır. Başka hiç bir endişemiz, hiç bir korkumuz ve dâvamız yoktur. Onun için karşılıklı samimiyet içindeyiz.

Şimdi gelelim beceriklilik meselesine. Mevzuubahis olan orta okul ve liselerdir. Zihnimi yoruyorum, anlamak istiyorum. Orta okul ve lise müstakil bir cins mektep değildirler. Lise mezununa iş veren bir okul değildir. Bir bütünün parçasıdır. Sayın General lise mezununun ne iş görebileceğini bana anlatsın, o işte beceriksiz midir, değil midir cevap vereyim. Lise mezunu tam bir meslek adamı değildir. Lise, üniversiter tahsilin bir parçasıdır. Oradan çıkan bir adam bir şey olmaz, her şey olabilir. Çünkü oradan çıkan yüksek tahsile gider, kendisini tamamlar.

Biz bu kadar çabalıyoruz, dünyanın parasını harcıyoruz, dünyanın işini yapıyoruz. Köy enstitülerine binlerce çocuk alıyoruz, bunları mezun edip köy okullarına göndereceğiz; sanat okullarına bir çok çocuk alıyoruz. Büyük bir teşkilât yapıyoruz. Bütün bunlar becerikli bir insan yetiştirmek için alınmış tedbirler değil midir? Sayın General beceriklilik mevzuunda tenezzül edip bu işler için iki kelime bile söylemediler. Bu çocuklar başka memleketin çocukları mıdır? Bunlar rende tutarlar, bunlar freze öğrenirler, bunlar torna kullanırlar. İstedikleri beceriklilik bundan başka mıdır?

Sonra kızlar, buyurdıkları gibi değildir, yanlış görmüşler, gidip tekrar görsünler. Biz İsmetpaşa Kız enstitüsünde havagaziyle yemek pişirtiyoruz. Fakat dikkat etmemişler, orada maltız da vardır. Amma biz sittin sene maltız ile yemek pişirecek değiliz. Bizim gayemiz bütün memlekette havagazi ile yemek pişirmektir. Biz mede-

ni olmak istiyoruz. Bedevi olmak değil. Havagazi bulamadığımız zamanda maltız ile nihayet ne bulursak onunla yemek pişirmesini öğretiyoruz.

Sonra pasta da yapıyoruz, pılav da yapıyoruz, yumurta da pişirtiyoruz. Arzu ederlerse gelip görebilirler.

Kristal bardaktan bahsettiler. Rica ederim, teneke maşrabadan mı su içirelim?

Sonra ipekli elbise nasıl dikilir, onu gösterdiğimiz gibi basma-
dan nasıl dikilir, hattâ astardan nasıl dikilir, onu dahi gösteriyo-
ruz. Çorap nasıl yamanır, eski bir elbise nasıl tamir edilir, lekeli bir
elbise nasıl temizlenir, onu da öğretiyoruz. Bunun yanında tuvalet
nasıl dikilir, onu da öğretiyoruz. Hangimiz evimizde yalnız eski el-
biselerin temizlenmesiyle evdeki kadınlarımızı işgal etmiye muvaf-
fak olabilmışızdır? Buna imkân ve lüzum var mıdır?

Sonra işlerin uzamasından bahis buyurdular. İnsaflarına deha-
let ediyorum. Belediyeye Maarif vekili söyleyecek, otobüs meselesi-
ni halledecek. Bunu Maarif vekili kendi emriyle yapabilir mi? Ben-
deniz belediye reisi değilim. Uzadı, bir ay oldu diyorlar. Demiryol-
larıyla muhabere ediyoruz. Ben teşkilâtım dışında kimseye emre-
demem. Sekizde hareket edecek trenin 9'da hareket etmesi, tren
vaktinin ayarlanması inceleme ile olacaktır. Ben emredeyim, erte-
si günü olsun. Her şey telefonla halledilsin, bu olacak bir şey de-
ğildir. Beni mazur görsünler. Biz gene bunu vazifemiz arasında sa-
yyıyoruz. Kendileri bilirler, bana da söylediler, yeni otobüs gelmiştir,
meşgul oluyoruz; evlâtlarımızın otobüsü ile, bitiyle, her şeyiyle
meşgul oluyoruz, yüksünmüyoruz. Yalnız bu işle meşgul olan ada-
ma da biraz insafla...

Gl. Kâzım KARABEKİR (İstanbul) — Efendim, bir şey arzede-
yim : Demiryolları muhaberesi yoktur, birbirimizi iyi anlıyamıyo-
ruz. Meselâ; kız mektebine emir verilecek, siz şu saatte derse baş-
layın denecektir.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Eğer iş o kadar
basit olsaydı gayet kolaydı. O kız lisesinde hoca olanlar orada yat-
mıyor. Kimi Boğaz'dan geliyor, kimi Ada'dan. Mesele o kadar kolay
olsaydı bir emir verir, ilk ders 8'de olmasın da 9'da olsun derdik.
Biz vazifemize elimizden geldiği kadar, bütün teşkilâtımızla dikkat
ediyoruz. İşlerin yürümesinde türlü esbap vardır. Bir teşkilâtın sa-
de kendi başına işlemesine imkân var mıdır?

Sonra üniversite meselesinde bir Parti Heyeti toplansa da size sorsam, İstanbul'dan üniversiteyi kaldırmağa kolay karar verebilir misiniz? Sizin veremiyeceğiniz bu kararı Maarif vekâletiniz hangi esasa istinaden nasıl verebilir? Bir milyon vatandaşın oturduğu bir vatan parçasının müdafaasını ileri sürerek bunu yapmak mümkün müdür, mâkul müdür?

Gl. Kâzım KARABEKİR (İstanbul) — Bu hususta fikir istiyorum.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Fikir bu. İstanbul'da bir milyon vatandaşımız ve bir de Üniversite vardır. Mesele bu, fikir budur (Alkışlar).

BASIN YAYIN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ VAZİFE VE TEŞKİLÂTI HAKKINDA KANUN GÖRÜŞÜLÜRKEN HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN SÖZLERİ

OTURUM BAŞKANI

Refet CANİTEZ

TBMM Başkanvekili (Bursa)

KONUŞMACILAR

Ali Rıza ERTEM

(Mardin)

Dr. Ali Süha DELİLBAŞI

(Kütahya)

Behçet Kemal ÇAĞLAR

(Erzincan)

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ

(Konya)

Dr. Saim Ali DİLEMRE

(Rize)

Hasan-Âli YÜCEL

Maarif Vekili (İzmir)

Yavuz ABADAN

(Eskişehir)

İbrahim Necmi DİLMEN

(Burdur)

Basın Yayın Genel Müdürlüğü Vazife ve Teşkilatı Hakkında Kanun Görüşülürken Sözleri

Ali Rıza ERTEM (Mardin) — Bir سوال sormak istiyorum.

REİS — Buyurun Dr. Suha Delilbaşı.

Ali Rıza ERTEM (Mardin) — Bendeniz bir سوال sormak istiyorum.

REİS — Sual de söz demektir. Sualin söze tercih edileceğine dair bir şey yoktur.

Dr. Ali Süha DELİLBAŞI (Kütahya) — Muhterem arkadaşlar, kıymetli mazbata muharriri arkadaşımın izahatı maalesef bendenizi tatmin etmedi. Elimizde iki kelime var. Yayın ve basım. Ayrıca iki kelime daha vardır : Bunlar da Yayım ve basım. Takdir buyurunusunuz ki bunlar yeni zamanlarda türemiş Türk dili dehasına çok uygun gelmediği için atılan ve terkedilen bir çok kelimelerin akibetinden kurtularak umumî kabule mazhar olmuştur. Bu kelimelerin birisi (N) ile diğeri (M) ile nihayet bulmaktadır. Türk dili kaidelerine göre her ikisi de doğrudur. Yani (N) ile de kelime üretilebilir, (M) ile de kelime üretilebilir. Yalnız Türk dilinin zenginliğinden biri olarak, arz etmek lâzımdır ki, bilhassa bu kelimelerde (N) ile üretilen kelimelerin mânası başka, (M) ile üretilen kelimelerin manası başkadır. Yani basım denilince anlaşılan nesne şu, basım; basılmış olan şeyler. Yani Fransızların Puplication dedikleri şey.

Basın dedikleri şey doğrudan doğruya eski tabirle matbuat dediğimiz nesne, Fransızların «Pres» dedikleri nesne. Yayım ve yayın da böyledir. Kelimenin medlûlü noktasından çok farklar vardır. Yayın olarak anlaşılan medlûl, mana, yayılmış olan şeyler, neşredilmiş, basılmış ve ortaya atılmış olan şeylerdir. Yayım denince; doğrudan doğruya yaymak, neşretmek fiilidir. Encümen acaba bu iki kelimeyi birbirinden ayırmıyor mu? Eğer mutlaka bu kelimelerden hariç bir kelime kabul etmek lâzım geliyorsa bu kelimeleri birbiriyle ayırt etmek için matbuat kelimesini kabul etsinler. Binaenaleyh basın ve yayın olarak (N) harfiyle olmasını teklif ediyorum.

Behçet Kemal ÇAĞLAR (Erzincan) — Efendim, hepimizin mâruzatı; bendenizin ve mazbata muharririnin mâruzatlarımız; nihayet indî telâkkilerden ibaret kalıyor. Burada Dil Kurumunda çalışan bir çok arkadaşlarımız vardır. Maarif vekilimiz aynı zamanda Dil Kurumunun da başkanındırlar. Binaenaleyh bunu Maarif vekilimiz veyahut ta Dil Kurumundan başka bir arkadaşımız izah etsinler. Mesele o suretle hallolacaktır.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) — Müsaade buyurursanız usul hakkında bir şey arzedeceğim. Konuşulan şey metne aittir. Kanunun serlevhası konuşulduğu zaman mevzuubahis olsa daha iyi olur.

REİS — Mevzuubahis olan kanunun ismine dair kelimelerdir. Sonra her madde de geçmektedir. Heyeti Umumiyesinin müzakeresinde hallolunursa daha doğru olur kanaatindeyim. Söz almış daha iki arkadaş vardır, söylemek istiyorlar mı?

Ali Rıza ERTEM (Mardin) — Bendeniz de bir sual soracaktım. Onu şimdi arkadaşım beyan buyurdular. Bir Dil Kurumu vardır. Bu dil işinde en ziyade salâhiyettar olması lâzımgelen bir müessesedir. Bu husustaki noktai nazarını muvakkat encümenimiz alsınlar.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) — Efendim; bunun hiç ehemmiyeti yoktur. Bu koşum deyince isimdir. Bakım deyince fiil, alım satım deyince fiildir. Seçim deyince fiil olur, hem de isim. Buna analogi derler. Halk dinlemez, dil dinlemez efendim, bu türlü mantıkları. Yani bunun bir terazisi yoktur. Nun ile olan kelimeler mi daha çok, mim ile olan kelimeler mi daha çok? Arap saçı gibi bir şey. Binaenaleyh bunu uzatmak affedersiniz amma şayanı teessüftür. (Gülüşmeler).

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Arkadaşlar, Yüksek Meclisiniz her mevzuda mütalâa dermeyer eder ve sonunda karar alır. Bu salâhiyeti katidir ve hududsuzdur.

Dil meselesi de bu salâhiyetin içerisinde, bunda hiç şüphe yok. Yalnız Meclisin, meselelerin mahiyetine müteallik mesaisinde; «n» ile mi olmalı, «m» ile mi söylemeli gibi hususata bir defa düştük mü esas ciheti ihmal edip eşkâl ile meşgul olmak vaziyeti hâsıl olur sanırım. (Doğru sesleri). Encümenlerde de kelimelerin Türkçesi şöyle mi veya böyle mi daha doğrudur yolundaki bilhassa son zamanlarda vâki münakaşalar hem encümenlerdeki arkadaşları, hem de bizleri yormaktadır. Onun için kelimeler hakkında basriyuna göre böyle, kûfiyuna göre şöyle şeklindeki münakaşaların bendeniz faydalı olmadığı kanaatindeyim. Onun için bu neviden akademik münakaşaları buraya getirmektense bir nevi akademi mahiyette olan ve alâkalı bulunan, bu işle meşgul olan heyetlerden bu işi geçirmek ve geçenleri olduğu gibi almak daha uygundur mülâhazasındayım. Nitekim, basın mı, basım mı? Burada Behçet Çağlar arkadaşın buyurduğu gibi, akın da vardır, akım da. Ekin de vardır, ekim de. Şimdi bunu fevkâlade mühim bir mesele olarak alıp, saat süren münakaşalar yapmak Yüksek Meclisi boşuna yor-

maktır, bendenizin kanaatinca. Onun için, burası, mahiyeti sizler-
ce malûm olan bir kürsüdür. Burada gramer-sentaks meselelerini
konuşmak için zannediyorum vaktimiz pek müsait olmasa gerek.

Yavuz ABADAN (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlar, ben de
bütün önce söyliyen arkadaşlarım gibi kelime üzerinde münakaşa
edilmesini doğru bulmuyorum. Ancak Encümen bunu (Basım ve
Yayım Umum Müdürlüğü ilh. Kanunu) şeklinde sevketmiştir, reye
böyle konulacaktır. Bunun için vaziyetin tavazzuh etmesi lâzımdır.
(Basım ve yayım) basma ve yayma fiillerini ifade eden kelimeler ol-
mak itibariyle bence de kaideye uygun olsa bile matluba ve mak-
sada uygun değildir. Ancak bana öyle geliyor ki ihtilâf daha ziyade
şu Umum Müdürlüğün fonksiyonuna ve salâhiyetlerine taallûk
eder bir ihtilâftır. İsimdeki ihtilâfımız da bundan neşet ediyor. Ne
(basım veya yayım), (basın veya yayın) hattâ ne Matbuat ve neşri-
yat umum müdürlüğü bugünkü faaliyet sahasına göre vazife ve
teşkilâtını müzakere ettiğimiz Umum Müdürlüğü ifadeye kâfi gel-
miyor. Diğer yandan neşriyat yani yayın işi Maarif gibi bazı vekâ-
letlerin bazı faaliyetlerini de içine alıyor. Bugün biz Matbuat umum
müdürlüğüne genişliyen salâhiyet ve vazifeleri dolayısıyla bir arka-
daşımızın temas ettiği gibi aşağı yukarı yabancı memleketlerdeki
örneklerine göre propaganda işleri ve saire gibi geniş imkânlar ver-
miş bulunuyoruz. Onun içindir ki yarın bu Umum Müdürlüğün
salâhiyeti dahiline giren işleri basın ve yayın veya basım veya ya-
yım kelimeleriyle ifade etmek kâfi gelmiyecektir. Bu hususta yeni
daha şümüllü öz Türkçe bir tâbir bulmak mecburiyetindeyiz. Bu
mülâhazaya istinaden, ric'at telâkki buyurmamanızı istirham ede-
rek, bir teklifte bulunacağım. Millî Şefimiz esasen Teşkilâtı Esasi-
ye kanununun yeni bir ifadeye kavuşması zaruretinin bize bir direk-
tif olarak bildirmişlerdir. Binaenaleyh o kanunda geçmekte olan
Matbuat kelimesini bugünkü icaplara göre tam mânasiyle vuzuh-
lu ve şümüllü öz Türkçe bir karşılık buluncaya kadar kullanmak-
ta bir mahzur yoktur kanaatındayım.

Buna intizaren umum müdürlük kaldığına göre, vazife ve teşki-
lât gibi kelimeler kaldığına göre bu seferlik bunu Türkçeleştirmek-
ten vazgeçelim. Matbuat Umum Müdürlüğü diyelim. Bîlâhare Teş-
kilâtı esasiye meselesini hallettikten sonra orada matbuat tâbiri-
nin karşılığı olarak bulunan kelime otomatik bir surette bu kanu-
nun unvanına da geçer.

İbrahim Necmi DİLMEN (Burdur) — Arkadaşlarım, küçüçük
bir dil meselesi muhterem heyetinizi uzunca yordu. Dilimizde fiil

köklerine (N) de gelir (M) de gelir. Fakat ifade ettikleri mânalar itibariyle (M) geldiği zaman fiilin kendisinin adı söylenmiş olur. Meselâ (ekmek) ten (Ekim), (Akmak) tan (Akım) gibi. (N) geldiği vakit bu fiilin vücade getirdiği eserin adını söylemiş oluruz. (Ekin) gibi. Ekin elde edilen mahsuldür. Matbuat ve neşriyat eski adıyla anılan ve artık oraya tekrar dönmek için Yavuz Abadan arkadaşımızdan izin istediği müessese bizzat kendisi bir matbaa açıp kitap basan müessese değildir. Baktığı iş, yapılmakta olan neşirlerin idaresidir. Binaenaleyh bunun tabii adı öteden beri konmuş, Dil Kurumunca kabul edilmiş, Dil Kurumunca hazırlanan sözlüğe girmiş, hattâ Behçet Kemal Çağlar arkadaşımın dediği gibi kanunlara da geçmiş olan basın ve yayındır. Hükümet de bu yolda teklif etmiştir. Binaenaleyh beyhude münakaşa etmemek için Hükümetin teklif ettiği şekilde kabul edilmesi muvafık olur.

(Kâfi kâfi sesleri)

REİS — Başka mütalâa yoktur, bir takrir vardır. Onu okutuyorum :

Yüksek Reisliğe

Arzettiğim sebepler dolayısıyla, zaten kanun kelimesi olmuş bulunan «basın ve yayın» ın «basım ve yayım» olarak değiştirilmesi yersizdir. Kanundaki «basım ve yayım» kelimelerinin «basın ve yayın» şeklinde tashih edilmesini teklif ederim.

Erzincan

B. K. Çağlar

REİS — Takriri reye arz ediyorum. Nazarı dikkate alanlar... Almayanlar... Takrir nazarı dikkate alınmıştır.

Şu halde «basım ve yayın» şeklinde olacaktır. Esasen matbuadaki serlevha o şekilde yazılıdır.

Kanunun heyeti umumiyesi hakkında başka söz alan yoktur. Maddelere geçilmesini reynize arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Etmeyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

ANKARA FEN FAKÜLTESİ'NİN KURULMASI HAKKINDA KANUN GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Refet CANITEZ

TBMM Başkanvekili (Bursa)

KONUŞMACILAR

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ

(Konya)

Yavuz ABADAN

(Eskişehir)

Cemil Said BARLAS

(Gaziantep)

İzzet ARUKAN

(Eskişehir)

Rasih KAPLAN

(Maraş)

Mithat AYDIN

(Trabzon)

Refik FENMEN

(Kocaeli)

Gı. Eyüp DURUKAN

(Hatay)

Hasan-Âli YÜCEL

Maarif Vekili (İzmir)

Ankara'da Bir Fen Fakültesi Kurulması Hakkında Kanun

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) — Ankara'da bir Fen Fakültesi kurulması hakkındaki kanun lâiyhası elimizdedir. Esbabı mucibe arasında Hükümet diyor ki; 1. Memleketin fen adamlarına olan ihtiyacı, 2. İstanbul'daki Fen Fakültesinde talebe mevcudunun son yıllarda âzami haddine gelmiş bulunması.

Bu zaruret ve bu ihtiyacı duyduğumuz ve takdir ettiğimiz için ben kendimizi çok bahtiyar sayarım. Ruznamenin 6 ncı maddesinde tekrar söz alarak temas edeceğim, maddeye şimdi kısmen dokunacağım. 7 sene evvel Tıp Fakültesi açılması için bir kanun yaptık, her sene bu kanun geriye atılmaktadır. Geçen sene aynı mevzuu konuştuğumuz zaman maarif vekili bize demişti ki, alet ve malzeme getirmek müşkülâtından dolayı bu Tıp Fakültesini kuramıyoruz. Halbuki Fen Fakültesi de aynı derecede alet ve malzemeye ihtiyaç duyurtan bir müessesedir. Buna pekâlâ bulmuşlar demektir. Ben Fen Fakültesi kurulmasını demiyorum. Fen Fakültesi kurulmasının aleyhinde değilim. Bir değil on beş tane kurulsun. Fakat memleketin hekime olan ihtiyacı da açık bulunduğunu dikkatlere arz ediyorum.

Ankara Tıp Fakültesinin katî bir ihtiyaç olduğunu ve bu ihtiyacın da takdir buyurularak artık işin geciktirilmemesini istiyorum, Ankara Tıp Fakültesinin bir ayak evvel açılmasını Maarif vekâletinden dilerim.

Yavuz ABADAN (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlar; Maarif vekâletinin bu yeni hamlesini şükranla karşılarım. Çünkü hakikî bir ihtiyacın karşılığı olduğunu yakinen bildiğim bir teşebbüstür. Bu sebeple iki küçük temennimi burada vekile arz etmek istiyorum. Bir kere, mucib sebepler mazbatasında da izah edildiği gibi bu fakültenin kurulmasındaki maksat, fen adamları yetiştirmektir. Fakat bizim fakültelerimiz nedense, bilhassa fen ve edebiyat fakültelerimiz fen adamlarından ziyade hoca yetiştirmektedir. Bu itibarla teşkilâtı yapacak olan Maarif vekâletinin burada hakikî ihtiyaçlarımızı karşılayacak fen adamlarını yetiştirebilmeyi sağlayacak surette bir tetkik müessesesi kurmasını fakülteye bu ruhu aşılacak gerekli tedbirlerin düşünülüp alınmasını temenni ediyorum.

İkinci temennim; buraya alınacak öğretici elemanların bilhassa bu vakte kadar İstanbul Üniversitesinde faal olarak çalışan ve he-

nüz dereceleri itibarıyla matlup olan mevkie erişememiş arkadaşlardan istifade edilerek seçilmesidir. Üniversite dışında da yüksek ihtisas sahibi fen adamlarımız olduğuna şüphe yoktur. Bunlardan kimse alınmasın gibi bir dâvayı müdafaa etmek aklımdan geçmez. Fakat kadronun ekseriyeti itibarıyla bugüne kadar hayatını, meslekine, hocalığa vakfetmiş elemanlardan istifade edilmezse bunlar yese düşebilirler. Netekim bir çokları kadrosuzluk yüzünden şimdi bile meysusdurlar.

Bu temennimi arzederken ayrıca sayın Maarif vekilinin üzerinde tevakkuf etmekte olduğuna vâkıf olduğum bir teşebbüse de temas edeceğim.

Yani kendilerinin (akademik karyer) mevzuunu kanunî kayıdlara bağlama hususunda mümkün olduğu kadar teşvik edici, tacil edici emirler vermesi lüzumludur.

Bütçe umumî müzakereleri esnasında da arzettiğim gibi yüksek mektep hocalığı, hakikaten bir ihtisas işidir. Bu ihtisas işinin mazbut bir kanuna ve sabit esaslara bağlanması hem mesleğin haysiyet ve şerefî namına ve hem de memleketin ilmî istikbali namına zarurî bir keyfiyettir.

Cemil Said BARLAS (Gaziantep) — Benim Maarif vekilinden temennim şudur : Gelecek meclis açıldığı zaman, gerek Ankara Fen Fakültesi ve gerek İstanbul Üniversitesinde çalışanlar için lâboratuvar ücreti namıyla bir paranın bütçeye konmasını talep ediyorum. Çünkü sabahtan akşama kadar orada çalışıyorlar ve memleket uğruna uğraşıyorlar. Bugünkü şartlar altında çalışan bu arkadaşlara yardım etmek lâzımdır. Maarif vekilinden temennim budur.

İzzet ARUKAN (Eskişehir) — Sayın arkadaşlar, Ankara'da yeni bir ilim müessesesi açılmasına dair olan bu kanunu şükranla karşılamak borcumdur. Arkadaşlar, fen ve sanat devrinde yaşıyoruz. Henüz bu cihetten pek geri kalan memleketimizin umran ve yaşama seviyesinin yükselmesi ve hepimizin bildiğimiz nakliye müşkülâtını ve daha doğrusu ıstırabını gidermek ve sanayi noksanını telâfi etmek ve cihan piyasası rekabetine iştirak ederek bu noksanlarımızı telâfi etmek zaruretindeyiz. Bunlardan nakliye müşkülâtı ancak demiryollarımızın ve yollarımızın ikmaliyle kabil olacaktır. Memleketin yaşama seviyesini yükseltmek ancak bataklıklarımızı kurutmak ve sulama işlerimizi biran evvel vücade getirmekle kabil olacaktır. Sanayi sahasında yükselebilmemiz de aynı mesai ile fazla istihsal yapmaktakiımıza mütevakkıftır. Cihan piyasasına rekabet

etmemiz lâzımdır ki bu da ucuz kuvvei muharrike teminine mütevakıftır. Memlekette boşuna akmakta olan su kuvvetlerinden istifade etmek ve büyük elektrik işlerine başlamak lâzımdır. Bunu müteaddit defalar bu kürsüden arzetmişimdir. Bunları yapacaklar tabiidir ki mühendislerdir, fen memurlarıdır. Halen memlekette mevcut mühendis mektebimizin ve Yüksek Mühendis mektebimizin yetiştirdiği mühendislerle ilaveten kullanılmakta olan frenk mühendisler de hesaba katılırsa, mühendis mevcudumuzun gayri kâfi olduğu açıkça görülür. Bu hususta memleketimizin çektiği ıstırap cümlelerinin malumudur. Devam eden Cihan harbinin sonunda Avrupa'dan da ayrıca mühendis ve fen memuru tedarik etmeye ihtimal ki imkân bulamayacağız. Çünkü onların memleketleri de yanmış ve yıkılmıştır.

Diğer cihetten yukarıda saydığım gibi, yükselmek için lâzımgelen işlerimize biran evvel başlamak mecburiyetindeyiz. Ve buna başlamak için de lâzım gelen teknik elemanları biran evvel yetiştirme mecburiyetindeyiz. Hatırlıyorum ki Maarif vekilliğinin Teknik öğretim programında Ankara'da bir Teknişe okşule açmak vardı. Fransızlar buna Politeknik derler. Biz yüksek mühendis mektebi deriz. Halihazırda yüksek mühendis mektebinin açılması pek büyük bir külfeti icabettirir, zannederim. Hâlen bunu yapmağa imkân yoktur. Lâkin daha basit olan teknikum, ki biz bunlara mühendis mektebi deriz, yapmak mümkündür. Bunu yapmamak demek, harp sonrası programımızda imara ait işlerimizi geciktirmek demektir. Onun için Maarif vekilinden ve Hükümetten rica ediyorum, bunun üzerinde dursunlar ve behemmal gerçekleştirsinler, maruzatım bundan ibarettir.

Rasih KAPLAN (Maraş) — Arkadaşlar, bu faydalı müesseseyi şükranla karşılarken Maarif vekilinin bir iki nokta üzerinde bizi tenvir buyurmasını rica edeceğim.

Bu müessese, Türk tarih, dil fakültesi gibi yatisız mı olacak; yoksa yatılı mı olacak?

Yatisız olacaksa, Türk Tarih Fakültesinde olduğu gibi, tahsili yarım olacaktır demektir. Yarım fen tahsili kadar tehlikeli bir şey yoktur. Bu noktada tenevvür etmek isterim.

Bir de Tarih Fakültesinin yatakhane ve yemekhanelerini ne zaman yaparak burayı tam ve kâmil bir şekilde Türk evlâtlarını yetiştirecek, hocalar yetiştirecek bir müessese haline getireceklerdir? Bu iki noktada tenevvür etmek istiyorum.

Mithat AYDIN (Trabzon) — Sayın arkadaşlar;

Şimdi müzakeresini yapacağımız ve Ankara'da bir Fen Fakültesi açılmasını âmir olan kanun lâyihası, bu zamana kadar çıkardığımız en önemli kanunlardan birini teşkil etmektedir.

Bu kanun lâyihası, evvelce çıkardığımız meslekî teknik okulları kanunlarının noksan kalmış bir halkasını teşkil etmektedir. Bu kanunlarla yapılmak istenen iş, bu milletin dünya yüzünde fennî ilmî ve tatbikî sahalarda harikalar meydana getirmiş bu asîl Türk milletinin tekrar fen sahasında lâîk olduğu mevkie çıkması, çıkarılması için teşebbüse geçilmesi demektir. Hükümet bu kanunlar ile millete karşı çok ağır taahhütlere girmiş oluyor.

Muhterem arkadaşlarım; Biliyorsunuz ki Türkler yakın bir zaman evveline gelinceye kadar, yukarıda arzettiğim gibi, ilim ve ırfan ve sanayide çok ileri gitmiş bulunuyorlardı. Fakat sonradan bir gerileme devri başlamış ve bu gerileme idarî işlerimize de girerek bütün memleketi umumi bir çöküntüye çekmeğe başlamıştır. Bunu o zamanın idare âmirleri görmüşler ve tedbir aramışlar. Bir çok sebepleri karıştırmışlar, en ziyade sanayi meseleleri üzerinde durmuşlar, hattâ bunun için memlekette bir çok fabrikalar kurmuşlar, tezgâhlar meydana getirmişler zamana nispetle muazzam, hattâ bugün bile başlı başına büyük bir kıymet olan gemi tezgâhları yapmışlar ve bunların başına Avrupa'dan fen adamları getirerek yürütmeğe uğraşmışlardır. Maatteessüf iş yürümemiş ve gerileme devam etmiştir. Çünkü kendi öz evlâtlarımız iş başına getirilememişti; yabancı elemanlarla memleket terakkiyatının temin olunacağı zan olunmuştu. Sonradan bazı Hükümet adamları bu noksanlığı duymuşlar ve bunun için de mühendis mektepleri, fen mektebi, sanat mektebi gibi müesseseler açmışlarsa da çok yazık ki o zamanın hükümdarı ya buna inanmamış, yahut korkmuş olduğundan bu mekteplerin verimi pek az olmuştur. Meselâ mühendis mektebi yakın zamanlara kadar, açılma tarihinden 40-45 sene zarfında -ki ben bir aralık orada müdür muavini bulunuyordum-beher sene 4-10 talebeye diploma verebilmiştir.

Sayın arkadaşlarım; büyük bir samimiyet ile arz ediyorum ki, ben ilk defa memleketimizin teknikleşmesi fikrini Büyük Şefimiz İsmet İnönü'den ta Lozan'dan teşrif ederlerken, Bilecik civarında tamiriyle uğraştığımız Pekdemir demiryolu köprüsünün başında işitmiştim. Bu fikir daima ileri gitmiş ve bugün memleketin her köşesinde büyük küçük birer teknik okul açılmış ve açılması için uğ-

raşılmakta bulunmuştur. İşte bugün nefsi Ankara'mızda büyük bir fen fakültesi açılmak istenmektedir. Aziz arkadaşlarım, buna, müsaadenizle, İnönü müessesesi diyelim, bu müesseselerin memleket bünyesinde ve içtimaî vaziyetinin yükselmesinde vücade getireceği inkılâp pek büyüktür. Bu inkılâp bu zamana kadar yaptığımız büyük inkılâplarımız ile omuz öpüşecek derecede yüksektir.

Her Türk bunu bu şekilde görmeli ve ona göre takdir etmelidir. Türk milleti bunun semerelerini az zamanda görecektir.

Bugün bütün dünya bir buhran içinde yüzmektedir. Tabii biz de bundan müteessir bulunuyoruz. Böyle sıkıntılı bir anda muhterem başvekilimizin mühim bir para tedarik ederek bu mektebi açmağa uğraşması cidden şayanı takdirdir. Bunun için kendilerini hürmetle selâmlarken onun kıymetli Maarif vekilini ve arkadaşlarımızı da tebriki vicdani bir vazife bilirim. Bu arkadaşlarımız çok ağır bir yükün, bir vazifenin altına girmişlerdir. Yalnız biz mebuslar değil, her Türk vatandaşı bu arkadaşlarımıza yardım etmeli ve onların muvaffakiyetini kendi muvaffakiyeti telâkki etmelidir.

Muhterem arkadaşlar, sözüme, muhterem Maarif vekilimizden bir rica ile nihayet vereceğim. Her memleketin fon mektepleri o memleketin terakki temposuna uygun olarak yürüyor. Bugün bir memleket var ki terakkiyatı dev adımı denecek derecededir. Biz düne nazaran başdöndürücü bir terakki meydana getirdik. Fakat garbe nazaran çok, daha pek çok çalışmak mecburiyetindeyiz. Onun için bu mekteplerimizin terakkiyatını da, bu yüksek ilerleme kaydeden millet teknik öğretimini göz önünde bulundurmaları faydalı olur kanaatında olduğumu arzedeceğim.

Refik FENMEN (Kocaeli) — Efendim, Hükümetimizce Ankara'da tesisi teklif olunan Fen Fakültesinin yalnız fen adamı yetiştirmek gayesiyle değil aynı zamanda memleketin çok ihtiyacı olan, İzzet Arukan arkadaşımın söylediği bir çok teknik yüksek mühendisleri yetiştirmek için bir müessese olacağı kanaatindeyim. Çünkü bir çok ecnebi memleketler vardır ki, meselâ Belçika ve İsviçre gibi, teknik mühendis yetiştiren müesseselerini ilk senelerini Fen fakültelerinde tahsil gören talebeleri alıyor. Binaenaleyh bizde de mühendisleri bir an evvel yetiştirmek için sayın Maarif vekilimizden temennim şu olacaktır : İsviçre ve Belçika'da yapılmakta olan usulü kabul ederek bu seneden itibaren Fen Fakültemize yalnız fen adamları yetiştirmek için talebe değil, aynı zamanda kurulma-

sı kararlaştırılmış olan teknik fakültemize talebe yetiştirmek için de bu seneden itibaren talebe kabul etmelerini arz ve teklif ediyorum.

Gl. Eyüp DURUKAN (Hatay) — Efendim; Ankara'da bir Fen fakültesinin açılması hususundaki Maarif vekâletinin faaliyetini candan tebrik eder ve kendilerine muvaffakiyet temenni etmekte beraber, ordu sanayi harbiyesinin yüksek mühendis ve mühendise olan fevkalâde ihtiyacını evvelce de arzemiş olduğum gibi bunu tekrar etmeyi lüzumlu gördüm. Memlekete sanayi milliyesinin dahi, muhtelif sınıf mühendise ve bilhassa yüksek mühendise ihtiyacı pek çoktur. Kadrolarındaki rakamın bugün üçte biri kadar mühendis ve yüksek mühendis yoktur. Memleketin sanayi yükseldikçe, bu mühendislere ihtiyaç artmaktadır. Malumu âliniz ordu sanayi harbiyesi çok tenevvu, etmiştir. Orduya yeni yeni makine, motör ve silâhlar giriyor. Bütün ordu mekanize ediliyor. Bunlar için bugün mühendise fevkalâde ihtiyaç olduğu gibi âtiyen de bu ihtiyaç daha şedit olacaktır. Bunları yetiştirmek için gönderdiğimiz yabancı memleketlerde ihtiyacımız nispetinde yetişmediklerini görüyoruz. Bu yüzden de çok para veriyoruz. Sarfedilen para ve emek nispetinde semere elde edemiyoruz. Avrupa'da veyahut yabancı bir memlekette yetiştirilen mühendisler ve teknisyenler oralarda lüzumu kadar tatbikat görmüyor, çünkü hiçbir memleket sanayi harbiyeyi göstermiyor, fabrikaların kapısından bile baktırmıyor. Onun için her ne pahasına olursa olsun memlekette, diğer arkadaşların da teklifi veçhile, yüksek fen mektebinin açılmasını arz ve rica ederim.

Ordunun ihtiyacını ve memleketin sanayi umumiyesini nazarı dikkate alarak yüksek mühendis mektebinin biran evvel açılıp, mütevazi şekilde de olsa, buradan teknik eleman almak için kaybedecek vaktimiz kalmadığını ehemmiyetle arzeder, bu hususta da Maarif vekilimizin müstacel himmetini rica ederim.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Sayın arkadaşlar; huzurunuzda gelmiş olan bu kanunu benden önce lutfedip kürsüye gelen ve konuşan arkadaşlarımla güzel karşılamaları, bu kanunu sevketmekte Hükümetimizin isabetini ve bunu gerçekleştirmek için teşvike lâayık olduğunu gösterir. Bundan dolayı bilhassa teşekkür ederim. Parti programımızın, memleket içinde yüksek bilim kurumları yapmak ve yine memleket içinde bilim hareketlerine bunları kaynak kılmak hususunu bize verdiği direktif ve bu senenin bütçe müzakereleri esnasında Üniversite meselesi mevzuubahis olduğu zaman Yüksek Meclisin bizim burada arzettiğimiz gö-

rüşleri tasvip suretiyle gösterdiği istikamet, bu hususta bizi yeni bir tedbir almağa sevketmiş oluyor.

Biz İstanbul Üniversitesini her şubesinde, takviye maksadiyle, bilhassa Zeynep hanım konağına sıkışmış olan Edebiyat ve Fen fakültelerine, yeni binalar yapmak, laboratuvarlarını ve teşkilâtını tamamlamak, okuyucuları lâzımı veçhile yetiştirmek için bundan sonra gelecek kanunla da büyük bir tahsisat istemiş bulunuyoruz. Bu suretle İstanbul Üniversitesini kuvvetlendirmek ve Ankara Üniversitesini tamamlamak yolundayız. Şimdiye kadar Ankara'da Hukuk Fakültesi, Edebiyat fakültesi demek olan Tarih-Dil, coğrafya fakültesi, Siyasal Bilgiler Okulu ve orta öğretmen yetiştiren Gazi Terbiye Enstitüsü kuruldu. Yeni açacağımız Fen Fakültesi, bu büyük bilim bütününün yeni bir parçasını teşkil edecek Müspet bilimin bugün milletlerin mukadderatında ne derece yakın müessir olduğu çoktan anlaşılmıştır. Fakat bu anlayışın gerçekleştirilmesi imkân ve zamanda şartlanmış bulunmaktadır. Her fırsat, yeni bir müessese kurmak için, yeni bir ilim, yeni bir fen yuvası kurmak için bize hamle veriyor.

Teknik öğretim mevzuunda yüksek tasvibinize iktiran etmiş olan büyük programın esaslı bir parçası, hepimizin bildiğimiz gibi, Ankara'da bir Yüksek Teknik Okulunun teknik üniversitenin diyetim -kurulmasına aittir. İzzet arkadaşımın buyurduğu gibi; bu müesseseyi kurmakta hakikaten güçlük vardır. Fakat biz bütün bu güçlüklerle rağmen bu müessesenin projelerini hazırlıyoruz. Hattâ bunların yüzde bir mikyasındaki plânları önümüzdeki şubatta hazır olacak ve şubatin içerisinde ihalesi mümkün olacaktır. Bu iş, parça parça yapılacak muazzam tesisattır, 15-20 milyon liralık bir tesisat, ilk başlayacağımız kısım, fizik ve kimya enstitüleri olacaktır. Bunun ancak alât ve ders vasıtalarının tedariki bir, bir buçuk sene zarfında temin edilecek olursa Ankara'da açacağımız Fen Fakültesini, arkadaşlarımın da işaret ettiği gibi bu müesseselerden istifade suretiyle bu bütünün içinde (purescience)a sırf ilme yarıyacak şekilde idame etmek kabil olacaktır.

İstanbul Üniversitesini bilhassa bu bakımdan, biraz önce arzettiğim veçhile takviyeye teşebbüs ettiğimiz gibi İstanbul Yüksek Mühendis okulunu da genişletmek için Hükümetçe tedbirler almış bulunuyoruz.

Yüksek Mühendis okulunun arkasında büyük bir inşaat yapılmaktadır. Bu inşaatı bu sene itmam edeceğimiz ümidindeyiz. Burada elektrik ve diğer lâboratuvarlar kurulmuş olacaktır. Netekim

bin yokluğa ve bu neviden fen ders vasıtalarının güç bulunmasına rağmen Mühendis okulunun arka kısmında geçen sene bir lâboratuvar yaptık; makine demonstrasyon lâboratuvarı...

Yüksek mühendis okulunun yakınında ve civarında bulunan Taşkışla'yı askerlerimiz bize verdiler. General Eyüp Durukan arkadaşımızın buyurduğu şeyleri askerlerimiz yakından hissetmekte, ve bize fen adamı yetiştirmek için yardım etmektedirler. Koskoca kışlayı, içerisine yeni girmiş bir kıta bulunduğu halde, seve seve bize vermiş olmaları bu zihniyetin canlı bir misalidir.

Kışlayı gezerken orada bulunan alay komutanının, askerliğin fenne nasıl dayanması zaruretinde olduğunu ve fen adamları olmadıkça askerliğin bugünkü modern mânasında nasıl kemale erer bir kuvvet haline gelemediğini söyleyip burayı bir okul ve bir Mühendis okulu görmekten zevk duyacağını anlatmış olması, beni hakikaten çok mütahassis etmiştir. Onun için memleketin müdafaa kuvvetlerini elinde tutan ve onun her kademesinde vazife almış bulunanlarla onlara insan yetiştirmek vazifesini üstüne alan bizler, tamamiyle aynı zihniyetteyiz ve aynı hedefe doğru yürüyoruz.

Mitat Aydın arkadaşımıza teknik öğretim dâvasında ve memleketin bayındırlaştırılması hususunda yüksek adını burada andığı Milli Şefimizin, bütün bu işlerde ne kadar ilgili ve bilgili olduğunu huzurunuzda Maarif vekiliniz olarak minnet ve saygıyla tekrar etmek, benim için vicdani bir ödevdir. Memleket maarifi, Cumhuriyetin kurulduğu 20 senenin dörtte biri olan yıllarda, sayın Başvekilimin bir vesile ile ifade buyurduğu gibi, inkılâp halini almıştır. Milli Şefimiz, bu mevzuda yakın alâka ve direktifleriyle daima bizi takviye ve teşvik etmişler. Yüksek Meclis de aynı ruhla bizim her dilediğimizi kabul lûtfunda bulunmuştur.

Ankara Fen Fakültesinin açılmasını şu güzel karşılayışınız, benim ve arkadaşlarım için hakikaten ve cidden bizi bu günkünden daha çok çalışmaya sevkedici bir vesile olmuştur.

Bunları arzettikten sonra arkadaşlarımın bazı noktalar hakkındaki sorularına cevap vermek istiyorum.

Ankara'da kurulacak Tıp Fakültesi için bir kanun çıkmıştır. Bundan dört küsur sene evvel de inşasına mütedair olan Tahsisat Kanunu huzurunuzda gelmiş ve o devrenin zarureti, şartları gözönüne alınarak bu tahsisat başka fasıllara nakledilmiştir. Tıp Fakültesinin projeleri maketi hazırlanmıştır. Sıhhiye vekâletinin methalinde bu maketi her arkadaşımız görebilir ve tetkik buyurabilir.

Tıp Fakültesi aynı zamanda bir talebe yurdunu ve büyük bir hastaneyi de bugün mevcut olan Nümune Hastanesinden başka bir büyük hastaneyi de ihtiva edecektir. 30 milyon liralık bir iştir. Hükümetimiz, Ankara Tıp Fakültesinin de yapılmasını esaslı bir vazife bilmektedir ve umarım ki yakın senelerde bunun için de salâhiyet almak üzere huzurunuzda gelecektir.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) — Çok uzun sürmesin.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Çok temenni ederim, bendeniz de çabuk getirmeye çalışırız.

Bir arkadaşımız fen adamı, fen bilgini ve hoca yetiştirmek meselesini mevzuu bahsettiler. Yalnız bize mahsus değil, bu mevzuda seneler evvel işe başlamış olan memleketlerde de sırf ilimle meşgul olanlar, şahsi servetleri yoksa hayatlarını kazanmak için hoca olmak zaruretindedirler. Hoca olmak sırf bilimle meşgul olmaya mâni değildir. Büyük kâşifler, âlimler içerisinde hocalar da vardır. Yalnız hoca mesleğine bu saha da girmiş olanlara şahsi servetlerinin artık teminine muktedir olamadıkları, maddî vesaiti, makineyi ve aleti temin etmek lâzımdır. Bu, Devletin işidir. Devlet bunu vazife olarak yakından ele aldıkça ve yaptıkça hocaların içerisinde kâşifler, bilim arayıcıları tabîî olarak yetişeceklerdir.

İstanbul Üniversitesinin, Ankara'da açacağımız ve bundan sonra da memleketin şarkında kuracağımız büyük bilim kurullarında vazife alacak insanları yetiştirmek bakımından, bendenizin nazârında, bir yüksek öğretmen okulu olduğunu ifade etmek isterim. İstanbul Üniversitesi, her şubesinin ömrü daha çok önce başlamış olduğu için... Bize hoca olacak unsurları vermelidir. Orada yetişmiş olanları biz alıp yeni müesseselerimizde yetiştirici vazifelerle tavzif etmeliyiz. Esasen bu cihet; kararımız dahilindedir.

Akademik kariyer kanunu daha sıkı bir çalışma ile gerek İstanbul Üniversitesinde gerek Ankara fakültelerinde tetkik mevzuu olmaktadır. Benim şahsî kanaatim şudur. Bugün üniversitenin muhtelif öğretmen derecelerinde üniversiter sıfatlar alan arkadaşlarımız, mevcut talimatnamelere göre bu unvanları almaktadırlar. Bunları kanuna koymak demek katî, değişmez bir takım esaslara bağlamak demektir. Bunun için iyi düşünmek, iyi tetkik etmek, başka memleketlerle iyi mukayeseler yapmak ve bizim ihtiyacımızı her sahada en iyi şekilde karşılayan şekli bulmak lâzımdır. Acele edip kesin kanuni kaideler alarak bu işi sınıksız bağlamak ve hataya düştükten sonra onları tashihe kalkışmak bendenizce doğru

değildir. Onun için ihtiyatlı davranıyorum. Fakat işi ihmal etmiş de değiliz. Kanun taslağı tetkik edilmektedir. Çok tahmin ve temenni ederim ki, tatilden sonraki devrede bu kanun lâyihasını yüksek huzurunuzda getirebileyim. Burada lâboratuvar adamlarını teşvik etmek için Sait Barlas arkadaşımızın temenni ettiği cihet nazarı dikkate alınacaktır.

Kaplan arkadaşım, bu fakültenin yatılı olup olmayacağını sordular. Bizim prensibimiz, muhtelif bütçe müzakerelerinde de maruzatta bulunmuştum, üniversite tahsilini yatılı bir halde yapmaktır. Bu demek üniversite tahsilini yapan gençler içinde hali vakti müsait olmıyan veya olup ta bir bilim muhiti içinde parasını vererek yaşamak isteyenlere bu yaşama imkânını vermemek değildir. Biz Tarih-Dil fakültesini leyli kurduk. Fakat yatılı kısmının çok fena idare edildiğini gördük. Muayyen bir binası yoktu. Evkaf apartımanı içinde kâfi derecede inzibatlı değildi. Derhal kökten, radikal hareket ettik. Yatılı olan çocuklara burs verdik. Burs alan gençler bir çok memleketlerde olduğu gibi, ikisi üçü birleşerek ve yaşamak için ekmek elden su gölden değil kendilerine verilen para ile, ailesinden aldığı bir yardımı da buna katarak kendilerini, sıkıntı ile de olsa, idare etmek imkânını buldular.

Fen Fakültesi için de düşündüğümüz bu olmuştur. Buraya alınacak talebenin yarıdan fazlasını burslu alıyoruz. Tasvip buyuracağınız kanunun içerisinde bu tahsisat vardır. Herbirine ayda 50 lira para vereceğiz. Bu suretle mükellef hizmet borcuna gireceklerdir.

Tarih-Dil Fakültesi için bir yatakhane binası yapmak ve orada leylik tesisatı vücuda getirmek, arzettiğim düşünce ile mevzuubahis değildir. Fakat talebe yurdu yapmak, buradaki talebelere ucuz yemek yedirmek, buna kudreti olmıyanları parasız olarak tahsillerini idame ettirecek vaziyette yardıma nail kılmak, ayrı bir mevzudur. Esasen Parti de Hükümetle beraber bunun üzerinde çalışmaktadır. Fiili bir neticeye varılabileceğini ümit edebiliriz.

Bilmiyorum, arkadaşlarımın benden sordukları cihetlere tamamen cevap verebildim mi? (Kâfi kâfi sesleri)

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ BİNALARININ YAPTIRILMASI HAKKINDA KANUN GÖRÜŞÜLÜRKEN

OTURUM BAŞKANI

Refet CANİTEZ

TBMM Başkanvekili (Bursa)

KONUŞMACILAR

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ

(Konya)

Hasan-Âli YÜCEL

Maarif Vekili (İzmir)

İstanbul Üniversitesi Binalarının Yaptırılması Hakkında Kanun

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) — Maarif vekilini hakikaten tebrik ederim. 7 milyon liradan ibaret olan bütçesini tam 45 milyon çıkarttı. Bugün bir fen fakültesini yeniden kurmak için bizden 16 milyon lira daha alıyor. 45 milyon lira daha istese alacaktır. İstemek ve almak, faaliyete ve cevaliyete delâlet eder. Kendisini tekrar tebrik ederim.

İstanbul'da yakın vakta kadar bir konak eskisi vardı; Zeynep Hanım konağı. İstanbul Fen Fakültesi oraya sığınmıştı. Yandı ve İstanbul eski bir binasını kaybetti. Aynı zamanda Devlet de orada bir çok malzemesini kaybetmek suretiyle zarara uğradı. Bugün zararları telâfi etmek üzere Maarif vekili yola çıkmıştır. Esbabı mucibesi şudur :

1. Modern üniversitenin edebiyat ve fen fakültesi için her türlü ihtiyaca cevap verecek binalar,

2. Her iki Fakültenin yani Edebiyat ve Fen Fakültelerinin tam manasiyle, tam teşkilâtla açılabilmesi için gerekli tahsisat.

Arkadaşlar, bir ilim müessesesinin çalışabilmesi için her şeyden evvel binalara lüzum olduğunu münakaşa edecek bir mevzu olarak kabul etmiyoruz. Bu mevzu münakaşa edilemez. Çünkü bir işe başlamadan evvel bir insan bile herhalde kendi istirahatını temin etmeyi düşünmesi lâzımdır. Maarif vekâleti yeni bir Fen Fakültesi kurmakla hakikatta Fen Fakültesi hocalarının eyi bir surette çalışmalarını temin edecektir. Ruznamenin birinci maddesinde arzettiğim gibi İstanbul'a gidiniz. Üniversite nasıl çalışıyor? Tıp Fakültesi ne âlemededir? Görünüz. Tıp talebesi Cerrahpaşa'ya gider, Guraba'ya gider şuraya gider buraya gider. Yani İstanbul kazan onlar kepçe. Arıyorlar, ama ne? Vakıa bir şeyler buluyorlar, fakat ne buluyorlar? Ne kadar zor buluyorlar. Tıp Fakültesinin eski bir Bekirağa bölümü var. Burada lâboratuvarlar var, teşrihhaneler var. Amanallah orasını gezmelisiniz. Bir anfi var, (pür siyans) yapıyor. Bu kelimeyi yeni öğrendim amma galiba mânası (tam bilim) imiş. Bu anfide, bu gittikçe yükselen sıraların tertibinde göze bakan darlık gayet aşikâr.

Anfi binaya sığdırılmış, amma talebe sığmıyor. Hoca âdeta karşısına gelen talebeye işte bu, budur diyor. Orada ilim yapılmaz ar-

kadaşlar. İstanbul Tıp Fakültesini yeniden tesis etmek zarureti vardır. Fen Fakültesine vereceğiniz 15 milyon ben kabul ediyorum. Fakat Maarif vekilimiz de l tfen İstanbul'daki Tıp Fakültesi-ni tesis etsinler. Orada talebe yorgundur. Hoca talebeden de yorgundur, hoca talebesini kontrol edemez. Ankara'da bir Tıp Fakültesi istiyoruz. Ve Maarif vekilimizin vaatlerine de inanıyoruz, ki tıpkı iki sene evvel,    sene evvel Maarif vekâleti kendi teşkilâtı için-de yapacaklarını vaat buyurdıkları Sıhhat şubesi gibi buna da inanıyoruz. Kısaca sırası geldiği vakit tekrar hatırlatmaya gayret edeceğim.

Fakat Tıp Fak ltemizi hiç olmazsa Balkan şehirlerindeki emsallinden daha üstün bir hale koymak lâzımdır.

Tedris elemanlarımız, muhakkak ki üstündür ve çok yüksek tedris elemanlarımız vardır. İstanbul Tıp Fakültesinde muhakkak bizim yüzümüzü ağartacak derecede çok kıymetli elemanlarımız,  limlerimiz vardır. Çok faziletlidirler. Fakat bu tarzda, bu  limlerin, faziletli hocaların iyi talebe yetiştirmelerine imkân yoktur.

Maarif Vekili Hasan- lı YÜCEL ( zmir) — Arkadaşımızın İstanbul  niversitesi mevzuunda, bilhassa Tıp Fakültesi için buyurdıkları ikaza teşekkür ederim. Yalnız şunu ifade mecburiyetindeyim ki, Hükümetiniz Darülfünun ıslahatı, yani  niversite kurulduğundan geçen on sene zarfında en büyük maddi yardımı Tıp Fakültesine yapmıştır. Son aylar içerisinde yeni bir Dahiliye kiliniği a tıktık, bir Hariciye, bir de kadın doğum. Bu kilinikler yalnız orada çalışan arkadaşlarımızın kıymeti bakımından değil, maddi taraftan da, buyurdıkları memleketlerdeki müesseselerden üstün bir haldedir. Al t  edevat itibariyle, enstall syon itibariyle üstündedir. şimdiye kadar da hakikaten milyonlarca lira Tıp Fakültesine verilmiştir.

Arkadaşımın işaret ettikleri bir noktada bizim de ısrarla durduğumuzu söylemeliyim. O da Tıp Fakültesini mıntaka itibariyle bir yerde toplamak ve bu suretle tıp talebesinin ta Bakırköy'den şişli'ye kadar geniş bir saha üstünde gelip gitmelerine mâni olmak. Bunda arkadaşımın yerden göge kadar hakkı vardır. Bunun için geçen sene bir program yapıldı.  apa n veyi teşkil edecektir ve o mıntakada Cerrahpaşa'dan çapa'ya kadar Tıp Fakültesi teksif edilecektir. Bu, iki    sene içinde gerçekleştirilecek bir proje halinde-dir. Bu itibarla Tıp Fakültesi için buyurdıkları cihet zaten  niversiteye vazife olarak verilmiş bulunuyor.

Merkez binasında, eski Harbiye nezaretinde mevcut lâboratuvarlar oraya intikal edecektir.

Tıp Fakültesi ki -şimdi o binanın içindedir- İdare ve merkez daireleri, aynı surette, söylediğim yerde toplanacaktır. Bunun kaç sene içinde gerçekleşebileceğini burada söylememe şimdilik imkân yoktur.

Vaziyet bundan ibarettir.

REİS — Başka mütalâa var mı? (Yok sesleri).

**ORTA ÖĞRETİM OKULLARINDA YARDIMCI ÖĞRET-
MEN ÇALIŞTIRILMASI HAKKINDAKİ 2624 SAYILI KA-
NUN MÜDDETİNİN BEŞ YIL DAHA UZATILMASINA
VE İKİNCİ MADDENİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR
KANUN LÂYİHASI GÖRÜŞÜLÜRKEN**

OTURUM BAŞKANI

Şemsettin GÜNTAY

TBMM Başkanvekili (Sivas)

KONUŞMACILAR

Yavuz ABADAN

(Eskişehir)

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

(Antalya)

Dr. Mahmut Sadi IRMAK

(Konya)

Hasan-Âli YÜCEL

Maarif Vekili (İzmir)

Ali Rıza ESEN

(Siirt)

Orta Öğretim Okullarında Yardımcı Öğretmen Çalıştırılması Hakkındaki 2624 Sayılı Kanunun Müddetinin Beş Yıl Daha Uzatılmasına ve İkinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Lâyihası ve Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbataları

Yavuz ABADAN (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlar, mevzu-bahis olan lâyiha esaslı bir dâvamıza temas ediyor. Muhterem Cumhurreisimizin lise müdürlerine hitabında belirttikleri gibi bizim hem idare, hem kültür dâvamız orta tahsilin mükemmeliyeti ile sıkı sıkıya ilgili bir mevzudur. Bu bakımdan şüphesiz ki orta tahsilin mükemmeliyetini önleyecek olan herhangi bir vaziyetin biranevel bertaraf edilmesini temenniye değer bir keyfiyettir.

Bu, encümenlerin yeni tadil dolayısıyla vâkı toplantılarında belirtilmiş bir keyfiyettir.

Sayın Maarif Vekilinin Encümenlerde biranevel yardımcı öğretmenlerin yerine usulü veçhile yetişmiş asil öğretmenlerin ikamesi hususunda gerekli tedbirlerin alınmakta bulunduğunu izah ettikleri yazılmaktadır. Mucip sebepler lâyhalarında bu tasrih ediliyor. Ben sayın Maarif Vekilinden Yüksek Heyetiniz huzurunda da bu mevzu üzerinde düşündüklerinin kısa, ana hatlariyle izah edilmesini temenni edeceğim. Temennimin birincisi buna taallük ediyor.

İkinci nokta; bu yardımcı öğretmenlerin bizzat kendi istikballe-ri ve kendi mukadderatları hakkında Maarif Vekilliğinin tasavvurlarıdır. Bu öğretmenler şimdi bilhassa lise mezunu olduğuna göre 75 lira ücretle istihdam edilecek bir vaziyet iktisap edecektir. Bazı meslekdaşlarımız bilhassa İstanbul liselerinde, İstanbul Orta Okullarında daha çok yardımcı öğretmenin faal bir vaziyette bulunmasından dolayı taşrada yardımcı öğretmenlerden istifade edilememesi yüzünden ve bunların daha çok İstanbul'da kullanılması yüzünden orada orta tahsil seviyesinin düştüğünü söylüyorlar. Bunları yurdun her bucağına mütenasip bir şekilde tevzi etmek imkânı mevcut mudur, değil midir? Tabii bu imkândan gayri olarak, bu öğretmenlerin beş senelike devreyi geçirdikten sonra alınacak tedbirler neticesinde kendilerinin yerine asıl öğretmenler konulduktan sonra vaziyetleri ne olacaktır? Çünkü bir çok gençlerimiz için bilhassa liseyi bitirdikten sonra, bu günkü memuriyet şartları gözönünde tutularak mesalâ 75 lira gibi bir ücret bidayet-

te cazip bir meblâğ gibi görünmektedir. Binaenaleyh bu mesleke bu suretle temayül ederek sülûk ediyorlar. Kendilerinin yardımcı öğretmen olduklarını düşünmiyerek daha fazla vazifeyi benimsiyorlar. Bunların kurslara gönderilerek veya diğer suretle asıl öğretmen kadrosuna geçirilmesi imkânı mevcut mudur, değil midir? Böyle bir vaziyet faydalı olabilir mi, olmaz mı? Eğer böyle bir vaziyetin imkânı yoksa herhangi bir şekilde yardımcı vazife alacak olan insanın beş senelik devreden sonra vaziyeti, mukadderatı ne olacaktır? Bunlar da tenvire muhtaç olan noktalardır. Sayın Maarif Vekilinin bu noktaları aydınlatmasını rica ediyorum.

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya) — Arkadaşlar, orta öğretim, Maarifimizin âdeta belkemiğini teşkil ediyor ve son yıllarda hakikaten bize ferahlık verecek bir inkişafa mazhar olduğunu görmekteyiz. Tasavvur buyurunuz, orta öğretim okullarının sayısı, orta okul olarak 154, lise olarakta 45'i bulmuştur. Eleman bulmak hakikaten bir meseledir. Yani, muallim hemen yetişen bir unsur değildir ki, Maarif Vekâleti bunu istediği zaman ve istediği yerde bulabilsin. Binaenaleyh çocuklarımızı okutabilmek için başka bir şekilde olağanüstü tedbirler almak zarurudur. Benim, buna bir itirazım yok. Ancak Sayın Maarif Vekilinden bazı temennilerde bulunacağım. Bazı amelî tedbirler arzedeceğim, acaba bunların tatbıkına imkân var mı?

Bir defa bugün orta öğretim müesseselerinde bulunan, öğretmenlerin yekûnu nedir? Bunu katiyetle bilmiyoruz. Ne kadar öğretmene ihtiyacımız vardır? Bunu da katiyetle bilmiyoruz.

Görüyoruz ki, burada Maarif Vekâleti işi; açıkça itiraf etmek lâzımgelirse keyfiyet bakımından ziyade kemmiyet bakımından müतालâa etmektedir. Çocuklarımız tahsilsiz kalmasın, mektep kadrolarımız noksan kalmasın, vaziyeti idame edelim. Boş kalmaktansa; tam mücehhez bir öğretmen olmasa bile gene çocuklarımızı boş kalmaktansa biraz ders görmelerini ve biraz ilim ve kültürle mücehhez olmaları elbette daha iyidir kanaatında bulunuyorlar. Acaba hâlen kadroda mevcut olan muallimlere biraz daha fazla ders vermek suretiyle meselâ ders sayısını otuza çıkarmak suretiyle hem kemmiyet bakımından, hem keyfiyet bakımından istifade etmek mümkün müdür? Bunun şu şekilde faydası olacağına kaniyim. Bir defa hâlen çok muztar bir vaziyette bulunan muallimlerimiz kendilerine verilecek olan haftada 6-8 saat dersten dolayı hem fazla ücret almış olacaklar, hem de yardımcı öğretmen sıkıntısından biraz olsun kurtulmuş olacağız. Diğer taraftan bazı okullarda

tatbik edilmekte olan çifte tedrisat şeklini bazı orta okullarda da tatbik ediliyor, pekâlâ gidiyor, gerçi çok arzu edilen şey değildir, fakat ne yapalım? Bina yoktur, paramız azdır. Öğretmen yoktur. Binaenaleyh muayyen bir zaman için çifte tedrisat usulünü tatbik etmek ve bu usulün devamına imkân vermek faydalı olur kanatındayım. Bu suretle muallim adedinden tasarruf edileceği gibi kadro miktarından da tasarruf etmek mümkün olur. Öğretmen 30 saat ders okutabilir zannediyorum. İstanbul'daki Öğretmenler halen 24 saate kadar ders okutmaktadırlar. Bu cihetlerin Sayın Maarif Vekilimiz tarafından aydınlanmasını rica ediyorum.

Bir de İstanbul'da görüyorum ki yüksek tahsilini bitirmiş bir çok gençler vardır. Bunlar sıhhi sebeplerle veyahut İstanbul'dan çıkmamış olmak için orada vazife görmeyi arzu ediyor ve bu sebeple bir çokları yardımcı öğretmen olarak hizmet etmekte bulunuyorlar. Üniversite tahsilini bitirmiş veya Avrupa'da tahsil etmiş kimse-lerin bu yardımcı öğretmen kadrosundan çıkararak yurdumuzun muhtelif bölgelerine göndermezler mi? Bu durumda olanlar yardımcı öğretmen kadrosundan çıkarılmak şartıyla Maarifimiz için çok faydalı olur kanaatındayım.

Bir de tevziat meselesini nazarı dikkate almak lâzımdır. Belki bir tesadüf eseri olacaktır diyeceğim, bazı orta okullarda öğretmen kadrosunun hemen hemen dörtte üçünü yardımcı öğretmenler teşkil ediyor. Bilhassa orta okullarda, liselerde değil. Bunların bir kısmı lise mezunudur, bir kısmı da yüksek tahsiline devam etmekte olan yüksek mektep talebesidir. Bunlar bu günlerini iyi geçirmek ve biraz para almak maksadiyle öğretmenlik yapmaktadırlar. Tahsilimizi bitirelim, 60 olsun, 70 olsun biraz da para alalım kanaatındadırlar. Bu, inzibat bakımından ve çok arzu ettiğimiz kültürümüzün keyfiyeti bakımından hakikaten zararlı olur. Zannedirim ki Sayın Maarif Vekili de bunu kabul buyurur. Bu itibarla orta okullara tâyin edilecek yardımcı öğretmen sayısının bugünkü haddi geçmemesini hassatan rica ederim.

Demin arzetmiştim. Acaba bugün sadece okullarımızda kemmiyet meselesine mi kıymet verilmektedir, yani keyfiyeti düşünmüyor musunuz? Eğer keyfiyeti düşünmüyorsak Sayın Maarif Vekili üç senelik bir tahsil devresini biraz eksiltmek suretiyle ve biraz tahsil senesini uzatmak suretiyle üç seneyi iki senede ikmal etmek şartıyla bize daha fazla orta öğretmen elemanı veremezler mi? Buna imkân yok mudur? 8 ay tahsil devresi yerine 7 ay gibi bir tahsil devresi kabul etmek, tatilleri kısaltmak ve biraz daha işi teksif et-

mek suretiyle daha az zamanda orta öğretim elemanları unsurlarını yetiştirmek mümkün olacağı kanaatındayım. Gerçi denilecektir ki bu da keyfiyeti düşürecektir. Fakat sanıyorum ki yardımcı öğretmen kullanmaktan daha fazla ameli bir faydası olsa gerektir. Lise mezunlarının yardımcı öğretmen olarak tâyini meselesi, üzerinde durulacak bir meseledir. Acaba bu gençlerimiz liseyi bitirdikten sonra niçin daha yüksek tahsillerine devam etmiyorlar, imkân mı bulamıyorlar veyahut gün geçirmek için mi muallim olmak istiyorlar? Öğretmenlik bir meslek değil midir? Bence lise mezunlarının yeri orta okullar değil, yüksek tahsil müesseseleridir.

Arkadaşlar, Yavuz Abadan arkadaşımızın temas ettiği gibi beş senedenberi okullarımızda yardımcı öğretmenlik yapan arkadaşlar vardır. Bunlar yüksek tahsillerini bitirmişlerdir, halen yardımcı öğretmen kadrosundadırlar. Bunlar, bir defaya mahsus olmak üzere acaba asıl kadroya almak mümkün değil midir? Bunların vaziyetini tespit etmek lâzımdır. Çünkü bu arkadaşların arasında bu durumda bulunan öğretmenler arasında bazı kıymetli elemanlar vardır. Bunları kazanmağı düşünüyor muyuz?

Demin bir noktayı arzetmiştim, bunlar belki Ankara'dan, İstanbul'dan çıkmak istemiyorlar. Fakat biz herkesin keyfine göre hareket edecek değiliz. Hatay'a, Van'a, Diyarbakır'a giderler ve hem de gitmelidirler. Mutlaka bunları İstanbul'da ve Ankara'da barındırmak ve beslemek mecburiyetinde değiliz.

Sayın Maarif Vekili bu kanunun tatbikını daha beş yıl uzatılmasını istiyorlar. Demindenberi arzettiğim sebeplerden dolayı bendeniz bu beş seneyi çok görüyorum ve zannediyorum ki bu suretle işi katî bir neticeye bağlayamayacağız. Binaenaleyh, bu beş sene çoktur, kanatımca. Demin arzettiğim gibi, bazı kısaltmalar ve teksif etmek suretiyle üç sene zarfında muayyen bir kadroda orta öğretim müesseselerine öğretmen yetiştirilebileceğini ümit ediyorum. Bu itibarla bunun üç seneye tenzilini rica ediyorum. Hem maarifimizin inkişafı bakımından, hem de muallimlerin hukuku bakımından çok faydalı olacaktır. Bu cihetlerin tenvirini Maarif Vekilimizden rica ederim.

Dr. Mahmut Sadi IRMAK (Konya) — Her üç öğretim kademesinde olduğu gibi orta öğretimde de öğretmen ordusunun kemmiyet ve keyfiyet bakımından yükselmesi için hiç bir fırsatı kaçırmayan ve bu hususta elinden gelen her şeyi yapan Maarif Vekâletini açıkça öğmeye fırsat bulduğum için bahtıyırım.

Bazı arkadaşlarımızın hatırına gelebileceği gibi son zamanlarda orta öğretimin gösterdiği seri inkişaf karşısında Maarif yalnız muallim ordusunun kemmiyetini artırmakla iktifa etmemiştir. Bu öğretmenlerden büyük bir kısmının naçiz hocası sıfatıyla yakından biliyorum ki orta öğretim seviyemiz de durmadan yükselmektedir. Gerek İstanbul Yüksek Muallim Mektebi ve gerekse Gazi Terbiye Enstitüsü hayata gittikçe daha mütekâmil, daha olgun öğretmenler çıkarmaktadır. Onun içindir ki kemmiyet ve keyfiyete aynı derecede ehemmiyet veren Vekâletin yaptığı bu teklif bir zaruretin ifadesidir. Yani elimize ne kadar öğretmen geçiyorsa Vekâletin bunları haddi âzamisine kadar istismar etmesine rağmen, talebe sayısının inkişafı karşısında istediğimiz kadar hoca bulmaya imkân yoktur. Bunun bilhassa İstanbul'da görülmesinin sebebi Vekâletin çok haklı olarak ve inatla üzerinde durduğu bir prensibin idamesi yüzünden olmaktadır. Yüksek Meclisin malûmdur ki bir çok gençlerin muhtelif âmiller tesiri altında İstanbul'da kalmaya meyletmesi yüzünden Anadolu'daki orta öğretim müesseseleri keyfiyet bakımından çok fena bir hale gelmişti. Bunun bu şekilde yürümiyeceğini kestiren Maarif Vekilliği bir kaç yıldan beri enerjik bir prensip vazetti. Bu suretle yüksek tahsil mezunlarının evvelâ Anadolu'da hizmet görmesini sarsılmaz bir esas olarak kabul etti. Onun içindir ki bundan böyle de bu esas üzerinde yürüneceğini katî olarak biliyoruz. Ve yine ayrıca kendilerinden temenni ediyoruz. Burada yardımcı öğretmenler için arkadaşlarımız muhtelif çareler teklif etti. Bunlar şüphesiz tetkike lâyık noktalardır. Şimdi gerek orta okul öğretmenleri ihtiyaçlarını, gerekse zamanla Devlet kadrolarının noksanlığı ve eksikliğini karşılayacak olan amelî bir noktanın halolunmasını ve tetkik edilmesini rica ediyorum. Bir zamanlar meselâ, tıp tahsilinde nehari okumuş olanlar da mecburi hizmete tabi tutuldular. Bu şüphesiz gayet iyi neticeler verdi. Bu hal sıhhi servislerimizin daha iyi işlemesine imkân veriyordu.

Nedense bu kanun lâğvedildi. Bu suretle halen ancak iaşe ve ibateleri Devlet tarafından deruhde edilenler mecburi hizmete tâbi tutuluyor. Nehari okuyanlar, mecburi hizmetten muaf bulunuyorlar. Aynı vaziyet Üniversitenin diğer fakültelerinde de caridir. Benim kanaatimce bu işin ne hukukan müdafaası kabildir, ne de memleketin Yüksek menfaatleri bakımından bir mantığı vardır.

Bizde tahsilin bütün kademeleri gibi yüksek tahsil de meccanidir. Hiç bir kimse babasının evinde yemek yediği için babasının kesesi ile okuduğunu iddia edemez. Çünkü bu yüksek mektebin lâ-

boratuvar, hoca ve saire bütün masrafları Devletten çıkmaktadır. Bizdeki bütün yüksek tahsil müesseseleri ve bu meyanda Üniversitenin bütün şubeleri tamamen meccanidir. Talebesinin parası ile müstakıl bir bütçe ile yaşamakta olan bir müessesemiz yoktur. Bazı talebeden cüzi bir miktarda alınan lâboratuvar ücretleri kale alınmıyacak kadar azdır. Onun içindir ki Devletin; bu müesseselerinden yetişen her genç üzerinde, nehari veya leyli okumuş olsun tasarruf etmek hakkıdır. Kaldıki yaşadığımız ağır ve mesuliyetli günler ve milletin bütün tabakalarının; bir kül teşkil etmesi umdesi bu müeyyideyi büsbütün kuvvetlendirmektedir. Onun içindir ki, bir zamanlar Tıp Fakültesinin nehari kısmına teşmil edildiği şekilde tahsillerini nehari yapan bilûmum gençlerden evvelâ hoca olarak hizmet etmelerini istemeğe hakkımız vardır. Böyle bir yolda yürünecek olursa buhranın büyük bir kısmı zâil olacak ve mekteplerimiz arzu etitiğimiz keyfiyette muallim kadrosuna nail olacaktır denilebilir.

Yardımcı muallim istihdamına mecbur olmak, Maarif Vekâleti tarafından arzu edilen bir keyfiyet olmadığını yakinen biliyorum. Arzettiğim gibi Vekâlet bu keyfiyet üzerinde ısrarla durmaktadır. Yardımcı öğretmenlerin mahzurları vardır. Bunların bir kısmı Üniversitede talebedirler. İki karpuz bir koltuğa sığmıyacağı için ya tahsillerini ihmal etmekte yahut da okuttukları dersi ihmal etmeğe mecbur olmaktadırlar. Sonra bunlar mektep müdürleri tarafından teftiş ediliyorsa da müfettiş kadrosu kifayetsizdir, bu yüzden Maarif Vekâleti müfettişleri tarafından kâfi derecede teftiş edilmediği için derslerden alınan randıman hakkında tam vuzuha varılamıyor, hiç olmazsa bir kısmı için. Bir kısmı da hakikaten muhterem arkadaşımız Dağlıoğlu'nun buyurdıkları gibi Anadolu'ya gitmemek için İstanbul'da kalmaktadırlar. Bu da Anadolu kadrosunun zayıflamasına âmil olmaktadır. Onun için mecburi bir hizmet istemek lâzımdır. Tercihan bu hizmetin hoca olarak ifasını istemekte haklıyız. Çünkü; bu memleketin mekteplerinden bir şey öğrenenler yine bu memleketin çocuklarına bir şey öğretmekle mükelleftirler. İlk vazife budur. Bir taraftan bu yapılırken muallim mekteplerine ve Gazi Terbiye Enstitüsüne burslu talebe olarak gençlerin alınması zannederim münakaşa edilecek bir mevzudur. Bir taraftan da yardımcı öğretmenlerden ehliyet gösterenlerinin âtilerinin teminat altına alınması şüphesiz lâzımdır ve bir haktır. Fakat bu hak heyeti umumiyeğe teşmil edilemez. Çünkü bunların seviyeleri arasında tecanüs yoktur. Müfettişler ve müdürler bunla-

rın ehliyetleri üzerinde müspet kanaat hâsıl ederlerse bir kısmı ve yahut hepsi muayyen kurslardan geçirilmek suretiyle ve ilk sene-lerdeki hizmeti Anadolu'ya nakledilmek suretiyle asli kadroya alın-maları emeklerinin haklı bir mükâfatı gibi görünmektedir. Bu nok-ta üzerinde de muhterem Vekilimizin noktai nazarını öğrenmek faydalı olacaktır.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Arkadaşlarım, 1934 tarihinde aslı yüksek tasvibinize iktiran etmiş olan bu kanun, bundan önce iki defa, bu kere de üçüncü defa olmak üzere temdit edilmek için huzurunuzda gelmiş bulunuyor. Kanun çıktığındanbe-ri geçen dokuz yıl içerisinde üç defa bu kanunun uzatılmak üzere huzurunuzda gelmiş bulunması, öğretmen ihtiyacının, bilhassa or-ta öğretim alanında, henüz halledilmediğinin bârız bir delilidir. Or-ta öğretim öğretmenliği meselesinin halli yüksek öğretim meselesi-nin halline bağlıdır Çünkü orta öğretimde salâhiyetle ders okuta-cak ve terbiye vazifesi alabilecek olanlar, yüksek tahsil müessesese-leri içerisinde yetiştirilirler. Son yıllarda yüksek öğretimde bu ba-kımdan da gelişmeler yapıldığını görmekteyiz.

Öğretmen yetiştirilmek hususunda bize büyük yardımı doku-nan Gazi Terbiye Enstitüsü bundan beş sene evvel 270 kişilik kad-ro ile çalışırken geçen sene 400'e kadar çıkarıldı. Şimdi içinde bu-lunduğumuz bu sene, 500'ü bulmuştur. Önümüzdeki yıl bu kad-ronun 600'e çıkarılması için tertibat almaktayız. Yüksek öğretmen okulunun İstanbul'da edebiyat ve fen fakültelerinden gelen talebe-lerini bina dolayısıyla fazla arttırmağa imkân olmadığı için ancak % 10 nispetinde çoğaltabilecek. Fakat parti ile anlaşarak bir takım kurslar temin edilmiş, bunlar da 100'e yakın talebeyi ilerde öğret-men yetiştirilmek üzere almış bulunuyoruz.

Önümüzdeki yıl için imkânları müsait bulursak orta öğretime ve orta okula hoca yetiştirmek için bugün mevcut olan bina tesi-sat ve ders levazımı itibarile müsait bir iki yerde, bilfarz Balıke-sir'de bir orta öğretim okulu açmağı düşünüyoruz. Fakat bütün bu tedbirler, nihayet günün imkânlarından istifade ederek, esaslı bir programa bağlanmadan, meseleyi halletmek için o imkânları ger-çekleştirmekten ibaret tedbirlerdir.

Abadan arkadaşımın buyurdukları gibi; burada bu sene tatil esnasında lise müdürlerini topladığımız zaman Millî Şefimiz onlar-la görüştü. Onlara bir çok meselelerde direktifler verdi ve onların-dertlerini dinledi. Nitekim bizim ağzımızdan da onların dertlerini

daima dinlemek lûtfunda bulunmaktadırlar. Esasen ilk öğretim ve teknik öğretim dâvası, tasvibinize iktiran etmiş kanunlar haline getirilmek suretiyle programlandıktan sonra; bu mevzu da esaslı vazifelerimizin arasına girmiş bulunuyor. Orta öğretim için beş senelik bir program hazırladık. Bu programın maddi yekûnu azametli bir toplam vermektedir. Bir çok meseleler, medeniyet dâvasının her meselesinde olduğu gibi, divar ve dama, bina yapıya dayanmaktadır. Yapısız ve binasız, içerisine girilip iş yapılacak bir yer olmadan alınacak bütün tedbirler çadırdadır ve dışarıdadır. Yapı ve bina için bugün ne imkân varsa istifade edilerek teşebbüse girilirse bile, böyle esaslı bir programın tam gerçekleşmesi için hal müsait değildir; bunu takdir buyurursunuz. Fakat biz dâvamızı ortaya koymak, her cepheden, müfredatıyla, kitabıyla, öğretmen yetiştirilmesiyle, ders levazımıyla binasıyla bir program hazırladık. Esasen bu kanunun müddetinin uzatılması mevzuubahis olduğu vakitte niçin üç sene istemiyoruz da beş sene temdid ediniz diyoruz? Bunu, bu beş senelik programımıza istinat ettirdik. Aksi takdirde iki, üç sene sonra tekrar huzurunuzda gelip bu müddetin temdidini rica edeceğiz, yapamadık, edemedik, hocasız diyeceğiz ve siz de lütfedip bu salâhiyeti bize vereceksiniz.

Bu esaslı program gerçekleştirilmeye başlanıncaya kadar yapılması mümkün olan işler vardır ve bunlar bütçe hazırlandığı vakitte ne gibi imkânlar bizim karşımıza çıkarsa onlardan istifade edip yapacağız. Bunun haricinde orta öğretimde bazı alınmış tedbirler, orta öğretimin istandardını vücade getirmeye başlamıştır. Bir zamanlar İstanbul'da vazife almak, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlere gitmek arzu ve temayülü, memleketimizin diğer yerlerindeki liseleri zayıf bir halde tutuyordu. Burada başınızı ağrıtmamak için beş altı sene evvelki lise kadrolariyle bu günkü kadroların sayılarını söylemiyeceğim. Yalnız içlerinde öyleleri vardır ki bugün 35 hoca yerine beş altı sene evvel buralarda 8 ve 9 öğretmen bulunuyordu. Bunu nasıl oldu da ayarlayabildik? Bir defa Devlete mecburi hizmeti olan öğretmenler tahsillerini bitirip bize hizmet edecek vaziyete geldikleri zaman bu arzettiğim zayıf kadrolu yerlerdeki açıkları esas olarak aldık, tıpkı askerlerde olduğu gibi, torbaya bu açık yerlerin adlarını yazarak koyduk ve gençleri topladık, bunlara dedik ki torbadan kuranızı çekin, çektiler ve çıkan yerlere gittiler. Bu suretle uzun zamandanberi, açık kalan dersler kapatıldı. Tabii bunların içerisine İstanbul'u koymadık. Hizmeti mecburesi olanları böyle göndermek suretiyle bir ayarla-

ma imkânı hâsıl oldu. Bu ayarlamamanın ikinci kefesindeki vaziyet de şu idi: Hizmeti mecburesi olmayan, öğretmen olmağa, orta okul ve liselere öğretmen olmağa kanunen salâhiyetli bulunanlar için açıklarımızı ilan ettik, gelin dedik, çağırdık. Derhal tâyin edeceğimiz dedik. Büyük bir kısmı bu davete gelmediler ve İstanbul'da yardımcı öğretmen olmağa razı oldular. Bugün fiilen elimizde bulunan 600 yardımcı öğretmenden, 200'ü yüksek tahsil görmüştür. Bunların 160'ı İstanbul'da bulunmaktadır. Bu 160'la beraber bütün yardımcı öğretmen kadrosunun 424'ü İstanbul'dadır. Bunların yüksek tahsil göreni de tekrar edeyim 160 dır.

Yüksek huzurunuzda arz ediyorum, daha çok açıklarımız vardır. Yalnız orta öğretim alanında değil, okutmağa salâhiyetli oldukları derslerden Köy Enstitülerinde ve sanat okullarında da açık derslerimiz vardır. Bu vaziyette olupta kadroya geçmek isteyenler varsa heran bunları memleketin İstanbul'dan gayri yerlerine tâyin etmek imkânı mevcuttur. Buradan davetimi işitsinler ve bize müracaat etsinler, derhal tâyin edelim.

Fakat arkadaşlar; Sayın Dağlıoğlu'nun buyurduğu gibi, ailevi veya sıhhi esbaptan; hep İstanbul'da istihdam edilmek istilzam edildiği takdirde onları yalnız orada istihdam ettiğimiz zaman gayet haklı olarak bana sorarsanız, diğer yerlerde okul açmışsın, hocan yoktur diye bendenizi pekâlâ tahtie edebilirsiniz. Yardımcı öğretmenlerin umumî vaziyeti budur. Bunlar içerisinde öğretmen olmağa kanuni salâhiyetleri bulunanlar için mesele yoktur. Bulunmıyanlar da vardır. Bu bulunmıyanlar, bir arkadaşımızın da sual buyurduğu gibi «lise tahsilini bitirmiş, niçin yüksel tahsile gitmiyorlar.» Cevap vereyim : Bunların bir kısmı müsabakaya girmişlerdir. Aileleri Kastamonu'da, Konya'dadır. Müsabakada kazanamamışlardır. Başka yerde tahsil görmek arzusunda da değildir. Geçireceği bir sene için bize müracaat ederler biz hangi liseden çıkmışsa soruyoruz; şu derste kuvvetli midir? Kuvvetli ise tâyin ederiz. Bunlar içinde İstanbul'dan gayri yere gitmiş, müfettiş raporları ve müdürlerinin sicilleri müsait olanlar bulunursa onları da esas kadroya alıyoruz. Meselâ bu sene içinde 70 tane yardımcı öğretmeni esas kadroya aldık, kendilerine maaşlı vazife verdik. Binaenaleyh yardımcı öğretmen eğer bizim ihtiyacımız olan yerlere gitmek arzusunda bulunursa ve buna razı olursa ve işinde de muvaffak olursa muvazzaf kadrolara almak, yaptığımız işlerin arasındadır. Yardımcı öğretmenlerin adedi bir zamanlar 850'yi geçmiş 900'ze yaklaşmıştı. Demin söylediğim rakam bunun üçte birinin tasfiye

edilmiş olduğunu gösteriyor. esasen orta okulların ve liselerin standarth bir seviyeye yükselmiş olmaları, hususiyle Siyasal Bilgiler ve Mühendis Okulları gibi müsabaka ile talebe alınan, Tıp Fakültesi ve eczacı okullarının imtihanlarında Denizli lisesinden, Kastamonu'dan ve diğer vilâyet liselerinden gelmiş ve bu imtihanlara girmiş talebelerin birinci, ikinci oluşlarında görülmektedir. Bu müsabakalarda bu şekilde muvaffak olabilmeleri, lise tahsilini, ileri saydığımız şehirlerin liseleri derecesinde bulunduklarını gösteriyor. Demek o ayarda ders görüyor ve yetiştiriyorlar. Bu netice, orta öğretimin memleket içinde yaygın olarak geliştiğine açık bir delildir.

Dağlıoğlu arkadaşımız ders saatlerinin 30'a çıkarılması suretiyle öğretmenlerin tanzif edilmesini bir muvakkat tedbir olarak söylediler. Orta okulda 18 saat ders okutan bir öğretmene altı saat ilâve suretiyle 24, lisede 15 saat ders okutan bir öğretmene 9 saat ilâvesi suretiyle 24 saat ders veriyoruz. 24 saati bir hocanın talebesiyle iyi meşgul olması bakımından âzami had buluyoruz. Kaldı ki bu okullarda ders saatlerini öğleden evvele topladığımıza ve öğleden sonra müzakere yaptığımıza göre bu müzakere saatlerinde de öğretmenlere ayrıca vazife verilmektedir. Bütün bunlara rağmen 24 saati 30'a çıkarmayı randımanı düşürücü bir tedbir olarak görüyorum ve faydalı bulmuyorum.

Sonra öğretmen yetiştirmek hususunda ders senelerinin azaltılmasını ileri sürdüler. Bu da tehlikeli bir şeydir. Mesele muayyen ve öğrenilmesi lâzım gelen mevaddı tekrar etmekten ibaret olsa talebeyi almalı, bütün sene, 12 ay okutmalı demektir. 12 ay mütemadi surette okutulduğuna göre bizim mûtat bir buçuk senelik mesaiyi bu müddete sıkıştırmak doğru olur mu? Yahut doğru anladımsa meselâ Gazi Terbiye Enstitüsünde 3 sene okuttuğumuz bir müfredatı 2 senede verelim. Halbuki biz tecrübelerle görüyoruz ki, meselâ tabiiye şubesinde tahsil iki sene iken çocuklar hasta oluyorlardı, hem yapamıyorlar, hem de sıhhatları bozuluyor, verem oluyorlardı. Bunun için iki sene evvel bunu üçe çıkarttık, dersleri hazmetsinler, rahat ve iyi öğrensinler için. Ders zamanını teksif etmek müfredatı sabit tutarak sıkıştırmak bu bakımdan, müfredatı azaltmak da hocanın kalitesini düşürmek bakımından bendenize faydalı görünmüyor.

Bundan evvelki mâruzatımla Yavuz Abadan ve Dağlıoğlu arkadaşlarımızın sordukları hususlara cevap verdim zannediyorum. Kalmış bir cihet varsa emir buyursunlar, onları da arz edeyim.

Sadi Irmak arkadaşım mühim bir noktaya temas etti. Bugün elde mevcut kanunlarla Devlete mecburi hizmeti parasız yatılı talebeye hasrediyoruz. Burada ileri sürdükleri fikirler yalnız yeme içme suretiyle tahsil görmüş talebeye değil, alelittlak tahsil görmüş olan talebeye Devlet mecburi hizmetinin tahmilini ister fikirlerdir. Bu kanunda burada mâruzatta bulunacak halde değilim. Çünkü bu yalnız Maarife taalluku olmayan bir meseledir. Bir Hükümet meselesidir. İkazlarına teşekkür ederim. Zaten böyle bir dâva Bütçe Encümeninde de mevzuubahis olmuştu. Şimdi Yüksek huzurunuzda da mevzuubahis oluyor. Amma fikir olarak bir şey söyleyecek vaziyette değilim.

Sözlerimi hulâsa edersem, bu kanun bir eksiğin ifadesi olan bir kanundur. Bu eksik için esaslı tedbir almağı düşünüyoruz, gündelik tedbirleri de ihmal etmemekteyiz.

Yüksek tasvibinizi lûtûf buyurmanızı istirham ederek sözlerime son veriyorum. (Kâfi sesleri).

Ali Rıza ESEN (Stird) — Sayın arkadaşlar, Maarif Vekilinin getirmiş olduğu şu kanun yerindedir. Bu kanun ve esbabı mucibesi de yerindedir, kabul etmeğe taraftarım.

Yalnız Maarif Vekili Beyden bir kaç noktayı sormak düşüncesiy-le buraya çıkmış bulunuyorum.

Maarif idaresi, en ziyade hizmeti mecburesi olan öğretmenleri kendi işlerinde kullanıyor ve bu işlerin görülmesi için muvakkat ücretli şuradan, buradan öğretmen aramasına göre serbest bir surette, kendi mesleğine muvafık bir suret ve şeraitle yetişmiş muallimleri almakta bir parça istiğna gösteriyorlar. Bunu bir misalle arzedeceğim. İhtimal Maarif Vekilinin bundan haberi yoktur.

Trakya'lı bir arkadaş. Sait Dağdeviren. Bu İstanbul Üniversitesinde jeoloji tahsil etmiş ve aynı zamanda arzettiğim gibi Trakya'dadır, babası çiftçidir ve hali vakti yerindedir, Avrupa'ya da gitmiş, ilmî ihtisas peyda etmiş, buraya gelmiş Maarif Vekâletine müracaat etmiştir. Maarif Vekâleti tutmuş bunu Edirne Lisesine göndermiş, kaç lira ile : 40 lira. Evvelâ 60 lira demişler, sonra 40 lira vermişler. Bu çocuk iki sene bu ücret artacaktır diye intizar etmiş, fakat bakmış ki artacağı yok, gelmiş, Münakalât Vekâletine müracaat etmiş, imtihana girmiş, müfettiş muavini olmuş. Bir kompartimanda arkadaşlık ettim. Kendisinde bir muallim tipi gördüğüm-den dolayı görüşmeye mecbur oldum ve yazdığım ufak puslayı da cebime koymuştum. Şimdi sırası geldi, çıkardım. Buna benzer da-

ha bir çok arkadaşlar vardır ve tahmin ediyorum ki Vekil Beyin de bunlardan haberi yoktur. Bizzat Vekil Beye söylediklerim de vardır. Bunu çok rica ederim, böyle serbest yetiştirte müracaat eden elemanları da kadro yoktur diye reddetmesinler. Bunları da alsınlar. Bunlardan çok istifade edeceklerdir. Bu bir.

İkincisi; lise riyaziye tahsilini ikmal edip fen elemesini de bitirip, yüksek tahsilini de yapan gençler vardır. Bunları da riyaziye öğretmenliğinde vekâleten kullanmıyorlar. Mademki Vekilliğin muvakkat memuriyetlere ihtiyacı vardır, bunlara da müsaade etsinler. Bu noktaları Sayın Vekilin kendilerinden çok rica ediyorum. Bu hususta tetkikat yapsınlar ve bunun üzerinde dursunlar. Benim ricam bundan ibarettir.

REİS — Maarif Vekili.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Arkadaşımın buyurduğu Said Dağdeviren değil mi? Bunun vaziyetini bilmiyorum. Jeoloji tahsil etmiş öğretmen kadrosuna alınmamış. Eğer kadrosu yok olan bir senede alınmamış ise kadro yok sözü bir bahaneden ibaret değildir. Hakikaten yokluğu ve imkânsızlığı ifade eden bir şeydir. Var da alınmamış ise hata edilmiştir. Derhal tashih edilir. Diğerlerini arkadaşım müsait bir zamanda emir buyursunlar, tetkik edeyim.

Ali Rıza ESEN (Siird) — Liselerin riyaziyat kısmını ikmal edenler...

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Liseler onuncu sınıftan bu tarafa iki dala ayrılıyor; edebiyat kısmı, fen kısmı, fen kısmı. Ayrıca Riyaziyat kısmı diye bir şey yok.

Ali Rıza ESEN (Siird) — Fen kısmını bitirmiş, olgunluğunu vermiş yüksek tahsili de ikmal etmiş, bunların müracaatları halinde kendi ihtisaslarına göre vazife verilsin.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) — Bu mevzuubahis değildir. Çünkü liseyi bitirmiştir. İster fen, ister edebiyat kısmından çıkmış olsun. Elimizdeki kanun, bu dallara göre tâyin salâhiyetini vermiyor. Yüksek tahsil yapmış olmasına göre tâyin salâhiyeti veriyor. O hangi daldan çıkmışsa kendisine aittir. Elimizdeki kanun bu şekildedir. (Kâfi, kâfi sesleri)

REİS — Efendim, heyeti umumiyesi hakkında başka mütalâa yoktur. Müzakerenin kifayeti hakkında bir takrir verilmiş ise de zaten heyeti umumiyesi hakkında söz isteyen kimse olmadığı için maddelere geçilmesini yüksek reynize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

BEDEN EĞİTİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 1944 YILI BÜTÇESİ GÖRÜŞÜLÜRKEN

OTURUM BAŞKANI

Refet CANITEZ

TBMM Başkanvekili (Bursa)

KONUŞMACILAR

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU	(Antalya)
Hasan-Âli YÜCEL	Maarif Vekili (İzmir)
Dr. Osman Şevki ULUDAĞ	(Konya)
Gl. Kiazım SEVÜKTEKİN	(Diyarbakır)
Hıfzı Oğuz BEKATA	(Ankara)
Galip Bahtiyar GÖKER	(İstanbul)
Ahmet Suat YURTKORU	(Afyon Karahisar)

Beden Eğitimi 1944 Bütçesi

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya) – Arkadaşlar, temas edeceğim nokta bilhassa mükelleflere ait olacaktır. Gözümle gördüm; mükellefler toplattırılıyor amma bunların vaziyeti hepimizi acındıracak bir vaziyettedir. Üstleri başları perişandır ve müesseselerden, ustalarından ve velilerinden müsaade almak için hakikaten müşkülâta uğruyorlar. Cezai müeyyideler yoktur veya azdır. Spor teşkilâtında eleman bulmak için düşünülmemiştir. Mükellefler adeta angarya kabilinden sevk ediliyorlar. Bu gençlerimizin askerliğe hazırlık bakımından toplu olarak bedeni ve normal vaziyetlerini düzenlemek için Maarif Vekili, Müdafaa-i Milliye Vekili ile anlaşmak suretiyle bu mükellefin bir sistem dâhilinde yetiştirilmesi ve fakat askere gittikleri zaman bunların askerî hizmetlerine mahsup edilmek suretiyle bunlar bir ay, iki ay, üç ay, on beş gün hü-lâsa bir müddet acaba bahşedemez miyiz? Acaba bunların askerî vazifelerine mahsup edilmek suretiyle bu mükellefleri, daha candan, daha yakından daha esaslı olarak bu işe sevk edemez miyiz? Sualimin birincisi budur. Sonra arkadaşlar saha tesisleri için % 80 miktarında bir para ayrılıyor. Kanaatımca, bunu % 50'ye indirmek ve mütebaki % 50'yi de bu mükelleflerin bedenlerine, ilbaslarına, boğazlarına sarfetmek, bu işe sarfettiğimiz çocukları perişan olarak sevk etmeyipte bunların bedeni ihtiyaçlarını, ruhi vaziyetlerini gözönüne alsak daha iyi olur gibi geliyor bana.

Demin de arzettim, bu mükellefiyetlerin tatbikinde hakikaten yaya bulunmaktayız. Müeyyide yok. Velileri, ustaları ve onlara iş verenler, fabrikalar bu gençleri muayyen zamanlarda bırakmamak için ellerinden gelen bütün müşkilâtı göstermektedir. Belki bunlar haklıdır, belki haksızdır. İş zamanıdır diyorlar. Şimdi vakti değildir diyorlar, bugün hava bozuktur diyorlar. Bu suretle çocuklar bedeni mükellefiyete sevk etmekten imtina ediyorlar.

Bendeniz beden terbiyesi bütçesini tetkik ettiğim zaman burada bilhassa bizim millî ve tarihi sporlara asla yer verilmemiş olduğunu gördüm. Türkün ne güzel eski sporları vardır. Cirit, güreş, kalkan. Türk ordusunu Viyana kapılarına götüren yalnız askerî deha değildir. Türkün bilhassa kolunun kuvvetidir. Ata binmesini, cirit atmasını, kalkan kullanmasını bilmesidir. Bugünkü, bu Beden Terbiyesi teşkilâtında asla böyle bir şeye rast gelmiyoruz. Fantazi kabilinden de olsa, ki bir çok spor işlerimiz fantazi kabilinden-

dir, hiç olmazsa bu teşkilâta da yer vermek lâzımdır. Bunların bir çokları ölüyor, gidiyor. Bunları yapacak olanlar aramızdan ayrılıyor. Bir an evvel bu tarihi sporlara ehemmiyet vermek lâzımdır.

Sonra arkadaşlar, bu spor hususunda içtimai yardım meselesinin düşünülmemiş olduğunu gördüm. Türk şerefini, Türk kahramanlığını ve Türk gücünü Dünyaya tanıtmış olan bir çok pehlivanlarımız bugün hayattadır ve sefil bir vaziyettedir. Bunları düşünelim, biraz da bunlara elimizi uzatalım, bunlar örnek olacaktır, bunlar bu milletin ve bugünün en büyük kahramanlarını teşkil edecektir. Binaenaleyh bunları düşünmek, gönüllerini almak bizim için bir vazifedir, zannediyorum.

Geçen sene de arzetmiştim. Burada bir çok federasyonlara yardım yapılıyor. Bunlardan birisi Dağcılık ve Kayakçılık Federasyonudur. Arkadaşlar, bu teşkilât tamamiyle fantazi mahiyettedir. Vazifesini görmüyor. Ferman padişahın, dağlar bizindir diyen Türkeyi yakışan bir dağcılık sporu yaratmamız lâzımdır. Sorarım bir bölük olsun kayakçımız var mıdır? Yani orduya, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün yetiştirilmesi altında orduya bir bölük olsun kayakçı yetiştirebilmiş midir? Tamamiyle fantazi mahiyetinde kalmıştır. Dağa gidiyorlar geziyorlar, eğleniyorlar, dönüyorlar. Fakat dağcılık sporu dağcılık federasyonunun yapacağı iş bu değildir. Daha esaslı şeylerdir. Son söz olarak arkadaşlar; demin Şekip arkadaşımızın tebaruz ettirdiği gibi hakikaten halkevleriyle beden terbiyesi spor teşkilâtı arasında bir ahenk yoktur. Halkevleri görürsünüz ki, sporu iyi bir şekilde sevk ve idare ediyor. Bu işe alâkadar makamın körükleyip teşvik etmesi lâzım gelirken alâkadar olmuyor. Aceba halkevleriyle iş birliği yapmanın imkânı yok mudur?

Hülâsa arkadaşlar spor milletin hayatiyle alâkadar olduğuna göre bu iş için bir teşkilâtımız vardır vahimesinden kurtulmak lâzımdır. Spor bizzat milletimizin hayatıdır ve ona can vermek lâzımdır.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Arkadaşlarım; Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün 1944 bütçesi 958 937 liradır. Geçen sene bu bütçe 925 405 lira idi. Arada 33 bin küsur liralık bir fark vardır. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü kurulduğundanberi bütçesinde esaslı bir tahavvül olmaksızın beş altı senedenberi olduğu gibi kalmaktadır.

Bu bütçenin 255 000 lirası ücret ve maaşı teşkil eder. İki senedenberi geçen senenin ve bu senenin bütçesinde Beden Terbiyesi

Yüksek Enstitüsü inşaatı için koyduğumuz paralarla 174 000 lira inşaat için konmuştur. Okul sporları ve on federasyon için ayrılmış olan paralar dâhil olmak üzere bütün bu fasılların mecmuu 251 000 liradır.

Bölge bütçelerine yardım için 125 000 lira vardır. Mütebaki kalan küçük yekûn kurslar için, ve ecnebi memleketlere göndereceğimiz mütehassısların yetiştirilmesi içindir. Bunların içinde 63 vilâyetimizin hususi bütçesinden % 2'ler ve belediyelerinden alınan % 4'lerle beraber 1 415 000 bin liralık bir bütçemiz vardır. Bu 1 415 000 liranın 765 622 lirası idarei hususiyelerden alınan % 2'ler ve 650 318 lirası da belediyelerin % 4 caridir. Bu 1 415 000 liranın, elimizdeki kanun mucibince % 80'i inşaaata verilmiştir ki, bu da 1 132 000 öğretici, çalıştırıcı hademe paraları ve bu neviden ücretler 63 vilâyetle 380 000 lira tutmaktadır.

Şu halde 900 küsur bin lira umumî bütçeden, 1 400 000 lira da belediye ve hususi bütçelerin % 2 ve % 4'lerinden alınmıştır ki, hepsi aşağı yukarı iki milyon 300 küsur bin liralık bir para ile memleketin beden terbiyesi işlerini idare mecburiyetindeyiz.

Burada arkadaşlarımız milyonlardan bahsettiler. Bendeniz bu mevzuda pek öyle milyonlar görmüyorum. Şimdiye kadar alınmış paralar mevzuubahisse, yalnız stadyumlar için, ufak mütevazı stadyumlar yapılarak büyük şehirlerde bunların inşası için 150 milyon liralık bir tahsisata ihtiyaç vardır ve bu 150 milyon lira harbin başındaki rayice göre yapılmış bir hesaba nazarandır. Binaenaleyh 5 - 6 milyon lira toplandı diye inşaaata ait bu paralarla büyük bir şey yapılacağını ummak mümkün değildir.

Stadyumlar bahsine bilahere gelmek üzere teşkilâtımızın masnasını ve bu kanunun ruhundan anladığımız fikri ifadeye çalışayım :

Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü yüksek tasvibinizle Maarif Vekâletine intikâl ettikten sonra beden terbiyesi işlerinde yine o kanun mucibince en selâhiyetli merci olan istişare heyetini topladık. Zannediyorum o heyetin toplanmalarında Hıfzı Oğuz Bekata ve Suat Yurtkoru arkadaşım da bulundular. O zaman Beden Terbiyesi Umum Müdürü Sayın General Taner sıhhatte idi. O da çalışıyordu. Şimdi bu kıymetli arkadaşım rahatsızdır, faaliyette bulunamıyor, yakın zamanda afiyetini iade etmesini dilerim. Mükelleflik işinde verilmiş rakamların gerçeğe uygunluğu derecesini ölçmek için Maarif idareleri vasıtalarıyla bir anket yapmağa istişare

Heyeti karar verdi. Bu anketle elde etmeği, öğrenmeği düşündüğümüz nokta, kanunun 14 yaşla 20 arasında mükellef kıldığı vatan-daşları, semereli şekilde yetiştirebilir halde elimize alıp beden terbiyesi ve spor yaptırabiliyormuyuz? Bunu öğrenelim ve bunları kimler yaptırıyor, anlıyalım. Her vilâyetten cevaplar geldi. Bu cevapları birer birer okuduk ve o zaman Cümhuriyet Halk Partisi idare heyetini temsil etmek üzere aza bulunan General Zeki Soydemir arkadaşımın reisliğinde bir komisyon toplandı. Tekrar ettiller ve bize bir rapor getirdiler. Bu raporun esaslı noktaları şu idi : Elde mevcut öğreticilerle 120 bin kişilik bir büyük kütleye programı tesbit edilmiş olan bir beden terbiyesi verme ve sporu yaptırmanın maddeten imkânı yoktur. Kapalı salon bulunmadığı için kışın bir çok yerlerde hiç bir şey yapılamamaktadır. O halde elimizdeki imkânla, öğretici unsurla ve öğretmen vasıtasıyla mütenasip bir hareket ihtiyarı zarureti vardır kanaatine istişare heyeti vardı. Şehirlerde ve kasabalarda demirci dükkânında çalışan bir çırağın, berber dükkânında çalışan bir gencin bir arkadaşımızın tasvir ettiği gibi, işinden ayrılarak muayyen zamanlarda gelmesi fiilen, maddeten çok kere mümkün olmuyordu. O zaman denildi ki, mümkün olan yerlerde öğretici olarak bunları kurstan geçirerek mükelleflerin devamını temin edelim. Mümkün olmıyan yerlerde esasen valiler bu mükellefiyetin kanunda kâfi müeyyidesi olmadığından şikâyet ettikleri için, böyle bir müeyyideyi de elde vesait olmaksızın istemenin bir mânası da bulunmayacağı cihetle kabil olanı yapmakla iktifa edelim. Onun için elde ettiğimiz imkânlar dairesinde nerelere adam gönderebiliyorsak, nerelerde yer gösterebiliyorsak oralarda yapmayı muvafık bulduk. Bu şekilde bir kısım vilâyetlerde yapılmaktadır? Son günlerde gezip dolaştığım Yozgat ve Kayseri gibi şehirlerimizde mükellefler çalışmaktadırlar. Bunun haricinde geçen seneki bütçede bir para ayırdık, dedik ki, mükelleflerin bir kısmını, bugünkü maddî sıkıntıları da derpiş ederek, bir kampa tabi turalım. Senenin imtidadınca bunlara yaptırılacak işleri teksif edip 15 - 20 gün içerisinde sıkıştıralım; bunları yedirelim, içirelim, başlarına adam koyalım, öğretelim. Bu şekilde kamp yaptık. Bir kısım mükellefler iştirak ettiler, memnun oldular. Mükellefler meselesi basit bir mesele değildir. Meselâ şehir ve kasabalarda 120 000 mükellef vatandaş hesap edilmiştir. Bunların 100 tanesine bir öğretici verseniz 1200 adama ihtiyaç vardır. Halbuki bizim okullar dahil olmak üzere, bütün teşkilâtımızda beden terbiyesi öğretmenliği yapacak salâhiyette 346 öğretmen, eğitmen ve

yetiştirici vardır. Kadromuz 346'dır. Halbuki arzettiğim gibi yalnız bu 120 bin mükellefe, söylediğim hesaplara bu vasıfta 1200 adama ihtiyaç vardır. Yüksek okullarda ancak 10 beden terbiyesi öğretmenimiz, liselerde 74, öğretmen okullarında 8, orta okullarda 156, ilk öğretim emrinde 2, öğretmen olarak 52, çalıştırıcı olarak 30; bütün kadro bundan ibarettir. Şekip arkadaşımızın burada buyurduğu gibi bu işi, öğrenmiş insanların eline vermedikçe yürütmek mümkün değildir. Bunun tedbiri? Adam yetiştirmektir. Bizim burada Gazi Terbiye Enstitüsünde beden terbiyesi için bir şubemiz vardır. Zaten bu işde çalışanlar da buradan çıkmaktadır. Gazi Terbiye Enstitüsünden bu sene bize gelecek mezunu ondur. Mezunların Heyeti Umumiyesi, 39'dur. Halbuki geri senelere bakarsanız bu 39 iki misli, hattâ üç misli olmuştur. Geri senelerde mezun bundan çok daha azdır. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü için orada talebe okuttuk ve Gazi Terbiye Enstitüsü kadrosunu genişlettik, ancak bu kadarı mümkün olabildi. Geçen sene aldığımız 150 bin lira ve bu sene koyduğumuz 170 bin lira ile 600 000 liralık bedeli keşifli binanın ancak yarısını yapmak mümkün olacaktır. Aylarca arsa meselesiyle meşgul olduk. Münakalât Vekili General Ali Fuat Cebesoy arkadaşımın yakın ilgisinden istifade ederek Devlet Demiryollarıyla toprak mübadelesi yaptık. Bu muamele uzun zaman sürdü. Bunun için inşaata başlamak imkânı yeni hâsıl oldu. Bu bina ancak bir buçuk senede yapılabilecektir. Muhtelif vesilelerle de arzettiğim gibi bina bittikten sonra insan yetiştirme nispeti biraz daha yükselecektir.

Bu ancak askerlikten önce : Pre militaire dedikleri teşkilâtı yapabilir miyiz, bir gençlik teşkilâtı kurabilir miyiz? Bendenizin şahsi kanaatim, kanun bize bir amaç göstermiştir. Yoksa bir buçuk milyon liraya yakın bir bütçe ile vilâyetlerde, bir milyon liraya yakın bir bütçe ile merkezde Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün elindeki bu para böyle büyük bir teşkilât yapmağa maddeten imkân yoktur, kabil değildir. Esasen bu neviden teşkilât dünyada iki usul ile yapılıyor :

Birisi, totaliter memleketlerde olduğu gibi cebrî mükellefiyet tatbiki suretiyle yapılan teşkilâttır. Diğer de demokrat memleketlerde olduğu gibi umumî seviyeyi yükselterek aileler, hususi kurumlarla kendiliğinde teşekküller vücude gelmesi... Spor ve beden terbiyesini böyle bir bütçe ve arzettiğim bu elemanla, totaliter memleketlerin beden terbiyesi ve gençlik teşkilâtlarına muvazi bir teşkilât haline getirmek kabil değildir. Almanya'da ve Rusya'da ya-

pılmış olan teşkilât, milyonluk bütçelerle on binlerce elemanla yapılmıştır ve esasen yetişmiş insanları da mevcut olduğundan daha kolay bir şekilde yapılabilmiştir. Demokrat memleketlerin hususi teşekküllerle bunu yaptığını, bazı yerlerde buna da ihtiyaç olmaksızın yaygın bir halde yürüdüğünü de biliyoruz. Bizde bu da tamam bir surette kabil değildir. Çünkü beden terbiyesi ihtiyacı bütün memlekete sirayet etmiş, o sirayetle ve bu ihtiyaçla yer yer Devletin hiç bir alâkası ve teşviki olmaksızın müesseseler kurulmuş değildir. Böyle olduğu zamanlarda çalışmalar muayyen kulüplere inhisar etmiş ve o kulüpler tek yıldızlar halinde kalmışlardır. Diğerleri inkişaf edememiştir. Onun için biz elimizdeki maddi ve beşerî vasıtaların âzamisinden istifade edip küçük de olsa umum müessir Devlet müdahalesini temin etmeği, şahsi ihtiyaçların, şahsi isteklerin bununla tevhit edilip yürütülmesini en elverişli bir yol halinde görüyoruz. Bugün bizim Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün vaziyeti budur, böyle birleştirici, fertile cemiyeti kaynaştırıcı bir yolda yürümekteyiz. Bir defa kütle olarak bizim okul içerisine aldığımız bir milyon küsur çocuğumuz vardır. Bu bir milyon küsur öğrencinin beden terbiyesi ihtiyacını ve zaruretinin henüz temin edememiştir. Böyle elimize geçmiş, okul dediğimiz muayyen bir yerin içerisine girmiş çocuklarımızın beden terbiyesi ihtiyacını tatmin etmemişken öbür taraftan ikinci büyük bir kütlenin beden terbiyesi ihtiyacını büyük bir teşkilât içinde tam olarak 1,5 milyon lira ile halletmemiz kabil midir? Okullarımızın % 5'inde bile kapalı jimnastikhane yoktur. Dar ve kifayetsiz olan binalar içinde, bütün kış, beden terbiyesi bir türkçe dersi gibi kalmaktadır. Havalar bozukken öğretmen anlatmakta, talebe dinlemektedir, başka bir şey yapmak imkânsızdır. Çünkü yağmur ve kar altında beden terbiyesi yaptıracağım diye durumlarını bildiğimiz memleket çocuklarını öldürmeğe hakkımız yoktur. Arkadaşlarımızın da ihtimamla üzerinde durdukları gibi mesele hakikaten mühimdir. Bütçesi buraya kanunun ruhuna tevafuk edebilir şekilde gelebilmek için, ilk iş adam yetiştirmek dâvası olmak üzere 25 - 30 milyon lira ile gelmelidir. Biz, arkadaşlarımızın buyurdıkları gibi, bütçelerimize konulmuş olan paraları bütçelerimizle verilmiş olan paraları âzami nispette müfit kılmak için elimizden gelen gayreti bütün teşkilâtımız içinde sarfetmekteyiz. Size bir misal söyliyeyim : Bir arkadaşım 19 Mayıs ve 29 Teşrinievvelî telmih buyurdular. O 19 Mayıs ve 29 Teşrinievvelî hazırlamak için çektiğimiz emekleri gelip görmek lâzımdır. 29 Teşrinievvel için Ankara'ya getireceğimiz izci-

yi tatilde çalıştırıyoruz. Onlar yalnız iki günlük çalışma ile iki saatlik gösteri yapmıyorlar. 1000 tane izciyi giydirmek lâzım gelse bugün 100 bin liraya ihtiyaç vardır. Ayakkabı, bildiğiniz elbise, matara, ip ve saire için tam 100 lira lâzımdır. Bunu bizim ailelerimiz temin edecek vaziyette değildirler; hepiniz bilirsiniz. Ben bu bütçenin içerisinde neyi nereye ayırıpta buraya yardım edebilirim? Onun için ne kadar yapmak mümkünse yapıyoruz, yapacakları da teşvik ediyoruz.

Okullarda spor nüveleri yaptık. Çocuklar alâkadar oluyorlar, para biriktiriyorlar, 3-5 kuruş veriyorlar, hocaları başında olarak dağa çıkıyorlar. Meselâ koşu müsabakaları.

Koşu ve atletizme mekteplerde 1940'ta 7 binle başlamışız, bitirdiğimiz sene 23 bin çocuk buna iştirak etmiştir. 3 kere 7 yirmibir, iki bin de fazlası var. Bunu ertesi sene 70 bin olsun istiyorsak majik sihirli bir kudret sahibi insan bulmak lâzımdır.

Federasyonlar mevzubahis olurken 5000 lira fazlalığın sebebini bir arkadaşım yalnız fudbola fazla para konduğunu söyledi. Fudbola fazla para konması ona fazla ehemmiyet verildiğinden midir? Konulan fazla para da 5 bin liradır, arkadaşlar. Bunun da sebebi... Affedersiniz, federasyon kelimesi maalesef dilimden kaçtı. Arkadaşımızın ikazına, ihtarına teşekkür ederim. Frenkçe kelimeler insanın ağzından bazan böyle kaçıyor. Nitekim kendileri de par prensip dediler, ve sonra prensip itibarıyla diye tashihi ettiler!

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Şimdi de siz dediniz.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Evet insan hatadan sâlim değildir. Fakat siz iddia ettiğiniz halde söylüyorsunuz, benim öyle bir iddiam yok.

Bu para okudukları deplasman, yerdeğiştirme parasıdır. Yol paraları artmıştır, getirip götürürken bindikleri vasıtaların paraları artmıştır. Onun için beş bin lira fazla koyduk. Diğerlerinden hakikaten farkı yoktur, olduğu gibi kalmış demektir.

Burada Tıp kongresi toplandığı vakit spor ihtisasından bahsedildi. Arkadaşım, Sıhhiye Vekili ile anlaşip diğer ihtisaslar arasında bulunan burun, kulak, dahiliye, hariciyeye spor hekimliğinin de ihtisas haline katılmasını tavsiye ettiler. Bir defa böyle bir ihtisas yeni olacaktır. Bendeniz sporda, muayyen bir yerde okumuş, gelmiş biz de bir hekim bilmiyorum. Başka memleketlerde okumuş ve diploma almış bir spor doktorumuz henüz yoktur. Bizim Tıp Fakültesinde de böyle bir kürsü ve salâhiyetli bir zat mevcut değildir.

Varsa söylesinler, Tıp Fakültesine tavsiye edeyim, ayrıca kürsü verelim. Bizde olmadığı içindir ki, doktorlardan seçip Amerika'ya göndermeye karar verdik. Yalnız bu sıralarda böyle uzun seyahatlar yapmanın müşkülâtı, hemen sevke mâni olmaktadır. Yoksa karar verdik.

Bir sene evvel mi? İki sene evvel mi? İyice hatırlamıyorum, üç yerde muayene merkezi yapacağımızı söylemişim. Arkadaşım, bir tanesi yapmışta niye ikisini daha yapmadı? Diye sorsa izah edeceğim. mesele kalmıyacak. Ne yapalım sözümüzün üçte birini tutabildik, affetsinler. Bunun da sebebi meydandadır : Alet bulamıyoruz. Ben de bu vesileyle öğreniyorum, metamolizm bazal yahut diğer âlet kolay kolay bulunmuyor, bir kısmını ismarlıyoruz, gelmiyor. Bu vaziyette ben kendi hesabıma, bu müşkülât içinde yapacağım dediğim işin üçte birini yapmışsam vicdanımca vazifemi yapmış, saymaktayım. İmkân var da bunun üçte altısını yapmamışsam o zaman sizin beni tahtie etmeniz bir hak olur.

Ankara'da bir muayene merkezi kurduk ve İnönü koşullarına girecek koşucuları burada muayene ettik. Bir doktorumuz var. Öğleden evvel başka yerde çalışır, öğleden sonra da bize gelir. Eğer arkadaşım bütün saatlerini bize verecek bir doktor tanıyorlarsa söylesinler derhal onu tâyin etmeye âmadeyim.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Tanımıyorum.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Tanımıyorsunuz, olabilir, biz de bulamıyoruz. Müsabakalardan önce bir defa bütün oyuncular muayene edilmektedir. Fakat kendileri de takdir ederler ki, bizde bir emir vereceksiniz, diyeceksiniz ki, fişler tutulacak. O emirle herkes o işi tıkr tıkr yapacak. İcra, bu kadar kolay değildir, arkadaşlar. Amma muhakkak olan bir şey varsa o da müsabakaya girmeden evvel bütün oyuncuların muayene edilmekte olduğudur. Muayene edilmemiş bir oyuncu varsa bendenize göstermelerini istirham ederim.

Talebelerin müsabakalara iştirakine gelince : Biz okul içerisinde talebeyi spora teşvik ediyoruz. O halde okul dışında spor yapmanın mahzuru nedir? Hiç bir yerde bir değişiklik yoktur. Okullar okul, talebeler talebedir. Değişiklik kulüplerde mi? Hiç bir yerde değişiklik yoktur. Okul da okul, kulüpler de kulüp, talebe de talebedir. Yalnız idare edişte değişiklik olduğunu tahmin mümkündür. O nokta şudur : Eskiden talebe derse çalışmaz, haylazdır, inzibat komisyonunu evinin yatak odası gibi daima gelinir ve gidilir bir yer

haline getirmiştir. Bu çocuğun oynamasına biz izin vermiyoruz. Okul idaresi; bu çocuk çalışkandır, terbiyelidir diye kâğıt verecektir bir; eskiden çocuk anasının ve babasının haberi olmadan müsabakalara gelebilirdi. O çocuk müsabakada bir kuvvetse teşvik olunur, oynatılırdı. Şimdi anasının ve babasının müsaadesi olmazsa çocuğu müsabakaya sokmuyoruz. (Güzel sesleri). Eskiden 25 lik genç, bir de bakardınız kalbi taşlar üzerinde giden demir tekerlekli araba gibi takır takır atıyor; şimdi doktora muayene ettiriyoruz, sağlamdır, oyun oynıyabilir diyor, ondan sonra oynatıyoruz. Birinci şart iyi talebe olacak. Mektep idaresi kâğıt verecek. İkinci şart ana ve babası oynıyabilir, diyecek.

Gl. Kiazım SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) – Kâğıt verecek.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamlı) – Ondan sonra doktor da, bu çocuk oynıyacak sıhhattedir diyecek ve oynatılacaktır.

Bu ana kadar, talebe müsabakalarda oynamasın dediğimiz zaman oynamıyor mu idi? Bunu temin etmiş halde mi idik? Bizden habersiz ve bizi dinlemeksizin hepsi de oynuyordu. Şimdi bu işi bir nizamaya koyduk, bir intizama sokuyoruz. Kabahat mi ettik, efendim?

Sonra bütçeden yatmak, kalkmak, yemek, içmek için para veriliyormuş. Böyle bir şey için kimseye para vermedik. İstişare heyetinde bulunan bazı arkadaşlar, İstanbuldan intihap edilmişler, ben değıştirmeğe lüzum görmedim. Maarif Vekilinden evvel bunları Başvekil seçiyordu. Ben de kendilerini olduğu gibi muhafaza ettim. İstanbul'dan gelmeleri ve Ankara'dan dönmeleri için yol parası alırlar. Yoksa yemek, içmek, yatmak için kimseye para verdiğimiz yok.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Ben (R) cetvelinden bahsettım, istişare heyetinden değil.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamlı) – Onlarsa yer değıştiriyorlar, musabakaya gireceklerdir. Bunları alıyoruz; tabii, yediriyoruz, içiriyoruz. Bunlar amatör oldukları için kendilerine maaş vermiyoruz. Oyna diyoruz, bir de kendin yiyecek, kendin içecek, kendi paranla yatacağsın mı diyeceğiz? (Gülüşmeler).

Arkadaşım, sözleri arasında dedi ki, Maarif Vekili müşküle düştü mü hemen bir tamim yapıyor. Çok tavsiye ederim arkadaşşıma. Bizim gibi kudretinin üstünde vazife almış insanlar müşküle düştükleri zaman başka tedbirler arasında tamim de yaparlar, bunu müşküllerinden kurtulma vasıtasından biri sayarlar. Doğrudur.

Her icra mesulü gibi bunu biz de tecrübe ettik, müessir ve iyi bir vasıta olduğunu gördük fena bir tedbir değildir, istifade ediyoruz ve edeceğiz.

Arkadaşlarımın burada sorduklarına umumî olarak, zannediyorum cevap vermiş bulunuyorum. Bunların içerisinde millî sporlarımız ve millî sporlarımıza hizmet etmiş olanların himayesi mevzu bahis oldu. Biz bunu yapmaktayız. Belki bütçede millî spor diye bir kayıt görülüyor amma biz bu ciheti asla ihmal etmiyoruz. Meselâ bugün 70 yaşına gelmiş ve belki de geçmiş olan Vakkas Okatan adında eski bir okçuya yardım ediyoruz. Çünkü kendisinden istifade ediyoruz, ok mevzuunda bize yazılar yazıyor, sonra okçu arkadaşları yetiştirmekte bize çok faydalı oluyordu, yaşının ilerlemesine rağmen dinç, aslan gibi bir Türktür.

Sonra güreş : Görüyorsunuz, güreş için elimizden geleni yapıyoruz. Bu güreş mevzuunda küçük çocuklar bile bize müracaat ediyorlar, minder verin, biz de güreşeceğiz diyorlar. Köy enstitülerinde güreş 15 bin çocuk içerisinde taammüm etmiş bir haldedir. Burada Harp Okulu, Gazi Terbiye Enstitüsü ve diğer yüksek okulları teşvik ediyoruz güreşsinler diye. Millî sporlarımızı ihmal etmiş değiliz. Bilhassa bunların yazması, tesbiti meselesini başlıca işlerimizden saymaktayız. Onun için bu mevzuda salâhiyetli arkadaşlarımızın şimdiye kadar yapmış oldukları tetkiklerden istifade ediyoruz ve yeni tetkikleri de onlara vazife olarak verip yaptırıyoruz.

Beden Terbiyesi ve spor mevzuunda koordinasyon meselesine gelince, bir defa istişare heyetinden esaslı meseleleri geçirmeksizin yapmamaktayız. Orada salâhiyetli arkadaşlarımız olduğuna inanıyorum onların da muhtelif vekâletlerden ve Partiden gelen Cumhuriyet Halk Partisinden mümessil geliyor, Maarif Vekâleti izcilik müdürü bulunuyor. Binaenaleyh koordinasyon baştan başlamak itibarıyla vardır. Amma, bu teşkilâtların teferruat, yerlerine geldiği vakit yukarıda yapılmış olan koordinasyon oralarda tamamiyle temin edilemiyor. Bunu temin etmek için elbirliğiyle daha fazla çalışmak ihtiyacı vardır. Bunu söylemeyi vazife bilirim.

Arkadaşlarımızın istizah buyurdıkları, tereddüt buyurdıkları noktaları dilim döndüğü kadar izaha çalıştım. Eğer iyi anlatamadığım, tatmin etmediğim, eksik kalmış taraflar varsa emir buyursunlar yine arzetmeye çalışırım.

REİS – Hıfzı Oğuz Bekata, söz mü söyleyeceksiniz, sual mi soracaksınız?

Hıfzı Oğuz BEKATA (Ankara) – Söz söyleyeceğim :

Arkadaşlar, sabrınızı suiistimal etmiyeceğim. Yalnız Vekil Beyefendinin verdikleri izahlara teşekkür etmekle beraber, güzel bir usul ile milyonların hesabını vermeyi (İşitmiyoruz sesleri). Vekil Beyefendinin verdikleri izahata teşekkür ediyorum. Yalnız güzel bir usul ile, milyonların hesabını vermeyi benden istedikleri için, bu vazifeyi kısaca yapmama müsaadenizi rica edeceğim.

Demin Vekil Beyin verdiği rakamlar, yalnız 1943 senesi için, idarei hususiyelerden ve belediyelerden ayrılmış rakamlardır. Bendeniz ise başta arzettiğim gibi, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü kurulduğu yıl olan 1938'den bu güne kadar idarei hususiyelerden ayrılan paralar yekûnu ile, belediyelerden ayrılan paraların yekûnuna Muvazenei Umumiyyeden her sene verdiğimiz paraların yekûnunu ilâve ettim. Biraz evvel arzettiğim (6 512 368) lira belediye ve idarei hususiyelerden ayrılan para yekûnudur; (4 307 111) lirayı da Muvazenei Umumiyyeden, verilen para olarak ifade ettim. Bu kürsüde konuşurlarken ve rakam ifade ederken hassas olmanın lüzumuna inandığım içindir ki, tahminî ve takribî rakamlar söylemedim, resmen aldığım katî ve hakikî rakamları söyledim. Onun için zannederim ki, Vekil Bey de bu rakamların sıhhatini kabul ederler.

İkinci küçük nokta şurasıdır : Vekil Bey ilk defa olarak paradan bahsettiler ve paranın azlığı dolayısıyla, kanunun hedef olarak tâyin ettiği noktaya erişilemeyeceğini de tavzih buyurdular. Bendeniz kürsüye çıkmadan evvel kanunun geçirdiği bütün safahata ait zabıtları okuduğum için, bu güne kadar para noksanından dolayı iş yapılamadığının ilk defa olarak ifade edildiğini arzetmek isterim. Bununla beraber iki rakam arzedeyim : Hâlen huzurunuzda biraz sonra müzakere edilecek olan kanunun (B) cetvelinin 8 inci faslında (200 400) lira vardır. Bu paranın hizasında şöyle yazılıdır : «Geçen seneden devredilen bütçe fazlası» yâni geçen sene Muvazenei Umumiyyeden verilen paradan 200 küsur bin lira, sarfedilmediği için bu seneki bütçeye devrediliyor. Diğer taraftan, hususi idare ve belediyelerin ayırdığı paraların da bir çoklarının bloke hesaplarda mahfuz bulunduğunu bilirsiniz.

Funun sebeplerinden birisi inşaat yapılmasının imkânsızlığı, ikincisi de bir çok şehirlerin şehir plânları henüz yapılmadığı için, sâha ve stadyomların nerede yapılacaklarının tesbit edilmemiş olmasıdır ki, bu paralar bloke edilmiştir. Demek ki, elde, küçük bir mikyasta dahi olsa, para vardır ve sarfedilmemektedir. Eğer bu ka-

nunun tatbikını istiyorsak onun icabatını yapmanın zaruri olduğunu kabul edelim.

Üçüncü noktayı da bir cümle ile ifade edeyim. Bendeniz sözlerimi herhangi bir mütalâaya istinat ettirmiyorum. Bizzat bu işlerin başında bulunan mesul vekilin sözlerine istinat ettiriyorum. Bu sözler şunlardır. 1943 yılı malî bütçesi münasebetiyle Maarif Vekilimiz bu kürsüden yüksek huzurunuzda aynen şu cümleyi söylediler : «Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğüne kanunla verilen vazifeler, kışla ve okul dışında kalmış Türk gençlerinin beden terbiyeleriyle uğraşmaktır. Bu teşkilât Maarif Vekâletine intikal ettikten sonra, kışla hariç olmak üzere, okul ve okul dışı bütün memleket gençliğini içerisine alan bir büyük teşkilât hâline geldi.» Bunu zabıttan aynen aldım.

Bugün ise buyuruyorlar ki; «beden terbiyesinin gayeye taallûk eden ana maddesi bir hedef tâyin etmektedir. Bugünkü bütçe ve teşkilâtla bu hedefe varmak kabil değildir.» Yani biraz evvelki maruzatımın doğruluğunu tasdik buyuruyorlar. O halde Yüksek Meclisin takdirine bırakacağım bir küçük mülâhaza vardır : Bir kanun çıkarılıyor, bu kanun, muayyen sahalarda üç beş kulübün karşılaşması, disiplin altında futbol oynaması için değildir. Bu kanun memleket gençliğini, Vekilimizin de pek güzel ifade ettiği gibi, okul dışında ve içinde muayyen bir millî zihniyetle, millet ölçüsünde teşkilâta bağlamak için çıkarılmıştır. Şimdi Vekil Beyefendi, ilk defa olarak, biz bu teşkilâtı ve bütçe ile bu işi yapamayız, buyuruyorlar. O halde ne yapılmak lâzımgeldiğini yüksek takdirinize bırakıyorum.

Galip Bahtiyar GÖKER (İstanbul) – Kuvvetli bir millet yetiştirmek için en lâzım olan beden terbiyesi hakkındaki kanunu müzakere ediyoruz. Bu mesele hakkında arkadaşlar güzel sözler söylediler. Maarif Vekili Beyefendi de iyi cevaplar verdi. Yalnız müsaade ederseniz bendeniz de esasa taallûk eden bir sual soracağım. Bu da; kendilerinin bahsettiği koordinasyon meselesini programa almak vaktinin gelmiş olduğundan ibarettir. Mekteplerdeki beden terbiyesi tedrisatı zayıftır, bunu bir kere kabul edelim. Kanunen beden terbiyesi mükellefleri içinde ilkokulda vardır. Halbuki, ilkokuldaki beden terbiyesi programı zayıftır. Bu mektepten çıktıktan sonra beden terbiyesi daha yüksektir. Bunu koordine etmeyince ne beden terbiyesini bilen ve ne de gürbüz çocuk yetişiyor. Programdan bu noktayı izale etmek için emir buyurmuşlar mıdır? Çünkü mekteplerdeki tedrisat zayıftır, hattâ mekteplerde haftada bir saat-

tir. Bazılarında ise hiç yoktur. Halbuki, yedi yaşında başlamalı, metodik bir şekilde devam etmeli ki, çocuk mektepten çıktığı zaman gürbüz ve beden terbiyesinin kendisine verdiği evsafı haiz olsun. Bunun için okullardaki beden terbiyesi programıyla dışardaki beden terbiyesi programı şimdi burada lâzımdır. Bunu rica şeklinde soruyorum.

Ahmet Suat YURTKORU (Afyon Karahisar) – Efendim, Vekil Beyefendinin vâkı ızah ve beyanlarına bendeniz de teşekkür ederim. Benim kendi fikrim olarak söylediğim sözlere vermiş oldukları cevaplara mukabil söyleyeceklerimin bir kısmını Hıfzı Oğuz arkadaşım temas ettiler. Buna ilâve edeceğim bir iki noktayı müsaadenizle arzedeceğim :

Vekil Beyefendi buyurdular ki, bu teşkilâta verilmiş milyonlar yoktur ve bu teşkilâtta beklenen büyük faydaları istihsal etmek için evvelâ sahaların ve stadların yapılması lâzımdır ve bunun için de lââkal 150 milyon liraya ihtiyaç vardır, - aşağı yukarı böyle anlamış oluyorum - bu para verilmeyince bu teşkilâtta beklenen faydalar elde edilemeyecektir. Bendeniz sözlerim arasında şunu söylemiştim : Bir çok büyük ve küçük şehirlerimizde stadlar ve sahalar yapılmıştır. Acaba bu stadlar ve sahalar senenin bir çok günlerinde faydalı bir şekilde kullanıldı mı? Bunlar faydalı bir şekilde kullanıldıkça da başkalarına mı ihtiyacımız var? Bunlar daha istifadeli bir hale kullanılmaya başlanmamışken 150 milyon lira ile memleketin her yerinde sahalar yapmak istiyoruz.

Evvelâ, mütevazı bütçelerimizle, yani hususi idare ve belediyeleri kastediyorum, yapılan sahaları kullanalım, ondan sonra daha çoğunu istiyelim. Vekil Beyefendi aynı zamanda saha meselesiyle beraber öğretici meselesine de temas buyurdular. Yozgat'ta son seyahatlerinde beden terbiyesi mükellefiyetini işler bir halde bulmuşlar. Çünkü Yozgat'ta öğretici varmış. Yozgat gibi küçük bir şehirde öğretici bulunuyor da İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerimizde öğretici bulunmuyor? Bendeniz 20 senedenberi bilfiil bu işin içinde fahri idareci olarak çalışmış bulunuyorum. Yüksek Meclise gelmeden evvel de büyük bir şehirde asbaşkanlık yapıyordum. Yanımda bir çok öğretmen ve subay arkadaşlar vardı. Bunlar olduğu halde yapamadık. Çünkü bunu yapmağı icabettiren en küçük bir sebep ortaya getirilmiş değildi. O da arzettiğim, gibi müeyyideli bir beden terbiyesi mükellefiyeti vazedilmiş değildi.

Vekil Beyefendi 29 Teşrinievvel ve 19 Mayıs gösterilerine ait beyanlarıma temas buyurdular ve dediler ki, bunu herkes takdir ede-

mez. Yalnız 29 Teşrinievvel günü izcileri getirmek için ne masraflar yapıyoruz? Ve izcilerin gelmesindeki müşkülâtta bahsetti. Ben mükellefiyetten bahsediyorum. Bütün sözlerimin merkezi sıkleti buradadır. Yoksa beden terbiyesi mükellefleri kalsın şuraya buraya getirilsin böyle bir şeyi mevzuubahis etmedim. Sözlerimi yanlış anlamış olduklarını zannediyorum. Ve dediler ki, biz elimizdeki maddi ve beşeri vasıtalarla çalışmaya devam ediyoruz. Filvaki çalışmalar vardır. Meselâ uzun menzilli koşular. Fakat bunlar Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğüne verilen esas vazifeler değildir. Bir takım işler yapıyor. Daha evvelden arzettiğim gibi bütün bunlar senelerdenberi olagelmekte idi.

Türkiye idman cemiyetleri ittifakı zamanında olurdu, Türk spor kurumu zamanında da oldu. Nihayet beden terbiyesi işlerini devletleştirdik. Bu müessesenin yapacağı faaliyetlerin daha mükemmel olmasını istiyoruz. Hıfzı Oğuz arkadaşımızın işaret ettiği gibi, hakikaten bu teşkilâta milyonlar verdik. İstedığımız, bu işin devlet elinde daha verimli bir şekilde idaresidir.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Burada para meselesi mevzu bahis olduğu vakit 14 milyon liradan bahis buyurduğunuz zannediyorum. Eğer şimdi söylenildiği gibi, 6 512 000 lira belediye ve hususi bütçelerden % 4 ve 2 şerler ise doğrudur, iştirak ediyorum. Bana 14 milyon gibi geldi.

Hıfzı Oğuz BEKATA (Ankara) – Spor işlerine ayrılan paralarının yekûnunu tavzihte isabet gördüğüm için arz edeyim, (6 512 368) lira 1943 sonuna kadar belediyeler ve idarei hususiyelerden ayrılandır, (4 307 111) lira da Müvazenei Umumiyyeden verilen paradır ki, hepsi (10 819 479) lira eder. Bir de bu sene kabul edeceğimiz bütçe ile vereceğimiz bir milyon liraya yakın para ile hususî idareler ve belediyelerden ayrılacak paraların heyeti umumiyesini ilâve edince yekûn 14 milyon bulacaktır, dedim.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Doğrudur. Şimdiye kadar hususî idarelerle belediyelerden buyurduğunuz gibi 6 512 368 lira 4 milyon da öbürü var, öyle... Şimdi bunların % 80'i, bu 6 milyonun % 80'i inşaata ayrılmıştır. Bu inşaat tribünü stadyum, 27, tribünsüz 15, basit futbol sahası, 39, tenis sahası 90, voleybol sahası 102, açık yüzme yeri 16, jimnastik salonu, güreş salonu, sonra kulüp binaları hep bu paralardan yapılmıştır. Bu paraların birer birer hesabını vermek mümkündür, bu 6 milyon lira nerelele sarfedilmiştir, kayıtlarıyla malûmdur. % 20'si de oralarda çalı-

şan öğretici, çalıştırıcı, bunlara maaş olarak verilmiştir. Söylenilen milyonlar bunlardır ve hesapları da vardır. Söylenilen sözün bir kısmını alıp diğerini bırakarak söyliyene her hangi bir fikri izafe etmek, zannediyorum ki, doğru değildir. Ben burada konuşurken para azdır, iş olmaz böyle bir şey söylemedim. demin söylediğim 25 - 30 milyon bana şu anda verseniz adam yetiştirmedikten sonra bu 25 - 30 milyon neye yarar? İnşaat için 40 milyon alsam çimento, demir nerede? Yapacak adam nerede? Proje ne zaman yapılacaktır? Ben böyle bir şey söylemedim. Para azdır, benaenaleyh iş istemeyin, ben böyle bir şey demedim. Sonra geçen sene burada konuşurken «bir büyük teşkilât yaptık», gibi söz söylemişsem hemen affımı rica ederim. Bendeniz mütevazı bir arkadaşınızım. Belki hatta etmişim, o hatam zapta öyle geçmiştir.

Program meselesi için Galip Bahtiyar arkadaşımın buyurdukları cihet doğrudur. Yalnız biz saatle değil beden terbiyesini okulun umumî havası içine sindirmek için tedbirler almış bulunuyoruz. Evvelce programda şöyle atlanabilecek, şu kadar koşulacak, şu hareketler yapılacak diye vardı. Biz de şimdi yapılan umumî vaziyete göre sınıfların atlama, koşma miktarını tesbit etmiş bulunuyoruz. Ayrıca umumî olarak programlarda diğer mevzularla beraber beden terbiyesini de tetkik ettirmekteyiz.

Suad arkadaşımın buyurduğu noktalar, hani eskiden de bunlar vardı gibi... Eskiden de bazı şeyler vardı, fakat böylesi yoktu. Meselâ dağcılık. Son iki senede 127 kayak önderi, rehberi yetiştirilmiştir ve 7850 vatandaş yeniden kayak sporuna girmiştir. Kayak sporu eskiden de vardı amma bir yılda 8 bine yakın artmamıştır.

Hikmet Dağlıoğlu arkadaşşıma söylüyorum. Kayak sporu canlı olarak gençlik arasına geçmiştir. Bu defa Kayseri'de hattâ Yozgat'da gördüm, dağ sporlarına, kayak sporlarına gençler dehşetli merak etmektedirler. Bizim dağıttığımız şeyler, vilâyet vilâyet 2442 kayaktır. 1095 ayakkabı dağıtmışız. Zannediyorum ki, bugünkü şartlarımızın içinde mümkün olan şeyler yapılmaktadır. Evvelce bunlar vardı zaten, bize intikal ettikten sonra hiç bir şey değişmedi; böyle zannediyorum. Arkadaşlarım nasıl mutalea ediyorlar bilmiyorum, takdirinize bırakıyorum. Biz mümkün olan şeyleri elimizden geldiği kadar yapıyoruz ve yaptığımıza inanıyoruz!.

REİS – Başka söz istiyen yoktur. Maddelere geçilmesini reyinize arz ediyorum. Maddelere geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MAARİF VEKÂLETİ 1944 YILI BÜTÇE GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Refet CANİTEZ

TBMM Başkanvekili (Bursa)

KONUŞMACILAR

Ali Kâmi AKYÜZ	(İstanbul)
Nâzım POROY	(Tokad)
Nakiye ELGÜN	(Erzurum)
Hasene ILGAZ	(Hatay)
Dr. Bahaddin KÖKDEMİR	(Sinob)
Galip Bahtiyar GÖKER	(İstanbul)
Cemil BİLSEL	(Samsun)
Gl. Eyüp DURUKAN	(Hatay)
Emin Aslan TOKAD	(Denizli)
Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU	(Antalya)
Rasih KAPLAN	(Maraş)
İzzet Ulvi AYKURT	(Eskişehir)
Reşad Nuri GÜNTEKİN	(Çanakkale)
Haydar ULUSOY	(Niğde)
Kâzım BERKER	(Urfa)
Or. Gl. İzzeddin ÇALIŞLAR	(Muğla)
Kemal ŞEDELE	(Diyarbakır)
Emin ATAÇ	(Tekirdağ)
Dr. Osman Şevki ULUDAĞ	(Konya)
Dr. Ali Süha DELİLBAŞI	(Konya)
Abdurrahman Naci DEMİRAĞ	(Sivas)
Hasan-Âli YÜCEL	Maarif Vekili (İzmir)

Maarîf Vekâleti Bütçesi :

Ali Kâmi AKYÜZ (İstanbul) – Maarif bütçesi üzerindeyiz. (İşitilmiyor sesleri) Bilhassa kimsesiz ve bakımsız, sokak çocukları konusunda durmak istiyorum. Bundan bir kaç ay evvel muhterem Kâzım Karabekir Paşa bu meseleyi bir Grup toplantısında ortaya attı. (Anlaşılmıyor sesleri) Kabahat bende değil, mikrofonda. Evet Muhterem Kâzım Karabekir Paşa... (Paşalık yok sesleri) O daha evvelden Paşadır. Kanunun makabline şümülü yoktur. Evet Kâzım Karabekir Paşa bu mesele üzerinde durdu. Ondan sonra bir hayli zaman geçti. Bütçe müzakereleri sırasında Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti bütçesi görüşülürken, meselenin içtimai muavenete taallûku dolayısıyla Düşünsel arkadaşımız, bunu daha açık ve acıklı bir şekilde tasvir etti ve bunlara bir çare bulunmasını istedi. Ondan sonra Adliye Vekâleti bütçesi okunurken, Tezer Taşkıran arkadaşımız resmî istatistiklerden aldığı rakamlara istinaden suçlu çocukların seneden seneye çoğalmakta olduğunu söyledi ve buna ait bazı mühim meselelerden bahsetti. Sıhhiye Vekilinin ifadelerinden anladım ki bu iş Sıhhat Vekâletinden ziyade Maarif Vekâletinin başındadır. O halde Maarif Vekilinden bu işin hallini rica edeceğim. Mesele üzerinde bir dakika tevakkuf edelim. Bu çocukların acıklı hallerini nasıl anlatayım? Bir gün İstanbul'a teşrif ettiğiniz zaman vapur köprüye yanaştığı sırada paket, çanta almak için didinen bu çocukları göreceksiniz : Pejmürde bir kıyafet, kara, kirli bir gömlek, yarı çıplak bir vücut. Zavallılar o günkü nafakalarını almak için orada direnir dururlar, fakat polisler bırakmaz, yasaktır, çünkü hüviyetleri meçhuldür, bir kayıp bir çalma olabilir. Bunlar markalı hamallardan değildir. Bu itibarla paket taşımağa hakları yoktur. Böyle olmakla beraber polisler bazan görmezler onlar da gelir, iş görürler. Bu, onlar için hakikî bahtiyarlıktır. Çünkü akşama evine bir iki lira götürmezse övey anası veya babası onu içeri almaz. Böyle olmakla beraber bu kabîl çocuklar bahtiyarlardandır. Çünkü bu, madalyanın yüzüdür. Madalyanın bir de ters tarafı vardır. O ters taraf da o yaştaki çocuklarda içki, kumar, köprü altında yatma, meyhanelerde geceleme, nihayet hırsızlık ve daha büyük suçlar... Bunların hepsi madalyanın ters tarafından yazılıdır.

Suçlu çocuklardan bahsederken düşünüyorum; suçlu onlar mıdır, yoksa biz miyiz?

Anatol Frans der ki; ben ihtiyarladıkça suçlu addettiğimiz kim-selerin suçsuz olduklarını anlıyorum. Sonra sayar; veraset, terbi-ye, muhit, içtimai şarait, seviye bin türlü âmil var. Bu âmiller mev-cut oldukça çocuğun başka türlü olmasına ihtimal var mıdır? Bu bir determinizm meselesidir. Yani sebebler neticeleri doğurur. Biz neticeleri görüyoruz. Sebebleri görmüyoruz. Halbuki asıl âmil se-beblerdir. Bu çocukları şu hallere cemiyet sevk etmiş oluyor. O hal-de onları terketmek cemiyetin bir hatasıdır. Bunlara çok yazıktır. Maarif Vekâletinin büyük başarıları arasına bu ufak şey de girebi-lir. Eminim azmederse başarır. Bu yalnız onun mu? Hayır. Bizim hepimizin meselesidir. Sözlerim şahsi değildir, umumdur. Terbiye ve tahsil görmiyen, ahlâkı bozulmakta olan bir sürü çocuğu gör-meğe hangi vicdan razı olabilir? Ne vakit bu mevzuubahis olsa her-kesin içi titrer. Hakikaten çok yazıktır, günâhtır. Büyük bir himmet de istemez. Bunları çalıştırmak lâzımdır. Ya bir müessesede yahut bir atelyede. Ufaklarını Köy Enstitüsüne almak tahsil ettirmek mümkündür. Elverir ki Hükümet eline alsın ve bu fena duruma ni-hayet versin. Radyoda hergün işitiyoruz, çocuk şunun bunun kay-nağıdır. Aynı zamanda yurdun da varlık kaynağıdır. Yurdun varlık kaynağı olan bu yoksul çocuklar mıdır? Çok yazık zavallılara...

Nâzım POROY (Tokad) – Muhterem arkadaşlar, bugün söz al-makta biraz istical ettiğimi görüyorum. Çünkü doğrudan doğruya Maarif meselesinden bahsedecek değilim. Maarif Vekâletine ait bir vazifeden bahsedeceğim. Bu filhakika tâli bir meseledir, fakat mü-himdir. Arzu ederim ki asıl Maarif meselesi daha evvel müzakere edilsin. Bahsedeceğim iş türbelerdir.

Bu bahse girmezden evvel küçük bir hikâye anlatmak istiyorum. Harbe takaddüm eden senelerde İstanbul'da Belediye ile Ev-kaf arasında bir çok dâvalı meseleler vardı : Mukataa bedelleri, mezarlık meselesi, sular v.s. Senelerdenberi hallolunmayan bu iş-leri iki daire hakem kararıyle halletmek yolunu tuttular ve arka-daşlarımızdan Adliye Encümeni Reisi Münir Çağıl, eski arkadaşla-rımızdan Yusuf Kemal Bey, merhum Mustafa Şeref hakem olarak intihap edildi. Bendeniz de bunların arasında idim. Yani her iki da-ire tarafından seçilen ayrılan dört hakem vardı. Bize getirilen dâ-vaları tetkik ettik. Bu dâvalar içinde bir tanesi Barbaros Türbesi-ne aitti ve bunu belediye dâva ediyordu. Belediye diyordu ki, Bar-baros Türbesi ve bulunduğu yer umumî mezarlıklardandır. Evka-fin burada hiç hakkı yoktur. Burasını Evkaftan alıp belediyeye ve-riniz. Bu dâvalar arasında bir de gene Beşiktaş'ta Yahya Efendi

dergâhı dâvası vardı. Bu dâva da Yahya Efendi mezarlığının yanındaki mescide aitti. Belediyeler kanunu şehirlerde mezarlıkları belediyelere vermekle beraber cami yanında olan mezarlıklar veya medreselerden caminin hariminde olanlarını Evkafa bırakıyordu. Bu harim meselesi dolayısıyla Yahya Efendi dergâhı için belediye ile evkaf arasında bir ihtilâf tahaddüs etmiştir. Bu harimin derecesini, şeklini yakından görmek ve hükmümüzü daha iyi verebilmek için bir gün dördümüz de Yahya Efendi türbesine gittik. Oradan indikten sonra asıl arz etmek istediğim budur, Barbaros türbesini de görelim dedik. Barbaros'un türbesi o zaman şimdiki gibi açılmış bir vaziyette değildi. Cephede gayet çirkin, âdi bir duvar vardı ve Barbaros'un türbesinin önünde Beşiktaş muhafızı sabık Hasan Paşanın türbesi bulunuyordu. Hasan Paşa vefat ettikten sonra, şüphesiz Abdülhamid'in emriyle olacak, Barbaros'un türbesi önüne, Barbaros'un türbesi cesametinde bir türbe yapılmış ve oraya gömülmüştü. O zaman o çirkin duvar hem Hasan Paşanın hem de Barbaros'un türbesinin dışardan görülmesine mani oluyordu. Ne ise, türbeye girmek istedik, oradaki memura veya bekçiye rica ettik, Türbeler kapalı olduğu için bırakmadı. Fakat sıfatımızı söylemeden kendisine rica ettik. «Peki iyi efendilere benziyorsunuz, size göstereyim amma kimseye söylemeyin» dedi, nihayet türbeye girdik. Türbe çok mütevazıdır. Vakıa mimar Sinan'ın eseri olması itibariyle inşa noktasından çok kıymetlidir. Fakat içerisi çok basittir; Babaros'un gemilerinde bulunan bayraklar, şallar vardır. Sonra eski Donanma cemiyetinin verdiği ve fransızca tâbiri ile (Madaille post hume) denen yani ölümden sonra verilmiş olan altın bir madalya ve üstünde madalyanın beratı vardır. Bunlar Barbaros'un baş ucunda asılmıştır.

Türbeden çıkarken benim aklıma geldi. Bekçiye dedim ki; sen evkafın mı bekçisisin, yoksa belediyenin mi? Yani elyevm türbeye vazülyed kimdir, bizim dâvamızla alâkadar olduğu için bu suali sordum. Bekçi baba dedi ki, ben Müzeler Müdürlüğünün memuruyum. Tabîi hepimiz hayret ettik. Çünkü belediye dâva ediyor, evkaf benimdir diyor, vazülyed olan müzelerdir. Bir çok işlerimizde olduğu gibi bu işte de böyle garip bir durumla karşılaştık, Mammafiha ben kalben çok memnundum, çünkü, böyle bir abidenin, antika mahiyetinde olan bir binanın, tabîi mütahassıs bir dairenin, müzelerin elinde bulunması şüphesiz daha iyi idi. Fakat nasıl oluyor? Bir taraftan belediye dâva ediyor, bir taraftan evkaf benimdir diyor, bir taraftan da müzeler işe karışıyor, olup bitenden hiç kim-

senin haberi yok. Bendeniz bu ciheti tetkik etmek istedim, harp ilân edildi, ondan sonra bu mesele, yakından alâkadar olmak fırsatını bulamadım. Geçenlerde bir yerde bu türbeler bahsi geçerken bu işleri gayet iyi bilen ve eskiden bir çok büyük vazifelerde bulunmuş olan bir arkadaşım dedi ki, bu bir faciadır. Niçin dedim. Bu türbeler kapandıktan sonra mevcut olan o kıymetli şallar, kütübü nefise, elyazmaları, bu türbeler o şekilde kapanmıştır ki, hattâ temizlenmek için bile açılmadıklarından hepsi çürümüştür. Bu kıymetli eserler güve yenmesiyle veyahut tesirâtı havaiye ile parçalanmış, ve dökülmekte bulunmuştur. Bir çoğu da çalınmıştır. Bu sözün içinde büyük bir hakikat olduğunu zannetmekteyim. Senelerce Devletin paytahtı olduğu için sayı itibariyle orada daha çok bulunan ve fakat memleketin her yerinde mevcut olan türbeler bu iddianın birer delili olsa gerektir. İstanbul'daki bina önünden hemen her gün geçmekteyiz. Şimdi başınızı ağrıtmasam size bir çok türbelerin isimlerini sayabilirim. Bunlar hakikaten bakımsız bir haldedir, camları toz içindedir. Yalnız bir misal arzedeğim.

Tünel karşısında eski Galata Mevlevihanesi denilen yerde üç türbe vardır. Bunlardan bir tanesi nasılsa ahşap olarak yapılmış. Bu türbenin senelerdenberi evvelâ kiremitleri kalktı, uçtu, sonra yavaş yavaş yağın yağmurlar ve karların tesiriyle tahtalar çürümeye başladı, içindeki eşyalar ne oldu bilmiyorum, fakat o türbe yavaş yavaş herkesin gözü önünde eridi, ortadan kalktı. Şimdi oraya, hangi idarenin baktığını bilmiyorum çünkü bunu kendi kafamda henüz halledebilmiş değilim, o yıkılan türbe içinde yatan dedelerin açıkta kalan mezarları üzerine yeni birer taş dikilmiştir. Fakat içindeki eşya ne oldu? Tekrar ediyorum, onu bilmiyorum. Bilirsiniz ki, kalan iki türbe kârgirdir ve zannederim ki, Mahmudu Sani zamanında Halet Efendi tarafından yaptırılmıştır. Çünkü Halet Efendi mevlevî idi. Vatana bir çok fenalıkları olan bu adam mevleviyaneyi yenilemişti. Kâğır iki oda bir şey yok. Fakat oraya gidip pençerelerinden baktığınız zaman içindeki tozdan sıkılmamak kabîl değildir. Zaten bendeniz o yerin, pek iyi takdir edeceğiniz sebeplerden dolayı cidden nazarı dikkate alınmaya lâayık olduğu fikrindeyim. Demin arzettiğim heyeti hakemiyye arzolunan dâvalardan biri de bu yere dair idi. Galata Mevlevihanesini; Evkaf idaresi, eskiden cami idi, burada namaz kılınırdı, minaresi de vardı. Kanunla camiler belediyelere veya hususi idarelere devredilmemiştir, yalnız medreseler, tekkeler ve harim haricindeki yerler terkedilmiştir,

burası cami olduğu için bu manzume belediyeye attır iddiasında bulunuyordu.

Nakiye ELGÜN (Erzurum) – Evkafa...

Nâzım POROY (Devamla) – Evet; evkafa.

Halbuki Evkaf iddiasını ispat edemedi, orada namaz kılındığı sabit olamadı. Ötedenberi tekke olduğu ve tekkelerin de idarei hususiyeye, kanun mucibince terkedildiği, orasının da mektep yapıldığı görüldü. Evkafın iddiası sabit olmayınca tekkeyi yanındaki mezarlıkla beraber belediyeye verdik. Hakem kararı o yolda çıktı. Bu mezarlığın mühim bir kısmını kapayan Süreyya fotoğrafhanesi ve bir kaç mağaza mevcuttur. Arkadan Alman mektebine kadar iner, bu mezarlık âdeta bir çöplüktür.

Gönül isterdi ki İstanbul'un gayyur valisi - bu cihet konumuza taallûk etmekle beraber söz arasında söylüyorum - üçüncü, beşinci derecedeki yerler için himmet sarfedeceğine buraya da biraz bakıp mezarlığın taşlarını tanzim etse, pisliğini temizlese ne iyi olurdu. Orası tarihî bir mezarlık da addolunabilir. Çünkü Osmanlı tarihinde iyi, kötü yer tutmuş olan Kumbaracı Ahmet Paşa ki, Marki dö Bonneval adında bir Fransızdır. Orada yatmaktadır. Bu zat Birinci Mahmut zamanında akrabasından olan Fransa Kralıyla kavga ettikten sonra Türkiye'ye iltica etmiş, sonra da paşa unvanını almış, orduyu tensike çalışmış, müslüman olmuş, müslümanlık şartlarını hiç yerine getirmemiş, fakat memlekete iyi, kötü hizmetler etmiş ve müslüman olarak öldüğü için de oraya defnedilmiştir. Ahmet Refik merhumun hakkında bir risalesi olan bu şahsiyet ne de olsa tarih bakımından enteresan bir adamdır.

Sonra Mesnevi şarihi Ankaralı İsmail Efendinin mezarı da oradadır, türbelerden birinde yatmaktadır. Fakat bunların da fevkinde divan edebiyatımızın en büyük üstatlarından, kelimenin bütün mânasıyla bağı yanık Şeyh Galib'in mezarı da oradadır. İsmail Efendinin yanında yatmaktadır. Bu türbeler Maarifin midir? Yoksa bizim hükmümüze göre yani o yeri belediyeye verdiğimiz için, belediyenin midir? Ve içindeki emvale kim bakar? Ben bu ikisinden bahsediyorum, hepsi öyledir. Bu türbeler birer küçük müze halindedir. Çünkü; meselâ orada yatan mevlevilerin sikkelerini bulmak belki artık kabil değildir. Hele sikkeler üzerine sarılan sarıkların nasıl sarıldığı görülmeden bilinemez ve aransa memlekette bu şekilde sarık saracak adam belki de bulunamaz. Bunlar şayanı dikkat şeyler olmak itibariyle hakikaten Maarifin mütehassısları elin-

de bulunması lâzımdır. Fakat, tekrar ediyorum, muhafaza edemiyoruz. Kuvvetle zannediyorum ki, Maarifte bu işle alâkalı olan dairenin kadrosu dar olduğu için yalnız İstanbul'da değil, bütün memlekette mevcut olan bu gibi türbelerin ve tekkelerin muhtevi olduğu eşyanın çoğu sebtî defter edilmiyerek ve ötekinin, berikinin elinde kalarak mahvolmuştur. Bütçe münasebetiyle bu işi yüksek huzurunuzda arz etmek fikrini edindiğim zaman yanlış bir malûmat vermemek için bir kere ahkâma da bakayım dedim. Arkadaşımız Kemal Edip Ergin'in kanunlar mecmuasına baktım. Orada 2 Eylûl 1341 tarihli bir Heyeti Vekile kararı var. Kararın bir mukaddemesi var, diyor ki : «Vatana can ve malca bir çok fedakârlıklar tahmil etmiş olan büyük irtica hâdisesi üzerine - Şeyh Sait isyanı olacak - Şark İstiklâl Mahkemesinin dairei kazası dâhilindeki tekâyâ ve zevayanın seddine karar verdiği malûmdur. Ankara İstiklâl Mahkemesi de bu hususta Hükümetin nazarı dikkatini celbetmiştir.» Bu mukaddimeden sonra kararlar veriliyor. 5 numaralı karar şudur : «Salâtini maziye türbeleri seddedilmiştir. Kezalik cerri menfaat için vesile olarak veya bir tekke ve tarika müstenit olmak üzere kullanılan türbeler de seddedilmiştir. Alelûmum türbelerden zikıymet olanların kullanılması ve muhafazası Maarif Vekâletine aittir.» Bundan sonra bir kanun intişar ediyor. Kanunun serlevhası : «Tekke ve zaviyelerle türbelerin seddine ve türbedarlıklarla birtakım unvanların men ve ilgasına dair kanun»dur. 20 Teşrinisani 1341 tarihli. Bu kanunun birinci maddesinin bir fıkrası Selâatine ait veyahut bir tarka veyahut cerri menfaate müstenit olan her türlü türbeler mestud ve türbedarlık mülğadır» demektedir. Bundan sonra Maarifin bir tahrirâtı umumiyesi çıkmıştır. Bu tahrirâtı umumiye arkadaşımız tarafından çok ehemmiyetli görülmüş olacak ki, hakikaten de öyledir, kanunlarımız mecmuasına alınmıştır. Bu tahrirâtı umumiye uzun değildir. Aflerine güvenerek bunu çabucak huzurunuzda okuyacağım :

Türbe, tekke, zaviyelerdeki eşya hakkında tahrirâtı umumiye. 3 Kânunuevvel 1341. Resmî Ceride. 238.

«Türbe, tekke ve zaviyelerdeki eşyanın tefrik ve tasnifi hususunda vilâyetlerdeki bazı mahallî komisyonlarca tereddütler hâsıl olduğu anlaşılmakla berveçhi âti hususat tavzih olunur :

1. Tarih ve sanat noktai nazarından haizi kıymet eşya ile birlikte etnoğrafiye müteallik eşya da müzelere konmak üzere tefrik olunacaktır. Her nevi alâtı musikiye (yani nay, kudum, saz ilâahiri). Şiş, teber, keşkûl, asa, kürsü, rahle, tesbih, kantaşı, teslim taşla-

rı, kavuk, miğfer, arakiye, post, şamdan, kandil, beктаşı nefeslerinden birkaç beyti ve resimleri ihtiva eden levhalar, topuz, kılıç, kalkan gibi eşya bilâ tereddüt Etnoğrafya müzesi için tefrik olunabilir.

2. Acemkâri ve Anadolu mamulâtından olan nebati boya ile telvin edilmiş eski kilim ve halılar ve bunların parçaları, Âsarı İslâmiye ve Sanayii Nefise müzesi için mühimdir.

3. Darülfünunun mucip teklifi üzerine yakında tesisi tasavvur edilen inkılâp müzesinde maziye karışan Bektaşî, Kadirî, Nakşibendî, Mevlevî, ve ilâahiri tarikatlerine ait olmak üzere bütün teferrüatiyle birer tekke nümunesi olacağından eşyaların hüsnü suretle muhafaza ve iki aded dâhili fotoğraflarının vekâlete isali icabeder.

4. Tekke ve türbelerde bulunan kitaplar İstanbul'da Komisyonun ve Kütüphaneler Müfettişi Umumisinin nezareti altında Süleymaniye'ye Bursa'dakiler Müze Kütüphanesine, Kastamonu'dakiler Darülkuraya, Konya'dakiler Yusufâğa Kütüphanesine toplanacaktır. Diğer vilâyetlerdeki eserlerin de mahallî kütüphanelerde muhafazası temin olunacak, müteferrik eserler doğruca Ankara'daki Kütüphane-i Umumiye gönderilecektir.

5. Tekke ve türbelerdeki kitapların iki nüsha mufassal fihristi vücade getirilecek ve bir nüshası nihayet 15 gün zarfında merkeze gönderilecektir.

6. Muhafazası icabeden diğer müzelik eşyanın müzesi olan vilâyetlerde müzelere, mektep müzeleri hariçte olmıyan yerlerde Maarif idarelerinin tensip edeceği bir mahalle nakil ile muhafazasının temini matlûptur.

7. Tekke ve türbeler hakkındaki talimatnamenin altıncı maddesine tevfikân komisyonu mahsus tarafından muhafazasına lüzum gösterilen türbelerin idamesi ve bunlara bekçi tâyin edilip edilmemesi ve ne miktar bekçiye ihtiyaç olduğu hakkındaki malûmat âzamî süratle vekâlete bildirilecektir.»

Yüksek huzurunuzda okuduğum bu tamime ilâve edecek başka bir şey bulamıyorum. İşin bütün ehemmiyeti o zamanki Hükümetimiz tarafından görülmüş ve takdir olunmuştur. Bunun için de lâzımgelen emirler verilmiştir. Fakat acaba ondan sonra ne yapılmıştır? Bu, Maarif Vekâletinin bir tamimi olduğuna göre Maarif Vekâleti belki bunu tevsî etmiştir ve belki daha başka kararlar almış, birçok tedbirler ittihaz etmiştir. Bunları hiç bilmiyoruz. Şimdiye

kadar Mecliste bu bapta bir müzakere cereyan ettiğini de tahattur etmiyorum. Aldığım haberin doğruluğunu tekrar ediyorum, buna şiddetle kaniim. Şunu da tekrar etmek isterim ki, bu gibi yerlerde yani türbeler ve tekkelerde, fakat bilhassa türbelerde ötedenberi şallar, kumaşlar, halılar ve saire şeklinde gayet kıymetli eşya bulunmakla beraber bunlardan daha mühim olan el yazması kitaplar da vardır. Bir takım kütübü diniye, başta Kuran olmak üzere, Buhariî Şerif, Delâli Hayrat ve saire... Bana bunu söyleyen arkadaş milyonlar gitti diyor. Bunlar öyle şeylerdir ki, bir tanesine milyon da verseniz bulamazsınız, çünkü dünyada bir tanedir, gitmiştir. Maarif Vekili şüphesiz bizi bu yolda tenvir edecektir. Bu türbelerin kapanması üzerine temizlenmesi için dahi açılmaz gibi bir kanaat mevcut olup olmadığını bilmiyorum. Yani türbeler kapanmıştır, halkın buraya girmesi yasaktır demek, burası hiç temizlenmez, güvesi ayıklanmaz mı demektir? Zannederim Kırşehir'in de Hacı Bektaş türbesinde mevcut olan fevkalâde kıymetli, çok zengin, aded itibariyle de büyük bir takım eşya da bu suretle ziyaa uğramıştır. Türbeleri herhalde temizlemek ve bu eşyayı muhafaza etmek ilk safta gelen bir harekettir ve bu yapılmalıdır.

Türbeler açılın iddiasında değilim. Bu o zaman alınan bir karar idi. İnkılâpçı Hükümetimiz o zaman çok gençti, taze idi, bir takım halkı itikadatı bâtiladan kurtarmak mecburiyeti vardı. Belki yine vardır. Fakat Sevgili ve Muhterem Reisicumhurumuz kendisi gider de Barbaros'un heykelinin resmîküşadını yaparsa Barbaros türbesinin kapalı kalması bir garibe teşkil eder ve olamaz. Yakında İstanbul'un 500 üncü senei devriyei fethiyesini tesit edeceğiz. Fatih'in türbesinin bu vaziyette kapalı kalmasında bir tezat vardır. Şimdi dünya ateş altında bulunur ve her taraftan felâket yağarken ve biz de bu ıstırabın altında müteessir olurken bir karar alarak türbelerin hangisinin açılması lâzımdır, hangisinin açılması lâzım değildir işini ortaya atmak maksadında değilim. Rahat zamanda bir tasnif yapabiliriz. Hattâ İnkılâp Müzesinde tekkelere ait ve tekkelerin vaktiyle nasıl olduğunu gösterir yerler yapılmasını da istemiyorum. Onun da sırası değildir. İstanbul'da bir İnkılâp Müzesi yapıldı. Bu, vilâyetin müzesidir. Maarifin tamiminde zikrolunan müze ise memleket ölçüsünde bir İnkılâp Müzesi olacaktır. Elbet bunun da sırası değildir. Fakat acele olan ve fazla paraya ihtiyaç hissettirmeyen bir iş vardır, o da bu türbelerdeki eşyayı kurtarmaktır. Yazıktır, yazık olmaktadır.

Maarif Vekilimiz hem hâkim, hem edip, hem sanayiî nefiseye âşına ve nice nice işler başarmış ve daha da başaracak olan muktedir bir arkadaşımızdır. Bunun da uhdesinden geleceğine kaniim.

Hasene ILGAZ (Hatay) – Sayın arkadaşlar; bundan tam bir hafta evvel 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramında Büyük İnönü'nün gençliği ve öğretmenleri ilgilendiren en büyük tarihî nutuklarından birini daha bize vermişlerdir. Bu tarihî nutuk karşısında ilk öğretim ve onun mensup olduğu Maarif Vekâleti, onun haricinde kalan biz ana ve babalarla Devlet büyüklerinin ve bütün teşkilât arkadaşlarının vazifesini almış olması lâzımdır. Hepimiz bunu kendimize vazife edindik. Bu meslekten gelen bir öğretmen sıfatıyla bu nutuk karşısında duymuş olduğum şükranlarımı ve hayranlığımı Büyük İnönü'ne Meclis kürsüsünden sunmayı bir vazife biliyorum.

Aziz arkadaşlarım, acaba ilkökul öğretmeni okulunda çalışırken, vazifesini yaparken, inkilâbın, omuzlarına yüklemiş olduğu vazifeleri başarırken kendisini tatmin edilmiş görüyor mu? Maalesef tatmin edilmiş görmemektedir. Bu kadar çalışmasına rağmen daha müspet, daha şümüllü bir iş yapacağına kanidir. Çünkü bu günün öğretmeni yalnız bir aritmetik dersi veren, yalnız bir Türkçe dersi okutan, sınıfına bağlı olan öğretmen değildir. Böyle bir öğretmen bugünkü Cemiyetin, Cumhuriyetin, rejimin istediği öğretmen değildir. Ne zaman bir öğretmen muhitine intibak edebilirse, okulla aile disiplini bir araya gelir, okulla Cemiyet beraber yürür, ana baba hep beraber aynı yolun yolcusu olursa işte o zaman okul, vazifesini yapmış olur. Bu mevzu etrafında çok geniş söz söylemek mümkündür. Fakat kısaca hülâsa ettiğim şu sözler üzerinde durmak isterim.

Dün burada Adliye Vekâleti bütçesi konuşulurken arkadaşlarımızdan birisi; serseri çocuklar üzerinde yapmış olduğu etütten bahsetti. Bunların yekûnu artıyordu. Acaba bu artış neden ileri geliyor, niçin artıyor? Bunların sebeplerini düşünmek çarelerini aramak lâzımdır. Biz bu çocuklar için her sene ceza ve tevkifevlerinin yatak adedini çoğaltmağa çalışıyoruz. Halbuki memlekette yapılacak bir şey varsa yarayı esasından, tedavi etmek çarelerini arayıp bulmak lâzımdır. Bugün Maliye Vekilinden para bularak, yarın müesseselerin adedini çoğaltarak büyük binalar içine sıkıştırmak, bunları terbiye usulleri arayarak, yarınki hayata hazırlamak, bugünkü cemiyetin işi olmamalıdır. Bugün cemiyet içinde bir bozuk varsa onu evin içine girerek ailede aramak zaruret ve mecburiyetindeyiz.

Misal olarak bir şey arzedeceğim. Bir gün bakıyorsunuz öğle zamanı okula bir çocuk geliyor. Bu çocuk yemeğini yememiştir, anahtarı belinde asılıdır, vazifesini hazırlamamıştır. Sebeplerini araştırıyorsunuz, evde hiç kimsesi olmadığını görüyorsunuz. Ne bakacak kimsesi, ne yakacak bir şeyi vardır. Bu işe giden bir ananın çocuğudur; boş zamanlarında sokaklarda, harabelerin içinde kalıyor, bir çok fena şeyler öğreniyor, artık okula uğramaz oluyor. Bir gün gelince öğretmenin istediği ders ve vazifelerden sıkılıyor kaçıyor. Bu suretle kendini hariçte buluyor, daha fena ve daha şümullü eğlenceler içine dalyor. İşte öğretmen arkadaşların vazifelerini kolaylaştırmak okullara devamlı olarak gelmelerini temin etmek lâzımdır. Evvelce ilkokullarda tecrübe mahiyetinde yapılmış bulunan barındırma odaları vardı, bunları yeniden ihya etmek ve civar mıntikalarda açılmış olan kütüphaneleri, çocuk bahçelerini muhakkak surette ihya etmek zamanı artık gelmiştir. Bunları yapacak olursak, çocuğu her zaman gözönünde tutacak, bugünkü serseri çocuklar adedi, azalacak. Yoksa daha fazla olacak, ve bu muntazaman her sene çoğalacaktır. Bunun için Vekâletin bu işe lâzımgelen ehemmiyeti vermesi, ilkokul öğretmenleriyle halkevleriyle, bütün memleket terbiyecileriyle içtimaiyat profesörleriyle, el birliği yaparak hareket edilmesi, bilhassa çok yerinde olur.

İkinci bir ricaya gelince; ilkokul öğretmenlerinin alacakları olan paralar için Maarif Vekâleti beş sene müddet koymu, bu para ödeniyor. Yalnız arkadaşların almış olduğu bu para çok azdır. Çünkü 100 lira, 200 lira alacağı olan arkadaşların eline, alacaklarının ancak % 17'si verildiği cihetle 9 lira, 12 lira, 18 lira gibi cüzi bir miktar geçiyor. Bu para bu günkü cemiyet içerisinde, ihtiyacını karşılamıyor. Esasen aldıkları maaşı aybaşında dağıtan arkadaşlara bu parayı toplu olarak verecek olursa, etrafa yapmış oldukları küçük borçlarını hiç olmazsa ödemeğe medar olacaktır. Tabii bu para ile müreffeh yaşıyamıyacaklarına şüphe yoktur. İlkokul öğretmenlerinin maaşları azdır. Bunu büyüklerimiz de biliyorlar. 20 lira, 25 lira alan öğretmenler büyük bir sayı tutmaktadır. Bununla beraber başka dairelerde 15 lira alan memurlarımız da vardır. Bizim ilkokullarda bu yoktur. 20 lira ile başlar. Fakat bu, şüphesiz ki, devlet bütçesidir, bu bütçenin içerisinde konacak herhangi bir paranın bu şekilde fazlalanması ve hiç olmazsa bunların alacaklarının mümkün ise defaten verilmesini bekleriz.

Bir de eskiden Grup tarafından tetkik edilen öğretmen maaşlarının muvazenei umumiyeye alınmasına dair olan bir mesele var

idi. Bu iş de hakikaten yerindedir ve zamanı artık gelmiştir. Maarif Vekâletinden öğretmen arkadaşlar namına rica ediyoruz, vaziyet yeni baştan etüd yapılsın ve bu iş temin edilsin. Bu suretle bu arkadaşları daha faydalı çalışmalara ilgilendirilmiş oluruz.

İskenderun öğretmenlerinin bir teşekkürü var. İlkokulların bir ev meselesi var. Bu evler için her öğretmen ayda muayyen bir para veriyor. Maarif Vekâleti de bu para ile kendilerine ev alıyor. Gösterilen lüzum üzerine Maarif Vekâleti İskenderun için sekiz ev almış bulunuyor. Orada fevkalâde ev buhranı vardır. Bu sekiz ev çok büyük bir ihtiyacı karşılayacaktır. Bu arkadaşlar ayrı ayrı teşekkür ediyorlar. Çünkü uzak yerlerden çalışmak için gelen arkadaşların kendi kendilerine ev bulmalarına imkân yoktur. Bu, çok faydalı olmuştur.

Bu arada bir dilek daha var; bu işe para veren arkadaşlar karı ve koca öğretmen olanlar veya yalnız bunlardan biri öğretmen olanlar da vardır. Bunlar ayrı ayrı para veriyorlar. Geçenlerde Grup ta Maarif Vekilinin verdiği izahata göre bu paralar 25 sene sonra 600 - 700 liraya varıyor. Şimdi öğretmenler diyorlar ki ben 27 senelik, 26 senelik, 18 senelik öğretmenim, benim verdiğim para ile hayatımda Maarif Vekâletinin bana ev almasına imkân yoktur. Fakat içimizde öyle genç arkadaşlar vardır ki, onların anaları, babaları veya kocaları iyi vaziyettedirler. Onlar belki bizim verebileceğimizden iki üç misli verebilirler. Ayda 10 - 15 lira vererek bir ev sahibi olabilirler. Bunlar etüd edilsin bizden muayyen olarak kesilen 282 - 300 kuruş kadar bir paradır. Bu parayı vermek istemiyenler vermesin. Zaten büyük zamanını meslekte geçirmiş, yaşlı arkadaşlarımız, genç arkadaşlar ayda 10 - 15 lira vererek ev sahibi olsunlar. Bunun daha faydalı olacağını hesap ediyoruz. 25 sene sonra şu kadar faizi olur diyorlar. Bu bizim Ankara kooperatiflerinin hissedarlarına benziyor.

Yapı Sandığının vaziyetinin yeniden incelenmesini vekâletten rica ederiz. Elverir ki faydalı bir şekil ve istenilen şeyler tesbit edilsin, mesken meselesi halledilmiş olsun.

İlkokullarda himaye birlikleri var. İstanbul içerisinde 430 ilkokul vardır. Bu 430 ilkokul içinde 72 741 talebe vardır. Bu talebenin % 20'si muhtaçtır. İlkokul Yoksul Cemiyetleri Birliği namıyla faydalı bir cemiyet bugün çalışmaktadır. Bu vasıta ile bu çocuklara yardım yapılabilir. Fakat bazı vilâyetleri gezdiğimiz zaman gördük ki bu kabîl yardımlar yapılamıyor. Bizden nizamname isti-

yen vilâyetler oldu. Gıda meselesi, talebe meselesi çok mühimdir ve imkânı varsa bu, Maarif Vekâleti vasıtasıyla bir elden idare edilecek ve dikkat ve alâka ile takip edilecek, her vilâyette bir ilkokul yoksul cemiyeti yapılsın... Muhtaç çocukların doyurulması günün başlıca meselelerinden olsun. Bu hususta Maarif Vekilinden yardım ister, ricalarımla sözlerime son veririm. (Alkışlar).

Dr. Bahaddin KÖKDEMİR (Sinob) – Sayın arkadaşlarım; muhterem raportörlerin raporlarında büyük bir sevinçle belirttikleri gibi Köy Enstitülerinden 2119 ve öğretmen okullarından 875 olmak üzere ceman 2994 ilkokul öğretmeni Maarif hizmetine gireceklerdir. Gene bu rapordan anladığımıza göre 1943 senesinde Köy Enstitüleri öğrenci mevcudu 15 300, köy sağlık memuru yetiştirmek üzere ilâve olarak 300 talebe almış ve bu sene 600 talebe alınması mukarrer bulunmuştur. Yani maarif işlerimiz cephe ile yürüme hareketine başlamıştır.

Sayın arkadaşlar, Türk yurduna bilim ve irfan yayınlıyacak olan bu maarif ordusunun ilk öğretim okullarıyla Köy Enstitülerinin okutmakta oldukları derslerin müfredat programlarını inceledim; vardığım neticeleri arz etmek için yüksek huzurunuza çıkmış bulunuyorum. 3 sene devam eden ilk öğretim okullarının programlarında sağlık bilgisiyle ilgili dört ders görülmektedir. Tabiat Bilgisi, Okul Sağlık Bilgisi, Beden Eğitimi ve Çocuk Bakımı. Bu dört dersin de hıfzıssıhha yani hijyen dersi ile olan münasebetleri, itiraf edeyim ki; çok az ve yetersiz bir derecededir. Köy Enstitülerine gelince; burada beş sene devam eden kültür dersleri arasında sağlık bilgileriyle ancak iki ders alâkadardır : Biri Tabiat ve Okul Sağlığı Bilgisi, diğeri de Ev İdaresi ve Çocuk Bakımıdır. Bu derslerin de hıfzıssıhha dersi ile olan alâkası çok az ve yetersiz derecededir. Arkadaşlar, bir milletin sağlığını koruması, hastaliksız ve çok zaman yaşamasını, sağlamaya yarayabilecek olan hıfzıssıhha bilgisinin lüzum ve önemini yüksek huzurunuzda tafsile lüzum görmem. Fakat azız yurdumuzu 10 sene içinde irfan nuru ile aydınlatacak olan bu ilim ordusunun bilhassa yediğimiz, içtiğimiz ve giydiğimiz şeylerin sağlık bakımından vasıflarını köylerde ve kasabalarda temiz, sıhhi su meselesini helâ ve septik çukur meselesini, hâsılı sağlığınıza zarar veren her türlü âmillerle savaşmayı en son telâk-kilere göre öğrenmesi ve öğretebilmesi vazifesinde zaruret görmekteyim. Binaenaleyh sayın Maarif Vekilimizden memleket evlâtlarını daha sıhhi ve daha sağlam yetiştirmek ve yaşatmak yolunda en

hayatî bilgiyi verecek olan hijiyen ilmine daha çok yer vermelerini rica ederim.

Galip Bahtiyar GÖKER (İstanbul) – Yurdun mukaddesatını kendilerine emanet edeceğimiz gençliğin nasıl yetiştirildiği, nasıl yetiştirilmek lâzımgeldiği yolunda Maarif bütçesi müzakere edilirken biraz olsun düşünüşlerimizi söylemenin faydalı olacağında şüphe yoktur.

Hayatımın en tatlı çağını maarife vermiş olmak gibi bir saadete nail olan bendenize; bu vadide bir kaç söz söylememe müsaadenizi rica ederim. Sözlerim umumî maarif sistemimizin bir iki esasına inhisar edecektir.

Evvelâ şu noktaya işaret edeceğim.

Maarif sistemimiz hakkında ötedenberi şu tenkit ileri sürülür :

Maarif bizde hâlâ akademik tarzdan kurtulamıyor. Okullara aldığımız çocuklar, gençler 17 yıl kitap okurlar, ezberlerler. Evet mektebe giden çocuk ne yapar?.. Kitap ezberler. Çünkü, umumî telâkkiye göre okul, ders kitabı demektir. Gaye, bir çok kitapların yazılarını çocukların dimağına sokmak demektir. Bu kitapların da öyle az buz şeyler olmadığını hepimiz biliyoruz. Ortamektep ders kitaplarının hacmi beni ürkütmekten hali kalmamıştır. Bunun için de program denen sert bir takım ölçüler tasavvur edilir. Bu ölçüler senelere göre ayarlanmıştır, bu ölçülere göre hesaplanmış şeyler talebeye belletilmeğe çalışılır. Hakikî hayat bilgisi, hayat disiplini - ki kitaplardaki şeylerden hayli farklıdır - buna önem verilmez. Hakikî hayat icaplarına göre insan yetiştirilmesi gayet lüzumlu derecede takip olunmaz. Çocukların hem kendine, hem yurduna ve insaniyete yarar bir şekilde yetiştirilmesi; gürbüz, dimağı, sinirleri, adaleleri ile denk (muvazeneli kendi kudretinden emin, hareket ve cevvaliyete iman etmiş, korku zincirlerinden mâneviyatını azat etmiş, bilgili ve medenî insan yetiştirmeğe çalışmak terbiyenin esası olmalıdır.

Cumhuriyetimizin Köy Enstitüleri teşkilâtı ile bu yolda büyük bir başarı yoluna girdiğini görüyoruz. Bu eseri iftiharla anarım. Köy Enstitüleri teşkilâtı büyük bir adımdır, köy, kır terbiyesini yükseltmek, geliştirmek amacını güden Enstitüler, hakikaten büyük bir teşebbüstür. Yurdumuzun % 80'i köylü olduğuna göre bu terbiye sisteminden ne büyük faydalar temin olunacağını söylemek zayıftır.

Geçen devredeki müfettişlik vazifemin icabı bu enstitüleri tetkik fırsatını elde etmiştim. Gördüklerim bende çok büyük tesirler

uyandırdı. Az bir zaman sonra köy okullarımızın, sağlam bir Türk medeniyeti unsurlarını yetiştireceğine iman ettim.

Bu ciheti böyle kabul etmek inşirahını duyduğum halde kasa-ba ve şehirler maarif sisteminin bu gayeye doğru yürüyemediğini ve hâlâ akademik tarzda bocaladığını söylemek lüzumunu da arzedirim.

Umumî kültürümüzün bu halleri Maarif Şûralarında mütehas-sıslarca tetkik olunmaktadır. Bu tetkiklerin bir an önce bitirilip maarif sistemimizin hayatî realitelere tamamiyle uygun tarzda getirilmesini temenni ederim. Ben burada daha ziyade beden kültü-rü, hayat kültürü ve biraz da bedîî kültür hakkında bir iki müta-lâada bulunmak isterim. Umumiyetle beden kültürü, genç bünye-lerin tamamiyle inkişafını, gelişmesini kolaylaştıracak bir sistem haline girmeli ve (kuvvetli bünyelerde, kuvvetli seciyeler, kuvvetli iradeler yaşar) hakikatı gözönünde tutularak kuvvetli bünyeler ye-tiştirilmesi gayesi takip olunmalıdır. Şu halde terbiyede en önde gelen fonksiyon bünyeyi kuvvetlendirmek, çevikleştirmek gürbüz-leştirmek olacaktır. Maarif alemimizde bir aralık jimnastik ve şim-di beden terbiyesi denilen iş nasıl telâkki olunmalıdır? Beden ter-biyesi bütçesinde bu meseleye dair kısaca mâruzatta bulunmuş-tum. Burada biraz daha tevsiatta bulunacağım. Şimdiki telâkkile-re - ki bir çok yerlerde bunun neticeleri görülmüştür, Sokol Qotte gibi - jimnastik veya beden terbiyesi bir takım ruhsuz suni ekzer-sizler değil fakat vücudun en tabîî en lüzumlu hareketlerinin me-totla terbiyesi gibi canlı bir harekete ve idman manzumesi şeklin-de girmelidir.

Artık eski telâkkilere kapılarak jimnastik mektep dersi değil, bünyenin, ruhun açılması, sınırların muvazenesi için her gün ifa-sı lâzım olan ve âdeta ibadet gibi ciddi bir vazife olmalıdır. Bina-enaleyh natürel vücut hareketlerinin ayarlanmış cihetlerini her gün mektebe giderken yaptırmalıdır ve bunun için de karma karı-şık pahalı âletlere, mükellef jimnastik salonlarına ihtiyaç yoktur. Meselâ canbazlığa alıştırmak değil, hilkatın insanlara öğrettiği ta-bîî hareketlerin muntazam ve mütemadi surette geliştirilmesi ve kuvvetlendirilmesinden ibarettir.

Şu halde :

1. Programlardan hiç olmazsa her gün yarım saat fedakârlık ederek müsaitse sınıfta, orada olmazsa koridorda bu tabîî beden hareketlerini yaptıрмаğa zaruret vardır. Öğretmenlerin bu suretle

terbiye edilmesi lâzım olduğu gibi her mektepte idman mübassırı bulundurulmalıdır.

2. Haftada bir defa mı? İki defa mı? Bahçede çocuklara tabur halinde toplu yürüyüş hareketleri yaptırılması lâzımdır.

Hepimiz görürüz arkadaşlar; ihtifaller olur, nerede? İstanbul'da, İzmir'de. Buna mektep talebesi de gelir. Zavallılar geçmesini bilmezler.

Nakiye ELGÜN (Erzurum) – Bilirler, bilirler pekâlâ bilirler.

Galip Bahtiyar GÖKER (Devamla) – Bilmezler; Çünkü idman yaptırılmamıştır. Biçâreler yürümeği beceremezler. İdmanları yoktur. Maarif programlarında bu idmanlar yaptırılmaz. Maarif programına bu cihet konmamıştır. Şu halde haftada bir mi olur, iki mi olur, mektebin avlusunda talebe tabur halinde asker gibi geçmeği öğrenmelidir. Çocuklarımız gittikçe de büyüyorlar, ihtifallere iştirâk ediyorlar. İhtifallere iştirâkleri bize iftihar veriyor, hoşumuza gidiyor. Fakat idman yapmamışlardır ki, muntazam yürüyemiyorlar.

Yüzme idmanları; Memleketimizin coğrafi vaziyeti itibariyle dört tarafı denizdir. Yurddaşlar içinde yüzme bilenler vardır. Fakat çocuğunun bilmediğini kabul etmeliyiz. Çünkü buna dair bir şey görmüyorlar ki, bu yapılamaz mı? Yapılabilir. Yine memleketimiz coğrafi vaziyeti itibariyle arızalarla doludur. İki, üç saat bir yere gidilirse önümüze bir dere çıkmasın, imkânı yoktur. Bu mesele üzerinde emekli subay arkadaşlardan birisi çok feci bir hikâye anlattı. İstiklâl harbi zamanında kıtasıyla müstacelen bir yere gitmek emri almıştır. Kestirme bir yerden buraya yetişmek için, büyük yoldan ayrılmış, içeriye girmiştir. Fakat önlerine bir dere çıkmıştır, dere o kadar akıcı değildir. Fakat geçit yerini bilmiyorlar, yüzme bilmiyorlar, bu suretle hayli zayıat veriyorlar. Nihayet kıtayı durdurmaya mecbur olmuşlar ve orayı bilen bir köylü bularak suyun geçidini öğrenmişler ve ancak bu suretle karşıya geçebilmişler. Yüzmeyi pissin olmadan da öğrenmek kabildir. Bir çok memleketlerde donanmaya alınacak askerleri bile karada kol, beden ve bacak hareketleri yaptırmak suretiyle yüzmeğe alıştırıyorlar. Eğer pissin olursa daha iyi, fakat olmadığı takdirde yine öğretmek mümkündür.

Seyrüsefer ekzersisleri, medeniyetin bugünkü halinde elzem olmuştur. Karşıdan karşıya nasıl geçilir, otomobil, tramvay gibi yürüyen vasıtalara nasıl bilinir, kalabalık geçitlerde nasıl hareket edilir... Bunlar da öğretilmelidir.

Şaşırmadan sokakdan geçmek ve bilhassa yürüyen vasıtalara binmek, inmek bunlar ufak şeyler değildir. Lüzumlu şeylerdir. Bir çok kazaların tahkikat neticesinde, vasıtayı kullananın ziyade, sokakta gezenlerin ve bilhassa çocukların dikkatsizliği yüzünden vukua geldiği görülüyor.

El melekesini öğretmeğe mecburuz. Mekteplerde bir takım kâğıt oyma işlerinden vesairenden vazgeçerek el becerikliği ve bilek becerikliği öğretmek zorundayız. Bir çok medeni memleketlerde olduğu gibi sanat mekteplerine gidecek çocuğun daha ilk ve orta mektepte çalıştırılması lâzımdır. Hayatta muvaffak olmak için daha ilk mektepten itibaren ders programlarına bunun konulması lâzımdır. Başka memleketlerde ders programlarına girmiştir ve çok faydası görülmüştür.

Bu bittikten sonra şurasını da söylemek lâzımgelir ki, medeni terbiyenin icabı olarak da güzel sanatlar meselesi yani musiki, resim meselesi gibi. Bizde ilk mekteplerde musiki, dersi sınıf öğretmenlerine verilmiştir. Kendilerinin sesi yoktur. Çocuklarla beraber cıyak cıyak bağırır. Çocukların kulakları berbat olur. Orta mekteplerde gördüm. Müzik öğretmenlerinden hakikaten musikiyi anlamış, ibda kuvvetleri hâsıl olmuş gençler pek çoktur. Fakat haftada bir saat ders öğretilir. Liselerde ise böyle bir şey yoktur. Çocukların ellerinde bir mandolin tınkır tınkır tınkırtırlar. Musikinin kulak alışıklığı olduğu hepimizin malûmudur. Yalnız mandolin öğrenmekle olmuyor. Bunun çaresi var biraz fedakârlık yapıp her mektebe bir gramofon almalı ve çocukların kulaklarını plaklarla seslere alıştırmalı. Avrupa'da mekteplere radyo koyarak ve radyo idareleriyle anlaşarak bu işi programla yapıyorlar ve muvaffak oluyorlar. Bizde de radyo ile yapılabilirdi. Radyo olmıyan yerlerde gramofonla iyi üstadlar tarafından seçilmiş güzel parçalar çalınarak çocukların kulaklarını terbiye edelim. Kulak nefasetini vermeğe çalışalım. Yoksa bizim yaptığımız gibi bağırta, bağırta musiki öğretmeğe çalışmak büsbütün musiki zevkini onlarda kaybetmek demektir. Millî havalı öğretmek lâzımdır, millî havalı çok müessirdir ve hakikaten çocuklarımıza öğretilecek çok güzel şeyler vardır. Fakat bunları iyi öğretmek lâzımdır. Bir zamanlar radyoda millî havalı öğretmek için bir saat koymuşlardı. Fakat bu program çok metod-suz yapıldığı için kaldırılmıştır ve kaldırmakla da iyi etmemişlerdir. Maarif Vekâletinin bunu öğretmesi lâzımdır. Çünkü yedi yaşında çocuklarımızı oraya veriyor on yedi yaşına kadar yani on sene kalıyor. Tabii bedii zevkini okulda öğrenecektir.

İkinci bahsedeceğim nokta; sanayii nefiseden olan resimdir. Bizde resim çok zayıftır. İlk mekteplerde sınıf muallimi ne biliyorsa onu öğretmekle kalıyor. Mamafî talebe içinde güzel karihalar vardır, nitekim vazifem esnasında Manisa'da görmüştüm, talebe içinden bir tanesinin orada yaptığı resmî musabakaya koymuşlar, Jüriye gösterilmiş, ikinciliği kazanmış. Talebe içinde böyle yetişen olur ve belki çok büyük istidatlar keşfolunur... Onun için bendeniz diyorum ki, musikide kulağı terbiye ettiğimiz gibi, sanayii nefisenin bir şubesi olan resmi ilerletmek için de boya ve göz hafızasını terbiye etmek lâzımdır, sırf resim terbiyesi için estetik şekilde yapılmış, tablolar vardır. Bunlara daima çocukların gözlerini alıştırmak çok faydalı olur. Çok defa görmüşümdür, bazı talebe basit resimler karşısında şaşırıp kalmıştır, bir şey anlamamıştır. Çünkü gözünde bu terbiye yoktur. Hülâsa : Bir kere jimnastik programı zayıftır, meslekî, terbiye, kültür estetik dediğimiz şey de mekteplerimizde çok zayıftır. Musiki ilk mekteplerimizde çok fenadır, hattâ bu dersi kaldırmak lâzımdır. Çocukların kulaklarını böyle falsolu seslerle doldurmak daha zararlıdır, ses lezzetini kaybettirmekte mâna yoktur. Bunu bir kaç mektebe inhisar ettirmek üzere hiç olmazsa falsosuz keman çalacak bir musiki muallimini beraber vermek zaruridir. Bu meseleyi Türkiye Cumhuriyeti nazarı itibare alarak bu vazifeyi halkevlerine vermiştir. Fakat bu terbiye disipline bağlanmalıdır. Hiç olmazsa solfeji doğru dürüst, basit şekilde ve muntazam sesle türkülerimizi havaları söylemeye alıştırmalıdır.

Bunları söylemekten maksadım bir temenniden ibarettir.

Beden Terbiyesi bütçesi konuşulurken, bu hususta; bazı beyanatta bulunmuştum, ve Maarif Vekili arkadaşımız da bu mâruzatıma cevap vererek bu meselenin esaslı bir programla geleceğini vait, buyurmuşlardı, ben de bu vaitten cesaret alarak arz ediyorum. Her halde beden terbiyesi dediğimiz esasları nazarı itibare alarak kültür, estetik dediğimiz musiki ve resim de bu esaslar dairesinde ve terbiyeyi bir şekilde mekteplerde öğretmek zarureti vardır. Çünkü çocuk ne öğrenirse mektepte öğrenir ne alırsa mektepten kapar. Bunda her halde fayda vardır. Bütün bu noktaları esaslı bir surette Muhterem Vekilimizin nazarı itibare alarak bilhassa cevaplandırmasını rica ediyorum.

Bunları arz ettikten sonra bir meseleye daha müsaadenizi rica edeceğim; o da gıda meselesidir. Malûmu âliniz arkadaşlar, mekteplerde gıda meselesi çok mühimdir. Hükümet okutulan leyli mekteplerdeki talebelerin gıda meselesine esaslı bir surette ehem-

miyet vermektedir. Fakat bütün bu masraflara rağmen çocukların iyi gıda alamadığı anlaşıyor. Eksiltme ilânlarından anlıyoruz ki, Hükümet gıda maddelerini bol bir şekilde vermektedir. Fakat birçok mekteplerde görüyoruz ki, bu yemeklerin bir kısmı artıyor. Halbuki iştahattan müteşekkil olan delikanlılardan yemek artar mı? Demek ki yemekler onların istediği şekilde iyi pişirilmiyor.

Bunda da âmil mektep müdürüdür. Şikemperverse kendi zevkine göre yemek pişittirir, değilse uğraşmıyor, çocuklar da yemiyor. Ben hiç bir yerde bunun araştırıldığını görmedim. Niçin yemiyorlar, diye sorunca istemiyorlar cevabını aldım. Bu ne demektir? O yaşta insan yemekten kaçır mı? Yemek ondan kaçmalı. Niye olmuyor? Çünkü yemek iyi pişirilmemiştir, kimse meşgul değildir. Bendenizce bu işlerle meşgul olmak üzere başka yerlerde yapıldığı gibi; birer mutfak müfettişi tayin etmeli. Buna ne dersiniz deyiniz; ister aş müfettişi, ister yemek müfettişi. Fakat bu lâzımdır.

Yemek meselesinde, mektep yaşlarındaki çocuklar üzerinde çok hassas olmalı, talebe iki buhran içindedirler. Bülûğ devreleri vardır, bir de imtihan meselesi mevcuttur. Bu buhranlar neticesinde de talebe hem ruhan hem de bedenen büyük sademeye mâruzdurlar. Bu sademe ancak gıda ile karşılanır. Bu da ot gibi gıda kuvveti az şeylerle temin edilmez. Bunun usulü vardır, mütehassısları bilir. Her halde başka yerlerde tatbik edildiği gibi bu işler için müfettişler tâyin etmek lâzımdır.

Mâruzatımı şu suretle hulâsa ederim, beden terbiyesi her gün yapılmalıdır.

1. Tabur halinde toplu, 2. Yüzme, 3. Atlama, 4. Seyrüsefer ekzersizleri.

Umumî yerlerde sokaktan geçme, yürüyen vasıtalarla binme ve inme idmanları ilâve olunmalıdır. Bu esaslardan sonra kültür programında şu cihetler olmalıdır :

El melekesi. El işleri dersine verilmesi lâzımgelen istikamet, el kırıklığı, elin salâbeti, elin becerikliliği mümâreseleri olmalıdır. Bunlar herkese, herkese lâzımdır. Cumhuriyetimiz sanat okullarına ehemmiyet vermiştir. Fakat şurası kabul olunmuştur ki, sanat okuluna verilecek talebeyi en evvel ilk ve orta mekteplerde yetiştirmek lâzımdır. Bu itibarla her gün derslerden sonra el işleri için hiç olmazsa bir iki saat vakit verilmelidir.

Bedii terbiye; müziğe, ara, sesi kulak terbiyesine göre hazırlamaktır.

Bu meseleleri iyi bir hale ulaştırmak icabeder. Ümit olunur ki, Maarif Vekili Beyefendinin vaitleri mucibince bu işe yakında bir nizam verilir.

Arkadaşlar bu mâruzatımdan sonra Vekil Beyden şunu da rica edeceğim. Avrupa'ya gönderilen talebenin nasıl seçildiğini ve lisan ve sair müktesebatları hakkında ne derecede bulunduklarına dair malûmat vermelerini rica ederim.

Mâruzatım bu kadardır.

Cemil BİLSEL (Samsun) – Aranızda bulunalıdanberi dikkat ediyorum, kürsüye gelen arkadaşlarımızdan her biri işlerin ya iyi taraflarını belirtiyor, ya daha çok eksik, kusurlu, kötü taraflarını gösteriyor, yahut her ikisini anlatmağa çalışıyor. İyi taraflarının gösterilmesinde fayda vardır. Çalışanları daha kuvvetlendirir ve ilerletir. Eksik tarafları belirtmenin faydası şudur ki, düzeltilir, doğrultulur ve ilerletilir. Her iki yolu takip etmek belki daha elverişli olduğu için ben bu üçüncü yolu ihtiyar ediyorum.

En yaşlı arkadaşlarınızdan birisiyim. Yakın tarihimizin ayrı ayrı devirleri içerisinde yaşamış olmak itibarıyla biraz düne bakarak söz söyleyeceğim. Ben Rumeli ve Anadolu'nun sekiz vilâyet merkezinde okudum. Bunların herbirisindeki mektepler, bugünkü tabirle okullar herhalde hatırlanmak lâzım gelen bir mahiyet arzederler.

İlk girdiğim mektep tek odalı, loş, havası ve ziyası az bir mektepti. Hoca sedirde oturur, arkasında bir falaka vardır ve nihayet okuduğumuz da hep beraber olarak Kuran'dı. Bugün Ankara'da en ileri memleketlerin ilk okullarıyla korkulmadan mukayese edilebilecek okullarımız vardır. Bu yalnız Devlet merkezinde böyle değildir, yalnız büyük şehirlerimizde böyle değildir. Hepsini görmedim, fakat kazalarımızın çoğunda da aynı evsafta ilkokullar vardır. Seçim dairemizin dokuz kazasını arkadaşlarla beraber dolaştık, hepsinde aynı ilkokulları gördük.

Okuduğum orta öğretim müesseselerinden bir tanesinden gayrisi ya bir evdi, ya bir konaktı ve iyi idadilerden sayılanlardan birisinde, hâlâ hatırlıyorum, en büyük salon - gûya - fizik ve kimya lâboratuvarı idi. Kapısının üzerinde de (tahsili kemalât kem âlât ile olmaz) levhası asılı idi. Eksik vasıta ile hakikaten tedris yapılamaz. Fakat bu salonun içinde de bir kaç vasıtadan başka bir şey yoktu. Benim gördüğüm bugünkü liselerimizin herbirinde bugün fizik için, kimya için ayrı ayrı dershaneler, lâboratuvarlar vardır. Ayrı ayrı tedris levazımı vardır.

Darülfünunumuza geliyorum : Meşrutiyet devrinde tam bünyesini alan Darülfünun tıptan gayri bütün fakülteleriyle bir aralık mülkiye mektebini de içine alarak, nihayet bir konak olarak yapılmış olan Zeynephanım konağında toplanmıştı. Bugün buradan verilen kararlarla İstanbul'un, hence en güzel binası Üniversitedir ve gene kabul buyurduğunuz kararlarla Üniversiteye yeni yapıp 18 bina eklenmiştir. Gene buradan çıkan bir kanunla yanan bina yerinde İstanbul'un en güzel ve en büyük binası olacak 20 enstitünün temelleri yükselmiştir.

Öğretim işini ellerine alanlara bir göz gezdirelim : Bizim zamanımızda bize öğretenler tam mânasiyle devşirme usulü ile gelirdi. Hocalarımızın içinde mülkiyeliler vardı, subay ve kurmay subaylar vardı. Medreseden veya darülmualliminden çıkmış sarıklı olanlar vardı, kendi kendine yetişmiş olanlar vardı. Bugün öğretmenlik bir meslektir ve zannediyorum ki, şerefli ve itibarlı bir meslektir. Çünkü her yıl aranızda bu meslekten gelenlerin sayısı çoğalıyor ve zannediyorum ki, Büyük Meclis de kendilerinden istifade ediyor. Maarif, memleketin kalkınması işini bugün elimize verilen bütçe ile de görüyoruz; bir kaç hafta evvel Maarif Vekilinin de burada izah ettiği üzere maarif bütçesi 62,5 milyon liraya balığ olmuştur. Bunu, memleketin mânevi ve maddî kalkınma işinde en büyük rolü oynayacak bir müesseseye verilmiş olmak itibarıyla, ilk sözümü söylerken memleket önünde şükranla anmayı bir vazife saydım. Memleketin Yüksek Meclisten verilen kararlarla öğretim işinde ne dereceye geldiğine bir küçük misal vermek için - üniversiteye ait olmıyan - bir olayı söyleyeceğim. Tam 99 yıl önce ilk darülfünunu yapmaya tanzimatçılar karar verdikleri zaman Darülfünun binası için Avrupa'dan bir mimar getirmişler ve 17 sene buna yüksek paralar vererek çalıştırmışlardır. Süleymaniye'yi, Yenicami'yi, Selimiye'yi, kendi mimarlarına yaptıran Türk milletinin, kendi üniversitesini yapmak için Avrupa'ya müracaata mecbur kalması ne kadar düşmüş olduğunu göstermesi itibarıyla mânalıdır. Şimdi ise temellerini attırdığı yeni İstanbul'un en büyük binası olacak ve enstitülük binamızı şimdi iki Türk profesör mimar yapıyor. Bu Cumhuriyet devrinde irfana verilen himmetin canlı bir misalidir. İster Maarif Vekâletimizin ve onun başında Hasan - Âli Yücel'in himmetiyle olsun ve onun seleflerinin yardımı ile olsun, ister burada ilk program nutkunu - biz dinlemedik, fakat dışarıda işittik - ilk program nutkunda, «sanatı, toprağı, tekniğı sadece bilginin emrine koyacağız» diyen Başvekil Şükrü Saracoğlu'nun eseri olsun, ister on dokuz yıl

evvel bu kürsüden Cumhuriyetin ilme ve ilim adamlarının telkinlerine dayandığını söyleyen Millî Şefin eseri olsun ve nihayet ister Türk'ün kültür seviyesini en ileri milletlerin seviyesinin üstüne çıkmayı amaç olarak gösteren Atatürk'ün ruhu olsun; bunu memleket tarihinde şükranla anılacak bir hamle ve çalışma olarak söylemek lâzımdır. Şükran, daha fazlasını istemenin bir yoludur. Şimdi de isteklerime geliyorum.

Maarif Vekilimiz bu kürsüde belirttiler ve hepimiz acı olarak biliyoruz ki, Türk milletinin okur, yazar sayısı başka milletlere nispet edildiği zaman, rakamını söylemek istemiyorum, Sayın Vekil burada söylemişlerdi, çok düşüktür. Bir Avrupa Devletiyiz, dünya işlerinde roy oynamak mevkiindeyiz. Bütün halkımızı bu rolü oynıyacak dereceye bir an evvel getirmek mecburiyetindeyiz. Onun için Maarif Vekili ki, bu işi bütün önemi ile üzerine almıştır, bize bunun rakamlarını ve buna varma çarelerini göstermiştir, bilhassa göğsümüzü kabartan Köy Enstitüleri bu meyandadır. Fakat hangi senede bu gayeye varabileceğimizi anlatmamışlardır. 40 bin köyümüz vardır, 10 bin köyümüz ancak okumaktadır. Diğerleri ne vakit okula kavuşacaktır? Köy Enstitülerinden çıkan bu hocalar bütün köylerde ne vakit işe başlayacaklardır? Hangi okumaz, yazmaz vatandaşımız kalmıyacaktır. Bunu bir plânla bize kesin olarak getirmelerini ben çok faydalı görürüm.

Teknik öğretime ait bir şey söylemiyeceğim. Çünkü hamlesini almıştır. Şükranla görüyoruz ki, ilerlemektedir. Yalnız seçim daireme ait olmak üzere bir dilekte bulunacağım. Samsun'un millî tarihimizde önemli bir yeri vardır. Yalnız memleketin ticaret hayatında, istihsal hayatındaki yeri önemli değildir, aynı zamanda millî tarihimizde de önemli bir yeri, bir durumu vardır. Buraya, bu 19 Mayıs diyarına vâdedilen ve nüveleri de kurulmuş olan Ticaret Lisesi, Sanat Enstitüsü, ve Kız Enstitüsü bina beklemektedir. Müdürleri ile orada iken görüştüm. Bir kaç yerde vazife görmüş olan müdür, Samsun'da gördüğüm hevesi ve kabiliyeti hiç bir yerde görmedim dedi.

Bunlar bir ilkokulun bodrum katında güçlkle çalışarak iş yapmağa uğraşmaktadırlar. Bu itibarla Sayın Vekilimizden Samsun için bu üç müesseseyi biran evvel temin etmelerini rica ederim.

Yüksek öğretim üzerinde bir iki kelime ile maksadımı arzedeceğim. Cumhuriyetin kuvvetli bir el ile tuttuğu ve bugüne kadar ilelettği üniversite Cumhuriyeti memnun edecek çalışmalarına de-

vam etmektedir. Fakat hocalarının, talebesinin ve bina durumunun eksiklerinin biran evvel tamamlanması da memleketin vazifesidir. Hocalar için kendilerini tamamiyle ilme verme şartlarını temin etmek lâzımdır. Kariyer Akademik Kanunu iki senedir hazırlanmaktadır. Bu kanunun bir an evvel gelmesi halinde maksada uygun olup olmayacağını göreceğiz, o zaman ona göre söz söyleriz. Yalnız iki yıldanberi Maarif Vekâletinin hazırlamakta olduğu bu kanunun Büyük Millet Meclisine geldiği zaman Büyük Meclisten çabuk çıkarılmamasını, dilerim. Üzerinde ta ki faydalanabileceğimiz her ses duyulabilsin. Bina durumu da yükselen 20 enstitülük bina ile bugün için tamamlanmış gibi olacak. Fakat talebe artışı önünde üniversite hergün ıstırap altındadır. Ben on bir binde bıraktım. Talebe mevcudu bu yıl on iki bini aşmıştır. Bu adedi okutmak için yerimiz yoktur, vesaitimiz yoktur. İster istemez tedrisatın seviyesi düşmektedir. Bunu telâfi etmek için yapılan bütün gayretlerin nihayet tesiri nisbî olabilir. Beş yıl evvel Maarif Şûrasında talebenin tahdit edilmesi lüzumunu, hiç olmazsa kimya ve tıp için ileri sürdüğümüz için bu, yavaş yavaş kabul edildi ve nihayet üç sene evvel kimya için, iki sene evvel de tıp, eczacı, dişçi için kabul edildi. İki bin kişinin bir dershanede ders okuması talebinin ve memleketin lehine değildir. Bu itibarla diğer müesseseler için de ya tahdit etmek, yahut yeni bina yapmak mecburiyetindeyiz.

Talebemiz, onların hizmetinde uzun müddet kalmış bir insan sıfatıyla arz ediyorum ki, dünyanın en iyi talebesidir. Yeter ki, karşılarında yalnız dimağlarına değil ruhlarına da hitap etmeği bilen, hâkim olmağı bilen hocalar olsun. (Bravo sesleri). Bu itibarla hocalarımızı bu kuvvette temin etmek, bu kuvvette tutmak mecburiyetindeyiz. Talebemize de çalışacak yer ve nihayet her memlekette olduğu gibi bir yurt yaptıрмаğa mecburuz. Bu yurt münasebetiyle Partimiz değerli Genel Sekreterinden burada bir ıstırhamda bulunuyorum. Sayın Vekilimiz ile beraber bir yurt binası teminatı almıştık. Plânları yaptırılmış, tahsisatı hazırlanmış ve İstanbul Belediyesi de arsasını vermişti. Fakat talip zuhur etmemesinden geri kaldı. Bu yüzden hâlâ talebe buna erişememekten ıstırap duymaktadır. Bu ıstıraplarına nihayet vermek için Partimizin, bilhassa İstanbul Talebe yurdunu temin etmesini rica edeceğim.

Demin 62,5 milyonu şükranla karşılamıştım. Bu münasebetle Sayın Celâl Bayar'ın iki gün önceki bir sözünü hatırladım. Ordu muza ne lâzımsa verelim dediler. Haklı bir mütalâada bulundular. Elbette verelim. Çünkü memleketi dış düşmana karşı daima ordu

müdafaa eder. Büyük Meclis ve onun Hükümeti bunu bildiği içindir ki, ordusundan hiç bir şey esirgememiştir. O fikirden mülhem olarak ben de rica ediyorum ki, çocuklarımızı yetiştirecek olan, iç düşmana karşı, cehalete karşı bizi koruyacak olan maarifimize de çalışmak için daha milyonlar verelim. Çünkü hepimizin, her birimizin çocuklarımızı okutacak ve yarınımızı koruyacak ve kurtaracak odur. (Alkışlar).

Gl. Eyüp DURUKAN (Hatay) – Muhterem arkadaşlar; intihap dairem olan Hatay vilâyetinin maarif bakımından durumu hakkında bazı mâruzatta ve bilvesiyle Sayın Maarif Vekilimizden bu vilâyet için bazı temennilerde bulunmak maksadiyle bu kürsüyü işgal etmiş bulunuyorum. Hepimizin malûmu olduğu üzere ana vatanın bu feyizli parçası 20 sene gibi uzun bir zaman yabancıların işgali altında kalmıştır. Bu yabancı işgal kuvvetleri bu feyizli toprak evlâtlarının maddiyat ve mâneviyatı üzerinde tahribat yapmak istemiş ve ne kadar istemişse o kadar oradaki halkta kanlarındaki asıl Türk duygusuyla memlekete bağlılıklarını muhafaza etmiş ve bu uğurda maddi ve hayati fedakârlıklarda bulunmuş ve nihayet Hükümetimizin de gösterdiği celâdet sayesinde bu parça düşman işgali altından kurtulmuştur. Fakat gerek işgal ve gerekse işgale takaddüm eden saltanat devrinde buradaki halkın bir kısmı esasen Türkçe konuşmuyorlardı ve bugün de az da olsa bir kısım halk henüz bizim dilimizi lâıykı ile konuşamıyor. Dil birliği olmayınca şüphesiz ülkü birliği de olamaz. Bunun için maarifimizin burada diğer vilâyetlere nazaran daha fazla olarak iki meseleyi nazarı dikkate alması lâzımgeliyor. Birisi, tahsil çağında olan vatan evlâtlarını maarif nimetiyle nimetlendirmek, ikincisi de Türkçe konuşmayan ve miktarı az da olsa bu vatandaşlara Türkçe lisanı öğretebilmek imkânlarını temin etmektir. Bu Türkçe konuşamıyan halkın Türkçe öğrenmeye heves ve gayreti de fevkalâdedir. Askere gitmiş ve gelmiş olanlar mükemmel Türkçe konuştukları gibi hâlen mektebe devam eden küçük çocuklar da mükemmelen Türkçeyi konuşuyorlar. Fakat bunların daha fevkinde olan yaşlılar ile mektebe gitmek nimetini iktisap edemiyenler maalesef Türkçe konuşamıyorlar. İntihap dairemizi gezdiğimiz zaman gördük ki, Türkçe konuşamıyanların da Türkçe öğrenmek için talep ve arzuları çok büyüktür. Hattâ ortodoks bir arap köyüne girdiğimiz zaman bizi karşıladılar ve ilk istedikleri mevcut olan mekteplerini göstererek öğretmen oldu. Öğretmenimiz yoktur dediler. Bugün Hatay vilâyetinde 53 866 tahsil çağında çocuğumuz vardır. Bunların ancak 14 744'ü

mektebe devam edebiliyor. 39 132'si mektebe gidemiyor. Sebebi, hepimizin bildiği gibi ikidir : Birincisi öğretmen, ikincisi de mektep binası. Gerçi Hükümetimiz ve Sayın Maarif Vekilimiz bu vilâyetin hususiyetini nazarı dikkate alarak 1943 bütçesine 100 bin ve 1944 bütçesine de buna ilâveten daha 60 bin lira gibi büyükçe bir parayı bu vilâyetin Maarif bütçesine ilâveten tahsis buyurmuşlardır. Fakat bu derakap buradaki tahsıl çağındaki çocukları istiap edecek kadar mektep yapmak ve Türkçe konuşamayanlara Türkçe öğretecek kadar tesisat vücade getirmek için kâfi değildir. Herhalde bu istikamette daha cezri, daha amelî teşebbüslere girişmek lâzımdır. Gerçi okullara ilâveten Türkçe lisanını öğretmek için Ulus dershaneleri açılmıştır. Bu Ulus dershanelerine de kayden 3287 kişinin devam ettiği görülüyorsa da bizim bilfiil gördüğümüze nazaran bu maatteessüf semereli bir surette yürümüyor ve lâyiki ile devam edilemiyor. Çünkü buraya öğretmen olarak gelecekle. Bunu bir ilâvei hizmet olarak telâkki ediyorlar. Böyle olmakla beraber yine bu Ulus dershanelerinin taaddüd ettirilmesi ve buralara devam ettirilecek öğretmenlere fazladan ya maaş veya herhangi bir ikramiye vermek suretiyle maddi rağbetlerini de celbetmek zarureti vardır. Bundan başka yine Eti Türk vatandaşlarımızın kesafetle bulundukları iki mıntaka ki bunların Türkçeleri zaif ve Türkçe konuşamayanları çoktur, biri Süveydiye diğeri Arsus mıntakasıdır. Burada iki yatılı mektep kurulması evvelce düşünülmüş ve bunun için de bir miktar tahsisat ta verilmiş, ve bir adım atılmıştır, fakat henüz bu ilerlemiş ve hasılâ verecek vaziyete gelmemiştir.

Bu hususta da Maarif Vekâletimizin himmetlerini ayrıca rica ediyorum. Bu vilâyetin öğretmen ihtiyacı nazarı dikkate alınarak geçen sene bu vilâyete 65 öğretmen ilâveten verilmişti. Teşrinievvelde gezdiğimiz vakit öğrendiğimize nazaran bu 65 öğretmenden o vakit yalnız 28'i vazifelerine iltihak etmiş ve diğerkleri gelmemişlerdi. Bugünkü vaziyeti bilmiyorum. Fakat tahmin ederim ki bunlar tamamen iltihak etmiş değillerdir. İltihak etmiş olsalar dahi yine vilâyetin öğretmen ihtiyacını tatmin edecek vaziyette değildir. Sayın Maarif Vekilimizden ve Maarif Vekâletindeki alâkalı arkadaşlardan bu vilâyetimizin hususi halini nazarı dikkate alarak bu hususta bir parçacık daha fazla himmet etmelerini rica ediyorum.

Okul binalarına gelince; bazı köyler kendileri şahsi teşebbüsleriyle bazı okullar vücuda getirmiş, bazı eskiden kalmışlar ve bazı yeni yapılanlar da vardır. Fakat bu da kâfi değildir. Bu okul binalarından üç tanesi, ikisi İskenderun'da, biri Dört Yol'da olmak üze-

re üç okul da asker tarafından henüz işgal edilmektedir. Maarif ve Millî Müdafaa Vekillerinden huzurunuzda tekrar rica ediyorum, hiç olmazsa bu üç okulun da Maarife verilmesine ve mektepsizlik yüzünden sokaklarda dolaşan bir miktar daha vatan evlâdının bu binalarda maarif nimetinden feyz almalarına yardım etsinler.

Antakya'da bir kız lisemiz vardır ve öğretmenleri, müdürü canla başla çalışıyorlar. Fakat lisenin fizik, kimya ve tabiiye laboratuvarları yoktur ve yine Antakya'da bir erkek lisesi vardır. Bunun da laboratuvarlarından istifade etmek imkânı yoktur. Çünkü bu lisenin laboratuvarının malzemesi noksan olduğu gibi yeri de fevkalâde dar ve hattâ erkek lisesine de kâfi gelmemektedir. Bunun üzerinde görüşürken kız lisesi müdiresi kız lisesinin laboratuvarını teçhiz edilebilmesi ve mütevazi bir şekilde de olsa bir laboratuvar vücade getirebilmesi için lüzumu olan malzemenin ve vesaitinin nerelerden temin edilebileceğini ve hangi mekteplerden nelerin almak imkânı olacağını ve bizzat giderek bunları tedarik edebileceğini söylediler. Eğer vekâlet müsaade ederse bunu temin edeceklerini vadettiler. Eğer muvafakat buyururlarsa bu hususu da lûtfetmelerini rica ederim.

Gerçi bunun binasının da bugünkü şeraiti temin edebilecek şekilde değildir. Fakat mademki bu kadar talebe toplanmıştır. Bunların fizik, kimya ve tabiiye üzerinde laboratuvarda görmeleri elzem olan dersleri görmelerine imkân vermek lâzımdır.

Hatay vilâyetimiz hakkındaki bu mâruzatımdan sonra, Sayın Maarif Vekilimiz memleketimizin sanat ve hasseten harp sanayiini ilgilendiren yüksek fen mektebi hakkında geçen sene bazı vaitlerde bulunmuşlardı. Bunu kendilerine hatırlatır ve bunlardan neler yapılmıştır ve ne kadar ilerlenmiştir? Bu hususta da bizlere malûmat lûtfederlerse çok yerinde olacağını arz ederim.

Bundan sonra sanat okullarına geliyorum; kendilerinin verdikleri kıymetli malûmat arasında bu mekteplerin memleket dâhilinde 23 adede bâliğ olduğunu beyan buyurmuşlardı. Hakikaten şayanı şükrandır. Bunun adedi günden güne artıyor ve daha da artması lâzımdır. Çünkü memleketin iktisadiyatını yükseltecek umumî sanayi ve harp sanayiî bununla alâkadardır. Bu meyanda bu mekteplerden bir kaçının arzu edilir ki, sanat merkezlerinde tesis edilirse talebelerin oranı sanayiinde tatbikat görmeleri ve daha elverişli daha masrafsız yetişmeleridir. Meselâ Karabük ve Kırıkkale ki, buraları günden güne inkişaf eden sanayi merkezleridir, bura-

larda da birer sanat mektebi açılırsa bunun bir defa şu faydası vardır ki, orada çalışan işçi orta evlâtları bu mekteplerde sanat tahsil yapacakları gibi kendilerini de oralara bağlayacaklardır. Avrupa fabrikaları hepinizin bildiği gibi amelesi ve işçisiyle şöyle iftihar eder; Benim fabrikamda üç kuşak, dört batın işçi vardır, usta vardır, teknisiyen vardır. Yani bizde de sanat mekteplerimiz sanayi merkezlerinde kurulursa babadan evlâda sanat intikal etmiş olacağı gibi oradaki işçi usta ve teknisiyen evlâtlarını da oraya bağlamış ve daha kolay ve Maarif için belki daha ucuz bir mektep vücude getirmek ve tahsil ettirmek imkânı elde edilmiş olacaktır. Bu mektepler hakkında da Sayın Vekilimizin malûmat verir ve bu sene neler yapmak istediklerini ve bu 23 mektebe nerede ve nelerin ilâve edileceğini beyan buyururlarsa çok minnettar kalacağımı yüksek huzurunuzda arzederim.

Emin Aslan TOKAD (Denizli) – Sayın arkadaşlarım, bütçenin heyeti umumiyesi konuşulurken Hükümetin icraatını takdir etmiş ve güvenimi bildirmiştim. Takdir edilmesi icabeden hususatin takdirini yaptıktan sonra düzelmesini istediğim bazı mevzular üzerinde de tenkitlerimi ve mütalâalarımı daha sonraya bırakmıştım. Binaenaleyh Maarif Vekâleti bütçesi münasebetiyle Maarif işleri hakkındaki mütalâalarımın takdir kısmını ilk başta yapmış olduğumu hatırlattıktan sonra, mütalâalarım geçiyorum, benden evvel söz alan arkadaşlarımın bir kısmı mütalâalarımın hemen hepsine temas ettiler. Bu itibarla ben bu mevzuların tafsilâtına girmek istemiyorum. Yalnız ilk tedrisat işinin bugün Vekâletten hemen hemen vilâyetlere bırakıldığını görüyoruz. Binaenaleyh ilk tedrisatta çalışan arkadaşlarımızın maaşlarının, tekaüdiyelerinin müvazenei umumiyeye alınması işinde ben de arkadaşlarımın mütalâalarına iştirak etmekteyim. Orta tedrisatta ise yine arkadaşlarımın temas ettiği gibi talebenin disiplin ve âdabı muaşeret bakımından kifayetine tatminkâr bulmuyorum.

Bu itibarla orta okullarda gerek öğretmenler, gerek öğrenciler arasında bilhassa disiplin mefhumuna ehemmiyet verilmesi hususunda Maarif Vekilimizin dikkat nazarlarını celbediyorum :

Şimdi dairei intihabiyeme ait bir temennide bulunacağım : 1939 senesinde Maarif Şûrasınca muhtelif yerlerde yapılacak orta okulların listesi yapılmış ve bu meyanda Denizli'nin Acıpayam ve Buldan kazalarında da birer orta mektep yapılması kararlaştırılmıştı. 1939 senesindenberi bu mevzuun Vekâletçe takip edilmediğini görüyorum : Binaenaleyh mahallince yapılacak bu okulların

yapılması hususunda başka sahalarda olduğu gibi bizim vilâyeti-mizin bu iki kazasında da Vekâletin alâkadar olmasını rica ediyorum, bir de son nümâyış ve taşkınlıklar münasebetiyle mâruzatta bulunmak isterim. Bizim neslimiz meşrutiyet senelerinde teşekkül eden Türk ocaklarının muhitinde yetişmiş ve az çok Türkçülük mefhumuyla istinas peyda etmiş bir zümreyi ihtiva etmektedir. Binaenaleyh millî kültür mefhumu bakımından bu istinas ve cereyanı biraz da tabîî görmek lâzımdır. Bugün ırkçılık, turancılık, komünistlik memleketimiz için tehlike arzetyekte olduğu tezahür ettiğine göre ve zaten bu meseleyi Kemalizm akidesi esasından halletmiş olduğuna göre artık bu dâva halledilmiş demektir. Bu bakımdan esasen bizde milliyetçilik mefhumu yalnız bugünkü Cumhuriyet sınırlarımız dâhilinde kültür bakımından yükseltir bir mefhum olarak ilmî sahada almaktayız. Binaenaleyh kültür bakımından Türkçülüğü kendisine şiar edinmiş ve bu bakımdan «ne mutlu Türküm diyene» tezini kabul etmiş ve hiç bir suretle yabancı kaynaklardan herhangi siyasi, içtimai bir insiyatif almamış bir vatandaşın da akademik mahiyetten ileri geçememiş ve geçemeyecek olan içtimai akidelerinden dolayı muahaza ve mesul edilmesine de mahal ve lüzum yoktur.

Nitekim aynı şekilde insanlığı sosyalistliği kendisine şiar edinmiş bir vatandaş da, Türk câmiasını da içine alan insanlığın sadeti için kafa ve fikir yormasına mâni olmağa da mahal ve lüzum yoktur. Bunlar içtimai doktrinler ve fikirler olarak ancak neşriyat âleminde ve kütüphanelerde görünüp tetkik edilebilir. Devletin resmî müessese ve işlerine sokulmamalıdır. Bir Türk gencinin geniş tefekkür ufuklarına herhangi bir taassup galeyanı ve tesiriyle hudut çizmek bence de doğru değildir. Ancak bu Türk mütefekkirlerinin yabancı kaynakların siyasi tesirlerine alet ve mâkes olmaları da şarttır. Binaenaleyh, son günlerdeki olay ve nümâyışlerin ancak bu bakımdan mütalâası icabeder. Bunların içerisinde bile-rek veya bilmiyerek yabancıların müdahalesi ile hareket edenler varsa tabîî onlar kanunlarımızın takip ve tecziye hudutlarına giren bir zabıta vukuatı olmaktan ileri geçemez, mesele de kapanır gider. Binaenaleyh, meselenin o kadar mübalâgalı bir surette uzatılması her halde memleketin âli menfaatlerine pek de uygun gelmez zannedirim. Aksi takdirde bugün pek muhtacı olduğumuz millî birlik, bu yersiz münakaşalardan müteessir olur ki, hiç bir yurtsever Türkün bunu kabul ve cevaz vereceğini tahmin edemem. Bazı gençler bu nümâyışı Hükümetin telâkkisine uygun gördükleri için yaptık-

ları kanaatinde imişler. Şu halde bu masum, tecrübesiz, temiz genç nümayişçileri, sırf kendi samimî, saf ve temiz duyguları yüzünden asla yabancı tesirlere alet olmadıkları kanaatiyle bu tezahüratı yaptıkları gözönüne alınarak bunların tecziye değil, bu defalık bilâkis afleri cihetine gitmek ve sonra bu gençleri etraflı surette ikaz etmek lâzımdır. Daha doğrusu bu mevzuu artık burada kapatmak, daha fazla münakaşasını sulh ve sükûn devrelerine bırakmak lâzımdır zannındayım. Yalnız uzun zamandanberi okullarda öğretmenler ve öğrenciler aralarında bu gibi münakaşalar ve propagandalar olur da gençler muhtelif istikametlere, muzır cereyanlara tahrik, teşvik edilir de, okul müdür ve öğretmenleri bu gibi müspet ve menfi cereyanları kendi müesseselerinde müsamaha veya himaye veya teşvik ederler de bu muzır cereyandan Maarif Vekâleti nasıl bihaber kalır? Maarif Vekâletinin bu işte, bundan sonra olsun Maarif Vekâletinin bu gibi şayanı teessüf hallere ve hâdiselere meydan vermemesi için hassas bulunmasını bilhassa temenni ederim.

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya) – Arkadaşlar; bu sene ki Maarif bütçemiz, umumî bütçenin yanı âdi bütçenin aşağı yukarı dokuzda birini teşkil ediyor. Bu itibarla maarifimize verilmiş olan bu hususi ehemmiyetten dolayı ferahlık duymamak asla mümkün değildir. Maarifimizde her gün elle tutulur bir gelişme ve inkişaf vardır. Bu sene de bunu görmektediriz.

Ben, umumî mülâhazalara girmeden evvel bir temenni ile işe girişeceğim. Arkadaşlar; 9 sene sonra İstanbul'un fethinin 500 üncü yıl dönümünü inşaallah kutlulayacağız. İştittiğime göre İstanbul'un bu büyük kutlama günü için şimdiden büyük hazırlıklar yapılmaktadır. Hakikaten Türk milletinin ve Türk tarihinin büyük bir dönüm noktası olacak olan büyük hâdiseyi şimdiden plânlaştırmak ve şimdiden gerekli tedbirleri almak çok yerinde olur. Maarif Vekâleti işittiğime göre esaslı tedbirlere girişmiştir. Fakat rica ederim Maarif Vekilinden bu işi bize bir kanun şeklinde getirsin. Ve işe şimdiden lâzım olduğu ehemmiyeti verelim. Çünkü geçirecek zamanımız yoktur. İstanbul'un fethini kutlamak için her sahada yapılması gereken bir çok meseleler vardır. Bunu ehemmiyetle şimdiden nazarı dikkate alalım. Maarifimizin en mühim meselelerinden birisi de müzeler meselesidir. Takdir buyurursunuz ki, bu vatan, Anadolu medeniyetler beşiği ve medeniyetler geçididir. Burada bir çok medeniyetler var. Müzeler teşkilâtına bu itibarla ehem-

miyet vermek lâzımdır. Zannediyorum yakında Meclisi Âliye bu husta bir kanun gelecek. Bu çok yerinde olur.

Yalnız bendeniz Maarif Vekâleti teşkilâtında bulunması lâzımgelen daha iki teşkilâtın bulunmasını cidden lüzumlu görüyorum. Bunlardan biri arşiv meselesi. Bizim İstanbul'da Hazinei evrakımız var. Orası milletimizin bizatihi kendisidir. Bu teşekkül bugün Başvekâlete bağlıdır. Fakat mantıkan bunun Maarif Vekâletine bağlanması lâzımgelir. Ben bunun üzerinde fazla durmıyacağım. Fakat durmak istediğim en mühim mesele vilâyetlerdeki arşiv teşkilâtıdır. Bir çok evrak birikiyor. Bunlar tasnif ediliyor. Mühim, gayri mühim, imkası icabeden veya saklanması icabeden diye bir takım tasniflere tâbi tutulur. Amma bu tasnifler ehli tarafından yapılmaz. Milletimizin tarihi ve istikbalimizin gerçekleşmesi için Devlet muamelâtının bilhassa arşiv teşkilâtına istinat etmesi lâzımdır. Şu halde ne yapalım? Müzeler idaresine bağlı ayrıca bir arşiv teşkilâtının kurulması lâzımdır. Bunun için eleman yetiştirilmelidir. Yani her aklına gelen istediği kâğıdı imha etmek, yahut bu ehemmiyetlidir, bu ehemmiyetsizdir diye bir tasnif yapmak vazifesini üzerine almamalıdır. Tarih Fakültesinden bu maksatla yetiştirilmiş gençlerimiz bilhassa bu arşiv işlerinde pekâlâ istihdam edilebilirler. Bunlardan memlekete çok fayda gelir. Maarif Vekâletinden bilhassa bu meselenin ehemmiyetle nazarı dikkatı rica ederim. Benim başıma geldi. Kasabalarımızdan birinde dolaşıyordum. Yere atılmış bir kâğıt gördüm. İçine bir şey sarılmış. Baktım, 1265 senesine ait. O vilâyetin posta muamelâtını müfredatiyle gösteren bir defterin bir yaprağı, Maliye bunu ehemmiyetsiz diye atmış.

Küçük görmüyorum amma, bir Maliye memuru bu mühim midir? Değil midir? Bunu anlamaz yahut anlamak istemez. Bir zamanlar, hatırlarsınız, nefi Hazine namına memleketin nice mühim evrakını harice satmışsınız. Binaenaleyh bu gibi hallere meydan bırakmamak için arşiv teşkilâtına bilhassa ehemmiyet vermelerini rica ederim.

İkinci bir nokta, bilhassa milli hayatımızı alâkadar etmesi bakımından mühimdir. Folklor teşkilâtına; halk bilgisi teşkilâtına ehemmiyet vermek lâzımdır. Hatırlıyorum, eskiden bir Hars Müdüriyeti vardı. Fakat gayesi, pilânları iyice taayyün etmemişti, geliş güzel hareket ediyordu. Amma Maarif Vekâleti bugün muntazam bir teşkilâta maliktir. Memlekete ve halka ait olan şeyleri derme çatma teşkilâttan kurtarmak ve bunu esaslı bir teşkilâta bağlamak lâzımdır. Yani yalnız Etnoğrafya Müzesi bu işi göremez ve yalnız

halkevleri bu işi göremez. Meselâ Halkevlerinde spor şubesi vardır fakat Devlet teşkilâtında ayrıca bir Beden Terbiyesi Umum Müdür-lüğü vardır. Halk hekimliği, halk sanatkârları, halk edebiyatı ve sa-ire bunların hepsi millî varlıklarımızın ve millî medeniyetimizin bi-rer örneğidir, birer aynasıdır. Fakat maalesef her gün kaybolmak-tadır. Bu hususta esaslı teşkilâtın yapılması ve bu teşkilâtın en iyi yeri olan Maarif Vekâletine bağlanması lâzımdır.

Bir çok yerlerde muhtelif âdetler, itiyatlar, oyunlar halk sporla-rı vardır. Bunları toplamak hakikaten büyük bir iştir. Medeni memleketlerde bunlar için büyük teşkilât yapılmıştır. Bunlar Dev-letten yardım görür ve büyük müzeleri vardır. Binaenaleyh folklo-ra lâzım olduğu kadar ehemmiyet vermek zamanı gelmiştir.

Bu itibarlardır ki yani müzeler teşkilâtımızı takviye etmek haki-katen lâzımdır. Çünkü bu eski eserlerimize vereceğimiz kıymet ka-dar memleketimize ve tarihimize de o kadar kıymet vermiş oluruz.

Efendim, müzeleri alâkadar eden meselelerden biri de demin Sayın Nazım Poroy arkadaşımın temas ettiği türbeler meselesidir. Hakikaten bunlar mimari, tarihî büyük kıymeti haiz olan varlıklar-dır. Amma şunu da ilâve edeyim ki Cumhuriyet devrine kadar tür-belerimiz hakikaten ihmal edilmiş vaziyette idi. Yani türbelerimizi manen ve maddeten kurtaran Cumhuriyet olmuştur. Bunu da iti-raf etmek lâzımdır. Müzelerde bulunmuş bir arkadaşımız sıfatıyla arz edeyim ki her sene imkân nispetinde bir çok âbidelerimiz, bir çok türbelerimiz tamir edilmektedir. Meselâ bugün vücudu ile ifti-har ettiğimiz Bursa'daki Yeşiltürbe hakikaten bir çok himmetle ve büyük fedakârlıkla tamir edilmektedir. Bu kadar büyük bir him-meti Cumhuriyet idaresi göstermiştir. Geçen devirler, eski devirler ihmal etmiştir. İstanbul'da Topkapı sarayı diye bir sarayımız var-dır. Bunun eski halini ve yeni halini bilenler var mıdır? Rica ede-rim gidip görün. Cumhuriyet Hükümeti milyonlar sarfederek bu millî âbideyi Cumhuriyete yakışır bir şekilde tamir ettirmiştir. Am-ma gönül ister ki, bütün eserlerimiz tamir edilsin.

Şahsen rica ediyorum. Maarif Vekilinden; İstanbul'da Nevşehir-li İbrahim Paşa medresesi diye bir medrese vardır, bunun tamire ihtiyacı çoktur. Tarihî kıymeti vardır, mimarı kıymeti olup olmadı-ğını bilmiyorum, herhalde vardır, burayı kurtarmak lâzımdır. Za-ten teşebbüsler de vardır, umumî bütçeden de biraz yardım edil-mek suretiyle burayı kurtarsınlar. Sonra Maarif müzesi mi yapar-lar, yurt mu olur, herhalde burayı kurtarmak lâzımdır.

Şimdi arkadaşlar, neşriyat meselesine geliyorum. Son zamanlarda geniş bir neşriyat varlığı karşısında bulunuyoruz. Cumhuriyet Bayramı yıldönümlerinde Maarif Vekâleti yüzlerce eseri milletin istifadesine arz etmektedir. Bunun için bir diyeğim yok ve bu şayanı takdirdir. Üzerinde hakikaten iftiharla ve önemle durulacak bir meseledir. Fakat benim ricam şu noktada olacaktır. Münevverler için neşriyat yapılsın. Fakat asıl halk kitlesi için ve çocuklarımız için neşriyat yapılmalıdır. Çocuklarımızı sırf para kazanmak için bazı madrabazların eline bırakamayız. Hergün batıp çıkan bazı mecmualar ve çocuk gazeteleri artık Babıali piyasasını ve kütüphane camekânlarını işgal etmektedir. Buna meydan vermiyelim. Bu memleket çocuklarımızın ruhu, çocuklarımızın ahlâkı ve çocuklarımızın kafası ile yaşıyacaktır. O halde memlekete ve bilhassa çocuklarımıza muzır neşriyatta bulunan aileleri kirleten, kötüleyen, rejime karşı sevgi uyandırmayan neşriyata müsaade etmiyelim. Maarifimiz biraz daha himmet etsinler, çocuklarımız için, geniş halk kitlelerine icabeden eserler yazdırsınlar.

Bir de bu neşriyat meselesini bir plâna raptetmek lâzımdır. Ya beş senelik bir plân yapılmalı ve bunda neler yapılacak, ne gibi neşriyat yapılacaktır tesbit edilmelidir. Ayrıca bizim kendi klasiklerimizi de tercüme etmek lâzımdır. Meselâ Evliya Çelebi seyahatnamesi diye bir kitabımız vardır. Belki zevaidi, efsaneleri vardır. Fakat çok kıymetli bir eserdir. Bunu tez elde yeni yazıya çevirmek lâzımdır.

Bir de bir millî tarih ve bir millî coğrafya yazmak zamanı gelmiştir. Tarih Kurumu ile, Coğrafya Kurumu elbirliği yaparak bunu yapsınlar. Maalesef, bu maalesef tâbirini bütün şümülü ile söylüyorum. Bugün millî bir coğrafyamız yoktur. Vaktiyle burada Düyunu Umumiye müfettişliği yapmış olan bir Fransız vardı, adı Vital Duin   idi. Bu zat Turquie D'asie adıyla d  rt be   cildlik bir kitap yazmı  tı. Bazı mal  matı eskimi   olmasına ra  men h  l   bu   yarda bir kitabımız yoktur. Binaenaleyh bir cemiyetle mi olur, ihtisas sahiplerinden bir heyet te  kil ederek mill   bir tarih ve co  rafiya yazmamız lâzımdır. Ziyanı yok, b  y  k eserler olmasın. Fakat derli toplu efradını cami a  yarını m  n   eserlerin yazılması zamanı gelmi  tir. Bu, musabaka ile de olabilir. Yahut bir ilim heyetimiz de yapabilir.

Bir de   unu arz etmeme m  saade buyurunuz, Ayasofya M  zesi var. Burası   imdi bir Bizans m  zesi halindedir. Fakat orada vaktiyle din   levhalar vardı. Ve bunlar hakikaten bizim kendi sa-

natkârlarımızın iftihar edeceği levhalardır. Bilmiyorum hangi el, hangi kırılasi el oradan onu indirdi. Atatürk... Aslâ, aslâ.

Rasih KAPLAN (Maraş) – Bizans eserlerini tebarüz ettirmek istiyorlar.

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya) – Binaenaleyh bunları hakikaten... Tekrar yerine koydurmak çok yerinde olur. Biz 500 senedenberi oraya emek verdik, kendi mallarımızın da orada görünmesini istiyoruz. Bu çok mühim bir mesele olmasa gerektir. Çünkü eser ve levhalar oradan çıkamaz.

Efendim, bazı sınaî müesseselerin yanında çırak mekteplerinin açıldığını gördüm. Bu çırak mektepleri Maarif Vekâleti teşkilâtına bağlı değildir. Halbuki kanun Türkiyedeki bütün Maarif müesseselerinin Maarif Vekâletine bağlı olmasını emreder. Çırak mekteplerinde ne yolda tedrisat yapılıyor, kimler hocalık yapıyor, neler, neler öğretiliyor? Bu bizce malûm değildir. Bu çırak mekteplerine nazarı dikkati celbetmek isterim.

Arkadaşlar bu yıl Maarife verdiğiniz geniş tahsisatın mühim bir kısmı köy enstitülerine verilmiş bulunuyor. 2 - 3 köy enstitüsünü gezmiş bir arkadaşınız sıfatıyla söylüyeyim ki, bu kadar büyük memleket için bu kadar ehemmiyetli ve Türk içtimai hayatı için o derece değerli bir müessese hakikaten az bulunur. Gidin, görün; yüzlerce köylü çocuğu büyük bir imanla yarın için orada yetişmektedir. Bunun için ne kadar emek, ne kadar para, ne kadar himmet sarfetsek azdır. Bu köy çocukları yarın memleketin kalkınmasını temin edecektir. Bunlar dünkü maarif gibi yalnız memur yetiştiren ve yalnız Devlet kapısına muhtaç olan insanı yetiştirmiyor. Orada kendisini köy şiiirleriyle, köy zevkiyle ve bir köy çocuğu olarak memleketi kalkındırmak için birer havari gibi kendisini oraya vakfetmiş insanlar göreceksiniz. Bilhassa yakınınızda bir Hasanoğlan Köy Enstitüsü vardır, gidiniz, görünüz, yürekleriniz ferahla dolaacaktır. Efendim; Maarifin en mühim dertlerinden biri orta öğretim meselesidir. Gene bir defa huzuru âlinize çıktığım zaman arzetmiştim ki, orta öğretim maarifimizin bel kemiğidir. Gönül istiyor ki, orta öğretim de büyük inkişâflar imkânı verilsin. Bilhassa orta öğretimlerde muallim meselesi çok mühimdir. Bu sene Balıkesir'de bir orta öğretim öğretmen okulu açılmasını istiyoruz. Amma acaba bu kâfi midir? Orta öğretim muallimleri meselesi üzerinde çok durmak uğraşmak ve bunlara daha fazla refah imkânını vermek ve orta öğretimi mânen ve maddeten takviye etmek lâzımdır. Çünkü

münevver ve güzideleri yetiştirecek olan bu sınıftır. Binaenaleyh orta öğretime ne kadar ehemmiyet versek yerindedir.

Bir de arkadaşlar, bu vesile ile şu ricada bulunayım. Efendim; orta öğretimde yüz binlerce çocuğumuz okumaktadır. Ve yıldan yılla gelişmeye şüphesiz tabi oluyor. Fakat buraya devam eden çocuklarımız hakikaten himayeye muhtaçtır. Bir çok çocuklarımız eğer orta mektep müesseselerine devam edemiyorlarsa acı olarak söyleyeyim ki, imkânsızlıktan devam edemiyorlar. Çünkü babaları fakirdir, anaları fakirdir vaziyet bir çoklarını müşkül duruma sokmuştur. Buhran vardır şu vardır, bu vardır. Binaenaleyh ortaokula, ilkokula devam eden yavrularımızı himaye için esaslı bir teşkilât yapmak lâzımdır ve esasen Maarif Vekili de bu fikre taraftardır. Ve taraftar olacağını ümid ediyorum.

Arkadaşlar öğretmenler meselesine gelince bu meslekten yetişmiş bir arkadaşınız sıfatiyle arz edeyim ki, Türk öğretmeni daima bu memleketin ilerlemesi için ve inkılabın hakikî bir mürşidi olmak için lâzımgelen her şeyi yapmıştır. Eğer içlerinden bir iki tane sapık adam çıkmışsa bunu bütün zümreye maletmek haksızlık ve insafsızlık olur. Türk öğretmeni mektebe Türk, siperde ve bütün vatan dâvalarında bu memleketin en faziletli çocuğu olmak vasfını hiç bir zaman bırakmamıştır. Onlar sizin itimatınıza, sizin sevginize ve takdirinize lâyık olan bir sınıftır. Bütün çocuklarımız onların elindedir. Binaenaleyh, arkadaşlar, muallim dediğimiz zaman şu veya bu hâdiseden müteessir olarak, şu veya bu hâdiseyi gözönüne alarak onları velevki en ufak bir şekilde de olsa yan bakmak değil, onlara itimat etmek fikrini selbedersiniz, haksızlık olur. (Öyle bir şey yok sesleri, gürültüler). Muallim faziletlidir, muallim sizin itimatınıza lâyıktır. (Gürültüler, öyle bir şey yok sesleri). Eğer yoksa bendeniz hata ediyorum, sözümü geri alıyorum. Eğer yoksa elbette bendeniz de bundan iftihar duyuyorum.

Bir de arkadaşlar, teknik öğretimin kız enstitüleri üzerinde durmak istiyorum. Kızlarımızı medeni hayata hazırlamak ve iyi ev kadını ve iyi anne yapmak için hakikaten kız teknik öğretimleri bilhassa gelişmektedir. Bunu burada şükranla kaydetmek isterim. Maarifimizin gelişmesi karşısında duyduğum sevinç hakikaten büyüktür.

İzzet Ulvi AYKURT (Eskişehir) – Sayın arkadaşlarım, söyleceklerimin pek çoğuna arkadaşlarım temas ettikleri için epeyce de müzakere uzadığından dolayı kısaca olacak mâruzatı dinlemelerini arkadaşlarımdan rica ederim.

Cumhuriyet devrinde maarifimiz de diğer müesseselerimiz gibi çok iyi başarılarla bulunmuştur. Bilhassa son zamanlardaki teknik öğretim meselesi köy enstitüleri teşebbüsü ve faaliyetleri en büyük şükranlara lâyıktır. Bu şükranı buradan ifa etmeliyim.

Eski zamanlarda hep bilirsiniz, mekteplerimizden çıkanların çoğu Devlet kapılarına gider ve Devlete âdeta bir kısmı yük olurdu. Diğer kısmı ise, aydın olmıyanlar ise ufak tefek sanat ve ufak tefek çiftlikle uğraşır ve iyi başarılarla bulunamazlardı. En büyük ticaretleri ve memleketin en büyük menfaatlerini başkaları elde etmeye çalışırdı. Bu teknik öğretim meselesiyle Türk Milleti teknik sahada gelişme yolunu da tutmuş bulunuyor. İstikbalimiz hiç şüphesiz çok ferahlı olacaktır. Bundan dolayı tekrar Maarif Vekâletini kutlularım.

Bu vazifeyi ifadan sonra mekteplerdeki talebe vaziyeti ve çocukların ders numaraları hakkında mâruzatta bulunacağım. Çocuklar çok defa; iyi numara alamamaktadırlar. Çalışmıyorlar mı? Çalışanlar da var; çalışmıyanlar da elbette vardır. Bunun bir çok sebebi olsa gerek. Bu sebepler içerisinde binasızlık yüzünden öğleden evvel ve öğleden sonra tedrisat yapmak mecburiyeti, ikincisi sınıflarda talebe adadının çok olması, bazan 50 - 60 talebeye bir muallim arkadaşın ders vermek mecburiyetinde bulunması, bazı kitaplarda Türkçe olmıyan lûgatların fazla bulunması, belki biraz da ağır olması, mekteplerde öğretmen sıkıntısı, vekil öğretmenler, bazı müfredat programlarında tedrisat sahasının geniş tutulması ve çok ders verilmesi, eski alışkanlık icabı olarak lûgatlı ders takriri, cemiyetimiz içinde bazı zayıf, dolayısıyla havayü hevesin artması ve bunun çocuk üzerine tesiri dahi sebeplerdendir.

Bir de öğretmenler, talebesini tanıma vakit bulamıyor. Çünkü, talebesi çoktur, öğretmenin dersi de çoktur. Talebesini kabiliyetçe iyi tanımağa vakit bulamamaktadır. Hattâ müzakere de yapamıyor. Çünkü vakit müsait değildir, yahut az müzakere yapıyor. Talebeye bu vaziyette numara veriyor. Hulâsa muallim azlığı, bina azlığı, talebe çokluğu dolayısıyla öğretmen daha fazla uğraşmıyor. Hoca hakkında, bizi tanımadan numara veriyor gibi öğrencilerde bazı hisler doğuyor. Bunun çaresi bendenizce müzakere, çocukları sınıfta öğretme yolunu bulmaktır. Çok defa öğretmenler müzakere yapamıyorlar, çünkü yetişemiyorlar. Yalnızca ders veriyorlar. Ortaokul öğrencileri, yüksek okul öğrencileri gibi kendi derslerini kendileri yapamazlar. Öğretmen hem dersi vermeli, hem öğretmelidir. Bu suretle belki de ortaokulda dönenlerin sayısı azalır ve yollarına

devam etmelerine imkân hâsıl olur. Müzakereler için şu hatıra geliyor. Öğleden sonraları liselerde mütalâa saatleri vardır. Orada nöbetçi öğretmen bilfarz İngilizce öğretmeni ise çocukların soracağı metamatik veya başka derse ait meseleyi nasıl halleder? Bu itibarla mütalâaya ayrılan bu saatlerin müzakereye çevrilmesi yerinde olur ve çocuklar derslerini daha çok öğrenebilirler.

İkinci bir çare : Orta mektepte dönen ve muvaffak olamıyan çocuklar terfii sınıf etmemiş yahut eleme imtihanını başaramamış olanlar sanat öğretilerek istifadeli bir uzuv olabilirler.

Belki herhangi bir sanata istidadı daha fazladır. Okuldaki bazı derslere belki istidadı yoktur. Bu gibiler için teknik öğretim mekteplerinde bu gibilere elverişli şubeler olsa bu çocukları kurtarmış oluruz. Hulâsa maarifin eline gelen ve orta mektepte muvaffak olamıyan çocuklar; hariçte mesleksiz bir halde kalacaklarına bu gibiler sanat mektebine alınsa bunlar kazanılmış olur. Memleketin sanat mekteplerine bu noktadan dahi çok ihtiyaç vardır.

Orta mektep eleme imtihanının heyecanı ana, babalarca ve herkesçe malûmdur. Bu eleme imtihanlarının da yoluna konulması şayanı temennidir.

Demin bir cümle arasında, cemiyet arasında ideolojiden bahsetmek istedim. Bu yanlış anlaşılmalıdır. Hakikaten Kemalizm, altıok iyiden iyiye millete telkin edilmiş değildir. Maarif Vekilimizden çok rica ederiz, okullarda genç dimağlara Kemalizmin yayılmasına ve yerleşmesine himmet buyursunlar. İcabeden konferanslarla yolumuzun ne olduğu iyiden iyiye ışıtsın ki hiç yanlışlığa mahal kalmasın.

Biraz da intihap dairemin ihtiyaçlarından bahsedeceğim;

Eskişehir'e Maarif Vekâleti ve maarif erkânı, Eskişehir'in istidadına ve merkezîyetine lâıyk surette yardım etmektedirler. Bir çok mekteplerin ihtiyacını karşılamaktadırlar. Ancak bir erkek lisemiz vardır. Gittik ve gördük, talebesi çoktur. O kadar çoktur ki, tedris imkânsız gibidir. Öğleden evvel ve öğleden sonra da tedrisat vardır. Bir bina içinde bütün bunların normal olarak yapılmasına imkân yoktur. Eskişehir'de bir yeni orta mektep açılırsa bu iş yoluna girecektir.

Sivrihisar adında bir kazamız var, eski bir kazadır, zirai ve ticari faaliyeti inkişaf halindedir. Halk! Da çoktur. Burasına bir orta mektep açılması için senelerden beri talep vukubulduğu halde

muvaffak olunamamıştır. Bu hususta da Maarif Vekilinin nazarı dikkatini celbederim. Mâruzatım bundan ibarettir.

Reşad Nuri GÜNTEKİN (Çanakkale) – Efendim, söyleyeceğim şey, yüksek huzurunuzda değerli Maarif Vekilimize yapacağım ufak, fakat bence mühim bir ricadan ibarettir.

Efendim, bir konservatuvarımız var. Bu konservatuvar iki kola ayrılır; opera ve tiyatro. Bugüne kadar bunların ikisi de aynı bir ec-nebi rejisör tarafından idare edilmiştir. İlk kuruluş seneleri için bu tabii olabilirdi. Çünkü nihayet 7-8 sene evvel Musiki muallim mektebinin bir iki odasında 10-15 talebe, üç, dört muallimle başlamış bir müesseseye iki mütehassıs fazla bir lüks görülebilirdi. Fakat fikrimce bunun zamanı gelmiştir. Bunları birbirinden ayırmak zamanı gelmiştir. Tiyatro ve opera görünüşte birbirlerine çok benzerler; fakat hakikatte birbiriyle asla karıştırılmamak lâzımgelen hususiyetleri vardır. Büsbütün ayrı şeylerdir. Hattâ denilebilir ki; birinin yolunda muvaffak olan insan ötekinin yolunda mutlaka kaybetmeğe, düşmeğe makûmdur. Bu öyle bir meseledir ki, bugünkü müzakeremizde bunu tafsil etmek uzun sürer. Benim, sanat işlerini çok iyi bilen Vekilimizden pratik zannettiğim ricam şudur : Tiyatro ile operayı aynı muvaffakiyetle, aynı başarı ile idare edecek bir hezarı fen mütehassıs hiçbir yerde görülmemiştir. Bizde de böyle olmalıdır. Benim kendisinden ricam : Şimdi elimizde bulunan rejisörümüz opera ile meşgul olmalı, bütün kuvvetini, bütün bilgisini operaya hasretmelidir. Tiyatro için bir başka adam aramalıyız. Avrupa'da bir çok sanat adamları bugün aşağı yukarı sokaktadırlar. Ufak bir menfaat mukabilinde gelip bu memlekette çalışmak için can atacak vaziyettedirler. Onların arasında bir memlekette, tiyatrosu, bizim bugünkü tiyatromuz durumumuzda bulunan bir memlekette repertuarı, aktörü, aksesuarı, jesti, mimiği ve sairesi ile bir millî tiyatronun, hakikî bir sanat tiyatrosunun hangi şartlarla kurulabileceğini bilen ağırbaşlı, ciddi bir sanat adamı bulmak fikrimce hem kolay, hem ucuzdur. Konservatuvarımızdan beklediğimiz meyvaları almak için bu ayrılık şarttır ve lâzımdır. Mâruzatım bundan ibarettir.

Haydar ULUSOY (Niğde) – İlk tedrisat meselelerine temas edeceğim.

Yapı ve Yardım Sandığından, benden evvel bu hususta söz almış bir arkadaşım la mutabık değilim. Arkadaşlar, muallim fazileti; ahlâkı millete telkin eden, diğergâm bir millet meydana getiren bir unsur demektir. Muallim, millete bu telkini iki yoldan yapar. Biri-

si doğrudan doğruya telkin, diğeri de kendi meslekî çerçevesi içinde bütün millete misal olacak bir birlik yaratmasıyla mümkündür. Bu Yapı ve Yardım Sandığında muallimleri birbirine düşünüşte, zevkte, saadette ve felâkette bağliyan bir bağın eserini görmekteyim. Hasan Âli Yücel'e, bu güzel eseri muallimlere armağan ettiğinden dolayı, bu meslekte uzun seneler hizmet etmiş bir muallım sıfatıyla, teşekkür ederim. Ancak Hasan Âli Yücel'den çok rica ediyorum bu müesseseyi hiç masrafsız ve üzerinde en ufak itimatsızlık şemmesi doğuracak bir şekilde idare etmemeğe fevkalâde dikkat etsinler. Bu çok mühim bir meseledir.

İkinci ricam, şehir ve köy tedris usullerindeki ayrılık meselesi :

Arkadaşlar Köy Enstitüleri Cumhuriyetin bu millete armağan ettiği en güzel müesseselerdir. Ben Köy Enstitülerinde bu milletin büyük bir kitlesinin bünyesine uygun terbiye ve tedris tarzının istikbalini görüyorum. Ancak Köy Enstitülerinin karşısında ve bununla muvazi olarak şehir muallim mektepleri klâsik terbiye ve tedris tarzlarıyla hâlâ yaşamaktadır. Bu hususta Sayın Maarif Vekilinden bir sual rica edeceğim : Acaba Maarif Vekâleti bu milletin bünyesinde köy tedris usulü ve terbiyesi, şehir tedris usulü ve terbiyesi diye iki ayrı prensibin yaşamasına kani midir? Bugünkü köy ve şehir terbiye ve tedris usulü ayrı ayrıdır. Ayrı ayrı yetişen çocuklar orta tedrisatta birleştikleri zaman ben eminim ki iktihamı gayri kabul müşkülât doğacaktır. Kendilerinden ricam, şehir muallim mekteplerindeki terbiye ve tedrisin Köy Enstitülerine yaklaştırılması işini derhal ele almalıdır.

İlkokullarda müfredata taallük eden bir meseleyi daha rica etmek istiyorum : İlkokulların bir, iki, üçüncü sınıflarında ünite sistemi ve yine aynı okulların 4 ve 5 inci sınıflarında grup sistemi mevcuttur. İlkokulların bir, 2, 3 üncü sınıflarında çocuğuna okuyup yazmayı öğrenmesiyle beraber hayatî bilgilerin de kısaca telkini maksadı vardır. Fakat arkadaşlar, ilkokullarm müfredat programlarının 1, 2, 3 üncüsü için tâyin ettiği mevzular bu çocukların üç senesini dolduracak kadar geniş değildir. Bunlar nihayet iki sınıfa sıkıştırılabilir.

Bu bize şunu verir; çocuklar üçüncü sınıftan dördüncü sınıfa geçer geçmez, tek kitaptan çok kitaba geçmek gibi büyük bir intibaksızlık karşısında kalıyorlar. Üçüncü sınıftan itibaren derslere ayırırsak, çocuklara böyle bir sistem, verirsek, üçle dört arasındaki kitap intibaksızlığı ortadan kalkar. Maarifin bütün şubelerinin

inceliklerine vâkıf bulunan Sayın Maarif Vekilinden bu mevzuun esaslı bir tetkika tâbi tutulmasını rica ederim.

Sonra; arkadaşlar; bugün gerek ilk tedrisat, gerek orta tedrisat-ta takip etmekte olduğumuz tedris sistemlerine temas edeceğim, terbiye demek, milletin gerek hâlen, gerek âtide vuku bulacak her nevi hâdiselere tamamı tamamına intibak kabiliyetini kazanması demektir. Her muallim çocuğu terbiye ederken şu safhalardan geçirir. Çocuğun göstermiş olduğu tezahürleri ve bu tezahürlerin çocuğun mânevi hayatı ile olan ilgilerini inceden inceye dikkatle, takip etmek ve bunların müspet taraflarını daima sıkı bir takip ile inkişaf ettirmek, menfi taraflarını tasfiye etmek zaruretindedir. Bugünkü muallim mekteplerimiz, muallim namzetlerine çocuklarımızın mânevi hayatını, hâleti ruhiyelerini esaslı bir tetkika tâbi tutacak şekilde meslekî kabiliyet vermemektedirler. Bugün ilkokula gelen bir çocuk bizim karşımızda ne kadar meçhul ise beş sene ilkokulda bir öğretmenin murakabesinde bulunan bir çocuk orta tedrise geçtiği zaman oraca da aynı şekilde meçhuldür. Bugün ilkokulda çocuğun mânevi hayatını doğrudan doğruya tesbit edebilecek iyi bir fişle ortaokula göndermemiz mümkün olmuyor. Ben bunu şu noktada buluyorum. Bugün bizim ilkokullarımız için tâyin ve tesbit ettiğimiz pedagoji ve psikoloji sistemi doğrudan doğruya Avrupa milletlerinin bünyesine göre yazılmış ve onlardan çıkmış umumî nazariyelerdir. Şimdiye kadar bu umumî nazariyeler bizim millî bünyemize intibak ettirilerek esaslı bir şekilde tetkika tâbi tutularak ve bize göre ıslâh edilerek yapılmış bir vaziyette değildir. Binaenaleyh, Sayın Maarif Vekilimizden ricam bize göre ve bizim bünyemize uygun bir şekilde ve mânevi hayatımızın şimdiye kadar ki, hüviyetini telkin edecek bir terbiye enstitüsü vücade getirmek suretiyle bu meseleyi halletmesidir.

İkinci ricam tedris meselesi : Arkadaşlar; tedris demek, bir çocuğa hayatında lâzım olan materyalleri o çocuğa hayatında kullanabileceği şekilde telkini demektir. Programlarımız materyal bakımından, yani çocuğa telkin edilecek mevzular bakımından, oldukça zengindir. Fakat bu materyallarımızın çocuklara telkini bakımından biz tamamen Avrupa filosoflarının, yabancı millet filosoflarının, kendi bünyelerinden çıkan umumî kaidelerini tatbik etmekteyiz. Bugün ilk tedrisatımızda öyle usuller tatbik edilmektedir ki, Avrupa'da tez olarak geçen ve henüz müspet veya menfi bir sistem olarak teayyün etmemiş sistemler, maarif müdürlerinin ve maarif müfettişlerinin şahsi kanaatleriyle mekteplerimizde tatbik yeri bu-

luyorlar. Bugün bütün hututiyle anlaşılmamış, bizim bünyemize uyup uymayacağı belli olmamış ve ilmî bir süzgeçten geçmemiş şeylerin tatbiki çocuklarımız üzerinde büyük tesirler yapar çocuklarımızı müsbeti, menfisi belli olmamış, istikameti teayyün etmemiş sistemlerle yetiştirmemiz memleketimiz için zararlıdır. Binaenaleyh Muhterem Hasan Âli'den rica ediyorum her milletin bünyesine göre ayrı ayrı olması lâzımgelen tedris sisteminin bizdeki şeklini esaslı surette tetkik ederek bunu bizim bünyemize göre tanzim etsinler ve bu iş tekâmül edinciye kadar, her şeyden evvel, Maarif Vekâletinin kendi bünyesi içinde bunu tesbit edecek bir organla bunun üzerinde dursunlar. (Bravo sesleri). Maarif müdürlerinin ve müfettişlerinin kendi kanaatlerine göre kurdukları bugünkü sistemi bünyemize göre değiştirsinler.

Maarif şûralarının mukarreratı meselesi : Arkadaşlar, Maarif şûraları bu milletin terbiyesine ve tedrisine verilecek en güzel istikametleri tâyin ve takibedebilen yegâne ilmî mercidir. Bunu tamamen kabul ve tasdik ediyorum. Fakat şimdiye kadar topladığımız iki Maarif şûrasından bu neticeyi elde etmiş vaziyette değiliz. Sebebi şudur : Maarif şûralarımız çok kıymetli ve tatbik edildiği zaman milletimizin terbiye ve tedrisinde ve mânevi hayatında geniş inkişafı yaratacak güzel kararlar vermiştir. Asıl noksan mesele bu varılan kararları bütün muallimlere duyurmak ve onlara male edilmesi ve onların tatbik ettiği usulleri de Maarif şûrasına hâkim olan zihniyetin tamamen maledilmesi meselesidir. Bu maalesef tamamen tamim edilmiş vaziyette değildir. Şunu kabul lâzımdır ki, Maarif şûrasının bütün zabıtlarını bütün mekteplere tamim etmek müşküldür. Benim Hasan Âli Yücel'den ricam maarif şûrasının mukarreratını kısa hülâsalar halinde ve bunların tatbikını gösteren güzel direktifleri muhtevi olarak, küçük broşürler halinde, bütün mekteplere tamim ve bunu tatbik için lüzumlu takibi yapmasıdır.

İlkokullarda müzik ve beden terbiyesi meselesi.

Arkadaşlar; milletimiz muasır medeniyetlerin icabettirdiği estetik zihniyete göre kendisini yetiştirmeğe ve hazırlanmağa mecburdur. Bunun kademesi olan ilk tedrisatta bu estetik zihniyetin menşei olan müzik ve beden terbiyesi dersleri hakikaten perişandır. Sebebini arzedeyim; ilkokullarda sınıf usulü tatbik edilmektedir. Tedris ve terbiye arasındaki münasebeti muvazeneti tesis etmek ve bir sınıf için lüzumlu olan bütün mevzuları bir arada muvazeneli surette kullanmak bakımından sınıf usulü faydalıdır. Fakat müzik ve

beden terbiyesi gibi resim gibi, hususi tekniğe ve istidada mutavakkıf olan meselelerde çok zaif oluyor. Bugün yüz tane öğretmen arasından çocuklarımızın büyük arzusunu tatmin edecek düzgün keman çalan yüz tane öğretmen bulunacağını iddia etmek müşküldür. Meselâ, geçen kış ziyaret ettiğim bir çok köylerde bir tek musiki öğrenmemiş çocuklar vardı. Büyük şehrimizdeki iyi bir mektepte çocukların onuncu yıl marşını isteksiz isteksiz gevelediklerini gördüm. Binaenaleyh muzikle beden terbiyesi, muallim mekteplerinde maksada uygun bir şekilde takip ve takviye edilmelidir. Buraya gelmeyi icabetmeyen ve nihayet bir meslek gayretiyle takip ettiğim zehabına düşürecek bir noktayı da arz etmek isterim. Fakat tabii o maksatla söylemiyorum. Bugün ilkokul öğretmenleri Hasan Âli Yücel'e hakikaten çok şeyler borçludurlar. Hasan Âli Yücel'e Maarif müdürlerinin ve valilerin keyfine tâbi olarak bir sene zarfında yer değiştirmeyen öğretmenler çok azdı. Sayın Hasan Âli Yücel tarafından muallimlerin tâyin, tahvili muayyen, katî ve değişmez usullere raptedilmiştir. Yalnız son zamanlarda askere giden muallimlerin yerini doldurabilmek için muallimleri istendiği gibi kullanılmak salâhiyeti vali ve maarif müdürlerine verilmiştir. Bu çok kötüdür. Vali ve maarif müdürleri, sırf boşlukları doldurmak için verilmiş olan bu maksat dışında, kendi arzularına göre, salâhiyet sayarak istedikleri gibi kullanıyorlar. Sayın Hasan Âli Yücel'den bu salâhiyetin kaldırılarak, doğrudan doğruya her muallimin kendi musaddak kadrosu içinde kullanılması sisteminin devam ettirilmesini çok rica ederim.

Orta tedrisat meselelerine de temas edeceğim : Maarif Vekâletimizin orta tedrisat için muallim bulmak prensipleri arasında ilkokul öğretmenleri arasında bir müsabaka açmak, bunlardan kazananları Gazi Terbiye Enstitüsünde bir müddet okutarak veya staja tâbi tutarak orta tedrisata almaktadır. Vakıa tedris yapmış, terbiye tecrübesine mâlik ilk mektep muallimlerini orta tedrisata kazandırmak çok iyidir. Fakat her ikisi de aynı ehemmiyeti taşıyan iki kademedен orta tedrisatı kuvvetlendirmek için ilk tedrisatın aleyhine hareket etmekte bendeniz bir fayda görmüyorum. Sayın Hasan Âli Yücel'den, ilk tedrisatı zayıflatma pahasına olarak orta tedrisatı kuvvetlendirmek prensibinden vaz geçmelerini rica edeceğim. Ortaokul talebesinin imtihanla alınması meselesi. Bu hususta Sayın Hasan - Âli Yücel'den şu iki noktanın tavihini rica edeceğim. Bugün orta mekteplerimiz, liselerimiz değil, orta mekteplerimiz, acaba ilk tedrisattan sonra akademik tahsile devam etmek is-

teyen çocuklarımız için bir tahsil kademesi midir, yoksa ilk tedrisatta verilmesi iktiza eden hayatî bilgilerin kifayetsizliğini bir parça daha takviye etmek için bir hayat kademesi midir?

Eğer orta mektebi akademik tahsile devam etmek için bir kade-me sayıyorlarsa biz bu ortaokullara mutlaka imtihanla talebe almaya mecburuz. Çünkü ortaokullara 250 - 300 çocuk giriyor, ikinci sınıfa 80'ni geçiyor. 150 - 160 çocuk kalıyor. Bu akademik tahsile devam etmek isteyenlerin aleyhine bir keyfiyettir. Bu itibarla orta mekteplere alınacak talebenin de imtihana tâbi tutulmasını bir kere tetkik buyurmalarını Sayın Hasan Âli Yücel'den bilhassa rica ederim.

Arkadaşlar; bir noktaya daha temas edeceğim. Filvaki bu, Meclis kürsüsüne kadar yükselecek bir mevzu değildir. Fakat bir mektebin tedrisatının taşıdığı sistemi, muvazeneyi; seyri bozacak bir mesele olduğu için huzurunuzda arzetmeye lüzum gördüm. Bu, orta tedrisatta çocuklarımızın vakitlerinin bütün öğretmenler tarafından mütevazın olarak kullanılması meselesidir. Arkadaşlar orta tedrisatta grup usulü vardır. Yani bir çocuğun karşısına 10 - 15 muallim geliyor. Bu çocuğun haftalık zamanını bu öğretmenlerin mütevazın olarak kullanmalıdır. Yani birisi çocuğun vaktini diğerinin zararına kullanacak vazifeler, etüdler verirse, o sınıfın tedrisatı haleldar olur. Bunun için bir misal arzedeceğim : Liselerden birinde bir sınıfa (Muhammedien harp psikolojisinin tesbiti) gibi bir vazife verilmiş ve bunun için bir kaç eser tavsiye edilmiştir bir ortaokulun son sınıfında, bir hafta zarfında, Mavi Siyah'ın hulâsasının çıkarılması vazife olarak verilmiştir. Arkadaşlar bu çocuklar iki ay bütün derslerini ve oyunlarını ihmal etseler yine de bu vazifeyi yapmalarına imkân yoktur. Bu, çocuk üzerinde fena tesir yapar, çocuğumuz vazifesini yapmadı diye ya o etüdü veren hoca tarafından kötülenir yaparsa diğer dersleri ihmal ettiği için diğer hocaları tarafından hırpalanır. İşte o zaman çocuk vazifesini yapamamak, mukavemet etmek ve serkeşlik öğrenir ki bu gerek terbiye gerek tedrisatın selâmeti bakımından çok mühim bir noktadır. Hasan Âli Yücel'in bu noktayı ehemmiyetle takip etmeleri için bütün öğretmenlere lüzumlu direktifler verdiğini tamamen biliyorum, fakat fiiliyatta bu mesele hakikaten arkadaşlarımız tarafından ciddi olarak takip edilmiyor bir defa daha hatırlatılmasını çok rica ederim.

İmtihan sistemleri meselesi; ortaokullarda imtihan sistemleri cidden yorucudur. O kadar çok safhalar var ki bunlardan birinde

çocuğun sürçmesi mümkündür. Bunun pratik ve yorucu olmıyan bir şeikle konmasını bilhassa rica ederim.

Öğretmenlerimiz tedrisatta hayat şartlarını tamamiyle nazarı dikkate almıyorlar. Arkadaşlar; biz çocuklarımıza tahsil ve terbiye şartlarının ancak yüzde yirmi veya on beşini temin edebiliyoruz. Halbuki imtihanında karşısına çıkan çocuktan % 100 temin edilmiş gibi netice istiyoruz. İmtihan zamanlarında muallimlerimiz çocuklarımıza hitap ederken bütün şartlar tamammış gibi hareket ediyorlar. Filhakika yetişmeden ve olgunlaşmadan sınıf geçsin gibi bir telâkkim yoktur. Fakat bir realite olarak, bir zaruret olarak, çocuklara temin ettiğimiz şartlarla onlardan istediğimiz müktesebat arasında bir muvazenet aramak mecburiyetindeyiz.

Diğer taraftan, parasız okutulan talebe meselesine temas edeceğim. Arkadaşlar, yetişme imkânı taşımayan kabiliyetlerin elinden tutmak dünyanın her tarafında cemiyet için bir zarurettir. Hükûmetimiz de bunun için elinden gelen her şeyi yapıyor. Bu minnete şayan bir şeydir. Yalnız ricam şudur : Acaba bu karşılıksız olarak, bir atıfet şeklinde mi olmalıdır? Yoksa mütedavil sermaye halinde, çocuklar yetiştikten sonra hayata geçtiği zaman ceste ceste almak sistemi mümkün değil midir? Bu suretle daha geniş zümreyi okutmak imkânını buluruz; bir kerre tetkikini Hasan Âli Yücel'den rica ederim.

Maarif müdürleri meselesi; Arkadaşlar 22 senedenberi biz Maarif müdürlerine hâlâ katî şeklini verememiş vaziyetteyiz. Bir kısım Maarif müdürleri salâhiyetlidir, bir kısım Maarif müdürleri salâhiyetsizdir. Orta tedrisat Salâhiyetsiz Maarif müdürlerine ne bağlıdır, ne bağlı değildir. Salâhiyetsiz Maarif müdürlerinin muhitlerinde orta tedrisat üzerinde katî bir murakabe hakları yoktur. Bilhassa tedrisi ve terbiyevi bakımdan salâhiyetleri yoktur. Binaenaleyh bütün Maarif müdürlerini salâhiyetli yapmak suretiyle orta tedrisat müesseselerinin daimî bir kontrolünü temin etmiş oluruz. Çünkü Maarif Vekâletimizin elindeki müfettişler bugün yurdumuzun her tarafındaki orta tedrisat müesseselerini tam bir kontrole tâbi tutacak durumda değildirler. Sayın Hasan Âli'den rica ediyorum, bütün Maarif müdürlerini salâhiyetli olacak şekilde getirsinler. Koskoca Maarif ordusu içinde 63 vilâyete 63 Maarif müdürü bulamıyacağımızı ben kabul edemiyorum. Büyük Millî Şefimizin kıymetli direktifleri altında hareket eden Saracoğlu Hükûmetine ve onun kıymetli Maarif Vekili Hasan Âli Yücel'e büyük muvaffakiyetler temenni ederim. (Alkışlar)

Kâzım BERKER (Urfa) – İntihap dairem olan Urfa vilâyeti dâhilinde bazı bölgelerde büyük halk yığınlarının ana ve millî dili olan güzel Türk dilini bilmedikleri esefle görülmektedir. Bu elem verici halin sebeplerini, maziye karışmış devirlerin fena idaresinde aramak daha doğru olur. Bu gibi köyler halkından askere gidip gelenlerin Türk dili ile okumak ve yazmak öğrendiklerini ve değiştiklerini görmek sevinç ve teselli verici bir hâdise ise de onlar da bir müddet sonra öğrendiklerini unutmakta ve muhitlerine intibak etmektedirler. Millî dâvamızın başarılmasında ön safta yer alan bu duruma karşı başvurulacak ilk tedbirin maarifimizin esaslı bir surette işe müdahale etmesi olduğuna şahsan kani bulunmaktayım. Zira millî duygu, millî iman denilen büyük kudretin her şeyden evvel Maarif kanalı ile vicdanlara nüfuz edebileceğini zannetmiyorum. İnsanları birbirine sımsıkı bağlayan, dil birliği, kültür birliğidir, kısa cümlelerle arz etmek istediğim bu mesele çok önemli ve derhal ele alınacak bir memleket meselesidir. Hâdisede Maarif Vekâletimize düşen vazife çok nazıktır. Bu durumda bulunan bölgeleri biranevvel tesbit ettirerek köylerin birbirlerine yakınlıkları ve münasebetleri gözönüne alınarak bir kaç köy için birer ilkokul açtırılması ve bu bölgelerin baştan başa ırfan meşaleleriyle aydınlatılması, geciktirilmesi caiz olmayan işlerdendir. Bu mekteplere gönderilecek öğretmenlerin seçiminde de çok hassas davranılmasını söylemeye bilmem hacet var mıdır? Sayın Maarif Vekilimizin bu mevzuda esaslı adımlar atmasını beklerken ele alacağı millî dâvada kendisine başarılar dilerim.

Or. Gl. İzzeddin ÇALIŞLAR (Muğla) – Sayın arkadaşlar; 62 milyon bütçesiyle ilk öğretim, orta, yüksek ve teknik öğretim ve yüksek okullarıyla ve üniversiteleriyle ırfan ordusu kurulmuş, ilerlemektedir. Bunun başında bulunan kumandanlara ve subaylara biranevvel kemal yerine vâsıl olmaları için muvaffakiyetler, başarılar dilerim. Bu ulvî manzarayı seyrederken ben de şükranla övünmekteyim.

Bu mukaddemeden sonra kısa olarak hem mütalâa, hem de dilek makamında olmak üzere bazı mâruzatta bulunacağım.

Birincisi, General Durukan arkadaşımın da temas ettiği harp sanayiimize, askerî mühendisliğe taallûk eden Yüksek Fen Mektebinin vaziyeti meselesidir. Belki 15 senedenberi düşünülen ve yapılması temenni edilen, ordunun ihtiyaçlarını karşılayacak olan bu büyük fen müessesesinin ne zaman kurulacağı hakkında henüz bir teminat alamadık. Halbuki, gerek ordunun ilerlemesi için icabeden harp sanayiinin ve gerek memleketin diğer iktisadi sanayii

noktai nazarından bu yüksek müessesenin biranevvel memleketimizde teessüs etmiş olması lüzumu meydandır. Teknik öğretim yolunda büyük işlere başlamış olan Sayın Maarif Vekilimize ve Maarif Vekâletimize bu yüksek müesseseyi memlekete bahşetmesini ve biranevvel kendi yüksek sanayimiz için lâzımgelen bir irfan müessesesini temin buyurmalarını bilhassa rica ederim. İkincisi; Maarif Vekilinin beyanatını dinlediğiniz zamanlarda teknik okullarımızın memlekette hakikaten çoğalmakta olduğunu haz ile duymaktayız. Bölge teknik okulları memleketin her tarafında çoğalırken bir kaç sene evvel ziyaret ettiğim bir bölge okulu mektebinin müdürünün bana söylediğini bu vesile ile huzurunuzda arzetmek isterim. Dedi ki : Bizde bölge okulları atelyeleri, tezgâhları, motörleri, makine ve elektrik sanayi için lâzım olan alât, edevat ve lâboratuvarlar henüz bizi tatmin edecek vaziyette değildir. Tabîi aradan bir kaç sene geçmiş olduğu için ve hakikaten Maarif Vekâletinin teknik yolunda daha ileri gittiği için bu noksanların büyük bir kısmının telâfi edilmiş, ikmal edilmiş olduğunu zannederim. Fakat mesele hakikaten sanayi mekteplerimizde teknik tedrisatın ameli ve katî neticesini vermesi için, okul müdürünün bana söylediği gibi, bugünkü sanayîin icabatından olan bütün atelye, tezgâh, motör ve makine ve elektrik işlerinde de talebenin ameli olarak yetiştirilme vaziyetinin temin edilmesi behemehal lâzımdır. Hattâ ben bu hususta biraz daha ileri giderek, muhterem vekilden rica edeceğim ki, teknik tedrisat yalnız teknik okullara tahsis edilmesin; diğer umumî ilk mekteplere ve behemehal ortaokullar da motör, elektrik ve makine üzerinde ameli olarak, bugünkü hayatın icabetirdiği sanat fikirlerini genç dimağları memleket için sanata daha ziyade meclup ve âşık gençlerin meydana çıkmasını temin etsinler.

Memleketin bir çok bölgelerinde sanat okulları teessüs ederken kendi intihap dairemin de bir ihtiyacını arzetmeği bir borç sayıyorum. Malûmum âliniz Muğla vilâyeti Büyük Menderes'in cenubunda Akdeniz ve Büyük Menderes arasında demiryollardan uzak geniş bir mıntakayı ihtiva ediyor. Buruda henüz bir Köy Enstitüsü, ne de büyük vilâyetlerde gördüğümüz ve sayılarının çoğaldığını anladığımız Kız Enstitüsü veya erkek sanat okulu henüz teessüs etmemiştir. Oranın sakinleri uzak vilâyetlere, meselâ Antalyanın Serik nahiyesindeki Köy Enstitüsüne, bir kısmı Kızılcullu Köy Enstitüsüne gidiyor. Hattâ geçen sene Antalya Köy Enstitüsünden mezun üç, dört çocuk yaya olarak Elmalı ve Fethiye üzerinden köylere gitmekte olduklarını gördüm. Bu manzara da hakikaten Muğ-

la vilâyeti köylerinden Köy Enstitülerine sevkolunan çocukların yetiştirilmesinde biraz güçlük olduğunu göstermektedir. Bu sebeple bu vilâyet içinde bir Köy Enstitüsü açılmasını bilhassa rica ederim.

Maarif Vekâleti bütçesini tetkik ederken memnurlukla gördüm ki, bu sene kamp tahsisatı yükseltilmiştir. Geçen sene kamp tahsisatı 102 bin liraydı. Bu sene 283 bin liraya çıkarıldığı görülüyor ki, hakikaten gençleri kamp hayatına alıştırmak için açık havada, toprak üzerine, güneş altında daha gürbüzleştirmek ve askerî bir terbiye altında memleket müdafaasına hazırlamak için bu tahsisatı ne kadar mümkünse o kadar arttırmak pek yerindedir. Bu hususta Bütçe Encümeninin de lûtf ve takdirini şükranla karşılarım. Ancak bu kamp tahsisatı geçen sene hattâ zannederim evvelki sene de münakale sırasında tenzil edilerek başka fasıllara geçirildiğini gördük. İşte Maarif Vekilimizden bilhassa ricam bu sene bu 283 bin lirayı tamamıyla yerine, mekteplerin kampına sarfettirmesidir. Bütün mekteplerdeki gençlerimizi bu kampların vereceği terbiye ve yetişme imkânından istifade ettirsinler.

Son bir mâruzatım da, orta ve lise okullarında beden terbiyesi derslerine tahsis edilen zaman çok azdır, haftada bir saatten ibarettir. Gençlerimizin beden terbiyesini temin etmek için bu tedris, bu yetiştirme kâfi değildir. Bu temenniler evvelki senelerde de arzedilmiş ve Sayın Maarif Vekilimiz cevap olarak beden terbiyesi öğretmenlerinin kifayetsizliğini öne sürmüşlerdi ve Beden Terbiyesi Enstitüsünde mümkün mertebe elemanlar yetiştikçe bu mahzurun da bertaraf edileceğini beyan buyurmuşlardı. Bir taraftan bu elemanlar çoğalırken diğer taraftan da subayları bu beden terbiyesi muallimliklerinde kullanarak istifade edebilirler. Bizim zamanımızda daha böyle mütehassıs beden terbiyesi elemanları yok iken ekseriyetle sivil mekteplerde bu subaylardan istifade olunuyordu. Halbuki bugün ordunun idman talimnamesi en modern jimnastik ve en modern spor icaplarını içine almıştır. Bu genç subaylar Maarif mekteplerinde de beden terbiyesi verebilecek kabiliyettedirler. Nasıl askerî ders öğretmek için her garnizonda bulunan okullar için ordu subaylarından istifade ediliyorsa beden terbiyesi içinde de Millî Müdafaa Vekili ile anlaşarak bu işi daha geniş bir surette temin ederler.

Herhalde beden terbiyesi enstitüsü kâfi derecede öğretmeni yetiştirinceye kadar bu yardıma müracaat edecek olursak çocuklarımızın beden terbiyesi işini daha evvel temin etmiş oluruz mütalâasındayım.

Bu son olarak bilhassa rica edeceğim ufak bir mesele de leyli yani yatılı okullardaki talebenin ekmek meselesidir. Çocukların ekmeği gayrı kâfi geliyor. Tabîi leyli yani yatılı olduğu için kendi evleri tarafından da hiç bir yardım göremiyorlar. Onun için Maarif Vekili himmet buyursun, behemahal yatılı talebenin ekmek ihtiyacını temin etsinler ve istihkakı biraz artırsınlar. Mâruzatım bundan ibarettir.

Kemal ŞEDELE (Diyarbakır) – Arkadaşlar, Cumhuriyet Hükümeti her işte olduğu gibi maarif dâvamızı da ciddiyetle ele almış, şuurlu, plânlı ve kuvvetli çalışmaları sayesinde bize iyi neticeler getirmiştir. Bundan dolayı Sayın Hükümetimize şükranlarımı arz ederim.

Mâruzatım iki kısma ayrılabilir. Yüksek Heyetinizi sıkmamak için mümkün olduğu kadar kısa kesmeğe çalışacağım. Malûmu âlileridir ki, ilk öğretim maarifimizin ana temelini teşkil eder. Hepimizin bildiği gibi mahallî hususi idarelerin varidatiyle tanzim edilir ve onların maaşı, ücreti verilir, mektebi yapılır vesaire, vesaire. Eğer bütün vilâyetlerimizin ihtiyaç muntakaları tesbit edilmiş ve programlaşmış ise ve bu program da hakikaten tahakkuk ediyorsa o vakit muvazenei umumiye alınmasına taraftar olmam o zaman mevzuubahis değildir. Fakat programlaşmamışsa yüksek Maarif Vekâletimizin bunu da programlaştırmak ve muvazenei umumiye alınmasına çalışmalarını rica ediyorum.

Mâruzatımın ikinci kısmı şudur : Yüksek tahsil gençliğinin, İstanbul'da tabîi evi ve daha doğrusu malî vaziyeti müsait olmayan bir kısım gençlerimizin veya malî vaziyeti iyi olur da orada evi bulunmaz - çocuklarımızın barınacakları yerler hakkında arz ediyorum - bunların tahsile devamları maksadiyle hususi veya resmî bir çok güzel yurtlar açılmıştır. Tabîi bu yurtların çoğalmasını görmekle yüksek tahsil gençliğinin tahsile devamları hususundaki yapılan bu işten dolayı memnuniyet duymaktayız. Yalnız bu yurtlar Maarif Vekâleti tarafından murakabe ediliyor mu? Maarif Vekâleti bu yurtları doğrudan doğruya kendi bünyesi içine almak arzusunda mıdır? Yoksa bu vaziyette böyle ayrı ayrı kalacaklar mıdır? Ben deniz bu yurtların resmî bir teşkilâta bağlanmasını çocuklarımızın yetişebilmesi noktai nazarından faydalı görüyorum ve bunu muhterem Maarif Vekilimizden rica ediyorum. İmkânı varsa lûtfederler. Bu hususta bizi tenvir etmelerini de ayrıca istirham ediyorum, mâruzatım bundan ibarettir.

Emin ATAÇ (Tekirdağ) – Sayın arkadaşlarım; notlarımı tetkikettim; benden önce söz almış olan sayın arkadaşlarım bunların mühim bir kısmına temas ettiler. Artık tekrar bunları sıralayıp huzurunuzu ihlal etmek cüretinde bulunmıyacağım. Yalnız tekrar dahi olsa bir iki madde üzerinde ısrar etmek ve Sayın Maarif Vekilimizden ricada bulunmakta fayda mülâhaza etmekteyim. Maarif Vekâleti bir direktif aldı. Bu direktif yalnız Maarif Vekâleti mensubunun gönlünde değil; bütün memleketin, bütün vatandaşların gönlünde derin akisler uyandırdı. İlk öğretilimi % 100 gerçekleştirmek.

Arkadaşlar; bu dâvaya vâsıl olmak isterken vilâyetlerdeki ilk öğretim vaziyetine kısaca temas edecek ve sonunda bir temennide bulunacağım. Arkadaşlarım; bugün vilâyetler içinde tedrisat yapılan okul binalarının hemen ekserisi diyebilirim, yarım asırlık binalardır. Bir çoğu evden muaddel, ahşap, şekilsiz gayri sıhhi, bahçeden mahrum bir haldedir. Buna rağmen bu binalar içerisinde, dersane farzettiğimiz yerlerde 70 - 80 mevcudu aşan talebe vardır. Âdeta birer çocuk deposu vaziyetine girmiştir. Elbette böyle bir gayret lâzımdır. Fakat buna rağmen bir çok şehirler ve bir çok kasabalar biliyorum ki, arkadaşlar, mektep içinde bulunan çocuklar kadar mektep dışında bulunan çocuklarda vardır. Kendi intihap dairemnden sayabilirim; Çorlu'da tahsil görmekte olan iki bin çocuğa karşı, sokakta gezen 1 500 çocuk vardır. Malkara'da da vaziyet aynıdır. Hal böyle iken, vaziyet bu kadar acı iken, alınan direktifi tam mânasiyle tahakkuk ettirebilmek için yeni çareler aramak lâzımdır. Şâyânı şükrandır ki, Maarif Vekâleti bu çâreyi bulmuştur. Bir lâyiha hazırlandığını öğrendik. Bu lâyiha ilk öğretim dâvama-zın yüzde yüz gerçekleştirilmesi yolunda büyük âmil olacaktır. Biliyorsunuz ki, arkadaşlar köylerde hâlen mektep binası, tedris levazımı temini bütün diğer tekâlîfe ilâveten köylüye bırakılmıştır. Bunun yanında yıllardanberi şehirli, okuttuğu çocuğu hiç bir mükellefiyete tabi değildir. Onun için hususi bütçelerin bugünkü vaziyetini de gözönüne alarak ve hiç bir irad temin edilmediğine göre bunlara muhakkak böyle bir mükellefiyeti şehirliye de tahmil etmek ve bu inşaat ihtiyacatını muhakkak tamamlamak lâzımdır. Ona intizar ediyoruz. Maarif Vekilinden bunu rica ediyoruz. Çünkü bu lâyiha Yüksek Meclisinize sunulursa bundan başka faydaları da olacaktır. Ben o kanaattayım ki, mektep binası meselesi halka tahmil edilipte hususi bütçeler üzerinden alındıktan sonra bu hususi bütçeler daha geniş faaliyet göstermek imkânına vâsıl olacaklardır. Yol işi, su getirme işi, ziraat fidanlığı yapma işi ne bi-

leyim bir çok işleri yapmağa daha geniş imkânlar kazanacaklardır. O itibarla muhakkak bu lâyihanın getirilmesini rica ediyorum. Arkadaşlar bu bina meselesine muvazi olarak bir de muallim meselesi vardır. Hususi bütçelerin darlığına karşı bir çare olarak zaman, zaman muallim kadrolarının, daraltılması bir çare sayılmış. Bu darlığın ilk çaresi mektep kapamak veya muallim sayısını azaltmak olmuştur. Maarif Vekâleti çok yerinde bir tedbir olarak bunu önlemek üzere 4357 numaralı kanunla her vilâyet için birer, kadro tesbit etmiştir. Yalnız bu kadrolar haddi asgariyi gösteren kadrolardır. Böyle mektep içindeki çocuk kadar dışarda da talebe geziyorken muhakkak kadrolar üzerinde geniş ilaveler yapılmalıdır. Vilâyetler bunu tereddütle yapmaktadır, çok defa ihtiyaca yeter öğretmen verilmiyor. Bu lâyiha gelip tasvibinize mazhar olursa muallim kadrolarının da genişletilmesi mümkün olacaktır. Bu bakımdan da bu lâyihanın biran evvel Meclise sevkedilmesini zaruri görüyorum.

Arkadaşlar; içimdeki derin heyecanın bir ifadesini yapmak mecburiyetinde kaldım. Gerçi diğer arkadaşlar bunun üzerinde durmuşlardır, vadime sadakat göstermem lâzım amma, içlerinde yaşadığım, hayatlarına yakından temas ettiğim ve gördüğüm için bunları hakkıyla ve yerinde olarak övmek vaziyetinde bulunuyorum. Bu da köy enstitüleri meselesidir.

Arkadaşlar; tabiatla savaş için yetiştirilen, kafasındaki nur kadar eli nasırlı olan işi fazilet bilen bir unsur yetiştiriliyor. Bu unsur tek başına ve fakat çok mücehhez olarak köye gidecek ve köy öğretmeni olacaktır.

Size biraz tenevvü olsun diye bir hâdiseden bahsedeceğim : Bir yerde Maarif müdürü iken şöyle bir hâdisce cereyan etti : Müfettiş yazıyordu, biliyorsunuz köy enstitüleri her öğretmene bir sanat kazandırıyor. Bu sanat köyde geçen bir sanattır. Usta olan, duvarcı bir kaç talebe azat günlerinde Kütahya'nın Simav kazasında iş alıyorlar. Tatillerini boş geçirmemek için yevmiye üç liradan duvar inşaatına başlıyorlar. İş başından ayrılınca neşeyi, musikiyi ruhuna bir gıda, bir dinlendirme vasıtası yapan bu gençler ellerinden düşmeyen millî kopuzlarıyla türkülerini söyliyerek sazlarını, mandolinlerini çalıyorlar. Elleri mandolinle gezen bu gençlere müteassıp bir köylü için için kın besliyor ve bir gün mandolin çalan bir gencin karşısına çıkarak siz diyor mektepte bunu mu öğrendiniz? Ve tehevvürle elindeki mandolini alıp kırıyor. Şimdi bunun karşısında bir insan hüviyetinin, ruhiyatının göstereceği asabiyet ve infial ye-

rine bu genç - daha üçüncü sınıftadır - kemali sükûnet ve sekinetle köylünün yüzüne bakıyor, siz haklısınız, sizin dediğiniz doğrudur diyerek ayrılıyor. Fakat bu genç başka bir çareye müracaat ediyor. O çare şudur : Diğer arkadaşlarını topluyor, ellerindeki sazlarla köyün meydanına geliyorlar, içlerinde söyliyener de varmış. Onlar da halk türkülerini terennüme başlıyorlar. Halkta bu derin bir alâka uyandırıyor. Bunların etrafındaki halka gittikçe büyüyor, bütün köy bu gençlerin etrafında toplanıyor. Şimdi bir kaç saat evvel büyük bir kusur işliyen köylü evinin penceresini açmış oradan bakmaktadır. Coşan köylü bir müddet sonra halay çekmeğe başlıyor, zeybek oynamağa geçiyor, tam kendisini yaşıyor. O köylü bunu görünce hemen merdivenden iniyor, doğru meydanın ortasına gidiyor. Bu, üçüncü sınıfta bulunan gençin ellerine sarılıyor diyor ki, sen bana ne kadar çok yakınmışsın, sen de ne kadar bendenmişsin. Biraz evvelki hareketinden dolayı af diliyor ve mandolinin parasını ödemeğe çalışıyor. Çok basit görünen bu hâdise de çok büyük pisikolojik kıymetler vardır. Köy enstitülerinde; yetişenler gerilik için, taassup için cehalet için açılmış cephede en ileri karakol bekçisi olmak için yetiştirilmektedir. Ben bu teşkilâtın, mensuplarını derin bir vecit içinde gördüm. Kendilerinden geçmişlerdi. Sıfırın altındaki bilmem kaç derecedeki soğuğu istihfafla karşılamışlardı. Bu vaziyette köye gidenler benim için birer kahramanlardı. Bunları orduya mensup kahramanlar gibi bu kürsüden selâmlamağı bir vazife bilirim. (Bravo sesleri, alkışlar).

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Bu kürsüde kendisiyle pek çok karşılaştığım Maarif Vekiline Vekâletin bütçesi münasebetiyle söz söylemiyecektim. Fakat Nâzım Poroy arkadaşımız beni gıdıkladı. Onun için orucumu bozmak mecburiyetinde kaldım. Gayet kısa arzedeceğim.

Nâzım Poroy benim de üzerinde çok durduğum meselelere temas etti. Bir zamanlar güzel bir bahçe halinde bulunan kabristanların güya son zamanlarda uğradığı mezbelelik giderilmek üzere harekete geçiliyor. Bu münasebetle Türk tarihini Türk kültürünü, Türk medeniyetini tahrip eden zihniyete işaret ettiler. Galata Mevlevihanesini söylediler. O Galata Mevlevihanesi ki, bizim edebiyatımızın biraz beşiğidir, biraz da yatağıdır. Yine işaret ettiler, ve müzelerden bahsettiler, bunlara ait binalardan bahsettiler. Bu münasebetle Maarif Vekâletinin Konya'daki hareketine işaret edeceğim. Maarif Vekâleti Konya'da bu sene güzel başarılar peşindedir. Muvafaakiyet dilerim. Yalnız şunu kendilerinden rica ederim ki yapa-

cağı eserler, Konya'da yapacağı tamirler, evvelce yaptığı tamir gibi olmasın. Yani İplikçi camiinde yapılan tadilâtın aynısını Konya'lılara bir daha göstermesinler. Ne Konya'lılar acısm, ne de kendileri pişman olsunlar. Eski eserler eskisi gibi yapılsın, eski eserler tamir edilirken aslına hürmet ederek ve eserin esası muhafaza edilmek şartıyla yapılsın. Bursa'daki Yeşil türbesinden bahsettiler. Bazı arkadaşlar buna Yeşil türbe dediler. Bunun adı Yeşil türbesi'dir. Bunun da tamirinden bahsediliyor. Evet benim de ana vatanım olması itibariyle cidden çok mütehasşıs oldum. Yalnız çok rica ederim. Bursa'nın bu âbidesi lâiyiki olan tamiri görürken onu yapan adamın bugün yıkılmış olan mezar taşını da lûtfen nazarı dikkate alsınlar ve yeniden dıksınlar. Bunu yapan adamın kim olduğu hakkında şimdiye kadar pek çok yazılar yazılmıştır. İlyas Âli demişlerdir, şu demişlerdir bu demişlerdir. Hayır, Hacı İvas Paşadır. Bursa'da Pınarbaşı mezarlığında Üçkuzular'da yatıyor. Yazıktır, harabiyetten kurtulsun. Bu zat bir ordu kahramanıdır, serdardır, kültür adamıdır ve mimardır.

İkinci tarih kongresinde bir ecnebi profesör bana ve Bursa'lı Tahir Beye çattı. Güya Ahmediye'ye ait bir kitab Türk müellifleri tarafından hiç bilinmiyormuş gibi. Halbuki Ahmediye'ye ait o kitabı ben eski kitaplarımda yazdım, Bursa'lı Tahir Bey de. Ecnebi profesör o eseri kastederek dedi ki bizim filân üniversitemizin filân numarasında bu kitab mevcuttur, dedi : Bu hâdiseyi, bu vakayı memlekette elyazması kitablara kıymet, verilmesi için arz ediyorum. Ahmediye'nin Tarihülervâh isimli kitabının iki nüshası malûm idi. Birisi Topkapı sarayında, diğeri de Ayasofya kütüphanesinde. Ben iki sene evvel Manisa'da da bunun kıymetli bir nüshasını gördüm, mühmel idi, unutulmuştu. Manisa kütüphanesi henüz tasnif edilmemiştir. Tasnif edilirse belki de bu kitab orada lâiyiki olan muhafazayı görür.

Maarif Vekâleti bu hâdiseyi elbette biliyordur. İkinci tarih kongresini takip etmiştir. Ben yine arzedeyim ki, 1937 senesinde Vatikan kütüphanesi Ahmediye ait olan kitabın çok noksan bir nüshasını bulmuş, 600 liraya almış ve kaçırmıştır. O halde zikrettiğim bu kitabın biri Vatikan'da, biri de Bolonya Üniversitesinde olmak üzere iki nüshası vardır, bizde de üç nüshası vardır. Şimdi bunu zikrettikten sonra bir vaka zikredeceğim. İlk Osmanlı Türk kitaplarından birisi olmak üzere, benim ve benden sonraki arkadaşların zikrettiklerimiz İshak'a ait bir kitap vardır. Bunun çok eski bir kopyasını Bursa'da Harççıoğlu kütüphanesinde gördüm. 25 - 30 sene

evvel kopya edilmiş diğer bir nüshasını da Millet kütüphanesinde gördüm. Paris Millî kütüphanesinde de vardır, bir meslektaşımız da görmüş, ben de gördüm ve okudum. Bu kitabın bir nüshası, aramızda ve mebus olan arkadaşlarımın birisinde de eski bir kopyası vardır. Bana gösterdiği zaman hayret ettim. Acaba diğer nüshalarını görebilecek miyim derken arkadaşımın eliyle elime kadar getirdiği kitabı dikkatle okudum, gördüm ki, o vakte kadar gördüklerimin hepisinden güzel, Paris'tekinden de, Bursa'dakinden de güzel. Bu kitabı ne yapacağım? Diye sordu. Maarif Vekâletine götür sat dedim; sat demekten maksadım şu idi : Bu kitap kendisine ait değildi, dairei intihabiyesinden bir vatandaş kendisine vermişti, bunun bir çaresine bak demişti. İnsaflı adammış, harice satmamış. Arkadaşım bunu Maarif Vekâletine götürmüş ve demiştir ki; bu benim dairei intihabiyemde bir vatandaşa aittir, bunu satın alın. Pekâlâ demişler ve kitap 5 - 6 ay orada kalmış, tetkik edilmiştir. Koyduğu fiyat nedir biliyor musunuz? 55 lira. Arkadaşlar, ben yüksek huzurunuzda taahhüt ediyorum ve diyorum ki, eğer Maarif Vekâleti bu kitabı benim harice, ecnebi bir memlekete satmama müsaade ederse 500 liraya almaya talibim. Fakat Dr. Uludağ kitap tüccarı değildir, bu vicdansızlığı yapmaz. Maarif Vekâletinden çok rica ederim, millî eserlere lâzımgelen önemi versin.

Yine yazılı eserlerimizden bir çok yerlerde karışık şeyler gördüm. Karaman'da eskiden bir kütüphane varmış, bu kütüphane şimdi Halkevinin elindedir. Halkevi kütüphanesi henüz tanzim edilme yolundadır. Fakat Karaman'da toplanan kitaplar arasında öyle güzel yazılar vardır ki, tetkika değer. Ben Cihannümanın çok kıymetli bir nüshasını orada gördüm. Çok kıymetli, hamiyetli bir muallimin elinde ve muhafazasındadır. Eğer görmek isterseniz Karaman'da kendisini bulabilirsiniz. Sandığından çıkarır, ihtimamla önünüze sürer. Bu kadar perişanlık, bu kadar kıymetli eserlere karşı dikkatsizlik elbette vicdanları kanatır. Bunu yüksek huzurunuzda arz ediyorum.

Mahkemei Şer'îye sicilleri kısmen Maarife devrolunmuş. Burada, arkadaşlar bahsettiler, millî arşivden bahsettiler. Bizim eski vesikalarımızı kim toplıyacaktır? Maarifin, şer'îye sicillerini toplamasını şükranla karşılarım. Fakat bir taraftan da Başvekâletin bir Arşiv dairesi vardır, Evkafın vardır, ayrıca Topkapı Sarayının hususi bir arşivi vardır. Ayrıca vilâyetlerde de böyle hareketler vardır. Bu arşiv millî tarihimiz tarihini yazan bilhassa Osmanlı devri için mü-kemmel şeylerdir. İkinci Bayazıt tarihinden itibaren Türk tarihini

yazmak için şer'îye sicilleri en mükemmel vesikalardır. Fakat perişanlık devam ederse bunların hepsi kaybolur. Tabîî bu yalnız Maarif Vekilinin kusuru değildir. Bunu bilhassa Hükümetin büyüğünden, yani Başvekilimizden rica ediyorum. Bir taraftan şer'îye sicillerini alsın, diğer taraftan hususi ellerdekini bulsun. Buna niyet verelim ve millî arşivimizi teşkil edelim.

Dr. Ali Süha DELİLBAŞI (Kütahya) – Muhterem arkadaşlar; Maarif Vekâletinden kısaca iki temennide bulunacağım. Bunlardan bir tanesi hepinizin de bildiği gibi Maarif Vekâleti bir müddetten beri Garpten ve eski medeniyet âleminde bize klasikleri tercüme edip sunmaktadır. Bu hepimizin takdirle karşıladığımız bir iştir. Ancak bu güzel hareket yanında ona muvazi olarak bir de bizim kendi klasiklerimizin neşrini de Maarif Vekâletinden bekliyoruz. Bunu da gönül arzu ediyor. Yüksek Heyetinizin malûmudur ki, medeniyet âleminde her millet kendi klasiklerine büyük ehemmiyet atfeder. Bunların kendi telâkkilerine göre büyük ehemmiyetleri vardır. Bazı kısımları da beynelmilel kıymeti haizdir. Bunların yüzlerce tabı vardır. Ayrıca her memleketin alâkadar Maarif Vekâletleri bunları talebenin anlayabileceği şekilde şerhler ve notlarla basarlar. Ve talebenin de anlayabileceği bir şekilde izah ederler. Bizim memlekette iftiharla söyleyebiliriz ki, bu tarzda klasik ve her sahada bir çok kıymetli eserler vardır. Bunlar tabîî Türkiye'ye tabaat fenni pek çok geç gelmiş olduğu için hepsi basılamamıştır, basılanlar da maalesef hakikî bir nüsha ihtiyaca salih bir vaziyette değildir. Maalesef bir çok yanlışlıkların olduğunu hepiniz bilirsiniz. Bendeniz düşünüyorumki, tabîî Maarif Vekâleti bu gibi klasiklerin tabı için herkesten daha çok vesaiti elinde bulundurmaktadır. Yani umumî kütüphanelerin hepsinden istifade edecek durumdadır. Bu gibi eserlerin bazıları tek nüsha olmakla beraber bazılarının da muhtelif kütüphanelerde muhtelif nüshaları vardır. Maarif Vekâleti acaba bu eserleri mukayeseli şekilde, erbabı ihtisasa mukabele ettirerek neşredemez mi? Geçen sene Arap mulallakalarını verdiği gibi, Mevlânanın mesnevisinden tercümeler verdiği gibi, bizim Türk klasiklerinden de her sene, birer ikişer tane neşretmesi çok isabetli olur. Birinci temennim budur.

İkinci temennim de, müsaade buyurursanız arzedeğim; bir tiyatro meselesi vardır. Bu tabîî yeni başlamış bir iştir. Bendeniz ve daha benim gibi biraz tiyatro ile uğraşmış bir kaç arkadaşımız vardır, yeni teşkil edilen bu müessesedeki işlerin tamamıyla matluba muvafık ve doğru yolda gittiğini zannetmiyoruz. Tabîî bunu tafsi-

lâtiyle arz ederek burada sizleri yormak istemem. Fakat tiyatro mektebimiz doğru bir yolda gitmemektedir. Takdir buyurursunuz ki, yeni başlamış bir iş eğer doğru yolda başlamamış olursa hiç başlamamış olmaktan daha kötüdür. Meşhur bir hikâye vardır. Meşhur bestekâr ve keman üstadı Mozart kendisine müracaat eden talebesine sorarmış : Keman öğrenmek istiyorsunuz, mü-kemmek, hiç bilmiyor musunuz? Yoksa biraz biliyor musunuz? Hiç bilmiyenden ders başına bir lira istermiş, biraz bilenden de iki lira istermiş. Merak edip sormuşlar. Niçin bunu böyle yapıyorsunuz? demiş ki, hiç bilmiyen bir adama bir şeyi öğretmek daha kolaydır, fakat biraz bilenin yanlış öğrendiğini ıslah etmek daha zordur. Bunun gibi, tiyatro ile uğraşan arkadaşlar da benim gibi düşünüyorlar. Biz tiyatro mektebinin böyle fena bir istikamette gitmesinden ıstırap içindeyiz. Heman ilâve edeyim ki, ar lirik ve ar dramatik başka başka şeylerdir. Meselâ kendi mesleğimden alayım. Bir cerrah cerrahdır. Amma biri yalnız göz cerrahisi yapar, diğeri umumî cerrahi yapar. Şimdi göz cerrahisi bilen bir adama sen cerrahsın, madem ki, elin bıçak tutuyor, gel filân ameliyatı yap diyemeyiz. Bunun gibi umumî cerrahide çalışan bir adama madem ki, cerrahsın gel göz ameliyatı yap denemez. Bunların vazifesi birinden ayrılmıştır. Tiyatro mektebi hem her ar lirik hem ar dramatik öğretir. Bunlar farklı vasıflı olan iki ayrı sanat şubesidir. Her ikisinin başında bir tek zat bulunmaktadır. Bu zat ne kadar yüksek olursa olsun; tabîî takdir buyurursunuz mâruzatım katıyyen hiç bir kimse-nin şahsını istihdaf etmemektedir bir tek adamın hem ar lirik de ve hem de ar dramatikte aynı vukuf sahibi olmasına hiç bir suret-le imkân yoktur. Bu itibarla endişe ediyoruz, fena istikamete gidiyoruz. Hiç olmazsa Maarif Vekâleti her şubenin başına ayrı bir zat getirsin. Temennilerim bundan ibarettir.

Abdurrahman Naci DEMİRAĞ (Sivas) – Muhterem arkadaşlar; 1939 bütçesinin müzakeresi esnasında, Evkaf bütçesinin müzakeresi esnasında memleketimizde Selçuk tarzı mimarisinin şaheseri olan bir eserin yıkılmaya mahkûm olduğunu ve bunun önüne geçilmesini rica etmiştim. Bu ise maskatı re'sim olan Divriği'teki Ulu camidir. Bir çok arkadaşlar ziyaret etmişlerdir. Eseri biliyorlar. Bu eser hakkında fikirleri vardır. Onun için tekrar etmek istemiyorum. O zamanki ricam üzerine Evkaf U. Müdürlüğü bunun üzerinde tetkikat yaptı ve tamire başladı. Bir sene sonra gittiğim zaman tamirin yapılmış olduğunu hayretle gördüm. Hayretle görmenin ifadesini arz edeyim. Bu cami müstatilüşşekil bir camidir. Üç tane

kapısı vardır. İki kapısı camiye gelen kapıdır; bir tanesi de vaktiyle medreseye veyahut mektep olan kısma giren kapıdır. Gidip tetkik ettiğim zaman gördüm ki, Evkaf İdaresi cami bize aittir demiş, camie ait olan kısmın yıkılmağa mahkûm kubbelerini yapmış. Beri tarafta medreseye ait olan kısmın kubbeleri yıkılmak üzere bırakılmış. Çünkü bu kısım Maarif Vekâletine aitmiş ve tahsisatı oranın vermesi lâzımmış. Arkadaşlar; hakikaten mühim ve hayreti mucip bir meseledir. Ortada muhafazası lâzım çok kıymetli bir eser var. Selçuk tarzının bence onda daha kıymetli eseri yok. Muhafazası lâzım.

Evkaf Umum Müdürüne söyledim; bize ait değildir, tahsisatımız yoktur dedi. Şimdi Sayın Hasan - Âli Yücel'den rica ediyorum. Eğer kendilerinin bu işi yapacak teşkilâtları varsa onunla, yoksa parasını Evkafa vermek suretiyle bugün için çok mühim olmyan fakat yıkıldığı zaman çok elim ve mühim masrafları istilzam ettirecek olan bu mühim âbidemizi muhafaza buyursunlar.

İkinci mâruzatım, Yüksek Mühendis Mektebi hakkında olacaktır : Arkadaşlar, memleketimizin mühendise ne kadar ihtiyacı olduğunu hepiniz takdir buyurursunuz. Maarif Vekâleti bu mektebi Nafia Vekâletinden devraldıktan sonra bu ihtiyacı karşılamak için hakikaten mühim gayret ve himmetler sarfetmektedir. Bizim zamanımızda mektebe 20 - 30 kişi girer, nihayet 8 - 10 kişi çıkardık. Bu son senelerde arttıkça arttı, maaşşükran alınan talebenin 200'e yakın olduğunu gördük. Görülüyor ki, Maarif Vekâleti bu ihtiyacı pek tabiî olarak takdir etmiş ve memleketin muhtaç olduğu mühendisleri yetiştirmek için bütün gayret ve himmetini sarfetmekte bulunmuştur. Yalnız bu işi yaparken son defa alınan 180 talebenin 90'ardan iki şube olarak okutulmakta olduğunu haber aldım. Bilhassa bir mühendis mektebi için bir şubede 90 talebe olması hakikaten tedrisatı çok güçleştirici bir şeydir ve randımanın kalitesinin düşmesini istilzam edecek bir vaziyettir. Belki nazari ilimler için bu o kadar mühim olmaz, fakat bir mühendis mektebinde bir hocanın ders verdiği talebenin dersleriyle beraber aynı kuvvette ve aynı ehemmiyette olan projelerini de birer birer tetkik etmesi ve direktif vermesi esastır. Yoksa pek nazari bir şey olur; matlup olan gayeyi elde edemeyiz. Benim duygumu Maarif Vekâleti de pekâlâ duymuş olacaktır ki, bugün için zaruri olan bu işi halletmek için Mühendis Mektebine Taşkışla'yı da almışlardır, bir taraftan da yeni yeni inşaat yapmaktadırlar. Benim temennim bu mektebin sınıf şubelerinin 40'ı geçmiyecek suretle, Taşkışla'dan ve

yeni inşaatından istifade ederek, teşkil etmeleridir. Bu suretle her muallim, talebesiyle yakından alâkadar olmak imkânını bulur ve matlup olan gayeyi temin etmiş ve mühendis kalitemiz de düşmemiş olur.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Sayın arkadaşlarım; Yüksek görüşü ve aziz varlığı ile başımızda iftiharımız olan büyük Şefimizin Cumhuriyet Maarifine ve Maarifçilerine güven gösteren ve yeni vazifeler veren sözlerini dinlediğimiz tarihi günün akabinde Maarif bütçesini huzuruza getirmek, benim için ayrıca bir bahtiyarlık oluyor.

Altı yıldan beri Cumhuriyet Hükümetlerinin, Büyük Millet Meclisinin ve Şefimizin Maarif alanında yeni hamleler yapmak imkânını Maarif teşkilâtına vermiş olmaları, memlekette bu mevzuda büyük hareketler doğurmuştur. Gerek ilk, gerek teknik öğretim sahasında altı yıl içerisinde atılmış ileri adımlar, ihmal edilecek kıymette ve ihmal edilecek emek ve gayrette değildir. Son beş sene dünyanın harp içerisinde kaldığı ve memleketimizin duvarlarına ve etrafına kadar bu harp alevlerinin sokulduğu bir devre olmasına, diğer memleketlerle olan münasebetlerimizin bilhassa canlı ve cansız ihtiyaçlarımızın temini bakımından bize bir çok güçlükler yüklemiş olmasına rağmen elden geldiği kadar büyük gayretler sarfedilmiş ve biraz sonra arzedeceğim neticelere varılabilmektedir. Bizim bu büyük gayretleri sarfetmeğe mecbur oluşumuz, bir mukayese ile, zaruret derecesini nazarlarımızda daha çok canlandırabilir kanaatindeyim. Kültür itibariyle, öğretim ve eğitim itibariyle dünyanın en ileri milletlerinden biri olan İngilizler bizim gibi yalnız etrafı harp alevleriyle çevrilmiş değil, memleketlerinin göbeğinde bombaların patlamış ve büyük fedakârlıklar yapmak zaruretinde bulunmuş oldukları halde parlâmentolarında maarif kalkınması için yeni bir kanun kabul etmiş bulunuyorlar. Bu kanun şu anda İngiliz parlâmentosundan geçmiştir. Bir maddesinin küçük bir yerinin değiştirilmesi orada kabinenin itimadı meselesini uyandıracak ehemmiyette olmuştur. Bu kanun milyarlık masrafları istilzam etmekte ve harbin içinde gerçekleştirilmek için parlâmento tarafından Hükûmete salâhiyet ve vazife vermiş bulunmaktadır. Bu kanunun girişinin başında bir cümle var; orada «Bu memleketin mukadderatı, yani İngiltere'nin mukadderatı, memleket halkının öğretimine bağlıdır» deniliyor. Son asırlarda, bilhassa 18 inci ve 19 uncu asırlarda bizde Devletin fena idare edilişi, milletin bünyesinde bilhassa eğitim ve öğretim bakımından görülen ihmal, o kadar bü-

yük aldırmamazlık yapmıştır ki, memleketimizi şark milletlerinin önünde, fakat garp milletlerinin arkasında, bu iki büyük mevcudiyetin ortasında bırakmıştır. Cumhuriyet; bilhassa son asırlardaki bu arzettiğim ihmalin eksiklik mirasını itmam etmek için 21 sene-den beri çalışmaktadır. Bir zamanlar ana öğretim meselelerini hal-letmek için, bir sisteme bağlamak için esas prensiplerini ve ilk fi-kirlerini koymak için gayret sarfına mecbur olmuştuk. Artık bugün için öğretim ve eğitim dâvalarımızın bir sisteme bağlanmasında, ana fikirlerini bulmakta müşküle mâruz bir halde değiliz. Bütün öğretim dâvaları kanun haline gelerek ve Yüksek Meclisin, sizlerin tasvibinize iktiran etmiş birer esash temel haline gelmiş bulunuyor. Buna vâsıl kılıcı emekler. Maarif Vekâletinin türlü salâhiyetli heyetlerinde, Talim ve Terbiye gibi, müdürlerinin bir araya gelme-sinden terekküp eden Encümen gibi, âzası Vekâletin muhtelif işle-rinde çalışan Maarif Şûrası gibi heyetlerinden geçmiş, gerçekleriyle ve metinleriyle Hükümetin buraya sevkedip sizlerin de kanun olarak kabul etmiş bulunduğunuz esaslar şekline gelmiştir.

Bize düşen, bunların filiyattâ ve hayatta gerçekleşmesini temin etmek ve yeni ihtiyaçlar yeni hükümleri istilzam ediyorsa onları da sizlere arz etmek ve tasvibinize iktiran edenleri evvelki hükümlere katarak yapmak, fiile çıkarmaktır. Bu itibarla Maarif dâvalarında ana meselelerin yeniden düşünülüp, yeniden bir takım prensiple-re bağlanması için herhangi güçlüğe mâruz değiliz. Son beş sene zarfında; son beş sene derken Cumhuriyet devrimizin dörtte birini ifade etmiş oluyorum; bütçelerimize çabuk bir göz atmak, Hükü-metlerinizin ve Yüksek Meclisin mevzuumuza, işimize ne kadar büyük bir ehemmiyet verdiğini sarîh olarak gösterebilir.

1938 senesinde, ki, onun sonunda şimdi bulunduğum vazife bendenize verilmişti. Maarifin 16 474 000 lira bütçesi vardı. Bu-gün bu, 62,5 milyon lira olarak 1944 senesi bütçesi halinde önü-müze gelmiş bulunuyor. 1938 senesinde hususi idareler ancak 14,5 milyon lira ilk tahsile ayrabiliyorlardı. Geçen sene bu para 21 milyon lirayı geçmiştir. Bu mukayeseyi kısaca öğretim mevzuların-da da yapmak mümkündür. Ve bu kısa karşılaştırma, sarîh bir fi-kir verecektir; sanırım.

1938 senesi bütçesinden ilk öğretime ayrılmış olan para 1 400 000 lira iken bu sene 18 925 000 liraya yükselmiştir. 1938 senesinde 14 buçuk milyon lira idarei hususiyelerden ayrılmış olanla beraber bütün ilk öğretime verilmiş olan miktar, 15 935 000 liradır. 1944 senesinde ilk öğretime umumî bütçeden verilen 18 925 000 liraya,

geçen senenin, idarei hususiyelerden alınmış olan 21 milyonu ki, önümüzdeki sene için bunun artması kuvvetle muhtemeldir, azalması mevzuubahis değildir; beraberce hesaplanacak olursa 15 milyonun karşısında 40 milyon lira buluruz.

Orta öğretimin 1938 senesinde 6 buçuk milyon lirası var imiş. Takdim ettiğimiz bütçede 12 200 000 lira vardır.

Yüksek öğretim 3 900 000 lira imiş, 1938 de. Bunu da 8 milyon lira olarak huzurunuzda getirmiş bulunuyoruz, 1944 bütçesinde.

Meslekî öğretimin bilhassa dikkati celbedecek vaziyetini arz etmeliyim. 1938 senesinde 1 900 000 lira iken bu yıl bütçesinde 19 milyon liradır. Bu mukayese 1938 senesi ile 1944 senesi bütçe lâ-yihası karşılaştırıldığı zaman umumî olarak Maarif hizmetine verilmiş olan ehemmiyet ve hususi olarak bilhassa ilk öğretimle teknik öğretimin üstünde durulduğu meydana çıkar. Bu paralar ve onları sarfederek yapılmış olan emeklerin neticesi de bu kadar sarıh bir surette arzedilebilir bir haldedir 1938 senesinde 6 500 ilk okul varken, içinde bulunduğumuz ve bitmek üzere bulunan ders yılında 12 450 okul olmuştur. Öğretici : 14 778 iken 22 512 olmuştur. Öğrenci : 747 000 iken 1 029 000 olmuştur. Mezun, 53 bin iken 67 bin olmuştur. Burada bilhassa köy ilkokullarından mezun olanlar 1938 de 12 bin iken 1942 sonunda 28 000'e yükseldiğini arz etmeliyim. Orta müesseselerde, bilhassa liselerde 1938 senesinde 20 bin talebe varken 25 bin olmuştur ve lise mezunları 3 700 iken 4 118'e çıkmış bulunmaktadır. Parti içtimainda da arzettiğim veçhile ortaokullarda 3 000 kadar bir azalma vardır. Bunu açılmış olan teknik ve meslek okullarına talebenin bir kısmının gitmesi ve bir kısmının da belki hayat zaruretleriyle bu okullara gelmemelerine atfetmekteyiz. Meslekî okullar : 1938 senesinde 64 iken 120'ye çıkmıştır. Öğretmenler 765 iken 1 637'ye öğrenciler de 9 000'den 22 354'e çıkmıştır. Yüksek öğretimde müessese itibariyle bir büyük fazlalık olmamakla beraber öğretmen ve öğrenci kadrosunda büyük bir artma vardır. Yüksek öğretim müesseselerinde öğretmenler 854 iken 1 002 ve öğrenciler de 10 000 iken 18 725 olmuştur. Bütçe mukayesesini bir grafik ile ifade edildiği takdirde öğretmen ve öğrenci sayısında aşağı yukarı paralel bir yükselme görülmektedir.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Paralel; ne demektir paralel? (Muvazi sesleri).

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Şimdi bütçemizin bu şekilde bir mukayesesini, yaptıktan sonra, gerek bütçe heyeti umumiyesinin müzakereleri esnasında ve gerek bugün Maarif bütçesinin heyeti umumiyesi konuşulurken arkadaşların temas ettikleri cihetlere cevap vermeye çalışacağım. Konuşulan ve dokunulan cihetler, hepinizin gördüğünüz veçhile, hemen hemen bütün maarif meselelerine şurasından veya burasından temas etmektedir. Bunların her birine tafsilâtiyle cevap vermek, nihayet benim de dört, beş saat konuşmamı icabettirecektir. Parti içtimalarında, encümenlerde muhtelif meseleleri zaten Yüksek Heyetinize tafsilâtiyle ve teferruatıyla arz etmiş bulunuyorum. Burada arkadaşlarımın temas ettikleri cihetleri üç sınıfa ayırdım. Biri prensiplere taallûk eden noktalar. Diğer programlara ve ihtisas mevzularına taallûk eden cihetler, üçüncüsü de ayrı ayrı cevap verilmesi lâzım cüzi olan meseleler.

Prensiplere taallûk eden meselelerin başında Cumhuriyet maarifi içerisinde vazife almış olan öğretmenlerle bunların, terbiyelerine memur edildikleri Türk çocukları ve Türk gençliğinin mânevi durumlarıdır. Bir defa Maarifin bu bakımdan öğretici ve öğrenici olarak idaresine memur olduğu kütle, şöyle bir manzara arz etmektedir :

Maarif Vekâletinin idaresinde 30 binden fazla öğretici, 1 200 000 öğrenici vardır. Maarif Vekâletimiz bu milyonluk öğrenci kütlesini ve bu 30 binlik öğretici kütlesini idare ile muvazzaf kılınmıştır. Şunu sarîh olarak size ve temsil ettiğiniz millete ifade edebilirim ki, rejimimizin, adını verdiğimiz büyük insana nispeti ifade ediyorsa bu milyonluk kütle içerisinde öğretici ve öğrenici olarak Türk evlâtları aynı nispeti bağ olarak, muhabbet olarak duymaktadır. (Bravo sesleri). Son hâdiseler göstermiştir ki, fena bulduğumuz hareketler, öğretmen kütlesi içerisinde bugün kanunun pençesine tevdi edilmiş bulunan insanların bir casus gibi sokulmasından ibarettir. Bu mevzuda sağ veyahut sol temayüller bizim için başkalık ifade etmemektedir. Ciheti ve cephesi her ne olursa olsun, Kemalizm dediğimiz ve Atatürk'e onun koyduğu prensiplere bağladığımız inan sisteminin dışında her ne kalıyorsa bizim için zararlıdır.

Bunlar, okul içine sokulmadığı gibi, memleket içine de sokmak zaruretinde bulunduğumuz mahzurlu fikirlerdir. Bunlar mekteplere, arzettiğim gibi, kötü bir suyun delik bulup sızması nevinden sızmışlardır. Bugün kanunun pençesine teslim edilmiş olanların sayısı onu geçmemektedir. Sözümün ikinci kısmına başlarken

söylediğim 30 bin rakamını hatırlamanızı rica ediyorum. 30 000 insan arasından 10 tanesi yolunu sapıtmış, çok temenni ederim ki, kanun, bunların hareket ve fikirlerinin fena bir niyete, fena bir maksada mâtuf olmadığını gösterebilir. Bunu tesbit, bizim elimizde olan bir şey değildir. Adalet ve kanundur ki bunları tetkik edecek, mahiyetlerini gösterecektir.

Öğrencilere gelince; öğrenciler ilkokullarda olsun, teknik okullarda olsun; ortaokulla liselerde ve yüksek okullarda olsun hakikaten bu rejime samimî olarak bağlanmış çocuklarımızdır. Nereden biliyorsun? Her vesile ile bunları görüyoruz. Memleket dâvalarında hisleri tahrik edildikleri vakit yaptıkları tezahür bunun delilidir. Evlerimizde evlâtlarımız var, okullarda bu kadar çocuğumuz var, bunlarda bize endişe verici hareketlere, çok memnun olmalıyız, rastlamıyoruz. Bunlar içinde iğfal edilmiş ve sapık fikirlere bilerek veya bilmiyerek kapılmış olanlar çok az. Millet gibi, Türklük gibi, Türk gibi en aziz ve kutsal fikirlerin bu çocukların zihninde fena bir maksada kullanılmış olması mümkündür. Nitekim bu iş zabıta vukuatı haline gelmeden önce bunun bu neviden samimi olduğuna inananlar olmuştur. Zabıta ve Emniyet, işe elini koyup ta vesikaları, hâdise ve hareketler meydana çıktıktan sonradır ki iş sarahat kesbetmiştir. Biraz önce de arzettiğimi gibi kanun ve adalet bunu büsbütün tavih edecek ve ortaya koyacaktır. Memleket çocuklarının umumiyetle rejime, Atatürk'e ve Millî Şefimize bağlılıklarının binbir deliline sahip bulunuyoruz. Yazı yazarlar, söz söylerler, onlardan bahsedildiği vakit de ciğerleri görülecek şekilde haykırırlar, bağırırlar ve bizim dilimizle hoca olarak, Hükümet adamı olarak kendilerine bu mevzular söylendiği zaman bize yakınlıktan başka bir şey göstermezler. Onun için Türk öğretmenini ve Türk öğrencisini, içinden iki üç insan doğru yoldan sapmıştır diye umumî bir itham mevzuu yapmaya Maarif Vekilinizin gönlü razı değildir. (Bravo sesleri) (Bizde razı değiliz sesleri). Bu suretle teşkilâtımızın mânevi tarafı güveninize lâıık bir haldedir. Bilhassa Atatürk'ün tercümei hali, hayatı, ona ait eserler; bunları toplamak hususunda bir gayret sarfetmekteyiz. Bu ciheti en iyi bilmesi lâzım gelen arkadaşlarımızdan birisi de Hikmet Bayurdur. Tarihi vesikalar mecmuasının başında inkılâp ve Atatürk'e ait vesaik neşrederiz kendileri İnkılâp Enstitümüzün yönetim kurumunda âzadlırlar, müzakerelerimize lûtfedip iştirak ederler. Orada bu mevzuda yapılan gayretleri yakından bilmektedirler. Yüksek okullarda inkılâp

dersleri veren arkadaşlarımızla, evvelce tanıştıkları gibi, bu toplan-
tılar vesilesiyle de temas etmektedirler.

Arkadaşlar; Atatürk hepimizindir. Atatürk ne muayyen insanla-
rın, ne muayyen zümrelerindir. Hattâ Atatürk, sade biz yaşıyanla-
rın değil, şu anda doğmamış olan Türk çocuklarıdır da... (Bra-
vo sesleri) Atatürk mazinindir, çünkü ölmüştür, tarihe intikal et-
miştir. Fakat yaptığı eserlerin nimetiyle minnettar olmuş biz insan-
lar varken Atatürk haldir; ölmemiştir, bizde yaşamaktadır.

Atatürk bundan sonra gelecek Türklerin de Şefidir, Başıdır ve
minnettar oldukları insandır. O itibarla istikbaldır. Ondan dolayı-
dır ki, biz, Atatürk'e Ebedi Şef dedik ve bu bakımdan da Atatürk
ölümsüzdür. Atatürk, Türk var oldukça vardır. Onu unutmadık,
unutturmuyoruz. Tarih tedrisatımızda, dil mevzularında umumî
olarak yazılı imtihanlarda onun sözlerini tekrar ediyoruz. Onun
sözlerinde hakikatler buluyoruz ve evlâtlarımıza o hakikatleri dü-
şündürerek Millî terbiyeyi vermenin imkânına inanıyoruz. Bunlar
safha safha ve sayfa sayfa bütün arkadaşların malûmudur.

Bugün bir mebus arkadaşımınla gelirken aynı mevzuları görüşü-
yorduk, kendisine göstermek vesilesiyle kütüphaneye uğrayıp ya-
nıma aldığım ve bir seyahatim esnasında okuduğum zaman gözle-
rim yaşayan dört beş satırı okuyacağım :

«Atatürk olmasaydı, İnönü olmasaydı» Bu yazı Hatice Altın is-
minde 14, 15 yaşında bir kızıdır. Köyden gelmiştir, okumuştur,
hâlen de öğrencidir;

Güneşimiz doğmazdı; Atatürk olmasaydı;
Yurtta bahar olmazdı; Atatürk olmasaydı.
Çiçekler deremezdi, sevince eremezdi;
Bugünü göremezdik; Atatürk olmasaydı.

Çoşamaz, taşamazdık, dik yarlar aşamazdık;
Bugünü yaşamazdık; Atatürk olmasaydı.
Düşmana salamazdık, intikam alamazdık;
Eğemen kalamazdık; Atatürk olmasaydı.

Fabrika açamazdık, geceden kaçamazdık;
Işıklar saçamazdık; Atatürk olmasaydı.
Kaybettik yazık yazık, biz onu kalbe kazdık;
Teselli bulamazdık; İnönü olmasaydı.

(Alkışlar)

Bu 14 - 15 yaşındaki çocuk Türk okulunda okumuştur, Türk öğretmeni bunları öğretmiştir. Çünkü bunun anası babası okumak yazmak bilmezdi.

Bu duyguda bu çocuğu yalnız zannetmeyiniz. Türk öğretmeni, elinden geldiği kadar, hattâ kudretinin üstünde memleket evlâtlarını bu şimdi okuduğum ruhta yetiştirmek için gayret sarfetmektedir. Zaten bu yönde gayret sarfetmiyeni, yanlış yola sapanı gördük mü yakasına yapıyoruz, okuldan dışarıya atıyoruz.

Bu mevzuu bitirmeden önce tarih kitaplarına da bir nebze temas etmek istiyorum. Başka bir vesile ile de mevzuubahsolmuş, mâruzatta bulunmuştum. Onun için kısaca cevap arzedeceğim :

Tarih kitapları, öğretmenler tarafından verilen raporlarda tesbit ettikleri veçhile öğrencilerin bunları takibetmekte güçlüğe uğramalarını icabettirecek hacimde ve vaziyette idi. Bu kitapları yeniden yazdırmak istedik. Esasen Atatürk sağlığında tarih kitaplarının ana prensipleri çizildiği için Maarif Vekâleti tarafından yazdırılmasının mümkün olduğunu ifade etmişler ve Tarih Kurumu kitaplarına doğrudan doğruya meşgul olmama kararını vermişti.

İki üç senelik bir gayretten sonra lise birinci ikinci ve üçüncü sınıf kitaplarını geçen sene bitirebildik. Bunlar yazılış itibariyle, içerisine konulan tarihi kıraatler itibariyle hatıralar ve grafiklerle talebe için, öğreticiler için daha kolay kullanılır ve daha kolay takip edilir birer kitap oldu. Dördüncü cilt son olarak 37 yılının istatistiklerini ve 37 yılına kadar olan Cumhuriyet devrinde yapılmış işleri ihtiva ediyordu ve 38 yılında basılmıştı. Son sınıfta bir taraftan üçüncü cilt, diğer taraftan dördüncü cilt, ikisi beraber yedi sekiz yüz sayfa, belki daha fazla bir yekûn tutuyordu; talebenin bu iki büyük cildi bir arada takip etmesi güçtü. Onun için 3 üncü cildi yazılacak dördüncü ciltle beraber talebenin takip edebileceği hale getirmek zaruretini hissettik. Zaten dördüncü ciltte bu kitabın yarısı, Cumhuriyetçilik inkılâpçılık, Devletçilik, halkçılık, milliyetçilik, lâıyıklık ve onların dayandığı esas fikirler teşkil ediyor, yarısını da Cumhuriyetin memlekette muhtelif sahalarda neler yaptığı teşkil ediyor. Halbuki 4 üncü cildin ikinci kısma konmuş olan malûmat 1937 senesine kadar olan malûmattır çünkü kitap bir senede yazıldığı için 1937 senesine kadar gelebilmiştir. O zamandan bu zamana kadar bütün yapılmış olan işleri ilâve etmek suretiyle dördüncü cildi yenibaştan yazdırmayı düşündük. Bunu da İnkılâp Enstitüsüne müdür yaptığımız arkadaşına havale ettik. Kitabın ya-

zılması bitmiş ve hattâ üç dört forması da basılmıştır. Bayur arkadaşımın buyurduğu gibi bu kitap basılıncaya kadar bu dersler okutulmamış değildir. Okutulmuştur. Bu hususta tamimler yapılmış, direktifler verilmiştir. Esasen aynı mevzuda yazılmış olan kitap okunmakta ve öğretmenlere, ne suretle tafsil edileceği nerelerden istifade edileceği üç dört sene evvel direktif olarak verilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh önümüzdeki sene lise tarihlerinin üç cildi tamamlanmış, dördüncü cildi de bunlara ilâve edilmiş olacaktır. Üç cildi buradadır. Bilmiyorum gördüler mi kendileri? Galip Bahtiyar arkadaşım da kitapların büyüklüğünden bahsediyorlardı, bunları görürlerse küçük kitaplarımız bulunduğuna memnun olurlar. Bu şekilde kitaplar ufaltılmıştır ve öğrencilerce eskiye nispetle daha kolay takip edebilecek bir hale getirilmiştir. Bu meseleyi bu suretle arzettikten sonra prensip meselelerinden ikincisine geçiyorum.

O da, bir iki arkadaşımın burada temas ettikleri ilk öğretimin idarei hususiyelerden umumî bütçeye alınması meselesidir. Biz bundan iki sene evvel ilk öğretmenlerin alacakları meselesi için Partinin teşkil ettiği bir komisyonda çalışırken bunu da nazara aldık ve Komisyonun hazırladığı rapor Parti Heyeti umumiyesine geldiği zaman da, zannediyorum Ali Rıza arkadaşım mevzuubahis etmişti, Parti buna taraftar olmadı. Binaenaleyh prensip olarak halledilmiş meseleleri yeniden mevzuubahis ederek onun üstünde durmayı doğru ve çalışmalarımız için faydalı bulmuyorum.

Alacaklar meselesine gelince : İlkokul öğretmenlerinin iki türlü alacakları vardır. Biri Dahiliye Vekâletiyile Maarif Vekâleti arasında muhtelifünfih olan borçlar ki, bunlar iki milyon lira tutuyordu. Diğeri, kadrolarda maaş bulunmadığı ve vilâyetlerde tahsisat olmadığı için verilmiyen borçlardır, bunlar da bir buçuk milyon lira idi. Kabul buyurduğunuz kanunla bu muhtelifünfih olan iki milyon lira beş senede ödenecektir. Geçen sene ve bu seneki bütçeye üçer yüz bin lira tahsisat konmuştur ve beş senede borçlar ödenecektir.

1,5 milyon liraya gelince; yani vilâyetlerin kendi bütçelerine koyarak ödeyecekleri 1,5 milyon liraya gelince; bunun 800 küsur bin lirası ödenmiştir ki, bu da üç senede ödenecekti. Bir sene sonra bu mevzuda ilk öğretmenlerin alacakları kalmıyacaktır. Onun için kanunla tesbit edilmiş 3,5 milyon liranın iki milyon lirası beş senede söndürülmüş ve 1,5 milyon lirası da 3 senede bitirilmiş olacaktır. Şimdiye kadar yapılan tediye, ödeme kanununun bu hükümlerine tamamiyle mutabıktır. Bizim prensip olarak takip ettiğimiz mese-

lelerden birine yine arkadaşlar burada temas ettiler. O da eski eserler meselesidir. Eski eserler mevzuunda elimizden gelen bütün gayreti sarfetmekteyiz. Yalnız Nazım Poroy arkadaşımın burada okuduğu kanunlar ve okumadığı diğer mevzuat öyle bir vaziyet ihdas etmiş bir haldedir ki, bunları yeniden mütalâa etmek ve mercilerini kanuni hükümlere yeniden bağlamak zaruretine ben de iştirak ediyorum, ve bu mevzuda çalışmaktayız. Belediye, Evkaf, Maarif, İdarei hususiye türlü kanuni salâhiyetlerle eski eserler ve kıymetli eserler üstünde tesahup iddia etmektedirler. Yalnız bunun kolay halledilebilir bir şey olmadığını hemen arz etmeliyim. Kanunı bir mevzudur, ince tetkikatı icabettirecek bir mevzuudur. İstanbul'da bizim bu söylediğim şekilde, Maarif Vekâletinin idaresine verilmiş, 67 türbemiz vardı. Bunun 30'dan fazlasını tamir ettik. Yalnız dışardan bakıldığı vakitte bizim tamir tarzımız, usulümüz kolay görülüyor. Çünkü bütün Türkiye'de bu mevzuda yapılacak tamirlere kendi bütçemizden âzamî 55 bin lira ayırabiliyoruz, 55 bin lira. Onun için nerede tarihi ve sanat kıymeti olan bir âbide varsa evvelâ onun hayatını kurtarıyoruz. Meselâ N. Poroy arkadaşımızın buyurduğu Şeyh Galib'in de Ankaravî'le yattığı türbenin kurşunlarını böyle koyduk. Kurşunu koymak demek, o eserin kalbindeki bozukluğu düzeltmek demektir. Çünkü o bina ölümden kurtarılmıştır. Şimdi içerisinde, temizlenmemiş tarafları varsa, onlara bakarız, temizletiriz. Hayatî olan bınaya kurşunun konduğu görülüyor da, meselâ kapısı üzerinde bir halkanın düşüp, bunun yerine sağlamının konmadığı görülüyor.

Çelebi Mehmet türbesi, Yeşiltürbe demiyorum çünkü doğrusu bu mu? Yeşiltürbe mi? Bilmiyorum.

Çelebi Mehmet türbesi hemen beş senedenberi bizi meşgul etmektedir. İçerisindeki hatırlar çürümüş, duvarları çatlamıştır ve içinde ikinci bir kubbe bulunmuştur. İş basit olarak görüp bir evi tamir etmek gibi, iskeleleri koy, sıvaları sür, mesele bitsin. Bunların tamirleri bu vaziyette değildir.

Konya için aynı şey. Frenkçe bir kelime söyleyeceğim, affınızı dilerim; ben restorasyon mimarı olmadığım için ne yapılır bilmiyorum. İplikçi medresesini tamir ettik, beğenilmemiş olabilir. Fakat salâhiyetli mimarlar projesini yaptılar ve tamir ettiler. Arkadaşım Uludağ tavsiyelerde bulunuyor, lütfedip teşekkür de ediyor; Karatay ve diğer Selçuk eserleriyle meşgul olmamızı iyi buluyorlar onun gibi yapma diyor. Acaba bu tavsiye doğru mu? Yanlış mı? Mimar olmadığım için bilmiyorum. Salâhiyetli arkadaşlarımdan soraca-

ğım. Doğrusu o ise onun gibi yapacağım. Başka soracak bir merciim yoktur. Bu mevzuda türbelerdeki kıymetli eşyaya gelince; arkadaşım Poroy 17 - 18 senelik bir meseleyi açmış bulunuyor. Bunun hakkında, 17 - 18 sene evveline raci bir iş hakkında cevap verecek vaziyette değilim. Yalnız bu hususlarda türlü rivayetler duyulmaktadır. Meselâ kendi verdikleri misalde iş söyledikleri gibi değildir. Hacı Bektaşî Veli'nin Kırşehir'deki dergâhından eşya o kadar dikkatle alınmış, tesbit edilmiş ve getirilmiştir ki, bir kapı gümüştür, kıymetlidir, onu dahi çıkarıp almışlar, getirmişlerdir. Burada Etnoğrafya müzesindedir, gidilip ziyaret edilebilir. Diğer taraflarda da eşya çalınmıştır diyorlar, bilmiyorum, arkadaşım söylüyorlar, bu 4 - 5 sene önce imiş ve o zaman duymuşlar. O zaman söylemiş olsalardı, çalınmış bir şey varsa peşine düşerdik, belki de bulurduk.

Nâzım POROY (Tokad) – Ahiren duydum. Bu derece teferruatına o zaman vâkıf olmamıştım.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Olabilir. Yeniden de çalınabilir. Bir yere nakledilmiştir; oradan da çalınabilir. Yalnız lûtfedip haber verilerse biz de alâkadar arkadaşlarımızı haberdar ederiz, yakalamak imkânı olur. Fakat umumî olarak söylenen her şeye her zaman inanmak doğru değildir.

Arkadaşım burada konuşurken Celâl Esat Arseven yanımda idi. Bunların bir kısmının Müze Müdürü Halil Beyle beraber defterlerini yaptıklarını ve eşyayı muayyen yerlere koyduklarını söyledi. Amma meselenin hakikaten 18 sene evvelki durumunu bilmiyorum. Onu da öğrenip kendilerine hususi olarak arzederim.

Gelelim fakir çocuklar meselesine : Bu fakir çocuklar iki türlüdür. Birisi, Karabekir arkadaşımızın burada mevzuubahis edip meseleyi Hükûmete aldığımız kısmıdır ki, bunların çiftliklerde kendilerine iş verilerek terbiye edilmesi Ziraat Vekâletince tertiplenmiş bir haldedir. Ne zaman başlayacaklardır, bilmiyorum. İcabederse Vekil arkadaşım izahat verir. Maarif Vekâleti bununla doğrudan doğruya meşgul olmuyor. İş Hükûmetçe bu şekilde tesbit edilmiştir. İstanbul'da tetkikat yapıldı, vilâyete emirler verildi, bu işle meşgul olundu. Hattâ bu türlü çocukların teker teker fotoğrafları çekildi ve fişleri yapıldı. İş bu suretle tanzim edilmiştir, arkadaşım meşgul olmaktadır.

Bunların dışında öğrenici olarak okula kadar gelebilen fakat hakikaten fakir ve yardıma muhtaç olanlar vardır. Bunlar için

muhtelif cemiyetler ve bizzat okullar içerisinde yapılmış olan kol- lar kudret nispetinde yardımlarda bulunmaktadırlar. Çocuk Esir- geme Kurumu, Kızılay, Halkevleri, Yardım sevenler, okul himaye heyetleri, kooperatifler, okul yardım kolları, okul kıızılay kolları Türkiye'de muhtelif okullarda 127 451 talebeye yardım etmektedir. Yemek yedirerek, bir kısmına elbise hattâ ayakkabı vererek 127 bin çocuğa yardım edilmektedir. Vilâyetlerde, kaza merkezlerinde dairei intihabiyelerinde arkadaşlar da görmüşlerdir, bu güzel bir heves mevzuu olmuştur. Hemen her tarafta bu yardım heyetleri fa- aliyete geçmiştir. Ufak da olsa ilk başlangıçta 10 - 20 çocukta olsa bunları giydirmekte, yedirmekte, bu yardımlar bir arzu mevzuu ol- muştur. Bunun, bir arkadaşımın burada buyurduğu gibi, Maarif Vekâleti tarafından esaslı bir teşkilâta bağlanması henüz bizim kudretimizin dışındadır. Okulları tamamen organize etmek, aç- mak, hocalarını koymak, ondan sonra mühim bir parayı bulabil- mek ve onu harcıyacak hale gelmek lâzımdır. Henüz Maarif Vekâ- letiniz böyle bir teşebbüse girişecek cesaretle değildir. Onun için arzettiğim şekilde başıboş çocuklar çiftliklerde ve işte çalıştırılacak ve okulda bulunan çocuklar bu söylediğim yardımlar daha geniş- letilerek himaye göreceklendir ve görüyorlar.

Burada mevzuubahis edilen diğer bir hususa geçiyorum : O da köylerde okul binalarının yapılması işi, halka, köylüye vazife ola- rak verilmiştir. Fakat şehirlerde bina yapmak vazifesi şehirliye ve- rilmemiştir. Bu meseleyi halletmek için bir Yapı Kanunu hazırla- dık. Hükûmete tevdi edilmek üzeredir, huzurunuzda gelecektir, ümidindeyim.

Bir arkadaşım, ilkokul öğretmenlerinin yardım sandığından, bunun faaliyetinden bahis buyurdular ve bazı hükümlerinin değiş- tirilmesini bendenizden istediler. Halbuki, ilkokul öğretmenlerinin yapı sandığını; ilkokul öğretmenlerinin kendilerinin intihap et- tikleri, bir heyet vardır, kararları o alır. Emir vermek benim salâhi- yetim dâhilinde değildir. Mamafih, bendeniz böyle bir teklifin mev- cudiyetini sandık heyetine söylerim.

Bazı arkadaşlarım; programa taallûk eden meselelerden bah- settiler. Burada akademik bir münakaşa yapmayı zannederim, kendileri de doğru bulmazlar ve zannederim ki, bunda görmezler. Filân maddeyi filân programa koymalı veya koymamalı; bunu ben- deniz bilmem. Demin arzettiğim gibi, bu hususta salâhiyet ve vazi- feli heyetler vardır. Koymalı mı? Koymamalı mı? Onlar bilirler, bu hususta mâruzatta bulunamıyacağım.

Yalnız burada bir yemek meselesi mevzuubahis oldu. Onu arzede-
yım ki, yatılı okullara yemek listeleri cinslerine ve kalorilerine
göre, bugünün imkânları nazara alınarak listeler halinde vekâlet-
çe hazırlanarak gönderilir. Okul doktorları, imkâna göre eldeki pa-
ralara göre bunları tanzim ederler, hattâ talebelerden de heyetler
yapılmıştır. Arzu etmediği yemekleri koyamazlar. Amma bunlar
içerisinde kendi evlâtlarımızda da gördüğümüz gibi 15 talebe, 20
talebe çıkmıştır da filân yemeği beğenmemiştir. Yahut bilmiyorum,
nerede tesadüf buyurdular, yemeğin kalorisi tamamdır, malzemesi
iyi konmuştur, fakat yemek iyi pişmemiştir, çocuklar da yememiş-
tir. Onun için böylesini hususi bir hal, bir hâdisse olarak almak lâ-
zımdır. Zaten yemek işi müdürün keyfiyle değildir. Müdür ekele-
dense börek, yoksa sebze verilmiş, okullarımızda bu türlü yemek
yedirilmemektedir.

Cemil Bilsel, arkadaşımız, ilk öğretim işinin bir programa bağ-
lanmamış olduğunu ve ne kadar zamanda bu işin tahakkuk ede-
ceğini sordular. Program ilk çıkan kanunun gerekçesidir, orada se-
ne, sene yapılacaklar vardır, kendilerine takdim ederim, lûtfedip
okurlar. Yalnız kısaca şunu söyleyeyim ki, 1944 senesinde 2119
mezun veriyoruz. Diğer seneler bu mezunların 3 000 olacağına gö-
re yuvarlak hesap 10 senede 30 000 öğretmen elde edeceğiz.

Her öğretmen 50 çocuk okutursa toplamı 1,5 milyon eder. Bu-
gün de bir milyon öğrenci okutmaktayız. On sene sonra iki buçuk
milyon çocuk okutmak imkânı hâsıl olacaktır. Esasen bizim 7 ile
12 yaş arasındaki tahsil çağında bulunan çocuklarımızın yekûnu
da iki buçuk milyon kadardır.

Cemil BİLSEL (Samsun) – On sene meselesini okudum, ben
milletin diğer okumamış fertlerini arzettim, yalnız çocukları değil.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Onlar için ayrı bir ted-
bir almak mümkün olmadı. Biz bir defa büyük kütleye, eğer her
sene okumamış çocuk vermiyerek tahsil çağındaki çocukları alıp
okuldan çıkarırsak, mesele kendiliğinden hallolacaktır. Çünkü,
kurs halinde bir, bir buçuk ay okuttuklarımız, okudukları dersleri
unutuyorlar. Bir ay, üç ay değil, üç sene okuyan çocuklar bile oku-
duklarını unutmaktadırlar. Onun için dâvayı biz 7 - 12 yaş arasın-
daki çocukları alıp, bunları içerisinden hiç döküntü vermeden
hepsini okutup büyük bir kütleyi devretmeyi esas aldık.

Arkadaşlarımın bir çok mevzularda; Gl. Eyub arkadaşımın Ha-
tay için, Çalışlar arkadaşımın umumî olarak teknik öğretim için ve

diğer hususlar hakkında diğer arkadaşlarımın - şimdi isimlerini derhatır edemiyorum - bir çok temennileri var. Bu temennileri buraya kaydetmiş bulunuyorum. Emrederseniz birer birer arz ederek... (Kâfi, kâfi sesleri).

Bu izahatımı kabul buyurursanız burada keseyim. (Kâfi sesleri).

Kâfi görüyorsanız keseyim. (Alkışlar).

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ HAKKINDAKİ KANUN GÖRÜŞÜLÜRKEN

OTURUM BAŞKANI

Refet CANİTEZ

TBMM Başkanvekili (Bursa)

KONUŞMACILAR

Dr. Sadi IRMAK

(Konya)

Mithat AYDIN

(Trabzon)

Dr. Esat OKTAY

(Kars)

Refik FENMEN

(Kocaeli)

Selâhattin BATU

(Çanakkale)

Hasan-Âli YÜCEL

Maarif Vekili (İzmir)

Hulusi ORUÇOĞLU

(Sinob)

Dr. Ali Süha DELİLBAŞI

(Kütahya)

İstanbul Teknik Üniversitesi Hakkında Kanun

REİS – Heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı?

Dr. Sadi IRMAK (Konya) – Arkadaşlar, yüksek mühendis okulumuzun üniversite haline getirilişi dünya harbinde tekniğin en ağır bastığı bir zamana rast gelmektedir. Teknik, bugünkü milletlerin hayatında yalnız alelâde bir ihtiyaç değil, bilâkis bir ölüm, kalmım dâvasıdır. Bu itibarla memlekete en yeni ve en ileri tekniği getirmek, endüstrileşmek en hayati ihtiyaçlarımızdan birisidir.

Bu lâyiha ile şimdiye kadar ilk kademeleri hazırlanmış olan teknik okulların en son kademesi tesis ediliyor ve onu tamamlıyor. Bu itibarla gerek lâyihanın esasları ve gerekse getiriliş zamanı itibarıyla isabetli hareketinden dolayı Hükümeti tebrik etmek isterim. Yüksek mühendis okulundan üniversiteye geçişini iki hayırlı yeniliğin de alâmeti gibi telâkki etmek istiyorum. Birisi, bu müessese-miz ilim getiren, nakleden, öğreten bir müessese olmakla kalmıyacak, bizatihi ilim doğuran bir müessese haline girecektir. Bu mesut yeniliği üniversite oluş teyit etmektedir.

Bizim özlediğimiz ikinci yenilik, bu müessesede riyaî - nazari tedrisatın şimdiye kadarki amelî tedrisata nispetle kemiyet üstünlüğünü pratik - teknik tedrisat lehine tadil etmektir. Filvaki programlara bir göz atarsak görürüz ki matematik nazari derslere bu yüksek okulumuzda verilen zaman mütehasısları yetiştiren matematik şubelerinden daha fazladır. Matematikğin mühendislikteki büyük rolünü küçümsemek asla hatırımızdan geçmez. Fakat mektebin esas gayesiyle bu tedrisatı tevzin etmek herhalde bir ihtiyaç gibi görülüyor.

Bu vesile ile müessesenin bazı unsurları üzerinde de düşüncelerimi arz etmek istiyorum. Lâyhada, Hükümetin esbabı mucibesinde de görüyoruz ki rektör ve dekan olacak zatların tamamen akademik mahiyette çalışabilmeleri için idarî meşgaleleri kabul olduğu kadar asgari hadde indirilmiştir. Biz de bilhassa bunu istirham edeceğiz. İdarî formalitelerde bu zatlara düşen vazifeleri asgari hadde indirmek ve en çok günde bir saatten fazla olmayacak şekilde bu vazifeleri tahdit etmek lâzımgelmektedir. Diğer bazı müesseselerimizde dekanlık ve rektörlük vazifesinde bulunan arkadaşlarımız idarî işlerde, belki idarî muamelâtımızın tekniği bakımından, biraz fazla meşgul oluyorlar. Lâyhada asistan, doçent, profe-

sörlerin yetiştirilmesi hususunda kâfi hükümlerin bulunmadığını görüyoruz. Fakat ileride gelecek olan Akademik Karyer Kanunu ile bunların telâfi edileceği kanaatindeyiz. Bu itibarla burada ayrıca bunu bir itiraz mevzuu yapmıyacağız. Yalnız lâyhaya eklenen kadro kısmında asistanlara ayrılan sayı 35 olduğu halde tedris heyetini teşkil eden profesör ve doçentlerin sayısının 207 olduğu görülmektedir. Bu 207 tedris heyeti kadrosunu asla büyük görmüyoruz, gönül ister ki, ehil olmak şartıyla bu rakam daha fazla yükselsin. Bunun karşısında asistan sayısı küçük bulunmaktadır. Bu, askerî kadrolara benzeyen bir ehram vaziyetinde olmalıdır, kaide daha geniş olmalıdır. Onun için önümüzdeki yıllarda asistan kadrosunun çoğaltılması lâzımgelmektedir. Şüphesiz alınacak asistanların muhakkak akademik karyere hazırlamağı icabetmez. Bunları iki kategoriye ayırmak lâzımdır, bunlardan birisi; ileride hoca olacak kısımdır, diğeri, hayatta ifa edecekleri vazife itibariyle arkadaşlarından daha üstün bilgi ile yetişecek olan asistanlardır. Bu iki nevi asistanların sayılarını ve maaşlarını birbirinden ayrı tutmak icabeder ki, ümit ettiğimize göre bu da Akademik Karyer Kanununun içerisine girecek esaslı mevzulardan biridir.

Yalnız bu vesile ile âcıl olduğu için arz etmek istiyorum : Genç bir mühendise hayatın bahşettiği geniş imkânlar karşısında bu kadroda gösterilen maaşlar kâfi derecede cazibe vermiyecektir. Arzu ettiğimiz değerde mühendislerimizi asistan olarak müessesede muhafaza etmek güç olacaktır. Onun için ana kanunun gelmesini bile beklemeden asistanlarımıza bütün varlıklarını bu işlere hasredek ve geçinebilecek kadar bir para temini çok muvafık olacaktır. Şüphesiz para ile ilim olmaz. İlim yapmak heyecanının bir şahısta mevcut bulunması şarttır. Fakat bu vasıfta bulunan insanları da hayatın yükünden uzaklaştırmak ve maişet endişesinden kendilerini kurtarmak bir vazife halinde belirmektedir.

Bir son temennim de, teknikte çok büyük adımlarla ilerlemekte bulunan Amerikan sanayii ile, ilmi ile devamlı ve sıkı temas teminidir. Bu seyahatlerin zamanımızda çok müşkül olduğunu teslim ederiz. Fakat bu müşküllere rağmen imkânsız da değildir. Harbin daha ne kadar sureceğini bilmediğimiz için bu ilerlemeyi takip yolunda şimdiden en müstait genç mühendislerimizi gönderip temasımızı sıkı bir surette tesis etmeliyiz. Bunların içinden yetişecek genç asistanlarımızla özlediğimiz büyük bir tedris heyeti kadrosunu vücuda getirmeyi bu lâyiha vesilesiyle temenniye değer bir nokta olarak görmekteyiz.

Mithat AYDIN (Trabzon) – Efendim; burada arz etmek istediğim şey esbabı mucibede gördüğüm bir noksanlıktır. Esbabı mucibede 935 senesine kadar, Mühendis mektebinde yalnız yol, şimendifer mühendisi inşaat mühendisi de yetiştiriliyor deniliyor. Halbuki bu mektep arkadaşlar pek alâ bilirsiniz ki, büyük mimarlar da yetiştirmiştir. Talât Bey, Kemal Bey gibi. Sonra inşaat mühendisleri de yetiştirmiştir, büyük su mühendisleri de yetiştirmiştir. Yani az çok memleketin ihtiyacına cevap verecek şekilde mühendisler yetiştirmiştir. Elektrik sahasında da kâfi derecede tenvir edilir ve makine hakkında da lâzımdoğu kadar malûmat veriliyordu. Yani o zamanki memleket ihtiyacına cevap verebilecek bir durumda idi. Halbuki burada yalnız üç şeye istinat ettiriliyor. Bunu tashih etmek isterim.

Bugün dünya demek, demin doktor arkadaşımızın da bahsettiği gibi, doğrudan doğruya teknik demektir. Bizim de dünya tekniğine ayak uydurmamız lâzımdır. Bu itibarla Maarif Vekâletinin bu hususta tedbir almasını cidden takdir ediyor ve candan tebrik etmekten kendimi alamıyorum. Yalnız Maarif Vekâleti mektebi şubeleri tefrik ediyor. Fakat henüz memleketin vaziyeti bir çok işleri, bir adamdan istiyecek haldedir. Van'a gönderecek olduğumuz mühendisten yarın su kuvveti hakkında, inşaat hakkında, sırası gelince elektrik hakkında malûmat istiyeceğiz. Bu bir tek adamdır. Mütaddit mühendis göndermek ihtimali de bütçe vaziyeti dolayısıyla sıkıntı doğuracaktır. Bu itibarla ihtisasa ayrılınca yarın ben yol yapabilirim, şimendiferden anlamam, su hakkında malûmat veremem gibi bir takım nazariyeler ortaya çıkarsa bunları istihdam edecek olan Nafia Vekâleti müşkül mevkide kalmaz mı?

Sonra hatırımda kalan bir nokta; elimizde bir tek mühendis mektebi vardır. Burası son güne kadar cidden iyi idare edilmekte idi. Maarif Vekâleti işi üzerine alınca daha iyi idare için cidden çalışmıştır, şayanı tebriktir. Fakat bu müesseseyi bozup başka şekle koyacağına ellerinde imkân vardır, doğrudan doğruya yeni bir teşkilâtla üniversite kurabilirler ve bu mektep de kalabilir. Bundan belki de daha iyi netice alınabilirdi. Çünkü bugün mühendis mektebini tutmuş olduğu yoldan ayırmış oluyoruz. Bu fena bir netice de verebilir. Herhalde iyi olacağına imanım var amma, fakat bir ihtimal olarak ve mühendis olmak sıfatıyla söylemeği vazife biliyorum. Onun için Nafia Vekili arkadaşımızın kendilerinin istihdam edecekleri mühendislerin yeni vaziyetleri hakkında bizi tenvir etmeleri lâzımdır, kanaatındayım.

Dr. Esat OKTAY (Kars) – Efendim, mesele İstanbul Yüksek Mühendis mektebine yeni bir isim, Teknik Üniversite ismi verilmesi, lâyihasıdır. Şimdi arkadaşımızın buyurdukları gibi yirminci asırda tekniğe çok ehemmiyet vermek lâzımdır. Biz buna neden Üniversite diyoruz? Acaba bunu daha iyi tavsif edecek, yerinde bir isim bulamaz mıyız? Üniversite malûmya bütün dünyada muayyen bir müessesedir ve mâlûm olan bir müesseseye verilmiş bir isimdir. Muayyen şubeleri vardır. Orada galip olan nazari ilimlerdir. Bunun amelisi de vardır. Birbirinden ayrılmaz. Fakat galip olan nazari ilimlerdir. Halbuki teknik mekteplerde galip olan amelî ilimlerdir. Bu böyle olmakla beraber tıbbi üniversitede fiziko - matematik şubesi de vardır. Yüksek teknik mekteplerinde de iktisadi ilim şubesi vardır ve gayet yerindedir. Meselâ bir müessese idare edilecek. Bu müesseseye ekseriya bir maliyeci koyuyoruz. Fakat teknik üniversiteden yetişmiş bir iktisatçı olursa, bu adam hem mühendis ve hem de iktisatçıdır, onun müdürlüğü daha iyi olur kanaatindeyim.

Sonra bir karışıklık oluyor. Üniversite dendi mi talebeye sorulacak; hangi üniversite talebesisiniz? Üniversite talebesi. Hangi üniversitenin talebesi? Teknik üniversitenin. Şu halde şimdi mevcut üniversiteden bunu nasıl ayıracağız, buna ne isim vereceğiz : Ya mevki itibariyle veya numara sırasıyla. Ya birinci, ikinci üçüncü... Üniversite diyeceğiz veyahut Bayazıt Üniversitesi, Maçka üniversitesi... Diyeceğiz. Halbuki bu müesseseye (Yüksek politeknik enstitüsü ve yahut politeknikum ismini verirse hem maksat hâsıl olur, hem de bu müesseseye derlitoplu bir düzen vermiş oluruz.

Politeknikum, ismi de gösteriyor, çok teknik demektir, bunun içinde kimya, inşaat, tayyare, iktisat gibi muhtelif şubeler vardır. Sonra arzettiğim gibi daha ne gibi şubeler açmak lâzımgelirse bunları bu isim altında toplıyabiliriz. Biz yalnız İstanbul Üniversitesiyle kalmıyacağız. Yarın üniversiteler çoğalacaktır. Belki İstanbul'da ikinci bir üniversite açılacak, Ankara'da, Erzurumda, Diyarbakır'da, Van'da ve memleketin her tarafından üniversiteler açılacaktır. Bunların isimleri de Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Erzurum Üniversitesi olacaktır. Halbuki teknik müessese ve belki daha önemli bir müessesedir. Buna politeknikum isminin verilmesini daha mufavık görüyorum. Rey, tabîi heyetinizindir.

Refik FENMEN (Kocaeli) – Efendim, yüksek mühendis okulumuzun teknik üniversiteye tahvilini sevinçle karşıladım. Bu yeni teşekkülde muhtelif ilimlere daha çok ehemmiyet verilebilecek ve müessesenin memlekete daha çok nafi bir hale gelebileceği âşıkâr-

dır. Kanun lâyihasında teknik üniversitenin hangi şubelerden, hangi fakültelerden teşekkül edeceği yazılmamış olduğu için ben-
deniz bir temennimi burada ızhar etmek, Sayın Maarif Vekilimiz-
den rica etmek istiyorum. O da Zürih Yüksek Politeknik mektebin-
de olduğu gibi burada da bir topoğraf şubesinin açılmasıdır. Bu to-
poğraf şubesinin müddeti, diğerlerine nazaran tahsili çok kısadır.
Kısa bir müddet zarfında memlekete daha çok topoğraf yetiştirmek
kabil olacaktır. Saniyen bugün biz yol, şimendifer veyahut su mü-
hendislerimizi topoğraf olarak kullanmaktayız. Halbuki böyle bir
şube açılıpta buradan topoğraflar neşet edecek olursa zaten çok az
olan diğer mühendislerimizi kendi şubelerinde kullanmak fırsatını
bulmuş oluruz. Bu suretle memlekete çok menfaat temin edilmiş
olur.

Bir arkadaşımız burada riyaziye derslerinin çokluğundan şikâ-
yet ettiler. Bendeniz aflarına iktiraren bu riyaziye derslerinin bilâ-
kis çok olmadığı kanaatinde olduğumu arzetmek isterim. Bugün
tekniğin en yüksek derecelerine çıkmış olan Amerika yüksek mü-
hendis mekteplerinin programlarına dikkat edecek olursak orada
riyaziyata en çok yer verildiğini ve hattâ bugün bizim bugünkü
mühendis mektebi programlarına girmeyen, tedris edilmeyen riya-
ziyatın oralarda tedris edilmekte olduğunu görürüz. Bu itibarla ri-
yaziyata biraz daha kuvvet vermek zannederim daha çok yerinde
olur.

Selâhattin BATU (Çanakkale) – Efendim, bu kanunla bir yük-
sek mektep, arkadaşlarımızın da tebarüz ettirdikleri gibi, bir üni-
versite haline inkılâp etmektedir. Hakikaten çok inkişafa ihtiyacı-
mız olan bir sahada, başarılabacak büyük işlerin dimağı olacak olan
böyle bir müessesenin vücade getirilmesini ben memleket için çok
yerinde buluyor ve şahsen Maarif Vekâletini tebrik etmeyi bir vazir-
fe sayıyorum.

Ancak kanunun esbabı mucibesini ve lâyihayı tetkik ettiğimiz
zaman bu müessesenin fakültelerden müteşekkıl bir üniversite
olacağı ve bu fakültelere de enstitülerin bağlanacağı tebarüz etti-
rilmektedir ve benim şahsen temennim, böyle yüksek bir üniversi-
te kurulurken buna bağlanacak olan fakültelerin kaç tane olacağı
ve nelerden ibaret olacağının ana kanunla tasrih edilmesi lâzımge-
lirdi. Elbette tasrih edilmemesinin bazı sebepleri vardır. Mühim ol-
duğu için bu sebeplerin burada tebarüz ettirilmesini rica edece-
ğim. Bunun için söz almış bulunuyorum.

REİS – Heyeti umumiyesi hakkında başka mütalâa var mı?

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Sayın arkadaşlarım, 1941 senesinde Yüksek Mühendis Okulunun Nafia Vekâletinden Maarif Vekâletine devri yüksek tasvibinize ıktiran etmişti. O yıldanberi, esasen bu müessesenin başlamış olduğu tekâmülü hızlaştırmak için çok gayret sarfettik. Öğretmen heyetinde, öğrenci sayısında dikkati celbedecek bir genişleme oldu. Her sene 150 mezun verebilmek üzere öğrenci sayısı 800'ü geçti. Bunun 400'ü yatılı, mütebakısı gündüzlü talebesidir. Yatılı talebe kadar gündüzlü talebenin bulunuşu, bu müessesenin diğer Üniversiteler gibi yatma, yeme, içme ve ona mukabil Devlete mecburi hizmet etme mevzuubahis olmaksızın cemiyetin serbest hayatı için teknik adam yetiştirme bakımından övünülecek, memnun olunacak bir durumdur.

Aynı suretle öğretmen heyetinde de bir genişleme oldu. Türk öğretmenlerin 3 yıl önce ancak 79'u tutan sayısı bugün 106'yı bulmuştur ve heyeti umumiyesi 91'e mukabil 120'ye çıkmıştır. Yüksek Mühendis Okulu 61 sene önce kurulduğu vakitte 105 talebesi ve 25 hocası ve tek şubesi vardı. Bir müessese organik, uzvi bir varlık olarak tekâmül ettikçe elbette tecezzi edecektir. Şubeleri olacak ve uzvi bir bölünmeye erecektir. Canlı varlıklarda gördüğümüz bu olayı Yüksek Mühendis Okulunda da görmüş oluyoruz.

Biz Yüksek Mühendis Okulunu idare etmeğe başladığımız zamanda ilk kurulduğu andaki şubesizlik, tecezzi etmemezlik vaziyetine mukabil inşaat makine, elektrik, muhabere ve mimarlık şubelerini bulmuştuk. Buna tayyare ve gemi inşaat şubeleri ilâve ettik.

Kanunda şubelere ayrılacağı zikredilmiş bulunan bu müessesenin fakültelerini ayrı ayrı zikretmedik. Çünkü bugün dört fakülte üzerine kurmayı düşündüğümüz bu müesseseye maden ve kimya sanayii şubelerinin ilâvesi lâzımdır. Belki yarın yeni ihtiyaçlar yeni fakülteler kurulmasına bizi zorlayacaktır. Onun için diğer üniversite teşkilât kanunlarında fakültelerin zikredilmediği gibi bunda da zikri zaruri görmedik ve yenilerini yapmak için ayrıca kanuni salâhiyet almak üzere buraya gelmenin müşkülâtını düşünerek umumî olarak fakültelere ayrılacağını zikredip geçtik.

Yüksek Mühendis Okulumuzun yeniden bir teşkilâta tabi tutulmayıp yeni bir Yüksek Mühendis Okulu veyahut Teknik Üniversite kurulması hususunda arkadaşlarımın temennilerini mümkün göremiyorum. Bugün elimizde maddeten inkişafı için büyük para-

lar sarfettiğimiz, manen inkişafı için de emekler verdiğimiz bu müesseseyi âzami randıman verecek hale getirmek birinci vazifemizdir. Onun tekâmülünü durdurup yenisini yapmamak zannediyoruz ki, o müesseseye karşı Devlet ve Hükümet olarak vazifemizi ihmal etmek olurdu. Onun için İstanbul'daki Yüksek Mühendis Okulunu kendi tekâmül seyrinde o tekâmülü kolaylaştırarak ilerletmek, yenilerini yapmağa mâni değildir. Ona karşı olan vazifemizi birinci olarak ifaya çalışıyoruz ve bu kanun lâyihası onun bir delilidir.

İsim meselesine gelince : Yüksek Mühendis Okulumuzun vazifesini gören müesseseler; dünyanın muhtelif yerlerinde muhtelif isimlerle anılıyor. İdarî teşkilât, ilmî teşkilât da tamam birbirine benzemiyor. Meselâ, Almanya'da teknische hochsehule'ler vardır. Yüksek malûmunuz olduğu üzere bunun türkçesi Yüksek Mühendis Okuludur. Fransa'ya gelerseniz Fransada Ponts et Chaussées, sonra Doktor Esat arkadaşımızın buyurduğu gibi Polytechnique vardır. Bunlar Fransızların Grandes Ecoles dedikleri yüksek okullar sırasındadır. Üniversite içine alınmamışlardır. Fakat ona mukabil İngiltere'de üniversite içerisinde teknik Üniversiteler kurulmuş bir haldedir, ve bunların da ayrıca şubeleri vardır.

Biz kendi ihtiyacımızı karşılamak vaziyetinde iken mutlaka dışarıdaki şu veya bu müesseseye kendimizi benzetmek için herhangî bir zaruret hissetmiyoruz. Diğer işlerimizde de aynı vaziyetteyiz. Bizim için mevzuubahis olan şey izahı kabıl olmıyan bir teşkilâta gitmeyip izahı mümkün şu veya bu şekilde benzeri yine bazı ileri memleketlerde bulunan müesseselere varmak veya müesseselerimizi bu bakıma organize etmektir. Meselâ Macaristan'da Peşte'de iki üniversite görüyoruz. Birisi, Teknik Üniversite, diğer İlimler Üniversitesi. İsimleri de böyledir. Peşte Teknik Üniversitesi, tıpkı bizim bu kanun lâyihasıyla huzurunuzda getirdiğimiz ve düşündüğümüz Yüksek Mühendis okulunun lâyihanın Yüksek Heyetinizce kabulünden sonra alacağı vaziyete benziyor. Peşte'de iki üniversitenin bulunması hiç bir zaman bir iltibasa mahal vermiyor. Sen nerede talebesin denildiği zaman birisi, ben Teknik Üniversitede talebeyim, diyor, öteki de Üniversitede talebeyim diyor, ve herkes onların nerede talebe olduklarını kolayca anlıyor. Ben Edebiyat Fakültesinde öğrenciyim, o Teknik Üniversitesinde öğrenciyim denildiği vakit herhangi karışıklık mevzuubahis değildir.

Bir şehirde birkaç üniversite olması haline gelince; meselâ New-york'ta 8 üniversite, Tokyo'da, işittiğimize ve öğrendiğimize göre,

beşi Devletin olmak üzere 17 üniversite vardır. Bu beşi Devletin olan üniversitelerin bir tanesi de teknik üniversitedir. Onun için eğer arkadaşlarımızın içinde başka memleketlerde olmayan bir şeyi yapıyoruz diye herhangi bir endişe varsa bu mâruzatım öyle bir şey yapmadığımızı ispat etmiştir sanırım.

İhtisas ve iş bölümü meselesini arzedeğim : Biraz önce söylediğim gibi tekâmül, inkısamı icabettiriyor ve iş bölümü, cemiyetlerin tekâmülü ile mütenasip olarak artıyor. Meselâ hâkimlerimiz arasında son Cumhuriyet yıllarında gördüğümüz gibi bir kulak mütehassısı, bir boğaz, burun mütehassısı, bir kadın hastalıkları mütehassısı olanları az işitirdik. Bir hekim bütün insanın her uzviyetine bakar bir halde idi. Eski halimiz, bugünkü halimize nispetle, hepimiz takdir ederiz ki, daha az mütekâmil bir durumdu.

Memleketimizin mühendise olan ihtiyacı bakımından bir mühendise her şeyi öğretmeği tasavvur etmek, zannediyorum, ihtiyaçlarımıza tam uygun ve onlara tam cevap verecek bir hal değildir. Yalnız bizden istenilecek şey, bu ihtisaslar yapılırken, Mithat Aydın arkadaşımızın dediği bir mühendis mimarlık şubesinden çıktığı vakit hiç betonarmeden anlamıyacak şekilde çıkacak değildir. Bunun zıddını tavsiyede arkadaşımızın hakkı vardır. Su mühendisi çıkacağı zaman diğer şubelere ait umumî malûmat sahibi bulunmazsa bu yanlış bir şeydir. Programlar bu ciheti temin edecektir. Fakat ihtisas yapmağa mâni olmak, bir şubede derinleşmemek, bunu doğru bulmuyoruz ve bugünkü mühendislik ihtiyacı bize bunun tersini ilham etmekte ve icbar etmektedir.

Sadi Irmak arkadaşımın temennilerine bendeniz de iştirak ederim. Onların tahakkuku için gayret edeceğimiz tabiidir. Yalnız program meselesine temas eden akademik cihetleri burada konuşmamızın müsbet bir neticeye varacağını ummuyorum. Meselâ Yüksek Mühendis Okulunda hangi derecede matematik okutulmalı. Bunu salâhiyetli ilmî heyetler tetkik ve tesbit edecek, programlar ona göre ayarlanacaktır. Kendimde bu mevzuda sizi tatmin edecek izahat vermeğe ilmî ve meslekiyette görmüyorum.

Asistan meselesine gelince : Arkadaşım haklıdır. Esasen (L) cetvelinde asistanlara ait bir cetvel vardır. Elimizde genç unsurlar geldikçe bu kadroyu tevsi etmeği ben de arkadaşım gibi arzu etmekteyim. Bugünkü vaziyetimiz bugünkü hali tesbit etmek ve ilerisi için bir nevi ehram halinde, asistanlar daha çok, ordinaryüs pro-

fesörler, yüksek profesörler ona nispetle daha az, mütevazın bir kadro vücade getirmektir. Bunun için de kendi memleketimizde, ileri yabancı memleketlerde yetiştirdiğimiz ve yetiştireceğimiz gençlerle o arzularını yerine getireceğimiz ümit ve kanaatındayız. Bilmiyorum, arkadaşların söylediklerine cevap verdim mi? Kanun lâyihası bu düşüncelerle huzurunuzda getirilmiştir, teknik üniversitemizin memleketimizin bu sahadaki ihtiyaçlarını karşılayacak bir vaziyete gelmesi ve memleketimizde bu mevzuda yetişen insanların artması bakımından yurdumuz için hayırlı olmasını yürekten dilerim.

Mithat AYDIN (Trabzon) – Efendim; Muhterem Vekilimizin lû-tuf buyurdukları malûmata çok teşekkür ederim. Bilhassa mühendis arkadaşlarımızın umumî malûmatları hakkındaki mütalâaları cidden yerindedir, mühendislik doktorluk gibidir. Doktor, bir dahiliye doktoru bir operatör ayrı ayrıdır. Bir dahiliyeci operatörlük edemez. Fakat operatörün umumî malûmatla mücehhez olması şarttır. Mühendis de öyledir. Bizde iki türlü mühendis vardır, birisi tatbikat, diğeri de büro mühendisliği. Tatbikat mühendisi elindeki projeye göre onu tatbik eder. Fakat mühendisler umumî malûmatla mücehhez oldukları zaman bunu eyi yaparlar. Mühendis mektebinin üniversiteye kalbi ile cidden büyük bir adım atılmış bulunmaktadır. Bununla mektebi terakkiye doğru götürülmeğe çalışılmaktadır. Bu cihetten kendilerini tebrik ederim. Yalnız benim temennim şu idi; mühendis mektebi kalsın, memleketimizde fazla olarak iki tane, üç tane mühendis mektebi daha açılsın. Arzetmek istediğim şey bu idi. Yoksa Mühendis mektebi eskisi gibi kalsın, terakkiyatı takibetsin gibi bir mütalâada bulunmuş değilim. Mühendis mektebi yine kalsın. Fakat terakkiyatı da takibetsin, mütalâasındaayım. Kendileri de alâkadardırlar. Bu mektebi daima ileri götürmek istiyorlar. Kendilerini tebrik ederim. Memleketin en ağır bir yükünü üzerlerine almışlardır. Başarılar dilerim.

Riyaziye meselesine gelince; Sayın üstadın da söylediği gibi mühendis mektebinde riyazide pek o kadar çok değildir, hatta noksandır bile. Kendimizi mühendis mektebinde çok yüksek riyaziye okutuyoruz gibi bir şeye, bir fikre saplamak doğru değildir. Bu yeni teşkilâtta da kabil olduğu kadar talebeleri eyi yetiştirmiş bulunsunlar.

Memleketin yetişecek olan mühendislere iki türlü ihtiyacı vardır. Memleketin terakkiyatı bakımından ihtiyaç, Hükümet ihtiyacı. Onun için Nafia Vekâletinin de bu işlerle alâkası vardır. Yeni çıka-

cak olan talebeler memleketin Hükümet ihtiyaclarına cevap verecek bir vaziyette yetişecekler midir? Bunu soracaktım. Fakat zannediyorum ki, Vekil yoktur.

Tekrar ediyorum, Mühendis mektebi terakkiyattan geri kalsın gibi hiç bir şey söylemedim. Bizim yegâne prensibimiz biraz daha ileridir.

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Mithat Aydın arkadaşımın iltifatlarına çok teşekkür ederim. Nafia Vekili arkadaşım burada yoklar. Fakat kanun lâyihasını beraber imzalamış, beraber tetkik etmiş ve buraya sevketmiş bulunduğumuza göre, esasen sevketmeden önce de anlaşmış haldeyiz. Bu teşkilâtın, hizmeti mecbureli Devlet işinde çalışacak gençlerle, böyle elemanlarla Devlet hizmeti görüp çalışmaları bakımından da fikir birliği yapmış haldeyiz. Bunu arkadaşuma arz etmek isterim.

Mithat AYDIN (Trabzon) – Teşekkür ederim.

Hulusi ORUÇOĞLU (Sinob) – Yüksek Ziraat Enstitüsü bu camia içerisine ne zaman alınacak?

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Bu Maarif Vekilinizin cevap verebileceği bir mevzu değildir. Hükümetin cevap vermesi lâzımgelen bir mevzudur. Onun için mâzur görmelerini rica ediyorum.

Dr. Ali Süha DELİLBAŞI (Kütahya) – Bir سوال...

Efendim; bir noktanın tenvirini rica ediyorum. Bütün dünyada (Hıfzıssıhhacı mühendis) diye bir şey vardır. Bizim memleketimizde bunun misaline tesadüf edilmemiştir. Ancak Almanya'da, Amerika'da tektük tahsil edenler vardır. Şu güzel teşkilât içerisinde bir de hıfzıssıhhacı mühendis yetiştirilmesi düşünülmüş müdür? Yoksa bu, uzun zaman istiyen bir iş midir?

Maarif Vekili Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Arkadaşımın sorusu yerindedir. Bazı üniversitelere teknik ve ekonomik üniversiteler diyorlar. Yalnız sıhhat için değil, ekonomik meseleler için de mühendisler yetiştiriliyor. Biz henüz bu mevzuu düşünmüş ve bunu teşkilâtlandırmağı meselelerimiz arasına almış durumda değiliz.

REİS – Başka mütalâa var mı? (Müzakere kâfi sesleri).

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI 1945 YILI YEDİ AYLIK BÜTÇE GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Dr. Mazhar GERMEN

TBMM Başkanvekili (Aydın)

KONUŞMACILAR

Reşat Şemsettin SİRER

(Sivas)

Refik Ahmet SEVENGİL

(Tokad)

Gl. Eyüp DURUKAN

(Hatay)

Gl. Dr. Niyazi İsmet GÖZCÜ

(İstanbul)

Gl. Kiazım SEVÜKTEKİN

(Diyarbakır)

İzzet Ulvi AYKURT

(Eskişehir)

Gl. Şefik TÜRSAN

(İçel)

Hulki KARAGÜLLE

(Konya)

Dr. Saim Ali DİLEMRE

(Rize)

Hasan-Âli YÜCEL

Millî Eğitim Bakanı (İzmir)

Emin ATAÇ

(Tekirdağ)

Nâzım POROY

(Tokad)

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ

(Konya)

Dr. Abdurrahman MELEK

(Gaziantep)

İzzet ARUKAN

(Eskişehir)

Emin SAZAK

(Eskişehir)

Atıf ESENBEL

(Sivas)

İbrahim ARVAS

(Van)

Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi

Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Sayın arkadaşlar, Maarifimizin kestirme hal tarzı bekleyen meselelerinden birisi hakkında mâruzatta bulunmak istiyorum. Mâruzatım neticede iki ricaya müncer olacaktır. Birisi size, Yüce Kamutaya, diğeri de Hükümete yönelecektir. Fakat peşinen arzedeyim ki benim istirham edeceğim şeyler ne bugün ve ne de istikbalde bütçemiz üzerinde herhangi bir külfet ve yeni yükleri mucip olmayacaktır. Hal tarzı bekleyen bir meselemizden bahsedeceğim dedim. Tabiatıyla hal tarzı bekleyen meseleler bir tane değildir. Yalnız bugün değil, bugünden çok ileri seviyeye, merhalelere vardığımız zaman dahi yine önümüzde bizden hal tarzı isteyen bir çok meseleler bulunacaktır. Bu hayatın zaruretidir. Elverirki gerimize baktığımız zaman halledilmiş bir çok meseleler görelim ve bunun ferahını duyalım. Bugün tamamiyle bu vaziyetteyiz. Memleket maarifinde meseleler halletmişiz ve meseleler halletmek yolundayız.

Köy maarifini köyde on sene sonra okur yazar olmıyan adam ve çocuk bırakmıyacak şekilde halletmek yoluna girmişizdir. Teknik öğretim rayına konmuştur. Yüksek öğretimin ikinci merkezinin kurulması işi tamamlanmak üzeredir. Övünülecek bir yayın faaliyetinin içindeyiz. Bu neticenin husulünde emekleri olanlardan hoşnuduz.

İkinci Cihan harbi devresi memleketimizde maarif sahasında bir takım hamleler yapmak, ileri adımlar atmak için müstesna bir devir olmuştur. Dünyanın başka taraflarında insanlar birbirlerini öldürürken memleketimizde Devlet ve Hükümet Reisi olarak yeni Türkiye yapısının her taşında elinin izi bulunan Büyük Adam bu devrede insan yetiştirmek için müsait bir fırsat olarak istifade etmiştir. Bu millette bugün yaşayanlar ve gelecek nesiller bundan dolayı da Büyük Adama minnettar kalacaklardır.

Şefe yardım etmekte bu devir içerisinde Hükümet Reislerinin ve Maliye Bakanlarımızın da emekleri olmuştur. Bunları da anmak lâzımdır. Nihayet mevzuuma girmeden evvel izninizle bir iki kelime de bu devrede maarif işlerinin idare mesuliyetini üzerine almış olan arkadaşımız hakkında söylememe müsaadenizi rica ederim. Bu arkadaşımız da dikkatiyle, uyanıklığı ile, zekâsı ile, çalışkanlığı ve sevimliliği ile, talim, terbiye heyetinin başında, teknik öğretim

ve ilk öğretimin başında, diğer maarif şubelerinin başında buldu-
ğu veya bu mevkilere getirdiği arkadaşlarıyla ahenkli bir mesainin
yolunu bilmiştir ve Cumhuriyetin başarılı Bakanlarından biri hali-
ne gelmiştir. Büyük Meclisin hizmetinde ve memleket dâvasında
memleket maarifine dair pek çok yıllar bugüne kadar elde ettiği
başarılardan daha çok başarılar elde etmesi benim en halis temen-
nimdir.

Sayın arkadaşlar, kestirme hal tarzı bekleyen maarif meselemiz
olarak ortaokuldan bahsetmek istiyorum. Bu mesele hakkında he-
pimizin aşağı yukarı birbirine benzeyen bir durumumuz vardır. Se-
çim çevrelerinin ihtiyaçlarına dair ceplerinde bir muhtıra defteri
taşıyan arkadaşlar bu defterlerinde, veya bu defteri tutmayan ar-
kadaşların hafızalarında sıralanmış olan mahallî ihtiyaçlar, arasın-
da bir de muhakkak ortaokul vardır. Her sene intihap çevrelerimi-
ze gideriz ve çevremizde ki kazalar hakkı bizden ortaokul isterler.

Arkadaşlar, ortaokul, istemek, marazi bir istek değildir, yani su
içmemesi lâzımgelen hasta bir adamın istediği bir bardak su gibi
değildir. Böyle telâkki edildiği zamanlar da olmuştur. Ortaokul bir
memur yetiştirme makinesi olduğu, bu tip okuldan bir fayda olmu-
yacağı telâkkisinin yayıldığı zamanlar olmuştur. Fakat bugün bu
telâkkilerden uzak ve ayrı bulunuyoruz. İş bölümünde şehirlinin
bugün üzerine aldığı vazife, beş senelik ilkokuldan başka muhak-
kak surette ortaokulun verebileceği bilgiye sahip vatandaşı isten-
mektedir. Kaza merkezlerimizde büyük bir memur zümresi vardı.
Bu memurların ve diğer vatandaşların ilk mekteplere gönderdikle-
ri çocuklar nihayet 12 - 13 yaşlarında ilk mektebi bitirmiş olurlar
ve sokakta kalırlar. Halbuki 12 - 16 yaş arasındaki zaman, iş bö-
lümünde hangi istikamete gidecek olursa olsun bu çocukların ter-
biye edileceği ve kendileriyle meşgul olunacağı bir zamandır. Bun-
dan başka her kaza merkezinde Hükümet memurlarından başka
nihayet ortaokulun verebileceği bilgilerle mücehhez oldukça mü-
nevver bir vatandaş zümresinin vücuda gelmesi de bugünkü haya-
tın bir zaruretidir. Bu noktada daha fazla maruzatımı uzatarak su-
dan mucip olmak istemem. Zaten ilim, teknik ve halk seviyesi iti-
baryle mutlaka kendilerine ulaşmak istediğimiz memleketler de de
ilk mektep böylece beş sene olarak kalmıştır. İlk tahsil sekiz sene-
dir, dokuz, senedir, on seneye çıkarmış olan memleketlerde vardır.
Ortaokul ihtiyacı bizde bugünlük, şimdilik yalnız şehirde duyul-
maktadır. Yarın bu da köylere kadar gidecektir. Bu tip okul ilk öğ-
retimin bir devamı, bir temadisi ve bir tamamlayıcısı olmak zaru-

retindedir. Eğer kasabalarımızda, kaza merkezlerimizde ilkokulu, ortaokul sınıflarıyla tamamliyalabilirsek bu takdirde teknik öğretim de bundan faydalanacaktır. Açmakta olduğumuz teknik öğretim müesseselerinin, kız ve erkek sanat okullarının verimi artacaktır.

Bu noktaya, aşağıda, biraz sonra tekrar döneceğim.

Ortaokulun memlekette bir zaruret olduğunu Millî Eğitim Bakanlığı da takdir etmiştir ve orta öğretimin gelişmesi hakkında ön tasarı diye bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda orta öğretim müesseseleri durumlarının bugünkü haliyle, bugünkü mevcudunu tamamlamak için muhtaç olduğumuz para, öğretim unsuru, bina şartları, işaret olunarak bunların, ne kadar malî bir yardıma mütevakıf olduğu gösterilmiştir. Bundan başka bir de memlekette ortaokul açılması lâzımgelen ve fakat henüz ortaokul kurulmamış olan yerlerin bir listesi tanzim edilmiştir. Bu tasarıya baktığımız zaman değil yeni mektepler açmak fakat, mevcut mektepleri bile eyi bina şartlarına kavuşturmak için büyük meblağların, 150 milyon aşan bir meblağın vücuduna ihtiyaç vardır ve bizim buralarda mektep açmak istiyoruz dediğimiz yerlerin listesinde 317 isim vardır. Bu 317 ilçe 14 katagoriye ayrılmıştır. Bunlardan daha birincisine dahil yerlerde bile daha ortaokul açılmamış bulunmaktadır. Elimizdeki bütün imkânlarla adam yetiştirmek ve bina yapmak istiyoruz. Fakat açabildiğimiz müesseselerin sayısı senede nihayet beşi onu geçmemektedir. Bu şartlar altında 10 bin nüfuslu olan Gürün kazasında ne vakit mektep açılacaktır. 4 500 - 5 000 nüfuslu olan Hafikte, Zarada ne vakit orta mektep kurulduğunu göreceğiz. Bu şartlar altında belki ömrümüz bunu görmeğe vefa etmiyecektir. Halbuki gönül istiyor ki, beş on sene içinde Türkiyenin bütün merkezlerinde ve kasabalarında ortaokulu açılmış ve işler bir halde görelim. Bunun için bendeniz iki tedbir arzedeceğim. Bunlardan birisi demin arzettiğim gibi Yüksek Kamutay tarafından isaf edilebilir ki, biraz aşağıda bu noktaya tekrar geleceğim. Diğer de Hükümetçe alınacak tertibat hüzmelerini teşkil etmektedir.

Kısa bir zaman zarfında memleketin bütün kaza merkezlerinde ve kasabalarında ortaokulu açılmış görebilmek için yapacağımız şeylerden birisi şudur : İlk ve ortaokul öğretmenliğini birleştireceğiz. Ortaokulu, ilkokulun kasaba ve şehirde bir devamı ve tamamlayıcısı olarak kabul edeceğiz. Acaba bu mümkün müdür, yoksa bir, bit'at mı, olur? ilk ve ortaokul öğretmenliğinin birleştirilmesi keyfiyeti yani tahsilin başlangıcından itibaren sekizinci sınıfa kadar çocuklarımızı yetiştirecek insanların aynı menşeden çıkması

keyfiyetidir. Arkadaşlar, dünyanın bir çok memleketlerinde bu böyledir. Bizim orta ve ilkokul dediğimiz sınıfların heyeti umumiyesine şamil olan mekteplerin hocaları tektir.

O halde biz de o tip bir takım öğretmen yetiştiren müesseselere muhtacız ki, buradan çıkanlar hem bugünkü ilkokulun ve hem de ortaokulun çocuklarını okutsunlar. Bu nasıl mümkün olabilir?. Arzettiğim gibi, bunun için ayrıca tahsisata ve malî külfete ihtiyaç yoktur. Halen şehirde hizmet görececek olan ilkokul öğretmenlerini ilk öğretmen okulları dediğimiz müesseseler yetiştiriyor. Bu okullar geçmiş devirlerin ihtiyaçlarına göre kurulmuş olan, fakat rollerini yapmış ve bugünkü şartlara ve ihtiyaçlara göre eskimiş olan müesseselerdir. Geçen asrın, Fransız darülmuallimlerinin bir kopyesinden başka bir şey değildir. Tıpkı Hamidiye ve Mecidiye gemileri gibi. Bu gemilerde Ansaldo tezgâhlarından indirildiği zaman belki iyice gemilerdi. Fakat bugün kıymetleri, kalmamıştır. Bizim öğretmen okullarımız da hizmetlerinin hatırasını minnetle yad edeceğimiz insanlar, nesillerimizi terbiye eden insanlar yetiştirmişlerdir. Mütefekkirlere yetiştirmişlerdir, kahraman yürekli, vatan müdafaasında iyi rol almış insanlar yetiştirmişlerdir. Amma bunlar artık günün ihtiyaçlarına uygun değildir. Ortaokul öğretmenlerini şimdi biz halen yüksek tahsil görenler arasından, Gazi Terbiye Enstitüsü mezunlarından ve ilk mektep hocaları içinden imtihan verenlerden seçiyoruz, 3 kaynaktan alıyoruz.

Şimdi şu yapılabilir; mevcut muallim mekteplerinin bünyesinde bir değişiklik. Yalnız bu değişikliğin nasıl olacağını söylemeden evvel ne kadar hocaya ihtiyacımız vardır, bunun cevabını vermek lâzımdır. Memleketin 20 milyon nüfusu olduğu bunun da dörtte biri şehirlerde yaşadığına göre şehirlerde ilkokul tahsil çağında olan çocukların sayısını 500 bin yani yarım milyon olarak kabul etmek lâzımdır. Bunları okutabilmek için on ilâ on iki bin ilkokul öğretmenine ihtiyaç vardır. Ortaokullarımız arttığı yani, imkân olan her yerde, her kasabamızda ilkokullardan bir çoğunun ortaokula inkılap etmesi prensipini kabul ettiğimiz takdirde ilk ve ortaokullarda 650 - 700 bin çocuk bulunacaktır. 650 - 700 bin çocuğu okutmak için de 15 - 17 bin öğretmene ihtiyaç vardır. Bu 17 - 18 binlik bir öğretmen kadrosunun senelik ortalama boşluğu 800 - 1 000 kişidir. Biz bunu karşılamak üzere öyle bir teşkilât kurmalıyız ki 800'den bin kişiye kadar mezun verebilsin, öğretmen verebilsin. Başka memleketlerden de mülhem olarak benim düşündüğüm şudur : Lise mezunlarını alan ve iki sene okutan pedagoji

enstitüleri veyahut akademileri veya sadece öğretmen okulları ismini taşıyacak yeni tip öğretmen okulları.

İhtiyacımız için iki yüzer mevcutlu bu tip mekteplerden on tanesi kâfidir. Bunların birinci sınıfında 1 000, ikinci sınıfında da 1 000 talebe bulunacak ve her sene vasati olarak 1 000 mezun verecektir. Bu mezunlarla hem münhaller doldurulabilir, hem de tedrican kadronun tamamlanması sağlanır. Acaba bu türlü okullardan dünyanın başka taraflarında da var mıdır? İlk tahsil çocuğunu okutacak adamların böylece lise tahsilinden sonra gelen iki senelik bir tahsil ile yetiştirilmelerinin örnekleri var mıdır?

Arkadaşlar, bir çok memleketlerde bunun örnekleri vardır.

Arkadaşlar, ileri bir çok memleketlerde bu böyledir. Almanya'yı, Danimarkayı, Hollandayı misal olarak arzedeabilirim. Yalnız burada bir mukadder sual ile karşı karşıyayız. Acaba biz lise üzerine kurulan ve iki senelik tahsil veren muallim mektepleri tesis edecek olursak liseyi bitiren çocuklar bu mekteplere rağbet edecekler midir? Böyle bir sual bugün değil de bundan 15 - 20 sene evvel sormuş olsaydık alacağımız cevap menfi olurdu. Fakat bugün liselerimizin senelik mezun sayısı dört binin etrafındadır. Belki bu miktar artmıştır da. Sayın Eğitim Bakanı bizi bu noktada tenvir buyururlar. Şimdi hersene liseleri bitiren bu dört bin talebeden vasati olarak bini Devlet bursu almaktadır. Muhtelif leyli mekteplerin kadrolarına girmektedir. Geriye üç bin talebe kalmaktadır. Bunlar arasında, ki bunların bir çoğu bedava bir yüksek tahsil görmek ihtiyacında olan çocuklardır, bunlar arasında her sene öğretmen okullarımızın istediği miktarı bulmamız mümkündür.

Bu tip okullardaki, tedrisatın, öğretimin karekteri nasıl olacaktır? Bu tip okulların karekteri şu olacaktır : Lise tahsilini ikmal etmiş çocukların pedagojik formasyonunu temin edeceğiz ve bir her dersin tedris usulünde derinleşme imkânını vereceğiz. Bunların lisenin son sınıfına kadar, her konuda almış oldukları bilgi dışında yeni bir bilgi almalarına ihtiyaç yoktur, öğretmenleri böyle bir ter-tip ile yetiştirmekten ne fayda doğacaktır. Mevcut Muallim mektepleri; bugün sayıları on, on iki kadardır bunların öğretim kadroları yine mevcut öğretmen okullarımızdan ve bazı liselerden tedarik etmem mümkündür. Bu ders senesi olmasa bile gelecek ders senesi başında faaliyete geçildiği takdirde, şu netice hasıl olacaktır : 1948, 1949 senelerinde bu okullar bize 1 000 mezun verdikleri takdirde Türkiye'de bütün kazaların ortaokullarının ilk sınıfı te-

şekkül etmiş olacaktır. Ertesi sene ortaokulların ikinci sınıfı, üçüncü senede de ortaokulların üçüncü sınıfı teşekkül etmiş olacaktır. Ve önümüzdeki 6 - 7 sene içinde Türkiye'de ortaokul bulunmayan ilçe merkezi kalmıyacaktır. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar; sizi teknik teferruat üzerinde fazla tasdi, etmek istemem. Huzurunuzda, Hükümetçe alınmasını düşündüğüm çareyi arz etmiş oluyorum.

Şimdi sizden yapacağım istirhama geliyorum :

Arkadaşlar, kasabalarımızda kurulmasını istediğimiz ortaokullar için ihtiyacımız yalnız öğretmenden ibaret değildir. Binaya da ihtiyaç vardır. Bugünkü şartlar içinde Devlet 50, 100, 500 milyon lira vererek bunu, bu binaları yaptıramaz. Bunun için kabul edeceğimiz metodlar, köylerde köy okulları kurmak için kabul ettiğiniz metot olacaktır. Yani şehirli de kendi okulunu kendi yapacaktır ve zaten halkımız da bunun için istek de vardır. Bolu Mebusu arkadaşlarım bana şahadet edebilirler. Geredeliler aman kasabamızda ortaokul açın da binayı biz yaparız diye yalvardılar. Uşaklılar, Ceyhanlılar da aynı talepte bulundular. Önümüzdeki azat devresinde intihap dairelerimize gittiğimiz zaman seçmenlerimize; size ortaokul vereceğiz, binasını temin edecek misiniz dediğimiz zaman bunu memnuniyetle yapacağız diye haykıracaklardır.

Refik Ahmet SEVENGİL (Tokad) – Niksar'da yaptık, hoca bekliyoruz.

Reşat Şemsettin SİRER (Devamla) – Onun için biz Hükümetin bu iş için bir kanun getirme fikri karşısında müsaait bulunalım ve bu kanunun biran evvel getirmesini bekliyelim. Kanunun biran evvel gelmesini istiyelim ve Hükümeti bu hususta teşvik edelim. Sizden istirhamım budur. Bendeniz Zaralı hemşerilerime karşı vazifemi yerine getirmiş olmaktan dolayı ferahlık duyuyorum. Reşat Bey sen maarifçisin işin içinde de bulunuyorsun. Bize bir ortaokul vermelerine çalış diyorlardı. İşte ben de burada bu vazifemin çok küçük bir kısmını yerine getirmenin arzettiğim gibi ferahlığını duy-maktayım. Emir ve irade sizindir. (Bravo sesleri, alkışlar).

G1. Eyüp DURUKAN (Hatay) – Sayın arkadaşlar, Millî Eğitim Bakanlığımızın bütçesinin görüşülmesi dolayısıyla ben de bu Bakanlıktan bazı ricalarda bulunmayı lüzumlu gördüm.

Bunlardan birincisi sanat enstitüleri : Hergün iftiharla gördüğümüz veçhile bu enstitüler vatanın her tarafında yapılmakta ve bu suretle vatanın her köşesinde bir fen ve sanat kaynağı vücade getirilmektedir. Bu hizmet hakikaten takdir ve şükrana lâyıktır. Bu

meyanda geçen yıl böyle birer enstitünün memleketimizin en zengin sanat merkezleri olan Kırıkkale ve Karabük'te de yapılmasını rica etmiştim. Belki bunun için atılmış bir adım vardır. Fakat henüz bunu bilmediğim için bunu sormak, aynı zamanda oralarda yapılacak sanat enstitülerinin memleket için diğerlerine nispetle daha faydalı olacağını arz etmek istiyorum. Sanayide herhangi bir fabrika, ustalarından ve mühendislerinden bahsederken benim müessesemde sanat babadan oğula intikal etmiştir diye iftihar eder. Biz de buralarda birer sanat müessesesi meydana getirirsek oralardaki ustalarımız, fen adamlarımız ve hattâ mühendislerimiz çocuklarını burada yetiştirmiş ve hakikaten sanatın babadan evlâda intikalini temin etmiş olacağız. Bu itibarla tekrar gene bu dileğimi yüksek huzurunuzda tekrarlamak lüzumunu hissettim.

Dairei intihabiyemizi gezdiğimiz zaman Erzin'de bir gezici dikiş ve nakış kursuna tesadüf ettik. Hakikaten Erzin'deki genç kızlarımız ve genç bayanlarımız bundan çok faydalanmışlardır. Gene bundan beş altı sene evvel aynı kurs Kırıkkale'de de açılmıştı. Orada da bunun çok faydalı olduğunu ve genç kızlarımızla genç bayanlarımıza nakış ve dikiş öğretmek hususunda çok faydalar temin ettiğini bizzat görmüştüm. Bu hususta Millî Eğitim Bakanlığımızdan daha vâsi mikyasta bu kursları memleketin her tarafına teşmil ederek genç kızlarımızın ve genç bayanlarımızın bu hususta daha iyi yetişmeleri imkânını temin buyurmalarını rica ediyorum. Antakya'daki litemizin talebe mevcudu yüklüdür ve civardan buraya bir çok öğrenciler de gelmektedirler. Fakat barınacak yer bulmak hususunda çok müşkülât çekiyorlar. Antakya'da temas ettiğimiz Millî Eğitim uzmanlarının bize verdikleri malumata göre diğer cenup illerimizin de yatılı lise kadroları varmış. Eğer buraya da böyle bir kadro temin buyururlarsa çok faydalı olacağını beyan ettiler. Ben de bu hususta kendilerine yüksek huzurunuzda tercüman olmağı bir vazife bildim.

Yine dairei intihabiyemizi bu sene gezdiğimiz sırada köylerde köy okullarının inşası için köylülerden seyyanen toplanmakta olan paradan bazı fakir köylülerin çok sıkıntılı bir duruma düştüklerini söylediler ve bu paranın fakirlik ve zenginlik nispetiyle müsavi değil nisbî olarak verdirilmesinin teminini rica ettiler. Bunu da Sayın Millî Eğitim Bakanımızın yüksek dikkat nazarlarına arz ediyorum.

Gezilerimiz esnasında Şenköy bucağına uğradığımız vakit oraya yeni gelmiş bir eğitmen bizimle temas etti; ben buraya geleli epi zaman henüz bana kanun veçhile verilmesi muktazi arazi verilme-

miştir dedi. Bu sırada bizimle hazır bulunan bucak müdürü ve halk dediler ki, bizim esasen toprağımız gayet mahduttur. 15 dönüm gibi bir toprağı bir eğitime vermek imkânını bulamıyoruz, ikincisi, üçüncüsü gelecek olursa bunu hiç yapamayız, bizim mıntakamız dağlıktır, şimdiye kadar maişetimizi Hükümetin bize verdiği ruhsatiye ile ormanlardan kesdiğimiz odun ve odundan kömürü istihsal ile maişetimizi temin ediyorduk. Esasen hiç arazimiz yoktur ki, bu eğitmenlere istedikleri veyahut kanunun tâyin ettiği araziye verebilelim. Bu hakikaten bizi de düşündürdü. Bunun için bu ciheti de yüksek nazarı dikkatlerine arz ediyorum. Acaba bu meselenin halli için ne gibi bir çare ve imkân bulabilirler. (Bravo sesleri).

Dörtöyl ilçesinde halk kendi aralarında oldukça külliyetlice addedilebilecek bir para toplamışlardır. Bu para ile orada bir ortaokul inşasına başlayacaklardı. Bu ortaokuldan Dörtöyl ilçemiz faydalanaacağı gibi ona oldukça yakın addedilebilen Erzin ve Payas bucaklarının gençleri de istifade edeceklerdi, Sayın Eğitim Bakanından bu ortaokulun kadro bakımından düzenlenmesi ve diğer hususta da desteklenmesini rica ediyorum.

Seçim çevremizde gezerken halk ve halkevleri ile temaslarımızda Millî Eğitim Bakanlığımızdan şöyle bir ricada bulundular : Klasik eserlerin halkevlerine kadar verilmesi ve fiyatlarının düşürülerek, herkesçe kolayca tedarik edilmeleri imkânlarının temini. Bu takdirde ilim, fen ve sanat bilgileri daha az zamanda ve daha büyük mikyasta memlekete yayılmış olacaktır. Bu hususta Yüksek Bakanın nazarı dikkatlerini celbetmek isterim.

Bir de İskenderun'da yıllardanberi, bugün yalnız 4 - 5 talebesi olan bir İtalyan okulu vardır. Bunun üzerinde atılmış ve oldukça ilerilemiş adımlarımız mevcuttu. Bu okul satın alınacaktı. Acaba bunun muamelesi tekemmül etmiş midir ve bu hususta yapılacak muamele ne merkezdedir? Bunu da Sayın Bakanımızdan öğrenmek istiyorum.

Gl. Dr. Niyazi İsmet GÖZCÜ (İstanbul) – Sayın arkadaşlarım : Millî Eğitim bütçesini tetkik ederken, iftiharla gördük ki, bu sene, burada açılacağını duyduğumuz Tıp Fakültesi hakikaten açılmak üzeredir. Çünkü bütçemizde 1 600 000 lira bir ödenek konmuş olduğunu gördük.

Bu hususta ben, Sayın Bakanımızdan bir kaç dilekte bulunacağım.

Malûmu âlinizdir ki bir çok yerlerde bulunan bir çok Tıp Fakül-
teleri, bazı özelliklerle şöhretlidirler.

Meselâ Hamburg Tıp Fakültesi denince daha ziyade intani has-
talıklar üzerinde çok meşgul olur ve gemici denizci hekimi yetiş-
mekle meşhurdur. Liyon Tıp Fakültesi deyince daha ziyade teşrih-
ci unsurlar, meşhur teşrihçileri yetiştirmekle şöhretlidir. Şimdi An-
kara Tıp Fakültesinde, işittiğimize göre öğrencilerin büyük bir kıs-
mı Devlet tarafından yetiştirilen Sağlık Bakanlığının emrinde Dev-
letin idarî teşkilâtında sağlık koruyucu hekimlik ödevini yapacak
hekim namzedi olacaktır. Ve bir kısmı da yine ordumuzun sağlık
koruyucu hekimleri olan askerî doktor namzetleri teşkil edecektir.
Şu hale göre ben öyle düşünüyorum ki bu fakültemizin özelliği de
daha ziyade tedavici değil koruyucu hekim yetiştirmek bu fakülte-
nin esaslı bir şöhretini teşkil etsin. Bunun için fakültenin gerek
hocalarının intihabında ve gerekse programının tanziminde bu kü-
çük basit özelliği nazarı itibare almalarını Sayın Bakandan çok
ehemmiyetle rica edeceğim.

Çünkü bizim halihazır İstanbul Tıp Fakültemiz esas itibariyle te-
davi cihetini ele alarak daha ziyade tedrici hekim yetiştirmektedir.
Tedavi başkadır, koruyucu hekim başkadır. Binaenaleyh Devletin
koruyucu sağlık işlerini görecekt doktorların bu bakımdan yetiştiri-
lmeleri memlekete daha faydalı olacağını zannederim. Memleke-
timizin büyük bir kısmı Süptropikal iklim arzeder. Binaenaleyh bu
iklimin kendisine mahsus özel hastalıkları vardır. Malarya, tra-
hom, dizanteri vesaire gibi. Şimdi beni aç gözlülükle belki itham
edeceksiniz. Çünkü ikinci bir Tıp Fakültesi tahsisatı Bütçe Kanu-
nunda mevzuubahisken üçüncüsünü istiyorsun demeyiniz. Gön-
lüm bu üçüncü Tıp Fakültesini de veya hiç olmazsa Yüksek Tıp
Okulu şeklinde memleketimizin bu süp - tropikal kısmında yine
süp - tropikal hastalıklarla meşgul olmakla şöhretli bir müessese-
nin tesisini çok faydalı görürüm. Burada hatıra gelen Adana, Mer-
sin, İskenderun gibi yerler bu söylediğim şartları ancak haiz ola-
bilir.

Eğitim Bakanlığının köy enstitülerinde bir de sağlık kolu vardır.
Buradan çıkan öğrenciler köy sağlık koruyucusu ve köy ebeleri ih-
tiyacımızı karşılayacaktır. Bu, memleket sağlığı bakımından çok
şayanı şükrandır, ve Eğitim Bakanlığının teşekküre lâıyk, memle-
ket sağlığına bir yardımıdır. Fakat bu seneki bütçede ilk öğretim
faslından bir parçacık tenzilât yapılması lâzımgeldiği zaman, sayın

raportör arkadaşımızın da belirttiği gibi, hemen bu tasarruf gelmiş, bizim sağlık memurlarını bulup çatmıştır.

Binaenaleyh, ben Sağlık Bakanımızdan bunlara övey evlât muamelesi yapmamasını hassatan rica edeceğim. 1943 yılı Partimizin kongre dileklerini gösteren kitapta halkın bizden istediklerinin çoğunluğunu üzerinde toplıyan dilekler, köylerde bucaklarda toprak, sıtma ile savaş, bir de ziraat âletleridir. Sayın Hükümetimiz köylü ve nahiyeli halkımızın dileklerine bu sene el koydu ve bunlara cevap teşkil edecek kanunlar kısmen çıkmış ve kısmen de Sayın Kamutaydan çıkmak üzeredir. Fakat, eski tâbirle söylüyeyim kasabalıların dilekleri henüz ele alınmamıştır. Onlar da ortaokul istiyorlar. Demincek, Sirer arkadaşımız memleketimizin ortaokul ihtiyacını belirttiler ve nasıl çare bulunabileceği hakkında kendi mesleklerine taallük etmesi hasebiyle bazı ricalarda ve tavsiyelerde bulundular. Tabîi benim böyle bir şey yapmak haddim değildir. Yalnız şu kasabalı hemşehrilerimizin dileklerine de Sayın Hükümetin şifalı elini biran evvel uzatmasını canü gönülden dilemekten kendimi alamam. Yalnız askerlik vazifemi ifa ederken bazı teftiş mın-takalarına gittiğim zaman sabah akşam iki, iki buçuk saat şimendifer yolculuğu yapan ortaokul öğrencilerine rastladım. Hattâ Salihli'de bir öğrenci babası anlattı : Tren istasyona gelip düdüğünü öttürdüğü zaman oğluna diyormuş ki, kalk oğlum, tren geldi? O da aman baba o daha ikinci perona girmemiştir, bırak biraz daha yata-yım, diyerek biraz daha yatmak istermiş. Yani çocuk uykusuz-luktan o kadar bizar ki, bir saniye daha yatakta istirahat etmek istiyor. Çünkü her gün kalkıyor, Turgutlu'ya kadar orta mektebe gidiyor. Bu işi de Sayın Hükümetin biran evvel el koymasını çok temenni ederim.

Benim, üçüncü, yahut dördüncü ricam da şudur; bu bende senelerdenberi âdeta bir fikri sabit haline gelmiştir. Bu, memleketin çok ihtiyacı olduğuna kaniî olduğum bir ihtiyaçtır. Muhterem arkadaşlar, bizim memleketimizin haricinde, gerek ilim alanında, gerek kültür alanında, gerek medeniyet alanında hakkımız olan yeri hiç bir veçhile işgal edememişizdir. Bunda birinci kusurumuz kendimizi harice tanıtmakta ki noksanımızdır. Harice kendimizi tanıtmak için yegâne şeyi de, hariç ilim dergilerinde kendi imzamız altında herkesin okuyacağı lisanla neşriyat yapmaktır. Bu her zaman, vazifedar olduğumuz zaman büyüklerimizin bize yaptıkları tavsiye ve hattâ yapmadığımızdan dolayı yaptıkları târizin esasını teşkil eder. Fakat sayın arkadaşlar bu şekilde, bir ecnebi dergisin-

de ecnebi lisanla yayın yapmak öyle liselerde, bilmem üniversite-lerde okunan, bizim öğrendiğimiz yabancı dille kabil değildir. Hat-tâ o üniversiteyi bitirip Avrupa'da birkaç sene de vakit geçirmekle dahi kabil olmaz. Binaenaleyh bunu yapmak tabii o lisanın biraz edebiyatına, derinliğine vâkıf olmakla kabil olur. Bu ileri lisan bil-gisini de bizde yetişen her ilim adamı için pek lüzumlu göremem. Buna benim basit bir çarem vardır. Sayın Millî Eğitim Bakanı Eği-tim Bakanlığında ecnebi dergilerinde imzasiyle yayın yapmak iste-yen vatandaşlara onun yazdığı makaleyi çevirebilecek bir büro kurmasından ibarettir. O büro yayınlanacak olan o makaleyi bir ecnebi dergisinde yayınlamadan ikinci bir tanesini çevirmeye hak-kı olmasın. Bu veçhile o bürolara lüzumsuz iş verilmesinin önü alınmış olur.

Sonra bu büro bu alanda hiç olmazsa 6 ayda bir yerli dergiler-de çıkan eserleri yabancı dilde bir bülten içerisinde toplayarak neşretmesi de çok muvafık olur. Bunun çok şatafatlı, süslü püslü kâğıtlarda da basılmasına lüzum yoktur. Yani hergün gördüğümüz birçok kitapların basıldığı kâğıtlara basılması kâfidir. Binaenaleyh bu suretle memleketin bu yoldaki, ilim alanındaki durumu harice güzel bir şekilde tanıtılmış olur ve aynı zamanda bu memleketimiz içinde güzel bir propaganda teşkil eder.

Böyle bir propaganda herhangi bir 30 Teşrinievvel günü bir ec-nebi radyosunda 5 dakika işgal edip te herhangi bir şeyimiz hak-kında vereceğimiz konferanstan daha çok verimli bir propaganda vasıtası teşkil eder kanaatındayım.

Benim başlıca temenniyatım, Sayın Bakanımızdan bunlardır. Kendilerine şimdiye kadar olduğu gibi; bundan sonra da tuttuğu işlerde başarılar dilerim.

Gl. Kiazım SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) – Affinizi rica ederim. Bütçe konuşmalarında Huzuru Âlinize sık sık çıkıyorum. Bizim se-çim dairemizden olan arkadaşlar, Yüksek Huzurunuzda bendeni-zin söylememi istiyorlar. O da sinnimiz icabı olacak. Bizim için şa-yanı şükrandır ki, Diyarbakır'da bir ortaokul bir de lise vardır. Fa-kat Doğuda bu gibi mektepleri olmıyan illerin gençleri ekseriyetle buraya gelirler. Hem yatılı, hem de yatısız olarak tahsillerine de-vam ederler. Fakat bu mektepler bunların hepsini barındıramıyor, bunun için bir pavyon inşasını rica ediyoruz. O zaman bu sıkıntı bertaraf edilmiş olur.

İkincisi; bir iki sene evvel Diyarbakır'da açılmış olan Kız Ensti-tüsü sınıfları ikmal olundukça rağbet fazla olduğu için, mevcudu

ziyadeleştikçe, halen tahsis olunan bina talebeye kâfi gelmiyor. Müfettişlikçe de Bakanlığa arzedildiği gibi bu enstitünün yanında bir bina var, bu binanın satın alınıp aradaki boşluğa da lâzımgelen atelye vesairesinin ilâvesi temin edilirse çok isabetli bir hareket olur, bunu Bakandan rica ediyorum.

Üçüncü ricam İlköğretim maatteessüf, henüz mektepleri ve öğretmenleri olmadığı için çok güçlüklerle yapılmaktadır. Buna da, orada müsaade etmiyorlarmış, çifte tedrisat yaptırılmak suretiyle telâfisini rica ediyorum.

Sayın Bakandan bu istirhamlarımın yapılmasını diliyorum.

İzzet Ulvi AYKUT (Eskişehir) – Sayın arkadaşlarım; Millî Eğitim işleri ve bazı orta öğretim güçlükleri için huzurunuzda kısaca düşüncelerimi söyleyeceğim. Maarif, tahsil, hep bilirizki eskiden milleti sadece Hükümet kapısına götürürdü. Bir çok kazançlı işlere el sürmezdi hep seyirci kalırdık. Bahtiyarız, şükürler olsun ki, şimdi yolu doğruttuk. Çeşitli fen ve sanat müesseselerimiz yurt çocuklarıyla dopdoludur. Şehirlerdeki kız ve erkek enstitüleri şehirlerimizi, köy enstitüleri de köylerimizi kökünden yükseltecek, kalındırarak mutlu yerlerdir.

İlk öğretim seferberliği dahi büyük bir adımdır. Bu güneş ışığı baştan başa sevgili yurdu aydınlatacaktır. Bu seferberliği yüksek işaretleriyle kuran Millî Şefimizi, Yüce Başbuğumuza burada şükranlarımı sunmayı kendi payıma bir borç bilirim. Millî Eğitim Bakanı arkadaşşıma da bu büyük ağır işte çok çok başarılar dilerim.

Bir iş ne kadar ulu, eski tabirle azametli olursa olsun elbette yine o kadar dikkat edilecek noktaları, girinti ve çıkıntısı, zorlukları eksik ve artık yerleri olabilir. Bunlar varlığın derecesinden, halden, vaziyetten de gelebilir. Bütün bunlar karşısında Meclis ve onun Hükümeti olarak vazifemiz, herşeye çare bulmak ve imkânlardan faydalanma yolunu elde etmektir. Ne yapıp yapıp eskidenberi olduğu gibi, yılmaz azımla işlerimizi hayret verici başarılarla kavuşturmak lâzımdır.

Artık güçlüklerden birini aydınlatma sırası gelmiştir. Bilgiye rağbet arttı, okullarımıza çok öğrenci geliyor : Güzel, amma bina az, öğretmen ona göre!.. Çifte dedrisat yapılıyor; bu zaruri!.. Bu gerçekler herkesin gözü önünde... Ne denebilir. Bununla bu hallerle beraber ortaokullardaki çocukların vaziyeti kısa olarak arz etme-

ğe çalışacağım. Çünkü az çok çocuk babalarının bu hususta ıztırapları olduğunu görmekteyiz.

Geçen yıl dahi bu noktaya biraz temas etmiştim. Burada istatistik malumatı vermeğe lüzum görmemekteyim, çünkü malûmunuzdur, ortaokul ve lise sınıflarında memleket çocukları fazlaca bir derecede dökülmektedir. Bazan koca bir sınıfın çok miktarı zayıf numara alıyor. Tamamlama imtihanına çok kalıyorlar. Sınıflarda da çokça kalmaktadırlar. Halbuki zekâ itibariyle çocukların numaralar nispetinde anormal olmadıkları kanaati vardır. Bu konunun üzerinde durmak, sebep aramak lâzımdır.

Öğretmenlerimize gelince : Ötedenberi feragatları, fedakârlıkları belli olan öğretmenler de güçlük içinde çırpınıyor, uğraşıyorlar.

Ortaokulların, liselerin bir çok sınıflarında talebe sayısı çoktur. Haftalarca sıra gelemediğinden öğretmen bir talebeyi derse kaldıramıyor. Talebenin ruhi hüviyetini öğrenmeğe bile zor imkân buluyorlar. Halbuki matematik ve fen dersleri daha çok uğraşmakla öğretilen dersler iken müzakerelere ekseriya vakit bulunamamaktadır. Bu bakımdan hocalara da hak vermek gerektir.

Bir çok yerlerde binalarda o kadar müsait olmadığı, öğretmen sayısı sınıf şubeleri açacak kadar çok bulunmadığı malûm!.. Ne kadar talebe gelirse okutulmağa gayret edilmektedir. Şüphesiz daha bina lâzım. Öğretmen sayısını arttırmak ta bir zaman işidir. İşte naçiz bir müşahit sıfatıyla vaziyeti işaret ettiğimi sanıyorum. Şu halde ne yapacağız? Talebe durumuna ve güçlüklerle karşı çare aramak lâzımdır. Güçlüklerle karşı ne kadar müşkil dahi olsa bir çare bulunur diye inanıyorum.

Yine kısa ve toplu olmasına çalışarak şöyle hatıra gelen çareleri işaret edeceğim. İzninizle bu hususta birazcık daha vaktinizi almaya mecburum.

1. Sınıflarda okunan ders kitapları yekûnu o yaş ve seviyedeki çocuğun kaldıramıyacağı kadar ağırsa hafifletilmesi... Çocuklar kitapların bazılarını kendi başlarına anlayamıyorlar. Bu sebeple kitapların daha kolay anlaşılır hale gelmesi lâzımdır.

2. Bir çok sınıflarda elli kadar talebe olduğu için bu okullarda öğretmenler ders verip müzakere, öğretmeye vakit bulamıyorlar. Öğrenciler ise yüksek tahsil talebesi gibi olmadıklarından kendi başlarına işi yürütemiyorlar. Herhalde müzakere için programlara daha vakit konulması...

Liselerde öğleden sonra mütalâa var. Başlarında bir nöbetçi öğretmen bulunuyor. Talebe sessiz, kendi kendilerine çalışacaklar. Bir çok hocalar da bundan fayda görülmediğini söylüyorlar. Bu nöbetçi öğretmenden de her derse ait bilemediklerini çocuklar öğreniyorlar.

Madem ki talebede zaaf ve dökülmeler çokça oluyor, öğleden sonra da - mütalâa yerine - ders olsa veya muayyen günlerde muayyen dersleri öğretmenler çocuklara müzakere etseler iyi olur. Öyle dersler var ki bu yaştaki çocuklar disiplin altında ve tekrar gösterilerek o dersleri ancak öğrenebilirler. Öğleden sonra müzakere yapılmalıdır. Öğretmenler de bu feragatle yapacakları hizmetlerden dolayı münasip ve kabil olan şekilde korunurlar. Bu okullardaki bu zaafı sökmek için büyük bir hamleye ihtiyaç vardır.

3. Çocuklar sabırlı değildirler, sürekli, sebatlı çalışmağa tahammülleri yoktur diyenler var, olabilir. Bunun bir terbiye ve itiyat işi olduğu meydandadır. Hayati, millî didişmeleri çocuklara sık sık anlatmalı, çalışmalara çok ihtiyacımız olduğunu telkin etmeli, dersleri sevdirmeye yolunu bulmalı, çocuğu çalışmağa alıştırmalıdır.

Sinemalar da, çocukları haylazlaştırıyor diyenler vardır. Bu nispeten doğrudur amma çaresi de yoktur. Buna karşı ancak tedbir alınabilir. Bir de çocukları sinemadan başka daha ciddi şeylere de merak ettirsek onlara millî benlik ve fayda duyguları verilirse zarar elbette azalır.

4. Ortaokul ve liselerde güçlük çekenlerin rağbet edecekleri başka meslek okulu şube ve kursları da açmalıdır. Hiç olmazsa liselerde muvaffak olamayan bu gibi çocukların bir meslek sahibi olarak yetişmelerine ve Devlet bütçesinden geçinmek vaziyetinden ve hayatta müstehlik vaziyetten kurtulurlar.

Bunların tahsili yarım kalırsa münasip bir yer, bulamazlarsa menfî ruhlu, ters düşünceli olarak memleketimize zararlı hale girebilirler.

5. Ortaokul bitilirken yapılan eleme imtihanı da ayrı bir derttir. Bundan da çok şikâyet olunmaktadır.

Kanaatla çocuk sınıfı geçiyor. Sonra yazılı olarak 3 dersten imtihan verecektir. Bunlardan birisinde muvaffak olamazsa tekrar imtihana girmeye çocuğun hakkı vardır. Amma evvelce hesaptan kalmış ise bu defa diğerinden kalıyor. Böyle olacağına muvaffak olduğu derslerden istisna edilerek muvaffak olmadığı derslerden imtihana sokulsa daha âdilâne olur sanırım.

Bunun için de Millî Eğitim Bakanlığımızın bir tetkik yapmasını ve bir çare aramasını dilerim. O usulün düzeltilmesi herhalde faydalı olacaktır.

6. Mecutlara ilâve olarak daha özel okullar açılması teşvik ve az çok himaye olursa, hali vakti yerinde olanlar parasıyla çocuklarını okutsalar resmî okulların talebe çokluğu azalmış olur. Bu da hatıra gelen bir çaredir.

Artık sözlerim bitecektir.

7. Şunu da arz edeyim. Çocuklar üzerinde aile okul kadar, (Muhit umumî zihniyet havası) kaim oluyor. Milletlerin ruhunda olaylar... Durumlar... İnan veren esaslar, zaman zaman fırtınalar, korkular, cüret ve azımlar, gevşeklikler, sıkı birlikler yaratıyor.

İstibdat devrini, meşrutiyeti biliriz.

İstiklâl devrinin havasını da tanırız. Yalnız kahramanlık feragat, millet severlik gibi yüksek hisleri vermiştir. Bu havayı yaşatmağa yarayan hâlâ yaşatan (Kuvvetli kaynak) Parti inanımızdadır. Altı okun topluluğundan çıkan hürriyet ve istiklâl havası, temiz insanlık sevgisi; işte memlekette bu hisleri her vakit dalgalandırmaya devam etmeliyiz, ebediyete kadar.

Millî Eğitim Bakanlığımız bu şerefli ve üstün çalışmasına en büyük önemi vermelidir. Çünkü halkın, çocukların bundan fayda göreceği muhakkaktır.

Bakanlığa yaraşan ve adına yakışan Millî Eğitim içinde Sayın Bakandan uğraşmalar beklerim. Kendisine sürekli başarılar dilerim. Mâruzatım bu kadardır.

G1. Şefik TÜRSAN (İçel) – Efendim, kıymetli Millî Eğitim Bakanımızdan kendimce önemli gördüğüm bir nokta hakkında rica ve temenni de bulunacağım. Bu mesele Yüksek Öğretim talebelerinin kitapları meselesidir. Arkadaşlar, bu gençlerin bir çok derslerde kitapları yoktur. Not tutmak zaruretindedirler.

Not tutmanın, bilhassa öğretmenleri yaratılış iktizası acele takdir veren zevattan iseler, ne kadar güç olduğunu anlamak kabildir. Bir de not tutarken insanın bütün mevcudiyeti ve bütün enerjisi şuursuz bir makine gibi yalnız bir noktaya mâtuf olur. O da söyleneni zaptetmektir. Burada verileni dinlemek, fehmetmek, öğrenmek, imkânı yoktur. Bu sebepten not tutan talebe de notlarındaki eksiklikleri ve oradaki boşlukları kendileri dolduramazlar. Çünkü anlamış değildirler. Binaenaleyh bir de arkadaşlarının notlarıyla

karşılaştırmak için birçok zaman israf etmeleri lâzımdır. Bu beyhude bir israftır. Hele bazı talebeler not tutmayı da beceremezler. Bunların vaziyeti daha müşküldür. Bu gibiler arkadaşlarının notunu alıp yazmak mecburiyetindedirler. Bu kadar da değil başkalarının yazdıkları ve hele acele yazdıkları notları okumak ne kadar müşkül. Binaenaleyh bu zavallılar kendi kabahatleri olmadığı halde bir çok müşkülâta mâruz olurlar.

Arkadaşlar; ben genç iken ve o zamanki tâbiri ile erkânıharbiye okurken bilirim ki, hemen her dersin kitabı vardı ve her kitabı o dersin hocası yazmış bulunuyordu. Bunun, talebe için, demin arzettiğim müşkülâtı olmaması dolayısıyla gayet faydalı olduğu anlaşılır. Bundan başka bu kitapları hocalar yazdığı için bunların dersteki alâkaları artmış oluyordu. Bazıları kitaplarında Almanca, Fransızca bir çok me hazlar göstererek kitaplarının kıymetini göstermek isterlerdi. O tarihlerde diğer mekteplerde böyle olup olmadığını bilmiyorum. Yalnız askerî mekteplerde böyleydi. Bu, herhalde o mektebin başında bulunan bir zatın şahsî gayret ve teşebbüsü ile yapılıyordu.

Şimdi arkadaşlar; birçok şeylerin kötü gittiği bir devirde bunlar muhakkaki bir zatın himmeti ile yapıldığı halde bugün bunların yapılmaması bana üzüntü veriyor. Bunun sebebini düşünüyorum, bu herhalde kıymetli profesörlerimizin kendi imzaları altında, kendi mesuliyetleri altında bir kitap çıkaramıyacaklarından değildir, bunu hatırıma getiremiyorum. O halde bunun sebebini bu kıymetli ilim ve fen adamlarının idarî bilhassa malî imkân bulamamalarından aramak lâzımdır. İşte bu noktalardandır ki, Millî Eğitim Bakanlığımızın Üniversite ve Yüksek Mektep idarelerini bu noktaya imale etmesini icabettirmektedir. Arkadaşlar zaten bu hususta bir kanun vardır. 2133 numaralı kanun, Vekâlete Devlet kitaplarını bastırmak vazifesini vermiştir. Bugünkü bütçeye de 538 inci bölümle Devlet kitapları döner sermayesine 145 bin lira ayrılmıştır. Geçen sene de para vardı. Vekâlet 2 milyon 500 bin kitap bastırmıştır. Fakat bu kitaplar daha ziyade ilk ve orta öğretime aittir. Bendeniz bunu yüksek öğretime de teşmilini rica ediyorum. Arkadaşlar yüksek öğretim kitap noksanları hakkında bir fikir vermek için bazı notlarımı arzedeceğim. İstanbul'da Tıp Fakültesi bu bakımdan bunların en bahtıyarıdır. Hemen hemen bütün kitapları vardır. İktisat Fakültesinin ve Hukuk Fakültesinin hangi ders kitapları olmadığı notlarımın arasında vardır. Fakat bunları bırakarak yalnız iki mektepten bahsedeceğim. Bunlardan biri İstanbul

Yüksek Ticaret ve İktisat okuludur. Burada arkadaşlar, şu derslerin kitapları yokmuş, muhasebe, ticaret hukuku, bilânço, sigorta, işletme, medeni borçlar kitapları basılmış fakat mevcutları kalmamıştır. Şimdi arzedeceğim sekiz kitap da talebeler tarafından not tutularak bastırılmıştır, yani talebelerin kendi aralarında yaptıkları iştir. Bunlar da ticaret tarihi, iktisat, coğrafya, iş hukuku, esasiye hukuku, para ve kredi, bütçe, icra ve iflâs. Bu sekiz kitap talebelerin notudur. Talebeler bu kitapları kendi tuttukları nottan bastırıyorlarmış, fakat bazan geç kalıyorlarmış, imtihan zamanlarında çıkıyormuş, istifade az oluyormuş.

Şimdi arzedeceğim mektep daha ziyade talebenin aleyhindedir. O da İstanbul Teknik Üniversitesidir.

Arkadaşlar, İstanbul, Teknik Üniversitenin İnşaat Fakültesinin bir iki tek kitabı varmış, bunlar da şimendifer inşa ve işletmesi kitaplarıdır. Yani bu İnşaat Fakültesinin, birkaç senelik ihtisas sınıflarında yalnız bu derslerin kitabı vardır. İdrolük I Mukavemet, topografya ve yapı bilgisi, kitaplar evvelce basılmış fakat mevcutları kalmamıştır.

Kitabı olmıyanlar şunlardır : Yol, su kuvvetleri, malzeme, idrolük 2, çelik inşaat, betonarme, su getirme, kârgir köprü, su getirme, inşaat makinalar. Görülüyor ki, bu Fakültede kitapsızdır. Yalnız son zamanlarda bir dersin bir kısmı olan «çelik yapılarla kaynak» diye bir kitap basılmış. Ben de gördüm, talebe çok memnunkluk gösteriyor. Ben de gıyaben bu zata müteşekkirdim. Bu genç profesörün ismi Abdullah Türkmen'dir.

Sonra (Bilûmum köprüler) namında bir kitap daha basılmış, o da yine genç profesörlerden birisi yazmış. Vakıa bu kitap Teknik Okulu için yazılmıştır, fakat Teknik Ünivesrite talebeleri de bundan istifade ediyorlar. Talebelerden lisan bilenler ecnebi dille yazılmış kitaplardan istifade ediyorlar. Şimdi arkadaşlar, vaziyet böyle olunca ne yapmak lâzımdır?

Şimdi arkadaşlar, vaziyet böyle iken ne yapmak lâzımdır? Her yönden bir çok muvaffakiyetler gösteren ve yayın alanında da yüzü mütecaviz klâsik ve seksen çeşitli eser yayınlayan azimkâr ve kıymetli Bakan buna da muhakkak bir çare bulur. Ancak memleket ölçüsünde büyük ve mühim ve çeşitli işler arasında bunu da önemli bir konu telâkki edip ele almaları ve bunu ehemmiyetle takip etmeleri ve ettirmeleri lâzımdır. Vakit bulurlar da buna da bir yer ayırabilirlerse, muvaffak olacaklarına hiç şüphe yoktur. Bunu

vadettikleri halde akla ŗu geliyor : Her profesöre okuttuğu dersin kitabını yazmaya teŗvik etmek ve hattâ mecbur kılmak. Profes r luk tabii çok ŗerefli bir iŗtir. Fakat nimete karŗı külfet de vardır. Bu itibarla eser çıkarmaları lâzımdır. Bunu profesörlere mutlaka yaptırmalıdır. Profesörler bu mühim  devi deruhte ettikten sonra nihayet bunun bastırılması g   bir iŗ olmasa gerek. Zannedersem bunların basmaları için sarfedilecek paranın tutarı on binlerin ifade edeceği liralara  er evesi içine girebilir. Bu iŗin tedvir edilebileceği kanaatındayım.

Netice : Her hususta muvaffakiyet gösteren kıymetli Bakanımız bu iŗi de vücude getirmekle bu noktada da gençlerin ŗ kranını kazanırlar. Ben bu bapta ki vaadlerini bekliyorum.

Arkadaŗlar, bir ikinci nokta da arzedeceğim. Bu, o kadar mühim değildir. Malûmu  liniz yüksek öğretime ancak imtihanla talebe alınır. Bu, benim ötedenberi can  gönülden arzu eylediğim bir iŗ olduğu için bundan memnunum. Böylece memlekete keyfiyet bakımından değerli elemanlar yetiŗmesini temin edecektir. Hakikaten; Tıp Fakültesine, Hukuk Fakültesine, Teknik  niversitesine birçok talip olduğu için bunlardan kıymetlileri almak suretiyle matlup hâsıl oluyor.

Ancak, arkadaşlar, yüksek öğretimde bazı ŗubeler var ki, bunlarda talep azdır. Meselâ Edebiyat Fakültesinin dil ŗubeleri romanoloji, İngiliz dil ve edebiyatı, Alman dil ve edebiyatı gibi. Bunlardan birine bu sene 120  ğrenci talip olmuŗ. Bakanlık 100 kiŗi alacakmıŗ. Bunlardan bir kısmı daha evvel öbür fakültelerin imtihanlarına girmiŗler. Meselâ Tıp Fakültesinde imtihan veremezlerse buraya girmek için ihtiyat yapmıŗlar fakat oranın imtihanını verince buradan  ekilmiŗler. Binaenaleyh imtihanda muvaffak olmıyan talebeler alınmıŗtır. Çünkü tâyin edilen miktar yüz talebedir. Diğer ŗubeler için yüz talip te çıkmadığından taliplerin tamamı imtihan-sız alınmıŗtır. Arkadaŗlar nasıl ki, Teknik  niversiteye, Fen Fakültesine gireceklerin riyaziyeye istidadı, riyaziye nosyonu olması lâzımsa Dil Fakültesine gireceklerin de lisana kabiliyetleri olmalıdır. Kabiliyetleri olmıyanlar lisan öğrenemezler. Belki Bakanlık böylece her sene kendisine lüzumu kadar  ğretmen yetiŗtirmiŗ olmıyacaktır. Fakat buna liyakati olmıyanlar nasıl olsa zamanla d k leceklerdir, boŗuna zaman sarfedilecektir. Binaenaleyh bu gibiler için ŗ yle bir usul konabilir : Meselâ imtihan edilen derslerden asgari beŗ numara kazanmıyanların alınmaması ŗart koŗulur. Bu daha ziyade pratik olur kanaatındayım. Bu mâruzatım diğeri kadar m -

him değildir. Bu daha ziyade Bakanlığın kendi mektepleri için öğretmen olarak yetiştireceği elemanların kıymeti bakımından, kıymetine düzen vermek bakımından halzi ehemmiyettedir. Bu kendilerine ait bir meseledir, mâruzatım bu kadardır.

Hulki KARAGÜLLE (Konya) – Muhterem arkadaşlarım; geçen sene bütçe münasebetiyle temas ettiğim bir konu üzerinde durmak için yine yüksek huzurunuzda söz almış bulunuyorum. Konu, yüksek tahsil gençliğinin tahsil zamanında sıhhat, ahlâk ve kültürlerini teminat altına almış olarak yüksek tahsile muvazi bir kültür olgunluğu ile cemiyetine iade edilmesi dâvasıdır. Arkadaşlarım, bendeniz her sene bilhasa yüksek tahsilin faaliyette kaldığı zamanlarda İstanbul da eski medreseleri, sokakları, üniversite muhitini bu bakımdan gözden geçirmeyi itiyat edindim. Bir kelime ile arzedeyim ki, hakikaten acınacak haldeyiz. Arkadaşlar, biz gençliği yalnız dershanelerin vesayetine terk edersek ebediyen aldanız. Dünyada hiçbir ilim, hiçbir dershane gençliğin terbiyesini üzerine almamıştır ve alamaz. Gençliğin tahsil hayatına ve tahsiline muvazi olarak onun kültür gelişimi için bir teşkilâta muhtacız. Biz şu kanaatteyiz ki, hoparlörlerle ders okunan ve ancak o da devam ettiği zaman haftanın bir kaç saatinde hoca ile karşı karşıya bulunan ve haftanın bütün geri kalan zamanlarında hocanın ve eğitim teşkilâtının denetlenmesi dışında yaşayan genç, acaba ne oluyor? Arkadaşlar olan malûm. Derhal arzedeyim ki, gençliği açık kapu bir halde bırakıyoruz. Onlar her türlü marazi, bünyevi ve sosyal hastalıklara müsaittirler. Onlar her türlü manevi âfetlere, bizim dâvamıza, bekamıza, istikbalimize ve istiklâlimize aykırı olan ideolojilere açık kapu bir haldedir. Ben tekrar affınızı rica ederim ve cüret etmeksizin ve iddia da sayılmaksızın, arzederim ki, bu iş bir Devlet dâvasıdır ve onun başında gelen bir iştir.

Arkadaşlar, tarihimize geri baktığımız zaman atının sırtında Sudan çöllerine, atının sırtında Viyana'lara giden bu kuvvet bir iman için gidiyordu. Bugün aynı ihtiyacı duyduğumuzu kabul etmeliyiz. Arzetmek isterim ki gençlikteki boşlukları günün imaniyle doldurmalı, sağdan soldan, arkadan ve önden gelecek telkinlere bu kapıyı kapamalıyız.

Arkadaşlarım; bunların manevi vaziyetlerini bırakınız, Çağaloğlu'na gittiğimiz zaman halkevinin küçük okuma salonunda 173 tanesi, ikisi bir sıra üzerine oturarak gençliğin nasıl ders okuyacağını diye uğraştığını görünce insanın yüreğinin sızlamaması elden gelmiyor. Bütün arkadaşlar bu manzarayı görmüşlerdir. O halde

biz daha niçin durmalıyız? Şahsi teşebbüslerle, yer yer bazı vilâyetlerin teşebbüsleriyle kurulan yurtlar bize yalnız çocuğun, barınmasını ve orada üşümemesini temin edecek kadar tedbir almışlardır. Halbuki ihtiyacımız bu değildir. Bunun çok üstünde, buna bu kadarcık işaret ederek, bu esaslı konunun Hükümetçe ele alınmasını ehemmiyetli bir mevzu olarak telâkki edilmesini rica ediyorum.

Bundan sonra okullarda bir meccani yani Devlet şefkatiyle, kabiliyetli zekâların okutulması istikâmetindeki mesai mevzubahistir. Bu, şayanı şükran bir harekettir. Ancak bazı kanunlar vardır. Görüyoruz, mecburi hizmet tazminatı muzaaftır. Meselâ bir yetim çocuğu gözü parlak görmüşüz, okutmuşuz. Meselâ Teknik Üniversitede okutmuşuz, yüksek mühendis olarak çıkarmışız. Yahut ta bir hekim çıkarmışız. Bu serbest sahada çalışacak olursa - mese-lâ zannederim mühendislerde böyledir - iki misli tazminat verecektir. Arkadaşlar bizim hele tekniğe muhtaç olduğumuz böyle bir zamanda serbest çalışıyor diye ona sarfettiğimizin iki mislini istemez, Devlet şefkati şıarına asla yakışmaz. Bu meccanen okuyan çocuk için yapılan masraf, keşke her yaptığımız masraf böyle şeylere gitse, bu masraf gibi olsa on bin, yüz bin tane böyle genç yetişse, bütün masraflar feda olsun. Biz bunlara, iki misli para vermedin diye diplomasını vermiyoruz, sanatını kullandıramıyoruz.

Yüksek tahsil ve eğitim dâvasını bir kelime ile eline alan Maarifin; bu mevzuuda ele almasının artık zamanı gelmiştir.

Sonra bir şey daha rica edeceğim. Bir akademi karyer kanunu diye senelerderberi ismini iştirip de cismini görmediğimiz, (Affeder-siniz) bir Anka vardır. Bu gelmelidir arkadaşlar.

Tıbbiyeden on sene evvel çıkmış, on sene sonra herhangi bir hekimin yanında ihtisas yapacak derecede, ilmi ihmal edecek bir çağ-da olmadığımızı kabul etmeliyiz.

Tıbbiyeden on sene evvel çıkmış, askerliğini yapmış on sene sonra herhangi bir hastanedeki mütehasssın yanına veriyoruz. O mütehasss da ekseriya ilimle alâkasını kesmiş oluyor. Bunun için bu ilim, ihtisas işi bu kadar yumuşak, ehven olmamalıdır. Buna lâzımgelen ehemmiyeti vermelidir. Ben o kanaatteyim ki, gelecek olan kanunlarla bunlar düşünölmeli ve Üniversitece, yanına ihtisas için adamlar verilebilecek mütehasssılar tâyin edilmelidir ki, ancak onlara bu gençler verilebilsin. Yüksek tahsille ihtisas tahsil-i arasındaki tatbikat seneleri benim kanaatimce iki, nihayet iki

buçuk seneyi geçmemelidir. Çünkü her şey unutuluyor, ondan sonra yenibaştan ihtisasa geçiliyor. Bu olmaz.

Sonra arkadaşlar; söz almışken bir noktaya daha kısaca temas edeceğim. Bizim Hukuk Fakültemizin programlarını bendeniz noksan görmekteyim. Buna mukabil bu noksanı doldurmak için avukatlıkta, hâkimlikte staj usulü ihdas edilmiştir. Tatbıkatta bu staj usulünün hiç mânası olmadığını Sayın Adalet Bakanımızın da anlamış olduklarına kaniim. Bunun hiç kıymeti yok. Bendenizce, elimizdeki fakültelerde okunan klâsik hukuk dersleri malumdur. Ondan evvel hukuka yetiştirici unsurlar ilâve edilmek, meselâ mektup hukuk bakımından kütüphaneleri zengin olan dillerden, fakülte kütüphanesindeki eserlerden istifade edebilmesi için, hiç olmazsa birisinin, hukuk talebesi tarafından öğrenilmesi için ilk senede lisan dersi olmalıdır.

Sonra, arkadaşlar, hukuk, felsefe, sosyoloji, bunlar birbirinden ayrılmıyan şeylerdir. Bunlar da lise tahsili ile iktifa edersek talebenin hazım takatını güçleştiririz. Bundan başka da tatbikat dersleri okutulmalı ve böylece fakülte beş seneyi bulsa dahi 2 senelik stajdan vâreste kalınır ve tatbıkatta stajdan daha müfit olarak talebeyi hayata ve hazırladığımız makineye elverişli yetiştirmiş oluruz.

Efendim ortaokul meselesine temas edecektim. Reşat Şemsettin arkadaşımız tafsilen izahta buludular. Bendeniz yalnız bir prensip meselesi olarak bu dâvanın bütün kazalarda tatbıkına geçilerek peyderpey tahakkuk ettirilmesini ve bir prensip halinde bunun lüzumuna kaniim. Çünkü bir takım kazalar vardır ki, kendi kendilerine başaramıyacakları işlere başlıyorlar ve 200 - 300 bin lira da sarfediyorlar ve sonra itmam edemiyerek binalar ortada kalıyor. Bunların öğretmenleri ne olacak, tedris eşyası ne olacak? Bu demektir ki, halk böyle ihtiyacı bize gösteriyor. Eğer böyle bir teşebbüs varsa ki vardır, Bakanlığın bunları desteklemesini rica ederim.

Sonra bir de ricam şudur ki - bendenizin böyle mevzii ve mahallî konuları beyan etmek prensipim haricindedir - Fakat uzun sürdüğü için buna istisnai olarak temas etmeme müsaadenizi rica edeceğim. O da Konya'da bir iki senedir başlanmış olan teknik okulların biranevvel ilerlemesini ve bunun muhit için büyük bir eser olacağını da rica ile sözüme nihayet veriyorum.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Bendeniz, geçen sene yahut daha evvelki sene, matbaacılardan şikâyet etmiştim ve eğer yaşarsam

ve kalırsam muttasıl ve daima Maarif bütçesi konuşulurken muttasıl matbaacılıktan bahsedeceğim. Benim dediğim olsun, olmasın, bahsedeceğim.

Şimdi, bütün arkadaşlarım malûmudur, Fransızca bir kitap açarsın, hata namına hiç bir şey yok. Almanca kitap açarsın, bazan en çok 6 - 7 hata vardır, onları da kitabın başına korlar. Bu da acele basılmış bir kitapta olur. Akba'dan filân kitap alıyoruz, Zürih'te şurada burada basılmış hata namına bir şey yoktur. Nedir bu Türkçe kitaplardaki hatalar? Bu matbaacılık Maarifin büyük bir cihazıdır. Maarif kitap üzerine durur. Böyle 20 formalık bir kitap içinde yarım formalık bir hata cetveli olursa olur mu? Bunun bir çaresini bulmalı. Yazı yazarlar bilir. İnsan kendi hatalarını güç tashih ederler. Çünkü o yazdığı şeylerin fikriyatıyla meşguldür, imlâsiyle alâkadar olmazlar. Tıp Fakültesinde bir teşrihi marazi kitabı çıkarılmış. Profesör bana da bir tane hediye edip gönderdi. Mükemmel kâğıt, enfes hurufat, mürekkebin güzelliğine diyecek yok, resimler fevkalâde, Devlet matbaasında basılmış. Arkasında yarım forma hata.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Biraz mubalağa.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Yok efendim, getirelim kitabı görünüz. Bu hatalar da ikiye ayrılmıştır. Bazıları ehemmiyetsizdir. Fakat bazıları için liste yapmağa zaruret vardır. Ufak tefek hataları göz görüp anlar. Bunların zararı yok. Bu yalnız matbaanın hatası değildir. Benim bu mesele üzerinde duruşum ve Maarif Vekili arkadaşımından isteğim başkadır. Benim maksadım şudur : Biz de bu kadar matbaaya lüzum yoktur. Yüzlerce matbaa var. Bunlar bir sendika kursunlar eczaneler nasıl birleşmiştir, milletin faydası için. Bir reforma lüzum vardır. Bunlar üç beş milyon lira sermaye koymalı ve doçentlerden, profesörlerden musahhih tutabilsinler. Benim söylemek istediğim budur, yoksa kimseye tariz niyetim yoktur.

Şimdi Hüseyin Rahmi Beyin Gulyabanı kitabı basılır, onda hata yoktur. Çünkü orada sermürettip mükemmel musahhihlik yapar. Ulus Gazetesinde de bir iki hata ancak bulursunuz. Çünkü orada birçok musahhih vardır, adama göz açtırmazlar ve derhal adamı kovarlar. Cumhuriyet Matbaası da öyledir. Sen kitabımı bas diye verirsin, üç dört defa da tashih edersin amma yine yanlışlarla doludur. Hususi gazetelerin de olmamasının sebebi malûmdur, çünkü matbaa sahibinin haysiyeti gazetenin üstündedir. Binaena-

leyh bu sene, gelecek sene için söylemiyorum. Maarifin istikbali için söylüyorum. Geçen gün burada Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü bütçesini konuşurken aklıma geldi. Bu müdürlüğün bu işi bir nevi inzibat ve teknik, ne bileyim, bunlarla alâkası yoktur. Asıl maarifin işi kitap olduğundan ve bunların doğru çıkması için ne lâzımgelirse buna bağlı olan daire, kim meşgul olacaksa meşgul olsun, kitaplar doğru çıksın. Bu iş için kanun mu lâzım, tasarı mı lâzım. Tasarıdan filân vaz geçtim. Bu kitapların doğru çıkması için ne yapılmak lâzımsa yapılsın. Yahut bu hususta bir kaç kişi me-mur edilsin, ilerisi için incelemeler yapılsın. Hep ortaya matbaaların fakirliği çıkıyor. Hakikaten matbaalar fakirdir. Bunları sindike etmek lâzımdır. Benim aklıma bu geliyor, başka bir arkadaşın aklına başka bir şey geliyorsa söylesin. Benim aklıma gelen bir iki milyon sermayesi olmadan matbaa açılmasına müsaade etmemeli veyahut bunları ayırmalı. Kartvizit yapan ayrı, tiyatro ilânı basan ayrı olmalı, fakat fen, ilim kitabı siyaset kitabı, felsefe, psikoloji gibi kitapları basacak yerleri ayırmak lâzımdır. Şimdi onun için de meselâ 300 lira 400 liralık, ilerde ferahlık olursa münasip bir maaşla ilim adamlarını musahhîh diye getirmeli. Bunları yapabilmek için sermayeler birleşmelidir. Meselâ 100 matbaa varsa bunların adedini beşe indirmeli sonra bir de bazı müstehcen neşriyat oluyor. Her vakit burada şikâyet ediyoruz. Açık saçık resimler şunlar bunlar diye. Tabii matbaa züğürt olursa yaşamak için ne yapacaktır? Fakat benim istediğim matbaa bu kitapları basmağa tenezzül etmez.

Lâyipzig'de gördüğüm zaman matbaayı, hayret içinde kaldım. Adetâ saray, gezmek, görmek için. Ayrıca bilet alırsınız. İçeride demiryolu varyantı vardır, adetâ saraydır. Bunları bir yoluna koyalım. Maarif mi bakacak bu işlere, Başbakanlık mı bakacak, kim bakacaksa yapmalıdır. Bu kitaplar ne kadar doğru, ne kadar güzel olursa maarif onunla ölçülür. Dediğim gibi, Gulyabani gibi roman kitaplarında bu hata bu kadar olmuyor. Çünkü tashihi kolay oluyor, mürettip öğrendiği şekilde yapıyor. Halbuki ciddi eserler için öylemi? Tahdit edelim. Bunu anlatmak için çıktım.

Emin ATAÇ (Tekirdağ) – Sayın arkadaşlar, yüksek müsaadelerinizi rica ederek Bakan arkadaşımızdan bir kaç dilekte bulunacağım.

Efendim, geçen sene Millî Eğitim bütçesi münasebetiyle kanatımce çok önemli olduğunu zannettiğim bir temennide bulunmuştum. Biliyorsunuz ki, köylerde öğretim dâvası artık çığırına girmiştir ve mahsulünü vermeye başlamıştır. Fakat kasabalar ve şe-

hirlerde ilk öğretim dâvasına engel olan ve büyük zaruretler halinde kendisini hissettiren bir mesele vardır ki o da binasızlık meselesidir. Özel bütçelerin bugünkü vaziyeti malûmdur arkadaşlar. Bazı illerimizin özel bütçeleri, öğretmenlerimize maaş vermediği âdeti bir muvaffakiyet addetmektedirler. Halbuki bir çok kasabalar ve bir çok şehirlerde bugün mevcut olan okullar içerisinde bulunan çocuklardan daha çoğu dışarıda açıkta kalmış vaziyette bulunmaktadır. Demin değerli bir arkadaşım kasaba ve şehirlerdeki ortaokul plânının tahakkuk ettirilmesi çaresinden bahis buyurdular ve kıymetli mütalâalar ileri sürdüler. Halbuki ben daha önce bu kasaba ve şehirlerdeki ilk öğretim halledilmesinin muvafık olacağını zannetmekteyim. Arkadaşlar, bugün köylerde bir sürü mükellefiyetlere ilâveten çok yerinde olarak bir de okul binası yapma kanaatindeyim, ve ümit ederim ki bu mükellefiyet kanununu kabul etmiş bulunuyoruz. Bu faaliyet sevinç ve ferah veren bir şekilde ilerlemektedir. Köylüler, birçok şeylerle de mükelleftirler. Köyün yolunu yaparlar, suyunu getirirler. Hükümet konağını yaparlar. Buna mukabil şehirlerde mektep yoktur. Şehirliye bu hususta hiçbir mükellefiyet tahmil edilmemiştir. Bir bakıma da böyle bir mükellefiyet tahmil etmek içtimai adalete de uygun olacaktır kanaatmdayım.

Yüksek Bakanlıkta bu hususta bir tasarı hazırlanıp Meclise sevkedilmek üzere olduğunu öğrenmiştim. Bu tasarının ne durumda olduğunu aziz Bakanımızdan dinlemek isterim.

İkinci bir temennim de şudur : Arkadaşlar, ortaokullar, teknik öğretim okulları şehirlerimizi, kasabalarımızı plânlı bir şekilde bezenmektedir. Ehemmiyet verilen bu plânın yanında bir takım vatandaşların derin bir hasret ve mahrumiyet içinde bu mekteplerden kâim alamadıklarını görmekteyiz. Teknik tedrisat okulları ancak hangi şehir, hangi kasabada açılmışsa o merkezdeki çocuklar istifade etmektedir. Uzak kazalardan buralara gelinmiyor. Halbuki çok iyi takdir edersiniz ki, bu teknik okullardan çıkmış bir sanatkârın, kız enstitüsünden çıkmış iki terzinin gittiği çevrede beklediğimiz reformu yapacak yegâne unsur olduğu kanaatindeyim. Bu itibarla bu hasreti bu isteği karşılayacak bir tedbir aramak lâzımdır. Şöyle bir tedbir hatıra gelebiliyor. Böyle bir tedbiri de açılacak yurtlarda, pansiyonlarda bulmaktayım. Yer yer halkın kendi enerjisi ve isteğiyle bazı yurtların ve pansiyonların açıldığını görüyoruz. Bunları tetkik ettiğiniz zaman görürsünüz ki, bunlar kuvvetli bir disipline ve kuvvetli intizama tâbi tutulmamışlardır. Evvelâ maddi

kifayetsizlik vardır. Bunları mutlaka bir plân içine almak ve Devlet şefkatine mazhar kılmak lâzımdır. Çok büyük masraf olmayacaktır arkadaşlar. Zaten bu da bir tedricî plânına dâhil olacaktır. Orta ve teknik okulların gelişimi ile muvazi olarak bir tedricî nizamına tâbi olacaktır. Bakanlığın bütçeye bir iki milyon ayırması ve bu işe tahsis etmesi bir çok hasretlileri sevindirecektir. Bu hususta yüksek Bakanlığın ne düşündüğünü ve ne gibi bir karar almak istediğini ve aldığını öğrenmek istiyorum. İkinci temennim budur.

Üçüncüsü : Bu nokta da ilkokul öğretmenlerinin alacakları meselesidir. İlkokul öğretmenleri kıdem zammı, mesken bedeli yüzünden il bütçelerinden alacaklı idiler. Bunların da muayyen bir müddette söndürülmesi, ödenmesi lâzımdı. Bu sene zannediyorum son senesidir. Bunların alacakları tamamen ödenmiş olacak mıdır?

Birçok meslek arkadaşlarımdan mektuplar aldım. Bunlar kendi dillerinden aziz Bakana teşekkür etmemi istiyorlar. Arkadaşlar bilirsiniz ki, bir öğretmenin görgüsü, bilgisi memleketin kültür seviyesi için büyük bir kazançtır. Azat aylarına giriyoruz. Okullar tatil ediliyor ve hocalar da iş başından dinlenmek üzere muvakkaten ayrılacaklardır. Bu dinlenme günlerinde bu yüksek gayeye faydalı olabilmek için kafiye kafiye gezmeğe çıkacaklardır. Son alman bir karar Ulaştırma Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı, öğretmenlerin de talebeler gibi nısıf ücret tarifesiyle istifade ederek Devlet vasıtalarında seyahat etmelerini temin etmişlerdir. Maarif ailesi adına huzurunuzda bu iki Bakana teşekkür ederim.

Nâzım POROY (Tokad) – Muhterem arkadaşlar; öğretme ve terbiye dâvası gibi tamamiyle ihtisas işi olan bir konuda söz almış olduğumdan dolayı biraz hadnaşinaslık ettiğimi sanıyorum. (Esağfurullah sesleri). Fakat geçen sene kültür işi olmak itibarıyla Eğitim Bakanlığını alâkadar eden abidat meselesinden ve bu meyanda bilhassa türbelerden bahsetmiştim. Müsaade ederseniz bunun küçük bir zeyli vardır, bu sene bunu kendim arzetmektense sözü bir iki dakika için bir mütehassısa bırakmak istiyorum. Bu arkadaş bir müddettenberi Vatan Gazetesinde İstanbul âbidatı hakkında gayet şayanı dikkat malûmat neşreden Esat Serezli namında bir zattır bu zat âbidat hakkında birçok tetkikat yapmış ve şimdi de bulunduğu memuriyetler vazifeler icabı olarak bu işi ötedenberi gayet iyi tetkik etmiş ve şimdi de bu tetkikatını vatandaşlarına bildirmekte bulunmuştur. İstanbul'un eski kütüphaneleri hakkında bir seri makale yazdığı gibi, şimdi de câmiler, sebiller ve sair âbideler hakkında güzel güzel yazılar neşretmektedir. Bu zatın geçen

gün Meclis Kütüphanesinde bir makalesini okudum, bir kısmını hemen oturup kopya ettim. Çünkü, şimdi arzedeceğim, çok şayanı dikkat buldum. Esat Serezli bu sırada Fatih külliyesini yazmaktadır.

Fatih'in türbesi... Bu türbe emsaline nispetle iyi muhafaza edilmiştir. Fatih'in zevcesi Gülbahar hatunun Türbesinden de bahsediyor. O türbe de iyi muhafaza edilmiştir. Bunları kaydettikten sonra diyor ki : «Fatih'in türbesinin önünden Gülbahar'ın yanından geçerek Osman Paşa türbesinin bulunduğu sahaya girdim. Türbeyi daha uzaktan görünce durakladım ve istemiye istemiye ilerledim, yüreğim sızladı, yüzüm kızardı, gözlerim doldu. Kurşunları tamamen sökülmiş ve yok olmuş, yerine çimento sürülmüş bir kubbe; kubbenin tepesinde yıldızları silinmiş ve yan tarafa yatmış kapkara bir alem; kapının solundaki mermer kaplamalardan biri yere düşmüş; sağdaki yerinden oynamış, düşmek üzere. Kırık ve kilitsiz, arkasına kadar açık bir kapı; harap bir tahta döşeme. Üzerinde yeşil çuhası eskimiş ve örtüsü soluk, şebekesiz, delik deşik bir sanduka; başında ağarmış eski bir fes; pencerelerin camları çatlak ve kırık; sıvalar düşük; her taraf akmış; kalem işleri tamamen bozulmuş. İşte tarihlere sığmıyan büyük bir Türk Kahramanının ebedi habigâhı...

Biraz şöyle devam ediyor : Büyük bir hüznle buradan çıkar çıkmaz Vakıflar İdaresine gittim. Bundan çok gayretli bir adam olduğu anlaşılıyor. Başmüdür izinli. İnşaata uğradım. Dediler ki : «Biz türbelere karışmayız. Bütün türbeler maarife, müzelere devrolunmuştur». Topkapı sarayına koştum, beni alâka ve dikkatle dinleyen Müdür Bey Tahsin Uz şu izahatı verdi. «Mimarî tarzı itibarıyla büyük kıymet taşıyan türbelerin bakımları ve tamirleri bize bırakılmıştır. İstanbul'da yüzlerce türbe vardır. Tarihi ve mimarî kıymeti haiz olduklarından dolayı eski eserlerden sayılan ve bize devrolunan türbelerin adedi ancak 72'dir. Bunların isimlerini havi olan liste Bakanlığın arzı üzerine Vekiller Heyetince musaddaktır. Bunların haricinde kalan türbelere bakmak ve para harcamak benim salâhiyetim haricindedir. Bahsettiğiniz türbe ve listede dâhil değildir. Bunun da daha birkaç türbe ile beraber listeye alınması için teşebbüs vardır. Bize emir verilirse derhal ve maalfitihâr tanzîm ve tamir edilir.»

Sonra Esat Serezli gayet güzel bir cümle ilâve ediyor, diyor ki, kabahat Evkafta değil, kabahat Maarifte de değil kabahat şüphesiz Osman Paşada.

Şimdi arkadaşlar, geçen sene bu türbe meselesini mevzubahis ettiğim zaman yüksek huzurunuzda bilhassa türbeler içindeki kıymetli emval ve eşyanın çürüdüğünden, çalındığından, güvelerin tesiriyle toz haline gelerek harap olduğundan bahsetmiş ve aynı zamanda Evkafın Barbaros türbesini belediyeden dâva ettiğini oraya giden hakem heyetinin karşısına maarif memurunun çıktığını anlatmıştım. Demek ki türbelerin sahibi belli değildir, bu husustaki ahkâm gayrikâfidir ve Sayın Hasan Âli Yücel geçen sene vadetti, bakarız, makarız dedi. Bu makarız yok mu, benim canımı sıkıyor. Bu sene zarfında bir şey olmadı.

M. Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Zabıtlara bakarız, yoktur.

Nâzım POROY (Devamla) – Heyeti umumiyesinden, sözlerinizden çıkan mana odur. Bakarız makarız olduğu için bu sene bir şey olmadığını sanıyorum. Bu bahsi heyeti umumiyeye taallûku itibarıyla burada arzettim. Fakat Milli Eğitim Bakanlığı bütçesini tetkik ederken gözüme bir şey ilişti. Bu bütçenin 541 numarasını taşıyan bölümün serlevhası «yabancı memleketlerde mevcut özel okullara yardım, 5 000 lira.» dir.

Biz yabancı memleketlerde hususi mekteplere yardım ediyoruz demek. Bu yabancı memleketin neresi olduğunu bilmiyorum. Geçen sene aynı bölümde bu para yoktu. Bu parayı hangi yabancı memlekette hangi mektebe veriyoruz? Zaten 5 000 liranın ne kadar küçük bir mektep olursa olsun ne tesir yapacağını bilemiyorum.

Bendeniz, şöyle düşündüm; kendi kendime şöyle arzu ettim ve ediyorum : Esat Serezli bunu gazeteye yazmakla vazifesini yapmıştır. Zannediyorum ki bu konuyu yüksek huzurunuzda getirmekle ben de vazifemi yapmış oluyorum.

Gazi Osman Paşa hakkında fazla bir şeyi huzurunuzda arzetmek zaittir. Yalnız bir hatıraya istinaden şu kadarcık bir şey söyleyeceğim.

Harbe takaddüm eden senelerde muhaceret meselesi için Silistre'de bulunduğum zaman oranın en son mebusu olan Süleyman Hamdi namında bir doktor ile yine Silistre mektebinin baş öğretmeni, Türkçe hocası Fehmi Efendi namında bir zatla ve başka Türk arkadaşlarla Tuna'nın karşısında bir tepe olan Küçük Mustafa mesiresine gitmiştik. İsimler hala Türkçedir. Bilmem bu tebeddülün sonra ne hal aldı. Orada otururken, tabii diğer tenezzüh

edenler de vardı, elinde bir tambura olan bir çalgıcı geldi ve Romençe Alipaşa Şarkısını söyledi. Bu Romenler için iftihar edilecek bir şeydir. Bu tolerans denen tesamüh o memlekette mevcuttur. Bilhassa Türkleri de severler. Bu Ali Paşa hangi Ali Paşaydı? Tuna hudutlarından ne kadar Türk Paşaları gelip geçmiştir... Şarkısının mevzuu hafifçe bir şeydi. Bir Romen kız Türk Paşasından kendisinin sevgilisine gönderilmesini istiyor. Bu mealde bir şeymiş. Yanımdaki arkadaşlar da bu paşayı bilmiyor, belki Ali Paşa mevhum bir Ali Paşadır. Dedimki Osman Paşanın şarkısı yok mu? Bu paşa yerine keşki Osman Paşa olsaydı, ne iyi olurdu. Bunun üzerine dediler ki Plevne'de Osman Paşanın oturduğu ev müzedir. Ben bunu gidip görmek arzusuna kapıldım. Gün görmüş adam, Fehmi Efendi, Nazım Bey gidipte ne göreceksin etrafına parmaklık olarak çevirdikleri süngüler ve içindeki toplar, tüfenkler bizden aldıkları şeylerdir dedi. Müteheyyiç oldum ve gitmedim. Bu büyük adamın kabrinin ne halde olduğunu biraz evvel kudretli bir kalemden çıkmış sözlerle arzettim. Neresi olduğunu iyice anlıyamadığım ve bu sıradaki ahval içinde verileceği şüpheli olan beş bin liralık tahsisatı bu büyük adamın yaptığı harikalı ve istiratejik müdafaa ile klasik asker kitaplarına en güzel misali vermiş bu şanlı, fakat betbaht kumandanın türbesine sarf edelim. Binaenaleyh 541 numaralı bölüm serlevhasının (Gazi Osman Paşa türbesinin onarılması) şeklinde kabulünü istirham ederim. Bunun için birde takrir takdim edeceğim.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Millî Eğitim Bakanlığının bütçesinde senelerdenberi bu kadar sükûnet görmedim. Ben bu sükûneti bozmıyacak ve hattâ söz almiyacaktım. Fakat isteklerim var. İsteklerimi arzetmezden evvel Nâzım Poroy arkadaşımın temas ettiği bir noktaya ben de dokunacağım. Millî Eğitim Bakanlığının İstanbul'da çok salâhiyetli bir mütehassısı vardır. Bu eski eserleri «Röleve» etmek üzere memur edilen mütehassısın eserleri şimdi çürümeğe mahkûmdur. Gerek İstanbul'da ve gerek Bursa'da bulunan Millî âbideleri resmeden bu eserler emek mahsulüdür. Uğrun-da binlerce lira dahi sarfedilerek vücade getirilen eserleri Millî Eğitim Bakanlığı ele alırsa, hiç olmazsa bu yapılan resimlerin nefis surette basılmasına delâlet ederse zannederim ki, gerek Nâzım Poroy arkadaşım, gerek bu hususta meraklı olanların vicdanını müsterih kılacaktır.

Millî Eğitim bütçesi; benim bildiğime nazaran, eskiden senede 8 milyondur. Bugün 7 aylığının bu miktarda olmasında bir mâna

vardır, kendileri Büyük Millet Meclisinin huzurunda bunun hesabını verdikleri ve Büyük Millet Meclisi de bu hesapları kabul etmiş olduğu için kendisinin vazifesindeki inkişafı gösteren bu artışı ben hürmetle karşılarım. Yani Millî Eğitim Bakanı bütçesini 8 milyondan 62 milyona çıkarmakla şunu ilân etmiş oluyor ki, ben Devlet varlığı içinde çalışan bir kurumum.

Sükûneti bozmıyacağımı söylemiştim. Eğer istemiş olsaydım ortaya kafamı şiddetle kurcalayan bir sinema filmi meselesi çıkarabilirdim, hâlâ düzeni yolunda olmadığını gördüğüm bir terim, meselesini, hattâ musiki meselesini çıkarabilirdim, hiçbirini yapmıyacağım. Yalnız bir şey rica edeceğim, bir şey istiyorum, 9 köre bir değnek istiyorum. Hâdim, Beyşehir, Karapınar, Seydişehir, Bozkır ve Ereğli... Konya'nın güneyinde ve doğusunda bulunan bu kazaların hiç birisinde bir ortaokul yoktur. Yalnız Karaman'da bir ortaokul vardır. Fakat binası ancak Karaman'ın ihtiyacına kâfi gelmektedir. Halk toplanmış, para pul sahibi olan Ereğlililer 250 bin lira masraf yapmışlar, bir ortaokul binası yapmaya başlamışlardır. Güzel bir bina. Fakat ne yazık ki, paraları kâfi gelmemiş, ikinci katında kalmışlar. Arkadaşlar, Ereğli bizim eskiden bildiğimiz Ereğli değildir. Çok inkişaf etmiş, nüfusu çoğalmış bir memleket. O memleket ki, birçok çocukları maalesef cahil kalıyorlar. Yahut ana babaları çocuklarını okutmak için uzak yerlere göndermeğe mecbur oluyorlar. Başlanan bir eseri tamamlaması hakkında Millî Eğitim Bakanından bilhassa rica ederim.

Ereğli'ye yapılacak yardım yalnız Ereğli'ye ait olmayacaktır, altı kaza bundan faydalanacaktır. Kendisinden başka bir şey istemiyorum, müteaddit defalar rica ettiğim aynı meseleyi Büyük Millet Meclisi huzuruna getirmeye mecbur kaldım.

Arkadaşlar; Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin bu kadar yüksek olmasından dolayı ben de gurur hissediyorum. Rica ediyorum. Büyük Millet Meclisi kürsüsünden seçim dairem için istemeğe mecbur kaldığım bu ihtiyacı başarsınlar. Bununla beraber Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinin müzakeresinde gördüğüm sükûneti bozmak için ben de sükût ediyorum. Eğer şimdi vâdetmezlerse Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bütçesinde kendileriyle sert konuşacağız. (Gülüşmeler).

Dr. Abdurrahman MELEK (Gazianteb) – Arkadaşlar, Millî Eğitim alanında hepimizi sevinçler ve ümitler içinde bırakan kıymetli çalışmalar arasında Ankara'da bir Tıp Fakültesi açılacağına dair bütçeye konulan 1 600 000 lirayı memnuniyetle karşıladım.

Demin bir arkadaşımızın söylediği gibi bu yeni fakültenin bir hususiyet arzedeceğine dair bir şey işitmedim, bilmiyorum. Yalnız benim Millî Eğitim Bakanından ve meslekî münasebeti dolayısıyla Sağlık Bakanından da bir ricam vardır. Gerek yeni fakültede ve gerekse mevcut fakültemizde tıp tahsili müddetini altı seneden az aşağıya indirmeye çalışmak. Mevzuun tamamen akademik bir münakaşayı icabettiğini bilmekle beraber şimdiden huzurunuzda cesaretle arzedeabilirim ki bu müddeti azaltmak mümkündür ve bunun doktora ihtiyaç bakımından ehemmiyeti ve bize temin edeceği fayda pek çoktur. Geçen senelerde hatırladığıma göre bu mevzu üzerinde konuşmalar olmuştur. Fakat her nedense Millî Eğitim Bakanlığı veya Sağlık Bakanlığı bu işde mütehassısları bir araya getirerek katî bir neticeye varmak hamlesini gösteremediler; onun için şimdi tekrar rica ediyorum. Tıp tahsili müddetini azaltma için lâzımgelen tetkiklerden sonra ve biran evvel bir kanun tasarisiyle gelirlerse kendilerine şimdiden müteşekkîr kalacağımı arzederim. Arkadaşlar bilirsiniz ki, ilim ve fen âlemlerinin sonsuz hudutları içinde mekteplerde, fakültelerde tahsil ve tedris hayatı nihayet bir toplu malûmat almak ve tahsilden sonra ameli hayatta metotla çalışma yollarını öğrenmek ve öğretmekten ibarettir. Bunun için tahsil müddetini azaltmak demek bize yalnız ameli sahaya erken eleman yetiştirmekle kalmak aynı zamanda bir de bugün için hepimizin şahidi olduğumuz, gençlerimizin bu mesleke, tahsil müddetinin uzunluğu dolayısıyla atılmak istememeleri gibi bir cesaretsizliğin de önüne geçmiş olur.

Başka memleketlerde 4 senede tıp tahsili yapılan müesseseler vardır. Bizde de vaktiyle bunun beş senede yapıldığını hatırlatırım. Bundan sonra ihtisas meseleleri ayrıdır. Demin Profesör arkadaşımın dediği gibi Ankara Tıp Fakültesinin tesisinden maksat koruyucu doktor yetiştirmek değildir zannederim. Bildiğimiz gibi doktor yetiştirmektir. Bir doktorun tekemmül etmesi amelî hayatta ve tatbikat sahasında mümkün olur. Bununla hiçbir zaman mevcut müessesenin tahsilinin zayıf olduğunu kastetmek istemiyorum. Mâruzatım bütün mesleklerle şâmil olmak üzere tahsil hayatının yalnız toplu malûmat almak ve tahsilden sonraki ameli hayatta çalışma metodlarını öğrenmekten ibaret olduğuna işaret etmektir.

Hulâsa, gerek Millî Eğitim ve gerekse Sağlık Bakanı bu meseleyi ehemmiyetle ele alarak tıp tahsil müddetini azaltırlarsa memleketeye çok büyük hizmet etmiş olurlar. (Bravo sesleri).

İzzet ARUKAN (Eskişehir) – Arkadaşlar, ben de Millî Eğitim Bakanımızdan bir ufak ricada bulunacağım. Temas etmek istediğim konu köy okullarının inşaatıdır. Milletimizin okuma mecburiyetini temin etmek için aldığımız, giriştiğimiz yolun kutsiyeti malûmdur. 1942'deki köy enstitüsü kanuniyle mekteplerin yapılmasını köylülere tahmil etmişizdir. Her köylüye senede yirmi bir gün de mükellefiyet verdik. Geçen senedenberi bu mükellefiyetler yerine getirilirken yapılacak binanın da mümkün olduğu kadar daimî ve esaslı olması da gözönünde tutulmalıdır. Malûmu âliniz inşaat bir meslek işidir. Köylüler kendi köy evlerini dahi yaptırırken şehirlere gelip usta götürürler ve yaptırırlar. Halbuki biz bu mektepleri köylülerin kendi ellerine bırakmışızdır. İnşaat fenninin hiçbir noktasının tatbik edilmediğini Eskişehir'de dolaşırken gördüm. Son zamanlarda Adana ve Seyhan depremlerinde geçen sene yapılmış 40 ilkokulun yıkıldığını teessürle işittik. Bu mektepler yapılırken hiç olmazsa başlarına kalfa okulundan çıkmış bu işten anlar bir adamı koymak lâzımdır. Biliyorsunuz ki memleketimizdeki köy inşaatı umumiyetle kerpiçten yapılmıştır, asırlardanberi de duruyor. Çünkü bunlar yapılırken göze alınmış ufak tefek himmetler, gayretler vardır. O da bir metrede bir ahşap hatıl konulmasıdır. Bu hatıl duvarları tutar ve yıkılmasına mâni olur. Bu ufak bir masrafla olur. Bu masrafları Hükümet de verse yine kârlıdır. Çünkü nihayet böylece devamlı bir bina meydana getirilmiş olur. Onun için ricam bunlar yapılırken bunların bir iş adamı tarafından kontrolünü temin etmek ve köylülere talimat verilmesini sağlamaktır. Yoksa böyle yapılan emekler mütemadiyen havaya gidecek olursa bu köylere de yazık olur.

İkincisi, Köy Enstitüsü Kanunu 1940'ta çıkmıştır ve her köyde mektep yapılacağı kabul edilmiştir. Şimdi biz doğrudan doğruya o programı tatbik ederken, meselâ bu sene yapılacak mektepleri köylere geç tebliğ ediyoruz. Halbuki inşaat bildiğiniz gibi bir devreye tâbidir. Onun ihzaratı vardır, kiremidi vardır, kerestesi vardır. Kereste ise vaktinde ormanlardan kesilmelidir. Yoksa Haziran ve Ağustosta kereste kesilmez. Aynı zamanda bu inşaat köylünün en fazla meşgul olduğu bir zamana sıkışıyor. Hasat ve harman zamanıdır, köylü bu zamanda hububatını Ofise nakledecektir. Onun için bunu vaktinde köylüye haber vermelidir. Çünkü Bakanlık hangi mekteplerin hangi sene yapılacağını biliyor. Hiç olmazsa bunları bir sene evvelinden köylüye tebliğ etmelidir. Köylü bunu bilirse vaktiyle taşını taşır, hazırlığını ona göre yapar.

İkinci ricam; bunu geçen sene de yapmıştım, yayım meselesi; Millî Eğitim Bakanlığımızın yayım hususundaki hizmetleri malûmdur. Geçen Cumhuriyet bayramımızda 130 kitap neşrettiler. Yalnız ben listeyi okudum ve tabîî mesleğime ait olmadığı için bu kitapların içerisinde okuyacak bir şey bulamadım.

Malûmuâliniz tedricen tekniğe doğru gidiyoruz. Binaenaleyh bu teknik kitapların da biran evvel tercüme ve neşredilmesi lâzımdır. Sayın General Şefîk Türsan arkadaşımız da buna temas ettiler. Bugün mektepte okuyup çıkan mühendisler okuyacak kitap bulamıyorlar. Bereket versin bizim Mühendisler Birliğine. Fakat bir taraftan para işi bir taraftan da kâğıt bulamamak sıkıntısı bu gibi teşebbüslere sed çekiyor. Arkadaşlar, bu birlik evvelki sene betonarme kitabını bastırdı. Bu kitap memleketimizde ilk defa basılmıştır. Ancak 750 nüsha bastırabilmiş ve bir sene içerisinde satılmıştır.

Bugün bütün mühendisler, bütün mektep talebeleri bunu betonarma kitabını arıyor, fakat bulamıyorlar. Tabîî bu kitapları bastırmak ekseriye ziyandır. Lâkin bunun içinde, bu kitapların içinde o kadar mühim olanları vardır ki, mühendisler ve meslek adamları oraya müracaat etmek mecburiyetindedirler. Çünkü birçok formüller her zaman hatırdâ kalmaz. Hatırlamıyorum, biz vaktiyle mektepte 17 sayfalık köprü kitabı okuduk. Bugün tedrisat çok mükemmeldir. Biz mektepten çıktık amma, buna mukabil ne kadar mesleki ecnebi kitaplar varsa, bulurduk, kâğır köprü, vesaire, bunların hepsi kütüphanelerimizde mevcuttur. Fakat bugün bunları bulmaya imkân yoktur? Maarif Vekâleti para vererek bastırmalıdır. Köylülere ait ve amelî kitaplar vardır, meselâ köy ahırını nasıl yapılır gibi ecnebi kitaplar vardır. Hattâ ben bu gibi kitapların da tabettirilerek köylere kadar dağıtılmasına taraftarım. Çünkü köylüler tedricen okuyarak tatbika başlarlar. Onun için bu cephe-den de Millî Eğitim Bakanlığının hizmetlerini rica ediyorum.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Sayın arkadaşlarım, Millî Eğitim Bakanlığının işlerinin çok teferruatlı olduğu bir arkadaşımın sükûnetle müzakeresini yaptığımızı söylediği şu oturuşumuzda dahi meydana çıkmış bulunuyor.

Bu yıl huzurunuzda takdim etmiş olduğumuz bütçe, 51 milyon liradır. Geçen yıl 62 milyon lira idi. Sene içerisinde aldığımız münzam giderlerle 64 milyon 900 bin lira tutmuştu. Bu elli bir milyon lira yedi aylık bütçedir. Bunu on iki aya ırca edecek olursak, 88 milyon lira eder. Şu halde geçen seneye nispetle bütçemiz önemle

artarak huzurunuzda gelmiş demektir. Geçen yıl her aya 5 300 000 lira isabet ediyordu. Bu yedi aylık bütçenin her aya 7 300 000 lira isabet etmektedir.

Maliye Bakanı arkadaşımın, bütçenin heyeti umumiyesini sizlere takdim ederken söylediği gibi, fazla olarak aldığımız miktar 10 küsur milyon liradır. Bundan başka 3 milyon lira çocuk zammı ölüm, doğum, tedavi, aynı yardım, maaş açığı ve emeklilere ait olan giderlerdir. Bunların içerisinde 878 000 lira öğretmenlerimizin bu sene bazı sektelerle aldıkları aynı yardım paralarını da ihtiva ediyor. Bir de yerinde terfi için kabul buyurduğunuz, kanun mukatazası olmak üzere 600 küsur bin lira alınmıştır. Bunun haricinde zamlar yayın, kamp masrafı, İstanbul Üniversitesi giderlerine ilâve ve İstanbul'da inşasına başladığımız Fen Fakültesinin bir blokunu daha itmam etmek için aldıklarımızdır. Mühim ilâve 2 900 000 lira ilk, 4 300 000 lira teknik öğretime ayrılmıştır. Bununla, aldığımız ilâve giderlerin ilk öğretimle, teknik öğretime verilmiş olduğu meydana çıkar.

İlköğretime aldığımız 2 900 000 liranın bir milyon lirasını bu sene Köy Enstitülerinden mezun olupta köy okullarına göndereceğimiz öğretmenlere aylık ücret olmak üzere vereceğiz. Kalan 1 900 000 lira bunların teçhizat bedelleri, yol paraları ve diğer giderlere taallûk etmektedir. İlköğretim durumumuz, muhtelif vesilelerle Meclis içinde ve dışında arzettiğim gibi ciddi bir gelişme göstermektedir. Geçen sene Köy Enstitülerinden çıkarak köy okullarına verdiğimiz 1 996 mezun ki, bunları 1 750 okulda vazifelendirmiştik, bunlardan aldığımız neticeler müspettir. Çalışmaları, vazifelerine uygulanmaları iyidir. Umumî olarak memnunuz. Şimdi bitmek üzere olan ders yılı içerisinde ilköğretim kadrosu 7 177 öğretmen, Köy Enstitülerinden mezun olmuş 2 350 öğretmen, hususi idarelerden paralarını alan 16 106 olmak üzere topyekûn 25 633'dür. Bu 25 633 gibi yüksek kadrolu öğretim heyeti bir milyon üç yüz bin Türk çocuğunu ilkokulların sınıflarında okutmaktadır. Bu rakam bizim için tahakkuk etmiş hayallerden biridir. Fakat bu hayalle dahi yetinmiyoruz. Çünkü biz nüfusumuzu 20 milyon farzettimize göre, ilk kademedede 2,5 milyon çocuğu ilkokullara sokup okutmak kararındayız. Bundan bir yıl önceye nispetle ilkokullardaki öğrenci artımı 300 bindir. Bütçesini Yüksek Meclise takdim ettiğimiz yılın ders çalışmaları başladığı zamanda yeniden Köy Enstitülerinden 2 047 öğretmen çıkaracağız. 500 öğretmen yetiştireceğiz. Şu halde bu 25 633 rakamına 2 547 ve şehirlerdeki ilk öğ-

retmen okullarından çıkaracağımız 800'ü de katarak 3 347 öğretmeni ilâve etmek lâzımdır. 30 000 öğretmen kadrosuna yakın senelerde varmış oluyoruz. (Bravo sesleri).

Öğrenci sayısına gelince; onda artış, hiçolmazsa 300 000'e yakın olacaktır. Nitekim bu sene de öyle bir artış olmuştu, o halde 1945'de ilkokul çocuklarımızın bir buçuk milyonu geçeceğini tahmin edebiliriz. Demek 1 600 000'i bulacağız.

İlk öğretim konusunda bugünkü durumumuzu aydınlatacak ve iki üç cümle ile ifadesi kabul olacak bir mukayese yapmama izninizi rica edeceğim.

Cumhuriyetin ilânının onuncu yıl dönümü olan 1933 senesinde ilkokulda 563 000 öğrencimiz vardı. O yıl 22 083 mezun verdik. On sene sonra 1943 - 1944 ders senesinde 997 688 öğrencimiz vardı, 74 676 mezun verdik.

Öğrenci adedine bakıldığı zaman 563 bininin iki misli olmalı, bir milyonu geçmeli idi. Halbuki öğrenci adedi 997 bin olduğu halde mezun sayısı 22 binin üç misli olmuş, 74 bini bulmuştur. Önümüzdeki yıl ilkokullar beşinci sınıflarında 112 bin öğrenci olduğuna göre yüz bin mezun vereceğimizi umuyoruz. Bu sayı, randıman da dikkati çekmeğe değer bir sonuçtur zannederim.

Bir de ettiğimiz masraflar bakımından bir küçük karşılaştırma yapacağım. 1933 yılından ilk öğretim işinin tek kaynağı illerdi. İller bütçelerinde ilk öğretime ayrılmış olan para 12 milyon 633 bindir.

Demin de arzettiğim gibi talebe adedi, 568 000 olduğuna göre yuvarlak rakamla bir talebe 22 lira 24 kuruşa mal oluyor. 1943 yılında 18 985 000 lira Devlet bütçesinden, 23 milyon lira da hususi idareler bütçesinden verildiğine göre, 42 milyon liralık bir yekûnu elde ediyoruz. Bu parayı 1 300 000 talebeye böldüğümüz zaman 32 lira 30 kuruş beher öğrenci başına masraf ettiğimizi görürüz. 1933'de kurma masrafları, malzeme fiyatları, hiçolmazsa üç misli alınacak olursa 22 lira 24 kuruşa mal olmuş olan talebeyi yine hiç olmazsa 60 lira farzetmek lâzımdır. Bugün 32 lira beher öğrenciye masraf ettiğimize göre bunun yarı masrafı ile öğrenci yetiştiriyoruz demektir. Kaldı ki biraz önce söylediğim mezun itibariyle verimler mukayese edilecek olursa 1933'de bir mezun 574 liraya mal oluyor, 1943'de ise 554 liraya mal olmaktadır. Mezun verme itibariyle, yani hakiki verim itibariyle 1943 yılı 1933 yılından 20 lira daha ucuz demektir.

Şimdi bütçe umumî heyetinde ve bütçemizin bugünkü konusulmasında ilköğretime taallük etmek üzere arkadaşlarımın söylediği sözleri cevaplandırmaya çalışacağım ve bu suretle ilköğretim bahsini kapamış olacağım.

Bütçe umumî heyetinde ilköğretim meselesinin gidişini iyi bulan ve onun için teşkilâtımızda çalışan ve onun başında yüksek itimadınıza lâyık olmayı hayatının bahtıyarlığı bilerek bütün gayretini gösteren bana ait iltifatlara kalbimden teşekkür ederim.

İlköğretim meselesinde Yüksek Meclisin üyelerinden yalnız Emin Sazak arkadaşımı çok kaygılı görüyorum. Emin Sazak arkadaşım intihap daireleri olan Eskişehir misal göstererek, köy okullarının yapılmasında köylülerin çok tazyik edildiğini ifade buyurdular, bazı yerlerde rahatsız edici muameleler görüldüğünü söylediler. Bu demeçlerinden sonra kendilerine sordum; bu nerede olmuş, dövülen vatandaş nerededir? Yerini söylemediler. Öğrenmek için Eskişehir valisine, alâkadar dairenin müdürü olan arkadaşımın telefon ettirdim. Onun verdiği cevap şudur : Böyle bir şey olmamıştır. Okulların yapılması sıkı surette takip edilmektedir. Amma tazyik mevzuubahis değildir. Hangi köyde ve nerede olmuş, nerede yapılmış ise söylendiği takdirde takip ederim ve kanuni icapları yaparım.

Şimdi Emin Sazak arkadaşımın soruyorum : Bu tazyik hangi köyde olmuştur? Ne zaman yapılmıştır? Eğitim Bakanlığının da mümessili olan vali arkadaşımın söyleyeceğim ve lâzımgelen kanuni takibatı yaptıracağım. Söylemedikleri takdirde vebal benim değil, kendilerindir.

Emin SAZAK (Eskişehir) – Listesini veririm merak etme.

Atıf ESENBEL (Sivas) – Ver şimdide kurtul.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Arkadaşlar, ben, benim yanımda çalışan memurlarınız ve yüksek mülkiye âmirleri mutemadiyen fırsat ve imkân buldukça bu ilkokul meselesinin nasıl gerçekleştiğini anlamak için memlekette geziyoruz. Geçen sene Millî Savunma Bakanlığından aldığımız Cip otomobilleriyle 1 200 köyü bizzat ilköğretim Umum Müdürü gitmiş, gezmiş, görmüştür. Ben şahsen öyle köyler ve öyle köylülere rastgeldim ki, baştan biz bunu nasıl yapacağız diye tazallüm ederlerken yaptıkları binanın üstüne âdi kiremit değil, frenk kiremidi koymak için para toplamış, uğraşmış, bulmuş ve koymuşlardır. Köylümüze bu dâva, her dâvamız gibi insanca anlatılınca, insan oldukları için pek

güzel anlıyor ve seve seve yapıyorlar. Geçen sene Eskişehir'e kereste, çivi, hatta para yardımı yapılmıştır. Bu sene de Eskişehir bütçesine bu mevzuda yardım yapmak için 15 000 lira konmuştur. Arzu ettikleri şeyler yapılmış ve yapılmakta demektir.

Size Eskişehir'in bir köyünden, Sekiören köyü muhtarı ve iki ihtiyar heyeti üyesinin vilâyete yazdığı bir yazıyı okuyacağım :

Bunda denilmektedir ki, «1948 yılında Köy Enstitüsünden mezun olarak köylerinde vazife alacak öğrenciler için 3800 sayılı Kanuna göre 4274 sayılı Kanunun 25 inci maddesi gereğince yapılması icabeden okulun üç yıl önceden haber verilerek inşaatına başlanması lâzımsa da bugüne kadar köyümüze bu yolda bir tebliğ yapılmadı. Bu işlerin yapılabilmesi ve üç sene zarfında bitirilerek mezun olacak çocukların köyümüze gelmelerinden önce inşaatın ikmalî için gereken emrin verilmesi hususunun ilgililere duyurulmasını saygılarımızla arzederiz.»

Bu gösteriyor ki, bir defa kanunlarımızı köylümüz, bazı yüksek memurlarımızdan daha iyi anlamaktadırlar. Çünkü onların içerisinde, kanunda öğretmen verildikten sonra geçecek üç sene içerisinde okul binasının yapılacağını zannedenlere tesadüf ettik. Halbuki köylüler diyorlar ki, «1948'de öğretmen gelecek bizim köye, 1945'teyiz, daha henüz bize haber vermediler; hazırlıkları yapıp üç sene sonra gelecek öğretmenin evini kuralım. İlgililere söyleyin» diyorlar. Bunları kim tazyik ediyorda bu isteklerini âmir makamlara ifade ediyorlar?

Emin Sazak arkadaşım, köylere verilmiş olan Köy Enstitüsü mezunlarının kendilerini birer Atatürk zannettiklerini ve hattâ daha salâhiyetli hissettiklerini söylüyor. Biz, arkadaşlar, Köy Enstitüsündeki bu Türk çocukları, sizin kabul ettiğiniz kanunlarda yazılı ne vazifeler varsa onları yapmak üzere yetiştiriyoruz. Bu çocukların birer Atatürk olması herhalde temenniye değer bir şeydir. Amma Atatürk olmak güç bir şeydir. Biz onları Atatürk'ün parçaları olmak üzere yetiştiriyoruz. (Bravo sesleri, alkışlar) Tekrar edeyim, bu salâhiyetler kanunlarla verilmiş olan salâhiyetlerdir.

Arkadaşlar, Emin Sazak arkadaşımın oturduğu yerde içini çekmeye hakkı vardır. Çünkü ilk öğretim dâvası milletlerin rüşdünü ispat etme dâvasıdır. İlk öğretim davası feodal sistemle kendisini idare etmek isteyenlerin samimi olarak istemiyeceği bir dâvadır. (Bravo sesleri) Öyledir.

İlerlemiş milletlerden birinin parlamentosunda ilk öğretim davası mevzuubahis olduğu vakitta âzalardan biri kürsüye çıkıp «biz

bindiğimiz atın insanlar gibi akıllı olmasını istemeyiz» demiş ve böyle diyenler olmuştur.

Bunlar tarihlerde yazılıdır. Sözün kıyası, biz, ileri millet olmak istiyoruz, bütün evlâtlarımızı okutmak istiyoruz.

Emin SAZAK (Eskişehir) — 20 sene oldu mektepler yapılalı.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Mesele şahsî değildir, mesele, meseleleri sosyal olarak almak ve öyle halletmektir. Ferdî olarak alınan meseleler, sokakta bir fukaraya sadaka vermek gibidir. Bu gibi hareketlerin zamanı, vakti, modası, kıymeti çoktan geçmiştir.

Arkadaşlar, size bu sözlerimden sonra bir müjdeyi de verebilirim. Emin Sazak arkadaşımın seçim bölgesi olan Eskişehir'de 1949 yılında okulsuz ve öğretmensiz, yedi yaş ile 12 yaş arasında bir tane Türk çocuğu dahi kalmamış bulunacaktır. (İnşallâh sesleri, bravo sesleri).

Yine Emin Sazak arkadaşım burada bir türkünün bir mısramını söyledi ve okulda öğretmenin çocuklara bu ayıp mısraı öğrettiğini ifade buyurdu. Evvelce bendenize de söylemişlerdi. Burada tekrar ettiler; fakat benim müşkül vaziyete soktular. Daha evvel yerini de beraber söylemiş olsalardı onlara derdim ki, böyle ayıp mânaya alınamabilecek mısralı türkülerini söyletmeyiniz. Bu defa güç vaziyette oluşum, Millet Meclisi kürsüsünden söylenen bir şey, okulda nasıl söylenmez derlerse vereceğim cevabın kalmamış olmasındandır.

İlk öğretim meselesinde İzzet Arukan arkadaşımın temas ettiği bir iki nokta var ki, onları da cevaplandırmaya çalışayım.

Köylerdeki inşaatta fennî kontrol yapacak adamlardan bahis buyurdular. Kendileri benden daha iyi bilirler ki, Bayındırlık Bakanlığı bile inşaat teknik bürosuna adam bulamamaktadır.

Biz bütün teşkilâtımıza fen adamları bulduktan bütün ihtiyacımız tamam olduktan sonra mı ilk okul binalarını yapacağız? Bununla demek istemiyorum ki ilk okul binalarını gayrifenni suretle yapalım, küçük bir sarsıntı ile bunlar yıkılsınlar. Öyle demek istemiyorum. Yalnız günün ihtiyacını ve o ihtiyaçlara cevap verecek vasıtaları da düşünmek lazımdır. Adana sahasında yıkılmış olan okullara gittim, gözümle gördüm. Rasathanede bulunan, Fen Fakültesinde çalışan jeolog ve bu işlerle meşgul bütün bilginlerle konuştum, aldığım netice şudur : Bir kısım binaların pençereleri üstüne konulmuş olan ağaçlar ufak bir sarsıntı olduğu vakit sağa sola duvarları itmiş ve yıkmıştır. Sordum; niçin ağaç koydunuz? O

sene çimento yoktu dediler. Hakikaten çimento yoktu arkadaşlar. Çimento bulmak için, çivi bulmak için ne sıkıntılar çektik? Çivi yapmıyoruz. Endüstrimiz henüz o hale gelmemiştir. Yaptığımız çimentolar memleketin ihtiyacına kifayet eder halde değildir. Her şeyimiz tamam olmuş, her işimiz mükemmel işliyen bir memlekette mesul adamlardan istenecek şeyleri bizden istemek belki mümkündür, amma istenilen şeyi yapmak, maalesef, o mümkün değildir. Onun için, bu binaların yapılışında, inşasında deprem bakımından yeniden alınmış tedbirler vardır ve bunları mıntakalara tebliğ ediyoruz. Şimdi çimento daha çoktur. Bütün binayı kavrayacak surette, şekilde beton kemer yapıldığı takdirde, nitekim öyle yapılmış binalar vardır ve yıkılmamıştır, bunlar da yıkılmayacaktır; emniyete alınmış olacaktır. Okul binalarının evvelden haber verilmesi için; Arukan arkadaşımın buyurduğu cihetlere zannediyorum, deminki istida vesilesiyle söylediğim sözler cevap teşkil eder.

Arkadaşlar, geçen seneye nispetle fazla para aldığımız konulardan ikincisi, teknik öğretimdir. Sizi yormamak için şu kadar söyleyeceğim;

Mevcut erkek sanat enstitülerine ve orta sanat okullarına ilâveten bu sene en az 15 sanat enstitüsü ve okulu, 5 tane de yapı usta okulu açacağız. İstanbul'da Tophane binasını Millî Savunma Bakanlığı lûtfedip bize veriyor. Burada bu sanat okullarından birini açacağız.

Orada bu sanat okullarından birini açacağız. İkinci Teknik Üniversite inşaatına da Ankara da başlayacağız. İstanbul Teknik Üniversitesi inşaatına da devam edeceğiz. Teknik okulu genişleteceğiz. Bu paralar bunlar içindir.

Bütçenin umumî heyeti konuşulurken Müstakil Grup Başkanı Ali Rana Tarhan arkadaşımızın güzel direktifler ve dileklerle bezenmiş olan nutkunu bendeniz de dikkatle dinledim. Bu nutukta Millî Eğitim Bakanlığını ilgilendiren cihetler vardır. İlk öğretim dışında orta öğretim meselesine de temas edilmiştir. Nitekim bugün de Reşat Şemsettin Sirer arkadaşım aynı davada meseleyi halletmek için konuştular. Diğer arkadaşlarımız içinde de orta okul isteyenler ve bu meselenin halledilmesini arzu edenler bulundu.

Arkadaşlar; Ortaokul ve orta öğretim meselesi, ileri memleketler de dâhil olmak üzere, daima tartışma konusu olmuştur. Halledilmiş, seneleri, programları, kitapları ve hedefleri belirtilmiş, artık üstünde konuşulmaz klâsik hale gelmiş bir müessese değildir. Kal-

dı ki bizde, açtığımız lise ve orta okulları idare edebilmek için büyük cehitler sarfetmek zarureti olmuştur ve bugün de vardır. Biz bu meseleyi örgüt (Teşkilât), canlı eleman (Öğretmen) bina ve ders malzemesi bakımından esaslı surette tetkik ettik ve programını matbu olarak yaydık. Bu da ilk öğretim ve teknik öğretim gibi bir ana meselesidir. Palyatiflerle halledilir bir keyfiyet değildir. Biz diğer iki ana mesele gibi bunu da Hükümet eline alıncaya kadar boş durmadık. Gazi Terbiye Enstitüsünde 560 talebemiz vardır. Bu sene mezun vereceğiz. Halbuki Gazi Terbiye Enstitüsünün öğrenci adedi 250 idi. Geçen sene müsaadenizle Balıkesir’de açtığımız Orta Öğretmen Okuluna bu sene 100 talebe daha alacağız. Çok isterdim ki doğu bölgesinde bir yerde de bir Orta Öğretmen Okulu daha açayım. Bu sene buna muvaffak olamazdık. Yüksek Öğretim Okulunun kadrosunu eskiye nispetle genişlettik. Fakat bu genişlik nihayet 192 talebelik bir kadro içindedir. Öğretmenleri zaman zaman kursa getirip yetiştirmek, öğretmenler için az da olsa neşriyat yapmak; bu, şimdiye kadar gerçekleştirdiğimiz hususlardır.

Size şunu emniyetle ifade edebilirim ki orta öğretim duruş halinde değil, ilerlemektedir. Bunu arkadaşlarım benden daha iyi bilirler. Çünkü ben bütün intihap dairelerinizi göremiyorum. Oralarda sizler fiili görüyorsunuz. Bütçe Komisyonundaki müzakereler esnasında öğretmeni az olan orta okullardan bahsedildiği vakitte verdiğim cevap bu oldu : «Oralardaki öğretmensizlik sade bir eğitim, öğretim meselesi değil, memleketin umumî durumu, hayat şartları meselesidir» diye mâruzatta bulundum. Onun haricinde gerek orta okullarda gerek liselerde kadrolar tamamlanmıştır. Bu bitmekte bulunan ders yılı içinde açık kalmış derse saatları 300 küsuru geçmemektedir. Bu bizim için bir zamanlar idealdı. Ancak 333 saat...

Orta öğretim durumunda mükemmeli düşünmek itibariyle ben de arkadaşlarım gibi memnun değilim. Amma Devletin malî sırası ve onun bize yapacağı yardımlar temin edilmiş olmadıkça, arzettiğim gibi, aldığımız tedbirler nihayet imkân dahilinde olan tedbirler olmaya mahkûmdur. Orta öğretim mevzuunda bir arkadaşımın sorduğu bir küçük noktayı da aydınlatmak istiyorum. O da orta öğrenciler, az bir artma vardır, azalmaktadır. Sebebi; açılmış olan teknik öğretim okullarına bu çocukların gidişidir. Teknik öğretim okullarının birinci sınıflarına, orta okullara gidecek talebenin üçte ikisi kadar gelen yerler çoktur. Ortaokul ihtiyacından daha şiddetli bir ihtiyaç, teknik öğretime akmakta ve kaymaktadır. Verim iti-

barıyla biten sene 4852 olgunluk mezunu aldık. Arkadaşlar, 2227 olgunluk mezunu aldığımız vakit orta okullarda ve liselerde şimdi-
kinden daha çok talebe vardı. Şu halde, alınan netice bakımından
orta öğretimde de bir salah ve ilerleme vardır.

Rana Tarhan arkadaşımız, «Akademik kariyer» kanunundan
bahis buyurdular. Bu kanun, geçen sene de arzetmiştim, hazırlan-
dı. 2.XI.1944 tarihinde bakanlıklara gönderildi. Alınan cevaplarda
bazı hükümler ve hukuk bakımından bazı mütalâalar serdedildi.
Yani, biz, bakan arkadaşlarımızın hepsi Eğitim Bakanlığının hazır-
ladığı tasarı üstünde fikir birleştirmiş değiliz. Bu fikir birleştirilme-
si olduğu zaman kanun huzurunuza gelecektir. Bu vesile ile şunu
arzedeyim ki, burada gerek komisyonlarda, gerek heyeti umumiye-
de bir kanun tasarısı, nasıl incelenir, tartışılır, münakaşa edilirse,
Bakanlar Kurulunda da fikir sahibi olan arkadaşlarımız mesuliyet-
lerini sizler gibi bilerek, aynı mevzuları o şekilde konuşurlar. Onun
için kanunlar kolaylıkla ve süratle huzurunuza gelemiyor.

Rana Tarhan arkadaşımızın, yardım, bilhassa yüksek öğretim-
de yardım meselesine temas etmelerini bendeniz de şükranla kar-
şılarım. Çünkü diğer arkadaşlarımın da temas ettiği bu meselede
sarih bir kanaate ve vazifelerin dağıtımı bakımından kesin bir ina-
na varılmadıkça bu işi halletmek ve yükün altından kalkmak
mümkün değildir. Bendeniz şahsi kanaatım olarak şunu arzede-
yim ki, Eğitim merciini ve mesul makamını yardım meselelerini
ayırıp öğretim ve eğitim meselesi ile doğrudan doğruya alâkalı kıl-
mak en doğru yoldur. Sosyal yardım meselelerini, eğitim mercile-
rinden istemek ve bilhassa para bakımından sıkıntıda olan böyle
bir merciden istemek, göz göre göre ve bile bile onu başarısızlığa
sevketmektir. Ben, sözlerime başlarken bütçemizin arttığını arzet-
tiğim zaman, istediğimiz paraların hiç olmazsa ilk kademesinde
1/3'ünü aldığımızı ifade etmiş sayılmalıyım. Yani bu neviden işle-
ri; ortaokul meselesi, eski eserlerin onarılması gibi meseleleri vazi-
fe olarak programlayıp halletmek için hiç olmazsa huzurunuza
herhangi bir eğitim bakanınız 150 milyon liralık bir bütçe ile gel-
melidir.

Bugünkü halimiz : Cumhuriyet Halk Partisi yurtlarında 736,
Sağlık Bakanlığı yurdunda 952, Askerî Tıp Talebe Yurdunda 683,
burslu olarak 51, hususi yardım olarak üniversitede 189, tedavi ve
kitap yardımı gören öğrencilerin toplamı, 3 bin küsurdur. Ayrıca
Ankara'dakileri de bunlara katarsanız, 4000'e yakın yüksek öğren-
ci yardım görmektedir. Bunlardan başka Kızılayın aşocağından

yalnız İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden 2600 çocuk yemek yemektedir. Bunların grosso modo, toplu yuvarlak olarak masraflarını çıkarttım, altı milyon liranın içindedir. evet, bu söylediğim yardımlar, altı milyon liranın içindedir.

Size bir cetvel daha arzedeceğim :

Bu koskoca cetvel yüksek öğretimin altındaki ilk, orta, lise, meslekî okullara 1944 yılının 9 uncu ayının birinci gününden 1945 yılının birinci ayının birinci gününe kadar geçen dört ay zarfında bütün vilâyetlerden, Kızılay Gençlik Kurulu, Halkevi Sosyal Yardım Kolu, Yardımsevenler Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Maarif Cemiyeti, Okul himaye kurulları, hususi okul idareleri, okul sağlık yardım kolları, hususi teşekküller ve şahıslar tarafından yapılmış olan yardımları gösteriyor. Bu dört ayda 212 000 çocuğa 982 bin liralık yardım yapılmıştır. Belki bu 200 bin liralık yardım yapılmıştır. Belki bu 200 bin, iki misli olmamıştır, fakat edilen masraf ikinci dört ayda bunun iki misli olmuştur. Şu halde enaz 1,5 milyon lira da oraya korsanız, demek ki Türkiye'de yüksek ve onun altındaki tahsil derecelerinde bulunan evlâtlarımıza 7,5 milyon liralık bir yardım yapılmaktadır. Bu, küçümsenecek bir yardım değildir. Bu vesile ile isimlerini saydığım hayır cemiyetlerine ve şahıslara huzurunuzda şükranlarımı arzederim.

Arkadaşlar; bundan başka C.H.P. yüksek öğretim gençliğini daha rahat yaşama imkânına kavuşturmak için çalışmaktadır. Esasen bütçesine konulmuş 1,5 milyon lira ile İstanbul'da bir yurt yapma teşebbüsünde idi. Yapı işlerinin fazla pahalılaşması buna mâni oldu. Şimdi yeniden mesele partice ele alınmıştır. Herhalde müsbet bir neticeye varılacaktır.

Sirer arkadaşımın burada, orta öğretim dâvasını halletmek yolunda tavsiye ettikleri hususlar, esaslı ve geniş bir projedir. Bu noktada derhal cevap verecek halde değilim. Tetkik edilip neticeye varıldıktan sonra ancak harekete geçilecek bir projedir. Yalnız bina meselesinde ben de arkadaşımınla aynı fikirdeyim. Nitekim şehirlerde ilkokul yapmak meselesinde, burada konuşan bir arkadaşımın söylediği gibi, köylülere ve köylere muvazi tedbirler alınması tarafarıym. Bu şekilde kanunu hazırladık ve Maliye Bakanlığımıza takdim ettik. Açık ve sarıh fikrim, bendenizin şahsen budur.

Eyüp Durukan arkadaşım, dairei intihabiyesine ve onun dışına ait temennilerde bulundular. Geçen sene de bunların bir kısmını söylemişlerdi. Meselâ Karabük ve Kırıkkale'de birer sanat okulu

açılması. Bizim programımızda Karabük yoktur. Çünkü Karabük'te vazifeli olanlardan başka oturanlardan mürekkep bir şehir mevcut değildir. Orta okul meselesinde Ekonomi Bakanı arkadaşım ile oradaki özel orta okulu Bakanlığa almak zemini ve konusunda konuştuk, müşkülâta uğradık. Fakat Kırıkkale programımızda mevcuttur, ilk fırsatta bir sanat okulu yapacağız. Gezici kadın kurslarını övdüler. Teşekkür ederim. Sayılarını arttırmanın peşindeyiz. Bu sene yüz tanesini yeniden açmak istiyoruz. Yatılı lise meselesinde umumî olarak mâruzatta bulundum. Mahallî tedbirlerle bu işleri halletmenin daha uygun olacağı kanaatindeyim.

Arkadaşlar, Hatay'a, bütçemizden geçen sene de yardım yapmış idik, bu sene de aynı yardım vardır. Kültür hususiyeti nazara alınarak bu yardıma devam edeceğiz.

Geçen sene köy enstitüsü mezunu olmayan öğretmenlerle, okul binası mevcut olan yerlerde öğretim yapmak isteyen il, buna muvaffak olamadı. Çünkü öğretmen bulup veremedik veya verdiğimiz öğretmen gidip, orada durmadı. Buradan arta kalmış olan parayı, son defa Hatay'a gidişimde valiye söyledim, bu sene yapılacak okul binalarına yardım için verecektir. Bu suretle Hatay vilâyetinde sıkıntısız olarak ilköğretim işlerini görmek mümkün olacaktır.

Dörtüyl orta okulu için maalesef söz verecek vaziyette değilim. Hattâ Osman Şevki arkadaşımın bütün tehditlerine rağmen kendilerine de söz verecek durumda değilim. Şu halde Beden Terbiyesi bütçesinde biraz şiddetli konuşmak icabedecek demektir.

Şimdiye kadar son beş sene zarfında 25 orta okul açtık. Bu sene de hiç olmazsa 4 veya 5 orta okul açmak istiyoruz. Amma bizleri, yani mesul icra makamında bulunanları, huzurunuzda şu okulu açacağım, şeklinde vaidde bulunmaya alıştırmayınız. Bunu bu vesile ile de rica ederim. Onun için Osman Şevki arkadaşşıma söz vermekten çekiniyorum.

Arkadaşlar; bizde kitap, parasız alınır kanaati ve alışkanlığı vardır. Halkevlerimiz de bu alışkanlığın içine girmek istiyorlar demektir. Halbuki bendeniz, eğitim teşkilâtında dahi meselâ bir lise, meselâ bir üniversite fakültesinin alacağı kitabı. Eğitim Bakanlığının bastığı kitap dahi olsa parasını mülâhaza etmeye alıştırmak için parasız verdirmiyorum.

Onun için, halkevlerine bu kitapları elbette ben vermek ve pek çok vermek isterim. Ama onlar paralı olarak almağa alışsınlar ve bütçelerine kitap için para koysunlar.

Hatay vilâyeti dâhilinde bazı ecnebilere ait binaların satın alınması için meşgul olduğumuzu zaten Eyüp Durukan arkadaşımız biliyorlar. Neticeyi aldığım vakit ayrıca kendilerine mâruzatta bulunurum.

Niyazi İsmet Gözcü arkadaşım. Ankara'da açmayı düşündüğümüz Tıp Fakültesinin, bazı memleketlerdeki tıp fakültelerinde ve diğer fakültelerde bulunan özelliklerden birine sahip olmasını ve bunun için programlarını ona göre yapmamızı tavsiye ettiler. Bendeniz aynı fikirde değilim. Çünkü başka memleketlerdeki fakültelerin ve kültür müesseselerinin özellikleri, program, öğretim meselesinden değil, oradaki otoriter, ilmî hususiyeti olan bilginlerin mevcudiyetinden dolayıdır. Yoksa, tıp öğretimi, insan vücudu, İstanbul'da başka, Ankara'da başka, Adana'da başka olmadığına göre, tıp tedrisatı da İstanbul'da başka, Adana'da başka, Ankara'da başka olamaz. Hepsinde aynıdır. Programlarda bir değişiklik olacağını zannetmiyorum. Yalnız, tatbikat bakımından memleketin muhtelif mıntakalarındaki muhtelif hastalıkların ayrıca gösterilmesi, bu mümkündür. Bilhassa tıp okulu, yüksek tıp okulu, buyurdular, tıp fakültesi tahsiline nispetle daha az sene tahsilli bir kurum yapmakta bendeniz de aynı fikirdeyim. Nitekim 6 senelik tıp tahsilinin indirilmesi için İstanbul Üniversitesine telkinlerde bulundum. Fakat tetkik ettiler ve bu fikri doğru bulmadılar. Takdir buyurursunuz ki, bir idarî meseleymiş gibi tıp tahsilini, Bakanınız olarak 6 seneden, 5 seneye indirdim veya dörtten beşe çıkardım demek hafifliğini bendeniz gösteremem.

Gözcü arkadaşım; sağlık memurları hakkında konuştular ve parasını az koyduğumuz için bunlara üvey evlât muamelesi etmemi ihtar ettiler. Nasıl üvey evlât muamelesi yapılabilir ki, bunu biz doğurduk. Vazife olarak bize verdiniz. Bizim bakanlığımız bunu testis etti. Parasını almak için çalıştık. Bütün aldığımız paralar yine sizlerin kabul ettiği kanunlar mucibince alınmış paralardır. Burada tenkit buyurduğunuz açıklarımız vardı, onun için bu kadar para alınıp bu kadarı yapılabilirdi. Onun için bu kadar gayretten sonra bunları bana üvey evlât diye vermek, affetsinler gücüme gider.

Arkadaşlar; ilmin ve bilginin dışarı tanıtılması meselesinde yine Gözcü arkadaşım ile hem fikir değilim. Bir büro dâvası ve bir idare ve bir bakan meselesi değildir.

Bilginler, birbirini bilirler. Tavassut mevzuubahis olduğu vakitte ancak bu vazifemizdir. Herhangi bir arkadaş iyi İngilizce veya

Fransızca bilmiyorsa yine kendi muhitinden bunu bilenlere verip tercümelerini yaptırabilir. Hamdi Suat merhum ve zannediyorum Gözcü Generalin ya hocalıklarını etmiş veya arkadaşlıklarını yapmıştır. Buluşlarını basit sarı kâğıtların üzerine yazardı. Meydana getirdiği bu bilim buluşları Avrupa'da Amerika'da neşredilen kitaplara, broşürlere geçerdi. Bu vesile ile bilginlerimiz de ister bizim bakanlığımız içinde ve ister dışında çalışsınlar, ben de kendilerinden çok temenni ederim ki, isimlerini memleket dışı mecmualarda ve bilim müesseselerinin neşriyatında neşrettirsinler ve haklarında yazılar yazdırsınlar. Yabancı dil bilmiyorlarsa tercüme ettirmek için her zaman emirlerine âmadeyim.

General Sevüktekin arkadaşım Diyarbakır'a ait bazı dileklerde bulundular. Onların mümkün olanını yapacağım tabiidir. Sözlerim uzadı. Onun için ayrı ayrı cevap verip sizleri daha fazla rahatsız etmekten çekiriyorum.

İzzet Ulvi Aykurt arkadaşım, demeçlerini pek çabuk okudular ve çok mütenevvi meselelere temas buyurdular. Onun için, samimî olarak söylüyorum, tamamiyle takip edemedim. Sözlerini zabıtlardan alır, neler arzu ediyorlarsa onları da tetkik eder, yapılabilecekleri yaptırırım.

Gl. Şefik Türsan arkadaşımın kitap meselesindeki dilekleri benim de dileklerimdir. Hatta ben o kadar ileri gittim ki, kitap yazmayı vâdetmiş olan profesörleri bunları yazmadıkları için terfi ettirmedim. Mesele yalnız tabı işi değil, kitabın kendini yazmak da biraz güç bir meseledir. Onun için olacak, hocalarımız çok kitap yazamıyorlar.

Kitap tashihi meselesi; bir defa daha konuşulmuştu, fazla üzerinde durmayacağım. Çünkü, bu iş memleketin umumî seviyesi dâvasıdır. Bize düşen eksikleri düzeltmek için hususi bir gayret sarfediyoruz. Bu gayreti arttıracığımız şüphesizdir. Yalnız musahhihlerimize barem hududu içinde para verdiğimizizi de Dr. Saim arkadaşımız unutmasınlar. Profesörlük derecesine gelmiş bir zatı 100-150 lira ile musahhih yapmak, ne kadar mümkündür, kendileri benden daha iyi takdir ederler.

Öğretmenlerin memleket içerisinde gezmesi meselesi için Emin Ataç arkadaşımın bana naklettiği teşekkür, benden daha çok Ulaştırma Bakanı Gl. Ali Fuat arkadaşuma aittir. Kendilerine bu teşekkürü aynen takdim ediyorum. Çünkü ben rica ettim, onlar da kabul ettiler ve oldu.

Sözümü bitirmeden önce, geçen sene de burada ve bizim bütçeden sonra, Evkaf bütçesinin müzakeresi esnasında konuşulmuş olan konuya geleceğim. Hepiniz hatırlarsınız, Başbakan da evkaf bütçesi vesilesiyle aynı mevzuda demeçte bulunmuşlardı. Bir defa Nâzım Poroy arkadaşşıma şunu arzedeyim ki, kendileri kültür meselelerinde konuşmak için en salâhiyetli arkadaşlarımızdan biridir. Nitekim bizim mesleğimizde de bulunmuşlardır. Beraber Galatasaray'da hocalık etmiştik. Onun için her bakımdan salâhiyetle bu mevzuda konuşurlar.

Arkadaşlar; 1926 senesinde bir Vekiller Heyeti kararı çıkmış. Bu Vekiller Heyeti kararında şöyle denilmiş: «Alelûmum türbelerden haizi kıymet olanlarının emri muhafaza ve idaresi Maarif Vekâletine aittir.»

Demek ki, bilûmum türbeler Maarif Vekâletine ait değildir, Evkafa aittir. Bu türbelerden haizi kıymet olanları Maarif Vekâletine aittir. Aynı senenin, aynı ayının 20 nci gününde tekke, türbe ve zaviyelerin seddi kanunu yüksek heyetinizce kabul edilmiş. Heyeti Vekile kararı bu mevzuda, bu kanunun tatbik edilmesi için bir talimatname yapılmasını emretmiştir. O talimatname yapılmış. Her vilâyette, müftü bir, Maarif Müdürü iki, Evkaf Müdürü üç. Bunlar toplanmışlar, hangi türbeler kıymetlidir, hangi türbe kıymetli değildir, hangi zaviye ve tekkenin o kanun mucibince, içinde adam oturacak, hangisinde oturmayacak? Bu üç kişilik heyet, tetkik etmiş, tespit etmiş. İstanbul için ayrıca orada bulunan eski eser, âbidat daha çok olduğundan daha geniş bir heyet yapmışlar. Müze müdürü Halil Beyi Reis, İhtifalci Ziya Beyle o zamanın Evkaf Müdürü, Maarif Müdürü, Müftü toplanmışlar, onlar da tetkik etmişler ve demişler ki İstanbul'da 70 türbe kıymetlidir. Binaenaleyh şu arzettiğim Heyeti Vekile kararı mucibince 70 türbe Maarif Vekilliğine aittir.

Şimdi arkadaşlar toptan size arzedeyim. Bu 70 türbeden altmışını, eski adıyla Maarif Vekâleti, şimdiki adıyla Millî Eğitim Bakanlığı tamir ve termim etmiş aynı Bakanlık 1937 senesine kadar da nedense, elini bunlara sürmemiş. Evet 1937 senesinden bu yana 70 den 60'ını tamir etmiştir. Şimdi bilmiyorum, bendeniz bunları söyledikten sonra Nâzım arkadaşım nasıl kıyar da bana «bakarız, makarız» der? Olur mu bakarız, makarız?

Nâzım POROY (Tokad) — Esasen bendeniz geçen sene mâruzatta bulunmuştum. O zaman cevap verselerdi...

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Müsaade buyurun, bendeniz daha mâruzatta bulunacağım, sizi tesliye edeceğim. (Gülüşmeler).

Arkadaşlar; fiili olarak gördüm ki, ben 3,5 milyon lira bir bütçe ile, Evkaf Müdürlüğü bu durumda kaldıkça bu türbeleri tamir edemez haldedir.

Nâzım POROY (Tokad) — Tabii.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Gittim iki defa, Evkaf Müdürü ile ilgili arkadaşları topladım, dedim ki, bunları tamir ediniz. 70'i bize, küsuru size ait. Ben camii tamir edemiyorum, param yoktur, dediler. O halde çıkardım hesabı, umumî olarak 2 000 türbe var, bunun 700'ü kıymetli. Bu 700'ü alırız. Bir birbuçuk milyon lira kadar bir para ile -ki bunu tecrübe gösteriyor- bunları ölümden kurtarmak mümkündür. Onun için Evkaf Müdürlüğüne teklif ettim; türbelerin tamamını Millî Eğitim Bakanlığına alacağız. Bu suretle hem tasnifini yapmak imkânı olacak, hem de gelip sizlerden para isteyeceğim ve bu para ile bunları tamir edeceğim.

Refik Ahmet SEVENGİL (Tokad) — Allah razı olsun.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Osmanpaşa türbesine karşılık olarak arkadaşımın bulunduğu beş bin lira yine aynı cinsten bir kültür dâvası mevzuudur. Efganistan'da bir Türk lisesi vardır. Oraya yardım etmek için bu parayı koyduk. Çünkü bu lisede okumak isteyen Efganlı kardeşlerimiz, Türk çocuklarımız vardır. Gönlünüz razı olur mu ki, bunları kaldıralım.

Nâzım POROY (Tokad) — Siz, meseleye, umumî surette el koyduktan sonra tabii ısrar edecek değilim. Vâdinize arzı şükran ederim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Teşekkür ederim.

İbrahim ARVAS (Van) — Van'ı da unutma Van'ı...

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) — Yalnız, arkadaşlar, bir küçük noktayı işaret etmek isterim; bütün olarak kurtarmağa mecbur olduğumuz 600 grupluk, gerek tarih bakımından, gerek mimarî bakımdan kıymetli eser vardır. Bunların bugünkü rayiçle tamirleri 107 milyon lira ister. Meselenin ehemmiyetini, güçlüğünü arzetmek için bu emekleri çektik, size birer rakam olarak arz ediyorum.

Sözlerim içerisinde belki arkadaşlarımın madde madde söylediği benim de madde madde cevap veremediğim emirleri olmuştur.

Çok sorular müteferrik olduğu için notlarım arasında da belki gözümünden kaçmış olabilirler. Her zaman ihtar ederler, alâkadar olurum.

Bakanlığımızın umumî olarak durumu, daima sizden iltifat görmek, itimat görmek oluyor. Biz de buna karşı, elimizden geldiği kadar memleketimizin ana dâvası olan milletimizin seviyesini yükseltmek, medeni vasfınızı kuvvetlendirmek meselesine gönlümüzü, bütün gayretimizi ve varlığımız vermiş bulunuyoruz. (Allah muvaffak etsin sesleri, alkışlar).

Emin SAZAK (Eskişehir) — Efendim, bendeniz bu köy mektepleri hakkında bilmiyorum sevgili Vekilimizin sert ve tehditkârane cevaplarına müstahak oldum mu? Ben yalnız Eskişehir'den bahsetmedim. Eskişehir başka yerlere nazaran mekteplerin daha kolay yapılabileceği mıntakadır. Ormanları yakındır. Binaenelayh umumî olarak bahsettim. Sonra ben bu işi durduralım da demedim. Biraz insaf etsin. İlim adamıdır kendisi. Seviyoruz da arkadaşlar, bir çoklarınız gibi ben de içinde yetişmiş olduğumuz köyleri dolaşırım. Bugünkü köylü 25 sene evvelki köylü değildir. Kanun, kitap, hak, ne demektir anlıyor, şehir ve kasaba mekteplerinin bedava yapıldığını biliyor, kendisinin kudretinin fevkinde 300 kuruşa çivi alarak mektep yapmağa icbar edilirse bunun farkına varıyor. Bir taraftan köylüye rahîm ve şefîk davranırken diğer taraftan bu düşünebilen halka bu şekilde muamele kötüdür. Bu da temin edilemez bir şey değildir. Nihayet kerestesini, çivisini bedava verebiliriz. Amma zengin, gücü yeten köyler varsa onlar yapar. Fakat ben birçok yerler görüyorum ki hakikaten bu sene değil. Gelecek ve daha sonraki seneler için vaziyeti müteessir olacak hale gelmiştir. Nadas yapamamıştır. Yorganını, ineğini satmış, mektep parasını ödemiştir. Böyle yaparken şehirde de okulun bedava yapıldığını müdriktir. Biz de esasen köylünün bu kanunları anladığını arzettik, başka bir şey demedik. Ben şehirlerde mektebin bedava yapıldığını arzettiğim zaman mülâyım davransalardı, ne yapalım, bir iki milyon istiyor, soralım, bulalım deselerdi... Biraz muvaffak olmuş, müzaheret görmüş arkadaşlarımız çileden çıkıyorlar. Bende mektep düşmanlığı mı var zannediyorlar? Allahtan korksun biraz. Ben mi mektep düşmanlığı yaptım? Ben mektebe karşı bu hissi besliyecek bir adam mıyım? 30 sene babam, 15 sene ben mektep yapmışızdır. Bunu övünerek söylemiyorum. Vazife diye yaptım. Maarif Vekili kadar bizde de bir aşk var. Cahil olarak geldik buraya, fakat 26 senedir bu mektepte okuyoruz. Burada epey Maarif Vekili gördük.

Arkadaşlar; bu kereste bedava verilebilir. Bir iki milyon liradan ibarettir. Bunu da senelere tefrik edebiliriz. Bu sene de yapılabilir. Halk çok ızaç edilmeden, ızaç değil, ızaç kelimesine ben de razı değilim. Böyle büyük hamleler sıkıntısız olmaz, amma gelecek senenin ekmeğini kaybedecek, nadas edemeyecek, elindeki öküzünü, ineğini sattıracak şekilde iş yaptırılmaz. Liste isterlerse çok, tatbik yerlerini bizzat kendileri gidip baksınlar, aksi bir şey varsa kabulümdür, kendileri bana ceza versinler, başka hakem aramam. Yalnız çok müteessir olduğumuz bir şey Anayasamız vardır, bir de Partimizin gittiği yol vardır. Arkadaşlar sınıf falan yoktur. Köylerde yeni yetiştirdiği kafalar bizim gibi az çok çalışan herhangi birisini, memleket için çalışan herhangi birisini yok etmek için mi yetiştirilmektedir. Bu, cidden acıdır. Zaten bendeniz takip edilen bu yollardan endişe ediyorum, ne demektir? Ben Millî Mücadeleden beri, 26 senedir bu dâvalar içindeyim, beyefendi o vakit talebe mi idi, hoca mı idi? Biz o vakit büyük şeyler yapmak için çalışıyorduk. İnsafsızlık ediyorlar, söylediklerini düzeltmezlerse ben de kendilerinden, belki tahammül demem, sorarım. Nereye gidiyoruz? Tertip edilen adamlarla, kendi kendine varlık olarak, memleketi bu insanlarla mı idare etmeğe çalışıyoruz? Benim korktuğum yol bu, Hükümetin tuttuğu yoldaki endişem bu. Eğer bu böyle ise ona bir diyeceğim yoktur, ne yapılırsa eyvallâl. Amma şimdiye kadar bizim mücadelei milliyede tuttuğumuz bir yol vardır, kül halinde milleti birbirine bağlı olarak bu memleketi selâmet yoluna götürmek yoludur.

Bilmiyorum, mekteplerdeki hocalara öküz veriliyor, beygir veriliyor, böyle hem çiftçilik, hem okutmak işi teklif edilemez gibi geliyor. Beyfendinin nazarı dikkatini celbettiğimden dolayı bana afezin diyeceği yerde, gözünü yumarak, bu vaziyette memlekette muzur adamsın, yeni mezhep yaratıyoruz, terrör vaziyette, sizin gibileri ortadan kaldırıyoruz demesi, acaip bir şey. (Gülüşmeler).

Ben arkadaşlarımdan, Meclisten bir şey rica edeceğim, ben sözlerimin gazeteye yazılıp yazılmadığını aramıyorum, yalnız vazife yapmak istiyorum, nihayet geldik, gidiyoruz. Acaba aferin derler mi diye de söylemiyorum. Huzuru Âlinizde derdimi döküyorum, vicdanım rahat edecek. Derdimi söyleyeceğim. Vekil beylerin sözleri güzel güzel yazılır, bizim söylediklerimiz yazılmaz, milletvekillerinin ki yazılmaz. Onun hikmetini de bilmem. Bundan sonrakiler yazılmasın amma Maarif Vekiline verdiğim cevabın yazılmasını bu

kürsüden bilhassa rica ediyorum ve arkadaşlarımın müzaheretini istiyorum.

Arkadaşlar, bir çift öküz almış bir öğretmen, çiftte gitmiş uğraşiyor, tarlasının taşını ayıklayacak pançar edecek. Bu adam amele tutsa, işçi tutsa olmaz. Maarif Vekili Beyefendiye gider, rica ederim. Bu işlerde köylüyü mükellef kılsak daha hayırlı olur derim diye düşündüm. Zannettim ki bir aferin alacağım. Vekil beyden.. Bu mektep Beylikahır mektebidir. Bunu duyarsam milletin huzurunda vicdanım rahat edecektir.

Yeni bir yoldur, yeni bir terbiye yeridir. Bu demek, orada, eğer bilinerek yapılıyorsa, esbabını öğreniriz; bilinmiyerek ise, bu çok genç çocuğa böyle bir terbiyede faydalı bir şey koyması söylenebilir, eğer program halinde değilse bu. Şimdi bunu haber vermek adlariyle beraber... Çift işidir... En mühim zamanında 15-20 gün işi olacaktır. Buna bir çare bulunacak.

Şimdi köylü eski bildiğimiz insanlar değildir, insanlık bakımından, Türk tebasında kanun nazarında müsavat üzere olduklarını müdrik adamlardır. Şehirlerde, kasabalarda, okulların bedava yapıldığını onlar da biliyorlar. Bunlara böyle iş zamanında sıkıntı vermek doğru değildir, maişetinden mahrum etmemek gerektir. Bunlara gücümüz yeterdir hamdolsun, bir kaç milyon ayırarak yardım edebiliriz, demekle ne günah işlemişim? Ben de bilmiyorum. artık arkadaşlar karar sizindir, insaf da Maarif Bakanındır.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âlî YÜCEL (İzmir) — Arkadaşlarım, sözlerimin tezyif mânasına gelecek, değil bir cümlesi, bir kelimesi, hattâ bir noktası olmamak lâzımdır. Burada söylenmiş bir fikre iştirak ediyoruz veya etmiyoruz, onu söylüyoruz. Buna tezyif demek iyi bir politika taktiği değildir. Ben, fikrimi söylüyorum. Emin Sazak arkadaşımı tezyif etmek benim hatırımdan geçmez. Filvaki ben 26 seneden beri politika içinde değilim. Fakat 26 seneden beri fikir hayatı içindeyim. Fikir söyledi, fikir söylüyorum. Tezyif mânasına almış ise yanlış almıştır.

İbrahim ARVAS (Van) — Mesele yok.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âlî YÜCEL (Devamla) — Zabıtlar burada, okusunlar. Yalnız, benim kendi sözleri içerisinde tezyif mânasına alacağım şeyler var, maalesef. Emin Sazak diyor ki; «arkadaşımız azıcık muvaffak olunca çileden çıkıyor.» Nerede konuşuyoruz efendim, nerede konuşuyoruz? Çileden çıkmak ne demektir, azıcık muvaffak olmak ne demektir? İşte bunun adma tezyif derler.

Yoksa ben kendilerine, hattâ hürmetsiz bir tek kelime söylemedim ve söylemem.

Sonra bir sınıftan bahsettiler. Demekki kendilerinin zihninde böyle bir fikir var; Çünkü ben sınıf sözü söylemedim. Zabıtlar buradadır, ben sınıf demedim. Demekki beyninin içinde sınıf bulunan ben değilim, arkadaşımın kendisidir. Nerede göremiyorum kendisini?... Kendisi de ben sınıf filân demedim.

Sonra «Beyefendi, hoca mıydı, talebe miydi?» bu tarzı ifade bu millet kürsüsünün tarzı ifadesi midir? Beyefendi hoca mıydı, talebe miydi? Böyle mi konuşacağız? Huzurunuzda, Türk Milletini temsil eden Büyük Millet Meclisinin huzurunda, beyefendiyi kaldıran sizsiniz. Beyefendi tezyif değilde benim adam gibi konuşmam mı tezyiftir?..

Sonra liste; listeyi versinler derhal alâkadar olurum. Vazifede ve işe taallük eden bütün meselelerde bütün arkadaşlarım ne emrederlerse emirlerine âmadeyim. Emin Sazak'ın da. Amma bir politika taktığı ile tezyif etmeden, çünkü tezyif ettiler.

Sonra sınıf demedim, sınıf dediler. Biz sınıf adamı mı yetiştiriyoruz? Ben köylü müyüm? Atatürk köylü müydü? İnönü köylü müdür? Biz burada bir şehirli veya bir köylü kütleyi mi temsil ediyoruz? Arkadaşımız köylü mümessili mi, yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir âzası mı? Biz burada hep milletvekiliyiz, hiçbir köylünün veya hiçbir kentlinin tek tek vekili değiliz, hepsinin birden vekiliyiz. Onun için iyi bilsinler ki, bu memleketin ana dâvasında biz hertürlü mücadeleye hazır adamlarız. (Bravo sesleri). Burada konuşuruz, dışarda da konuşuruz; burada dövüşürüz, dışarda da dövüşürüz. Biz inanmış adamlarız. Biz politikayı şu veya bu meseleyi konuşmak için vesile ittihaz ederek küçülmeğe müstait adamlar değiliz. Söyliyeceğim bu kadardır. (Bravo sesleri).

İzzet ARUKAN (Eskişehir) – Muhterem Bakan cevap verirken, benim evlerinin birer mühendis tarafından kontrol edilmesini istediğim kanaatiyle beyan buyurdular. Halbuki Bayındırlık Bakanlığının ne vaziyette olduğunu hepimiz biliriz. Buna ait cevaplarını ait olduğu Bakan vereceklerdir. Ben bu köy evlerinin inşaat hatalarının ustalar ve kalfalarla kontrol edilmesi lüzumunu söyledim. Yoksa mühendisten bahsetmedim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Mesele yok efendim.

BAŞKAN — Görüşmeyi yeter görerek bölümlere geçilmesini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Bölümlere geçilmesi kabul edilmiştir.

BEDEN TERBİYESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
1945 YILI YEDİ AYLIK BÜTÇE
KANUNU GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Mustafa Abdülhalik RENDA *TBMM Başkanı* (Çankırı)

KONUŞMACILAR

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ	(Konya)
İsmail Hakkı BALTACIOĞLU	(Afyon Karahisar)
Hasan-Âli YÜCEL	Millî Eğitim Bakanı (İzmir)
Ali Rıza ESEN	(Siird)
Dr. Saim Ali DİLEMRE	(Rize)

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1945 Yılı Yedi Aylık Bütçe Kanunu

BAŞKAN – Tümü hakkında söz isteyen var mı?

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Sözlerime başlamadan evvel Millî Eğitim Bakanlığının benim bu kürsüden söylemiş sözlerime yalnız bu kürsüden cevap vermesini ve resmî mecmualarında bunları münakaşa etmemesini rica ederim. Bu ricamın sebebi vardır. Şimdiye kadar iki defa Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Enstitüsünden bahseden sözlerimi işittiniz. Bu arada Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü teşkilâtından bahsederken, muhtelif dairelerinden; müdürler, muavinler, odacılar, daktilolar vesaire bulunduğu halde Sağlık dairesi diye anılan şubenin içerisinde vekâletle idare olunan tek bir doktoru bulunduğuna işaret etmiştim. Geçen senenin 5 Mayısında söylediğim bu sözler tutanak dergisinde okunabilir. Fakat o zaman sözlerim kısmen cevaplandırıldığı halde Millî Eğitim Bakanlığının neşrettiği, Beden Terbiyesi ve spor mecmuasının tarihi olmıyan ve fakat 48 sayısını taşıyan bir nüshasında; aynen şu cümle var. “Hâlâ bir çoklarımızın sandığı gibi bu hekim - Genel Müdürlükte bulunan - Umum Müdürlük memurlarından hasta olanların muayene ve tedavisini sağlamak için alınmış değildir.”

Bu, bana cevaptır, ve satırlar devam ediyor. (Eğer öyle olsaydı, kanun, memur sayısı 100'ü bulmıyan bir daire içinde Sağlık dairesi adıyla geniş bir teşkilât kurmayı gerekli bulurdu.) Bunları pekâlâ biliyoruz arkadaşlar, fakat bu yazılara neden lüzum gördüler. Millî Eğitim Bakanlığı Büyük Millet Meclisi kürsüsünde söylenen sözleri kendi eli altında bulunan bir mecmuada münakaşa edecek olursa acaba bizlerden de günlük gazetelerde ve mecmualarda münakaşa etmeğimizi mi bekliyor? Bu benden uzak olsun, fakat o da yapmasın. Lâzımgeliyorsa cevabını burada versin.

Millî Eğitim Bakanlığının burada uzun müddet münakaşa olunmuş olan Beden Terbiyesi Enstitüsü noktayı nazarında aramızda bağdaşamıyacak kadar ayrı ve aykırı bir uçurum var; Onun yayınlarından anlıyoruz ki, artık senelerden beri münakaşa olunan enstitü binası yapılacaktır. Gene aynı mecmuanın Mart 1944 nüshasından şu cümleleri okuyacağım. Enstitü memlekette bütün öğretici müesseselerin ihtiyacını karşılayacak miktarda Beden terbiyesi öğretmeni ve mütehassısı yetiştirecek bir büyüklükten, yani 100 kız ve 200 erkek olmak üzere 300 öğrenci olacak büyüklükte kurulacaktır. Sorarım, mekteplerin adı enstitü mü oldu? Beden terbiyesinin ve sporun Devlet eline geçmesine saik olan kanun mü-

zakere olunurken izah ettiğim veçhile enstitü, Genel direktörlüğün lâboratuvarı, dimağı olacaktır. Orada ders yok, kurs yok, orada tetkikat var endikasyon var. Orası sade antropoloji, etnoloji üzerine, sıhhî doneler üzerinde çalışacaktır. Bütün memleketin gençliğinin hazırlanması için lâzımgelen sporun şu tarzda veya bu tarzda olması lâzımgeldiğini söyleyecek dersler nerede yapılırsa yapılsın. Beden terbiyesi meselesi uzun uzadıya burada münakaşa edildi. Rahmi Apak burada olsaydı, hatırlatırdım.

Arkadaşlar, ufak bir tarih, iki dakikada toplanabilecek bir tarih arzedeceğim. Beden terbiyesi işlerinin başıbozukluktan çıkarılıp Devlet eline geçmesi hakkında ben buraya geldiğim ilk gündenberi faaliyette bulunuyorum. Bunu arkadaşlarım daha evvel düşünmüş olmalılardır. Parti Genel Sekreterliği Dairesinde Rahmi Apak arkadaşım bu işlerle uğraşıyordu ve elde bulunan kanun onun ortaya attığı nüvelerle hâsıl olmuştur. Ben kendisiyle bu çalışması esnasında konuşmalarda bulunduğum gibi, bu iş üzerinde Genel sekreterlik dairesinde kendisiyle başbaşa verdim. Enstitü hakkındaki madde benim ilhamımla, benim izahımla ve benim kendisini kazanmamla konulmuştur. Fakat bugün enstitünün bir mektep haline getirilmesiyle maksadın kaybolduğu anlaşıyor. Eğer Millî Eğitim Bakanlığı Enstitüyü bir mektep olarak telâkki ediyorsa bu dâvadan sarfı nazar etsin. Bu kadar masrafa hakikaten lüzum yoktur. Anlayış bakımından da Millî Eğitim Bakanlığıyla aramızda derin bir uçurum var. O, yukarıdan aşağıya işin saltanat tarafına bakıyor. Yaptığı şeyle, birçok mıntakalarda yaptığı maçlarla bütün milleti spora sevkettiğim zannındadır. Bu bence yanlış bir görüştür. Spora alışmış olan, kuvvetlendirilmiş olan gençler mutlaka kendiliğinden müsabakaya koşacak, spor müsabakasına atılacaktır. İşin saltanat tarafı iyi. Fakat millî bünyede, millî ölçüde bize ne yaptılar? Bunu şimdiye kadar görmedim. Benim bir prensip olarak ortaya attığım dâva şu idi: Spor yapan köylüyü şehirli kadar dinamik olarak hazırlamak, şehirlinin sinirini de köylü kadar kuvvetlendirmek. Spordan maksat vücudünü sertleştirmektir. Yoksa beden terbiyesinden gaye gol atmak değildir. Gol da yapılsın, fakat bir genç yağmurda, çamurda arkasında 20 kilo yük olduğu halde kışta soğukta yorulduğu zaman kar, buz üstünde battanîyesine sarılarak uyuduğu zaman pnömoni olmamalıdır. Beden terbiyesinden bunu istiyorum. Ferdi verimleri arttıramıyan Millî Eğitim Bakanlığı lig maçları, kupa maçları gibi birçok müsabakalar yaptırıyor.

Hakikaten Ankara'da yani eğlencesi az olan yerde, böyle şeylere ihtiyacımız vardır. Fakat onbirenden 22 genç karşıkışıya, birbirleriyle muhtelif oyunlar, çeşitli çeşitli hareketler gösterilerek birbirlerini yenmeğe çalışırlarken onları seyreden bizler kahve dövüyoruz. Benim gibi seyircilerin, uzaktan seyredenlerin hınk deyciliğinden başka birşey değildir bu. Esas itibariyle futbol merakını etrafa yaymak gaye değildir. Mekteplileri de maça sevk ediyorlar. Maça sevk edilen talebeler lise talebesidir. Mektepliler liseyi 18 yaşında bitirirler. Prensip olarak klâsik kitaplara kadar geçmiş olan futbol gibi ağır sporlar ancak 18 yaşından sonra başlar.

İstanbul'dan gelen mekteplilere paralar sarfediliyor, her mektep için 2 000 lira veriliyor. Bence bu gösteriş uğruna, bu saltanat uğruna bu kadar para sarfolunmaz. Spor tarzlarından bahsedilirken yüzme üzerinde de duracağım arkadaşlar. Geçit resimlerinde çok gürbüz gençlerimizi gördük. Bunların sayısı çoktur. Sayısı çok olduğuna nazaran burada dahi yüzme merakında olan gençlerin sayısının çok fazla olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu iftihar olunacak bir şeydir. Bilhassa hiçbir zaman yüzücü gençler, arkadaşlarının pas vermesini beklemeyiz, arkadaşlarının hatalarından dolayı yenilmezler, onlar boğulmamak için, suyun üzerinde kalmak için, vücutlarını, adalelerini ve dimağlarını işletmek mecburiyetindedirler. Bu gençler ne kadar yazık kı, koskoca bir memlekette hiçbir havuza malik değildir. Sağlık Bakanlığı çok yerinde bir kararla Bursa havuzunu kapattı. Bakanlığın bu hareketi çok yerinde ve mükemmeldir. Ben iddia ederim ki kapatılan havuz Türkiye'de mevcut olan yüzme havuzlarının en temiz, en geniş, en rahatı idi. Çünkü Ankara'da mevcut olan ve gençlerimizin bu seneye kadar girdikleri Gençlik Parkı havuzunun maatteessüf, suyu tahammül edilemeyecek kadar pistir, mülevvestir. Hattâ millî bir müessesemiz olan ve çocukların senelerdenberi yıkandıkları Çocuk Esirgeme Kurumu havuzu dahi çok pis, çok mülevvestir. Bunlar Millî Eğitim Bakanlığının emri altında olmasa bile, gençleri sevk edilen Karadeniz havuzundan farklı değildir. Millî Eğitim Bakanlığının yayınlarından anlaşılıyor ki 25 x 12 ebadında bir havuz yapılacakmış. Çok güzel, bütün konforu ve bütün ihtiyaçları karşılayacakmış. Yine kendilerine sorarım; bu yaptıracakları havuza saatte 150 - 200 metre küp su verebilecekler mi? Bunu temin edebilirlerse kendilerini şimdiden tebrik ederim. Şimdi kalakala elimizde bir tek yüzme havuzu kaldı. O da Karadeniz Havuzu. Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü her sene burada yüzme müsabakaları yapar. Şimdi de

müşabaka mevsimi gelmiştir. Belki de başlayacaktır. Fakat yine haber aldığımıza göre Sağlık Bakanlığı işe el koymuştur. Ne netice vereceğini bilmiyorum. Yalnız; bunu, bilmemekle beraber Karadeniz havuzu hakkında yaptığım etütlerin hulâsasını arz edeyim.

Bu havuz herkesin bildiği veçhile yüzme için değil, Orman Çiftliğindeki ağaçları sulamak için yapılmıştır. Sularını kuyulardan alır. İçerisinde 7 500 m³ su bulunur. 48 saatte boşalır, 3 günde dolar, saatte 107 m³ su alabilir. Bu vaziyet dâhilinde Karadeniz Havuzunun yüzme havuzu olarak kullanılabilmesi için saatte 300 m³ su alması lâzımdır. Bunun ancak 1/3 ünü alıyor. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün arzusu ile mi, yoksa Sağlık Bakanlığının gördüğü lüzum üzerine mi bilmem, fakat orada arasına kimyevi ve bakteriyolojik muayeneler yapılmış, yapılmamış amma bundan benim anladığım mâna tamamıyla menfidir. Raporların birinde şöyle söyleniyor. Amonyak müsbet yani ter ve başka ifrazat ortaya çıkıyor. Fosfatlar menfidir. Hiçbir mâna ifade etmiyor.

18.IX.1944 tarihli raporda nitrit amonyak ve fosfatlar görülmüş amma eserler halinde. Aynı raporda 146 jerm, 200'de koli bulunmuş. Günde vasatı olarak 100 genç olan, pazar günleri 1 000 genç tarafından ziyaret edilen Karadeniz Havuzunda eğer bu zikrettiğim rakamlar doğru ise, oradan alınıp muayeneye sevkolunan su, dolduğu gün alınmıştır, bu kadar çok ziyaretçisi olan havuz birkaç günde doluyor ve haftada bir boşalmıyor, içinde namütenahi mikropların bulunması lâzımdır.

Suyun muayenesini yapan Refik Saydam müessesesidir. Ben bu müessesenin yanlış iş yapacağını düşünmem. Fakat Millî Eğitim Bakanlığı oraya muayene edilmek üzere suyu sevkederken maksadını, gayesini lâyıki veçhile tasrih etmesini bilememiştir. İşin gösteriş ve saltanat tarafı müşabakalarda mükemmelen yapılırken senelerden beri milyonlara varan tahsisat isteği Büyük Millet Meclisi tarafından hiçbir zaman reddedilmeyen Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü tasavvur ettiği yeni havuzu yapıncaya kadar Karadeniz Havuzunda hiç olmazsa klorlama tertibatı yapılamaz mı? Dünyanın hemen her tarafından bu gibi havuzlardan daima klorlama tertibatı olurken biz neden bunu hatırlayamışızdır ve bu yüzden yüzlerce sporcu gençliğimizi senelerden beri pis sular içine attık. Yüzme, sporun en mükemmelidir. Bunlardan gençliği mahrum edemeyiz.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bizden yüzme sporları için tahsisat istiyor. Neden vereceğiz? Gerçi deniz sporları için bir hareket vardır. Fakat Orta Anadolu'da gördüğünüz gibi su sporlarının geniş şekilde tatbik için bir merkez yoktur. Millî Eğitim Bakanlığının bunda bir mesuliyet hissesi yok mudur? Hatta bundan tam surette mesul değil midir?

Bunu arz, dedikten sonra, hemen kaydedeyim ki arkadaşlar; sözlerimden Beden Terbiyesi Genel Müdürü vekili alınmasın. Henüz daha vekildir. Henüz işleri yeni eline almıştır. Kıymetli bir arkadaşımıdır ve memleketin kıymetli bir evlâdıdır. Fakat bu işi prensiplemek ve yürütmek lâzımdır. Beden Terbiye asıl yolunu bugün dahi bulamamıştır. Bekliyoruz.

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Afyon karahisar) – Beden Terbiyesi bütçesini doğrudan doğruya ilgilendiren bir eğitim işi vardır. Eğer bu eğitim işi amacına uygun olarak ve teknik temellere dayanarak âzami surette halledilebilirse hiç şüphe yoktur ki, Türk gençliğinin gövdece, kafa ve ruhca kalkınmasında kuvvetli müessir olacaktır.

Bu eğitimin önemini gösterebilmek için çok kısa bir tarihten bahsedeceğim. Aşağı yukarı yarım asır kadar önce Kuzey Afrika'da Transuval'da bir savaş oluyor. İngiliz komutanı ateş hattında yerli çocukların casusluk yapmak, mektup getirip götürmek yol göstermek yol açmak işinde gösterdiği şaşılacak dehayı görebiliyor ve bir de acı acı İngiliz gençliğinin bu tarihteki, sefaletini düşünüyor. Bu yerliler ne kadar güçlü, başarılı ve İngiliz gençleri ne kadar âciz ve sefil diyor. Aynı komutan Amerika'ya gidiyor. Tarihi zaruretler sebebiyle ormanlarda kendi kendine teşekkül eden kolonilerin, Anglosakson kolonilerinin, dışarıdan gelen kızıl derililere karşı, düşmanlara karşı, aldıkları akıllıca tedbirleri, koruma imkânlarını inceliyor. Aynı kıtada Kovboy denilen insanları görüyor. Bunlar bizim eski cirit oyuncularımız gibi şaşılacak bir çeviklikte, ata hâkimdirlere, kement atıyorlar, 30-40 metre uzaktan düşmanı yere çarpıyorlar, halka içine alıyorlar. İngiliz komutanı bundan ibret alıyor. Vaktaki memleketine dönüyor, seneler sonra nihayet, döndükten sonra, acıklı bir hal karşısında bulunuyor. O da şudur: o zamanın İngiliz gençliği iyice anlayamadıkları, iyice kavrayamadıkları Nitzsche felsefesinin tesiri altında menfaatçi, bedbin, şehvetçi olmuşlar kalmışlardır. Komutan diyor ki, ya ölüm, ya yaşamak; bu gençliğin hali ne olacak? Kovboy terkiibini tersine çeviriyor, Boy-Scout teşkilâtı kuruyor.

Arkadaşlar! hiç bir iddiam yoktur, bir insan 30-40 sene pedagoji denilen spekülâsyon ile uğraşırsa, odun dahtı olsa değişir. Büyüyük Jean-Jacques Rousseau'dan sonra, Pestalozzi ve Troebel de içinde, bu İngiliz komutanına, Baden-Powel'a gelinceye kadar insaniyete güzel eğitim sistemi kazandıran kimse gelmemiştir.

Bu adam haklı olarak İngilizlerin ulusal gelenekleri ile Afrika'da, Amerika'da yaptığı tecrübelerin tekniğini tevviç ediyor. Tamamiyle yekpare, ulusal, bir gençliği kalkındırma, beden terbiyesi değil, gençliği ahlakan, gövdece, kafaca kalkındırma örgütü meydana geliyor. Mukadder olan şey oluyor. Faik teknik; futbol tekniği, askerlik tekniği ve saire tekniği gibi, başka memleketlerde tesirini gösteriyor. Fransa benimsiyor. Kendi ulusal gidişine uyduruyor, boy İskavt'a eklerör diyor. Çünkü entellektüalist! Başka memleket başka türlü yapıyor, askerleştiriliyor. Fransa Allâh'ı bile pota içine koyup tahlile koyulmuştur, entellektüalistir.

Bizde meşrutiyet senelerinde memlekete bir İngiliz getiriliyor. Parfit. Şimdi aramızda bulunan Atı Bayındır bu zatın muavini oluyor. Bu iki zatın hayırlı tesiriyle yayılmasına çalışıyor kalkınma başlıyor. Şayanı dikkattir ki, Türk sevkıtabiisi zamanla ona izcilik adını veriyor. Yani onu boyiskavlıktan çıkarmak istiyor. Hiç unutmam, bundan 30-35 sene evvel bir gece İstanbul'da Türk Ocağında yine böyle söylenip duruyordum. Dinliyorlardı. Şu kadar ki o günden bugüne kadar, belki mübalağa ediyorum, izciliğin hakikî mahiyeti anlaşılmış değildir. Maalesef, ne yazık ki bu böyledir.

Bir noktaya işaret edeceğim. O da; izcilik demek kılık kıyafet demek değildir. Fakat kısa pantolon, güzel şapka; sopa, marka, sembol bunlar, cazip kılar. Bunların hepsi lâzımdır. Onsuz olmaz. Amma kılık gaye değildir. Yırtık pantolonla mı yapılınsın? Hayır. Kılık bambaşka bir şeydir ve izcilikte gaye değildir. Rousseau'dan beri gelen ve kendisini Rousseauiste sanan pedagoglar Rousseau'nun geleneğini kaybettiler. Ne yaptılar? Gençliği dört duvardan ibaret bir yere oturtular ve sıraya oturtular, yazılmış, basılmış kitaplar verdiler önlerine. Hayat okutulur mu, tecrübe okutulur mu? Hayat, tecrübe nasıl verilir? Camilere ve kiliselere has olan telkin yollarla öğretilbilir mi? Hayır! Baden-Powel'in yaptığı nedir? Pestalozzi, yaptığı, derslane içinde inkılâptır. Fraebel'in Pestalozzi'nin, Montessori'nin, hepsinin de odur. Kitap üzerinedir. Hoca yine telkincidir, papas mevkiindedir. Mütemadiyen yapılan bu! Fakat Baden-Powel'in yaptığı şey; gençliği bu dört duvarın sıkı hapsinden, okuma mâbedinden çıkarma olmuştur. Nereye? Tabiatın,

gerçeğin içine! Nasıl? Fert olarak değil, cemiyet olarak. Ancak cemiyeti, anarşik değil, disiplinli! Nasıl disiplinli, nasıl muntazam? Düzenli, hem tekâmül vetiresine uygun, hem de ulusun geleneklerine uygundur. O kadar muazzam bir teşkilât! Terbiye işlerinde yıllarca uğraşan bir adamım ben, hiç rast gelmedim. Bu kadar feyizli bir işten biz niçin istifade etmiyelim? İzcinin yalan söylemek ihtimâli yoktur. İzci askerdir, disiplinlidir, izci tabiat âşıkıdır, izci tecrübe edicidir, izci dere atlar, ağaca tırmanır, kement atar, ata biner, yürür, yorulmaz, açık havada yatar. Bütün tarihî geleneklerimiz burada yaşayabilir. Bu kadar feyizli bir şeyden biz ulusca neden yararlanmıyalım? Bu kadar güzel bir şey var elimizde. Sonra izcılık meşrutiyette takılmış bir ad değildir. Tarihîdir. İstanbul'da bir mahallenin adıdır. O halde hem yurt severlik duygusunun gelişmesi, hem askerliğe insiye edilmek, hem gövde evriminin hem de pratik bilgilerin alınması bakımından çok hayırlı olan bu teşkilâtı daima gözönünde bulundurmalı ve çocukları böylece öbek öbek tabiata koşturursak eroïn yok, kokain, hattâ ciğara, içki vesaire gibi fena itiyatlara düşmeleri önlenmiş olacağı tabiidir.

Benim kanaatım odur ki arkadaşımız Hasan Âli Yücel çalışmaktadır. Eser de vermiştir. Kusur mu? Kusurlu. Bu hususta benim de notlarım var. Fakat mükemmel iş kusurludan başlar ve yavaş yavaş zamanla daha az kusurlu olur. Sonunda da mükemmel olur diyemeyiz. İnsan daima mükemmeli arar. Yalnız ölüm, durmaktadır. Başlasın, fakat bizden önce gelenler gibi başlamasın bu iş! Felsefî, ilmî mahiyetini bilenleri toplasın ve Türk gençliğinin daha iyi bir şekilde gelişmesini temin işine başlasın. Kendisinden beklediğimiz budur.

Hükümet buraya elli bin lira koyar, yani nakleder, bir şeyler yapar, para da bulur, fakat gelecek sene biz bakarız ki bir gösteriş ordusu değil, bir gövde, fikir, hayat, gençlik ve ümit ordusu getirir.

Arkadaşlar! İnşaallah yanılıyorum, isterim ki yanlış çıksın, fakat garip bir bedbinlik, garip bir şüphencilik zaman zaman ruhumuzu sarar gibi oluyor. Niçin? Sebep yoktur. Bu çocuklar kahvelerde, sokaklarda! Onları avunduracak yerimiz yoktur. Böyle sürünüp duruyorlar. Niçin biz buraya onbin lira koyup ta izcılık ve jimnastik diye kendinizi aldatalım? Jimnastik faal işlerdir, para ister. Senede bir geliyorlar, bir süs gösterisi yapıyorlar. Bunu kaldırmak ta doğru değil. Fakat iyisini yapalım. İyisini yapabiliriz de. Bunun için beden terbiyesi mütehassıslarımız, fikir adamlarımız var ve... Sözü kısa kesmek daima hayırlıdır. (Alkışlar).

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Sayın arkadaşlarım; Osman Şevki Uludağ arkadaşımın birkaç defa tekrar ettiği saltanatlı ve gösterişli beden eğitimi işlerimizin yapılmasına Devlet bütçesinden ayrılan yekûn 663 000 liradır. Bunun 177 000 lirası maaş ve ücretlere, 158 000 lira bu iki işe ayrıldıktan sonra kalan 300 küsur bin liradır. Bütün bu saltanatlı ve şatafatlı işleri yedi ay zarfında bu 300 000 lira ile yapmak durumundayız.

Beden eğitimi işini, biz, millî eğitim hareketleri ve vazifeleri içinde temel iş olarak aldık. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün o zamanki tâbirleri kullanarak arz ediyorum. Başvekâlete merbut oluşu bir nevi müstakil mahiyette bulunuşu demekti. Hem bir terbiye mevzuunu alışı, hem de eğitim otoritesinin dışında çalışışı elbette beden eğitiminin hayrına olmadı. 1938’de yüksek tasvibinize mazhar olarak çıkmış bulunan Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünü işleten kanun demokrat ruhta ve anlayışta bir kanundu. Fakat bunun tatbiki böyle demokrat espride olmadı. Tercüme edilmiş talimatlar ve o talimatları yaptırmak için teşkilâta gönderirken yazılmış olan tamimler dosyalarında mevcuttur. Çok temenni ederim ki Osman Şevki Uludağ, beden terbiyesiyle bu kadar yakından meşgul ve alâkadar olduklarına göre o zamanlar bu yanlış gidişe mâni olsunlar; hiç olmazsa bize intikal ettikten sonra da 2-3 sene böyle düzeltmiye çalışmamış olalım. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün tercüme ettirdiği talimatlar ve verdiği emirler paramiliter bir gençlik teşkilâtını istihdaf ediyordu.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Mânası nedir?

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Lûgate bakıp öğrenebilirsiniz.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Burada lûgat yok.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Bendeniz burada hocalık etmiyorum. Yukarıda kütüphane vardır, bakabilirsiniz.

Bunun mânası şu idi: Okul dışarısında bulunan gençliği teşkilâta bağlamak, metodu yukarıdan aşağıya gelen bir nevi askerî bir teşkilâta bağlamak. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü Eğitim Bakanlığımıza intikal ettikten sonra ilk istişare heyetinde söylediğim şu olmuştur: Biz, demokrat anlayışta bütün memlekete yaygın bir beden terbiyesi teşkilâtı yapmaya mecburuz. Halbuki o zamanki zihniyetin tecellisi mükellefiyet suretinde oluyordu. 16 yaşla 20 yaş arasındaki okuldışı gençliği yetiştirme işi, kışın kapalı yerler

olmadığı için işliyememek ve yazın da hoca bulunamadığı için arzu edilir şekilde yürütülememek suretinde idame edilmişti. Bu görüşümüz şu suretle bir tetkika istinat etti:

Bütün vilâyetlerde mükellefiyet meselesini oradaki beden terbiyesi başkanlarıyla, yani valilerle onların emrindeki asbaşkanlar ve bizim eğitim müdürleriyle tetkik ettirdik. Bu raporları toplattırdım, istişare heyetinde bu raporlar okundu. Raporların hepsini birden o zaman Cumhuriyet Halk Partisini istişare heyetinde temsil eden General Zeki Soydemir arkadaşımızdan, ki şimdi şu anda aramızdadır, rica ettim, o riyaset etti; istişare heyeti âzalarıyla toplandılar ve bir rapor verdiler. Verdikleri bu rapor, mükellifiyet işinin yürümediğini gösterdi. Onun üzerine bu yürümiyen işi kanundaki ruha ve bu teşkilâta verdiği emre uyarak nasıl gerçekleştirmek mümkündür, bunu tetkik ettik. Gördük ki; kanunda bir tadil istemeğe ve bunun için huzurunuzda gelmeğe ihtiyaç yoktur. Fakat Danıştaydan geçirilmiş olan elde mevcut nizamnameyi değiştirmek lâzımdır. Arkadaşlarım iki sene çalıştılar, bu nizamnameyi değiştirdik. Şimdi Danıştayda tetkik edilmektedir. Bu nizamnamenin ruhu demokrat bir ruhtur. Okul dışı ve okul için sporu bir emir mevzuu olarak değil, bir çekim, cazibe mevzuu olarak arzu ile yapılır, sevimli bir iş şeklinde organize etmek için esaslı kayıtlar koymuş bulunuyoruz.

Şu halde huzurunuzda getirdiğimiz mütevazı bütçenin gerçekleştirilmesinde prensip olarak beden eğitim dâvasını böyle anlamış oluyoruz.

Osman Şevki Uludağ arkadaşım, Beden Eğitimi Genel Müdürlüğünün, yayınladığı bir mecmuada, hekimlik meselesi dolayısıyla bir yazı çıktığını, "Böyle sananlar" kaydından kendisinin kastedildiğini söylüyor. Böyle bir yazı okumamıştım şimdi öğreniyorum. "Böyle sananlardan" kendilerinin kastedildiğini sanmalarını biraz fazla alınganlık sayıyorum.

Münakaşa meselesine gelince; arkadaşlar, fikir adamları için münakaşanın belli yeri yoktur. Bu, bazan Millet kürsüsüdür. Bazan bir mecmuadır, bazan bir evin oturulan bir odasıdır ve her yerdir. Arkadaşımızla eğer fikir ayrılığımız varsa fikir sahibi olmak sıfatıyla her vaziyet ve her şekilde ve her yerde münakaşa etmek medenî insanların ahlâkı ve tabîî halı icabıdır. Onun için burada, bu kürsüde yalnız Bakanınız olarak, mesul bir adamı sıfatıyla cevap veriyorum; yoksa bunun dışında münakaşa etmek için kendimi böyle bir tahdide tâbi tutmamaktayım.

Enstitü meselesi: Enstitü içinde öğretim de yapılır. Öyle enstitüler vardır ki, içinde hiç öğretim yapılmaz; içinde sade röşerşler, ilmî aramalar yapılır. Biz Yüksek Beden eğitim enstitüsünü bu iki işi beraberce yapar iki bölüm olarak mütalâa ettik. Bunun emsalı birçok memleketlerde vardır.

Memlekette sporu hakikaten bu işi tahsil etmiş insanlarla idare etmek mecburiyetindeyiz. Sporun heveskârları amatörleri bulunabilir. Nitekim sıhhat işiyle hâkim olmaksızın alâkadar olanlar da vardır; amma yine medenî memleketlerde mutatabbîler icrayı tababetten menedilmişlerdir. Biz spor sahasında mütetabbîler değil, tabibler yetiştirmek istiyoruz. Okullarımızda beden terbiyesi ve spor zannediyorum sizleri de memnun edecek şekilde inkişafa başlamıştır. Binlerce ve onbinlerce çocuk koşmakta ve atlamaktadır. Bunların sayılarını uzun uzadıya size arz ederek huzurunuzu rahatsız etmek istemiyorum. Yüksek öğretim müesseselerinde, oralara beden terbiyesi öğretmenleri vermek suretiyle yalnız muayyen zamanlarda spor, beden terbiyesi dersi alarak değil, yaşadıkları müessesenin içerisinde spor hayatı uyumlanma bakımından tertipler almışlardır. İstanbul Üniversitesinde 12 bin çocuğumuz sahasız bir halde, spor yapmak arzu ettikleri halde buna imkân bulamaz bir vaziyetlerken Çarşamba'daki stadı Vefa Kulübüyle Üniversitelilere verdik, şimdi orada güzel çalışmaktadırlar.

Arkadaşlar; su sporlarını memleket içerisinde deniz kıyılarımızda ki yurdumuzun dörtte üçü denizlerle çevrilmiş durumdadır inkişaf ettirmek için gayretler sarfediyoruz. Memleket içi yerlerde meselâ Osman Şevki Uludağ arkadaşımın seçim çevresinde, Konya'da bir havuza başladık, bitmek üzeredir. Buradaki Karadeniz Havuzu bizim değildir, Orman Çiftliğininidir. Sıhhat Bakanlığı ile daimî münasebetteyiz. İhtisaslara biz, hürmet ediyoruz. Evvelki gün Bakan arkadaşım ile konuştum, Karadeniz Havuzu sıhhi şeraiti haizdir, dediler. Ankara'daki Gençlik Havuzu bu şeraiti haiz olmadığı için durdurulmuştur, temizleniyor. Onun için arkadaşımızı endişeye sevkedecek bir ihmal bizim hakkımızda mevzu bahis değildir. Beden terbiyesi Umum Müdür Vekilliğini yapan arkadaşımıza gösterdikleri güzel takdire, bendeniz de buradan şükranla mukabele etmek isterim.

Teşkilâtımız eleman itibariyle zayıftır, saha ve tesisat itibariyle zayıfız. Amma bunun sebepleri sizlerce de malûmdur. Beden terbiyesi şubesinin Gazi Terbiye Enstitüsünde açıldığı zamandanberi vermiş olduğu mezunlar bugün ihtiyacımız olan mezunların onda

biri kadar bile değildir. Bunları genişletmek, daha yetişkin eleman elde etmek için ne kadar paraya muhtaç olduğumuzu takdir edersiniz.

İzcilik meselesinde; Baltacıoğlu arkadaşım ile tamamen aynı anlayışta ve aynı düşünüşteyim. Geçen sene bin kadar izciyi 29 Teşrinievvel Cumhuriyet bayramında gösteriş yaptırmak suretiyle değil, memleketin muhtelif yerlerinde gezdirerek, köy enstitülerine göndererek bu ülküde yetiştirdik. Bu yıl bu adedi % 50 nispetinde ancak artırmak mümkündür ve artıracğız. Daha iki gün evvel İngiltere'den bir izcilik mütehassısı geldi. Beden Terbiyesi Umum Müdür Vekili arkadaşım ile kendisini temasa koydum. Bu işi organize etmek için lâzımgelen çalışmalara başlamış bulunuyorlar. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü bütçesine jimnastik ve izcilik için konulmuş olan para hakikaten çok naçiz bir paradır. Fakat biz Bakanlığın bütçesinin 507 ve 527 nci bölümlerinde bu mevzua para sarfetmek için kabul buyurduğunuz bütçe kanunlarımızla birer salâhiyet formülü aldık. Bu 10 000 liradan fazla o mevzua para sarfetmek bizim için mümkün olacaktır.

Sizleri daha fazla rahatsız etmemek için hulâsa olarak şunu söyleyelim. Beden terbiyesi işlerimizde arzettiğim demokrat prensipleri kurmuş bir haldeyiz. Umumî muvazeneden aldığımız paralar, belediyeler ve hususi idarelerden alınan % 4 ve 2'ler de o kadar büyük bir para tutmamaktadır. Onun için yapacağımız geniş programı gerçekleştirmek üzere daha büyük bir tahsisat ile huzurunuzda gelmek benim için en büyük emeldir. Bu suretle çalışıyoruz ve sizlerin de arzu ettiğiniz şekilde memlekette beden eğitimi kurmaya gayret ediyoruz.

Bir küçük noktayı daha müsaadenizle ilâve edeyim. Mükellef meselesinde yukarıda arzettiğim veçhile bir emir ve zorlama ile değil, çekici noktalar vücuda getirmek suretiyle yeni bir teşkilâtı bu sene yapmaya başlayacağız.

Bununla birtakım müsabakalar kurulacaktır. Bu müsabakalar sonunda, kazananlar, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğüne, mevcut kanunlarla verilmiş olan faydalardan, onları da faydalandıracaktır. Bu suretle kendiliğinden birçok kulüpler ve bu kulüplerin de tabii olarak yeniden birçok âzaları vücuda gelecektir. Bütçemiz hakkında mâruzatım bundan ibarettir.

Ali Rıza ESEN (Siird) – Eğitim Bakanlığından B.T.G. Direktörlüğü hakkında bir sual soracağım. Genel Direktörün rahatsızlığı dolayısıyla muavini iki seneden beri vekâlet etmektedir. Bu arkadaşın asaleten tâyini zamanı gelmemiş midir? (Bunlar teferruat, öyle sual olmaz sesleri).

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Sorgularına cevap vereyim; B.T.G. Direktörü arkadaşımız ciddi bir rahatsızlığa tutulmuştur. Kanunlarımız mucibince, kendisine raporlarla izin verilmektedir. O izin verilemez hale gelinceye kadar muavini olan arkadaş kendisine vekâlet edecektir. (Çok doğru sesleri, alkışlar).

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Arkadaşların; havuz lâfı olurken derhal söz söylemek istedim. Kusura bakmayın, bütçenin sonu.

Bu yüzme havuzları; Beşiktaş'ta yapılmış bir tane, bir tane de bizde var, Ankara'da. Bunlar, açık havuzlar. Kışın ise yaramazlar. Bu yüzme, bünyevî hastalıklar için. Malûmuâliniz, sonra gençlere yüzme öğretmek için, gençlerin yetiştirilmesi için, romatizmalar için asit ürikler için, ve bin türlü hastalıklar için, çok lâzım bir şeydir, bunu, gerek Hükümet, gerek millet.

Müsait zamanlarda çok para sarfederek bu havuzları çoğaltmak millî programımız içerisinde.

Şimdi efendim, kışın da yüzme için üzeri kapalı havuzlar olmalı. Avrupa'da büyük şehirlerde olduğu gibi, bunun için epiyce geniş yer lâzımdır. Çok senelerdenberi bendeniz Kadıköy'de iskele- nin yanında, bütün arkadaşlar bilirler, kocaman bir kumluk vardır. Oraya belediye ve kaymakamlık yapıldı, bir de yolun kenarına maliye mal müdürlüğü binası yaptırıldı. Fakat onun arkasında yine muazzam kumluk vardır, kısmen bahçe olmasına rağmen yine birçok yer kalmaktadır. Burada yer biraz kazılınca denize yakın olduğu için, içmelerdeki gibi, su çıkar. Binaenaleyh, orayı kazmak, suyu istihsal etmek bizatihi çok kolaydır. Efendim, ben bunu ne kadar mühendislerle, ne kadar mütehassıslarla konuştumsa hepsi bundan muvafık yer yoktur dediler. Çünkü İstanbul, bir kere üç bölümdür; Beyoğlu tarafı, İstanbul tarafı, Üsküdar ve Kadıköy tarafı deniz, liman, haliç ve saire, bu şehrin merkezi suyun ortasında Kızkulesi gibidir. Fakat bu Kadıköy'ün burnu, bu kumluk tamamiyle santral bir yerdir. Buraya her taraftan vapurla gece dahi gelinebilir. En muvafık bir yerdir. Sonra havuzun içine kalorifer konulabilir. Üzeri örtülür, İstanbul vilâyeti için de iyi bir varidat olabilir. Memleketin sıhhati, sarî hastalıklar için kapıları derhal kapa-

nır, bit mücadelesi icabettiği zaman fukara halkı kütle halinde yıkamak için elde bir müessese olabilir. O hizmeti dahi görebilir.

Sonra Haydarpaşa'da büyük bir liman yapılacaktır. Orada sarı hastalıkların kontrolü için teşkilât yapılacaktır. Anadolu hattının bir ucu ta Hindistan'a varacak bir yoldur. Bu tesisata böyle bir yerde çok lüzum vardır. Bendeniz bunun üzerine çok düştüm. Bana dediler ki, İstanbul zaten denizdir. Kışın bu mevzuu bahis olamaz. İstanbul'da bu sahil varken dahi, bu lâzımdır, birkere denize girmek kışın mevzuubahs olmaz. Sonra yüzme bilmiyen adamlar için yine mevzuubahs olmaz.

İkincisi; İstanbul'un hamamlarını, plajlarını ben bilirim. 15 sene kadar romatizma yüzünden daldım, çıktım. Boğaz bazı yerlerde şiddetli rüzgârlıdır, tahaffuz çok güçtür. Sonra Moda tarafları, Fener tarafları, o yerlerde akıntı birdenbire açıldığı için hamamlar pistir ve daima cenup rüzgârları estiği zamanlarda bu yerlerde pislikten, karpuz kabuğundan durulmaz. Kum üzerindeki yüzemeyen adamlara acırsınız.

Arkadaşlar, Filorya'yı medhederler. Evet, geniştir ve kum banyosu için çok iyidir amma içine girince berbat, bulanık bir sudur. Şimdi bu havuz meselesini ve Kadıköy'deki bu muvafık mahallî mektepler için, halk için epidemilerden vesair hastalıklardan korunmak üzere ve büyük temizlikler için yerinde buluyorum. Valiye de söyledim, Lütfü Kırdar ile görüştüm, çok muvafık, fakat paramız yok dedi. Bir kere de Prost ile de konuşsana dedi.

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – O bu işten ne anlar hocam?

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Devamla) – Anlasa bile nerede konuşacağım?

Yalnız bütün arkadaşların bu bapta acıcık sarfı zihin etmeleri muvafık olur. Bunu söylemeğe geldim.

BAŞKAN – Başka söz isteyen yoktur. Tümü hakkında görüşmeği kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Tümü hakkında görüşme kâfi görülmüştür.

1946 YILI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI BÜTÇESİ GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Tevfik Fikret SILAY

TBMM Başkanvekili (Konya)

KONUŞMACILAR

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ	(Konya)
G1. Pertev DEMİRHAN	(Erzurum)
Ahmet Hamdi YALMAN	(Ordu)
Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU	(Antalya)
İsmail Hakkı BALTACIOĞLU	(Afyon Karahisar)
Behçet Kemal ÇAĞLAR	(Erzincan)
Reşat Nuri GÜNTEKİN	(Çanakkale)
Hüseyin Avni ULUSOY	(Niğde)
Tezer TAŞKIRAN	(Kastamonu)
Dr. Ali Süha DELİLBAŞI	(Kütahya)
G1. Şefik TÜRSAN	(İçel)
Recal GÜRELİ	(Gümüşhane)
Mazhar Müfid KANSU	(Çoruh)
Hamdullah Suphi TANRIÖVER	(İçel)
Hüsamettin TUĞAÇ	(Ağrı)
Hasan-Âli YÜCEL	Millî Eğitim Bakanı (İzmir)
İbrahim ARVAS	(Van)
Muhittin Baha PARS	(Bursa)
Nâzım POROY	(Tokad)
Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN	(Bolu)
Halil MENTEŞE	(İzmir)
Dr. Saim Ali DİLEMRE	(Rize)

Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Bu sene Ankara’da bir Tıp Fakültesi açıldı. Uzun senelerden beri beklediğimiz, tahakkukuna intizar ettiğimiz Tıp Fakültesinin bu zamanda açılmış olmasından dolayı bilhassa Millî Eğitim Bakanımızı tebrik ederim. Bu müessesenin açılışı esnasında Millî Eğitim Bakanının söylediği nutuk gayet dikkate şayandır. Gerek memleket gençliğine, gerek irfan alemine ve gerekse dünyaya hitabeden kıymetli sözler kaydeden nutkun birinci kısmı üzerinde durmak isterdim. Fakat bana kalırsa burada bir akademik münakaşa açmak istemem. Yalnız nutkun birinci kısmını lütfen Türk Tarih Kurumuna bir kere tetkik ettirsinler.

Ankara’da açılan Tıp Fakültesine bazı alimler veya allâmeler, “Ankara’da bir tıbbiye idadisi açıldı” diye onu hiçe indirmek istiyorlar. Onlar ne derlerse desinler bu başarı ile yürüyecektir. Orada yetiştirilecek olan gençler memleket hizmetine geçecekler ve memleketteki boş kalan yerleri doldurulacaklardır. Burada da İstanbul’daki Tıp Fakültesi derecesinde yüksek profesörlerimiz vardır.

Sonra Millî Eğitim Bakanımızdan bir ricada bulanacağım. Bir kaç zamandan beri beklediğimiz kariyer akademik kanununun getirilmesidir. İstanbul Üniversitesini henüz daha ıslah edemediğimiz halle ve Ankara’da yeni bir üniversite ve onun mütemmimi olan tıp fakültesini açdıktan sonra, kariyer akademik kanununun henüz gelmemiş olması büyük bir noksandır, bu müessese tam verimini temin edemeyecektir. Kariyer akademik kanunundan beklediğimiz şeyler pek çoktur. Müderrisler, profesörler muztarıptır. Cumhuriyet Hükümeti laboratuvarlara lâzımgelen parayı sarfediyor, Büyük Meclis Millî Eğitim Bakanlığının istediği ödeneği esirgemededen veriyor, laboratuvarlar malzemece zengin olduğu halde maalesef bu işte çalışanlar çok fakirdir, çalışmaya olan hevesleri pek azdır. Hatta bu yüzden bir çok laboratuvarlar boştur ve boşalmak tehlikesine mâruzdur. Bilhassa kazançlı olmıyan tıp şubeleri, histoloji, anatomi ve fizyoloji şubelerinin maalesef profesörlükleri, asistanlıkları münhaldir. İleride Avrupa’dan dahi bu sahada eleman bulamayacağız. Millî Eğitim Bakanlığının nazarı dikkatini bir noktaya çekmek isterim. Bu bence terbiyevî, iktisadî ve sıhîdîdir.

Senelerdenberi ipekli çorap aleyhine burada yaptığımız temeniler bacaklarına yapışacak bir engerek yılanı haline gelmesine mâni olamamıştır. Mektepli kızlarımızın ipekli çoraptan başka bir

çorap giydiklerini görmiyoruz. Bunları biraz lüks ve biraz tezeyyün arzularından kurtarmak, biraz da ana babaların kesesine hürmet etmek ve biraz da sıhhi durumlarını düzeltmek üzere Millî Eğitim Bakanlığı mekteplere mahsus bir çorap tipi kabul ederse yerinde olur.

İmtihanlar hakkında Muzaffer arkadaşım ile beraberim. Millî Eğitim Bakanlığı imtihan, alel imtihan yapıyor, kendi imtihanını kendi beğenmiyor.

Son bir nokta olarak şunu arzedeğim; Suut Kemal Yetgin arkadaşımız burada musiki bahsine temas ettiler. Yeniden bir bahis açılmasını lüzumsuz görürüm. Millî Eğitim Bakanlığı aynı zamanda Ankara Konservatuarına da sahip olduğu için Suut Kemal'in beyanatında bazı noktalar üzerinde durmak ve kısaca işaret etmek isterim.

Bütün musikimizi tek sestem ibaret buldular. Tek ses ile halledilecek bir dâva ise mesele kolay; ancak arkadaşım tarih cihetinden de hataya düşüyorlar; İsmail Dede ile bu devrin bitmiş olduğunu söylüyorlar. Ondan sonra açılmış olan başka bir vadiyi söylemiyorlar. Arzetmek istediğim, musikin tekemmüle doğru gitmeğe müsait olduğudur. Arşivde folklor diye 5 000 eser vardır fakat bunlar ilmi olarak tasnif edilmemiştir, bunların hangilerinin halk eseri olduğu malûm değildir.

Müzik muallimi yetiştirmeli buyurdular. Bu hakikaten lâzımdır. Musikiyi olduğu kadar edebiyatı da bilmek lâzımdır. Millî Eğitim Bakanı verilen konserleri veya radyoları acaba dinliyorlar mı? Tek bir marş gösterebilirler mi ki sözler yerli yerine taksim edilmiş olsun. Bu cihetten Ankara Konservatuarının islah edilmesi lâzımdır.

Gl. Pertev DEMİRHAN (Erzurum) – Çok aziz arkadaşlarımın afllarına güvenerek bendenizin de musiki hakkında bir iki söylemeye yüksek müsaadelerini istirham ederim. (Buyurun sesleri).

Efendim; evvelki gün değil, daha evvelki cumartesi günü Cebeci Konservatuarında Sayın Konservatuar Müdürü Tefik Beyin delâletiyle ve çok kıymetli musiki şefi üstad Dr. Pretoryüsün fevkalâde himmetiyle pek az zaman içinde Konservatuarın talebelerinden teşekkül etmiş bir orkestranın konserini dinledik. Bu hakikaten dinleyiciler üzerinde hayreti calip olacak bir tekâmül eseri idi. Bunun şerefi en evvel daima Konservatuar ve Konservatuarın terekisine yardım ve müzaheretten geri durmayan Millî Eğitim Bakanlığımıza teveccüh eder. Bu kürsüden kendilerine bu vesile ile arzı tebrikât etmeyi vazife bilirim.

Arkadaşlar, bu naçiz arkadaşınız 3-4 yaşından beri bizim (İnce-saz) dediğimiz Türk musikisinin fasılları içinde hem de mümtaz ve nadide fasılları içinde yoğruldu, büyüdü. Sonra alafranga dediğimiz Avrupa musikisi ile de iştigal ettim, ona da meylettim. Zannederim bir parça da ihtimal ki istidadım olacaktır kulağım ondan çok zevk almağa başladı. Daha sonra, kısa keseyim, Allah inayet etti, Avrupa'da pek çok dolaşım. Avrupa haricinde de bir çok memleketlerde dolaşım. Küçükten beri musikiye fevkalâde hevesim olduğundan gezdiğim yerlerde musiki ile alâkadar oldum. Onları mütalâa ettim, zevklendim, hakikaten çok istifade ettim. İşte bu ufacık salâhiyetime dayanarak diyorum ki, arkadaşlar, musiki denilen şey hisse taallûk eden bir şeydir. Musiki, musikidir. Bu, bir duygu meselesidir. Ondan zevk almak meselesidir. Onun size vereceği tesir meselesidir. Onun için ben musikinin böyle alafranga, alaturka yok şark, garb diye uzun uzun münakaşa edilmesini doğru bulmam. Musiki iyi olur yahut fena olur.

Bugün bütün medenî, alemde kabul olunmuş bir sistem vardır, çok sesli musiki sistemi. Biliyorsunuz ki dünyada bilhassa iki üç asırdanberi hakikaten muazzam eserler meydana gelmiştir. Bunlar da Avrupa'daki muhtelif milletlerin meydana getirdikleri büyük eserlerdir. Başta Almanlar olmak üzere İtalyanlar, Fransızlar sonra da buna Ruslar katıldı, çok büyük operalar, oratovimler, mesler, senfoniler, konçertolar, sonatlar, rapsodiler vesaireler meydana getirilmiştir ki bunların içinde fevkalâde eserler vardır. Fakat böyle olmakla beraber milletlerin musikisini kendi kulağıyla tetkik etmiş olanlar his eder ve görürler ki her milletin böyle muazzam eserler yapılmış olmasına rağmen kendi musiki hüviyeti, kaşesi vardır. Buna biraz istidadı olan adam hemen anlar. Mesela Rus musikisi, İngiliz musikisi, Fransız musikisi, İspanyol musikisi, İtalyan musikisi, Macar, Romen, Alman, İtalyan hatta Yunanistan, onun haricinde bizim Arap alemindeki musikiler, Hind, Çin, Japon vesair musikileri. Bunların herbiri kendilerine mahsus melodileri ihtiva eder. Böyle olduğu halde, onlar bizden çok evvel çalışmağa başlamışlar, bilhassa Avrupalılar çalışmışlar ve bu melodilerden güzel modern eserler vücade getirmişlerdir.

Misâl alalım, Ruslardan misâl alalım, Çaykoski'nin Eugen Onegin isminde bir operası var, baştan başa Rus melodilerini gösteren harikulâde bir eserdir. Bunun senfonileri de gayet güzeldir. Sonra Norveç'te Grig isminde bir adam belki eserlerini bilirsiniz, güzel eserler vermiştir. Bunu dinlerken insan kendini Norveç, Newyork fiyorlarında yaşıyor zanneder.

Sonra İngiliz musikisinin kendisine mahsus bir çeşnisi vardır. Belki bilirsiniz, Sindney Johns isminde birisinin «Geşa» diye bir opereti var. Harikulâde bir eserdir. İçinde Japon melodileri İngiliz melodileriyle çok iyi mecz edilmiştir.

Sonra Fransa'da, Massenet'in Manon operası vardır, baştanbaşı şiiirdir. Fransız ruhunu, Fransa'da eski zamanları yaşatan bir eserdir. Sonra Bize'nin Arlesien eseri. Bunların hepsi güzel şeylerdir. Fakat buralarda millî melodiler kaybolmamıştır.

Sonra İtalyanlarda da Leon Kavallanon Tavazzo, Puçin'inin Butterfly operası ki, bunu Devlet Konservatuvaryı Ankara'da oynamıştır. Bunlar bu işe misâl olarak söylenebilir. Bunlar tamamıyla İtalyan eserleri olduğu meydana çıkar. Butterfly operasında Japon melodilerinden de istifade edilmiştir.

Macarlarda böyledir, Romanyalılarda da hele Almanya'nın eserleri muazzamdır. Weber'in, Wagner'in operaları baştanbaşına birer birer muazzam eserdir.

Şimdi bizim musikimize gelelim. Bizim musikide bu arzettiğim milletlerin ve ismi şimdi hatırıma gelmiyen milletlerin musikilerine nispetle, makam itibariyle, melodi itibariyle fevkalâde bir zenginlik vardır. Arkadaşlar hakikaten Türk musikisinin, Anadolu'daki şimdi toplamakta olan melodileri bir taraftan toplana dursun, fakat bizim Türk musikimizdeki melodiler harikulâde şeylerdir. Yüzlerce makam vardır. Bunun ufak misalleri vardır, müsaadenizle arz edeyim: Vaktiyle bizde Donizetti, Guatelli gibi ecnebi musiki üstadları gelmişler ve bunlardan istifade ederek bazı parçalar ve meselâ marşlar yapmışlardır. Sonra bizim Ermeni vatandaşımız Dıkran Çuhacıyan'ın yaptığı ve bir çoklarınızın bildiği Lebleci Horhor ve diğer operetler gibi eserler meydana gelmiştir. Orada Türk musikisi tamamıyla kendini göstermiştir, ve hiç bir aksaklık vermeden devam etmiştir. Bundan 55-60 sene evvel Enderun muzikâsından Haydar Beyin bestelediği "Pembe kız" ismindeki opereti gayet güzel Türk melodilerini ihtiva eden bir şaheserdir. Bizim eski marşlar eskiden çok rağbette idi. Ben sekiz, dokuz yaşında iken, bundan 65 sene evvel, Yanya'da büyük babam benim musikiyi sevdiğimi bildiği için yanına oturtarak Yanya kalesinde yatsı vakti çalman askerî muzikâsını dinletirdi. Hakikaten çok güzel marşlar çalarlardı. O marşlara bugünkü marşlar hiç benzememektedir. Öyle güzel marşlar vardı ki hakikaten fevkalâde şeylerdi. Hattâ Yanya askerî muzikâsının çaldığı bir marş, aradan 65 sene geçmiş olmasına rağmen, hâlâ hafızamda yer etmiştir. Hakikaten bu güzel marşları ih-

ya etmek lâzımdır. Bunlar bizim musikimizde çok yer almıştır ve müsaittir. Çünkü bizde bilhassa bazı makamlar vardık ki şehnaz, eviç, ferahnâk nişaburek, mahur falan gibi fevkalâde heyecan veren makamlardır. Bunlarla Türk azametini dünyaya anlatacak eserler meydana getirilebilir. Müsaade buyurursanız ufak bir hatıra arzedeğim: Birinci harp bîdayetinde İzmir'de dördüncü kolordu kumandanı idim. Golç Paşa bizi ziyarete geldi. Balıkesir'de ve İzmir'de büyük tatbikatlar yapıldı. Sonra Gaziemir'de geçit resmî yaptık. Sonradan Anafartalar'da Çelik fırka adını alan 12 nci fırka süvari ve topçu iştirakiyle güzel bir geçit resmî yapıldı. 12 nci fırkanın musiki bandosundan birinin bestelediği ve adına dördüncü kolordu ismi verilen marş çalındı. Çok enfes bir eserdı. Golç Paşa ile yanyana at üzerindeydik. Bana döndü; Pertev bunu nereden buldun, fevkalâde güzel bir şey dedi.

Yani ecnebi olduğu halde ona bile tesir etti. Bizim musikiden bu şekilde istifade edelim. Onun için bizim musikiden fevkelâde istifade etmek için yalnız kendinde bir istidat, tabiatı musikiye ve Allah vergisi dediğimiz hassa olmadan yalnız orkestrasyon armoni filân bilmekle de olmaz. Aynı zamanda istidatlı da olmak lâzımdır. Hâlâ notayı bile yazmasını adam akıllı bilmediğini söyledikleri bir Muhlis Sabahattin Bey var. Bu adamla tabiatı musikiye fevkalâdedir. Öyle melodileri var ki, hayret edersiniz? Bu adam Avrupa sisteminde herkesin bildiği gibi terbiyei musikeyi görmüş olsaydı, muhakkak ki, muazzam bir bestekâr olurdu. Şimdi istifade edilmiyor. Garp musikisi dediğimiz melodileri işletemiyor. Şimdi son zamanlarda bazıları eser yapıyor. Ankara'da İstanbul'da da yapıldı. Bunların içinde güzel olanları da var. Fakat ekseriyetle, tekrar ediyorum, musiki bir tesir meselesidir, bir sunilik gösteriyorlar. Tamamiyle Türkün ruhunu, demin arzettiğim marşlarda olduğu gibi veremiyorlar. Musiki derindir, geniş ve yüksektir. Ben katiyen eminim ki, Türk musikisinin istikbali çok büyüktür.

Bu vesile ile göğsümüzü kabartacak bir şey söyleyeyim. Demin arzettiğim daha evvelki cumartesindeki konservatuvardan sonra aziz Cumhurbaşkanımıza dört yaşında İdil isminde bir çocuk tanıttılar ve onu çok methettiler. Cumhurbaşkanımız çocuğa iltifat buyurdular. Bundan sonra (Bach) tan iki küçük prelüde Beethoven'den bir menuet çaldı. Hakikaten hafıza itibariyle fevkalâde kuvvetli bir çocuktı. Bu parçaları büyük bir kolaylıkla çalıyordu. Nihayet konser bitti. Cumhurbaşkanımız bu çocuğa yardım edilmesini ve onun inkişafına himmet edilmesini ve hakikaten mühim

bir şey ilâve ettiler ki, bundan dolayı kendileri şayanı tebriktir. Dediler ki, gayet iyi bir şey söylediler. Cumhurbaşkanımız buyurdular ki; "Böyle bir istidat bir iyi su membana benzer, eğer bu lâyıki ile inkişaf ve terbiye ettirilmezse tıpkı bu su membaı gibi kaybolabilir." Buyurdular ki gayet doğrudur. Bizde musiki ve güzel sanatların geri olmadığını Avrupalılara karşı ispat edebilmek için bu gibi istidatları inkişaf ettirmek lâzımdır.

Konservatuvarda bilhassa tahsil gören ve bunların içinde bilhassa kompozisyonla meşgul olanların içinde istidatları görülenlerin besteliyecekleri muazzam eserleri hazırlıyabilmeleri için bunların musiki melodilerimize vâkıf etmek lâzımdır ve onları bizim Türk musikisinden istifade ettirecek imkân sahaları bulmak lâzımdır ve hazırlamak lâzımdır. Çok sayın Millî Eğitim Bakanımız inşaallah, bunu temin ederler ve bir çare düşünürler. Bu suretle bizde de birçok şeyler meydana gelir. Birinci temennim budur.

İkinci temennim, böyle olmakla beraber modern musiki âleminde girmekliğimiz lâzımgelmekle beraber bizim asırlardanberi tâ Farabî'den başlayarak, bizim trî dediğimiz Zuhurî, Buhurizade Mustafa Efendiden, Mehmet Ağalar, Mustafa Çavuşlar, Dellâlzadeler ve saire gibi hakikaten güzel eserler vermiş, bizim ince saz dediğimiz kıymetli eserleri veren büyük üstadlar yetişmiştir. Aman arkadaşlar; millî musikimizi unutmıyalım. Bizim millî musikimiz bizim ruhumuzu okşar, bizim için mânevi bir gıda olur. Bu da kendi sahasında bir gül bahçesi gibidir. İçerisinde yabancı otlar bulunabilir, böyle kaba sabaları varsa onları temizliyelim, millî musikimiz diye muhafaza edelim. Büyük eserler yaratmakla beraber Avrupa milletleri meselâ Rusların Balayka gibi millî musikileri vardır, sonra İspanyolların ve İtalyanların gayet kıvrak, şakrak barları vardır.

Bunlar büyük eserler yapmağa mâni olmuyor. Sonra İngiltere'nin İskoçya'nın hâlâ gayda ile millî musikileri yaşar. Macarlar Lízst'in rapsodilerine hayrandırlar, fazla zevki yap olurlar. Yunanistan'da da böyledir, Romanya'da da böyledir. Bizim Türk musikisine hüznüldür deniyor. Arkadaşlar, rica ederim, bizim musikimiz de hüznü verir, dinliyenı istığrak halinde bırakan melodiler, makamlar varsa Avrupalıların eserlerinde de vardır. Avrupalıların bütün eserleri sizi güldürür mü sanıyorsunuz? Mesela Beethoven'ın beşinci senfonisi, dokuzuncu senfonisi veya Sezar Frank'ın remi-nör senfonisini dinlediğimiz zaman gözlerinizden yaş gelir, ağlarsınız.

Bizde yalnız hüznü veren musiki olduğu gibi; bizi harekete getiren çok canlı ve neşeli şeyler de vardır. Mesela bizdeki köçekçeler. Bunların gayet kıvrak nağmeleri vardır. Bunlar fevkalâde şeylerdir. Hattâ bizim Ustad Ferit Alnar'ın bile geçen seneki bir senfonisinde bu köçekçelerden bir kısmı alınmış ve bu senfonide istifade edilmiştir. Arkadaşlar, bizim musikimizin istikbalı çok parlaktır. Bu suretle bunlar üzerinde çalışırsak Türk musikisini dünyaya tanıtabilecek ve sevdirebilecek muazzam eserler meydana getirilebilir.

Millî Eğitim Bakanlığından üçüncü bir ricam daha var. İlk fırsatta ne yapıp yapıp bize Avrupa'daki konser salonları gibi bir konser binası yapılmasını temin buyururlarsa çok iyi olur. Çünkü şimdiye kadar konser verilen bina dardır, küçüktür, zannederim akustik şartları da müsait değildir. Böyle yeni yapılacak bir salonda çalanlar da hünerlerini başka türlü gösterirler, dinleyenler de başka türlü zevkiyap olurlar.

Buna ilâveten diğeri bir ricam da bizde yalnız Konservatuvardan çıkan veyahut onlarla münasebeti olan gerek muallimlik yapan artistlerden istifade etmekle kalmamalıdır. Bazı virtüözler hattâ artistler vardır ki bunlar hususi surette çalışarak hiçbir profesör ve üstadın yapamadığı, gösteremediği kabiliyeti gösterebilirler. Bunların kabiliyeti Allah vergisidir. Hususi surette tahsil etmediği halde istidatları fevkalâdedir. Onlarda bir ilâhi istidat vardır. Piyano, keman konçertolarında fevkalâde muvaffak olanları vardır. İnsanı âdeta çekiyorlar. Meselâ parmağını piyanoya bastığı zaman büyük bir profesör onun yaptığı tesiri yapamıyor. Meselâ çingenelerin bazıları öyle keman çalarlar ki yayı çekerken insanın kalbine tesir eder. Bunlar yalnız tahsil etmekle olmuyor. Fıtraten istidadı olanlar bu suretle çalışıp hususi şekilde yükselmeleri sayesinde virtüöz ve artistler gibi mütaahhit istidat göstermişlerdir. Bunları da ikdar ederek getirmeli ve konserler verdirmelidir.

Arkadaşlar, son söz olarak tekrar ediyorum ki. bizim musikimiz çok büyüktür ve çok derin ve geniştir.

Böyle, bir kısmımız alafranga musiki, bir kısmımız alaturka musiki taraftarı olarak birbirimize ilânı harb edercesine münakaşalar yapmıyalım. (Doğru sesleri). Her ikisinde de harikulâde parçalar var. Her ikisinden de lezzet buluruz. Bizim musikimiz gayet güzeldir, emin olunuz ki dünyada emsali bulunmaz eserler meydana getirilebilir ve getirilecektir. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, bu sözlerle sizleri rahatsız ettiğim için affınızı dilerim. (Estağfurullah sesleri. alkışlar).

Ahmet Hamdi YALMAN (Ordu) – Müzakere usulü hakkında söz istiyorum. Makamı Riyasetten rica ediyorum. Bütçe müzakeresine bir istikamet verilsin. Vâkıa bazı arkadaşlar çok istifadeli şeylere dokundular. Fakat bu görüşmelere bir istikamet vermek lâzımdır. (Hayır, hayır söylesinler sesleri).

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU (Antalya) – Arkadaşlar, 1945 yılında bütün Türkiye’de büyük bir hamle görüyorsunuz, bu hamle köylerde yapılan okullardır. Hakikaten bütün yurtdaşların aynı ülkü yani sabır, aynı tahammül ve aynı sevgiyle giriştikleri bu seferberlik, asırlardan beri milletin susadığı irfan ve okulculukta isteği kadar ilerlemeyen bir milletin göstermiş olduğu bir hamlenin tam kendisidir. En ücra köylerde karşınıza yepyeni güzel ve şirin bir okul binası çıkar. Köy enstitüleri dâvasını kabul ettikten sonra böyle bir faaliyetin seferberliğin lüzumuna elbette ihtiyaç vardı. Ve bu yapılmaktadır. Bu bizi ileriye doğru, ileri medeniyete doğru götürecek en büyük faaliyetlerden biridir. Huzurunuzda bunu takdirle anmak isterim.

Arkadaşlar; bu sene de geçen yıldan fazla olarak köy enstitülerine 16 milyon lira kadar bir para tahsis edilmiştir. Katı olarak bilmemekle beraber bu yıl yurt içindeki köy enstitülerinin sayısı 18’e çıkacaktır. Şahsen ben bu yıl ve geçen yıl 7-8 köy enstitüsünü gezdim, çocuklarla beraber bulundum. Hakikaten köy enstitüleri dâvası bu memleketi, bilhassa köy ve köylüyü kaldıracak, yükseltecek en büyük eserdir. Öyle bir eser ki, Türk milleti bu eseriyle daima iftihar edecektir. Bilhassa bu köy enstitülerinden çıkardığımız çocuklar imanları, görüşleri ve feragatleri itibariyle hepimizin sevgisini üzerlerine çekecek bir durumdadırlar. Dâvaya inanmışlardır ve yollarını aydınlatmışlardır. Onun için bundan çok müsterihim.

Şehirlere geliyorum. Şehirlerdeki ilkokullarımız böyle değildir. Binalarımız eksiktir, haraptır ve ilkokul hocalarımız muztariptir. Bunu itiraf etmek lâzımdır. Bu gözle görülür bir haldedir. Şehirlerimize mektep yapamıyoruz ve bu gidişle de yapamıyacağız. Geçende İçişleri Bakanlığı bütçesinde de arz etmiştim. Özel idarelerin durumu mektep yapmağa değil merdivenleri tamire dahi yetecek halde değildir. Bu şekil devam ettikçe, mekteplerimiz günden güne harap olacaktır. Bunun için bir çare bulmak lâzımdır. Kasabalıya dahi kendi mektebini yapmak için vazifeler yüklemek lâzımdır. Köy bu şekilde ilerlerken kasabalarımızı bu şekilde bırakmak eşitliğe ve adalete uygun değildir.

İlkokul hocalarımızı umumî muvazeneye almadıkça bu dâva bu şekilde uzayıp gidecektir. Eğer ilkokul öğretmenlerini de umumî

muvazeneye alacak olursak o zaman hususi idarelere mektep yapmak bakımından fazla imkânlar bahşetmiş olacağız.

Arkadaşlar, yüz milyona yakın bu seneki Millî Eğitim bütçesinin dörtte biri yapı faslıdır. Gerek Ankara'da, gerek İstanbul'da yapılacak olan üniversite ve tıp fakültesi için 25 milyon liraya yakın para konmuştur. Buna mukabil belki haklı olarak orta öğretime yapı bakımından tahsis edilen para laşey mesabesindedir. Millî Eğitim bütçesinden bu sene 2 milyon lira kadar bir inşaat ödeneği vardır. Halbuki bu para ile ne yapılabilir? Benim daima kanaatım şudur ki orta öğretim Millî Eğitimin bel kemiğini teşkil etmektedir. Bu yıl Millî Eğitim Bakanlığı 6 lise halkın himmetiyle yapılan 7 orta okul ve hususi olarak bugüne kadar idare edilmekte bulunan 5 orta okulu da kendi bütçesine almıştır. Yani Millî Eğitim Bakanlığı haklı olarak bu bütçe ile yeni bir orta okul binası yapamamış ve yapamıyacaktır. Temenni ediyorum ki, orta öğretim ve ilk öğretim işinde Millî Eğitim Bakanlığı tedbirler düşünerek binalar yaptırınsın. Enstitülerle, hakikaten köye büyük himmet sarfediliyor. Bunlar, yüksek tahsil için yapılanlar yerindedir, amma orta tamamiyle boştur. Bunu doldurmak lâzımdır.

Arkadaşlar, orta öğretimde öğretmenlik meselesi de hakikaten bugün büyük bir mesele olarak kendisini göstermektedir. Geçen yıl Millî Eğitim Bakanlığı Balıkesir'de bir orta öğretmen okulu açmıştır, gayet güzel bir teşebbüstür. Fakat bu, kâfi gelmemektedir ve gelmeyecektir. Bugün orta öğretim kadrosunun ekseriyetini diyemeyeceğim, yarısını yardımcı öğretmenler teşkil etmektedir. Artık bu bir intikal devresindeyiz. Bu mesleke malededeğimiz % 80 bu mesleke malededeğimiz şeyi, bir takım yardımcı öğretmenlerle idare etmeğe maddeten imkân yoktur ve doğru bir şey de değildir. Onun için orta öğretim kadrosunu esaslı ve cezri olarak halletmek lâzımdır. Orta öğretimde yardımcılardan istifade edilemiyor. Bu, sadece bir geçici tedbirdir. Buna artık bir son verelim. Zannediyorum bu kanunun müddeti de yakında ve önümüzdeki yıl bitecektir. Onun için şimdiden tedbir almak lâzımdır.

Arkadaşlar, müzelerde vaktiyle iş almış naçiz bir arkadaşınız sıfatıyla biraz da müzeler ve asarı atıkaya dokunacağım.

Anayurdumuz, Türkün bu müebbet ülkesi, bir çok medeniyetlerin beşiği ve bir çok medeniyetlerin başbaşa bulunduğu bir ülkedir. Bizim en büyük güvenimiz, medeniyetlerin dünya ölçüsündeki bu eserlerin bugün dipdiri bir şekilde medenî âleme karşı göstermiş olmamızdır. Bu memlekette Sümer, Eti, Aramî, Asurî, Roma,

Bizans, Selçuk ve Osmanlı medeniyetlerinin eserleri yanyana ve aynı mahiyette yaşarlar. Biz, ne putperest roma eserleri yıkan Bizans ve ne de, Asuriler gibi Hititleri, Etiler gibi Elâmları, şunda, bunda gördüğümüz tahripçiliği asla göstermedik. Onları öz malımız gibi muhafaza ettik. Dişimizden, tırnağımızdan kestik, onları yaşattık. İşte Ayasofya, işte Kariye Camii, işte Anadolu'daki geçmiş milletlerin eserleri. Amma bütün bu eserler, bu milletin zayıf bütçesiyle onarılmasına imkân yoktur. Biz binbir ihtiyaç karşısında bulunan ve binbir eseri onarmak ihtiyacından bulunan bir milletin çocuklarıyız. Elbette gücümüzün yettiği kadar kıymet vereceğiz. Onun için Cumhuriyet Hükümetine geçmiş eserler muhafaza etmiyorlar diye tenkit etmek asla içimden gelmez. Bu milletin çocuğu olarak bilâkis bu eserleri muhafaza ettiğimizi bütün dünyaya karşı en gür sesimle haykırabilirim.

Yalnız bugün elimizde bulunan Âsarı Atika nizamnamesi modası geçmiş eski bir Yunan Asarı Atika nizamnamesinin bir nushasıdır.

İstiyorum ki Millî Eğitim Bakanlığı en yeni tetkiklerle etraflıca bir şekilde memleketin âsarı atikasını, abidelerini muhafaza etmek için en yakın bir zamanda Yüksek Meclise bir âsarı atika, müzeler, abideler. Millî emlak ve saraylar kanunu getirsin. Bu getirilmedikçe imkânsızlık ve yetkisizlik yüzünden bir çok eserlere bakamıyoruz.

Arkadaşlar, bu yıl Vakıflar İdaresi bütçesi geldiği zaman arzedeceğim. Vakıflar İdaresi bütçesine Millî abideler ve camilerin tamiri için beşyüz lira ödenek konmuştur. Yüksek Meclis bu parayı vermekte hakikaten semih davranmıştır. Gönül istiyor ki, Millî Eğitim Bakanlığının âsarı atikalar ve müzeler kısmına da bu kadar bir para vermekten çekinmiyelim.

Arkadaşlar, geçen sene Yüksek Meclis pek yerinde olarak bazı türbelerimizin tamirini, bilhassa bir işaret olarak, bir direktif olarak Millî Eğitim Bakanlığından istemişti. Yaptığım tahkikat ve aldığım izahata göre geçen sene Mahyeden verilen 30 bin liralık bir tahsisat ile 5-6 türbe tamir edilmiştir. Bunların arasında Gazi Osman Paşanın türbesi olduğu gibi II nci Beyazıt'ın ve Selçuk Hatun'un türbeleri de vardır. Bilhassa Osman Paşa gibi bir milletin şahamet ve hamaset varlığını bütün dünyaya isbat etmiş olan büyük bir adamın türbesinin bilhassa böyle bir zamanda tamir edilmesi hakikaten bizi sevindirecek mahiyettedir. Ben kendi hesabıma Millî Eğitim Bakanlığına bu bakımdan teşekkür ederim.

Abidelerin tamiri için bir koordinasyon yapmak lâzımdır. Evkaf İdaresi, Millî Emlâk ve Millî Eğitim Bakanlığı elele vermelidir. Bunların üçünün vazifesi de bir olduğu halde bazan aralarında anlaşmazlıklar yüzünden ihtilâf çıkmaktadır. Halbuki dâva abidelerimizi korumak, onarmaktır. Onun için ne yapmak lâzım geliyorsa yapmalı, bu üç idare birleşmeli ve esaslı tedbirlerle karşımıza çıkılmalıdır. Arkadaşlar, bu eserlerin onarılmasıyla, hakikaten sistemli ve programlı şekilde tanzimiyle memleket turizmi de bundan çok istifade edecektir. Tabîî bir çok seyyahlar, ecnebler falan eseri görmek için onun bulunduğu yere gidecektir. Turizme aklım pek ermez amma, bunun memlekete servet getirme bakımından faydalı olacağını tahmin ederim.

Arkadaşlar, bu vesile ile bir iki eser üzerinde durmak isterim. Burdur'da 17 nci asırdan kalma Çelik Mehmet Paşa konağına ait bir ev gördüm. Bunun tavanı Türk tezyinatı bakımından son derece nefis bir eserdir. Bu tavan zamanla o kadar harap olmuştur ki akşama sabaha düşecektir. Bu düşmiyecektir, 17 nci asırdaki Türk işçiliği düşecektir. Onun için bunu kurtarmak neye mütevekkif ise, satınalmak mı icab eder, ne yapmak lâzım gelirse Millî Eğitim Bakanı hassas davranarak bu eseri kurtarsın, fevkalâde bir eserdir. Misline ender rastlanır. Gerek motif itibariyle gerekse işçilik itibariyle fevkalâde bir eserdir.

Arkadaşlar; malûmu âliniz bu memleketten bir çok tevaifi mü-lûk gelip geçti. Bunlardan birisi Hamidoğullarıdır. Bunların merkezi Eğridir'dir. Bunların Dünderbey medresesi vardır. Hakikaten fevkalâde bir eserdir. Bilhassa ecnebi seyyahlar mükemmel bir eser diye üzerinde durmuşlardır. Bunu da kurtaralım, hattâ oraya mahallî bir müze de yaparak bütün mezarları vesaireyi de içine koyarak teşhir ederlerse çok iyi olur. Bunu da bilhassa rica ediyorum.

Bundan başka Selçuk denizciliğinin en önemli bir yeri olan Alanya'da bugün bir tersane vardır. Bu da harabiye doğru yüz tutmuştur.

Bir de bütün Selçuk eserleri arasında ihtişamıyla, sanatça büyük değeriyle çok mühim bir eser olan Kızılkuşa vardır. Bu Kızılkuşa ile tersanenin tezelden tamir ettirilmesi icabeder. Bunlara yapılacak himmetle büyük tarihî eserlerimizi kaybetmemiş olacağız. Bunların üzerinde de durulmasını hassatan rica edeceğim.

Arkadaşlar, geçen sene, yahut bu sene Millî Eğitim Bakanlığı dünya klasiklerini, Garbın ve Şarkın olmak üzere, bir çok kıymet-

li eserleri dilimize çevrilmiştir. Memleket irfanına, memleket irfan hazinesine yapılan bu kıymetli hizmeti küçümsememek lâzımdır, hakikaten yerinde bir hizmettir. Ancak bu memleket için yazılmış olan bir çok tarihî ve coğrafi eserler vardır. Bir çok seyyahlar bu memlekete gelip gitmişlerdir. Bunlar, abidelerimiz, tarihlerimiz, âsarıatıkamız üzerinde yazmış oldukları kıymeti eserleri vardır. İstiyorum ki, bunları bir plân ve bir sistem dâhilinde müzeler idaresine vermek ve her sene üç beş eseri, eserin kıymet ve mahiyetine göre, üç beş eserin lisanımıza çevrilmesi lâzımdır. Meselâ Hammer'in, Osmanlı tarihini yazan meşhur Hammer'in İstanbul ve Boğaziçi diye yazmış olduğu kıymetli bir eseri vardır, yine aynı müellifin Bursa'ya seyahat diye yazmış olduğu kıymetli bir eseri vardır, sonra İstanbul coğrafyası diye Çihacef'in yazdığı kıymettar bir eseri vardır. Bunları dilimize çevirmek lâzımdır. Bunlar, Eflâtun'un, Sokrat'ın, fiilen veya filânın klâsik eserleri kadar kıymetli eserlerdir, memleket bakımından daha kıymetli eserlerdir; bunları biran evvel dilimize çevirmek lâzımdır. (Bravo sesleri).

19 uncu asırda Türkiye'yi baştan aşağı gezmiş olan İzmir İngiliz Protestan rahibi Arandel'in Asya Minör, Küçük Asya diye iki ciltlik küçük bir eseri vardır. 18 inci asrın bütün imparatorluk tarihinin bütün içtimai ve tarihî seyirleri bu eserde gayet güzel anlatılmıştır. Bunu başka bir eserde bulmanın imkânı yoktur. O Karaosmanoğullarından tutunuz da memleketi yer yer ateş ve ihtilâl içinde bırakan derebeylerini anlatmıştır.

Sonra Frederik Sarr'ın Perret'in eseri böyledir. Bunları tezelden dilimize çevirmek lâzımdır. Onların içinde çok iyi yazılan şeyler olduğu gibi belki fenaları da vardır. Bunları da düzeltiriz hepiniz takdir buyurursunuz Şarl Tescier'yi rahmetle yadediyoruz. Çünkü Küçük Asya'yı yazmıştır. Fakat dilimize çevrilmemiştir. Binaenaleyh bu işi küçümsememek lâzımdır.

Arkadaşlar; kütüphanelerimizde, dünya ölçüsünde büyük ve önemli eserler vardır. Millî Eğitim Bakanlığının kütüphaneleri iyi çalışıyor. Birçok kataloklar yayınlıyor. Tarihlerimizin, divanlarımızın fihristlerini tertip ediyor. Bu görünmiyen mesailer, memleket irfanına büyük hizmet ediyor. Bu çalışmaların devamını temenni ederim.

Arkadaşlar; bir temennide daha bulanacağım; geçen sene olduğu gibi bu sene de yabancı bir ülkedeki Türk okuluna beşbin lira tahsisat verilmektedir. Bu sefer dolaşırken Rodos'taki Türkler, orada karşılaştığımız Türkler, öğretmen, öğretmen bağıryorlar. Orada

bir Türk okulu vardır. Oradaki yabancı uluslar kendi okullarına büyük yardımlar yaparken bizim oraya karşı alâkasız, ilgisiz davranmamız doğru değildir. Millî Eğitim Bakanlığı oraya bir iki tane hoca göndermeli, yahut lâzımgelen yardımı esirgememelidir. Onlar bizim vatandaşlarımızdır. Orada kendi kültürümüzü senelerden beri devam eden kültürümüzü yaşatmak lâzımdır. Buna vicdanen mecburuz. Oraya da 5-10 bin lira ödenek verilebilirdi.

Arkadaşlar, geçen gün Muzaffer Akpınar arkadaşım okullardaki imtihan şekilleri üzerinde durdular. Hakikaten takdir buyurursunuz ki hayatta başarı şartları; muhakeme, tecrübe ve seciyeye dayanıp bugün muhtelif imtihan tarzında ve muhtelif imtihan şekillerini geçirerek hayata atılan bir adam, yetişmiş bir adam olduğu kadar da bitmiş bir adam manzarısını göstermektedir.

Muhakeme serbestiye dayanmadıkça bugünkü imtihan şekillerinin Türk çocuklarını tamamiyle yetiştirdiğine bendeniz şahsen kani değilim. Niçin hakikati söylemeyeyim? Bugünkü imtihan şekilleri birçok çocuklarımızı, gençlerimizi cemiyete aykırı bir vaziyet almağa sevkediliyor. Muhtelif imtihanlar geçirerek üniversitenin eşliğine kadar gelmiş olan bir genç şu veya bu imtihan şeklinden dolayı istikbaline set çekmek bu cemiyetin Türk milletinin kolay kolay kabul edemeyeceği bir konu olsa gerektir. Kaldı ki sayın Millî Eğitim Bakanımız büyük Demokrasi memleketi olan İngiltere'ye teşrif etmişlerdir. Acaba bu harb sonrası için, millî eğitimin inkişafı için nasıl tedbir almışlardır, ne yapmışlardır? Bu müşahedelerinden burada bizleri müstefit ederler mi?

Arkadaşlar, muhtelif konulara temas ettim, eğer vaktinizi suiistimal ettimse affımı rica ederim. (Alkışlar).

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Afyon Karahisar) – Okullarımızda, ilkinden yükseğine kadar, bir disiplinsizlik var mıdır, yok mudur? Yoktur. Okul dışında, sokaklarda, parklarda gezen gençlerin olumunda, oluşunda biz yaşlıların, ihtiyarların hiç te hoşuna gitmeyen bir şeyler var mıdır? Vardır. Ancak, yeni nesiller eski nesillerin zaruretlerine göre değil, kendi hayatlarının zaruretlerine ve kanunlarına göre yönetilebilirler. Bu noktayı çok iyi anlamak lâzım geliyor.

Büyük görüşmelerden çok yararlandım. Fakat, eğer izin verirseniz, bir nokta var, bunu açıkça söyleyeceğim: Millî Eğitim Bakanlığına çok yükleniyoruz. Onu cemiyet içinde kadiri kayyum bir müessese gibi anlıyoruz. Haksız olduğumuzu zannediyorum. Efendim, istatistikler göstermiştir, bir memlekette maden kömürü fiyatı artıkça fuhuş ta artıyor. Kabahat Eğitim Bakanında mıdır? Ha-

yır. Bunlar öyle sosyal şartlardır ki, ancak, olsa olsa, gene sosyal şartlarla düzeltilebilirler, iyileştirilebilirler. Bir medeniyet tipinden diğer bir medeniyet tipine geçerken cemiyetlerin insanları arasında intihar eden insanların çoğaldığı görülür. Bizim yakın tarihimizde de buna rastlanmıştır. O zaman Maarif Bakanlığı İstanbul Darülfünununa yazmıştı. İlim bakımından ne yapalım, konferanslar mı verelim, yoksa yaftalar yapıp mekteplere asalım mı diye? Biz kısaca cevap verdik: Tabiatın oluşunu, tekâmül edişini rahat bırakın, buhran devirlerinde bunlar tabiatına dâhildir bu intiharlar.

Efendim; birinci cihan harbinden sonra bütün dünya uluslarının temelleri sarsılmıştır ve hâlâ da yerleşememiştir. İkinci cihan harbinden sonra bu sarsıntı tekrar şiddetli olmuştur. Erzincan felâketini hatırlatan bir deprem vardır dünyada. Hattâ iyi hatırlıyorum, yıllarca önce bir Japon profesörü bütün dünyayı dolaşıyor, sosyologlar ve pedagoglarla mülâkat yapıyor ve çocukların bu disiplinsizliğine bir çare var mıdır diye soruyordu. Yani bu bize mahsus ve bize münhasır bir şey değildir. Mekteplerin disiplin hayatı normaldir. Sokaklarda, parklarda, evlerde çocukların ve gençlerin olumunda ve oluşunda biz yaştaki ihtiyarların pek hoşuna gitmeyen bir takım bağımsızlık vardır. Bunu olduğu noktada tabîi görmek bunu zorlamaktan yüzbin kerre hayırlıdır.

Bazı okullarımızda, hele ilkokullarımızda okulun istediği önlükle gelmiyen çocuklar zorlanmakta mıdırlar? Ben bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum, geri çevriliyor ve zorlanıyorlarsa yanlıştır. Ancak, ikinci noktaya gelelim; Eğer önlük getirmediyğinden dolayı, eğer sen önlük getirmedin diye, geri çevriliyorsa yanlıştır. Ve hiç bir Hükümet adamının böyle bir şey yapmasını, eğıtmenlere, öğretenlere tavsiye edeceğını zannetmiyorum.

Ancak, burada bir nazık nokta vardır. Niçin Millî Eğıtım Bakanlığı ve öğreten ve öğretim memurları bu önlük meselesinde bu derece titizdirler? Önlük büyük bir şeydir, önlük bir semboldür. Yani üstü kirlenmesin diye takılan bir bez parçası değildir. Önlük, ilkokul demokrasinin mabedi demektir, önlük ilkokulda eşitliğin, müsavatin sembolüdür. Zengin, fakir, aristokrat; beyaz, siyah, kırmızı bütün insan yavrularının eğıtım önünde millî vicdan, millî ülkü ve eşitliğı gösteren bir şeydir. Önlük, zenginin süsünü, fakirin yamalarını örter. Nasıl ki, müslümanlar mezara giderken aynı kefeni giyerler. Çocuklarımız da okula giderken aynı elbiseyi giyerler. Tabîi, titiz olacaktır. Bir öğreten çocukları büyü ile terbiye edemez. Hepsini müsavi kılacaktır, muamelesi aynı olacaktır. Bu ön-

lük hususunda bu kadar da ileri gitmesin demiyelim. Önlüksüzlerle önlük bulmanın çarelerini arıyalım. Vardır, vardır. Efendim, Türkiye’de mahalle yardım, okul yardım teşkilâtı vardır. Bu ahlâki örgü vardır. Eğer bu ele alınır, elbirliği ile yardım edilirse ve bu ulusal bir örgü haline getirilirse pek büyük işler görülebilir.

Ben size bildiğim bir misali vermekle onur duyuyorum. İstanbul’da Anadoluhisarında bir ilkokul vardır. Lebi deryada; beyaz, güzel bir okul. Başöğretmen bu işe inanmış ve kalkmış Anadoluhisarın’da semtleri dolaşmış, yardım temin etmiş. Yardım demekle kapıları çalarak, âdeta izaç edecek şekilde para temin etmiş demiyorum. Okulun bir örgüdü, bir nizamnamesi var. Her hafta bir müsamere veriyor ve bu müsamereler ekseriya cumartesi günler oluyor. Ben de bulundum. Bu kadar basit bir yerde, bu kadar sayılı uzuvlarla bu kadar kollektif ve mâşeri bir mabedin doğabileceğine o zaman inandım. Burada ülkenin muhtelif noktalarından gelmiş birçok yavrular vardır. Memleketlerinin şarkılarını okutuyorlar ve memleketlerinin rakslarını yaptırıyorlar, onlara. Hiç yormadan kısa, kısa ufak ufak temsiller verdiriyorlar. Aileler mesut, çocuklar mesut ve öğretmenler kurulu mesut. Bu okulda bir aş teşkilâtı var. Fakat bu, öbür okullarda olduğu gibi değil, burada yoksulları ayırıp vermiyorlar. Temin etmiş, erzakını, yağını, şekerini arzu eden buyursun, yemek yisin diyor, serbesttir diyor. Çok güzel bir şey, ideal bir şey! Eğer bunu sıkı tutarsak buna inanırsak bir aç çocuk, bir önlüksüz çocuk bırakmayız ve bu demokrasi sembolünün hakkını da vermiş oluruz.

Müsaadenizle üniversitelerdeki kitap meselesine de dokunacağım.

Rica ederim, üniversiteler ilkokullar değildir, ortaokullar değildir, liseler değildir. Bunlar bilim ve ilim yaratma yerleridir. Buralarda kitap okutulmaz. Buralarda ders okutulmaz, buralarda araştırma, bulma, keşfetme metodları öğretilir. Buralar okutma yerleri değildir. Buralar konferans salonları değildir. Burası inisiyasyon mabetleri araştırmaya başlatma mabetleridir. Profesörden maksat müellif değildir. Böyle anlamıyalım, bu anlayış yanlıştır. Esasen profesör beynelmilel bilimli bir eser verdikten sonra profesör olmuştur. Canı isterse yazar bir iki tane daha yazar, canı ismezse yazmaz. Bu işi serbest bırakalım ve Eğitim Bakanlığını tazyik etmiyelim. Burası mektep değildir. Yanlış bu. Eğer üniversite yaratıcı adamlar yetiştirmiyorsa, eğer üniversite yeni yeni kanunlar buldurmuyorsa zaten vazifesini yapmıyor demektir. Profesör, orada

disiplin, burada disiplin sokakta disiplin, evde disiplin, canı çıkar, tutulur adam. Profesörü biraz rahat bırakalım. Bırakın bunları, üniversitelerin, güzel sanatlar akademilerinin okullardan apayrı, yaygın, ahlâki bir disiplini vardır. Üniversitelerden isteyeceğimiz şey, kitap okuması, kitap yazması değildir. Türk ilmini yaratmasıdır. Bunu yapıyor mu yapmıyor mu? Yapmıyorsa kıyamete kadar okutsun, neye yarar? Bir nokta var; o noktada hassas duralım. Üniversiteye, asistan, doçent, profesör alırken, gerçekten ilmî şahsiyetini beynelmilel denebilir orijinal bir travayla isbat etmiş olanı alalım. Amma ve lakin bütün üniversitelerin bütün profesörleri âlemi ulamedan değildir, olamaz. Hakikaten bir üniversitenin içinde 4-5 tane de üçüncü, beşinci dereceden adamlar olabilir. Fakat böyle adamlar vardır diye bütün profesörleri sıkmamalıdır, serbest ve rahat bırakmalıdır. Orada da zamanla ister istemez bir istifa olacaktır. Neticede milletin derecesini belirtme bakımından 3-5 adam sıvrilecek, yükselecektir. Profesör hangi kütüphaneden isterse orada okutur, konferans ve saire lüks kabilindendir. Asıl lâboratuvarlar, iş yerleri, araştırma yerleri mühimdir. Bu araştırma memleketin yeni yeni hazinelerini meydana çıkarma nevindendir. Oradaki adam teknisyendir, bilgendir.

Saros Körfezi meselesine geliyorum: Bir üniversite talebesinin Saros Körfezini bilmemesi az tesadüf edilen olaylardandır. Fakat bununla bir ünivertemizin bir şubesinin ilmî varlığını istidlâl etmek son derece yanlışır.

Efendim; dil fakültesi talebesi Saros Körfezinin adını işitmemişse bundan dolayı kabahat profesörde değil, ilkokul öğretmenindedir. Bunlar ilkokulda öğretilir. Fakülteler dağların, körfezlerin adlarıyla değil, bilimleriyle uğraşır, morfoloji ile uğraşır. Sizi sevindirecek bir şey söyleyeyim: Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde coğrafya şubesi yok mu, o en kuvvetli bir şubedir. Şahsen travay yapmış profesörler vardır, doçentler vardır. Bunların hepsi birbirinden kıymetlidir. Ülkü mecmuasına bakın, fakülte mecmuasına bakın, memnun olursunuz. Memleket üzerinde yaptıkları tramvayları bulacaksınız. Bunlar Anadolu'yu baştanbaşa dolaşırlar, tramvay yaparlar. Onlarla övünebiliriz. Amma burada üniversitemizde yapılacak şey yok mudur? Vardır. Bunlardan biri belki çeyrek asırdan beri propagandasını yaptığım fakat bir türlü işittiremediğim bir şey vardır, dergiler neşrediyorlar. Bir profesörün değerini aynı cinsten profesörler takdir edebiliyor, anlıyabiliyor. Herhangi bir kültür sahibi anlıyamıyor. Onun için bunu zaman zaman hiç

olmazsa, ecnebi dillerle çıkartalım. Yaylınsın, oradaki tepkilerini anlayalım, tenkit etsinler, profesörlerimizin değerini ölçelim. Bu adamları ilim kongrelerine, tetkik için göndermeğe hiçbir mâni yoktur, bunlar çok feyizli şeylerdir.

Efendim, Türk milleti radyoda, konser salonunda, okulunda tabîi Türk müziği dinlemek istiyecektir, tabîi istemek hakkıdır ve çok dinlemek istiyecektir. Çünkü Türk müziğindeki melodiler milletin kendisidir, Türk milletin kendisidir. Tabîi bunu dinliyecek ve dinlemek istiyecektir.

Ancak, ancak, bu nasıl bir gerçekse, bunun kadar büyük bir gerçek dâva vardır. Avrupa musikisi dediğimiz bir şey vardır. Bu müzikte öyle bir anlatım, ifade kudreti vardır ki, orduları bile yürütüyor, opera oynanıyor, operet oynanıyor, yani dil haline gelmiştir.

Bizim millî musikimiz yalnız halk ağızları mı? Klasik Türk musikisi, hattâ en kötü meyhane müziği, onun içinde bile melodi kırıntıları vardır. Bu, büyük bir tezdır. Fakat bir de bunun antitezi var. Karşımızda öyle bir avrupa müziği vardır ki, teknik itibariyle üstündür. Bunda hiç şüphe yoktur. Ayrı iki teknik vardır. Kabul, fakat Garp musiki tekniği, hiç şüphe yok ki, alaturka musiki tekniğinden çok yüksektir. Bir kere garp musikisinde ifade kudreti vardır. Yürütür, oynatır, herşey yapar. Ne olacak, sentezi nedir? Bunu arıyalım. Efendim, Sayın General Pertev Demirhan o kadar söylediler ki, ben hepsini işitemedim, fakat söylediklerini topyekûn anladım. Kendileri bu bahsı gayet iyi anlattıkları için ben de ayrıca uzun uzadıya konuşmıyacağım, fikrimi söyleyeceğim. Sentezi şudur: İlk hatıra gelen şey bu musiki çekişmesi çeyrek asırdır devam ediyor. Bunun üzerinde ben de vaktiyle Rauf Yekta ile münakaşa ettim. İzmir'den bir doktor bana "Vatansız" diye açık mektup yazdı. Bir şey ifade etmez. İlk hatıra gelen şey, bazı Avrupa ustaları gibi millî melodileri alırız, armonize ederiz, millî musiki olur zannediyoruz. Rahmetli Gökalp'ta bu kanattaydı. Bunda bir parça gerçek payı vardır, fakat tam gerçek değildir. Böyle, ekzotik çeşnili Millî musiki bu değildir. Millî musiki sayın generalin izah ettiği gibi melodi değeri millî olan fakat teknikte kayıtsız, şartsız Avrupalı olan musikidir. Geçende Halil Bedi Yönetgen radyoda Fin musikisi hakkında bir konuşma yaptı. Bu izahat benim iddiam için bir örnektir. Yani melodiyi veripte al armonize et ve radyoda çal. Millî musiki böyle olmaz. Yani kayıtsız, şartsız Garp musiki tekniği. Bunun için yetişmiş bestekârlarımız vardır. Bunlar çoktur. Ve çok te-

şekkür ederim ki, benden önce konuşan arkadaşların bunların adlarını birer birer saydılar. Adnan Saygın olsun, Ulvi Cemal Ergin olsun, Cemal Reşit olsun ve daha bir çokları olsun, bunların hepsi kuvvetli ve Avrupa çapında bestekârlardır. İşte şimdi asıl söylemek istediğim noktaya geldim. Bunlar ne yapacaklar? Bunlar halkın ağzından başlayacaklar, klâsik Osmanlı musikisi üzerinde duracaklar, meyhane musikisine kadar tarayacaklar.

Bu iş bitti mi, armonize etmek değil, vicdanlarından bir eser ortaya atacaklar. Türk olduklarından ve melodilerle son derecede meşbu bulunduklarından yarattıkları eser Türkten başka bir şey olmayacaktır. Bunu, dinleyenler, Avrupa musikisi diyecekler, fakat bize başka bir vicdan başka bir insanlık getiriyor, bu nedir? Deyecekler. Türktür deyeceğiz.

Şöyle bir, yakın misal için, radyonuzu açınız. Fransız musikisini dinleyiniz. Evet bir teknik, bir usluvar var fakat bize uzak. Macarcayı dinleyiniz, daha yakın. Fin ise büsbütün yakın. Bizimkisi ise, tamamen bizim olacaktır.

Eğitim Bakanına söylüyorum, hepsi güzeldir, buraya kadar. Lâkin Maarif Vekili, eğer, Konservatuarı bu adamların besteleyecekleri operalara, operetlere açmazsa bunlar inkişaf edemez. Bunlar öylesine sanatkârlardır ki, eser yaparlar, ancak, nota halinde gömerler.

Heykel tecrübesini geçirdik, bizde beynelmilel heykeltraş yok... Var efendim. Var... Yani Avrupa tekniğini taşıyan heykeltıraşlarımız var. Atatürk'ün heykellerini beynelmilellere yaptırdık. Taksim'deki Kanunika âbidesi meydanda. Sarayburnun'da, burada Güven âbidesi meydanda, çok yalvarırım, o insanların hangisi bize benzer? Hadi ile Zühtü'nün yaptığı bir heykel var. Barbaros heykeli. O Türktür, o kafatasını Karacaahmet'te çok görürsünüz. O duruşu karşıdaki Sinanın mâbedine girenler arasında çok bulursunuz, amma kusurluymuş. Şaheserler böyle üzerinde çalışarak, biraz daha geliştire geliştire, istidatlar cevelan ede ede meyve verir. Oturarak, kapanarak, gömülerek eser olmaz.

Millî Eğitim Bakanı, benim, klasikler hakkındaki düşüncelerimden şüphe edebilir mi? Etmez. Ben bilirim, klasik nedir? Klasik iyidir, fakat klasikler herşey değildir. Akıyor böyle kitaplar, güzel. Fakat herşey değildir. Yerli müellifle işe başlarız. Yerli tiyatro, yerli operet, yerli opera, yerli kompozitörlerle işe başlayacağız. Bocalıyacaklar, fakat zararı yok. Günün birinde millî operet, millî opera ve millî vezin yapacağız. Heykeltraş kendi kendisine beynelmilel ol-

maz. Bocalıya bocalıya olur. Hele tecrübe yapm da sonra dikelim. Hayır; heykeltraş atelyesinde yuğura yuğura değil, heykeltraş dike dike olur. Onun için sanatkârlarımıza bir hürriyet verelim ve kork-mıyalım. Bizde opera yazacak, kompozisyon yapacak Avrupa tekniğinde adamlar vardır. Bir muharrir piyes yazar fakat nihayet Halkpartisine verir. Şehir Tiyatrosu herkesin eserini oynamaz, Devlet Tiyatrosu keza ne yapm? Halkpartisine verir. Herkesin eserini Devlet Tiyatrosu kabul etmez. Ne yaparsınız? Halkpartisine veririrsiniz. Orası son melcedir. Amma Basın ve Yayın müstehcendir, kanuna muhaliftir denirse yine oynamaz. Tek çare Halkpartisi, kalıyor. Görüyorsunuz ne istidadlı adamlar çıkıyor, bize haber veriyor ve ışık parlıyor. Eğer Hükümet klasikleri koruduğu gibi millî eserleri de korursa bu arada millî müzik dâvamız da hallolunacaktır.

Sözümü bitirmek üzereyim. Mühim bir nokta da müsabakalardır. Hiç üşenmiyerek müsabaka ilân etmeliyiz. Varsın eser gelmesin. Cumhuriyet Halk Partisinin yaptığı gibi devam edelim, günün birinde bazı şeyler elde edebileceğiz. Yalnız mühim nokta, eğer eser sanat eseri ise jüri heyetlerinin artist olması lâzımdır, bunlar heveskâr olmaz, seyirci olmaz, ancak sanatkâr olursa, yaratma nedir bilir.

Geçen yıl bu kürsüden izcilik hakkındaki bir takım düşüncelerimi sunmuştum. Ondan sonra müteaddit kampları gezdim, gördüm, çok ümit verici şeyler var. Çok güzel. Bunların çevrelerini son derece ahlâkî buldum ve sevindim. İyi yol tutulmuş, daha da gelişebilecektir.

Çok mes'ut olarak sözlerimi bitiriyorum. (Alkışlar).

Behçet Kemal ÇAĞLAR (Erzincan) – Arkadaşlarım; burada herhangi bir sanat meselesi hakkında Akademik bir konuşma yapmağa ne niyetim, ne de salâhiyetim vardır. Yalnız arkadaşlarımın sanat hakkındaki bir çok fikirleri, dilekleri ve salâhiyetli iddiaları kafamda bir takım amelî denilebilecek düşünceler uyandırdı. Eğer bunları söylememe müsaade buyurursanız bu tartışmaları bir neticeye bağlamış ve Meclisin dinleme, söyleme emeklerimiz boşa gitmemiş olur. Düşüncelerimi bu cesaretle söylemeğe başlıyorum.

Cumhuriyet yılları içinde büyük bir sanat kaynaşması, büyük bir sanat hamlesi vardır. Türklüğümüzü, Garplılığımızı bütün parıltıları, bütün veçheleriyle sanata verecek eserler beklemekte artık haklıyız. Böyle eserleri yaratmağı aklına koyan ve böyle eserler yaratmağa kendini vermiş olan sanatkârlarımız vardır. Fakat ilhamlarını, etüdlerini beslemek ve tamamlamak imkânları yoktur.

Geçim derdine düşmüşler, başka işlere koşulmuşlardır. Araya gidiyorlar.

Yahya Kemal'in Süleymaniye'de Bayram Sabahı diye ve buna benzer millî, hamasî şiirlerinin parçalarını duyunca mest oluyoruz.

Fakat bunlar yarım duruyorlar. Yahya Kemal tutulmadı mı? Muarızlar diyebilirler ki: En büyük şairin mısralarını hiçbir millet böyle ödememiştir. Amma yardım usulsüz; teşkilâta dayanmıyan, maksatsız bir yardım. Yardım nasıl olur? Bunu izaha çalışacağım. Ahmet Muhip Dranas isimli bir genç şair vardır ki, yeni Türk dilinin ve sanatının zaferi olacak bir destan hazırlamaktadır. Fakat gündelik kaygıları içinde eseri de, kendisi de bocalıyor.

Arkadaşlar, Ahmet Adnan Saygın diye, muhakkak ki bugün dünyada yaşayan bestekârların en büyüklerinden olan bir arkadaşımız var. Türk inanışının, Türk hayat görüşünün asırlar boyu ifadesi olan Yunus Emre Orataryos'u bir türlü yerin dibinden çıkaramıyan maden gibi piyanosunun üstündeki kâğıtlarda ölü yatıyor. Bize kahramanı, canavarı, akını vermiş olan Faruk Nafiz hocam haftada 18 mi, 28 mi saat derse boğulmuş ve geçimini sağlamak için ayrıca da mizahi manzumeler yazmak zorunda kalmıştır.

Basri Gocul isminde bir ilkokul öğretmeni, koltuğunda 10 000 mısra ile geldi. Bütün Türk tarihini nazım halinde getirmiş. İyi bir eser olmak için sadece bu çocuğun gelip büyük şehirde yerleşmesi aydınlarla teması, kitaplarla aydınlanması lâzım. Okuyacak, öğrenecek ve bu eserini tamamlayacak. Fakat nereye müracaat edecek? Merci yoktur. Şimdi Ankara'da bir günde gidilen Sivas'ı bırakınız: İstanbul'dan 2,5 saat mesafede bulunan İzmit ne Yahya Kemal'in şiir okumasını, ne de Necdet Remzi Atak'ın keman çalışını dinlemiştir. Peki bu imkânlar nasıl yaratılacak? Türk Cumhuriyeti sanatı, sanatkârı himaye etmemiş değildir. Eğer Devlet resim sergisi olmasaydı ressamlarımız eserlerini öyle teşhir edemez ve satamazlardı. Eğer Parti geziler tertip etmeseydi son resmimizin büyük başarıları (memleket tabloları) meydana gelemezdi. Fakat bunlar bölüm bürçük şeyledir. Bu ayrı ayrı çalışmaların neticesi verimsiz oluyor. Çünkü bunlar arasında bir işbirliği, maksat beraberliği yoktur.

O halde?.. Bizim memleket gibi, eser veren sanatkârı, alıcısı ile dinleyicisi ile, okuyucusu ile, henüz besleyemiyen memleketlerde bunun bir tek çaresi var, her yerde uygulanmakta olan çare: Millî Eğitim Bakanlığı: mütedavil sermaye ile bir sanatkârlar sandığı meydana getirmeli ve bunun etrafında bir de sanatkârlar birliği

kurulmalıdır. Bu birlik bu mütedavil sermayeden sanatkârların zihninde yaratacağı eser için istirahat, huzur, seyahat avanslarını verir. Sanatkâr eserini getirir, teslim eder, avansını mahsup eder, üst tarafını alır. Birlik bu eseri yayar, oynatır, plâka aldırır, bütün masraflarını çıkartır. Hem sanatkâr beslenmiş olur, hem de sanat eseri meydana çıkar. Bu pekâlâ mümkündür ve yapılması zaruridir.

Arkadaşlar, sanatkârlardan, sanatın korunmasından bahsederken akla akademinin gelmemesinin imkânı yoktur. Akademinin, bir medenî memleket için bir ihtiyaç olduğunu Büyük Meclise anlatmağı ben küstahlık addederim. Bunun bugüne kadar vakti gelmemiş olabilir. Fakat bugün gelmiştir. Bu akademiyi birkaç kelimeyle hayalinizde çizivereyim: Bizim, itibarı, verimi ve parası yerinde olan iki kurumumuz vardır: Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu. Öte yandan İnönü Ansiklopedi çalışmaları, Talim ve Terbiye Heyeti, beri yanda da Türçüme Bürosu. Bütün bunlar parça parça, akademinin vazifelerini yapıyorlar. Düşününüz, Atatürk'ün Tarih ve Dil Kurumları için koyduğu para bunlara esas olmuştur. Bunların müşterek bir bina yaptığını düşününüz. Altında bir büyük basımevi, ikinci katında bir büyük kitapsaray. Üzerinde de akademinin toplanıp çalışacağı salonlar, odalar. Eğitim Bakanımız, bu iki kurumun başkanıdır. Bu paralar kendi ilmî hayatımız içindir. İş bu veçhile kurtarmak pekâlâ mümkündür. Biz Türk Dil ve Tarih Kurumlarının bugünkü paralarıyla meydana gelecek olan bir Atatürk Akademisini hayalimizde selâmlıyabiliriz. Bunun İspanya'da bir şato olmaması, Meclisin ve Bakanın ilgisine bağlıdır. İşte arkadaşlar, yaratıcı olduğu için herhangi bir fâniden daha çok hayşiyetin ve izzetinefsin adamı olan sanatkârı, tufeylî gibi caize ile beslemek asla caiz değildir.

Son temennime geliyorum: Tarih boyunca, arkadaşlarımın çok iyi işaret ettikleri gibi, bütün insan yaratışının potası olan Anadolu'yu, bütün medeniyetlerde büyük rolleri olmuş olan Anadolu'yu töreleriyle, inanlarıyla, teşkilâtıyla, eski ve yeni hayat telâkkileriyle bize tanıtabilecek olan bir Anadolu Enstitüsünün kurulması lâzımdır. Arkadaşlar, şurada bir Maden Arama Enstitüsü vardır, maddî cevherlerimizi aramaktadır. Asıl bizim öz cevherimizi, Türk madenini arayacak olan bir Anadolu Enstitüsüne zaruret vardır. Türkün törelerini, inanlarını ve teşkilâtını bu millete tanıtabilecek şekilde; bütün kendini yeni bulan istiklâlini yeni alan milletlerde olduğu gibi bir yurt enstitüsü, bir Anadolu Enstitüsü kurmak lâzım-

dır. Memleketteki bütün bölüm pörçüm çalışmaları da buna ekler, orda birleştiririz. Kendisi değerli bir sanat ve bilgi adamı olan Millî Eğitim Bakanımızdan, huzurunuzda tasvibinize mazhar olursa, üç şey istiyeceğim: Bu fikirler modelleşerek gelecek bütçe yılında hazır olsun. Mutad olan safhalardan geçerek üç tasarı halinde gelsin.

Birincisi: Mütedavil sermayeli sanatkârlar birliği,

İkincisi: Müstakbel, Atatürk Enstitüsünün kurulması,

Üçüncüsü: Anadolu Enstitüsü.

Bunlar kurulacak olursa bütün sanat dâvalarımız halledilmiş olacaktır. Türk sanatı, Türk milliyeti, Türk ıymanı Büyük Millet Meclisine bir kere daha minnettar olacaktır.

Arkadaşlar; Hindlilerin Mahapharatası, Finlilerin Kalevalası, Almanların Nibelungen'i İranlıların Şehnamesi var, fakat tarih boyunca azametli destanlar yapmış olan Türk milletinin yazılı bir destanı yoktur. İşte bu müesseseler sayesinde bunun gibi özlediğimiz yaratmalar kabil olacaktır. (Yaşa sesleri, alkışlar).

Reşad Nuri GÜNTEKİN (Çanakkale) – Efendim, ben Millî Eğitim Bakanlığımızın çok muvaffakiyetli bir eserinden bir kaç kısa kelime ile bahsetmek ihtiyacına karşı koyamadım.

Bir kaç senedenberi klâsikler diye bir seri neşrediliyor. Geçen sene çıkan kitapların sayısı yüzdü, bu sene 129'u buldu. Bunların heyeti umumiyesi de zannediyorum ki 400'e yaklaştı. Devlet dairelerinde işlerin biraz ağır gittiğinden yani hızlı yürümediğinden şikâyet edilir. Onlardan bir tanesi 129 cildi bir senede çıkarmaktadır ve ne ehemmiyette ciltler. Bu çok sevinilecek bir şeydir. Bu klâsikler, yalnız bugünkü yüksek tefekkürün kaynağını meydana getiren büyük ana eserler değildir. Bunların arasında yeni eserler de çoktur. Yani gençlerimizin gelişmesi için, okuma zevklerinin yükselmesi için lâzım gelen yeni ve çok güzel dünya eserleri de vardır.

Efendim, malûm olduğu üzere, mektepler bilgileri kuru kadideler ve şemalar halinde verir. Onun muhtaç olduğu eti, kanı siniri temin etmek serbest okuma işidir. Demek ki Eğitim Bakanlığı yalnız memleketin kütüphane ihtiyacını temin etmekle kalmıyor, aynı zamanda mekteplerin muhtaç olduğu zaruri malzemeyi de veriyor ve büyük bir ihtiyacın yüzde elli veya altmışını temin ediyor demektir. Hasılı mektep genci, mektep çocuğu için, ekilmiş tarlaya yağmur ne ise, serbest okuma kitapları da odur.

Bunlar tenkid edilemez mi, seçimleri ve tercümeleri tenkid edilemez mi? Belki edilebilir. Tenkid edilmeyecek bir şey yoktur. Fakat ben kendi hesabıma öyle görüyorum ki, biraz kusurlu bir eser hiç ol-

mamasından iyidir. Zaten çok pürüzsüz çalışmak arzusu ve hatalı iş çıkarmak vehmi insanı kısırlaştırır. Bilhassa çocuklarımıza ecnebi dil öğretemediğimiz bir sırada bu 400'e yakın eserle hemen hemen onlara iyi bir fikir terbiyesi vermek mümkündür. Devamını dilerim.

Söyliyeceklerim bunlardan ibaretti. Fakat Behçet Kemal arkadaşımın burada tiyatro ve sanattan bahsetmesi bana da tiyatro hakkında bazı şeyler söylemeği hatırlattı.

Tiyatro; bu kitap bahsi kadar ehemmiyetli değildir. Fakat hayatımızda bunun da kendine göre ehemmiyeti vardır. Bizim bir konservatuvarımız vardır. On senedenberi talebe yetiştiriyor. Bunların bir kısmı altı seneden beri mezundur. Sayılarını pek bilmiyorum, ama epeyce olduğunu tahmin ediyorum. Gelecek senelerde daha da çoğalacaktır. Bu çocukların bugün gidecek yerleri yok. Daha doğrusu oynayacak tiyatroları yok. Konservatuvarda yarım misafir, yarım müzakereci vaziyetindedirler. Arkadaşlarıyla beraber çalışıyorlar, onlara yardım ederler. Mektep temsilleri, nümune temsilleri yaparlardır. Halbuki, bu işi biraz bilenler için bu doğru olamaz. Çünkü sanatkâr mektepte öğrendiğinden ziyade sahnenin suni ışığı altında, çalışıp çapalamakla yetişir. Mektepten çıkar çıkmaz: ısınmış, ısıtılmış bir demir gibi derhal döğölmeğe başlaması lâzımdır.

Bir nümune temsilinde senede birkaç rol almak kâfi değildir. Muayyen bir temsil devresinde kuvvetli bir tiyatro ombianee'i içinde mütemadiyen geceli gündüzlü sık ve mütekâsif bir çalışma ile çalışması lâzımdır. Böyle yapmıyacak olursak sanatkârın hızı ve hırsı kaybolur. Sanatkâra ve bilhassa tiyatro sanatkârına saha vermemek ne bileyim bisiklete bindiripte duracaksın, yürümiyeceksin demek gibi sınır bozucu bir şeydir.

Bu hal ne zamana kadar devam edecektir? Opera yapılınca kadar deniyor. Opera yapılmak, pekâlâ biliyoruz. Ankara'nın şanına yakışır; boyları ile mermer sütunları ile, Ankara'nın öteki büyük binalarından farksız bir opera çıkarmak senelerin işidir. Halbuki bu işin senelere hiç bir zaman tahammülü yoktur. Sonra opera daha ziyade bir lükstür. Yapılacak lüks Devlet Tiyatrosu daha ziyade operanın malıdır. Şu halde opera meydana geldikten sonra da komedi ve dram kısmı artistleri, boş zamanlarında sığıntı vaziyetinde oynayacaklar demektir. Yani bugünkü vaziyet devam edecek. Düşündüğümüz büyük kıymetli sanat tiyatrosu için lükse hacet yoktur. Büyük binaya hacet yoktur. Sesleri gayet iyi aksettiren dört dümdüz duvar kâfidir. Bütün dünyada büyük tecrübeler göstermiştir ki, sesi iyi aksettiren dört çıplak duvar içerisinde sanat

sahnelerin en iyilerini açmak mümkündür. Onun lüksü dışından ziyade içindedir. Binaenaleyh, bu çocukların profesyonel tiyatrocuların dükkân adını verdikleri mütevazî bir dam altına ihtiyaçları vardır.

Bunun çaresi ne denecek. Ben de diyeceğim ki bizim Evkaf apartmanının biraz himmetle bu işi karşılayabilecek, tiyatro olabilecek bir salonu vardır. Biraz emekle boks maçları için olduğu gibi tiyatro için de faydalı olacak bir hale getirilebilir. Yenişehir'deki Atatürk Lisesinin yanında bir binanın bulunduğundan bahsediliyor. Bu dahi tiyatro haline getirilebilir. Yahut memlekette sermayedarlar teşvik edilebilir. Bu işin içinde bulunduğum için biliyorum; 150-200 bin lira sarfiyle temiz bir tiyatro meydana getirilebilir. Bu büyük bir gelir getirebilir. Meselâ bir gece için bir tiyatroyu kiraya isteyiniz, görünüz ne istiyceklerdir. Efendim Eğitim Bakanı evkafa ne yapsın, sermaye sahibine ne yapsın. Kendi parası yoksa nasıl tiyatro yapılsın diyebiliriz. Fakat çocuklar onundur; onlar sokakta bırakılamaz. Bu işleri bütünlüğü ile üzerine o almıştır. Millî Eğitim Bakanlığının memlekette mânevi nüfusu vardır, bunu kullanır şirketlerle veya belediyelerle temasa geçer ve memlekete bu tipte bir kaç hatta bir çok tiyatrolar kazandırabilir.

Arkadaşlar, ilimden ve ihtisasdan bahsedecek değilim. Fakat bir meslekte 30-35 sene çalışmış olmak insana az çok söz hakkı verecek olursa ben bu hakka dayanarak huzurunuzda diyebilirim ki tiyatro için zaman gelmiştir. Hatta herhangi bir sanattan fazla gelmiştir. Eleman da hazırdır. Konservatuvarın yetiştirdiği talebeler vardır. Sonra İstanbul Şehir Tiyatrosu bir amatör follluğu, bir amatör makinesi haline gelmiştir. İçinde 3-4 tiyatroyu idare edecek anasır vardır. Bunlar yer bulamadıkları için büyük bir asabiyet içindedirler. Bir misal arzedeceğim, fecidir: Geçen sene Şehir Tiyatrosunda rejisörün yanında bulunuyordum, bir haber geldi, bir intihar teşebbüsü olmuştu. Bu bir intihar değil, tamamiyle bir harakiri idi. Malatyalı bir çocuk karnını bıçakla kesiyor. Bereket versin bıçak zararsız bir yeri kestiği için çocuk ölmüyor amma facia hiç te küçümsenecek ölçüde değildir. Çocuğa sebebini soruyorlar. Sekiz senedir sıra bekliyorum, sahneye çıkamadım, ıstırap içindeyim diyor. Bu vaziyette olup ta 40-45 yaşını geçmiş insanlar vardır. Bunlar iyi bir idare altında çalışabildikleri takdirde Avrupa artistleri ölçüsünde randıman verecek kabiliyettedirler. Eğer bizim Millî Eğitim Bakanımız, bizim iyi iş adamı olduğu kadar iyi sanatkâr olan Yücel, vilâyetlerle, belediyelerle bir temasa girişecek olursa ben di-

yebilirim ki, bir tane değil, beş altı tane tiyatro kadrosu doldurulabilir ve hakikaten Avrupa sahnelerinde muvaffak olmuş aktörler kadar muvaffak olurlar.

Demin bahsettiğim kitaplarda gördüğüm bolluğu bu tiyatro işinde de görüp onun karşısında da hayret ve minnetimi söylemem bir sene meselesi değil, bir ay meselesi olabilir. Memlekete çok büyük bir hizmet yapmış olmak için Hasan Âli Yücel'i güzel fırsat bekliyor. Bu itibarla fırsatı kaçırmamalıdır. Temennim bundan ibaret.

Hüseyin Avni ULUSOY (Niğde) – Küçük üç sualle sözüme başlayacağım:

1. Millî Eğitim Bakanlığı halk terbiyesi meseleleriyle ne şekilde meşgul olmaktadır?

2. Millî bünyemizin halk terbiyesi meseleleri bir tetkika tâbi tutulmuş mudur?

3. Bu meselelerle uğraşmak işi bir programa bağlanmış mıdır?

İkinci maruzatım, bazı arkadaşlarım ilkökul öğretmenlerinin durumuna şefkat dolu duygularla ilgilendiler. Şu bir gerçektir ki Atatürk ve İnönü devirleri; millî eğitimi milletçe yaşamanın, kalkınmanın, devrimin, dünya yüzünde Türk milletinin lâıyk olduğu yeri almanın, temeli telâkki etmiştir. Bütün Cumhuriyet Hükümetleri millî eğitime bu kanaatle hamle vermişlerdir. Millî eğitime ait bütün unsurlar; öğretmenlerin yetiştirilmesi ve refahı, öğretim ve eğitim prensiplerinin dünya prensiplerine uydurulması bu düşünce ile hız almıştır. Bu meyanda muhtelif yıllarda çıkarılan kanunlarla ilkökul öğretmenin de maddî refahı aydın bir insanın hayat telâkkisine yakın bir seviyeye getirilmiştir. Hepimizin bildiği birşeyi tekrar edeceğim; memurlarına temin edebileceği refah seviyesi, milletlerin maddî imkânlarına bağlıdır. Cumhuriyete, hangi maddî imkân ile girdiğimiz gözönüne getirilirse, 1939'dan evvel Devletin memurlarına ve bu arada ilkökul öğretmenlerine sağladığı refahı azımsamak mümkün değildir. Devletimizin ilkökul öğretmenlerine ve bütün memurlara temin ettiği refah prensiplerini 1939'dan evvelki ölçülere göre mütalâa etmek icabeder. 1939'dan sonra milletimizin içinde bulunduğu şartlar her dar gelirliye hangi tesiri yapmışsa ilkökul öğretmenine de aynı tesiri yapmıştır. Fakat bu tesirin ilkökul öğretmenini Kızılayın aş tabağına düşürecek kadar mânen harabettiğini, müsaadenizle kabul edemeyeceğim. Her zümrenin mânevi hayatının millî bünyede kendine göre bir önemi vardır. Fakat öğretmenin mânevi hayatının millî bünyedeki tesiri daha çok önemlidir. İntibaa en müsait bir çağda yavrularımız hangi te-

sir altında yaşamış ise bütün ömründe onun izlerini bulmak mümkündür.

Beyanatta bulunan arkadaşların müsaadeleriyle arzedeceğim; ilkokul öğretmenleri hakkında gene bu kürsüden ifade edilen kanaatler, bu arkadaşların, kötümser, bitkin, muhtarip bir mânevi bünye taşıyıp taşımadıkları hususunda şüphe verecek vaziyettir. Ben durumun asla böyle olmadığını, ilkokul öğretmenlerinin hayatîyetini, iyimserliğini, bir kelime ile, mânevi hayatın salabetini koruduğunu yüksek huzurunuzda ifade mecburiyetini hissettim.

Üçüncü maruzatım: umumî prensiplerden ziyade seçim bölgesini ilgilendiren bir konu ile kıymetli vaktinizi harcadığımdan dolayı affımı rica edeceğim. Bu sene Millî Eğitim Bakanlığı, Niğde'de büyük bir sanat okulu binası yapmağa başlamış. Bor'da bir ortaokul, Nevşehir'de akşam kız sanat okulu açmış ve yine Nevşehir'de bir erkek sanat okulu açmak için hazırlıklara girişmiştir. Dünyanın müsait olmayan şartları içinde Cumhuriyet Hükümetinin, millî eğitim yolunda başardığı büyük işler, seçim bölgem halkının samimi minnetiyle karşılanmıştır.

Bu minnetin Cumhuriyet Hükümetine ulaştırılması, gerek toplu konuşmalarımızda, gerek parti ilçe kongrelerinde dilek halinde tebellür etmiştir. Bu minneti millet kürsüsünden ifade etmekle vicdanıvazifemi yapmış bulunuyorum.

Tezer TAŞKIRAN (Kastamonu) – Sayın arkadaşlarım; Ben Sayın Millî Eğitim Bakanımızdan, orta öğretim hakkında bazı dileklerde bulunmak için huzurunuzda çıkmış bulunuyorum.

Orta öğretim kurumlarının memleket ihtiyaçlarını geniş ölçüde karşılamak için gerekli derecede gelişmesi zarureti büyük önemli bir mesele halindedir. Bunun içindir ki, Millî Eğitim Bakanlığı bu konuyu esaslı surette ele almış bulunmakta ve bir öntasarı ile orta öğretimin gelişmesi için gerekli tedbirleri hazırlamaktadır, çok değerli esasları taşımakta bulunan bu öntasarıya göre bina, öğretmen yetiştirme, randuman, ders âletleri gibi dört temel itibarıyla orta öğretim geliştirilecektir. Çok yakın bir zamanda bu gelişmeyi görmeyi candan istemekle beraber maddî ve manevî sebeplerle daha uzunca yıllar beklemek zorunda bulunduğumuza kanım. Bunun içindir ki orta öğretimin bugünkü durumuna göre bazı hususlardaki dileklerimi arzedeceğim.

Arkadaşlar, bugün orta öğretimde bir sınıfta toplanan çocuk sayısını ortalama olarak 50 buluyoruz. Gerçi bazı sınıflarda bu sayı

70-80 e kadar çıkmakta, diğer bazılarında 30-40 kadar inmekte ise de ortalama 50 olarak alınabilir.

Geniş bir müfredat programını bitirmekle, müzakere tatbikat yapmakla mükellef olan öğretmenler için bu çok kalabalık sınıflarda kâfi derecede randuman almak bütün gayret ve isteklerine rağmen çok çetin olmaktadır. Binaenaleyh bugünkü durumun devam ettiği müddet zarfında sayın Bakandan istirhamım, müfredat programının bir kere daha ele alınarak öğretilen bilgiler içinde zaruri olanlarla faydalı olanların birbirinden ayrılması ve şimdilik yalnız zaruri olan bilgilerle iktifa edilerek öğretmenlerimize daha çok tatbikat daha çok müzakere için zaman bırakılması ve dolayısıyla randımanın artırılması yoluna gidilmesidir. Kendilerinden birinci istirhamım budur.

İkinci istirhamım mütalâa saatleri hakkındadır. Bazı ortaokullarda, liselerde öğleden sonra yapılmakta bulunan mütalâa saatleri, kabul edilen prensipin bütün güzelliğine bütün terbiyevi değerine rağmen maatteessüf beklenen randımanı verememiştir. Öyle zannediyorum ki burada da sınıf kalabalığı büyük rol oynamaktadır. Bunun için sayın ve değerli Bakanımızdan ricam; bu mütalâa saatlerinin çeşitli sebeplerle evlerinde rahat çalışacak köşeleri bulunmayan çocuklarla, derslerinden çok zayıf not almış olan çocukların öğretmenlerinin etrafında toplanarak eksiklerini tamamladıkları bir saat haline getirilmesi yoluna gidilmesidir.

Kendilerinden diğer bir ricam; bu kürsüde bir çok arkadaşlarımızın da temas buyurdıkları imtihan meselesidir. Orta okulun ve lisenin son sınıfında yapılmakta olan imtihanlarımız itiraf etmek lâzımdır ki, çocuklarımız için çeşitli safhalar bakımından yorucu bulunmaktadır. Bunun için imtihan işlerimizin bir kere daha gözden geçirilmesi zarureti vardır, kanaatındayım. Ben öyle zannediyorum ki, her iki devrenin son sınıf öğrencileri için, öğretmenlerden aldıkları kanaat notu ne olursa olsun, ister parlak, ister zayıf bulunsun, imtihana girme hakkı vermek, bu imkân kapısını açmak doğru bir yol olacaktır. Bu takdirde öğretmenlerin kanaat notları tesirinin zayıflıyacağı yolundaki bir mütalâa da varid olamaz. Çünkü hiçbir öğretmen tasavvur edemiyorum ki, çocuğunun bir kere daha kuvvetini denemeye başvurmasını doğru bulmasın ve arzu etmesin. Yine bu iki sınıfta ortalarda yapılan eleme ve liselerde yapılan olgunluk imtihanlarının; birisi liseye hazırlık olması bakımından liselere diğeri üniversiteye hazırlayıcı olması bakımından üniversite ve diğer yüksek okullara olgunluğun müsabaka imti-

hanlariyle de telâfi edilmesi suretiyle naklini istirham ediyorum. Burada memleketin dört köşesinden gelmekte bulunan çocuklara yalnız iki ilimizde Ankara ve İstanbul'da toplanacak, olgunluk imtihanı vermek için bir çok zahmetlere katlanmaları düşüncesi akla gelirse de, zaten ceplerinde bulunan olgunluk diplomalarına rağmen, bu çocuklar arzettiğim bu iki ile, çeşitli yüksek okullara girmek için, gelmektedirler. Biliyorsunuz, hemen hemen bütün yüksek müesseselerde müsabaka imtihanı yapılmaktadır. Binaenaleyh, çekilen bir zahmet varsa zaten çekilmektedir.

Bu itibarla Sayın Bakanımızdan, bu imtihan işlerinin ele alınmasını ve yeniden gözden geçirilmelerini istirham ederim.

Diğer bir ricam da, orta öğretimdeki müdür ve muavin meselesi etrafında olacaktır.

Arkadaşlar, orta öğretimde muavin bulmak meselesi, bu müesseselerde müdürlük yapan arkadaşlarımızın çetin bir derdi halindedir. Zannediyorum ki, Bakanlığımız için de müdür bulma derdi çetin bir iş halindedir. Bence bu işi, bir meslek haline getirmek, cazibeli bir hale sokmak gerektir ve bunun ilk şartı olarak da, müdürün ve muavinin yalnız okulun öğretim ve eğitimin sorumlu tutulmaları, maddî ve kırtasi işlerden kurtarılırları zaruridir. Kendilerinden bu cihetin de düşünülmesini rica ederim.

Diğer bir istirhamım da okul hekimliği hakkındadır. Bu istirhamım yalnız orta öğretim için değil, teknik öğretim ve ilk öğretim için de aynı derecede önemlidir. Hâlen okullarımızda hekimlik yapmakta olan arkadaşların esas görevleri başka bir yerde bulunmakta ve küçük bir ücret karşılığında bu işi yapmaktadırlar. Bu da bilhassa gündüzlü okullarda çok sathi ve hattâ bazan formaliteleri doldurmak işinden ibaret kalıyor. Dünyanın ileri bütün memleketlerinde bir uzmanlık halini almış olan okul hekimliği işinin, bizim memleketimizde de Hasan Âli Yücel gibi attığı bütün adımlarda muvaffak olan bir arkadaşımız tarafından ele alınmasını içten diliyorum. Hekimler yalnız hekimlik bilgisi ile değil çocuk ve gençlik psikoloji ile beraber eğitim bilgileri ile mücehhez bulunurlarsa ve kendilerini yalnız okul sağlık işlerine verirlerse okullarımızın eğitim ve öğretimde hiç şüphe yok ki, büyük bir rol oynayacaklardır.

Kendilerinden son bir ricam; ilk okullarda yapılmakta bulunan ve ilk öğretmenler için hakikaten feyizli neticeler vermekte olan, sağlık, sosyal yardım sandığı teşkilâtının, orta öğretim müesseselerine ve teknik öğretim müesseselerine teşmilidir.

Arkadaşlar; hayatın iyi olduğu günlerde de iş bölümünde kendisi için mütevazî ve sâde, fakat mânevî çok büyük hazlarla dolu bulunan bir yolu seçmiş bulunan öğretmen için doğum, evlenme, hastalık, ölüm gibi hayatın önemli anlarında yalnız bulunmadığını ve kendisini destekliyecek yerler bulunduğunu bilmek emniyetle çalışabilmesi bakımından gayet sağlam temellerdir. Kendilerinden istirhamım bunlardır. (Alkışlar).

Dr. Ali Süha DELİLBAŞI (Kütahya) – Kıymetli arkadaşlarım, ancak bir iki kelime ile sizi rahatsız edeceğim. Birisinin mevzuu garp ve şark musikisi meselesidir.

Bendenizce bu bahsi gayet kısa ifade etmek kabildir. Âdeta garp musikisi, şark musikisi yerine Türk dili ve Türk olmıyan diller demek lâzımgeliyor.

Bendenizin telâkkim, şahsi telâkkim budur ve eğer garp âlemi-ne gidip yüksek musiki tahsil yerlerinde tahsil ederek buraya gelenler, derhal ititraten arzedeyim ki, hepsine ayrı ayrı şahsan hürmet ve muhabbetim vardır. Fakat takdir buyurursunuz ki, ilimde hürmet ve muhabbet başkadır, hakikat başkadır, hakikat ve gerçek söylemek başkadır. Eğer bu zevat buraya geldikleri zaman benim ruhumdan bir şey söylemiyorlarsa kabahat kendilerinin değildir. Kabahat ancak, kendi dilleri ile kendi ruhlarının dili ile Türk musikisini bilmeden, onları garbe göndermektedir. Bu neye benzer? Kısaca ikmal edeyim. Bir adamı Almanya'ya, Çin'e, Japonya'ya gönderirseniz, orada tahsil ederler, oradan gelince sen âlim oldun, bize Türkçe şiir yaz demeğe benzer. Zavallı türkçe bilmiyor ki, şiir yazsın. Böyle olunca bizim musikiyi yapacak olanlar hiç şüphesiz ki garp musiki alemiyle çok sıkı surette temas etmeleri, onu gayet iyi bilmeleri lâzımgelmekle beraber, bizim kendi dilimiz olan Türk musikisini de gayet iyi bilmesi lâzımgeldiğine de kaniim. Bendenizin yaşında olanlar bilirler, tecrübeleri yapılmıştır. İsimlerini hürmetle anmak lâzımdır. Muhterem General de söylediler. Çuhacıyan ve Haydar Bey, daha bir çokları var, bunlar pekâlâ bunun tecrübesini yapmışlardır. Yalnız, garp musikisini ve bizim musikiyi bilenler, bizim musikide büyük bir noksanın bulunduğunu söylerler ve derler ki, garp musikisi sizin Türk musikisini istediğiniz şekilde alamaz. Zira sizin çeyrek sesleriniz vardır, onlar armonize edilemez. Bendeniz musiki nazariyatını pek iyi bilmemekle beraber, bu mesele üzerinde durdum ve fizik ve musiki alimlerinden sormuştum. Pekâlâ bizim çeyrek seslerimizde armonize edilebiliyor. Şimdi meseleyi şöyle vazetmek lâzımgeliyor. Bizim kadim bir

edebiyatımız vardır. Tanzimat devrine kadar devam eder... O, Türk edebiyatıdır. Biz o edebiyatı bıraktık, o edebiyatta bir şekil olan Terkibi Bend, Tercihi Bend, Kaside gibi şeyleri bıraktık. Başka bir yol tuttuk. Roman, tiyatro yazmaya başladık. Sone yazmaya başladık. Fakat soruyorum; biz bu yeni edebiyat tarzını almakla Türk dilini bıraktık mı? Nasıl ki tanzimattan evvelki edebiyat Türk edebiyatı ise, sonraki edebiyat ta Türk edebiyatıdır. Biri biraz daha eskidir. Musiki bile böyledir, böyle olacaktır. Evet bendeniz de takdir ediyorum. Gazeller, şarkılar dinliyecek değiliz. Sahnemizde bir musikimizin olmasını istiyoruz. Bizden operet olmasını istiyoruz. Fakat benim millî musikimle olması lâzımdır. Millî Eğitim Bakanının çok kıymetli bir musikişinas olduğunu bildiğim için bu nokta üzerinde duracaklarına eminim.

İkinci bir noktayı da arzedeceğim yüksek kürsüden tiyatro meselesine temas etmiyecektim. Fakat benden evvel söz söyleyen Behçet Kemal Çağlar ve Reşat Nuri Güntekin temas ettiler. Onun için bir defa daha üzerinde durmak istiyorum.

Biliyorsunuz Fransa çok büyük bir buhran geçirdi, orada hayat çok pahalılaştı. Bir çok tiyatrocular tiyatroyu terke mecbur edildiler. Bir çok artistler de Kolloborotör diye atıldılar. Bunlardan birisi de (Sacha Guitri) dir. Bunun gibi tiyatroyu terketmiş (Lois Vernier, Jac Copo, Lois Juvie) gibi adamlar vardır. Fransa'da hayat çok pahalıdır. Bir İngiliz lirası 400 Fransız frangına kote edilmiştir. Eskiden de Millî Eğitim Bakanlığından rica etmiştim, yine rica ediyorum: Bizim tiyatromuzun müzik kısmıyla tiyatro kısmını birbirinden ayırsınlar. Ayrıca tiyatro kısmının başma bu adamlardan birini rejisör olarak getirsinler.

Gl. Şefik TÜRSAN (İçel) – Efendim; bir mütalâamı iki üç cümle ile arzetmeme müsaade buyurun.

Kıymetli mütefekkir İsmail Hakkı Baltacıoğlu buyurdular ki, profesörleri serbest bırakın, kitap yazmasınlar. Bu, profesörler yönünden söylenmiş bir laftır. Kendileri benim yaşımda değildir, ihtimal ki üniversiteye giden yetişmiş çocukları da yoktur. Ben üç çocuk babasıyım; biri doktor, biri yüksek mühendis, diğeri yüksek ticaret mektebinden çıkmıştır. Binaenaleyh söylediklerim kulaktan duyma, uzaktan görme değil işin içinden görülmüş vakalarıdır.

Geçen bütçe müzakeresi münasebetiyle de arzettiğim gibi, yüksek mekteplerden yalnız tıbbiyede kitaplar vardır, onlar rahattır. İkinci oğlum teknik üniversite inşaat kısmından çıkmıştır. Burada yalnız şimendiferlere ait kitapları vardır. Başka kitapları yoktur.

Soruyorum, bu çocuklar ne yapsın? Gramofon değiller ki söylenenleri beyinlerinde nakşetsinler. Yeni yazı ile not tutmanın ne kadar müşkül ve imkânsız olduğunu bilirsiniz. Önümdeki şu gençler ki mütehassıstırlar, istenoğrafi usulü ile not tutuyorlar, yine görüyorsunuz ne kadar atlamalar yapıyorlar. Kitapsız olan bu çocuklar sene sonunda imtihan vereceklerdir. Günde beş hoca, altı hoca söyleyecek, onları dinliyecekler ve sene sonunda hocalar okuttuklarını istiyecektir. Mühendis olan oğlum Galatasaray'dan çıkmıştır. Üniversitede temin etmek imkânını bulamadığı kitapları Fransa'dan getirttiği kitaplardan okuyordu. Başka çare yoktu. Hocanın biri imtihan zamanı birşeyin izahını istemiş, o da izah etmiş. Fakat hoca, ben öyle anlatmamıştım, demiş. Çocuk ta, ben o gün hasta idim, dersinizde bulunamadım, onun için filânın kitabından okudum, orada böyle diyor, demiş. Makul adammış, kabul etmiş. Binaenaleyh profesörler kitap yazmağa mecburdur. Çünkü talebeler imtihan vermeğe mecburdurlar. Eğer okuttuğu dersin kitabını yazmazlarsa çocuklar nasıl yetişeceklerdir, nereden kitap bulup okuyacaklar ve yetişeceklerdir? Bu bir realitedir, içinde bulunduğum birşey olduğu için arz ediyorum. Hattâ geçen sene aynı fikri söylemiştim, sayın Bakan da bunu kabul etmişlerdi. Bu zor birşeydir de onun için yazmıyorlar, demişlerdir. Bunu arz ediyorum.

Muhittin Baha PARS (Bursa) – Arkadaşlar telaş buyurmayın, musikiden bahsetmiyeceğim. (Gülüşmeler).

Geçen gün kıymetli Millî Eğitim Bakanımız üniversite profesörleri için bir talimatname yayınladılar. Bu meselede hiç bir itirazım, hiç bir tenkidim yoktur. Kanun müsaiddir, Eğitim Bakanlığının yaptığı iş doğrudur. Yalnız insan temenni ediyor ki, üniversite dediğimiz en yüksek ilim müessesesi mensupları memur oldukları, yani para aldıkları için ilmî hürriyetlerinden mahrum olmasınlar. Kanun dışı fikirler vardır, istibdat fikri, Cumhuriyet aleyhtarlığı fikri, merkezi hariçte bulunan herhangi bir mezhebi siyasî, bunlar zaten memnundur. Profesörleri, ilim adamlarını yalnız kanunlar değil, üniversite muhiti, talebe muhiti ve nihayet bütün memleket kontrolü altında bulundurmalıdır ve bulundurulur haddi zatında. Esasen üniversiteye profesör alınırken bizim her zaman yaptığımız gibi yalnız ilim kalitesine değil, karakterine de bakmak lâzımdır. Arkadaşlar, her müesseseyi kemale gelmiş farzedip de hepsinin üstünde alması lâzım gelen üniversiteyi daha hali rüşde gelmemiş telâkki etmek insafsızlık olur. Üniversite daha 15-20 sene evvel hat-ta daha evvel işgal zamanında Ali Kemal'i, Hüseyin Daniş'i ve da-

ha üç arkadaşını atmak suretiyle yüksek ahlâk seviyesini, görüşünü, vatanperverliğini, milliyetçiliğini ispat etmiştir.

Sonra saltanat divanında murahhaslarıyla müstebit halifeye ve taraftarlarına hücum etmek cüretini de göstermişlerdir. Böyle bir müessesenin istiklâlê lâıyk olduğunda kim şüphe edebilir?

Eğitim Bakanından üniversiteyi bu cihetten nazarı dikkate almasını ve bir de talebe cemiyetlerine ehemmiyet vermesini rica edeceğim. İştittiğime göre, eskiden, hakikaten birlik tesis eden, vatanperverlik membaı olan bu talebe cemiyeti, şimdi yoktur.

Arkadaşlar; bence ilim adamının hata yapması değil, asıl korkulacak şey; ilim adamının müdahale etmesidir. Üniversite ailesi Hükümeti harice karşı küçük düşürmeyecek, zarara uğratmıyacak şekilde hareket etmeleridir. Şahıslardan bahsetmiyorum, insan herhangi bir adamı tenkit edebilir. Fakat üniversiteye düşen siyasi tenkit değildir, ilmî tenkittir. Onun için üniversiteye istiklâl vermemeli, profesör alırken yalnız ilmî seviyesine, değil karaktere de bakmalıdır ve üniversiteye lâıyk olduğu mevkii vermelidir.

Ben, ilmin hürriyetinden bir zarar görmüyorum. Fakat kapalı bir ilim muhitindeki müdahinlerden korkuyorum.

Bu korkuyu benden çok daha iyi ifade etmiş olanlar var, onlardan birinin dediğini okuyayım da sözüme nihayet vereyim.

Meşhurdur ki, zulüm ile olmaz cihan harap

Eyler onu müdahalai âliman harap

Onun için istiklâlinden korkmayalım... Böyle âlimlerden korkalım.

Recai GÜRELİ (Gümüşhane) – Muhterem arkadaşlarım; öğretim işi benim branşım olmadığı için, ben öğretim işinden bahsedecek değilim. Bahsedeceğim, millî eğitim işidir.

Herşeyden evvel, şunu belirtmek isterim ki, Hükümetin millî eğitimdeki tutumu kültür dâvamızı kökünden halledecek mahiyettedir, büyük geniş ve programlı olarak, hızlı adımlarla yürümektedir. Bilhassa yabancı fikirleri bile üzerine çeken, ilk öğretim konusunda, kültür inkilâbımızın büyüklüğü dünya çapında göğsümüzü kabartacak derecede önemli ve parlaktır. Bu tutumda millî eğitim dâvamızın kısa bir süre içinde başarılabacağına inanarak ferahlıyoruz ve seviniyoruz. Bu yönden Saracoğlu Hükümetini onun Millî Eğitim Bakanını tebrik etmekle bahtiyarım. Bu hakikatı sevinçle tebarüz ettirirken, millî eğitimi ilgilendiren bazı konulara temas etmek istiyorum. Bunlardan birisi, köylerin ilkokul binalarına aittir. Yani bu binaların yapılmasını kolaylaştıracak tedbirlerin

sağlanması aıt bazı fikirlerdir. Arkadaşlar, köylerde yapılmakta olan okulların yapıları itibariyle tipleri aynıdır. Yani küçük köylere yapılan okulların çapı ne ise büyük köylerinki de aynıdır. Ancak büyük köylere nüfus ve tahsil çağındaki çocuk adedine göre adedleri artırılmaktadır. Arkadaşlar, benim tetkikatıma göre bu okulların taşını, kumunu, kirecini ve buna mümasıl bu levazımı köyce tedarik edildikten sonra para bakımından aşağı yukarı vasati olarak beşbin liraya malolmaktadır. Şimdi arkadaşlar, bu beşbin lirayı 20, 30, 50 evli köyler de veriyor, daha büyük köyler de veriyor. Ve seve seve, benimseyerek veriyor, köyler de vermektedir, daha büyük köyler de veriyor. Ve seve seve benimseyerek veriyor, hiç bir suretle şikâyetleri de vârit değildir. Ancak para bakımından zorluk çekmektedirler. Bu zorluğu gidermek için düşündüğüm bir fikir vardır. Arkadaşlar biliyorsunuz ki, bir kaç sene evvel köylerin bütçesinden % 5 olarak bir para kesilmişti. Bu para Belediyeler Bankasına ki şimdi İller Bankası olmuştur, bu bankaya intikal eden paranın yekûnu zannediyorum, iki milyon liraya yakındır ve bu para halen bankada durmaktadır. Bundan evvel ve bir emirle alınan bu iki milyona yakın paranın köylülerin işlerini kolaylaştırma bakımından kendilerine iadesine imkân yok mudur?

Mazhar Müflid KANSU (Çoruh) – Yoktur.

Recai GÜRELİ (Devamla) – Bunu Millî Eğitim Bakanımız İçişleri Bakaniyle tetkik buyurarak bunların işlerini kolaylaştırmak için bu paranın iadesini temin buyursunlar. Birinci istirhamım budur.

İkinci istirhamım şudur: Arkadaşlar, bu okullar köylerde yapılacaktır ve on sene zarfında bu köylerdeki okulların tamamlanması da program icabıdır. Acaba her ilde, bütün köylerde okullar yapılacağına göre bu sene yapılacak olan mekteblerin kollektif olarak ele alınması ve köylerin büyüklüğünü, küçüklüğünün nazarı itibara alarak, varidatı da gözönünde tutularak yapılması imkânı var mıdır? Bu işi Millî Eğitim Bakanı programlarlarsa aceba tatbik kabiliyeti olabilir mi? Bu hususu düşünmelerini rica ediyorum.

Üç; arkadaşlar, ilkokul inşaatında bir program çizilmiştir. Fakat gerek illerde gerek ilçelerde idarenin başında olan arkadaşlarımız bu programa riayet etmiyerek bir an evvel bu okulları vaktinden evvel yaptırmak için acele ediyorlar. Filhakika bu hareket şayanı takdirdir. Amma köylerin, bilhassa küçük köylerin 1948'de yapılacak olan ve programa ona göre alınmış olan okulu 1946'da sen bitireceksin demek köylüyü yine zarara kor. Bu bakımdan bunu bir tamimle illere yayarak Millî Eğitim Bakanlığının bunun önüne geçmesini bilhassa rica ederim.

Aynı konuda bir şeye daha temas ederek sözümü bitireceğim. Arkadaşlar, sanat teknik okulları hakikaten göğüs kabartacak kadar sevinç ve sevgi veriyor. Bütün halk bilhassa şark ve garptaki yaşayan insanlar buna fevkalâde teşne ve göğüslerini açarak bunların adedlerinin artmasına dua etmektedirler. Şimdi arkadaşlar, yalnız, bütçe tasarısını tetkik ederken gördüm ki geçen yıl bütçeye konulan tahsisatın yani altı milyon lira tahsisat garp vilâyetlerine hasredilmiştir.

Arkadaşlar, zannediyorum ki, teknik ve sanat işi, garpten ziyade şark illerine de lâzımdır. Tetkikatımda geçen yıl yalnız Diyarbakır, Erzurum gibi bir iki yerde yapılmıştır. Diğerleri tamamen garp vilâyetlerine inhisar etmiştir. Bunun, bilhassa bu yıl için, biraz da şark vilâyetlerine de, himmet buyurmalarını Millî Eğitim Bakanından rica ederim.

Sözümün son verirken, bu konularda Sayın Millî Eğitim Bakanı beni tenvir buyururlarsa minnetle karşılarım.

Hamdullah Suphi TANRIÖVER (İçel) – Arkadaşlar, size kısaca Darulfünunumuzdan bahsedeceğim. (Üniversite sesleri). Peki üniversitemizden bahsedeceğim.

Üniversitemizin tarihi çok acıklı bir şeydir. Avrupa milletlerinin 7-8 asır evvel vücade getirdikleri üniversiteler var. Biz ilk üniversitemizi Sultan Alp Aslan ve Melik Şah zamanında yani Selçuklular devrinde Nizamülmülk'ün eliyle tesis ettik. Eğer bu müessesemizi tutabilseydik, bugün Sorbon'dan bahsedildiği vakit 8 asır evvel, Kembriç ve Oksford'dan bahsedildiği vakit, 7 asır evvel kuruldu derlerken biz de derdik ki, bizim de 9 asır evvel tesis edilmiş bir üniversitemiz var. Başlarız, devam etmeyiz, tekrar başlarız, tekrar bırakırız. Mütemadiyen, dura başlıya, dünyanın bu işde en geri kalmış milletiyiz. Çok hazin bir şey. Anadolu Selçukileri zamanında da bizde aynı tecrübeler yapılmıştır. Bunlar da devam etmedi. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Süleymaniye Camlinin etrafında doğrudan doğruya Cite Üniversitaire denmiye lâıyk, on müesseseyi bir araya toplamakla meydana gelmiş muazzam bir eser vücut buldu, o da devam etmedi. Nihayet Abdülaziz zamanında tekrar bir tecrübeye girdik. Şeyh Muhiddini Efgani İstanbul'da adliye sarayında açılan yeni üniversite de bir gün vahim bir cümle söyledi. O cümle de şudur: Nübuüvvet bir marifettir. Ertesi gün bu da kapatıldı. İttihadî Terakki zamanında bir daha açtık, bu devam ediyordu. Nihayet bizim devrimizde, o da kapatıldı ve yeni bir isimle yani şimdiki ismiyle bilmem kaçmı bir defa daha açıldı.

O halde Balkan milletlerine nazaran bile biz üniversitesi daha dün açılan bir milletiz, eski bir millet olmamıza rağmen.

Yalnız Anadolu tarihini ele alıyorum. Malazgirt muharebesi, 1071'de oldu, Anadolu'da kurduğumuz saltanatın, imparatorluğun başlaması bu tarihtedir. 26 sene sonra 9 uncu asrı dolduracağız.

Garba, bu topraklara gelmeden evvel, çok eski bir medeniyetin sahibi idik. Yunan tarihçisi Herodot Tanrı Dağlarında yani Çinlilerin Tien-Şan dedikleri dağlarda iki bin altı yüz sene evvel kurulmuş Türk devletlerinden bahseder. O zamandan bu güne kadar, isim değiştiren, din değiştiren, yer değiştiren Türk devletleri birbirini takip etmiştir. Umarım ve dilerim ki, bu son üniversite Avrupa ve Amerika'da hür milletlerin zihninde yaşayan mânada ve kıymette, ilim istiklâli taşıyan bir müessese olsun. Orada yapılan tedrisat ufak mühletli siyasi endişelerin kaydı altına düşmesin, hocalar ilmi imanlarına göre telkinat yapabilsinler. Zamanın şartları, çok müşkül olduğu için, dünya, büyük bir buhran içinde bulunduğu için kalbimizde korkular var. Son günlerde beş altı hocayı Bakanlık emrine aldık. Hâdiseyi umumî düşüncelerden ayırarak mütalâa edersek şöyle bir neticeye varıyoruz; Hocalar tamamıyla serbest bırakılırsa, tetkikleri üzerinde bir murakabe yoksa, bazıları dışarıdan gelen cereyanların mürevvici olarak gençlerimizi zehirlerler, müşahedeler bu mahiyette telâkki olunuyor. Bir de Hükûmete karşı tenkitlerde bulunuyorlar. O halde onları vazifelerinden ayıralım. Bu bir mahzur, hem büyük bir mahzurdur. Terazinin bir kefesine bu mahzuru koyalım, öbür kefesine de öteki mahzuru yani ilmin emir altına alınmış olmasını. Bu mahzur biran şüphe etmiyorum. Evvelkinden çok daha büyüktür. Alpaslan ve Melikşah zamanında Nizamülmülk'ün tesis ettiği ilk yatılı medresenin haberi Maverâünnehr'e gider gitmez, ulema telâşa düştüler. Dediler ki: yedirmek, yatırmak hep âlâ, fakat ilim. Devletin emri altına geçiyor. Bunun üzerinden dokuz asır geçti. Bizim bu korkuyu şimdi duymamız ve çaresini şimdi aramamız çok düşünülecek bir şey.

Arkadaşlar, Türk tarihini hususiyetlerden biri olarak şu nokta üzerinde dikkatinizi celbederim. İdareimizin çok eskidenberi ve güzel tarafları vardır, fakat muhakkaktır ki, o, daima serttir. Tarihçiler bir Paxus Romanus'tan bahsederler. Bu, söz bize, Roma İmparatorluğunun intişar ettiği sahada tesis ettiği asayiş, sulhu anlatır. Türk idaresinin intişar ettiği sahada da sükût teessüs eder. Bizim, tenkide tahammülümüz çok azdır. Tarihi bir yana bırakıyo-

rum. Benim şahsi hayatıma ait birçok hâtıralarım vardır ki, hep aynı tahammülsüzlüğü gösterir. Ben mutlak itaat etmek istiyen zihniyeti size kendi müşahedelerine istinaden, hatıramızda iz bırakmağa lâıyk vakalarla kısaca anlatacağım.

Devletimizin çekildiği yerlerde Türk halkı derhal perişan olmuştur. Benim 13,5 sene dikkatle ve ibretle seyrettiğim sahada, yani Romanya'da dünkü fatih ırk emir veren makamı kaybeder etmez nereye gideceğini bilmez, şaşkın bir cemaat halinde kalmıştır. Çünkü cemiyetler, zümreler kendi kendilerini idare etmelerine fırsat vermemişizdir. Romanya'da Rum ne yapıyor diye sorarsanız cevabım şudur: Limanları tutmuş ticaret yapıyor, mekteplerini, kilisesini kurmuş, kendi lisanında gazeteler çıkarıyor. Varlıklarını aşağı yukarı muhafaza ediyorlar. Ermeniler nerede, bunu sorunuz. ticaret yollarına yerleşmişlerdir, çalışıyorlar, mektepleri var, kiliseleri var. Macarlar Transilvanya'da asıl Macaristan'da neşrettikleri kadar mecmualar, gazeteler ve kitaplar neşrediyorlar. Alman köylerinde hattâ Dobruca'da, Almanya'yı olduğu gibi bulursunuz, bu köyler ve köylüler kendi memleketlerinde olduğu gibi otururlar. Bulgarlar heyecan halinde en büyük Bulgaristan'ın peşindedir. Köyler arasında sıhhi teşkilât yapmışlar, köylüler arasında, kasabalarda, mekteplerini, tiyatrolarını kurmuşlar, gazetelerini tesis etmişlerdir. Millî dâvaları Basarabya'ya kadar uzanır. Yahudilerin mevkiine gelince; Romanya iktisadiyatında bankalarında, sanayide hâkim gibidirler. Yahudi aleyhtarı bir siyasetin mürevvici olan Goga, mevkii iktidara gelince vekâlete bir telgraf çektim. Bu Hükümetin bir ay durmasına imkân yoktur, dedim. Telgrafım Çankaya'ya gittiği vakit o zaman hayatta olan eski Devlet Reisimiz, hayret ediyorum demiş, nasıl bir ay demeğe cesaret ediyor. Az devam eder doğrudur, altı ay azdır, bir sene azdır. Fakat bir ay diye tasrih etmek bana hatalı görünüyör.

Arkadaşlar, o, bir tek ay içinde Romanya felce uğradı, gümrüklere gelen eşyaları oradan alıp kaldıran bir adam vardı, o gelmedi, mallar yığıldı kaldı, köylülerin pazar yerlerine gelen arpayı, buğdayı, mısırı alan adam görünmedi. Gelmeyen, boykot yapan yahudidir. Bu felç Goga Hükümetini derhal istifaya mecbur etti. Ya bizim unsurumuz? Ben size Yakutlardan, Başkırtlerden bahsetmiyorum, Konya'dan, Bursa'dan bahseder gibi, dünkü imparatorluk Türklerinden bahsediyorum. Onlar ne haldedir? Altmış senede onlar tanınmaz bir hale geldi, o kadar düştüler. Ben bir akşam saatinde Şoseye doğru bir gezinti yapmak istedim. Yola çıktık. Şimdi bura-

da otobüslerde çalışan Tahir ismindeki şoförüne söyledim, karşıdan gelen şu Silistireli gençlere yaklaşıncı dur, dedim. Onlarla aynı hizaya gelince durduk. Arabanın kapısını açtım. Irkımızın en güzel örneklerini veren Deliorman'ın yetiştirdiği 9 genç arabanın yanında bir sıraya dizildiler. Birisine, oğlum dedim, arabanın önündeki şu kırmızı bayrağı aç, gitti açtı. Bu nedir dedim, cevap verdi, bilmiyorum. İkincisine sordum, bu nedir, hangi devletin bayrağıdır, bilmiyorum, dedi. Üçüncüsüne sordum, bilemedi, dördüncüsü bilemedi, altıncısı bilemedi. Yedincisi kekeme bir çocuktu, be be ben biliyorum dedi. Nedir oğlum söyle. İşte cevabı: Pe Pe Peygamberimizin bayrağı.

60 küsur sene evvel bütün Balkanlara hâkim olan, İmparatorluklar kurmağa 2700 sene evvel başlayan Türk ırkının çocukları daha dün hâkim oldukları topraklarda bayraklarını bilmiyorlar. Bunu tekrar ve tekrar düşününüz. Bu hatıra benim içimde kapanmaz bir yaradır.

Bir esaslı zâfımız var. Fazla inzibata meyyaliz. Fazla idare ederiz. Münakaşadan korkarız. Arasıra münakaşa arzusu peyda olur, konuşmağa başlarız. Sonra münakaşayı arzu eden de aynı, emreden de, münakaşaya giren de hep beraber korkarız. Bu defa da münakaşa ve murakabe etrafında endişelerimiz, titizliğimiz artarsa korkuyorum, memleket dertlerini rahat rahat ortaya atamaya cağız, konuşamıyacağız. Bir defa daha sıkışacağız ve içimize tekrar kapanacağız. Bundan çok korkuyorum. Darülfünunumuz dünya darülfünunları arasında bir mevki almalıdır, onun bir tanesini İstanbul'da son zamanlarda kurdük. Bu en son üniversitenin yeni unvanını aldığı gün alınan bir tedbir, facialar faciasıdır. Hatırlarsınız orada Besim Ömer Paşa isminde bizde çocuk ilminin müessisi olan ihtiyar bir müderris vardı, kapı dışarı atıldı. Ziya Nuri Paşa vardı, kulak ve boğaz mütehassısı, ihtiyar bir adam kapı dışarı atıldı. Darülfünun gençliğinin bayıldığı Hamdi Bey isminde bir hoca vardı, kapı dışarı atıldı. Daha başkaları birçok diğer kıymetli hocalar. Acaba bunların gönüllerini korumak bu kadar sene memleket tababetine hizmet etmiş bu çok muhterem ve aziz hocaları kırmamak için bir tedbir almak mümkün değil miydi? Bunu yapmadık. Onları hep birden kapı dışarı attık.

Benim ağılıyarak hatırladığım bir şey vardır. Göz yaşlarımla ağladım. İçimden, gönlümden ağladım.

Kötü bir tesadüf, elim bir tesadüf, aynı günde Bükreş'te ihtiyar bir doktorun jübilesini yapıyorlardı. Tekaüt sinnine geldiği vakit

onu Millet Meclisi hususi bir kararla hizmette devamı dâvet etmiştir. Deniyordu ki memleket, hizmetinizden müstağni kalamaz. Bu sinir hastalıkları mütehassısı Maniescu Romanya'da tanındığı kadar Avrupa ve Amerika'da da tanınan bir âlimdi. Nihayet o kadar ileri bir yaşa geldi ki, hakikaten onu daha fazla çalıştırmak imkânı yoktu. Biz şerefine tertip edilen jubileye dâvet edildik, bütün kordiplomatik. Ordu, askerî doktorlarıyla, üniversite rektörleri, profesörleriyle ve gençleriyle Hükümet Başkanıyla, matbuat seçkin yazıcılarıyla bütün sefaretler sefirleriyle, müsteşarlarıyla orada idi. 80 yaşına gelmiş olan yalnız saçları değil, kirpikleri ve kaşları da bembeyaz olan ihtiyar Marinescu, orada idi, umumi dikkatin ortasında Hükümet namına, Darülfünun namına Romanya tababeti namına takdis nutukları söylediler, bütün Avrupa, nevrologları arasında gezdirilen bir defter onun hakkında stayışlerini toplayan bir altın defter herkesin gözönünde ona teslim edildi. Düşündüm, İstanbul'da aynı hürmete lâayk hocalarımıza yapılan muameleyi, bir de Bükreş'te Maniescu'ya yapılan muameleyi. Bu mukayese ne acıklı bir şey.

Arkadaşlar, bir noktaya dikkatinizi celbetmek istiyorum: insan, içinde birçok madenler olan birkaç kiloluk birşeydir. Yine bu insan hakikatte gönülden ruhtan ibaret koskoca bir âlemdir. Ölünceye kadar onun içine bir kâinat aksediyor. Asıl insan işte oradadır. İnsan ette, kemikte, maddede değildir, ruhdadır. Düşününüz, en çok sevdiğiniz, binbir şefkatle, itina ile kuşattığımız oğlunuz, kızınız, ananız, babanız öldükten iki saat sonra evde tutamayacağınız cisimler halini alırlar. Çünkü o aziz insan artık bir leştir, evde daha fazla tutamazsınız. Okşadığınız saçlar orada, bin defa öptüğünüz eller orada, fakat birşey değişti! Onda bir ayna vardı, o aynaya bir kâinat aksetmişti, o ayna kırıldı, ve iç âlem söndü, karardı. Bu, bizim gönül âlemimiz, ruh âlemimizdir. Gönüllere, ruhlara dikkat etmeyiz, halbuki insan orada. Arkadaşlar, ben mensup olduğum zümreyi muayyen bir devre dâhilinde, kendi defteri âmaline çok büyük hizmetler kaydetmiş ve tarihin teyidine mazhar olmuş hayırlı bir zümre diye bakarım. Bizim yakın tarihimizde askerî esarete karşı bir mücadele vardır. Nasıl bittiği malûm. O kendi başına bir zümreye tarihte şerefle mevki almaya hak verir.

İkinci bir esarete karşı mücadele ettik. Yabancı Devletlerden gelen tahakküm bir siyasi esaret vücuda getirmiştir; bunu da sildik ve attık. Bazı ekalliyetlerin mümessilleri olan dinî müesseseler Devlet içinde Devlet denilen bir üçüncü esaret vücuda getirmişlerdi, onu da sildik, yokettik.

Dördüncü esaret iktisadî esaretimizdi; bundan da eser kalmadı.

Beşinci bir esaret daha var: Bunu size çok itina ile intihap edeceğim bir cümle ile tarif etmek isterim: Türk milleti o millettir ki, tarihin korkunç bir devrinde kendisine binbir şeref vermiş, son imparatorluğunu kurmuş gaza meydanlarında şafaklar içinde yüzmüş millî ordusu ile mücadele etmeğe mecbur oldu. Yeniçeri ordusu ile Türk Devleti mücadele etti. Tarihimizin bu yakıcı bir sayfasıdır.

Birgün geldi bir mücadele daha lâzımgeldi, kendi dinimize karşı, varlığını kurtarmak. Rumlar Katolikliğe yani Lâtinliğe karşı Ortodoksluğu ihdas ettiler, papazları bütün kurtuluş hareketlerine iştirak ettiler, riyaset ettiler. Ortodoksluk onların millî dinî oldu. Şio İranlılığın, Araplığa karşı mücadelesinden doğdu ve İran ruhunu kurtardı. Protestanlık, yine Lâtinliğe karşı, Cermen kavimlerinin bir muzaffer mücadelesidir. Avrupa tarihinin, Türkiye tarihinin bir dönüm noktasıdır. Bizde böyle bir hareket olmadı, din müesseselerimiz, dinî itikatlarımız, asırlarca aynı şekilde aynı kalıpların içinde kaldı, çürüdü ve çürüttü. Uyanan Türk milleti kendi din müesseseleriyle mücadele etti. Yolunu kapayan kör teassubun esaretinden kurtuldu, bu ne hazin bir şey. Halbuki İslâmiyet bizim bin senelik medeniyetimizi vermiş bir dindir, ondan evvel ne yaptıkça ufaktır kıymetsizdir.

Bir altıncı mücadelemiz daha oldu. Asırlar zarfında vereceği neticeleri ve feyizleri, hayalimizin ölçmesine imkân yoktur. Haremin gölgesinde yaşayan, kan farkına uğrayan ve hekimlerin bekleme odalarında diğer milletlerin kadınlarından çok fazla görülen kadınlarımızı örtünmenin, kapanmanın esaretden kurtardık.

Defteri amalimizde yeri boş kalmış bir sevabı daha var mümtaz neslimizin, bir çok büyük fikirleri muzaffer kılan mücahid neslimizin onu da başarması lâzım geliyor. Kendi başına büyük Devlet adamı yoktur. Şair kendi kendine yeter, ressam kendi kendine yeter. Musikişinas kendi kendine yeter, mimar asla, o müşterek bir eserin sahibidir. Devrinin takım takım yetişmiş, sanat erbabı olmasaydı, inancı olmazdı, mesafeler arasında ne kadar geniş bakarsanız bakınız, tarih arasında ne kadar derin bakarsanız bakınız muvaffak bir Devlet adamı gördünüz mü, mutlaka onun etrafında iyi yetişmiş mümtaz bir zümre vardır, ahlak sahibi, irade sahibi, gözü pek, akli, ilmi yerinde, sevdâ ve imanı taşır bir zümre.

Biz Anadolu'da ölüm dirim kavgasında Atatürk'ü bu vasıflarla, bu ruhla, ihata ettik, ikmal ettik.

Şimdi diyorum ki, bütün o, esaretleri kıran, aynı zümre bir de ilmî velâyeti, ilmî istiklâli tesis edemez mi? İsterim ki, bu da bize nasip olsun. Bu yedinci ve mübarek bir zaferimiz olacaktır. Arkadaşlar, itirazlar ve tenkitler karşısında Türk ruhunda büyük tahammülsüzlük vardır, çok alınganız yavaş yavaş tenkide alıştığımızı zannettiren emareleri çoktur. Başbakanımız, arasıra bize bunun misallerini verir.

Maarif Vekilimiz için iki, üç fikir söylemeliyim. Ben bir mektep hocasıyım. Temenni ederim ki büsbütün çökmeden evvel, günün birinde, bir mektep kürsüsüne tekrar çıkayım da, ihtiyarlık senelerine doğru, ne topladımsa yani ne öğrendimse onları memleket gençliğine vereyim. Hayatta şahsî olarak son arzum budur : Eski bir mektep hocası sıfatıyla gözlerimi, maarif işleri üzerinden ayırmam.

Millî Eğitim Bakanımız Anadolu'da halk Hükümeti kurulduğundan beri teşebbüslerinde muvaffakiyetler kazanmış genç bir devlet adamıdır. Bastırdığı kitaplarla hergün temastayım, Güzel Sanatlar Mecmuası, bu bir altın kitaptır. Klasiklerin tercümesi, diğer birçok ilmî eserler kendi başına bir muvaffakiyet teşkil eder. Anadolu seyahatlerimde yeni yapılan mektepleri gördüm. Bu binalar toprak renkli izbeler arasında ağarıp duruyor. Şikâyetler var; köylü zahmet çekiyor, ağırdır diyorlar. Benim kendime göre bir fel-sefeyi tutturdum. Birgün gelecek mutlâka bütün bu acılar unutulacaktır. Biz bu mektep binalarını birer birer köylerimize koydukça Anadolu sayfası üzerine teker, teker yarınki Anadolu'nun emniyetini vücade getirecek tılsımlı cümleyi yazıyoruz. Her yeni mekteple hudut boylarında kalelerin bir tanesini daha yükseltmiş oluyoruz. Memnunum, buna ancak seviniyorum.. Köy enstitüleri var. İçinde ne güzel bir tahammür oluyor, orada yarının Türkiye'si tekevvün ediyor. Sanat erbabını yetiştiren teknik okullarda bu sırada zikredilmek lâzımgelir. Kendi zümremiz ve kendi devrimiz için istiyorum ki birde bütün bu muvaffakiyetlerimize ilmin istiklâlini de ilâve edelim. Darülfünunumuza. Yerliler, şarklılar ve yabancılar, burada ilmin Hükümetin siyasî endişelerine göre emir altında tutulmaz diye bakabilsinler. O halde bana bir سوال soracaksınız. İçeriden ve dışarıdan gelecek ayırıcı, öldürücü cereyanlara karşı ne ne yapalım. En korktuğunuz suale cevap veriyorum: Hocaları kim intihap ediyor?. Üniversitelerin profesörler meclisi. Bakınız bunlar müşterek mesuliyet altına girsinler, bize karşı, memlekete karşı ve tarihe karşı. O heyet hocayı intihap ederken hareket hakkını buluyor, seçmekte tâyinde salâhiyeti var, çok vahim vaziyetlerde vazifesine hiyanet eden hocayı çıkarmak vazifesini de o üzerine alsın.

Bu mesuliyeti onların üzerine bırakalım. Kendi rejimimiz, kendi zümremiz aleyhine olarak bu mesuliyeti biz üzerimize almayalım. (Bravo sesleri, alkışlar).

Hüsamettin TUĞAÇ (Ağrı) – Bir ufak dileğim bir iki de sualım var.

Dileğim şudur. Ağrı vilâyetinin merkezi Karaköse'dir. Biliyorsunuz. Burada bir ortaokul vardır. Bu ortaokul her sene 40-50 mezun verir. Bu çocuklar tabii olarak Erzurum Lisesine gitmek isterler. Bir kısmı da diğer meslek okullarına girmeğe çalışırlar.

Yatılı okul imtihanlarında bunlardan hiç birisi muvaffak olmuyor. Mektep, müsabaka imtihanlarını kazanabilecek okur, yetiştirememektedir. Sebebini Millî Eğitim Bakanlığı pekâlâ bilirler ben de söyleyeyim; tedrisattaki zayıflık ve öğretmen noksanı. Bir kısım okurlarda kendi hesabına nihari olarak okuma isteyen çocuklardır. Ağrı'nın en yakın lisesi Erzurum veya Kars'tır. Fakat oralarda hısım akrabası olanlar pek azdır, bir iki kişinin ya var veya yoktur. Geri kalanı otel ve han köşelerinde kalmak istiramdadırlar. Bundan dolayı da ebeveyn çocuğunu oralara göndermek istemez. Şu halde ne oluyor? Lise de okuyan 40-50 okurun 3'ü beşi bir kolayını bulup liseye veya bir meslek mektebine giriyorlar, fakat mütebakisi elleri koynunda Hükümet kapısını aşındırmaktan bıkarlar, nihayet kahvehanelere ve sokaklara dökülürler. Bunun çaresi; zannediyorum ki, son zamanlarda Millî Eğitim Bakanlığı bununla ilgilenerek Erzurum'da bir pansiyon tesisine çalışıyorlar, belki mahalli yardımlarla hususi teşebbüs eseri olarak yapılıyor. Millî Eğitim Bakanlığı bu işe önyak olursa ve teşvik edici harekete geçerse pansiyon teessüs eder. Ağrı gibi orta mektep olan yerlerden gelen babalarının yardımı ile ucuz pansiyon işletmek imkânında hâsıl olur. Bu suretle çocuklar da sokakta ve kahve köşelerinde kalmazlar. Bunu Sayın Millî Eğitim Bakanımızdan rica ediyorum.

Diğer temennim şudur: Anadolu'dan İran'a giden eski cadde üzerinde Erzurum vilâyetinde Aras Irmağı üzerinde meşhur Çoban Köprüsü vardır. 12 nci asırda İlhaniler devrinde yapılmış olan bir köprüdür. Bugünkü transit yolunun buradan geçmemesi yüzünden bu eski Türk eseri ve tarihin bir yadigârı olan bu köprü harap olmaktadır. Erzurum vilâyeti ve Umumî Müfettişlik bu köprünün kurtarılması için Millî Eğitim ve Bayındırlık Bakanlıklarına yazmıştır. Acaba bir teşebbüs var mıdır, yok mudur? Sualimin birisi budur.

İkincisi; memleketimizin en uzak doğu kasabası olan Doğu Be-yazıt'ta eski şehrin güzel tepelerinden birisinin üzerinde bir İshak

Paşa Sarayı vardır. Bu kürsüde üç sene evvel de söylenmişti. Bu saray 150 sene evvel yapılmış, çok güzel bir eserdir. Amma bu saray şimdi ne haldedir? Sarayın içinde inci denilebilecek kadar güzel bir camisi vardır. Camiın güzel bir kubbesi 5-6 mermer sütun üzerinde durmaktadır. Bu mermer sütunların dibinde acaba para var mı diye bazı kimseler döşemeleri kırıp nihayetine kadar kazmışlardır. Ben gözümle gördüm. Orada direğin temelini teşkil etmek üzere konulmuş bakır ve kurşunlardan başka bir şey bulamamışlardır. Bu kadar güzel bir esere acımamak imkânı var mıdır? Bir direk tamamen yıkılmıştır, ikinci bir direğin de altı kazılmış, yıkılmaya ve parçalanmaya mahkûmdur. Bu güzel mermer direkler devrilince kubbe yıkılacak ve bu güzel eser de harap olup gidecektir. Geçen sene bir rapor vermiştim, partiden ve Millî Eğitim Bakanlığından istirham etmiştim. Gene istirham ediyorum, buna bir bekçi mi tâyin edecekler? Yoksa tamirine bugün için bir çare bulunmasa bile daha fazla harabisine meydan vermemek, başka tedbirler mi alacaklar, bizi aydınlatsınlar ve yapılacak işi yapsınlar.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Sayın arkadaşlarım; sözlerime başlarken, bütçenin bütünü ve Millî Eğitim bütçesi müzakere edilirken söz almış olan hemen bütün arkadaşlarımla, Millî Eğitim teşkilâtında çalışanlar ve onun başında vazifelendirmiş bulunduğunuz benim naçiz şahsıma karşı gösterdikleri iltifati, yakın alakayı şükranla karşılarım.

Huzurunuzda sunduğumuz bütçe Bayındırlık Bakanlığındaki 6 milyon lira ile beraber 103 milyon liraya varmış bulunuyor. Şimdiye kadarki Millî Eğitim Bakanlığının bütçeleri umumî bütçeye nispet edildiği zamanda şu neticeler görülmektedir:

Cumhuriyetin kurulduğu 1923 senesinde bütçe heyeti umumiyesi 137 754 000 lira, Millî Eğitime ayrılan para 3 milyon, nispeti % 2,2 bundan on sene sonra 1933 yılında bütçe heyeti umumiyesi 182 milyon lira, Millî Eğitime ayrılan 10 360 000, nispet % 5,68'dir. Bu sene huzurunuzda getirdiğimiz 1946 yılı bütçesi bütünü olan 990 milyon liraya 103 milyon lira nispet edildiği takdirde nispet % 10,4'e varır.

Bu, teşkilâtımız için, benim için, sizler için ve millet için büyük bir bahtiyarlıktır; yüksek Meclisin, Hükümetinizin bütün memleketin eğitim işlerine verdiği büyük önemi gösterir. Bu nispet, ana davamız olan medenilikte ilerleme işinin ne kadar ehemmiyetli olduğunu, milletçe memleketçe hepimizin onu nasıl bir kudretle ele aldığımızı ispat eden iftihar edici, canlı bir hakikattir.

1945'in yedi aylık bütçesi 51 milyon lira idi. Bunu normal olarak 12 aya ırca ettiğimiz zaman 87 450 000 lira tutar. 103 milyondan bunu çıkardığımız zaman 16 089 000 lira kalır ki, bu geçen senenin 12 aya ırca edilmiş bütçesinin bu yılınıkinden farkıdır, fazlasıdır.

Bu fazla 16 milyon liranın 12 910 000 lirası, yuvarlak bir hesapla 14 000 000 lirası teknik öğretim için ayrılmıştır. 225 000 lirası İstanbul Üniversitesinin giderlerine ilâvedir. Bilhassa burada kitap meselesi fakültelerin ayrı ayrı bütçelerinde belli rakamlar halinde tesbit olunuyor ve üzerlerinde ciddî surette duruyoruz.

102 000 lirası yine üniversitenin kadro olmadığından dolayı doçentlikten profesörlüğe terfi etmiş oldukları halde hâlâ doçentlikten maaş almakta olanların maaş farkıdır.

157 000 lirası yeniden getirmeyi düşündüğümüz ve bir kısmı ile anlaştığımız ecnebi uzmanlara verilecektir.

130 bin lirası da, ilâve olmak üzere, orta öğretim için ayrılmıştır.

Bütçemizin heyeti umumiyesinde muhtelif öğretim dallarında giderleri şu suretle görülüyor:

Yüksek öğretim için	11 435 000
Orta öğretim için	12 575 000
İlk öğretim için	25 923 000
Teknik ve meslekî öğretim için	34 963 000
Güzel sanatlar için	1 200 000

Neşriyat için: 1 389 000, müzeler için, Bayındırlık Bakanlığındaki para hariç, 507 000, Zat İşleri için: 1 312 000, aynı yardım ve yerinde terfiler için, 6 654 000. Diğer ufak tefek rakamlar vardır ki; onları arzetmiyorum.

Bütçemizin bütününe kısaca ve böylece söyledikten sonra, öğretim işlerimizin ayrı ayrı dallarını yine kısaca arzedeceğim. 1940 yılında ilk öğretim işini bir programa bağlayan kanun, yüksek tasvibinize arzedilmeden önce, Türkiye'de 9570 ilkokul, 18 354 öğretmen, 900 000 öğrenci vardı. Aradan geçen altı yıl içinde okulların sayısı 14 984'e, öğretmenlerinki 26 288 ve öğrencilerin sayısı 1 358 000'e yükseldi.

Bundan evvelki 15 sene ile mukayese edildiği zaman farkları, arkadaşlarım kendileri kolayca bulurlar.

Verdiğimiz mezunların sayısı da mânalıdır. Daha evvelkileri tamamen bulamadığımız için 1928-1929 ders yılından 1938-1939 ders yılına kadar geçen 10 yıl içerisinde 262 000 ilkokul mezunu

vermişiz. 1939-1940 ders yılından 1944-1945 ders yılına kadar 478 000 mezun vermiş bulunuyoruz. Hemen iki misli.

Senelerin mezun sayıları da aynı surette artmak durumundadır:

1932-1933 yılında 22 000

1938-1939 yılında 53 000

1944-1945 yılında 89 000 mezuna yükselmiştir.

Şimdi içinde bulunduğumuz ders yılına 1609 köye 1853 öğretmen vererek girmiş bulunuyoruz. 665'de ayrıca sağlık memuru mezun verdik. Köylerde 875 yeni okul yapılmıştır. Tadil ve ilâvelerle okul haline getirilen binalar 851'dir. Tutarı 1786'dır. Ayrıca işlik 741, müstakil öğretmen evi 993'tür. Bütün köylerde yeniden okul, tadil ve ilâve suretiyle okul, işlik, müstakil öğretmen evi olmak üzere 3490 parça bina yapılmıştır.

Bina yapımında kuraklık dolayısıyla 3 ilde sıkıntımız vardı; Konya, Çankırı, Eskişehir, gerek Bakanlığımızdan, gerek illerden yapılmış olan yardımlarla Kırşehir ve Konya, programındaki işleri bitirebildi.

Eskişehir 28 okuldan 28 ine başladığı halde yapılan yardımlara rağmen 15 okulu bitirebildi. Kalanı bu sene merkezden ve ilden yapılan yardımlarla bitirilecektir. İlkokul ve ilk öğretim davasının güçlüğü yüksek tasvibinize beşbuçuk sene evvel nail olmuş bulunan kanundan evvelki duruma bakılarak kolaylıkla anlaşılabilir bir keyfiyettir. Gerek Devlet memurları, idare âmirleri, gerek halk, ihtiyar heyetleri muhtarlar, hakikaten bir seferberlik manzarası arzedecek şekilde birbirlerini sıkıştırarak çalışmaktadırlar. Diğerleri çalışmamış manasına gelmemek üzere bu arkadaşlardan üstün başarı gösterenlerin sayısı hepimiz için iftihara konu olabilir. Bunların arasında 26 vali, 151 kaymakam, 146 bucak müdürü, 34 Millî Eğitim Müdürü, 19 enstitü müdürü ve 82 ilköğretim müfettişi, 246 gezici baş öğretmen, 872 muhtar ve ihtiyar heyeti vardır.

İlköğretim hakkında bu mâruzatta bulunduktan sonra bütçemizin genel görüşülmesi sırasında ilköğretime temas eden sualler ve meselelere geçiyorum.

Ali Rana Tarhan arkadaşımız bütçenin tümü konuşulurken ilk öğretim işinin hususi idareden alınması meselesinden bahis buyurdular. Bu mesele bundan üç küsur sene evvel parti grubunda ilk öğretmenlerin alacakları davası konuşulurken Siird Milletvekili Ali Rıza Esen arkadaşımız tarafından bir teklif halinde ileri sürülmüştü. Grup genel kurulu buna taraftar olmadığı için bu taraf-

tar olmayışı, grup genel kurulunun bir direktifi addettik. Yalnız müstakil grup, öbür grubun kararı ile mukayyet olmadığı için Ali Rana Tarhan arkadaşımızın bu mevzuu sorması yerindedir, bunda şüphe yoktur. Dâva, yalnız ilk öğretmenlerin hususi idareye alınması meselesi değil, hususi idarelerin heyeti umumiyesini tetkik meselesidir, kanaatındayım. Mâliye Bakanımız, vergileri gözden geçirmektedir. Zannediyorum ki bendeniz burada yokken İçişleri Bakanı arkadaşımız da bu mevzu üzerinde mutabık fikirde bulunduğunu ifade etmiştir. Mesele tetkik ediliyor demektir.

Şahsi kanaatıma gelince; demokrat rejimimizi ilerletmek için çalışırken hususi idareleri, acele karara varmadan ihtiyatlı bir surette tetkik etmek lâzımdır. Bu mevzu da onun içerisinde aynı dikkat ve itina ile tetkik olunmalıdır.

İlk öğretmen arkadaşlarımızın sıkıntılı halleri, Hasene Ilgaz ve Naci Tınaz arkadaşlarımız ve diğer arkadaşlar tarafından bu kürsüden ifade edilmiştir.

Arkadaşlar; ben zannediyorum ki birkaç sene evvel de böyle bir suale cevap verirken şunu söylemiştim ve aynı fikri bugün de muhafaza ediyorum:

İlkokul öğretmenlerini diğer memurlardan ayrı, bir muayyen zümre, bir sınıf telâkki etmiyoruz. Elde mevcut kanunî mevzuat daha evvelki ayrılıkları her cepheden ve cihetten kaldırdığı için bu arkadaşlarımız da diğer Devlet memurları gibidir. Yargıçlar gibidir, subaylar gibidir. Devletin diğer kamu hizmeti gören memurları gibidir. Herhangi bir ayrılığa mâni olmak için gerek Bakanlığınız, gerek Hükümetiniz elinden geleni yapmaktadır. Bir defa bu sene konmuş olan 800 bin lira ile ki Hasene Ilgaz arkadaşımız temas ettiler, eskiden teraküm etmiş alacaklar bitiyor. Buyurdıkları gibi kendilerinin işine yarıyacak bir para vermek mevzuubahis değildir. Çünkü alacakların hepsi bu sene bitecektir. 1944 senesinde idarei hususiyelere ve belediyelere umumî bütçeden verdiğiniz gider 15 milyon liradır. 1945'in 7 ayında 8 milyon liradan fazla para verdiniz. Bu sene de 18 milyon lira veriyorsunuz. Bu 18 milyon liranın 8 milyon lirası aynı yardımdır, 5 250 000 lirası olağanüstü maaş zamlarıdır, 4 milyon lirası üst dereceye geçiş maaş farkıdır ve alacaklarının kanunla tesbit edilmiş olan son kısmı olan 800 000 liradır ki, hepsi 18 milyon lira tutmaktadır. Bunun % 80 illerimizdeki ilk öğretmenlerindir. Sıkıntı, matşet darlığı, yaşama güçlüğü mevzuubahis ise, bunun içerisinde şehir ve kasabalarda bulunan ilk öğretmenleri ayırıp bu meseleyi ileri sürmek doğru değildir

Çünkü bütün Devlet memurları aynı halde, aynı sıkıntı içindedir. Tedbirleri alırken beraber düşünüyoruz, hallerini de ifade ederken beraber düşünmek hem makul, hem kanuni ve hem de cemiyetimiz için faydalı olur kanaatındayım. (Doğru sesleri).

Hasene Ilgaz arkadaşımız, köy enstitüsü mezunlarının kendi köylerine verilmesi mahzurlarından bahsile bu usulden vazgeçilmesinin iyi olacağını ifade ettiler. Biz bu kanaatte değiliz. Biz kendi yurdunda peygamber olmak usulünü tatbika kendimizi mecbur hissediyoruz. Aldığımız işleri ve verdiğimiz işleri kendi yerimizde ve kendi yerimizin dışında aynı bitaraflıkla ve aynı vazife muhabbetiyle yapmak, yaptırmak vaziyetindeyiz. Bir köy enstitü mezununun içinden çıktığı köyde, içinden çıktığı köyde gördüğü iyiliklere mukabele etmek için vazife göremiyorsa, onun zaten kendi köyünden başka yerde de muvaffak olacağı kanaatinde değiliz. (Bravo sesleri). Amma bizim görüşümüz, esasen böyle bir sıkıntı olmadığı merkezindedir.

General İzzettin Çalışlar arkadaşım, İncealemdaroğlu kardeşimizin kereste meselesi için ifade buyurdıkları müşkülâtı biz de görüyoruz. Tarım Bakanlığı ile daimî münasebetteyiz. Zaten Şehime Yunus arkadaşımız bu kanunun 24 üncü maddesinin tadili için bir kanun tasarısı sunmuştur ve Millî Eğitim Komisyonundadır. Hükümetinizin bunu sempati ile karşılayacağına ve bir tedbir bulacağına emniyetinizi rica ederim.

Şehir ve kasabalardaki ilk okul binalarının yapımı meselesi hakikaten mühimdir. Birbuçuk sene evvel bakanlığımızın üstünde dikkatle durduğu ve bir kanun tasarısı hazırlayıp diğer Hükümet makamlarına sunduğu bir mevzuudur. Demin de söylediğim gibi vergilerin heyeti mecmuası Maliye Bakanlığında tetkik edilirken ayrıca bir vergi mevzuu olan bu hususun da incelenmesine başlanmıştır. Tahmin ederim ki Hükümetiniz varacağı neticeyi yakında yüksek heyetinize arzeder.

Yozgat Milletvekili Alıoğlu arkadaşım başöğretmenlik meselesinden bahsetti. Evvelce kıdemli bulunan ilk öğretmenlerin başöğretmenlikten alınıp daha az kıdemli köy enstitüleri mezunlarına bu vazifenin verilmesinin eski öğretmenler arasında hoşnutsuzluk uyandırdığını söylediler. Biz, vazifeleri yalnız hizmet seneleriyle ölçmüyoruz. Onunla beraber liyakatı da kıdem yanında götürmekteyiz. Geçen senenin son aylarında Hatay ilinde bir köye gittik. Orada köy okulu pis, çocukları bakımsız, başöğretmen işi ile alâkasız idi. Vali ve ilk öğretim umum müdürü de yanımda idi. Başöğ-

retmeni vazifesinden almalarını söyledim. Yanında bir köy enstitüsü mevzuunu vardı. Ona bu vazifeyi verdik. Bu seyahatten bir kaç eyyam sonra Tekirdağ'ına gittiğimiz zaman bir köy enstitüsü mezununun işinin başında olmadığını ve işi ile kâfi derecede alâkalı bulunmadığını gördük. Onu da başöğretmenlikten aldık. Biz orta okullar ve liselerde de aynı usulü tatbik ediyoruz. Meselâ 50 lira maaşlı bir lise müdürü varken maiyetinde 90 lira maaşlı bir öğretmen bulunmaktadır. Çünkü müdürlük idarî bir istidattır, kabiliyettir. Sade sene ile, sade kıdem ile, sade maaş ile ölçülüp yapılacak bir iş değildir. Onun için başöğretmenlik meselesinde öğretmen arkadaşlarım, böyle bir sıkıntı duyuyorlarsa ki, bana böyle bir şey ifade etmediler. Deruhde ettikleri vazifeyi iyi yapsınlar, o zaman almış oldukları mevkii muhafaza etmek çaresini elde etmiş bulunurlar.

Gene bazı arkadaşlar, bazı mıntıkaların, okulları yapıldığı halde öğretmen bulunamadığını söylüyorlar; bu vâkidir ve doğrudur. Amma bu bizi memnun edici bir sebepten gelmektedir. Biz okulların sene sene, yer yer listesini yapmış bulunuyoruz. Okulların ve köylere verilecek öğretmenlerin, programı basılmıştır. Bazı mıntakalarda 3 sene sonra bitirilmesi lâzımgelen bir okulu gayret edip bir senede bitiriyorlar; halbuki biz programımıza bilfarz 1947 senesinde oraya öğretmen gidecek diye koymuşuz. 1944 senesinin sonunda başlayıp 1945 içinde okulu bitirdikleri için okul, iki sene öğretmensiz kalmak mecburiyetinde bulunuyor.

Aynı arkadaşım, mütaahhitlerden bahsetti. Esasen köylerde yapılacak okulların mütaahhide verilmesine taraftar olmadığımızı söylemeliyim. Maksat bu büyük hamleye, millet ferdi olarak köylü kardeşlerimizin kadınlı erkekli iştirak etmesidir. Taahhütle meseleyi halletmek, bizim arzumuzu tamamiyle yerine getirmek değildir. Şikâyet buyurdukları hususlar nerelerde ise bendenize söyleyinler, hususi surette teftiş ve tahkik ettireyim ve tashih ettireyim.

Türker arkadaşım şarkta bölge okulları yapılmasını söylediler. Biz Diyarbakır'da Dicle Köy Enstitüsünde ilkokul kısmını tesis etmiş bulunuyoruz. Elimizde ilkokul mezunu olmadığı için buyurdukları gibi böyle bir bölge okulu sistemine gitmeye maddeten imkân bulamadık. Onun için Dicle Köy Enstitüsünde ilkokul kısmını açtık, çocukları yatılı olarak oraya alıyoruz. Bunlar mezun olduktan sonra köy enstitülerine alacağız. Bu suretle bu bölge okullarını orada yetiştirdiğimiz çocuklarla açacağız ve arkadaşımızın maksadını da yerine getireceğiz.

Ulusoy arkadaşım halk terbiyesinden bahsettiler. Halk terbiyesi okul dışında okul çağını geçirmiş vatandaşlarımızın eğitimi demektir. Bunu şehirlerde ve kasabalarda Halkevleriyle birleşerek, hapishanelerde kurslar açarak, fakat daha müessir olmak üzere bilhassa köylerde gece kursları açmak suretiyle idare ediyoruz.

İlk öğretim için Recai arkadaşımızın da bazı dilek ve istekleri, diğer bazı arkadaşlarımın da yine bazı arzuları oldu. Onları not ettim, halletmeye çalışacağım. İlk öğretim bahsini bu suretle bitirmiş bulunuyorum.

Orta öğretimde durumumuz: Bu durum orta okul ve liseler sayısında artma, fakat öğrencilerinde azalma suretinde görülüyor. 1923 yılında 23 lisemiz varmış. Bu 23 lisede 1241 öğrenci bulunmakta imiş. 72 orta okulda da 5905 öğrenci. 1945-1946 yılında lisemiz 52, öğrenci sayısı 21 bin, orta okul 163, öğrencisi de 64 bindir. Biraz sonra izah edeceğim gibi sanat okullarının açılması, orta okula gelen öğrencilerin adedini azaltmıştır. Fakat buna mukabil randıman artmıştır.

Öğretmen bakımından, Dağlıoğlu arkadaşımızın buyurduğu gibi, kadromuzun yarısı yardımcı öğretmen değildir. 1937-1938 senesinde kadromuzda 2600 asli öğretmen vardı.

Biten ders yılında kadromuz 3847'ye yükselmiştir. Demek ki 1937-1938'den bu yana geçen 6-7 sene zarfında o senede bulunanların yarısı kadar, yani 1241 öğretmeni kadromuza yeniden almış bulunuyoruz. Bunda öğretmen yetiştirmek için aldığımız tedbirlerin müesseriyyetini görmekteyiz. Gazi Terbiye Enstitüsünde 200 olan mevcudun 500 küsüra çıkarılması sonra Balıkesir'de bu sene mezunlarını verecek olan matematik, fizik, kimya orta öğretmen okulunun açılması ve üniversitede okumuş gençlerin yavaş yavaş öğretmenliğe rağbet etmeleriyle bu yekûnu bulmuşuz.

Mezun miktarına gelince: Öğrenci adedi bugünkü imtihan şekillerinin konulmasından önce 77 bin iken 12 000 mezun almışız. Orta okullarda geçen sene mezun öğrenci adedi 64 bine düştüğü halde 12 210 mezun vermiş. Halbuki liselerde mezun artışı, olgunluk verenlerin artışı, bu nispetin kat kat fevkindadır. 1937-1938 senesinde 2567 olgunluk veren varken geçen senenin sonunda, bu senenin bütünlemesinde aldığımız lise olgunluk mezunlarının sayısı 4963'e yükselmiştir. Orta öğretimin durumunu kısaca böyle arzettikten sonra bu konudaki sorulara geçiyorum.

Hasene Ilgaz arkadaşımız Darüşşafakadan bahsediyorlar. Darüşşafaka hepimizin bildiği gibi hayırsever insanların paralarını

toplayarak vücuda getirdikleri bir hayır müessesesidir. Benim şahsen gönlümün istediği Darüşşafakanın tesis olunduğu zamandaki zenginlerden şimdiki zenginlerimizin daha çok cömert olmasıdır. Yoksa Devlet bütçesinden 120 bin lira yardım temin ederek hayatına devam eden bir müessesenin hayır müessesesi sayılmasına imkân yoktur. Bu vaziyette âmmе müessesesi olmuş demektir. Çünkü 120 bin lira yardım olmaz. Bu bütçesinin yarısından fazlasıdır. Kaldı ki, merhum Refik Saydam'ın Başbakanlıkları zamanında bir de kız kısmı yapılacaktı. Merhum bendenize bundan bahsetmediler. Eğer bahsetse idi, huzurunuzda arzettiğim fikri tekrar ederdim. İstanbul'da bir kız lisesi yapmak lâzımgeliyorsa ve mesela inşası için birbuçuk milyon lira lâzımsa bunu memleket zengileri aralarında toplarlar yaparlar; anlarım. Fakat Devlet yapacaksa; Devlet bütçesine parayı kor ve bu okul tabii Devlete ait olur. Fikrim açıkça budur. (Doğrudur sesleri).

Orta okul liselerde İzzet Ulvi Akyurt ve Taşkiran arkadaşlarımın temas ettikleri mütalâa saatlerine gelince; biz bunu altı, yedi sene evvel yaparken şunu düşünmüştük, çocukların pek çoğu evlerine geldikleri vakit çalışacak yer bulamıyorlar, bir odada bütün aile toplanıyor, kâfi derecede ışığı da yoktur, çok kere de ısınma imkânlarını bulamıyorlar. Öğleden evvel dersleri alalım, öğleden sonra çocuklar hiç olmazsa 1,5-2 saat sınıflarında kalsınlar öğleden evvel aldıkları dersleri ve vazifeleri hazırlayıp yapabilsinler. Arkadaşların dedikleri gibi bu, müzakere şeklinde olursa hangi çocuğun, hangi derece çalışacağını evvelden bilmek ve hepsini aynı şeye çalışmaya icbar etmek tabii olmadığı için bir kısım çocuklar yapılan müzakere ile alâkadar olmayacaklardır. Halbuki matlup olan şey, 1,5-2 saat bir yere çıkmadan kitabının ve işinin üzerinde sabredip oturabilmek alışkanlığını çocuklarımıza verebilmektir. Biliyorsunuz ki, çocuklarımızın pek çoğu devamlı olarak çalışmak istemezler. Halbuki semereli çalışmak için devamlı çalışmaya ihtiyaç vardır. Bunu temin edelim diye düşündük. Onun için bunu müzakere şekline irca ettiğimiz takdirde bu anlayış ve bu gaye ortadan kaybolur. O zaman bu neviden bir müzakere ve mütalâa saati yapmaya ihtiyaç yoktur. Bu sebeple arkadaşlarımın düşünce ve temennilerine iştirak etmiyorum.

İmtihan şekilleri meselesinde arkadaşlarımızın geçen sene de burada söyledikleri fikirlere tamamen iltihak ediyorum. Bugünkü imtihan şekilleri tesbit edilirken üniversiteye girme imtihanı yapılmıyordu. Çünkü o zaman üniversite şubelerine az miktarda öğren-

ci geliyordu. Son senelerde olduğu kadar tehacüm yoktu. Baktık ki, tıp gibi, hukuk gibi fakültelere baktık ki, vâkı bu tehacümü önlemek tedbirlerini almazsak buraya okutmak üzere aldığımız çocukları bilhassa deneme yaptırmak imkânını bulamadığımız için, eksik yetiştireceğiz, fena yetiştireceğiz. Eldeki vasıtaları da arzumuz veçhile genişletmeğe muktedir olmadığımızı göre, iktidarımızla mütenasip fakat iyi insan yetiştirmeğe karar verdik ve mahdud bir öğrenci kadrosu yapmak zorunda kaldık. Onun için bu imtihanı koyduk. Binaenaleyh, bu girme imtihanı olunca hakikaten kanaat bitirme, ondan sonra da olgunluk güçtür. Geçen sene, bu kânda bir anket yaptık; bütün öğretmenlerin, öğretmen kurullarının mütalâalarını aldık. Neticeyi elde etmiş bulunuyoruz; imtihan şekillerini değiştireceğiz.

Muzaffer Akpınar arkadaşım, imtihan meselesine dokunduğu gibi, yabancı dil meselesine de temas ettiler. Bendeniz fiilî olarak yabancı dil meselesini arkadaşımın tasvir ettiği kadar fena görmüyorum. Bunun delillerini; müsabakalar ve girme imtihanlarıdır. Avrupa'ya, Amerika'ya gönderdiğimiz öğrencilerin yabancı dil durumları sanıldığı gibi değildir.

Yabancı dil işini tamamen hallettik, ortaokul ve liselerde yabancı dil öğretmen kadroları ihtiyaç nispetinde oldu demiyorum amma 6 sene okuyorlar, hiç birşey öğrenmiyorlar, bu kadar mübalağalı bir eksiklik de yoktur.

Esasen iki yerde yabancı dil öğretmeni yetiştirmek üzere bugün mevcut olan öğretmen okullarına yabancı dilde kuvvetli öğrenci aldık. İki sene sonra bunları Orta Öğretmen Okulu halinde açacağız.

Öğretmen yetiştirmek meselesinde Rasih Kaplan arkadaşımız Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin, öğretmen okulu haline getirilmesini teklif buyurdular.

Biz öğretim lisansı dediğimiz lisanslara zaten orada okuyanlardan öğretmen yapıyoruz. Hattâ askerî okullarına öğretmen yetiştirmek üzere Millî Savunma Bakanlığı bize öğrenci vermektedir. Fakat bütün bir fakülteyi öğretmen okulu haline getirmeği doğru bulmuyoruz. Çünkü, fakülte serbest düşünüş yeridir. Halbuki, öğretmen okulu bir meslek okuludur. Muayyen programla, muayyen amaca insan yetiştirir.

Üçöz arkadaşım, kadrosu eksik okullarda, kadrosu eksik olmayan okulların imtihan şeklinin tatbik edilmemesini teklif ettiler. Bunu bendeniz mümkün görmüyorum. O zaman muhtelif seviyede, fakat aynı salâhiyette çocuklar çıkarmış olacağız, demektir. Bizim bunun için aldığımız tedbir eğer muhtelif sebeplerden dolayı

öğretmen bulunamamışsa tatil zamanında öğretmen olan yerlerden buralara gönderiyoruz, kurslar açıyoruz, orada çocukları yetiştiriyoruz ve tekrar imtihana sokuyoruz. İmtihan şekillerinin muhtelif yerlere göre muhtelif tarzda olmasını bendeniz faydalı bulmuyorum.

Bazı arkadaşlarım seçim daireleri hakkında, Ankara, Muğla, Van, Eskişehir ve diğer yerler için bazı isteklerde bulundular. Onları kaydetmiş bulunuyorum. Mümkün olanlarının yapılacağı şüphesizdir. Bilhassa Van ve Vanlı kardeşlerimizin uğradığı felâket ve çektikleri ıstırap, yüreklerimizde onların ıstırapı kadar durmaktadır. Hükümetimizin gerekli tedbirleri her imkândan istifade ederek yerine getireceğine şüphe etmemelerini rica ederim.

İbrahim ARVAS (Van) – Teşekkür ederim, sağol.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âlî YÜCEL (Devamla) – Arkadaşlar, yüksek öğretim son senelerde, içinden gelişmeğe, ciddi inkişaf imkânları bulmaya başladı. İstanbul Üniversitesinde bilhassa alt kademelerde öğretim unsurlarının çoğalması ve ilerde profesör olacak gençlerin akademik mesleğe daha çok imkânla gelebilmeleri bunun ciddi bir delili sayılmalıdır. Esasen küçük bir rakam mukayesesi bunu bize pekâlâ ispat edecektir:

1938-39 yılında altı fakülte ve 3 yüksek okulumuzda 282 profesör ve doçent, 247 asistan okutman ve ilmi yardımcı varken 1945-46 yılı, içinde bulunduğumuz ders yılında 594 profesör ve doçent, 425 asistan, okutman ve yardımcı elde etmiş bulunuyoruz. Ankara'da açtığımız fakülteler, yeniliklerine ve maddi eksiklerine rağmen, gerek neşriyatta, gerek öğrencilerini yetiştirmekte ağabeylerinden geri kalmamaktadır. Bunu iftiharla arzedebilirim.

Sayın Rana Tarhan ve Sayın Uludağ arkadaşlarımızın akademik kariyer kanunu için izhar ettikleri çabuk gelme temennisini yerine getiriyoruz. Kanunun incelenmesi bitmiştir. Birkaç güne kadar Yüksek Meclise sunulacaktır. Bu kanun yalnız akademik kariyere girmiş ve girecek olanları maddeten terfih bakımından değil, onların disiplinler vaziyetleri, terfileri, intihapları ve üniversite içinde alacakları vazifeleri yapma bakımından nail olacakları hürriyetleri de tesbit eder bir kanundur.

Bu vesile ile Muhittin Baha Pars ve Hamdullah Suphi Tanrıöver arkadaşlarımızın konuşmalarına kısaca temas etmek istiyorum. Bir defa yüksek huzurunuzda şunu belirteyim ki, biz icra mesulüleri sizlerin yaptığınız kanunları tatbikle mükellefiz. Hem kanunları tatbik etmekle, hem de tatbik etmemekle mesuliyet halinde görülmemiz, bizim için müşkül bir tezat olur.

Üniversite profesörlerinin memur olup olmaması, Yüksek Meclisin tasdikına iktiran etmiş kanunların neticesidir. Eğer Muhittin Baha Pars bu kanaatte değilse, milletvekili olarak bir kanun tasarırsı teklif eder, yüksek huzurunuz gelir, evet veya hayır suretiyle oylar tecelli eder.

Muhittin Baha PARS (Bursa) – Bugünkü muamelenin kanunî olduğunu söyledim.

BAŞKAN – Müsaade buyurun.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Fikir hürriyeti meselesine gelince: Üniversitelerde fikir hürriyeti hiçbir yerde zannedildiği gibi hudutsuz değildir. (Bravo sesleri). Üniversiteler muhtelif temayüllerin mümessillerini ihtiva ederek bir muvazene yapar ve en demokrat memleketlerde bu muvazene ile mukabil hürriyetler bir ahenk içerisinde temin edilmiş bulunur. Hürriyetsizlik diye bazılarınca tefsir edilen hareketlerimiz bilâkis fikir hürriyetini muhafaza etmek için yapılmıştır. (Bravo sesleri). Biz, ciheti her ne olursa olsun, ister sağ, ister sol, yetiştireceğimiz gençlerin yetişmesindeki hürriyetlere mâni olucu bir hürriyeti, hürriyet değil, istibdat saymaktayız. (Bravo sesleri, alkışlar). Onun için bildiğiniz tedbirleri alıyoruz. Bu tedbirleri alırken Yüksek Meclisin ana temayüllerine uyduğumuzu sanıyoruz. (Doğru sesleri). Öyle değilse reylerinizi ızhar edersiniz. (İsabetlidir, yerindedir sesleri). Bunun zıddıyla de temayülümüzü görürüz, tashih ederiz. (Doğru sesleri).

Talebe birliği, öğrenci birliği meselesine geliyorum: Arkadaşlar, bendeniz üniversite talebe birliğini lâğvedilmiş buldum. O zaman rektör olan Cemil Bilsel arkadaşımız şimdi Milletvekili olarak buradadır. Lâğvedilmiş buldum ve dedim ki, zamanı gelmiştir, yenden talebe birliklerini kuralım. Bu fikrimi muhafaza ediyorum. Binaenaleyh talebe birlikleri bize rağmen olmuş veyahut kurulduğu zaman bundan gayrimemnun bulunmuş değiliz. Arkadaşımın böyle bir duygusu varsa lûtfedip tashih etmesini rica ederim.

Teknik öğretim; kabul buyurduğunuz kanunla son dört sene içinde hakikaten büyük bir gelişme göstermektedir. 1938-39 yılında 9 sanat okulu ve bunda 3 200 öğrenci vardı. 1945-46 yılında, yani bu ders senesi başında 27 sanat enstitümüz, 28 orta sanat okulumuz ki, toplamı 55 eder, bunda 22 852 öğrencimiz vardır.

Sanat okullarının gördüğü rağbet, Türk Milletinin medeniyete hem iştiağının ve hem de istidadının canlı bir belgesidir. (Doğru sesleri). Bu sene şehir ve kasabalarda verdiğimiz ilkokul mezunları 47 000 kadardır, bunun 19 800'ü orta okullara 13 215'i sanat

okullarına girmiştir. O sanat okullarımıza ki topunun yekûnu öğrenci olarak beş sene evvel 3 000 küsurdu. Bu sene birinci sınıflara yalnız 13 200 çocuğumuz girmiştir. (Helâl olsun sesleri).

Şimdi burada bu rakamları söylerken tabîi olarak Naci Tınaz arkadaşımın memur yetiştirme meselesinde konuşuşlarını hatırlıyorum. Sanat okulunda 3 000 öğrencisi varken ve ticaret okullarında aşağı yukarı bu nispette, bundan daha az öğrenci mevcutken zaten memur yetiştirmek ve yetiştirmemek meselesi diye bir şey mevzuubahis etmek yersiz olurdu. Amma bugün durum öyle değildir. Bugün ticaret okullarında ve gerek erkek ve kız sanat okullarında mevcut olan öğrencilerin gösterdiğimiz işlere, verdiğimiz derslere alâkası, bunları tabîi olarak memur olmadan serbest hayata sevkedecek ve bunlar memleket çevresinde birer müstahsil unsur olacaklardır. Kaldı ki bizim memura da ihtiyacımız vardır. Memurdan müstağni değiliz. Sayıca müstağni değiliz, keyfiyetle müstağni değiliz. Onların da iyisini, bilenini yetiştirmeğe mecburuz. Bunlardan başka bu sene mevcuda ilâve olarak ki, üçtü, Adana, Rize ve Kayseri'de birer yapı usta okulu açtık. Marangoz ve demircilik kurslarını arttırdık, 37 iken bu sene 20 ilâvesiyle 57 olmaktadır.

Kız enstitüleri de aynı suretle genişliyor. 1940-1941 senesi, kanunun çıktığı sene, 15 kız enstitümüz, 29 akşam kız sanat okulu, toplamı 44 eder, bunlarda 9 300 öğrenci vardı. Bu sene başında 37 kız enstitüsüne, 37 akşam kız sanat okulu ilâvesiyle 110 eder, bunlarda 24 bin küsur öğrenci vardır. Gezici köy kadınları kurslarımız 151 iken 50 daha açacağız, 201 olacaktır. Ticaret okullarımız, bir çok yerlerde mezunu arzu edilir, aranır hale geldi ve Devlete rekabet başladı. Devlet memuru olarak vereceğimiz paranın iki mislini hususi müesseseler bunlara veriyorlar. Bunların sayısı da 1940-1941 senesinde 6 iken, ticaret liselerinin, şimdi 11'dir. Orta okullar 7 iken 22'dir. Yani 15 ticaret okuluna mukâbil şimdi içinde bulunduğumuz ders senesinde 33 ticaret okulu ve lisesi mevcuttur. Öğrencisi bin küsur iken şimdi 4 500'e yükselmiştir. İzmir'de açtığımız Yüksek Ticaret ve İktisat Okulumuz öğrenci ve hatta öğretmen bakımından İstanbul ile rekabet edecek şekilde memnuniyet verici bir ilerleme göstermektedir.

Başınızı ağrıtmamak için teferruattan meseleler üzerinde durmuyorum ve mümkün olduğu kadar kısa maruzatta bulunmağa çalışıyorum. Bununla beraber müzik meselesinden vazgeçmemiz tabîi mümkün değildir. (Gülüşmeler).

Müzik meselesinde; Suut Kemal Yetkin, Gl. Pertev, Baltacıoğlu ve Behçet Kemal Çağlar arkadaşlarımı zevkle dinledim. Öğretim işinde aldığımız yolu ve koyduğumuz prensipleri değiştirmeye mahal görmüyorum. Çünkü onun kanunu, yüksek huzurunuzdan geçirilirken münakâşasını yaptık. İki sene de bir noktai nazar değiştirecek ve yeniden Millî Eğitim işlerini istikrarsızlıkla itham edecek değilim. Binaenaleyh o tarafta bir değişiklik yapmak mevzuubahis değildir.

Muhittin Pars arkadaşımızın müzik ilmî hakkındaki mütalâalarını da istifade ile dinledim. Bu işi bilen mütehassıslara tetkik ettireceğim ve neticelerini hem efkârı umumiyeye ve hem de kendilerine arzetmeği vazife bilirim. Yalnız müzik erbabının öksüz olduğu hakkındaki sözlerine bendeniz iştirak etmiyorum. Çünkü sanatın babası, o sanatı tutan insanlar, yani sanatkârların içinde bulundukları, yaşadıkları cemiyettir. Bu cemiyetse alaturka alafiranga hepsini kaderince tutuyor. Demek ki anası da var, babaları da var, yetim ve öksüz değildirler. Hattâ o kadar ki muhtelif müesseseler bunların paralarını artırmak hususunda rekabet halindedir. Böyle öksüzlüğe hepimiz razıyız. (Gülüşmeler).

Nota kâğıdı bulamadıklarından bahis buyurmuşlardı. Tanıdıkları bestekârlar varsa bana göndersinler, bol kâğıdımız var, kendilerine verebiliriz.

Muhittin Baha PARS (Bursa) – Nota kâğıdı demedim, matbaa dedim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Hem beste yazmak için matbaaya lüzum yoktur. Besteyi yazarlar, biz onlara yazıcı buluruz. Yanlış mı anladım acaba, efendim?

Muhittin Baha PARS (Bursa) – Evet yanlış anladınız. Ben diyorum ki: zaten bu malûmatı ben sizin emriniz altında bulunanlardan aldım. Onlar diyorlar ki konpozitörler 20-30 tane alaturka musiki ve alafranga tekniği ile eserler yazdılar, fakat bunlar çekmecelerde durmaktadır. Çünkü bunların notaya yazdırılması için 80 tane müzisyenin ayrılmasına imkân yoktur. Çünkü bunlar 2 400 sayfa tutuyormuş, otuzardan seksen müzisyene ihtiyaç varmış ve bunların elle yazılmasına imkân yokmuş. Mutlaka çingografiyle yazılacak, oyulacak falan. Bütün bu mütehassıslar ellerinizin altındadır, dâvet buyurun, size benden çok daha iyi izahat verirler.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Vâki olan son seyahatımda ileri memleketlerden İngiltere'ye gittiğim zaman gördüm ve anladım ki orada da bazı operaların partisyonları kal-

mamıştır. Onun için biz muhtaç olduğumuz partiyonları elle yazdırmaktayız. İşin maddi taraflarını süratle temin etmek mümkün olduğu takdirde bunu sağlamaktan en çok zevk alacaklardan biri bendenizim.

Muhittin Baha PARS (Bursa) – Teşekkür ederim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Umumi olarak fakir, halüvakti yerinde olmıyan öğrencilere yapılan yardımların bir elden yapılmasını Hasene Ilgaz arkadaşımız ileri sürdüler. Biz yer yer muhtelif şekillerde yapılmış olan yardımları takip ediyoruz. Geçen sene bu kürsüden arzettim, alâkalı hususi müesseselerin yaptığı yardım, bir milyon liradan fazla idi, şimdi bu rakam bu sene 2 buçuk milyon liraya çıkmıştır. Bu ihtiyaç, mahallinde duyulmuş ve mahallî teşebbüslerle temin edilmiştir. Bendeniz bir merkezde toplamağı pratik bulmuyorum. Her yerin kendi imkânı hattâ oradaki şahısların hayırseverliği ve ellerindeki vasıtaları kullanış tarzına göre kendi kendine bir ayarlanır. Bu paraları bir araya toplamak bugün başlanmış olan ve paraca geçen seneye nispetle iki misline yaklaşmış olan bir teşebbüsü sarsar korkusundayım. Onun için her yeri kendi ihtiyacına ve imkânına terketmeli, onlar bildikleri gibi yapsınlar. (Doğru doğru sesleri). Yalnız yurd meselesinde yüksek tahsil gençliğinin yeme, içme, yatma meselesinde, işi, arkadaşların iddia ettiği gibi, daha ciddi tutmağa ihtiyaç vardır. Bu hususta parti, Hükümet beraberce çalışmaktadır. Tahmin ederim kısa bir zamanda fiilî netice elde etmiş bulunsun.

Naci Tınaz arkadaşım teftiş meselesine temas buyurmuşlardı. Zaten Millî Savunma Komisyonunda bir kanun vesilesiyle de bu fikirlerini dinlemiştim, istifade etmiştim, yalnız bir küçük ilâvem vardır. Devlet idare teşkilâtında şüpheye istinat ettikçe teftişin dahi muvaffak olamayacağıdır. Emniyet ve salâhiyet esasma dayanmak zaruretinde olduğumuzu söylemeliyim.

Arkadaşlar, geçen bütçemizin müzakeresinde eski eserler ve müzeler üstünde durulduğu gibi bunda da bazı arkadaşlar bizi ikaz edici sözler söylediler. Geçen sene burada yaptığım vaadi yerine getirmiş olarak huzurunuzdayım. Türbeler, Evkaf Umum Müdürlüğünden alınmış, Bakanlar Kurulu kararıyle Millî Eğitim Bakanlığına devredilmiştir. Gerek kendi bütçemizden gerek millî emlâk bütçesinden aldığımız paralarla Dağlıoğlu arkadaşımızın da söylediği gibi başta Plevne Kahramanı Osman Paşanın türbesini onardık.

Nâzım POROY (Tokad) – Bilhassa arzı şükran ederim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Estağfurullah, İkinci Bayazıt, Selçuk Sultan, Hazreti Halit, Koca Reşit Paşa, Rumi Memet Paşa, Nakkaş Hasan Paşa, Hüsrev Paşa, Kaptan Mustafa Paşa türbeleri. Bunların hem tarihî kıymetleri, hem de estetik değerleri vardır. Bir kısmını onardık ve bir kısmını onarmaya devam ediyoruz. Bundan başka Kâtip Çelebi'nin mezarını İstanbul Belediyesi ve Tarih Kurumu ile işbirliği ederek gayet güzel bir şekilde yaptırmak teşebbüsündeyiz.

Ayrıca Bakanlar Kurulundan aldığımız bir kararlar Bizans eserlerinden olan Kaariye ve Fethiye'yi Bakanlığımıza devraldık. Bunların onarılmasına başladık, müze haline getiriyoruz.

İstanbul Vali ve Belediye Reisi çalışkan arkadaşımız. Kaariyenin etrafını açıyor, yollar yaptırıyor, güzel bir turistik mevzuu olarak bütün dünyanın tanıdığı, bildiği ve görmek istediği bu anıtı bir çiçek haline getirip bütün dünyaya ve kendimize kazandırmış oluyoruz.

Eski eserler mevzuunda diğer işlerimize gösterdiği alâkayı da söyleyerek, Bütçe Komisyonumuzun yaptığı yardımı ve dikkati şükranla karşılamış bulunduğumu arz edeyim. Hükümetten gelen bütçeye bu mevzu için 200 000 lira daha ilâve etmek üzere gider ayırdılar. Bununla Edirne'de Mimar Sinan'ın Selimiye arastasını ve Alipaşa Çarşısını istimlak ettik, tamire başlayacağız.

Dağlı arkadaşım, ...

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Bolu) – Dağlıoğlu...

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Dağlıoğlu arkadaşımın (Gülüşmeler) eski eserleri bir programa bağlama hususundaki arzusu yerine getirilmiştir. Vilâyetleri ayrı ayrı göstermek üzere her vilâyette birinci, ikinci ve üçüncü derecede eserler tasnif edilmiştir. Birinci ve ikinci derecelerdeki eserlerden acil onarma ihtiyacı olan 400 eser, ki, her birinin bugünkü rayice göre paralarını tesbit etmiş bulunuyoruz, 100 milyon liralık bir rakam tutmaktadır. Fakat bu rakam bizi korkutmuyor. Yapacağımızı bildikten ve bildiğimizi yaptıktan sonra, parayı ne kadar elde edersek o kadar ile bunları ölümden kurtarmak, onarımlarını temin etmek mümkün olacaktır. Bu programı bir eser halinde resimleriyle basıtıyoruz, Yüksek Heyetiniz üyelerine ayrı ayrı takdim edeceğiz. Kanun da hazırlanmıştır, fakat muhtelif mercilerle alâkalı olduğu için anlaşma o kadar kolay olmamaktadır. Onun için bu kanunu ne zaman takdim edeceğimi vadedecek durumda değilim.

Arkadaşlar, geçen yıl bütçesi burada konuşulurken orta öğretim mevzuunda Reşat Şemsettin Sirer arkadaşım bir projeden bahsettiler ve orta öğretimi organize etmek için fikirlerini söylediler. Ben de bu projeyi ve bu fikirleri tedkik etmeği vadetmiştim.

Bu projede bugünkü ilk öğretmen okulları pedagoji enstitüleri haline getirilmeli, bunlara öğrenci olarak lise mezunları alınmalı, pedagoji enstitülerinde öğretim iki yıl olmalı, bu kurumları bitiren gençler birleştirilmiş ilk ve orta okul öğretmenliğine atlanmalı. Bu suretle orta okullarla şehir ilk okulları aynı yüksek menşelerden gelen öğretmenlerle idare olunacaktır. Tetkiklerimiz neticesinde, vardığımız kanaat şu oldu:

Bunun, birinci kısmına tamamen iştirak ediyoruz. Nitekim, Balıkesir'de, Edirne'de, Adana'da, İzmir'de açtığımız ve açmağa teşebbüs ettiğimiz orta öğretmen okulları buna delildir. Burada arkadaşımızla beraberiz. Yalnız, ilk okul öğretmenleriyle ortaokul öğretmenleri aynı menşeden çıkarmak durumuna henüz gelmiş halde değiliz. Bu projeyi gerçekleştirmekte lise mezunlarının olgunluk verenlerinin çoğaldığını arkadaşım ileri sürerek öğretmen olmak üzere bol istekli bulacağımızı ifade ediyor. Tecrübemiz bunun zıddını göstermektedir. Biz parasız yatılı talebe imtihanları yaparken, evvelce, 4 500-5 000 arasında çocuk imtihana girdiği halde elimizdeki kanunî salâhiyeti kullanarak öğretmen olmak üzere imtihana çağırdığımız zaman bu rakam 2 500'e düşmüştür.

Okul binaları yapımı hususundaki kanun için arkadaşım ile beraber olduğumu zaten o zaman söylemiştim. Orta okulların programlarını iş bakımından tetkik etmek hususundaki temennilerine iştirak ediyorum ve Talim ve Terbiye Heyetimiz bu konuda incelemeler yapmaktadır.

Arkadaşlar; sözlerimi bitirmeden önce bu senenin milletlerarası kültür alanındaki mühim bir olayından bahsetmek isterim. O da Londra'da toplanan Milletlerarası Kültür, Eğitim ve Bilim konfransıdır. Bu arkadaşınız heyet üyeleriyle birlikte bu konferansa Hükümetimiz adına iştirak etti ve Hükümetiniz adına yapılmış olan Anayasa taslağını imzaladı. Bu taslak yüksek tasvibinize arzedilmek üzere huzurunuzda gelecektir. Onun için işin konusu hakkında mâruzatta bulunmuyorum. Yalnız muhtelif milletlerin kültür adamları, kültürlü adamlar bu konferansta o kadar iyi anlaştı ve insanlığın istikbali için sulh sever nesilleri yetiştirmek, millî vasıfları mahfuz tutmak üzere milletlerarası kıymetlere memleketler gençliğini alıştırmak üzere o kadar kuvvetli bir fikir birliği yaptılar ki,

orada duyduğum bahtiyarlığı sizin önünüzde söylemek, benim için vicdan borcudur.

Konferans dışında İngiltere'de bulunduğum zamanda İngiliz kültür müesseselerini gezdim. Gerek Hükümet, gerek kültür adamlarıyla ve gerekse umumî hayat içerisinde bulunanlarla yaptığım temaslarda sizden biri olarak gördüğüm dikkat ve alâka hakikaten büyüktür samimidir. Önünüzde onlara teşekkür etmeyi bir borç bilirim. (Bravo sesleri)

Biz orada iken Fransız Hükümeti de bir nezaket eseri olmak üzere beni ve heyetten arzu edeceğim arkadaşları Paris'e davet etti. İçinde bulunduğumuz Aralık ayında Ankara'da bulunmak zaruretinde olduğum için itiraz ettim ve Hükümetten izin aldığım takdirde bu dâvetlerin bir iki ay sonraya tehire müsaadelerini rica ettim. Fransız Hükümetinin gösterdiği bu nezakete de cidden müteşekkirim.

Dönüşte Mısır'a uğradım. Mısır'da Maarif Veziri Abdürrezzak Sanhûri Bey şahsan Kahire'de maarif müesseselerini gezmek hususundaki arzumla alâkadar oldular. Yanlarındaki arkadaşlarını yanıma arkadaş olarak verdiler. Orada kaldığım kısa müddet zarfında üniversiteleri ve muhtelif derecede okulları gezmek fırsatını elde ettim. Mısır Hükümetine ve Mısır Maarif Vezirine pek müteşekkirim. Bu teşekkürlerimi Büyük Millet Meclisinin huzurunda ifade etmek bana zevk verdiği gibi, Hükümetimiz de, gördüğümüz alâka ve nezaketten dolayı her üç Hükümete ayrıca teşekkür etmiştir.

Sözlerimi böyle hayırlı ve istikbalde her millet için birbirini sevic ve sevdirci insanlar yetiştiren bir müessesenin naklile bitirmek beni ayrıca bahtiyar etmektedir. (Alkışlar).

Hamdullah Suphi TANRIÖVER (İçel) – Arkadaşlar; eski bir Yunan darbimeseli der ki; "bir fikrin aleyhinde ve lehinde aynı kuvvette mütalâlar serdetmek mümkündür". Milli Eğitim Bakanımız, üniversite hocaları hakkında aldığı kararı sizin çıkardığınız bir kanuna istinat ettirdi. Kanunları Büyük Millet Meclisi yapar. Onların nerede, ne şartlar dahilinde tatbik edileceğini takdir Bakanlarımıza aittir. (Öyle şey olur mu sesleri), (Kanun aynen tatbik edilir sesleri).

Müsaade buyurun, o halde herhangi bir münakaşanın, herhangi bir ilmi makalenin siyasi bir mahiyeti olup olmadığını kim tâyin edecek? Bu gayet zor birşey. Müsaadenizle size tarihî üç dört misal alacağım. Osmanlı İmparatorluğu bitmiş, bu devir kapanmıştır. Bu devrin nasıl uzun müddetler dayandığını anlamak hepimizin vazifesidir. Ortada yanlış, berbat birtakım izahlar vardır, kalp

akçe gibi revaç bulmuştur. Fakat bu kadar fırtınalara karşı nasıl bu son İmparatorluğumuzun nasıl dayandığını aradığımız vakit onun bazı mânevi esaslara dayandığını görürüz. Bir misal alayım: Küçük bir Anadolu beyliğini İmparatorluk haline koyan Sultan Fatih Mehmet'tir. Bu çok genç Padişah İstanbul'u aldıktan, Balkan fuhatını ikmal ettikten sonra Anadolu'daki küçük Devletimiz iki kıta üzerine yayılmış bir İmparatorluk halini aldı. O devrin ulemasından Akşemşeddin'e bu Fatih, senin müridin olmak istiyorum diye müracaat ediyor. Bir kâğıt kalem alınız, bu cümleyi bir sayfanın üstüne yazınız. İmparatorluğun bânisi bir hocaya, sana mürit olmak istiyorum diyor. Bu müracaatı kabulde hoca için kaç nevi şeref, kaç nevi imtiyaz ve kaç nevi menfaat var. İlmin büyük şerefini ve namusunu taşıyan ve meslekinin kadrine itibarına inanan bu adam ret cevabı veriyor, ilmini, hudutsuz nüfuzu olan bir şahsiyetin tesiri altına düşürmek istemiyor. Ufak bir cümle ile cevap veriyor: Saltanat makamını haiz bir kimse şeyhlik, âlimlik yapanlara mürit olmaz. Bu, beni uzun müddet düşündürdü. Uzun bir sıçrayış yapalım; Yavuz Sultan Selim devrini bilirsiniz. Bu Padişah, birçok şöhretleri arasında çok sert olmakla merhametsiz tanınmıştır.

Bu hakikatı tarif eden iki meşhur mısra vardır; dilden dile dolaşır.

“Rakibin ölmesine çare yoktur,
Vezir ola meğer Sultan Selime”

Onun devrinde çok tanınmış olanlardan bir Zenbilli Ali Efendi vardır. Ben kendisinin oturmuş olduğu mahalleden çok gelip geçtim. Zembilli Ali Efendi denmesinin sebebi, daima pençeresinin altında bir zembil dururdu. Kendisine sual soranlar geceleri bu sualleri zenbille atarlar ve sabah gelip aynı zembilden cevapları alırlardı. O devrinin ilmini, fikhını temsil eden bir adamdı. Haksız addedtiği her şey için gidip padişahın karşısına dikilirdi. Bir gün yahudiler hakkında cezai mahiyette bir iradenin çıkacağını haber aldı. Yahudiler memlekette memnu olan bir ipek ticareti yapıyorlarmış. Padişahdan mülâkat istedi ve huzura girdi. Ona sordu: Böyle bir kararınız var mı? Padişah evet dedi. Yapmıyacaksınız. Yavuz kendisine mahsus sertliği ile cevap verdi. Sen din işlerine memur-sun, niçin Devlet işlerine karışıyorsun? Büyük âlimin cevabı şudur: Ben “Senin ruhunu kurtarmaya memurum, seni hata yolunda serbest bırakamam”. Zembilli de Devlet memuru idi. Yavuz'un bir emri ile, derhal atılabilirdi, nefredilebilirdi, ona asla dokunul-

madı. Size en yakın devirden bir misal daha alacağım. Bir dakika için bile hatırladığıma çok müteessifim. Hakikaten o baştan başa bir zulüm devri idi. Fakat bazen ister istemez nadiren ilmin, muayyen bir kanaatin yine o devrede bile hürmet gördüğüne rast gelinirdi. Benim İstanbul'daki evimin alt tarafında Fetvaemini, Nuru Efendi otururdu. Çocuktum fakat pek iyi hatırlıyorum o, çok ihtiyar bir zattı. Bir bohca gibi arabaya korlar, bir bohca gibi arabadan indirilirdi. Fakat her iniş ve çıkışta yoldan kim geçiyorsa koşup ellerini öperlerdi. Bu Fetvaemini üç cuma selâmlık resmine gitmedi. Padişah çok vesveseye düştü. Acaba niçin gelmiyor, sarayındaki yaverlerden biri gidip selamı şahaneyi tebliği etti. Hasta olup olmadığını sordu, herhangi bir ihtiyacı varsa isafı için iradei seniye çıktığını haber verdi. Fakat bu ilim adamı çok yüksek namuslu din adamı, pervasızca, zulüm işlenen bir memlekette cuma namazı kılmak caiz değildir, onun için cuma selâmlığına gelmiyorum dedi. Bir gün içinde bu sözü bütün İstanbul duydu. O korkunç padişaha bu cevabı vermek, büyük itikatlardan doğan cesaretlerin en güzellerinden biridir.

İstanbul'da meşhur bir muhakeme cereyan etti. Namık Kemal'i cinayetle itham eden bir muhakeme. Cinayet mahkemesinin Reisi Abdüllâtif Suphi Beydi, bilâhara Abdüllâtif Suphi Paşa diye tanınan zat, Damat Mahmut Nedim Paşa ona padişahın bir iradesini tebliğ etti. Verilecek kararın şanı ubudiyete lâıyk olması emrediliyordu. O devirde Mitat Paşa öldürülmüştü. Heyeti Vükelâ Çerkes Hasan vasıtası ile kıtale uğramıştı. Çerkes kelimesini yalnız lâkap olduğu için kullanıyorum. Yoksa memleket unsurlarını birbirinden ayıran bir adam değilim. Muhakeme cereyan etti. Abdurrahman Adil Beyin neşrettiği Ceridei Adliyede bunu tafsilâtiyle okuyabilirsiniz. Benim kendim için mukaddesattan tanıdığım bir şey vardır. Namık Kemal'in eli ile yazılı bir mektup. Evinin duvarında asılıdır. Suphi Paşa uzun bir muhakemeden sonra Namık Kemal'i tebrik etti. Öldürmek kuvveti çok olan, tahrip kudreti çok olan, zulümleri meşhur padişahın iradesine rağmen Namık Kemal, kurtarılmış ve mâsun ilân edilmişti. Bu mahkeme reisi öldüğü vakit büyük ihtilâl şairinin elyazısıyla yazdığı mektup benim evimdedir. O hâkim benim babamdır.

Arkadaşlar, Adliye Nazırları memur mudur? istendiği zaman azledilebilir mi? Cevabınız malûm. Bazan kanunun verdiği hakkı kullanmamak müraccahtır, asil bir harekettir.

Aziz bir arkadaşımız, mücadelelerine hayran olduğumuz bir arkadaşımız, memlekete büyük hizmetler yaptığı için kalbimizdeki yeri çok büyümüş olan bir milletvekili gazeteci, Hüseyin Cahit Yalçın, 16 ncı Lüi nasıl öldürüldü? diye Serveti Fünun'da bir makale neşretti çok tehlikeli bir şey. Saraya yaprak dökümü gibi jurnallar yağdı, ima tarikiyle hükümdarların nasıl öldürüleceğini öğretmek istiyor dediler. Bir iradei seniye çıktı. Ve Abdurrahman Paşa'ya tebliğ olundu bu adamı nef edeceksin. Abdurrahman Paşa dedi ki; ima tarikiyle şu ve bu maksat takip ediliyor diye asla bir adamın nefyini adalet kabul etmez azledilmeyi kabul ediyorum, bunu yapmam, ben Millî Eğitim Bakanımızdan Üniversite meseleleri ve bütün öğretim meseleleriyle meşgul olduğu vakit kendisinin büyük bir takdir hakkı olduğunu düşünmesini rica ediyorum.

Yenişehir, Çankaya'ya doğru giderken Dil Tarih, Coğrafya Fakültesinin üstünde Atatürk'ün bir yazısını okursunuz mücerret bir fikir. O zaman tatbik edildiğini iddia etmiyeceğim bir söz. (Hayatta en hakikî mürşit ilimdir). Bir ilim tasavvur ediniz ki siyasî makamların emri altındadır, bu ilim değildir. Bu ilimden başka herşeydir. Hergün müstakil ilme doğru bir hareket yapmamız bizim bu Cumhuriyet Rejimi olarak vazifemizdir, bunu istiyorum, ilmî murakebe altına alacak yerde ilmin murakabesi altına girmek olayı hayırlıdır.

BAŞKAN – İki arkadaş söz almıştır. Daha evvel söylemek istiyor musunuz?

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Sonra söylerim.

Halil MENTEŞE (İzmir) – Arkadaşlarım, yorulduğunuz bir anda söz almak bedbahtlığına uğradım. Aziz çiftçi arkadaşlarıma taallük eden mühim bir mesele hakkında kendilerinden esaslı bir teklif vâki olur mu diye bekledim, vâki olmadı. Bakan arkadaşım nazara alır mı diye bekledim, o da almadı. Onun için söz aldım.

Arkadaşlarım, bilirsiniz ki, köy enstitüleri çok mühim bir maksatla kuruldu. Köy çocuklarını kendi yaşayış tarzlarından uzaklaştırmayarak bu müesseselerde yalnız okumak değil, aynı zamanda ziraat ve sanat ihtiyaçlarını da karşılayacak surette yetiştirip onları köylerine göndermek ve köylüleri bu suretle kendi köylerinde iş sahibi kılmak için yaptık ve hatırlarsanız ki bu kanun müzakere edilirken en çok alâkayı gösterenlerden biri de bendim. Şayanı şükrandır ki bu müesseseler mezunlarını vermeğe başladı ve ilk defada binlerce öğretmen verdi. Bu çocukları aylak bırakamazdık. Köylerde onlara, yeni alıştıkları hayata göre bir mesken ve yeni tâbirle söyleyeyim bir de işlek vermek lâzımgeliyordu. Sonra kanun

mucibince köylüler öğretmenin geçimine yarıyacak arazi vereceklerdi. Yalnız bunu kim versin? Devlet mi yapsın? 20 bin ev, 20 bin işlek ve tarla... Devlet bütçesinin vaziyeti malûmu âliniz, hususi idareler mi verecek? Onların da vaziyeti malûm. Yalnız köylüler mi yapsın? Bence bu, haksızlıktır. Çünkü arkadaşlar, yaptığım tetkike göre bu arazi, mektep, mesken, işlek, 15 bin lira ile 30 bin lira arasında tahalûf etmektedir, yerine göre. Bu yükü yalnız köylülerin üstünde bırakmak bence haksızlıktır. Sonra memleketin iktisadî bünyesi için tehlikeli bir şeydir. Bu yükü tahmil ettiğimiz köylünün iktisadî kudreti nedir? Evvelâ bunu nazarı dikkate almalıyız. Önümüzde normal mikyaslar vardır. Normal zamanda Hükümet yüksek salâhiyetli bir heyet getirmiş, mıntaka mıntaka memleketin içerisinde binlerce kilometre gezmişlerdir, hububattan tutun da en çok verimli olan tütüne kadar hesap etmişler. Aldıkları rakamın vasatısı, Türk köylüsünün eline yılda 150 lira geçtiğini tesbit etmişler. Hükümet te kendi memurlarını yer yer gezdirerek tetkikat yaptırmış, onun da vardığı netice, aşağı yukarı, 160 lira raddesindedir. Filhakika harp zamanında mahsullerini biraz fazla fiyatla satmışlardır, amma muhtaç oldukları eşyanın fiyatları da büyük nispette artmıştır, bunu da nazarı dikkate almak lâzımdır.

Onun için ben diyorum ki, köylüler el birliği ile hizmetlerin büyük bir kısmını yapıyorlar. Diğer kısım için de köylülere bütçeden biraz olsun yardım tahsisatı ayıralım. Katma bütçeler, vilâyet bütçeleri, belediyeler ve muhtelif kurumlara 25 milyon lira muavenet payı ayıran ve yalnız dalgalı borçlar için 135 milyon lira gibi itfa tahsisatı koyan bir bütçede de bu iş için yardım tahsisatı bulmak bendenizce hiç müşkül bir şey değildir ve bununla yerinde bir şey, bir yardım yapmış oluruz kanaatındayım.

Meselâ hatırıma gelen bir misâl söyleyeceğim: Dalgalı borçlar için 134 milyon lira itfa karşılığı konacağına 130 milyon lira konsun. Arkadaşlar, bilirsiniz ki, iki sene evvel dalgalı borçların ağırlığının memleket için ne kadar tehlikeli olduğunu izah ettikten sonra bu işi ön safa almayı bu kürsüden ilk defa arzeden bendenizdim. Dalgalı borçların ehemmiyetini yine müdrik olmakla beraber 134 milyon olacağına 130 milyon olmasında hiç bir mahzur görmem. Binaenaleyh şimdi bir takrir arz ediyorum, yüksek heyetinize, köylülere bu yükü hafifletmek için yardım tahsisatı aramak üzere, Bütçe Encümenine bu takriri havale buyurun, Bütçe Encümeni bu iş üzerinde bir az düşünsün. İcabederse beni de davet etsin, ben de söyleyeyim, Hükümet de söylesin. Bu, hakikaten köylü

için istirap konusudur, bunu hafifletelim ve hafifletmek için de çaresizlik içinde değiliz. Arzettiğim gibi yalnız muhtelif kurumlara, hususi idarelere, 25 milyon yardım veren bir bütçeden bir kaç milyon lira da köylülere yardım parası ayırmakta güçlük yoktur. Zannediyorum ki Millî Eğitim Bakanı arkadaşım da bunu muvafık karşıyorlar, çünkü gülüyor. Takririmin kabulünü rica ederim.

BAŞKAN – Dr. Salim Ali Dilemre.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Efendim; arkadaşları böylece dinledikten sonra, Sayın Bakan arkadaşımızdan, tıpkı bendeniz de Halil Menteşe arkadaşımız gibi bir ricada bulunacağım. Baktım, baktım bir eksiklik var, kimse söylemedi, o da bilirsiniz okullarda verem mücadelesi, asri bir verem mücadelesi yapılmıyor. Şimdi kızıl olursa mektebi dağıtıyoruz, kızamık, çiçek, tifüs gibi sâri hastalıklar olduğu vakit mektebi dağıtıyoruz. Fakat tüberküloz böyle değildir, sinsidir. Bir talebeden bir hocaya, bir hocadan bir talebeye ve talebeden talebeye geçer. Veremle mücadele için bence en müsait yer mekteplerdir. Eğitim Bakanlığı bu hususta birşey yapmadı değil, koca bir prevantoryum, onun yanında bir sanatoryum. Birşey yapıldı. Daha da yapmak icabeder.

Bu, öyle birşey ki, hani İngilizce bir propaganda dergisi var Viktori. Amerika'da içerisinde kız oğlan yok, hepsi çıırçıplak durmuşlar, rontgenin önüne, herkes elinde bir kâğıt rontgen makinesinin başında nöbet bekliyor. Sıra ile geçerek göğsünün resmini aldırıyorlar.

Şimdi diyemem ki, mektebe girmek için sıhhat raporu, aşı raporu yanında bir de rontgen filmi istiyelim. Bu kadarını istemiyorum, anlaşıldı mı?

Dispanserler vasıtasıyla mı olur? Neyse... Elde şimdi çekirdek halinde Validebağı prevantoryumu ve sanatoryumu var.

Mütemadiyen okullar açılıyor, mütemadiyen talebe sayısı çoğalıyor, O nispette de bu menhus, kemirici hastalıkla mücadele ve kontrol sahası büyüyor. Çünkü veremin hakikî mücadelesi, daha kapalı iken, tezahüratı adamakıllı meydana çıkmadan yapılır. Kimde istidat ve kabiliyet varsa, uyku halinde verem mihrakı varsa o zaman yapılan mücadele, hem kolay, hem ucuz, hem de müessir olur. Şimdi taşrada bu dispanserler vasıtasıyla bu kontroller yapılabilir. Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük yerlerde Eğitim Bakanlığı, daha başka türlü tertibat da alabilirler. Tabii bu iş paraya muhtaçtır. Dispanserleri Sağlık Bakanlığı da açamıyor, çünkü mütehassıs bulamıyor. Sağlık Bakanlığı bütçesi konuşulurken dis-

panserlerin hekimleri için, veremciler için 500 liralık tahsisat isteyin. Trabzon'da, Aydm'da, İstanbul'da çalışacak bir verem müte-hassısı için hiç düşünmeden 500 lira verin, sabahtan akşama kadar rontgende bu mücadeleyi yapacaktır. Ne ise...

Acaba bu 105 milyon liradan bir kombinezon yapıp, Validebağı sanatoryumuna kaydirmek mümkün müdür? 105 milyon liradan 1 milyon lira falan...

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – 103 milyondur.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Devamla) – Bir milyon lira münakale yoluyla filân birşey yapılabilir. Bu, bu kadar yerinde bir iş olur ki bu eser ne kaide, ne kanun dinlememek icabeder. Bu benim zihniyetim, kaç para eder.

Sonra, bu uzun konuşmalar içerisinde binbir lâf edildi, bu kadar uzatma beyhudedir. Şimdi asıl mücadele mekteplere yapılıyor. Gençlik hastalığı adolensens halinde iken mücadele mümkün olur. Buraya bir çizik çizdim.

Müzeler konuşulurken gayriihtiyarı bunu yaptım. Çünkü Bahriye Müzesine giderken Muradı Rabiin midir, Ahmedî Salisin midir? (Gülüşmeler). Bir kadirge var, gördünüz mü? (Gördük sesleri). Kasımpaşa'nın içinde, onu kimse görmez. Bunu meselâ Sarayburnu parkına alın, her gelenden beş kuruş alsanız şu kadar eder. İspanya'da bunun taklidini yapmışlar, billûr mahfaza içine koymuşlardır, gelen giden kıyamet gibi. Bizde hakikisi varken niçin Lûtfî Kırdar Sultanahmet Parkında bir yer yapıp orada onu halka göstermiyor? Bu, kadirganın kendisidir, Yanında sekiz çifte Hünkâr kayıkları vardır. Bu mesele daima içimde ukde olan birşeydir. Bilmem bu müzeler işine de herhalde siz karışırırsanız zannediyorum. Onun için söylemekten çekinmedim. (Alkışlar).

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – “Arkadaşlarım; uzun sürmüş bir müzakerenin sonunda tekrar sizi rahatsız etmek, vicdanımda duyduğum bir zarureten ileri geldi. O zaruret şudur. Tanrıöver arkadaşımın verdiği misaller ve yaptığı konuşmalar ihtimali bazı muhitlerde, “Bu memlekette yüksek öğretim ve üniversitede fikir hürriyeti kalmamıştır, herhangi bir serbest fikirli hoca-nın serbest öğretim yapmasına imkân bırakılmıyor ve ağzı kapanıyor” intibasını bırakacaktır. Bu yanlış kanaati vermesi ihtimalini düşünerek tekrar huzurunuzda geldim.

Bir defa şunu açık ve kesin olarak söylüyeyim ki; her bir mevzu üniversitelerde ilmî kelâmdan ekonomik meselelerden bilmem, ko-minizme kadar tedris edilmekte, anlatılmakta, izah olunmaktadır.

Hiç bir makam, yalnız Millî Eğitim Bakanlığı değil, hiç bir makam, öğretmenlerin ağzını kapamamaktadır. (Alkışlar).

Fikir hürriyeti bu değilse nedir? Tanrıöver arkadaşımın soruyorum? Bizim elimizi koyduğumuz meseleler... Süleymaniye minaresine bayrak asmak nevinden meselelerdir, gizli cemiyet kurma cinsinden meselelerdir. Veya fikir bitarafılığı, objektifliği kalmamış olan siyasi kanaatların propaganda haline gelişidir. (Bravo sesleri, alkışlar). Eğer arkadaşlar, biz memleket gençliğine şimdiye kadar bu ihtimamı göstermemiş olsaydık bazı siyasi damgaları hepimiz birden yemiş bulunuyorduk. Bunun solu olduğu gibi, sağ, sağ olduğu gibi solu vardır. Onun için biz fikir mevzuunda en geniş hürriyeti görüyoruz, buluyoruz ve veriyoruz. Fakat bu hürriyeti bir siyasi propaganda gibi kullanmağa müsaade etmiyoruz. Deminki beyanatımda da arzettiğim gibi bundan sonra dahi müsaade etmiyeceğiz. Bize vereceğiniz itimat veya itimatsızlık reyî doğru mu yapıyoruz, yanlış mı yapıyoruz bunu gösterecek. Bütün endişem fikir hürriyeti üniversitede kalmamış, Zenbilli Ali Efendi ve bunun gibi eski hürriyet kahramanları zikredilirken sanki ortada bir istibdat kahramanı mevcutmuş hisnini vermenin yanlış olduğunu açığa vurmak için bu sözleri söylüyorum." (Bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN – Millî Eğitim Bakanlığının bütçe tasarısının tümü hakkında söz bitmiştir.

**ANKARA TIP FAKÜLTESİNİN
KURULMASI HAKKINDA KANUN
TASARISI GÖRÜŞÜLÜRKEN**

OTURUM BAŞKANI

Dr. Mazhar GERMEN

TBMM Başkanvekili (Aydın)

KONUŞMACILAR

Hasan-Âli YÜCEL

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ

Gl. Kiazım SEVÜKTEKİN

Gl. Niyazi İsmet GÖZCÜ

Millî Eğitim Bakanı (İzmir)

(Konya)

(Diyarbakır)

(İstanbul)

Ankara Tıp Fakültesinin Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Arkadaşlarım, geçen hafta Geçici Komisyonunda konuşulmasına karar verdiğimiz Ankara'da Tıp Fakültesi kurulması hakkındaki tasarı Encümende konuşuldu. Gündemimizin 11 inci maddesindedir. İvedilik kararınızı istirham etmiyorum, yalnız tercih kararınızı istirham ediyorum. (İkisi birden olsun sesleri). Lûtfederseniz ikisi birden daha iyi olur. Küçük bir kanundur esasen, çıkaralım. (Muvafık, muvafık ikisi birden olsun sesleri).

BAŞKAN – Bakanlığın teklifi, Ankara'da Tıp Fakültesi kurulmasına dair olan tasarinın hem ivedilik ve hem de yeğlikle görüşülmesidir. Evvelâ ivedilikle görüşülmesini oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... İvedilikle görüşülmesi kabul edilmiştir.

Aynı zamanda yeğlikle görüşülmesini kabul edenler... Etmeyenler... Yeğlikle görüşülmesi de kabul edilmiştir.

BAŞKAN – Tıp Fakültesi kurulması hakkındaki kanun tasarısının tümü hakkında söz isteyen var mı?..

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Sekiz yıl önce Ankara'da bir Tıp Fakültesi kurulmak üzere, bir kanun kabul etmiştik. Geçen zamanlar hâdiseler buna imkân vermedi. Nihayet Millî Eğitim Bakanlığı şu elimizdeki tasarımı getirdi. Bunun gerekçesini okuduğumuz zaman görürüz ki fakültenin iki sınıfı açılacaktır. Birisi ilk sınıf olan F. K. B., birisi de staj sınıfı ki son sınıftır. Benim anladığıma göre açılacak sınıfların sayısı iki değildir. Birinci sınıf, ki F. K. B. sınıfıdır, muhtelif şubelerin ihzari sınıfıdır. Oradan çıkanlar muhtelif fakültelere dağılırlar. O halde iki sınıf olarak kabul etmeğe imkân yoktur. Son sınıfı da Gülhane ve Numune hastanelerinden istifade etmek suretiyle kuruyoruz. Mâruzatım arasında, bir sınıf olduğunu söylemekle beraber. Ankara'da bir Tıp Fakültesinin kurulmasını memnunlukla karşılamamak mümkün değildir. Tıp Fakültesi kurulacak ve bu, memleketin ihtiyacıdır. Bununla beraber ben bunun edebiyatını yapmağa özenmiyeceğim ve kıymetli vakitlerinizi kaybettirmek istemiyorum. Bir tek mahzur arzetmeme müsaadenizi rica ederim.

Millî Eğitim Bakanlığı, Tıp Fakültesini teşkil ederken, Gülhane Seririyat Hastanesi ile Numune Hastanesinden ve Hıfzıssıhha Enstitüsünden istifade edecektir.

Gerek Gülhane, gerekse Numune Hastaneleri, biri askerî olmakla beraber, memleket hastaneleri olduğu için, bunlara tamamiyle Millî Eğitim Bakanlığı elkoymuş bulunuyor.

Başka memleketlerde, tıp fakülteleri, memlekette mevcut hastanelerden faydalanmakla beraber ancak bunların muayyen nispet içinde yataklarından istifade ederler. Merkezî ve Şimalî Avrupa'da mevcut fakülteler, memleket hastanelerinden ancak % 12 ve nihayet % 18 istifade ederler. Halbuki, bizim burada açacağımız Tıp Fakültesi, bütün hasta yataklarına elkoymuş bulunuyor. Bugün için, mecburi bir hal olabilir. Fakat gelecek yıllar için fakülteye mahsus yeni seririyat binaları yapılsın ve Numune Hastanesi memlekete iade edilsin. Memleketin ayrıca buna ihtiyacı vardır.

Hıfzıssıhha Enstitüsünde, bugün için işgal edilecek bina, şimdilik mektep binasıdır. Buna bilhassa işaret etmek istiyorum. Hıfzıssıhha Enstitüsünün kurulmasından maksat, büsbütün başka bir şeydir. Bugün için bir tehlike yok, fakat yarın onun lâboratuvarlarına el atarlarsa, henüz inkişafını bulmamış olan bu müesseseyi korkarım ki tahrip etmiş oluruz. Bugün için Hıfzıssıhha müessesesinin mektep kısmı muvakkat olarak verilebilir. Fakat bunu da sonradan boşaltıp iade etmeğe hazırlanmalıdır. Hıfzıssıhha Müessesesi memleketin yalnız tıbbi sahasında değil, sıhhi ve hijyenik her türlü şartlar dâhilinde inkişafa hazırlanması lâzımgelen ve o yolda inkişafı icabeden bir müessesedir.

Arkadaşlar ben, Tıp Fakültesinin ikincisinin Ankara'da açılmış olduğunu görmekten mütevellit sevincimi burada işaret ederken sözü kısa kesmek için bir noktaya işaret edeceğim.

Tasarının gerekçesinde deniliyor ki; memlekette 118 senelik fakülte vardır. Böyle bir görüşü ifade eden dâvanın Büyük Millet Meclisi kürsüsüne kadar gelmiş olmasına ben hayret ediyorum. O dâva ki 20 senedenberi bütün memleketin matbuatında münakaşa edilmiştir ve öyle bir dâva ki bütün ilim vesikalarına aykırıdır. O dâva ki Türkiye'nin tıp ilminde geriliğini ifade eden ve realitelere aykırı olan bir dâvadır. Gerekcede maalesef bu 118 seneden bahsediliyor. Böyle bir şey yoktur. Böyle bir şeyin yüksek huzurunuzda kadar gelmiş olmasından dolayı teessür duymakla beraber bu hususu aydınlatmak üzere yüksek huzurunuzda izahat vermeğe mecbur oldum.

Zikredilen 118 senelik fakülte İkinci Mahmut zamanında, Askerî Mansurei Muhammediye hizada ve seferde kanun-u tıb üzere bakılmak için Tıphane diye açılmış bir müessesedir. Binaenaleyh

görülyor ki o zaman asker hekimi yetiştirmek için açılmış olan bir okuldur. Bir asker okulunun fakülte sayılması dünyanın hiç bir tarafında görülmüş şey değildir, bu sadece bir askerî okuldur. Tekrar ederim ki dünyanın hiç bir tarafında askerî bir okula Tıp Fakültesi denmez. Fakülte dendikten sonra heyeti müderrisinin idare edeceği bir müessese hatıra gelir. Halbuki burası Seraskerliğe aittir.

Gl. Kiazım SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) – Tohumu öyle atılmış canım.

Dr. Osman şevki ULUDAĞ (Devamla) – Müsaade buyurun Paşam, daima böyle yapıyorsunuz. Sözüümü kesiyorsunuz. Siz de gelir cevap verirsiniz. Reis var, Paşam.

Nihayet arkadaşlar, Türk Tıp medeniyetinin mazisini o kadar küçülterek, hattâ civarlardan Balkanlardan misaller de getirerek bizi, bir asır önce vilâyetlerimiz halinde olan Devletlerle tıp medeniyeti tarihinde akran gösteriyorlar. Tıp fakültesinin teessüs senesini tesbite uğraşanlar 1550 senesinde teessüs etmiş olan Süleymaniye'yi ele almalıdırlar. Süleymaniye'yi fakülte addetmiyen kimseler bunu 118 sene öncesine indirmek suretiyle B.M.M. huzuruna nasıl getirdiler? Üç sene evvel Tıbbiyeliler bayramında dahi, rektör Cemil Birsel'in söylediği şekilde Türk Tıp Fakültesi Süleymaniye'den başlar denilmiştir. Bunu İstanbul Üniversitesi neden kabul etmedi? Kabul etmediyse senedi sepeti nedir? Senelerdenberi münakaşa edilen bu 118 senelik Tıp Fakültesi dâvası Ankara'ya kadar sıçradı ve sıçramakla beraber, hata üstüne hata yapılarak T.B.M.M.'ne kadar geldi. T.B.M.M. fakülte tesis etmek için 118 sene geri kalmamıştır, bunu söylemek istiyorum ve tıp medeniyetinde gerilik ifade etmekten başka bir mâna taşımayan bu yanlış, sakat, çürük dâvayı protesto ediyorum.

Gl. Niyazi İsmet GÖZCÜ (İstanbul) – Sayın arkadaşlarım; Ankara'da ikinci bir tıp fakültesinin açılmasını birtakım pratik ve basit usuller bulup sağlayan Hükümete teşekkürle sözüme başlıyacağım. Çünkü eğer fakültenin açılması için düşünöldüğü gibi muazam binalar kurulması, klinikler yapılması beklenseydi daha onbeş seneye kadar açılması ihtimali yoktu. Binaenaleyh, bunun bu şekilde kurulmasını düşünen ve sağlıyanlara teşekkür borcumuzdur.

Bendeniz Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi müzakere edilirken, bu fakültede okuyacak hekim namzetlerinin ekserisinin Devletin diğer idare teşkilâtında ve ordu teşkilâtında vazife alacak daha ziyade koruyucu ve pratisyen hekim olacaklarını düşünerek fakültenin kuruluşunda bu özelliğin gözönüne alınmasını rica etmiştim. Bu

sefer elimize aldığımız tasarıda şükranla görüyoruz ki, bu düşünlümlüştür. Bu gün İstanbul Fakültesinden farklı olarak Ankara Fakültesinde müstakıl bir intani kliniği vardır. İstanbul Tıp Fakültesinde farklı olarak orada yalnız çocuklar içindir, burada her yaş-taki insanlar için bir ortopedi kliniği vardır. Yine oradan fazla olarak iki tane dahiliye polikliniği kürsüsü vardır. Bu bendenizin dileğimi fazlasıyla temin edecek mahiyettedir. Gerek intani kliniği gerekse eskiden farklı bir ortopedi kliniği vardır ki, bunlar koruyucu ve pratisyen hekim yetiştirmeyi düşünülüp konuşulmuşlardır. Programı bu şekilde tanzim edenlere ikinci defa teşekkür etmeği kendime bir borç biliyorum.

Yine o bütçe müzakeresi esnasında üçüncü bir tıp fakültesinin de memlekette az zaman zarfında çalışmasını talep etmiş, yahutta dilemiştim. Yine inşaallah Sayın Bakanımıza bunu da açma nasip olur duasında bulunuyorum. Velevki Tıp Fakültesi şeklinde olmasa bile, Fransa'daki gibi daha pratik, daha sâde olmasına da razıyım demiş idim. Ne şekilde olursa olsun ister basit, ister komplike şeklinde olsun inşaallah üçüncüsünü de açmak Bakan arkadaşımıza nasip olur ve bizlerin görmesi müyeser olur. Çünkü memlekette hekim ihtiyacı çok büyüktür.

Gülhane Tıp Müessesesinin kurulmakta olan ikinci tıp fakültesi-ne, birinci tıp fakültesinde olduğu gibi, temel kaynak teşkil etmesi münasabetiyle, 1898 senesinde bu müesseseyi kuranlar ve bu güne kadar işletenler ve yürütenlerden Allahın rahmetine kavuşanları, bu Meclis kürsüsünde rahmetle, minnetle anmayı, bu müessesede yetişmiş bir adam sıfatıyla bir borç bilirim. (Şiddetli alkışlar).

Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Arkadaşlarım; Yüksek Meclisinizin yedinci dönemine, yüksek bilim kurumu olarak Ankara Fen Fakültesi, teknik üniversite, yüksek dereceli olarak teknik okul, İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu, yüksek dereceli bir okul olan Balıkesir Orta Öğretmen Okulunun kurulması nasip olmuştur. Ankara Tıp Fakültesi, bunların altıncısıdır ve diğer kardeş kurumlar gibi verimli bir bilim durağı olacaktır. Kısa zamanda Yüksek Meclisin memleketimizin irfanına böyle yüksek kurumlar kazandırması bakımından büyük bir iftihar konusu olan bu okullarla beraber yeni tıp fakültesi, memlekette muayyen bir yere ehemmiyet verme zihniyetinden kurtulmamız itibariyle de kültür hayatımızda hakikaten bir anlayış ve yapış ilerlemesidir.

Ankara'da bir tıp fakültesi kurulması 1937'de çıkarılmış olan 3228 numaralı Kanunla emrolunmuştu. Sağlık Bakanlığı ve bu-

gün aramızdan ayrılıp Tanrının rahmetine ermiş olan Başbakan Refik Saydam bu mevzu üzerinde dikkatle durmuş ve ilk hazırlıkları yapmıştı. Kurulacak fakültenin bütün projelerini bütün teferuatına varıncaya kadar hazırlamış, fakültenin yapılacağı sahanın kamulaştırma işlemini bitirmişti. Merhumu, huzurunuzda, bu iyi işe başlamış ve bir kısmını yapmış bir insan olarak hayrile anmağın vazife telâki ederim. (İştirak ederiz sesleri). (Allah rahmet eylesin sesleri).

Yalnız içine girdiğimiz harp devresi büyük inşaat yapmağa imkân vermediği için, başlıyan bu teşebbüs 1940-1941 yılından itibaren durmuştur. Ankara'da bir tıp fakültesi kurulması zarureti- ni, türlü bakımlardan hisseden Hükümetimiz, herşeyini ikmal eyledikten sonra bu fakültenin açılmasına imkân görülmediği için mevcuttan istifade ederek derhal bu teşebbüsü gerçekleştirmeye karar altına aldı. Huzurunuza gelen kanun tasarısı mevcut imkânlardan istifade suretiye Ankara Tıp Fakültesi kurulmasını sağlamaktadır. Ankara Tıp Fakültesi önümüzdeki ders yılından itibaren aşağıdan bir sene yukarıdan bir seneyi almak suretiyle başlayacaktır. Osman Şevki Uludağ arkadaşımın buyurduğu gibi F.K.B. tıp öğretimi dışında değildir. Çünkü tıp fakültesine öğrenci olmaya karar veren her genç, oraya kaydolunacak ve bu dersleri bir sene hazırlayıcı mahiyette olmak üzere görecektir. Onun için F.K.B. doğrudan doğruya tıbbî öğretim olmasa bile yarın öğrencinin hekim olma bakımından öğrenmesi lüzumlu malûmatı ihtiva eden bir başlangıçtır. O ilk sene tıp fakültesinin bir cüzüdür ve birinci yılıdır.

1945-1946 ders senesinde bu suretle F.K.B., yani birinci sınıf ve son staj sınıfı, 1946-1947 ders yılında ikinci ve beşinci, 1947-1948 yılında da üçüncü ve dördüncü senelerde bulunan öğrencileri almak suretiyle önümüzdeki üç sene içinde fakültenin kuruluşu tamamlanacaktır. Aldığımız tertip buna göredir.

Ankara'da tıp fakültesini kurarken iki sağlık müessesesi bize dayanağaç oldu. Birisi Askerî Tıp Tatbikat Okulu olan Cebeci, diğeri Numune Hastanesi. Gözcü arkadaşımızın buyurduğu gibi Gülhane, gerek bugünkü tıp fakültesinin doğuşunda gerek ikinci tıp fakültesinin kuruluşunun da bize hem öğretici eleman verme ve hem de tıp öğretimini yapma bakımından büyük hizmet etti ve edecektir. Onun için bende arkadaşım gibi emeklerini vermiş, kurulmasında ve yürütülmesinde hizmetleri geçmiş arkadaşlarımı hayırla anar ve kendilerine minnettarlıklarımı söylerim.

Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü daimî olarak tıp fakültesi-
nin kalacağı daimî bir yeri değildir. Bu seneden itibaren, sözlerime
başlarken arzettiğim projenin tatbikatına başlayacağız. Önümüzde-
ki yılda bu sene almış olduğumuzla beraber 5 milyon liralık bir
tahsisat içerisinde gerek kadro ve masraflar ve gerek yer ve yapı
parası bulunduğu için diğer yıllara geçici yüklenmelerle inşaaata
devam edilecek; bu suretle kısa bir zaman sonra Hıfzıssıhha Ens-
titüsünü kendi öz ödevine terketme imkânı hâsıl olacaktır.

Bizde tıp öğretiminin başlangıcı meselesi, uzmanları arasında
tartışma konusu olmuştur. 118 seneden bu yana kurulduğunu
kabul ettiğimiz bu müessese, tabiat bilimleri üstüne kurulmuş tıp
öğretimi veren yeni kurumdur. Netekim Osman Şevki Uludağ ar-
kadaşımız "Asakiri Mansurei Muhammediyenin Kanunu tıp üzeri-
ne" hekimlik ihtiyacını karşılayacak bir tıphaneden bahsettiler. Bu
kanunu tıp tabiat bilimleri üstüne, yani ampirik bir şekilde olma-
yan tabiatın kurulmasına işaretler. Yoksa Türklerin bu 118 sene-
den evvel de tababet ilmine hizmet ettikleri ve bu hususta otorite-
ler yetiştirdikleri Milli Eğitim Bakanlığınca da malûmdur ve buna
hizmet edenler hürmetle karşılamakta ve bilinmektedir.

Fazla başınızı ağrıtır rahatsız etmiyeceğim. Umumî olarak me-
sele bu fakülteyi biran önce her imkân ve vasıttan istifade ederek
kurmak ve memleketteki hekim ihtiyacını biran önce karşılamak-
tır.

Arkadaşlarım, Türkiye'de Sağlık Bakanlığından aldığımız malû-
mata göre 5636 hekimimiz vardır. İllerden, birer birer sordum, 991
serbest hekimimiz var. Bunun 500 küsuru yani yarısından fazlası
İstanbul'dadır. 99'u İzmir'dedir. Geri kalanı birer ikişer serpiştiril-
miş haldedir. Birçok illerimizde serbest doktor hiç yoktur, il mer-
kezlerimizde bile. Onun için fakültenin hemen kurulması ve sağlık
yönünde aldığımız tedbiri gerçekleştirecek elemanların biran önce
yetişmesi büyük emelimizdir. Ankara Tıp Fakültesi aziz milletimi-
ze uğurlu olsun.

1946 YILI BEDEN TERBİYESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BÜTÇESİ GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Şemsettin GÜNALTAY

TBMM Başkanvekili (Sivas)

KONUŞMACILAR

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ

(Konya)

Hasan-Âli YÜCEL

Millî Eğitim Bakanı (İzmir)

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1946 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı

BAŞKAN – Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Bütçesi
Söz istiyen var mı?

Dr. Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – 1946 senesinin bütçesinde son fasla temas ediyorum. İsterdim ki, bu, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bütçesi üzerinde uzun uzadıya tevakkuf edeyim. Fakat buna imkân olmadığını görüyorum. Yalnız kendimce lüzumlu gördüğüm bazı noktalar hakkında notlar kaydedeceğim.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü eski Federasyon teşkilâtını resmileştirdi ve bunu yapmakla tek vazifesini gördü. Eski Federasyonlar ne halde ise, bugün onlar Devlet elinde kavgasızca, gürültüsüzce, eskisine nazaran tabîi, devam edip gidiyorlar. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünün muhtelif mıntakalarda başkanları var, yapılan stadyumlarda, stadyum müdürleri var, iyi para alıyorlar. Fakat şayanı hayrettir ki, bu kadar mütehassıslar arasında, İstanbul'da yapılan, yüzbinlerce lira sarfiyle vücade getirilen bir stadyum için diyorlar ki, çok hatalıdır. Beynelmilel teşkilâta uymuş, Beynelmilel kaideleri dahi bilmeyecek olan spor teşkilâtımızın yüzbinlerce lirayı bu yolda heba etmesine hayret edilmiştir.

Burada daima görüyoruz; hemen her hafta bir maç var, seyrediyor, faydalaniyoruz. Bu maçlar arasında lise talebesinin de birbirleri ile müsabakalarını görüyoruz. Fakat lise talebesi mektepten 18 yaşında mezun olduklarına nazaran; bütün kitapların yazdığı; futbol hangi yaşta oynanır, hangi yaşta oynanmaz, bunların muhakemesini de, bilen arkadaşlarıma terk ediyorum.

İstikbalde, şimdi nasıl okuma, yazma aranılıyorsa, galiba Devlet kapısında futbol oynuyor musunuz, oynamıyor musunuz? Diye bir şahadetname aranacak olsa gerek.

Ben Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğünden, mahallî oyunlara dikkat etmesini ve onlardan istifade etmesini rica etmiştim. Son Avrupa neşriyatından öğrendiğimize göre mahallî oyunlar mutlaka istismar edilir. Bunlara dahi yanaşılmamıştır.

Su sporları; memleketimiz ve her şeyimiz için en mükemmel bir spor olduğu halde, yüzlerce stadyumlar yapma hevesi uyandığı ve yapıldığı halde, bu o kadar ihmale uğramış olduğu halde, maalesef memlekette su sporu yapmak için bir havuz dahi yoktur. Anka-

ra'da bir Karadeniz Havuzu var. Usulünde değilmiş. Usulünde olsun olmasın, gençler girsınlar, içinde çırpınsınlar, fakat Ankara'da Karadeniz Havuzunu temizlemek imkânına malik değiliz, çünkü kâfi su yoktur. İstanbul ve İzmir gibi sahil memleketlerde su sporları yapılıyor. Bunun da mahzurlarını görüyorlar. Gençler, yüzme müsabakalarında Avrupa'da, mağlûp oluyoruz, çünkü deniz suyu tuzludur, halbuki, oralarda tatlı sularda yüzme yarışları yapılıyor diyorlar ve tatlı suda yüzmelerini istiyorlar. Ben bu nokta üzerinde duracak değilim. Bu gençler eğer tatlı suda yüzmek istiyorlarsa kendilerini Beyşehir'e davet ederim. Orada Orta Anadolu'nun en güzel tatlı suyunu bulurlar. Genel Müdürlük muayenehaneler de yapmış, çok güzel. Bundan çok istifade edileceğini umarım.

Bütçede yedinci bölümde şöyle bir kayıt okuyoruz: (Federasyon heyetlerine fahriyen tâyin olunanlara 4047 sayılı Kanuna göre 18 713 lira tazminat verilir.) Arkadaşlar fahriyen tâyin olmaz, fahrî olarak çalışanlara para verilmez. Ayda 1560 devamlı tazminatın senelik miktarı 18 713 lira ederse bunun mânası acaba ne olur? Bu maaş mı, ücret mi, yoksa tazminat mıdır? Yoksa meselâ on kişiye ayda tazminat namıyla 150 lira ücret vermek midir? Bu kanunda varmış, devam edip gidiyormuş. Bu kanunun hâlâ yürürlükte kalmasına lüzum var mıdır?

Şimdi Bütçe Komisyonunun raporundan bir cümle alıyorum; burada deniliyor ki: Bu yıl da dâhil olmak üzere bir kaç yıldanberi bütçeye 15 000 lira konmakta ve bu para iki yıldır belirli sebepler yönünden harcanılmamaktadır... Aynı kısma temas etmek üzere Hükümetin Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü gerekçesinden bir cümle alıyorum: "Spor faaliyeti ve hareketlerinin çoğalması, normal hallerin avdeti gibi sebepler dolayısıyla spor hekimliği yetiştirilmesi imkânları bu sene sağlanacak bir hale geldiğinden..."

Senelerdenberi ettiğimiz münakaşalar nihayet imkân dairesine geldiğinden bahsediliyor. Geçen sene 7 aylık bütçe ile alınan 8 750 lira ne oldu? Fasıldan, fasla intikâl etti, değil mi? Bu, sıhhat işlerine sarfolunacaktı. Bir zamanlar Beden Terbiyesi Enstitüsü için ayrılan paranın üniformaya sarfedildiği gibi bir mahallî sarf mı bulundu? Geçen sene aynı meseleyi konuşurken Millî Eğitim Bakanımız şöyle demişti: Bizde olmadığı içindir ki doktorları bu hususta bilgi ve ihtisas yapmaları için Amerika'ya göndermeğe karar verdik. Bu sene Bütçe Kanunu gerekçesinde ve Bütçe Komisyonu raporunda okuduğumuza nazaran aynı sözler tekrar ediliyor. Karar vermek başka, onu yapmak başkadır. Amerika'ya gidip, gelmek

imkânları çoktan hâsıl olmuştur, kendileri de hali temastadırlar, talebe gönderiyorlar. Hâlâ birkaç doktor seçip bu iş için niçin göndermemiştir?

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Arkadaşlarım; arkadaşımız Osman Şevki Uludağ'ın temas ettiği noktalara gayet çabuk dokunup cevap vereceğim ve sözlerimi bitireceğim. (Yaşa sesleri).

İstanbul stadyumunu Ankara stadyumunu yapan mimar yapmıştır, salâhiyetli, milletlerarası kıymette bir insandır. Gayrisihhî ve milletlerarası kaidelere uymayan yerleri olduğunu bilmiyorum. Böyle yerleri varsa ayrıca kendilerinden öğrenirim. Tashih edilecek bir tarafı varsa tashih ederiz. Şimdilik böyle bir kanaatımız yoktur.

Osman Şevki ULUDAĞ (Konya) – Gazeteler yazdı, mütehassıslar da söyledi.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Gazeteler yazabilir. Ben arkadaşımı gazetelerin mümessili olarak değil, milletvekili olarak dinliyorum. Lise gençliğine futbolu yaşlarına göre, zamanını tespit etmek suretiyle oynatıyoruz. Yoksa zamanı tespit edilmeksizin, 17, 18 yaşındakileri ve daha gençlerini kendi havalarına bırakmıyoruz. Yaşlarına göre yarım saat, çeyrek saat tesbit ediyoruz, ona göre oynatıyoruz.

Su sporları, memlekette ciddi surette gelişmektedir. Milletlerarası ölçüde kayıklar yaptırdık. Sahillerimizde gerek kayık yarışlarını, gerek sudan istifade ile denize girme, gerek diğer su sporlarını alâkadar eden hususlar üzerinde Umum Müdürlük çalışmaktadır. Elimizde mevcut imkân ile ancak bu kadarını yapabiliyoruz. Mahallî oyunlar tetkikımız mevzuudur. Bilhassa köy enstitülerinde bunların figürlerini, şekillerini tesbit ediyoruz, üzerinde duruyoruz, meşgul oluyoruz. Güreşi de bunlardan birisi saymakta ve okullarımıza kadar sokmuş bulunmaktayız.

Federasyon başında bulunanlara verdiğimiz tazminat 30 lira ile 80 lira arasındadır. Bu hakikaten ne bir ücrettir, ne de bir maaştır. Çünkü ücret veya maaş olduğu takdirde elde mevcut kanunî mevzuata uydurmak lâzımdır. O zaman Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün bu mütevazî bütçesine hiç olmazsa şimdi koyduğumuz paranın on mislini koymak icabeder. Halbuki bunun onda biri ile bu işi halletmeğe çabalıyoruz.

Arkadaşımın bahsettiği para, rahatsızlığı dolayısıyla, geçen sene de burada mevzuubahis olmuştu, arzetmiştim: Müdürü Umumî arkadaşımın tekaüt olması dolayısıyla ona verilecek ikramiyedir.

Arkadaşımın zannettiği gibi Amerika'ya talebe göndermek kolay değildir, güçtür. Hattâ eski bir tâbiri kullanacağım; mümtenidir. Çaresi de bizim elimizde değildir. Bunu bir tebliğle memleket efkârı umumiyesine arzetmiştim. 3, 4 ay Mısır'da kalmış olan ve seyahatimde Mısır'da rastgeldiğim ve alâkadar olduğum iki genci ancak Amerika'ya dönmekte olan bir vapura yerleştirebildik. Onun için Amerika'ya talebe göndermeği, yollar açılmıştır, artık iş kolaylaşmıştır, şeklinde değil tamamen bunun tersi durumla ifade doğrudur. Sebebi de terhis edilmiş olan Amerikan askerlerinin taşınmasıdır. Amerikan Elçiliği Dışişleri Bakanlığımıza müracaat ederek, bu sebeple talebe gönderilemeyeceğini söylemişlerdi. Onun haricinde kendi müracaatlarımızla ve imkânların âzamisini kullanmak suretiyle mahdut sayıda talebe göndermek kabil olmaktadır. Mâruzatım bu kadardır. (Bravo sesleri, alkışlar).

**KIRKLARELİ MİLLETVEKİLİ FUAT UMay'IN,
MUSİKİDE OLAĞANÜSTÜ KABİLİYET GÖSTEREN
5 YAŞINDAKİ İDİL BİRET'İN GELECEĞİ HAKKINDA
NE DÜŞÜNÜLDÜĞÜNÜ SORMASI ÜZERİNE
HASAN-ÂLİ YÜCEL'İN AÇIKLAMASI**

OTURUM BAŞKANI

Tevfik Fikret SILAY

TBMM Başkanvekili (Konya)

KONUŞMACILAR

Hasan-Âli YÜCEL

Dr. Fuat UMay

Millî Eğitim Bakanı (İzmir)

(Kırklareli)

Kırklareli Milletvekili Dr. Fuad Umay'ın, Musikide Olağanüstü Bir Kabiliyet Gösteren İdil Biret Adında Beş Yaşındaki Kız Çocuğunun İstikbali Hakkında Ne Düşünüldüğünün Bildirilmesine Dair Millî Eğitim Bakanlığından Sorusu ve Bakan H. Â. Yücel'in Sözlü Cevabı

BAŞKAN – Sözlü soruyu okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

11.1.1946

Ulus Gazetesinde birkaç gündür yayınlanan yazılarda İdil Biret isminde beş yaşlarında, bir kız çocuğunun musikide harika adde-dilecek bir kabiliyet göstermekte olduğu en salâhiyetli kimseler ta-rafından belirtilmektedir. Vatanımız için çok kıymetli bir varlık ola-cak olan bu yavrunun anasının, babasının durumu ne olursa ol-sun, tam inkişafına muvaffak olabilmeleri imkânsızdır.

Amerika'da bu gibi olağanüstü yaradılışlar için hususi ve çok itina ile yetiştirme imkânları temin edilmiş müesseseler vardır. Bu yavrunun orada yetiştirilmesini zeka ve istidadının fenni bir şekil-de açılmasını ve gelişmesini Millî Eğitim Bakanımız temin edebilir-ler mi?

Vatanımız için maddî ve manevî bir hazine olacak olan bu em-salsız yavrunun istikbali hakkında Millî Eğitim Bakanımız ne dü-şünüyorlar?

Sözle cevap vermelerini rica eder saygılarımı sunarım.

Kırklareli Milletvekili

Dr. F. Umay

BAŞKAN – İzah edecek misiniz?

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Efendim arka-daşımız Fuad Umay'ın sözlü sorusu ile bendenizden sordukları, beş yaşında ve musiki bakımından fevkalâde istidatlı bir çocuktur. Bunun dikkati celbeden durumunu, Konservatuvarımızın Müşave-re Heyetine ve bunun dışında kalmış olan mütehassısları da ayrı-ca toplayıp bir heyet halinde tetkik ettirdik. Vaktinden evvel büyük inkişaf gösteren bu cins zekâlar ve istidatlar, için bizde müzik pe-dagojisi bakımından mütehassıs olmadığı için, durumunu, Dışış-leri Bakanlığı vasıtasıyla, bu cinsten çocukları yetiştiren müesse-selerden öğrenilmek üzere, Washington elçimizden sorduk. Orada

mesela Flâdelfiya'da Kurtüs diye bir müessesese varmış. Diğer müesseseler de varsa bunlarda ne suretle terbiye edileceği, ne suretle yetiştirileceği sorulmuştur. Cevap alınca kesin kararımızı vereceğiz.

Şimdiki durumu: Çocuğun ailesi aydın, münevver ve hali vakti yerindedir. Çocuğa gerek terbiye ve gerekse sıhhati bakımından itina olunmaktadır. Bunlar hakkında aldığımız raporlar var. Dosyayı yanımda getirdim. Arkadaşıma takdim edeceğim. Daha fazla malûmat almak isterlerse tetkik edebilirler. Mâruzatım bundan ibarettir.

Dr. Fuat UMay (Kırklareli) – Teşekkür ederim.

**KAZANÇ VERGİSİ KANUNUNUN ÜÇÜNCÜ
MADDESİNİN 14 ÜNCÜ FIKRASININ DEĞİŞTİRİLMESİ
İÇİN KANUN TASARISI GÖRÜŞÜLÜRKEN**

OTURUM BAŞKANI

Şemsettin GÜNALTAY

TBMM Başkanvekili (Sivas)

KONUŞMACILAR

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN

(Bolu)

Hasan-Âli YÜCEL

Milli Eğitim Bakanı (İzmir)

Mustafa Münir BİRSEL

(İzmir)

Kazanç Vergisi Kanununun 3 üncü Maddesinin 14 üncü Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun

MADDE 1. – 22.III.1934 tarihli ve 2395 sayılı Kazanç Vergisi Kanununun 3 üncü maddesinin 14 üncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Özel frengi ve akıl hastaneleriyle verem sanatoryumları, Genel Öğretime hizmet etmekte oldukları ve öğretim programlarıyla yönetmelikleri Millî Eğitim Bakanlığınca onanacak özel ana okulları, ilk ve orta okullar, liseler ve diğer meslek okulları.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Bolu) – Efendim; bu Kazanç Vergisi Kanunu maddesini değiştiren kısımdaki teklifimi arzetmeden evvel Hükümetin esbabı mucibesinden birkaç satır okumama müsaadenizi rica ederim. (1837 sayılı Bina Vergisi Kanunu ise muafiyetten istifade etmek için umumi maarife hâdim olmayı yeter görmüştür. Aynı mahiyette bulunan müesseselerin iki vergi bakımından ayrı ayrı ölçülerle mütalâa edilmesi ve umumi maarife hizmet eden Devlet teftiş ve murakabesine tâbi bulunan program ve talimatnameleri Maarif Vekilligince tetkik ve kabul edilmiş olan birkısım okulların yalnız resmî program ve talimatnameleri takibetmedikleri için ayrı ayrı muameleye tâbi tutulmaları doğru bulunmadığından her iki vergi konusunda aynı ölçüyü kullanmak üzere...) deniliyor.

Halbuki bu maddeye aynı ölçüyü temin etmek üzere bu unsur ilâve edilmemiştir. Kazanç temini gâyesi olmamasının konmamış olması Bina Vergisi Kanununa dayanmada bir garabet doğuruyor. Binaenaleyh hiç değilse bu madde, menafîi umumiyyeye vasfının teyidi olarak bina vergisine uydurulmalıdır.

Ayrıca bir noktanın da belirtilmesini istiyorum. Sayın Eğitim Bakanımızdan kabilse izahatını rica ederim.

Maddenin sonunda deniyor ki, ana, ilk, orta, lise ve meslek okulları. Bir kere bina vergisinde okul olmadığı gibi anası da, ortası da, mesleki diye bir ayırma yoktur. İkincisi, ana okulu bizde bir okul kadamesi değildir. Birçok memleketlerde çocuk bahçesi gibi sosyal yardım kategorisine dâhildir. İkincisi ilk okul üzerindeki bu genişliğine anlayışı bizim Tevhidi Tedrisat Kanunumuzla ve 1778 numaralı kanunumuzla da yine tearuz haline düşürmektedir. Ben o kanundaki esbabı mucibeleri burada okumak istemedim ve Sayın Hasan Fehmi Atac'a kanunla bu tefsirin sadece bir şekil farkından başka bir şey olmadığını da hatırlatmak istemiyorum. Tevhidi

Tedrisat Kanunu ile medreselerin kaldırılması, şimdi Garp kilise mekteplerini himaye etmek istediğimizi hatırlatmakla yetineceğim.

İçimizdeki ruhanî mektepleri bir çırpıda Tevhidi Tedrisatla bertaraf ederken, yüksek ücretleri veya mezhep farkı kavgalarından Devletle kilisenin mücadelesinin bakıyesi olan okulları himaye ediyoruz.

Bu konuyu bir tarafa bırakarak tasarının bu maddeye, kazanç temini gayesi olmadığını ilâve ederek bir şekil tesbit ettim. «Kazanç temini gayesi gütmeyi anlaşılabilecek olan özel okullar» ana, ilk, orta okullar, hep tabîi dâhildir. Yalnız diğer taraftan parantez içinde şunu da ilâve ediyorum, bu ilâve ettiğim şey de Hükümetin esbabı mucibesinden aynen alınmıştır. Esbabı mucibede deniyor ki : «Şu kadar ki, hususi bir ilk okulun umumi maarife hâdim sayılabilmesi için mecburi öğretim çağındaki her Türk çocuğunun yapmakla mükellef bulunduğu ilk öğretim ana çizgilerini gösteren Devlet ilk okul programını esas itibariyle tatbik etmesi şart tutulacaktır.» Hiç değilse arkadaşlar, bu kaydın ruhunu maddede aksettirmek suretiyle inkilâbın başında yapmış olduğumuz «Tevhidi Tedrisat Kanunu» ve bu Yüksek Meclise İnönü'nün imzasıyla gelen 1778 numaralı kanunun ruhunu ki, ben o tarihi kanunun esbabı mucibesini size okumak istemiyorum, o zamanki Maarif Encümeninin mazbatasını da okumak istemiyorum, koruyalım. Hasan Fehmi Bey arkadaşımızın zannettiği gibi, şahıs değil, gıyapta olan şahısların da değil yalnız komisyonların ve bizzat Hükümetin espirisini belirtmek istedim. Binaenaleyh bu maddenin, içine parantez olarak «Devlet ilk okul programının ana çizgilerini tatbik etmesi şartıyla» ibaresi konmak suretiyle hiç değilse bu Kazanç Vergisi Kanunun maddesinin bizzat hükümet gerekçesine uyar hale getirilmesini benden çok sizin isteyeceğinizi umduğum için bu teklifimi yapmaktan geri duramadım. Eğer benim bu teklifime karşı bir düşünce varsa, Başkanlık makamından rica ediyorum, gerek sözcü arkadaşımıza ve gerek Millî Eğitim Bakanına cevap lütfunda bulunmaları için söz versinler.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Arkadaşlar; bu okunan maddede kazancı gaye etmek mevzuubahistir. Yoksa kazanmamak mevzuubahis değildir. Çünkü bu müesseseler de kazanmadıkça yaşayamazlar. Yeter ki gayeleri kazanç olmasın. Sonda okul derecelerinin zikri sebebi de bazı özel okullar, cinslerini hep biliyorsunuz, burada tasrih etmek istemiyorum; lüzumlu görmüyorum. Bunların içerisinde bir kısmı bir yüksek okul açmazlar. Eli-

mizde kanun vardır; bir kısmının Türk tebaasından olan çocukların gidebileceği ilkokulları açamazlar; ondan dolayı. Burada anadan başlayarak yukarıya kadar okul derece ve cinsleri zikredilmiştir.

Zannediyorum bendenizden sorulan cihetler bunlardı!. Cevap arzetmiş oluyorum (Kâfi sesleri).

BAŞKAN – Başka söz istiyen yoktur.

Bir önerge var okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Belirttiğim sebeplerle birinci maddedeki fıkranın «onanacak» sözünden sonraki kısmının aşağıda yazılı şekilde kabulünü Kamutayın yüksek tasvibine arz ederim.

(Ve kazanç temini gayesini gütmeyeceği anlaşılan özel okullar-ilk dereceli olanlar da Devlet ilkokul programının ana çizgilerinin tatbiki şartıyla)

Bolu

H. R. Öymen

BAŞKAN – Teklifi nazarı itibara alanlar... almıyanlar... Nazarı itibara alınmamıştır.

Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE – Birinci madde yazılı şartları haiz okullara bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar olan süre için salınmış olupta henüz alınmamış bulunan kazanç vergileri (asgari vergi dâhil) ve zamları terkin olunur. Söz geçen okullara bu tarihten sonra geçmiş süre için vergi salınmaz.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Bolu) – Efendim, son cümle tekerrar mahiyetindedir zannederim. Diğer maddede buna benzer bir cümle yoktur.

Sonra cümleden, vergi salınmaz gibi mutlak bir mâna çıkmaktadır ki, bu bakımdan son cümlelerin çıkarılmasının yerinde olacağına kaniim. Bu, hattâ Hükümetin teklifinde de yoktur. Bütçe veya herhangi bir komisyon bunu izah ederlerse memnun olurum. Diğer tarafta Sayın Bakanımız şayet bu geçmiş borçları da terkedip, bağışlıyan bir hüküm karşısında bu okulların umumi maarif ölçüsü ve anlayışıyla denk olmıyan ücretlerinin alabildiğine artırılmıyacağına teminat verirlerse ve bunları kontrol edeceklerini söylerlerse çok memnun olurum. Çünkü bu hususi maarif için vatandaşlar onların masrafına iştirak etmekle beraber hem de umumi okullar masraflarına iştirak etmektedirler ki tabii hususi okullar

masrafları bunlar için nihayet iki katlı külfet teşkil etmektedir. Bu, dünya ölçüsünde bir mesele olmuştur, istediğimiz kadar kanun kabul edelim şu veya bu şekilde örtmeğe çalışalım, dünya ölçüsünde bir iştir.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Efendim, bazı özel okulların ücretleri meselesini arkadaşım burada mevzuubahis ettiği için kendilerini cevaplandırmak zaruretinde kalmış bulunuyorum. Kendilerine bu ciheti, gerek Encümenlerde, gerek Müstakil Grupun geçen sene eğitim işlerini tetkik eden ve 2-3 celse süren konuşmalarında arzetmiştim. Biz özel okulların ücretlerini tetkik ediyoruz ve bunların, yine Devletin resmî neşriyatı olan mecmualarında, fiyat derece ve nispetlerini tesbit ediyoruz. Bir kısım özel okulların ücretlerinin eskiye nispetle fazla yükselmiş olmasını dikkati celbeder gördüğümüz için bunu Bakanlar Kurulunda da mevzuu bahis ettik. Orada mesul arkadaşlarımla, elde mevcut kontenjan listelerine nazaran çıkması lâzımgelen haddin dununda mütalâa edildi ve o suretle ücretler mâkul görüldü. Bu suretle tesbit edildi.

Diğer meseleler için Komisyon Sözcüsü arkadaşım cevap arzedecektir.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Bolu) – Arkadaşlar; ben, Sayın Eğitim Bakanımızdan, bu konuda tam bir teminat olmasa dahi hiç değilse, bu meselenin incelenebileceği ve maarifi umumiye anlayışı ile denk getirileceği yolunda bir ümit beslemek arzusu ile sormuştum. Halbuki verdiği cevaplar beni, Türk çocukları, Türk maarifi namına, Devletçi Türk maarifi namına müteessir etmiştir. Çünkü ifade buyurdular ki, hususi olanların istedikleri fiyat alabilecekleri fiyatın dahi dunundadır ve işte beni müteessir eden cihet burasıdır. Vekiller Heyetinde daha da geniş bir kadro varmış. Biz kendi özel maksatları bakımından kökleri dışarıda, yüzleri dışarıda olan birtakım mekteplere dahi bu bağışları burada esirgemezken onların vatandaşlara yüklemek istedikleri ücretleri keyiflerine göre istedikleri gibi artırabilmeleri zannederim ki çok gariptir. Düşünülecek cihet şudur. Orta okulda bir aile babası, çocuğunu ayda 100-150 lira verip okutacak vaziyette değildir. Vaktiyle bu mekteplerde zekâ ve kabiliyetlerine göre meccani kadrolar olduğu halde bugün bunlar da kaldırılmıştır ve çocukları türlü yoklamalardan geçirerek almak yoluna gitmişlerdir. Bunların bu kadar egoizme saptıkları bir zamanda ancak hayır cemiyetlerine verilmiş olan bir kanun hakkında çifte hak olarak çıkardığınız bu kanundan istifadelerini Türk halk vicdanı karşısında bu yüksek ücretleri ka-

nunla ahenkli görmediğimi söylemek mecburiyetindeyim. Diğer taraftan arkadaşlar bu mevzu başka bir tarafa saptığı için hususi okul fikrinin ve hususi okul müesseselerimizin içyüzünü belirtmedim. Maalesef bizde hususi okul müessesesi fikri kötü bir yola gitmektedir. Hususi Türk mekteplerinden bir tanesi gösterebilirler mi ki senelerce önünde geçen çocukları muhtaç olduğu mânevi gıdayı kendine vermek için geceli gündüzlü o işin inceliklerini ara-makla meşgul olsun. Yoksa bu okullar imtihanlardan kaçanları, ticari mahiyette ve bir para tuzağı olarak toplıyan okullar gibi görünmeye başlamıştır. Birtakım adamlar, okullar kurarak Hükümetten bu kanun gibi muadelet hakları aldığı zaman altı yüz talebe hemen altıya iniyor.

Hususi okulların çoğunun, diğer işleri de böyledir. Yangın baccayı sardıktan sonra, tedbirler alınmakta ve çocuklar ise sokakta kalmaktadır. Hususi okullarımızı bu kanunla çıkarırken, çok rica ederim, sadece hususi okul meselesi ve hattâ yaz aylarında çocukların başında kazan kaynadığı bir zamanda bir hususi ders meselesi vardır. Bu hususi okulları yakından takip etsinler ve alâkadar olsunlar.

Arkadaşlar, bütün dünyada anlaşılan bir hususi okul fikri de var. Bunu biz hiç benimsememiştir. Bu çocuklar yüzde yüzün içinde dâhil değil midir? İstanbul Valisinin geçen günkü beyanatından anlaşılıyor ki, binden fazla çocuk bu yüzden mecburi tahsilini yapamamaktadır. Bu gibi şeylere karşı ayrı okul ve ayrı yönetime muhtaç olan okullar açmalıdır ve bizde şimdi bu işe hizmete âmade arkadaşlar olduğu halde maalesef bu yüzdeyüz içinde olan çocuklarımız sırf vücutları sağlam olmadığı için diğer arkadaşları yanında okutmaktan mahrum bırakılıyorlar. Çok temenni ederim ki içlerinde her türlü bulunan hususi öğretim müesseselerine kazanç ve vergi muafiyeti temin etmek için gelen bu kanun vesilesiyle hususi okulların ücretleri beni bedbin etmesine rağmen bu müesseseleri bütün dünya anlayışındaki genişliği ve olgunluğu ile meydana getirmekte ve tatbik etmekte bundan sonra olsun geri kalmıyalım.

Bütçe Komisyonu Adına Mustafa Münir BİRSEL (İzmir) – Bütçe Komisyonu adına mâruzatta bulunacağım.

Bu madde, birinci madde ile muaflığı kabul edilmiş olan müesseselerin geçmiş sürelerle ait vergilerine de taallûk eder. Benim mâruzatım buna münhasır kalacaktır.

Bittabî özel mekteplerin ücret işleri Bütçe Komisyonunun görevine de girmez, bunun üzerinde de durulmuş değildir.

Arkadaşım, Kazanç Vergisi Kanununun bu geçici maddesiyle Bina Vergisi Kanununa ait geçici madde arasında mütabakat ve tenazur olmadığını söylediler, halbuki arada ayrılık yoktur. İfadelerde zâhîrî bir ayrılık görülüyorsa bu, 2 verginin mahiyeti icabıdır. Bu maddede evvelâ temin edilmek istenen husus; bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar geçen süre içinde bugüne kadar tarhedilmiş kazanç vergilerinin tahsil edilmemesidir. Son fıkrayı koymazsak, tarhedilen vergilere münhasır kalır. Tarhedilmeyen vergiler açıkta kalır. Bina vergisinde böyle bir şey vârit değildir. Çünkü o vergi muayyen zamanlarda tahakkuk eden vergidir, tahakkuktan sonra tahsili yapılır. Bu, iki verginin mahiyetinin istilzam ettiği ifade değişikliğinden ibarettir.

BAŞKAN – Madde hakkında başka söz isteyen yoktur. Maddeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

**BELEDİYE SEÇİMİNDE İLERİ SÜRÜLEN
YOLSUZLUKLAR HAKKINDA SÖZLÜ
SORU ÖNERGESİ GÖRÜŞÜLÜRKEN**

OTURUM BAŞKANI

Şemsettin GÜNALTAY

TBMM Başkanvekili (Sivas)

KONUŞMACILAR

Hikmet BAYUR

(Manisa)

Hasan-Âli YÜCEL

Millî Eğitim Bakanı (İzmir)

Cevdet Kerim İNCEDAYI

(Sinop)

Belediye Seçiminde İleri Sürülen Yolsuzluklar Hakkında Sözlü Soru Önergesi Görüşülürken

Hikmet BAYUR (Manisa) – Arkadaşımız İçişleri Bakanı Umumi bazı bahisler ele almıştır.

Her şeyden önce bizim bazı özelliklerimiz göz önünde tutulmalıdır. Bugün pek az memleket vardır ki Hükümetin nüfuzu bu kadar şâmil olarak her yere girmiş bulunsun.

Bununla ne demek istiyorum? Memur sayısı; amma ister Devlet memuru olarak, ister iktisadî Devlet teşekkülleri memuru olarak, ister Devletle ilgili Bakanların olsun her ne olursa olsun o kadar kalabalık, umum millete nazaran nispetleri o kadar yüksektir ki bunlar ister istemez Hükümetin nüfuzu altındadır. Biz bu gibi işlerde dikkatli olmalıyız. (Gürültüler) Bu adamlar âzami 200-300 bin kişidir, aileleriyle beraber 2-3 milyon kişiye varır. Şimdi bunlar için mimlenmek, bir yere nakledilmek bile bu sırada bir felakettir. Bunlar seçim işlerinde daima müessir ve korku içinde yaşamağa mecburdurlar (Öyle şey olmaz sesleri, Şiddetli gürültüler) Maatteessüf böyledir.

Şimdi bu gibi adamların örneği de vardır. Meselâ Zonguldak seçimine katılmış bir Yusuf İleri vardır. Başına bin bir dert gelmiştir.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Doğru söylemiyorsunuz.

Hikmet BAYUR (Devamla) – Bu bakımdan bir çok kişi korkar (Gürültüler).

Bir çok kanunlar vardır ki, Millî Korunma Kanunu vesaire gibi, gerçekten ihtikârı mene yaramaz ve maatteessüf yaramamışlardır, ancak istedikleri adama, tüccara, esnafa, dükkancıya vesaireye kanca takmağa yararlar. Bunlar, daima, neme lâzım, kafa tutar vaziyet alırsam mimlenirim, belediye vardır, millî korunma vardır, mütemadiyen benim peşimdedir diye ifade de bulunmakta ve çekinmektedirler. (Gürültüler)

Şimdi bu vaziyette bulunan bir kalabalık kütle içinde bir gün evvel bir polis geliyor, yahut bir bekçi geliyor veyahut da herhangi bir sivil memur geliyor. Bunun ilk gelişi kendi başına bir şey ifade etmiyebilir, bilâkis bir nevi yol göstermedir. Fakat seçim günü ikinci defa geldiği vakit bu adamlar korkmuşlardır. (Gürültüler) ve buna korktuklarını ifade edenler vardır. Bu adamlar tabiatıyla İçişleri Bakanlığına şikâyet edemezler. (Gürültüler, bağırışmalar) Çünkü bunlara kimse seçime gitmedin diye kanca takmaz. Bin bir kulp-

tan birini takarlar. (Şiddetli gürültüler) İşte bu adamlar bu korku içindedir. Bazı mahallerde İçişleri Bakanının söylediği gibi yazılı olarak şu evden şu kadar insan gelecektir diye denmi. Bu bir gün evvelki müracaatla beraber oldu mu bir baskı mahiyetini alır. (Gürültüler) Şimdi böyle bir baskıyı...

Cevdet Kerim İNCEDAYI (Sinop) – Milletvekili salâhiyetiyle de olsa hiç bir kimsenin bu kürsüden Cumhuriyet memurlarının ve ailelerinin şeref ve izzeti nefislerini incitecek söz söylemeğe hak ve salâhiyeti yoktur.

BAŞKAN – Müsaade buyurun, hatibin sözünü kesmeyin, serbestçe söyleyin, oturunuz yerinize. Söz almadan kimseyi söyletmem.

Cevdet Kerim İNCEDAYI (Sinop) – Reis Beyefendi...

BAŞKAN – Müsaade buyurun fikrini serbest söyleyin oturunuz; söz veremem.

Hikmet BAYUR (Devamla) – Şimdi böyle bir baskı sonucunda ve kendini baskı altında duyarak, seçim yerine giden bir adam ne yapar. Herkesin gözü önünde, iktidarda bulunan partinin kâğıdını alır ve yine herkesin gözü önünde sandığa atar. Bu biçim davranış, Yurddaşta şu duyguyu uyandırıyor. Seçim idareyi ve benim yaşayışımı düzeltmek için bir vasıta değildir. Seçim, benim için bir mecburiyet ve bir angaryadır, diyor. Bunu istenildiği şekilde yaparsam rahat bırakılırım, olmazsa rahat olmam. (Şiddetli gürültüler). Şimdi böyle bir baskıya rağmen İçişleri Bakanından duyduk ki; Ankara'da seçime iştirak nispeti % 41,5 dir. Eğer bunun yarısını arka arkaya, iki gün polis vesairenin gelmesinden dolayı verilen reylerden sayarsak, iştirak % 20 ye düşer ve nihayet mevkiî iktidarda bulunan parti de (Gürültüler ve hayret hayret sesleri) ancak % 16, 17 kadar bir rey almış demektir. Bu ise hakikatte bir hezimetdir. Bunu itiraf etmek lâzımdır.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Manisa Milletvekili arkadaşımız memurların seçim dolayısıyla Hükümet tarafından, âmirleri tarafından tazyik edildiğine misal olmak üzere ismini tasrih ederek bir memurdan bahsetti ki bu memur bizim Vekâletimizdendir. Bu سوال içerisinde bendenize söz vereceğinizi tahmin etmiyorum.

BAŞKAN – Tabii.

Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Yalnız arkadaşımın rica ediyorum : Lütfen bir soru takriri vererek bana bu ittihamı Yüksek Meclisin önünde ve memleket önünde açıklamada bulunmama fırsat versinler. (Bravo sesleri, alkışlar)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI KURULUŞ KADROLARI HAKKINDAKİ 2287 NO'LU KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Tevfik Fikret SILAY

TBMM Başkanvekili (Konya)

KONUŞMACILAR

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN

(Bolu)

Hasan-Âli YÜCEL

Millî Eğitim Bakanı (İzmir)

Tahsin Bekir BALTA

Bütçe Komisyon Sözcüsü (Rize)

Reşat Şemsettin SİRER

Millî Eğitim Komisyonu

Sözcüsü (Sivas)

Millî Eğitim Bakanlığı Kuruluş Kadroları Hakkındaki 2287 Nolu Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Görüşmeleri

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Bolu) – Arkadaşlar, bu tasarının 3 ncü maddesi eğitim ve öğretim ilkelerimizi araştıran ve tesbit eden Maarif Şûrasına taallûk etmektedir. Bu madde Maarif Şûrasının adını değiştirmekte ve diğer taraftan da temsil kadrosu üzerinde bazı ilâveler yapmaktadır.

Ben şahsen Cumhuriyetin kültür ve eğitim siyaseti üzerinde bu kadar mevkii olan bu teşkilâtın bütünüyle bu tasarının esbabı mücibesinde yazıldığı üzere yakında geleceği bildirilen merkez teşkilâtı tasarısı içinde Büyük Millet Meclisine gelmesini çok temenni ederim. Çünkü gelen sadece bir maddesidir. Âcil sebepler ve kadro üzerindeki bazı hareket ihtiyacıyla yakında toplanacağı ileri sürülmektedir. Ancak Maarif Şûrasına karşılık olarak Millî Eğitim Kurultayı sözü Maarif Şûrasının bünyesine uygun bir terim değildir. Çünkü Şûra icra cihazı değildir. Deleğasyon sistemine de uymadığından doğrudan doğruya Millî Eğitim Bakanlığının bir organıdır, teşkilâtıdır. Bu bakımdan evvelce bu arada teşkil edilmiş ve kanunlarda da danışma kelimesinden hareket edilerek danışık tâbiri kullanılmıştır. Müsteşar ve müşavir gibi kelimeler de bu tasarının içerisinde kalmaktadır. Binaenaleyh bu Şûranın isminin «Millî Eğitim Şûrası» olarak kalmasını teklif edecektim. Fakat mademki bir Türkçe karşılık getirilmek istenilmiş ve Komisyonca bu yola gidilmiştir, buna göre bir isim bulmak ta yerinde olacaktır. Esasen arkadaşımız katî olarak bir isim ileri sürmüş değildir. «Maarif» sözünün değişmesiyle ilgili olarak «Millî Eğitim» denilmiş ve «Şûra» karşılığı olarak ta «Kurultay» teklif edilmiş ve bu diğer komisyonlardan da geçmişse de «Şûra»nın bünyesi, yetkileri kuruluşu bakımından mesele düşünülecek olursa «Kurultay» sözünün burada tamamen yerinde olacağına kâni olmak mümkün değildir. Bu sebeple ben «Millî Eğitim Danışma Kurulu» denilmesini teklif ediyorum. Zannediyorum, sözcü arkadaşım da bu değişiklikte benimle mutabıktır.

Sayın Bakanımız lûtfedip de bu önümüzdeki Şûranın ne zaman toplanacağı ve ne gibi konularla meşgul olacağı üzerinde bizi kısaca tenvir etmek lûtfunda bulunacak olurlarsa kendilerine müteşekkîr kalacağım. Çünkü, bu Şûra, kanununda en büyük organ olarak terbiye ve öğretim siyasetimizin mebdelerini bütün teşkilât

üzerinde arayan, aydınlatan bir cihaz olarak görülmektedir. Bu bakımdan Şûranın çalışma nizamnamesi üzerinde ve bilhassa gelecek programı üzerinde bundan evvelki Şûrada verilen karakter ve ahlâk eğitimi üzerindeki konuların tatbikatına ait olan neticeler üzerinde Şûranın bundan evvel yapmış olup ta bazı beyanlarında Şûraya talik buyurdıkları anlaşılan imtihan usulleri hakkında bu önümüzdeki Şûrada durulup durulmayacağını bu vesile ile izah eder ve bizi aydınlatırlarsa kendilerine müteşekkire kalacağım.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Kanunun Hükümet tarafından takdim edilmiş olan tasarısında Millî Eğitim Şûrası tâbiri kullanılmıştı. Millî Eğitim Komisyonunda şûra tâbirinin kaldırılıp kurultay tâbirinin konulması teklif edildi ve komisyon da böyle kabul etti. Şimdi arkadaşımız kurultay tâbirinin yerinde olmadığını, onun yerine, şûra arapça bir kelimedir, türkçe eğitime uysun diye bunu başka bir kelime ile karşılamayı teklif ediyor ve «Danışma Kurulu» diyor.

Bendeniz Maarif Şûrasının, Hükümet tasarısı tâbiri ile Millî Eğitim Şûrasının bir danışma kurulu olmadığını, orada bazı kararların da alındığını, bu kararlar istişari mahiyette de olabilir, ammâ bütün Eğitim teşkilâtını; hattâ Millî Eğitim Bakanlığının dışındaki kurumlara da teşmil edilmek üzere göstermiş olduğu için, Danışma Kurulu şeklinde iltibası çekici bir tâbirin kullanılmasına bendeniz şahsan taraftar değilim.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü arkadaşımız da ona iltihak ediyor; Hükümet tasarısındaki tâbirin aynen muhafazasını rica ediyorum.

Bütçe Komisyon Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Biz de iştirak ediyoruz.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – İkinci mesele; arkadaşımız Millî Eğitim Şûrasında, yalnız millî eğitim dışındaki yüksek okulların temsil edilmeyip diğer dereceli okulların da temsil edilmesini teklif etti. Biz de iştirak ediyoruz. Binaenaleyh, kanun tasarısından «Yüksek» sıfatı kaldırıldığı takdirde bu arzuları yerine gelecektir.

Önümüzdeki Millî Eğitim Şûrasının programını katî olarak tesbit edemedik. Onun için cevap arzetmiyeceğim. Bundan evvelki Şûranın almış olduğu kararları yer yer tatbik ediyoruz; dil meselesinde olsun, ahlâk meselesinde olsun, tarih meselesinde olsun, Tarih kitaplarında değişiklikler, dil meselesinde bilhassa Büyük

Millet Meclisinde türkçeleştirilmiş olan Anayasanın bu bakımdan inikâsları dikkate alıp icabeden düzeltmeler yapılmıştır.

Sonra ahlâk meselesinde yurtbilgisinin içerisine gerekli mevzu-ları koymuş bulunuyoruz.

Şûranın bundan evvelki ve bundan sonraki vaziyeti hakkında mâruzatım budur.

BAŞKAN – Millî Eğitim Şûrası, hakkında Bütçe Komisyonunun mütalâası nedir? Teklife iştirak ediyor mu?

Bütçe Komisyon Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Evet.

BAŞKAN – Millî Eğitim Komisyonu, ne diyor?

Millî Eğitim Komisyon Sözcüsü Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Millî Eğitim Kurultayı yalnız mansup üyelere mürekkep olmayacaktır. İçerisinde intihapla gelecek üyeler de bulunacaktır. Millî Eğitim Kurultayı mukarreratının arasında karar mahiyetinde olanlar da mevcuttur. Sadece istişari mahiyette değildir. Bu bakımdan Kurultay denebileceği düşüncesindeyiz. Heyeti Celileyi Kurultay tâbiri tatmin etmezse daha iyi bir karşılık buluncaya kadar; Askerî Şûra, Sağlık Şûrası dendiği gibi Millî Eğitim Şûrası da denebilir.

BAŞKAN – Şimdi, Bütçe Komisyonu ve Millî Eğitim Komisyonu da iltihak ediyor. Evvelâ tasarıda Millî Eğitim Şûrası olarak tashih ettik. (Evet sesleri).

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Bolu) – Efendim, birinci mâruzatımda belirttiğim gibi bu gelen tasarıda müsteşar ve müşavirlikler diğer Bakanlıklarda şûralar kaydı dururken Millî Eğitim Şûrasına taraftarım. Mâruzatımda bunu belirtmiştim.

Fakat Türkçeleştirme ihtiyacıyla, kurultayı araştırırken kurultay sözünün gerek temsil, gerek bünye bakımından bunu karşılamadığını gördük. Ben Sayın Bakanın izahatını dinledim. Buna ilâveten arzetmek isterim ki, Maarif Şûrasının temsil ettiği bünye aynı değildir. Şimdiye kadar Maarif Şûrasını tesis eden kanun der ki; Millî Eğitim Bakanlığı aşağıdaki dairelerden ve kurullardan tereküp eder. Binaenaleyh Maarif Şûrası doğrudan doğruya merkez teşkilâtının bir parçası gibi telâkki etmiştir, mesnedi böyledir. Şûraya gelenler daire genel müdürleri, müsteşarlar, müşavirler ve yine büyük bir ekseriyet ile seçilerek gelenler değil, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çağırılanlardır. Maddeler okununca görülür ki bu seçim de Bakanlığın seçimine dayanır. Binaenaleyh bu şekildeki seçim de gösterir ki tam bir kurultay bünyesine uymaz.

Sonra kararları Bakanlığın takdirine bağlıdır. Nitekim Maarif Şûrasının bazı kararlarını Millî Eğitim Bakanlığı tadilen tatbik etmiştir. Binaenaleyh bunun adı danışma kurulu da olabilir. Yüksek Meclisten iki kanun çıktı; 3225 numaralı kanundur, diğeri de 2773 numaralı kanundur. Bu kanunda Büyük Millet Meclisinin yakın bir hayatında yani 35 senesinde vazifesi, bünyesi onun bir «danışma kurulu»

Bu şûrayı tesis eden kanunun bir maddesi der ki : Maarif Şûrasının nasıl çalışacağı ayrı bir nizamname ile tesbit edilecektir. Bu kanun 1933 senesinde çıkmıştır. O yandan bu yana Maarif Şûrasının nasıl çalışacağı hakkında bir nizamname yapılmış mıdır, yapılmamış mıdır? Yapılmamışsa ne zaman yapılmasını düşünüyorlar? Yoksa şimdiye kadar yürüdüğü şekilde tedbirlerle mi idare edeceklerdir? Şûra gündeminin henüz tesbit edilmemiş olması bana bu suali sordurdu. Kanun der ki; enaz bir ay önce gündem, şûra üyelerine yayılır. Bence bu bir ay da kâfi değildir. Hiç olmazsa üç ay evvel bu gündemi üyelere duyurmak lâzımdır. Çünkü gelecek nesillerin terbiye meseleleri üzerinde bir teklif getirecek olan üyelere uzun bir çalışma imkânı vermek için müddetin uzun olması ve çalışma usullerinin daha evvelden tesbit edilmiş olması faydalı olur.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Millî Eğitim Şûrasını kurmayı icabettiren kanun 1933 te çıkmıştır. 1933 ten 1939 a kadar iki defa tehir maddesi geçmiştir. Eski adıyla Maarif Şûrası 1939 a kadar toplanmamıştır. Üçüncü, kanuni müddetinin içinde toplanacaktır.

Acelelerimiz yoktur, daha müddetimiz vardır. Biz onu vaktinde topladık ve ilk defa toplandık. Şimdi de vaktinde toplayacağız. Tüzük yapılmamasının sebebi; bugün huzurunuzda gelmiş olan değişmelerin zımnında dâhildir. Millî Eğitim teşkilâtını ve onun dışındaki Eğitim teşkilâtlarını temsil yönünde, esasen kanunun bize verdiği hükümler kıyafetsizlik bir durumda idi. Bugün huzurunuzda takdim için sunulmuş olan tasarıda ilk defadır ki teşkilât ve ihtiyacımızla mütenasip Millî Eğitim Şûrası kuruluyor.

Ancak bu kanun çıktıktan sonradır ki, hiç olmazsa dokuz on sene için bir tüzük yapmak mevzuubahistir. Şimdiye kadar tüzük yapılmamasının sebebi meydandadır. Maarif Şûralarının Millî Eğitim teşkilâtı ile mütenasip bir kanuni hükme dayanmamış olması.

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı?

Şimdi konuştuğumuz maddede eski «Maarif Şûrası» yerine, «Millî Eğitim Kurultay» tâbiri vardır.

Millî Eğitim Bakanı, bunun «Millî Eğitim Şûrası» olmasını teklif etti. Tasarıyı getiren son Komisyon, Bütçe Komisyonu bu teklifi kabul etti. Millî Eğitim Komisyonu da kabul ettiğine göre tasarıda bu tâbir, kendiliğinden «Millî Eğitim Şûrası» oldu. Tashih edildi. Şimdi bu adın tashihi hakkında verilmiş olan takriri yüksek oyunuzda sunacağım. Tasarıya tashihan konan ve müzakereye esas olan maddeden «Millî Eğitim Şûrası» tâbirinin «Danışma Kurulu» na tahvili teklifini nazarı itibare alanlar... Almyanlar... Nazarı itibare alınmamıştır.

ÜNİVERSİTELER KANUNU GÖRÜŞMELERİ

OTURUM BAŞKANI

Cevdet Kerim İNCEDAYI

TBMM Başkanvekili (Sinop)

KONUŞMACILAR

Gl. Şefik TÜRSAN

(İçel)

Gl. Kâzım KARABEKİR

(İstanbul)

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN

(Bolu)

Dr. Saim Ali DİLEMRE

(Rize)

Hüseyin Avni ULUSOY

(Niğde)

Avram Galanti BODRURLU

(Niğde)

Ömer Lütfi ÜLKÜMEN

(Mardin)

Tahsin Bekir BALTA

Bütçe Komisyon Sözcüsü (Rize)

Hasan-Âli YÜCEL

Millî Eğitim Bakanı (İzmir)

Ziya YÖRÜK

(Ankara)

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL

(Bingöl)

Refik FENMEN

(Kocaeli)

Reşat Şemsettin SİRER

(Sivas)

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU

(Afyon Karahisar)

Hikmet BAYUR

(Manisa)

Abidin BİNKAYA

(Kastamonu)

Hasene ILGAZ

(Hatay)

Suut Kemal YETKİN

(Urfa)

Yavuz ABADAN

(Eskişehir)

Cemil BİLSEL

(Samsun)

Mustafa Münir BİRSEL

(İzmir)

Cafer TÜZEL

(Kayseri)

Şinasi DEVRİN

(Zonguldak)

Saffet TUNCAY

(Siirt)

Gl. Naci ELDENİZ

(Seyhan)

Kasım GÜLEK

(Bilecik)

Üniversiteler Kanunu Tasarısı

BAŞKAN – Tasarının görüşülmesine devam ediyoruz.

Söz Gl. Şefik Türsan'ındır.

Gl. Şefik TÜRSAN (İçel) – Efendim; ötedenberi içimde bir ükte olarak kalmış bulunan bir noktayı bir iki defa, fırsat buldukça bu kürsüden arzettim. Bu dileğimi Üniversiteler Kanunu dolayısıyla tekrar bahsetmekten de kendimi alamadım. Bu dileğim talebelerin kitap ve not meselesine aittir. Bu bapta gerek Düşünsel ve gerek Arıkoğlu arkadaşımız konuştular. Fakat arkadaşlar; ben üç yüksek mektepte tahsil edip şahadetname almış üç evlât babası sıfatı ile bu işte kendimi daha ziyade salâhiyetli görüyorum. Bu maksadımı yine bu not vaziyeti dolayısı ile talebelerin yüksek okullarda çektikleri sıkıntı bakımından belirtmek istiyorum. Not tutmak ve bilhassa yeni yazı ile not tutmanın ne kadar müşkül olduğunu takdir edersiniz. Talebelerin bir kısmı bu işde kısmen kabiliyetlidir. Fakat büyük bir kısmı bu kabiliyeti haiz değildir. Bunu yapabilenler bütün gayretlerini sarfederek not tutarlar. Fakat iş bununla kalmaz. Dersten sonra arada açık kalan noktaları da diğer arkadaşları ile karşılaştırarak tamamlamak zaruretindedirler. Görüyorsunuz ki çok mühim ve çocukların çok vaktini alan bir mesele karşısındayız. Diğer bir kısım ise, esasen bu vazifeyi kabiliyetli olarak yapamıyor bunlar arkadaşlarının not defterlerinden istifade mecburiyetindedirler. Fakat başkasının yazdığı notları okumak kabiliyetli mi? not tutmakta kabiliyetli olanlardan bir misal vermek istiyorum. Çocuklarımın birine mektepte iken bir öğle zamanı uğramıştım. Baktım ki yüzü âdetâ başına kan hücum etmiş gibi kıpkırmızı olmuş bir vaziyettedir. Sordum. Bir şeyi yok ancak dört dersten not tutmuş. Tabii bu vaziyeti hergün tekrar ediyorlar. Çünkü bu suretle kitabı olmayan derslerin notların almış olacaklar.

Şimdi arkadaşlar; dün kıymetli bir arkadaşım dedi ki; üniversite tefekkür yeridir. Fakat bunun kitabı olmazsa tefekkürün yayılması imkânı kalmaz ve bundan da bir fayda sağlanamaz. Farzedelim ki Tıp Fakültesi teşrih kitabı yok. O talebe ne kadar çalışsa hiç birşey yapamaz. Keza ensaç kitabı olmazsa ne yapar? Demek ki kitap almak zarureti var. Evvelce bilvesile arzetmiştim. Tıp Fakültesi bu hususta en bahtiyarlardandır. Onun hemen bütün kitapları vardır. Fakat Teknik Üniversitenin inşaat mühendisliği kısmındaki en mühim kısımdır, yalnız şimendiferler ve işletmesi kitabı var-

dır. Öbür derslerin hiç birinin kitabı yoktur. Buradaki vaziyeti düşününüz, yine o kıymetli arkadaşım buyurdular ki, üniversiteler lâboratuvar yeridir, tatbikat yeridir proje yeridir. Muhakkak, fakat aynı zamanda meselâ bir köprücülük dersini ele alalım, bunların tatbikatı olmakla beraber nazariyeleri, kaideleri ve formülleri de vardır. Bunları da bilmek icabeder. Bu da kitap meselesidir.

Size en bariz bir misal söyleyeyim. Benim bugün yüksek mühendis olan oğlum, derslerin birinde her vakit yaptığı gibi not tutmadığı için çaresiz Fransızca bir kitaptan ders hazırlamış. Meşgul olduğum için ismi aklımdadır. [Calcul rectorel] Yazan [Raoul Bricard]. İmtihana giriyor. Hocası diyor ki, eyi amma ben sana böyle okutmadım. Ne desin, akli defter değil ki. Efendim ben o gün derse gelmemiştim, falan kitaptan öğrendim diyor. Hoca insafli, ve akli selim sahibi bir zat olduğundan sınıfı geçiriyor.

Şimdi arkadaşlar, şayet hoca ısrar etseydi, sana ben böyle anlatmadım deseydi, yahut o çocuk o kitabı bulamasaıydı, kendisinin olmıyan bir suçtan dolayı ceza görmüş olacaktı. Bu arzettiğim realitenin tam kendisinde, ifadesidir. Bu çocuk Fransızca kitaplar bulmak içinde birçok zahmetler çekiyordu. Kıymetli profesör Kemal Cenap Berksoy Avrupa'da profesörlerin kitap yazmak mecburiyetinde olmadıklarını söylüyor. Olabilir fakat arkadaşlar orada kütüphaneler vardır, kitaphaneler vardır. Bir adam istediği kitabı bulabilir, bu vaziyette de bir talebe yalnız hocayı dinlemekle iktifa edebilir; bu bizde yoktur. Binaenaleyh, arkadaşlar, profesörler kitap yazmak mecburiyetindedirler. Zaten profesör demek eser çıkarmak demektir. Doktora verirken, tez verirken, eser yazıyor, kitap niçin yazmasın? Ben harbiye Mektebinde, Erkânıharbiye Mektebinde iken her dersin kitabı vardı. Bunları okutan hoca yazardı. Bunda iki şey ehemmiyetlidir : Birisi talebeye verilen kolaylık, diğeri de imzası altında yazanların okuttukları dersler hakkında iyice takibatta bulunmalarıdır. Denebilir ki, profesörler maddi işlerle uğraşmasınlar, kitap bastırmak keyfiyeti müşküldür. Bunu kendileri yapmak istiyen olursa bu takdirde idare cihazının harekete gelip kitapları bastırmaları lâzım. Millî Eğitim Bakanlığı binlerce klâsik kitap bastırıyor. Allah razi olsun Bütçe Komisyonu onun hakkında bir kayıt koymuş ve arzu izhar etmiştir. Fakat profesörlerin iki üç sene zarfında kitap yazmalarında bence mecburiyet olmalıdır. Profesörler kendi okuttukları derslerin kitaplarını yazmak, zorundadırlar. Çünkü talebeler bu derslerden imtihan vermek mecburiyetindedirler.

Gl. Kâzım KARABEKİR (İstanbul) – Arkadaşlar; takdirle ve şükranla karşıladığımız «Üniversiteler Kanunu tasarısı»nda ve zevkle, hayranlıkla dinlediğimiz tenkitlerinde mühim bir maddenin ele alınmaması beni de söz almağa mecbur etti. Bu madde «Fakir halli öğrencilerin durumudur». Gerçi Hükümetin 63 ncü ve Bütçe Komisyonunun 67 nci maddesinde «Devlet daireleri adına üniversitelerde yetiştirilen öğrencileri» bahsi varsa da bunların genel şartlar dışında alınacak «özel şartlar» gibi kayıtlara bağlanması gösteriyor ki, maksat büsbütün başkadır.

Devlet daireleri adına yabancı memleketlere öğrenci göndermek ve bunda bahsedilen şartları aramak ve hatta müsabaka açmak dahi doğrudur. Fakat üniversite mezunlarının hemen tamamına yakını Devlet dairelerinde iş arayan bizim memlekette bunu doğru bulmuyorum. Bunu daha mektep sıralarında öğrenciler arasında ayrılık gayrılık yaratmasını da çok zararlı bulurum. Bundan başka bunların çoğu masraflarını ödeyerek istenilen yere gitmedikleri, şikâyetini de resmî ağızlardan işitmekteyiz. Demek muhtaç da değilmiş.

Bence mühim mesele şudur : Ailelerinin son gayretlerine dayanarak lise tahsillerini bitirip üniversitelere koşan ve buraya gelebilmek için de belki ana ve babasının tarlasını veya öküzlerini satan fakir ve ateşli zekâsından ve her işe kudretli enerjisinden başka dayanacak bir şeyi olmayan öğrencilerin hali ne olacaktır?

Bedava yardıma asla taraftar değilim. Yardım ancak acizlere olur. Sapasağlam bir gence alnının teriyle olmayan bir yardım yapıldıkça onurunu ezeriz. Ondaki cevheri, ondaki enerjiyi söndürürüz. Diğer taraftan bu fakir milletin böyle bir vergi yüklenmesi de yazıktır.

Öğrencinin kendisine iş bulması cihetine gelince : Bu bizde imkânını bulanlar da şuna buna yalvarmaktan ve uğradıkları ağır muameleden manen çok sarsılmaktadırlar.

Avrupanın bildiğimiz, harpten önceki, öğrenciler durumu bize asla benzemezdi. Çünkü üniversiteleri büyük şehirlerin çoğunda kurulmuş olduğu gibi bizim bildiğimiz manada fakir de yok gibi idi. Bunun için öğrencilerin iş bulması kolaydır.

Bizde durum büsbütün başkadır. Üniversitelerimiz iki yerde toplanmıştır. Oralardaki hayat durumu çok sayıda olan gençlerimize iş verecek kudrette değildir. Bu hal işe kabiliyetli ve hatta işe susamış enerjilerin topluca âtil bir halde kalmasına sebep oluyor.

Buna karşılık üniversite bulunan şehirlerimize yakın köyler bile her varlığıyla çok geri durumdadır. Bilgice zayıf, varlıkça zayıf köylülerimiz ve hatta bir kısım şehir halkı bile her hususta yardıma muhtaçtır. Yerde yatarlar, yerde yer içerler. Birçok köylerde meyve ağacı, bağ, sebze bilinmez. Bildikleri de bugünün ihtiyaçlarına uymayan göreneklerdir.

Okuyoruz ve eşitiyoruz ki, Amerika'da üniversite fakir okuyucuları, hatta bazı zenginler bile arkadaşlarının hayatına hayran kalarak günde bir iki saatlerini, pazar ve vesair bazı tatil günlerini Hükümetçe ve üniversite idaresine planlaştırılmış işlerde çalışarak hayatlarını minnet altında kalmadan alın teriyle kazanmaktadırlar.

Türlü iş sahaları açılmış ve her biri için daimî işçileri destekleyecek üniversiteli gençlerden ekipler kurulmuştur. Meselâ :

Bağcılık, meyvecilik, her türlü aşlar, hastalıklara karşı tedbirleri yapabilecek bir kudrette.

Patetes ve bakliyat fasilesi yetiştiricileri.

Peynir, yağ, yoğurt krema gibi sütçülük işleri.

Gül ve gül yağcılık, esanscılık.

Eczalı pamuk ve saire gibi pansuman takımları. Diş macunu, tuvalet sabunu vesaire gibi laboratuvar işleri.

Marangozluk, hele hak ihtiyacı olan basit işler.

Köylülere yardım ve öğretim işleri vesaire.

Bütün bu işler düzenlenmiştir. Genç öğrenciler, kız, erkek kendine göre bir işe girebiliyor ve tahsil müddetince hayatını kazandığı gibi fikir sahasında yükselirken iş sahasında da becerikli oluyor. Muayyen bir ihtisasın dar çerçevesi içinde ve her şeyi kafasına yüklemiş bir halde beceriksiz ve bezgin bir genç olarak yalnız Devlet kapılarında iş bulmak için dolaşmıyor. Enerjisi ve becerikliliği de ihtisası nispetinde artmış bir insan olarak vatandaşlar arasına karışabilmekle de hayatını kazanıyor.

Amerika'nın; dünyanın en kudretli ve kabiliyetli bir Devlet ve millet haline gelmesinde bu tarzda çalışmanın ne büyük hissesi vardır? Onlar yeni üniversitelerini iş sahasında kurmakla bu yeni hayatlarına daha büyük bir hız vermişlerdir. Ve bu çalışma tarzını liselerine dahi tatbik etmişlerdir.

Biz İstanbul ve Ankara Üniversitelerimiz için yakınlarında laboratuvarlar ve atelyeler ve şehir dışlarında da meyve bahçeleri, bak-

liyat bahçeleri, çiçek bahçeleri açarak ve buralarda bakımsız çocuklarımızdan da daimî işçi ekipleri kurarak bir taraftan da bunları kurtarmak mümkün olmaz mı?

Yerde yatan halkımıza pek ucuza mal olacak sedirler, masalar, sandalyalar yapmak, onlara yaşadığımız dünyayı ve yaşamak imkânlarını öğretmek, meyve ağaçları, sebze vesaire yetiştirmelerine yardım etmek için üniversite gençlerinin enerjisini kullanmazsak bu açıklı iptidai hal daha çok uzun yıllar sürüp gitmiyecek midir?

Büyük tatillerde hat boylarına yakın ırmak kenarlarını ağaçlandırmak ve köylere yerinde yardım yapmak ne kadar tatlı ve faydalı işlerdir. Bu işler gençler için bile ideal olacak mahiyettedir. Bugün Sakarya, Porsuk gibi sular bile çırılçıplak göze batmaktadır.

Benim bu mütalâalardan sonraki teklifim şudur : Bu esası kabul edelim. Hükümet ve üniversiteler bu işi ele alsınlar, plânlasınlar. Bu suretle 67 nci maddedeki «Devlet adına yatılı öğrenciler» bahsini bu tarza döndürelim.

Arkadaşlar; bir babanın üniversitenin sonuna kadar çocuklarına yardım etmesi pekaz kimselere nasip olabilir. Üniversitelilerin çoğu kendi hayatını kazanmak zorundadır. Bunlar, iş sahası bulunmadığından acıklı duruma düşmektedirler. Birçok babalar da varını yoğunu sarfedip mahvolmaktadırlar.

Fakirlik kusur değildir. Kusur olan hazır iyiciliktir.

Her millete dâhiler, kâşifler, büyük adamlar daha çok fakir aile çocukları arasından çıkmıştır. Bizim tarihimizde bu hal daha çok göze çarpar.

Fakirlik onuru ve enerjiyi kırbaçlıyan ve şahlandıran bir kuvvettir. O kuvvetin işlemesine meydan yaratmak da Devletin borcudur. Onun için bu kanun tasarısında bu cihetin de dikkate alınmasını Eğitim Bakanlığımızdan ve sayın profesörlerimizden rica ederim. Burada bu şekilde bu esası kabul edelim.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Bolu) – Arkadaşlar, ilim hayatımız için feyizli olmasını hep dilediğimiz bu kanun tasarısı üniversite mensuplarının şahsiyetinde ilim değerlerini artırmakta ve ömrünü bu yola vereceklerin çalışma imkânlarını çoğaltmaktadır. Onun için ben gerek bu tasarı ile gerekse Gündemin gelecek maddelerinde yer alan Büyük İnönü adını taşıyan Armağan kanunu ile yaratıcı ilim mahsullerine değer veren Hükümeti ve söylediğim bu kanunun ruhuna uyan teklifler yapan arkadaşlarımızı hararetle

tebrik ederim. İlim şerefini ilim hürriyetiyle bir arada besliyen ve büyük bir hakikatin peşinde koşan bu tasarıya göre Üniversitelerin çoğalması ve gerçekler âlemiyle devamlı ve esaslı surette bağlantı halinde kalabilmesidir ki, umduğumuz ve beklediğimiz inkişafı sağlayabilecektir. Eski Darülfünun, muhtariyetine sahip olduğu halde yeteri kadar feyizli olamayışının sebebi kanaatimce bazı durumların ayrıca tesiri olmakla beraber tek olarak kalışıdır. Muhtariyet bugünkü halk idarelerinde ilim hürriyetinin, ilim aşkının şartı değil, bir neticesidir. En geniş idari muhtariyeti olduğu halde ilim hürriyetinin ve ilim havasını teneffüs edemediği devirler ve bu devirlerin üniversiteleri olmuştur. Nitekim, Ortaçağ üniversiteleri bu vaziyetin parlak şahididir. Her şeyin üstünde hakikati öğrenmek ve yaymak zihniyetiyle çalışan ve Cumhuriyetin başından beri devam eden gelişme ve yükselme devirlerinde değerli Türk profesörlerinden başka ilim zihniyetiyle bezenmiş yabancı profesörleri de içine alan ve bu genişlikte çalışan üniversitelerin meyvalar almakla kalmıyacağız. Sayın Cemil Bilsel'in de belirttiği gibi bugün üç misline yükselmiş olan talebe izdihamını da önlemiş olacağız ve izdihamın arkasında ayrıca memleket topraklarına ilim değerini yaymış ve yerleştirmiş olacağız. Bu ümitlerle Üniversitelerin sayıca da yayılışı asıl ilim hürriyetinde beklediğimiz değerleri getireceğini belirtirken; Atatürk'ün doğu bölgemizde üçüncü bir üniversitenin ilk tasavvurlarını ve plânlarını hatırlatmayı da bir saygı borcu bilirim.

Arkadaşlar; tasarı üzerindeki bu umumi intibайдan sonra izin verirseniz şerhde de belirttiğim gibi asistanların durumu üzerinde mâruzatta bulunacağım. Unvanları daha çok eski üniversitelerden gelen bu ilim mertebeleri içinde asistanlar doğrudan doğruya bir mertebe taşımamış görünmekle beraber bizzat tasarıdaki vazifeler kısmında belirtildiği gibi, yaptıkları iş ilmî mesaidir. Halbuki, doçentler profesörler ve ordinaryüz profesörler yaşama ve çalışma imkânları bakımından tasarıyla değerlendirilirken onlarla beraber çalışan ve ilmî mesai kültürü taşıyan asistanlar bu mazhariyetten mahrum edilmektedirler. Ben kendi hesabıma tasarının bu tarafını beğenmedim ve hoş görmedim. Hoş görmediğimi söylemeği de bir borç saydım. Ayrıca tasarı bir yandan asistanların hukukî durumunu zayıflatıyor, yani dışarıdan doçentlerin yolu açılıyor. Bu fena değil, fakat, diğer taraftan da bunların maddi durumları güç vaziyete düşüyor. Bunları teşhir etmek istemiyorum. Birçok asistanlar tanırım ki, bunlar musahhihlik etmek suretiyle ancak hayatlarını kazanıyorlar.

Tıp Fakültelerinde kazançlı asistanlık belki olabiliyor. Fakat diğer fakültelerde vaziyet çok hazindir. Hiç olmazsa doktora vermiş asistan ve baş asistan bu tazminat kadrosu içinde gözükmeleri çok yerinde olurdu. Bu cihetin tasarıya neden konmadığının açıklanmasını Hükümetten ve komisyon sözcüsü arkadaşşımdan rica ederim.

Arkadaşlar, izin verirsiniz bir de konuşulan bahisler münasebetiyle bir noktaya dokunmak istiyorum. o da bazı arkadaşlarımız aynı ruhtan mülhem olarak Ziraat Enstitüsünü, Yüksek askerî okulların ve diğer yüksek okulların bu kanunun çerçevesi içine alınarak ve yahut bazılarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlanarak yeni bir vaziyete getirilmesini ileri sürdüler. Bu mesele; üniversiteler mi, Yüksek okullar mı, Enstitüler mi meselesi dünya çapında bir dâva olup bir çırpıda hiçbir yerde halledilmiş değildir. Netekim buradaki teklifler de farklı olmuştur. Fakat hakikatin bu yeni gerçekçi ilim zihniyeti karşısında mensuplarını koruma ve çalışmalarında gelişme imkânı verme ölçüsünün yüksek okullara da verilmesini ben de şahsen temenni ederim. Ancak şu müessesenin bu vekâlete bağlanması, tıpkısı olması gibi fikirlerin, o müesseselerin kuruluş maksatları, o müesseselerin ilim tarihi ve memleketin kadroları üzerinde etraflı ve esaslı incelemeler yapmadan bu ciheti halletmek ve karar vermek müşküldür. Bizzat Millî Eğitim Bakanlığının merkez teşkilâtını tetkik edersek Cumhuriyetin ilk yıllarında yüksek tedrisat müdürlüğü kadrosu diye bir kadro bile yoktur. Millî Mücadelenin o zamanki durumu vesaire icabı olarak. Binaenaleyh, bu meseleyi bağlılık veyahut alacağı şekil bakımından mütalâa ederken arzettiğim gibi, çok esaslı ve etraflı tetkiklere ihtiyaç vardır. Bunlar üzerinde iyice işlemeden verilecek kararların iyi olmayacağına kanaatım vardır.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Efendim, Ziraat Enstitüleri, mükemmel bir teşekküldür biliyorsunuz. Burası Eğitim Bakanlığına bağlansın diyoruz. Yalnız bu enstitü bu karara göre bir standart yapabilir. Herhalde mağdur olmaları doğru bir şey değildir. Böyle yaparlar ve Meclis memnuniyetle kabul eder.

Sonra (Öğmen'e hitaben) Asistan meselesine gelince :

BAŞKAN – Heyeti umumiye'ye hitap ediniz.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Devamla) – Yüksek söylüyorum; Heyeti Umumiyede duyar. (Gülüşmeler)

Şimdi efendim; asistanlar bir nevi çilekeş derviştir, çömezdir. Katlanacaktır, bu devirin dahi tadı vardır. Kanunu mükemmel bir

kanundur. Hiçbir yeri için söylenecek bir şey yoktur. Eğitim Bakanını cevabını bununla vermiştir. Artık bundan sonra bütün arkadaşların on iki saattanberi bu dileklere 10 sene sonra üniversite cevap versin. Şimdi efendim; üniversite hakikaten şayanı tebriktir. Fakat Allah kolaylık versin, kendisinden beklenen şeyler çöktür.

Şimdi kitap, not lâfı da oldu. Bunlar karışık meselelerdir. Bizim eskiden mükemmel kitaplarımız vardı, yine notlar alırdık. Çünkü not almak dinlemek demektir. Çocuklarımız kitapsız değildir. Fakat kitapsız olanları da vardır. Karışık bir iştir. Bazı arkadaşlar, bir hoca isterse ders verir, isterse vermez, asıl mesele ne derstir, ne de kitap. Mesele yaratıcı adam yetiştirmektir. Bu çok eski ve önemli bir felsefe prensibidir. Fakat Baltacıoğlu arkadaşım bu sözleriyle demek istedi ki, Devletin programı okunmasın. Baltacıoğlu'nun dediği şey, hiç şüphe yoktur ki, bazı müstesna hocalar içindir. Herkese, hattâ elli yaşındakilere bile direktif verecek bazı müstesna hocalar. Yardımcı hocalar Devlet programını okutacaklar. Baltacıoğlu'nun dediği hocalar da daha biraz serbest çalışacaklardır.

Sonra bizde tuhaf bir hal vardır. 500-1000 verdik, bir şey alamadık deriz. Bu her fakültede böyle değildir. Üniversitede hele bizim üniversitemizde her sahada iyi randuman için daha beklemek lâzımdır. Her şubenin iştigal ettiği kendine göre bir mevzuu vardır. Meselâ mühendisler bir anıt kabri yaparlar. Para verin istediğiniz kadar istasyon binası yaparlar ve meselâ arkeoloji için bu kadar bâkır memlekette her türlü başarılar mümkündür. Çünkü sahası sadece Yazılı-Kaya, Bogazköy değildir. Bu memleketten bu bapta keşifler çalışmakla çıkar. Fakat üniversitenin her bilim sahası böyle verimli olamaz. Meselâ Fen Fakültesi kimya işi böyledir. Çabuk meyve vermez. Avrupa fen fakültesiyle kimyadan çıkan bir genç işin püf noktasını hocadan görür öğrenir. Sonra çalışmağa gittiği yer müthiş bir yerdir. Yani büyük kimya fabrikalarıdır. Oralarda en büyük pratisyen mütehassısları görür.

Üniversitenin lâboratuvarları bu fabrikaların yanında devede kulak olamaz. Bu fabrikalar ve atelyeler bizde çoğalmazsa üniversite ne yapsın? Bu üniversiteli üniversitede faydalı bir ilâç mı bulacaktır? Demek oluyor ki, üniversitelerde randuman işi umumi bir terakkiye bağlıdır. Her şubede beynelmilel şahsiyetlere sahip olmak için daha başka inkişaf lar lâzımdır.

Tekaüt işine gelince, herkes ihtiyarlığı için çalışır. Bu zatların bir kısmı kaydı hayat şartıyla maaşlarını almalıdır.

Dün arkadaşlar, burada konuşurlarken bazı şeyler söylediler. Hatırimda kalanlara cevap vereyim. Dr. Saada arkadaşımız (privat doçent) demeli dediler. Biz zaten doçent lâfına kızıyoruz. Ordinar-yüs büsbütün eski papaslardan kalma bir laftır. Şimdi üniversite derken başımıza bir de senato çıktı. Yok artık (mediküs, fiziküs) diye eski Alman istilahları mı alacağız? Bu kadar yeter. Allah razı olsun lektörü okutman yapmışlar. Bu ciheti karıştırmamalı. Buraya bir çizgi çiziyorum.

Sonra Avram Galanti, hocalar üç dil, beş dil bilmelidir dediler. Evet bunda büyük hakikatler vardır. Doğrudur, çok lisan bilmeli. Bilmeli amma, bazan üç lisan bilen birisi yapamıyor da bir dil bilen mükemmel yapıyor. Bu da kabili münakaşadır. Yani kompleks bir iştir, karışık bir şeydir. Biz şimdi Galanti'nin söylediğine bakarsak fakülteleri kapamalıdır. Kendisi de böyle söyledi. Hele bunu asistanlardan nasıl isteriz? Yaşları kâfi gelmez. Bizim de arzumuz budur. Galanti arkadaşım ile beraberim. Ne kadar lisan bilirse elbette o kadar iyidir amma böyle bir kıstas koyamayız. Bazılarına bir yabancı dil, bazılarına iki yabancı dil kâfidir. Sonra iki günden-beri söylediğimiz şeylerin zabıtlarını bir kitap şeklinde bastırıp bütün eğitim müesseselerine göndermelidir.

Şimdi efendim, bir de bir şey vardır, Eğitim Bakanlığında. Son sözüm, bu üniversiteye ne vakit mecburi hizmet kanunun teşmil edilecektir? (Alkışlar)

Hüseyin Avni ULUSOY (Niğde) – Bir noktayı anlamak istiyorum. Millî Eğitim Bakanlığı milli bünyemizi esaslı bir tetkika tâbi tutarak, Millî gelişme istikametindeki her branşta, ne miktar yüksek tahsil elemanına ihtiyacımız bulunduğunu tesbit etmiş midir. Ve bu tesbite dayanarak Üniversitelerimizin fakülteleri için bir gelişme programı hazırlamış mıdır?

Ben bu programı birkaç noktadan önemli buluyorum.

Birincisi; kabul ediyorum ki, Üniversitelerimiz bir ilim müessesesidir. İlme herhangi bir tanzim müdahalesi yapılmamakla beraber Devletin millî gelişme istikametinde üniversitelere verilecek bir gelişme politikası vardır. Bu politikayı tanzim için de bir programa ihtiyaç vardır.

İkincisi böyle bir programın mevcut olmaması bazı branşlarda bünyemizin ihtiyacından fazla yüksek tahsil elemanı yetiştirmeyi mucip olur ki, bu takdirde, millî enerjiyi israfetmiş oluruz. Başkaca yetişmiş yüksek tahsil gençliği, millî bünyede çalışma sahası

bulunmayacağına göre bedbin bir gençlik meydana gelir. Bu da millî bünyemizi sarsacak bir neticeye götürür. Bu program daha bir noktadan lüzumludur. Bazı branşlar için lüzumundan fazla, bazılarında ise, lüzumundan az yüksek tahsil elemanı yetiştirdiğimiz takdirde millî gelişmedeki muvazene sarsılır. Bu bakımlardan, Millî Eğitim Bakanlığının böyle bir programı var mıdır, yok mudur? Anlamak istiyorum.

Avram Galanti BODRUMLU (Niğde) – Sayın arkadaşlar, dünkü mâruzatıma bugün eski dostum ve arkadaşım Dr. Saim cevap vermiştir. Benim en ziyade ısrar ettiğim mesele, üç yabancı dil meselesi idi. Ben dedim ki, Üniversitede doçent sıfatı ile gelen bir kimse, bir yabancı dilden imtihan olacaktır. Sonra ben beher yabancı dil için beş sene bir müddet bıraktım. Bol bol yeter. İkinci dil içinde yine beş sene.

Şimdi 25 yaşında doçent olan birisi, bir yabancı dil biliyor. Otuz yaşına gelince ikinci yabancı dil öğrenecek, üçüncü yabancı dili de 35 yaşında öğrenmiş olacak. Beş senelik müddet bol bol yeter. Yani 35 yaşına gelince üç yabancı dil sahibi olacaktır. Bu malûmatla o doçentin yahut profesörün görüşü başka olur. Çünkü okuyacağı şeylerden hem kendisi istifade eder ve hem de istifade ettirir. Bir profesörün yaş tahdidi 70 olursa, demek ki o profesör 35 den 70 e kadar 35 sene müddetle hizmet edecektir. Bu müddet içinde okuduğu kitaplarda kafasını doldurur dolayısıyla talebesine başka türlü ruhlar verir. Dün arkadaşımız Salâhattin Batû Yüksek Ziraat Enstitüsüne de üniversite gibi muamele edilmesinin lâzım olduğunu söyledi. Ben kendisine bir sual soracağım : Farzedelim ki böyle bir profesör Fransa'da Ziraat tahsil etmiş güzel Fransızca bilir ve ders verir. İş bu kadarla biter mi? Acaba Amerika'da, Avustalya'da ve ötede beride ziraat için pek çok usuller bulunmuştur. Yalnız Fransızca bilmekle iş biter mi? Bu profesörün İngilizce de bilse bunları da okur öğrenirdi. Ve talebesine de, memlekete de yeni şeyler hakkında fikrini söyler. Bu suretle talebesi ve dolayısıyla memleket istifade eder. Bu adam Almanca bilmezse, bu dilde yazılmış binlerce kimya ve ziraat eseri hakkında bilgisiz kalır. Lâf değildir arkadaşlar dünya yürüyor. Bir üniversite profesörü üç lisansız ders yapamaz. Malûmatı eksik kalır, bundan kimse istifade edemez.

Bundan dört sene evvel benim bir akrabam İstanbul'a geldi. Bugün Tıp Fakültesinde okuyor. tesadüfen bu fakültede profesör Schwarz'a rast geldik. Bu çocuk İzmir lisesinden mezundur, 18 ya-

şındadır, Fransızca biliyor dedim Profesör Schwarz ona diyor ki sen İngilizce öğreneceksin, Almanca öğreneceksin, bir de İspanyolca öğreneceksin. Ben sordum İngilizce ve Almanca'ya diyeceğim yok, fakat İspanyolca niçin? Mütéhassısları İspanya'dadır. kitaplarını kendi dillerinde yazıyorlar, işte bunun için. Cevap verdi.

Bir şey daha söylüyeyim : Ben Darülfünunda iken o zaman bir (Egyptologie) yani eski Mısır ilimleri mütéhassısı İsviçre'de ölmüş-tü. Ailesi kitaplarını satmağa kalktı. Bana da bir katalog gönderdi. Ben o zaman İstanbul Darülfünunda (Akvamı kadimci Şarkkiye) profesörü idim. Yani eski milletlerin profesörüydüm. Kitaplar teker teker satılmıyordu, toptan veyahut branj itibariyle satılırdı. Benden başka eski Mısır hakkında 16 mecmuanın koleksiyonu vardır. Fransızca, Almanca, İngilizce, Rusça yazılmıştır. Bunların altısı Papurolojiden bahsederdi. Bu mütéhassıs bütün hayatını bu ilme hasretmiştir. Harbi umumiden sonra veya harbi umumi içinde harp işlerine dair çıkan kitapları ihtiva eden kocaman bir katalog Hilâiahmere gelmişti. Bu katalogda 4 bin eser vardı. Harp içinde her mevzu hakkında ne gibi şeyler varsa orada yazardı. Meselâ levazım. Yalnız levazım hakkında belki 300 eser var. Harpte levazım nelerdir? Nasıl kullanılır ve saire. Hattâ hayvanların samanlarını kesmek ve zahmetsizce yedirmek için ayrıca yazılmış notlar vardı. Bahsi uzatmak istemem. Dün verdiğim teklifin, sırası geldikçe kabulünü istiyeceğim. Çünkü memleket ilme muhtaçtır. (Doğru sesi-leri). İlim lâf değildir. İstiyen profesör olur, istiyen profesör olmaz.

Sonra ben dün verdiğim teklifle doçentlere bir kolaylık verdim. 40 ile 50 yaş arasında bulunan profesörlerden tek bir lisan istiyeceğim. 50'den sonra profesörler için hiçbir şey istemiyorum. Onların bu memlekete hizmetleri olduğu için akademik tahsisattan, bol bol istifade etsinler. Hulâsa şimdiki vaziyet gibi Üniversite devam ederse, Üniversite değil, yüksek bir okul olur.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Şimdi efendim, sayın profesör bir şeyler söyledi. Fakat bilirler ki; İngiliz, Fransız, Alman birbirlerinden bihaber değildir. Daima birbirlerinin terakkiyatını takip ederler. Bunu, uzun boylu söylemeğe hacet yoktur. Bunların, gazeteleri, mecmuaları, ayda, bir çıkan gazeteleri var. Bütün bunları takip ederler. Ne bileyim ben, ne demek istediğimi arkadaşlarım tabiatıyla anlar. Bugün haydi iki dil diyelim. İngilizce-Fransızca veya Fransızca-Almanca. Bunların iki tanesini yapmak daha faydalıdır. Fakat bir tanesini yapmak, amma iyi yapmak herhalde çok daha iyi olur. Atom bombasının inceliklerini, yüksek metamatiklerin bil-

mem hayatıyata ait işleri, yüksek binaların ince hesaplarını iki üç dili bilmek ve bunları kavramak çok güçtür. Ancak bunun bir dil-den hakkiyle yapan bir adam lûtfen söylediğiniz gibi % 100 faydalı olmazsa da % 99 faydalı olur.

Ömer Lütfi ÜLKÜMEN (Mardin) – Sayın arkadaşlarım. Üniversite Kanunu münasebetiyle Yüksek Ziraat Enstitülerinin üniversiteye bağlanması ve bir otorite ve disiplin altında birleştirilerek Millî Eğitim Bakanlığına bağlanması hususunda dün bir teklifte bulunmuştum. Aziz arkadaşım Hıfzırrahman Raşit Öymen bu meselelerin henüz münaziünfih olduğunu ve bugün için bunlar hakkında bir hükme varmanın kolay olmadığı mütalâasında bulundular. Kendilerini tatmin için huzurunuzda birkaç müşahhas misal vermek için çıkmış bulunuyorum.

Hakikaten mesleklerin ilmî sahada inkişafında, ilk zamanlarda yüksek mekteplerin kurulması şeklinde işe başlanmıştı. Fakat zaman geçtikçe, ileri memleketlerde yüksek mekteplerden üniversitelere doğru bir inkişaf ve yükseliş başlamıştır. Bu suretle eğitim ve öğretim müesseseleri birer birer üniversite çatısı altında toplanmıştır. Almanya ve Amerika'da vaziyet bu şekildedir. Bizim Almanya'da tahsilde bulunduğumuz sıralarda yüksek mektep halinde olan ziraat mektebi, orman mektebi, veteriner mektebi, bilâhare birer birer üniversiteye bağlanmışlardır. Yalnız üniversitesi olmayan, şimdi ismi hatırımda bulunmayan, bir veteriner mektebi müstakil yüksek mektep halinde kalmıştır. Vaziyet Amerika'da da böyledir. Orada da yüksek mektep halinde olan orman, ziraat ve veteriner mektepleri herhangi bir üniversitenin idaresi, mürakabesi altında çalışmaktadır. Hattâ bu mekteplerin bulunduğu yerlerde üniversite olmadığı takdirde bile, bir mektepler, yani ziraat kolejleri, herhangi bir üniversitenin ilmî otoritesi ve kontrolü altında çalışmaktadır. Zannetmem ki öğretim ve eğitim de tekâmüle ve bütünlüğe doğru gitmeyi kabulde tereddüt edilsin. Bu bütün dünyada insanlığın maddi, mânevi, ruhi, fiziki bütün faaliyet sahalarında her işte vahdete, bütünlüğe doğru gidilmektedir. Böyle bir tekâmül seyri takip edilmektedir. Dinde de böyle olmuştur, cemiyetlerde de böyle olmuştur. İlim irfan hayatımızda öğretim ve eğitim disiplininde de böyle olmuştur ve böyle olmaktadır. Hakikaten bütün öğretim ve eğitim müesseselerinin, bir disiplin ve otoriteye tâbi tutulması dün de arzettiğim esbabı mucibe dolayısı ile cemiyete hayırlı neticeler doğuracak mahiyettedir.

Dünkü mütalâalarını tekrar ederek sizleri bir daha rahatsız etmek istemiyorum.

Bütçe Ko. S. Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Sayın arkadaşlar; umumi müzakeresi hakikaten mevzuun ehemmiyeti ile mütenasip bir şekilde, geniş ölçüde cereyan etmiş olan Üniversiteler Kanunu tasarısını taltifkâr ve teşvik edici sözlerle karşılayan arkadaşlara, Komisyon adına teşekkür etmek bir borçtur.

Müsaadenizle zaten uzamış olan müzakereyi bendeniz daha ziyade uzatmamak için Komisyon adına söylenmesi icabeden bazı noktaları söylemekle iktifa edeceğim. Arkadaşlarımızın umumi tasvipleri içinde ileri sürdükleri mütalâaların bir kısmı bu kanunun mevzuu dolayısıyla söylenmiş olan mütalâalar, meselâ üniversitelerin işi talebinin tahsilini kolaylaştıracak şekilde imtihan tarzı üniversite hocaların kitap yazma notların zamanında tab ve tevzii gibi hususlar, şüphesiz ki, memleket efkârı umumiyesine ve milletin mümessili olan Büyük Millet Meclisine karşı bizzat sorumlu duruma gelmekte olan üniversite idareleri tarafından nazarı dikkate alınacaktır, icabını ifa edeceklerdir. Nitekim Bütçe Komisyonu da kitap meselesi üzerinde durmuş ve zannıma göre Komisyon bu sahada memlekette yapılması zaruri ve mümkün olan hususları tebarüz ettirmiştir. Hatırlatayım; memleketimizde her sahanın derli toplu bir kitabı bulunmadığı için ve her hocanın mutlaka kitap yazması ne mümkün, ne zaruri ve hattâ ne de doğru olmadığı için üniversite hocalarının işbirliği yaparak her sahada kitap vücuda getirmelerini temennisini mazbatamıza dercettik. Kezalik talebenin not tutma usullerine pek alışık olmaması dolayısıyla hocaların notlarını zamanında basılması ve dağıtmasını da bir temenni olarak Komisyonumuz ifade etmiştir. Hatta mazbatasına, üniversite bütçeleri Mecliste görüşülürken üniversitelerimizin bu sahada gösterdikleri faaliyetleri dinlemekten haz duyulacağını ilâve etmiştir. Malûmdur ki, bu gibi şeyler kanun mevzuu dolayısıyla konuşulur. Fakat kanunun ihtiva edeceği ve halledeceği meseleler değildir. Bendeniz asıl kanun konusu ile ilgili olarak muhtelif arkadaşların ileri sürdükleri noktalara temas edeceğim.

İleri sürülen noktaların başında, görüşmekte olduğumuz siztem dışında kalan müesseselerin durumu vardır. Bunların bu vaziyeti hakikaten incelenmeğe lâyıktır. Eğer sizin adınıza konuyu incelemiş olan komisyonlar bu işi kendilerinden halletmemişlerse bunun sebebi şudur : Burada bir üniversitenin nasıl idare edileceğine dair bir kanun tasarısı müzakere etmekteyiz. Hangi mües-

seselerin bu üniversite camiasına girmesi icabeder keyfiyeti ayrıca bir tetkik konusudur. Takdir buyurursunuz ki, bu konu Hükümetin salâhiyetli mercileri tarafından esaslı tekkike tâbi tutularak ona göre lâzım gelen tekliflerin yapılması zaruridir. Bu itibarla Komisyonumuzca falan veya falan müessesenin kanun mevzuu içine alınması doğru olmazdı. Bununla ileri sürülen fikirlerin doğruluğu hakkında bir mülâhaza serdediyoruz. Benim şahsi kanaatime göre üniversitenin dışında birçok müesseseler üniversite mahiyetini taşımaktadır.

Üniversite mesleğinden gelmiş bir arkadaşınız sıfatıyla arzede-bilirim ki, Yüksek Ziraat Enstitüsü tamamiyle üniversite mahiyetinde hakikaten güzel kurulmuş çok başarılı bir müessesedir. Tabiidir ki, bu müesseseye de bu hükümlerin münasip surette teşmilî zaruridir. Bunun gibi yine bu kürsüden ismi zikredilen bir kaç müessese daha vardır. Siyasal Bilgiler Okulu, Yüksek Ticaret Okulu gibi müesseseler, bilhassa benim ilk hocalık vazifesine başladığım Siyasal Bilgiler Okulu, ki bu kürsüden Komisyon sözcülüğünü yaparken aynı zamanda şahsi ve vicdanî bir vazife yapmakla da mü-kellefim. İlk hoca olduğum bir müessesede karşılaştığım talebe, hakikaten bu memleketin en seçkin talebeleridir. Muhtelif lisanları sınıflarında temsil eden bu talebe hakikaten itina ile alınmışlardır. Elbette bunların karşısına çıkaracağımız hocaların da bu kanunun bahsettiği liyakatta bulunması ne mümkün, ne zaruri ve hatta ne de doğru almak fakat liyakatsız hoca göndermek gibi bir tenakuze düşmüş oluruz. Binaenaleyh bunun da alâkalı merci tarafından düşünülmesi lâzım ve tabiidir. Bu cihetler Hükümetçe bir karar bağlanması lâzımgelen hususlardır. Bütçe Komisyonu ve Millî Eğitim Komisyonu kendisine tevdi edilen bir tasarı dolayısıyla takdir buyurursunuz ki bu konuyu halledemezdi. Bu husustaki görüşünü Hükümet mümessili elbette ifade edecektir.

Muhterem General Kâzım Karabekir memleketin ehemmiyetli bir dâvasına temas buyurdular, ve fakir fakat kabiliyetli talebenin himaye edilmesini ileri sürdüler. Bu, Üniversite Kanunu içinde halledilecek bir dâva değildir. Bu memlekette fakir ve kabiliyetli vatandaşları okutma dâvası Devletçe muhtelif şekilde ele alınmış olmakla beraber hâlâ çok esaslı olarak tanzim edilmesi lâzım gelen bir konudur. Şunu da arzede-yim ki, şimdi tasvibinize sunulmuş olan tasarı, bütçelerin imkânı dairesinde üniversitelere burs verme salâhiyetini tanımaktadır. Fakat arzettiğim gibi, ehemmiyetli olan bu konu üzerinde alâkadar mercilerce tedbirlerin alınması, teklifler getirilmesi tabiidir.

Kasım Gülek arkadaşım, hakikaten bu memleketin Üniversite Kanunu görüşülürken sükût ile geçilmemesi lâzımgelen bir noksa-nına temas buyurdular. Elbette bir üniversite için hoca ne kadar lâzımsa, lâboratuvar ne kadar ihtiyaç ise kütüphane de o kadar bir ihtiyaçtır. Bu sahadaki noksanlarımız malûmdur. Bu noksanların da tamamlanması hakkındaki teklifleri elbette yerindedir. Yine bu da Üniversite Kanunu tasarısı ile değil, üniversite bütçelerine konacak tahsisatlarla ve ilgili mercilerin gayretleri ile halledilecek keyfiyetlerdendir.

Bazı arkadaşlarımız, dışarıda kalan ilim adamlarından bahsettiler. Bu kanun tasarısı hakikaten üniversiteye intisap edecekleri bir imtihan geçirmeye tâbi tutmaktır. Bu imtihanı geçilmiş olmamasına rağmen sarfedeceği mesai ile ilmî bir varlık olabilecek vatandaşlar bulunabileceği doğrudur. Sayın arkadaşlar, derpiş ettiğimiz kanunla üniversite öğretim mesleğinin hakikaten seçkin elemanların intisap edebilecekleri bir meslek olması arzu edildiğine göre bu imtihan şartları sureti mutlakada riayet lüzum ve zarureti vardır. Bunun istisnası daima kötü neticeler verir. Kaldı ki, bu kanun tasarısı doçentliği kadroya bağlamamış olduğuna göre kendisinde kabiliyet gören vatandaş doçentlik imtihanına girebilecektir. Bir defa bu bakımdan büyük bir genişlik yapılmaktadır. İkincisi, hakikaten memlekette uzun tecrübelerle ve derin bilgi temayüz etmiş vatandaşlar olursa, ki elbette olacaktır, olması dileğinizdir, bunlara da yine üniversitelerde öğretim görevliliği sıfatını vermek suretiyle, bunların kabiliyetlerinden istifade etmek mümkün olacaktır. Ama bunun dışında, akademik kariyerin koyduğu esaslar dışında, herhangi bir profesör intihap esasını kabul etmek, tasvip edilen esasatta mühim bir istisna yapmak olacaktır. Bu herhalde şayanı tavsiye olmayan bir keyfiyettir.

Muhterem A. Galantı Bodrumlu arkadaşımız, mühim bir noktaya temas ettiler. Bir üniversite hocasının haiz olması icabeden vasıflar arasında hocanın bilmesi lâzım gelen yabancı diller meselesini işaret ettiler. Sayın arkadaşımızın bu keyfiyet üzerindeki sözleri münakaşa götürmez bir hakikattir. Üniversite hocası olmak demek, muasır ilim seviyesine erişmiş olmak demektir. Bu da o ilim sahasındaki neşriyatı takip etmekle, bu takip de ancak İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca gibi yabancı bilim dillerini hiç olmazsa meseleleri kitapları okuyacak kadar bilmek mümkündür. Bunun aksini düşünmek doğru olamaz. Nitekim memleketimize dâvet ettiğimiz yabancı profesörlerin lisan bilgileri tetkik edilirse

görülür ki; kendi sahalarında esaslı tetkik imkânına maliktirler. Lisan bilgisi deyince, nutuk vermek, konferanslar vermek yahut tercümanlık yapmak gibi ileri bir lisan bilgisi bahis mevzuu değildir. Bir üniversite hocası için mevzuubahis olan lisan, kendi sahasında tettebbu için yetecek lisandır. Yetişmekte olan gençlerimizin eski ve yeni bilim dillerini bu derece öğrenmeleri tabîi ve zaruridir. Aksi halde muasır bilim seviyesine erişmemize imkân yoktur. Şimdi kalıyor, arkadaşımızın teklif ettiği üzere maddei kanuniyeye yazalım mı, yazmayalım mı? Bendenizce maddei kanuniyeye yazmağa lüzum yok. Nasıl ki bir doçentin profesör olması için şartlar tesbit edilecekse, bir tüzük yapılacaksa, orada pek alâ bu gibi esaslar da konur. Yani bir doçentin kendi sahasında tettebbu yapacak kadar bir kaç yabancı dil öğrenmesi lüzum tesbit edilir. Bugünkü hocalar için de bu bakımdan mümasili şartlar aranır.

Doçentlik şartlarına temas ettiler, arkadaşımız Saada Kâğıtçılar doktorlarımızın tez yapması neticesi elde edilmiş bir doktor unvanını haiz olmadıklarını ileri sürdüler. Memleketimizde tıp tahsilinin hususiyetine temas ederek diğer sahalarda olduğu gibi doktora şartının bu meslekte teşmilini izhar ettiler; Komisyonda biz de bunu mevzuubahis ettik ve hakikaten bir uzmanlık yapıldığına göre bu uzmanlıkla beraber ilmi kabiliyetini ispata medar olan bir eser vücuda getirmesi elbette şayanı temennidir ve arkadaşlarımızın fikri tamamıyla doğrudur. Fakat biz tasarıyı hazırlarken bugünkü realiteyi nazarı itibare aldık. Şüphesiz muhtariyet kazanacak olan üniversite bu temennileri ve muasır üniversitelerdeki vaziyeti gözönünde tutarak kendi programlarında lâzımgelen değişikliği yapacaklardır. Bu itibarla maddeyi bu şekilde kabul etmek ve arkadaşımızın haklı temennilerinin bundan sonrası için teminini ilgili mercilerden beklemek zannederim en doğru bir yoldur.

Arkadaşlarımız asistanların durumuna temas ettiler. Bunlara yardım yapılması lüzumundan bahsettiler Sayın arkadaşlar, bizim burada bahsettiğimiz, hususi mahiyet taşımakta olan maaş kıdemleri akademik kariyere intisap etmiş olanlar içindir. Kariyere yetişmek için asistanlık talebeliğin bir devamı olduğuna göre onlara maaşları üstünde munzam bir tazminatın verilmesi cihetine gidilmemiştir. Üniversitede muvaffakiyet gösteren asistanlara enstitülerin ve sairenin dışarıya yapacakları hizmet karşılığında alacakları paranın bir kısmını, bu işlere hizmetleri nispetinde vermek meselesini Bütçe Encümeni düşünmemiş değildir. Tasarıya 55 nci maddeye buna imkân veren bir kayıt konmuştur. Bunun dışında

üniversite tazminatını usulü dairesinde imtihan vermek suretiyle kariyere intisap eden arkadaşlara harsedilmesi doğrudur.

Profesörlerin yaş tahdidi meselesine de arkadaşlarımız temas ettiler. Devamlı olarak bir üniversite profesörünün hayatının sonuna kadar maaş alması keyfiyeti umumiyet itibariyle tekaütlük sistemimiz içinde mütalâa lâzımgelen bir keyfiyettir. Fakat bir üniversite hocası hayatı boyunca üniversitede kalmasını sağlayacak bir usul de lâzımdır. Çünkü daima görüle gelmiştir ki, birçok büyük adamlar hayatlarının sonlarında büyük eserler vermişlerdir.

Dünyanın tanınmış büyük eserlerini vücuda getiren büyük adamlar arasında, bu eserleri hayatlarının son devirlerinde, yaşlandıkları zaman vücuda getirenler çoktur. Hocalar yaşlandı diye onları tekaüt etmek suretiyle üniversiteyi onların yüksek bilgi ve kabiliyetlerinden mahrum etmek doğru değildir. Bu sebeple Hükümet tasarısında yaş tahdidi bunları kaldırmıştır. Komisyonlar da bunu yerinde addetmişlerdir. Bu böylece kabul edilmişken bugünkü tekaütlük sisteminin daha ilerisine gitmeyi Bütçe Komisyonumuz doğru bulmamıştır.

Arkadaşlarımız, üniversiteye devam meselesine temas ettiler. Bilmiyorum, kabul edilmiş olan madde arkadaşlarda bu zehabı mu husule getirdi; üniversiteye bir hoca saat dokuzda gelecek ve memurlar gibi muayyen saat çalıştıktan sonra saat 17'de çıkacak gibi bir mesele mevzu bahis değildir. Mevzu bahis olan keyfiyet üniversite profesörlerinin kendi plânlarından ve görevleri içinde kendilerine verilen işin icabına göre, icabettiği yerde bulunmasıdır. İcab ediyorsa dersini verecektir, icab ediyorsa seminerini yapacaktır, icab ediyorsa lâboratuvarda çalışacaktır. Bunun dışında mutlaka diğer memurlar gibi sabah saat 9'da üniversiteye gelecek, akşam saat 5'te çıkacak gibi bir vaziyet asla mevzu bahis değildir. Bunun aksini tasavvur etmek üniversite hocalarını ataletle mahkûm etmektir. İlmî çalışmayı teşvik için esaslar koyan bir kanundan böyle bir mâna çıkarmak doğru bir şey olmaz. Üniversite hocalarından beklenen keyfiyet, zamanlarını, seminerde, lâboratuvarda, evindeki veya dışardaki kütüphanede, hülâsa nerede icab ediyorsa orada, fakat her halde tettebbülerine hasretmeleridir. Tasarıdaki madde ile bunun dışında bir mükellefiyet asla kasdetmiş değiliz.

Üniversite hocalarından meslekleri sahasında devam beklemek elbetteki zaruridir. Muhterem Baltacıoğlu arkadaşımız; devamsız

fakat kabiliyetli hoca ile az devamlı fakat çok kabiliyetli hocayı mukayese ettiler. Mukayese yerindedir. Hakikaten devamlı fakat az kâbiliyetli hoca yerine, devamsız fakat çok kâbiliyetli hoca tercih olunur. Fakat asıl şu tercih edilir; hoca hem işine devamlı olacak, hem de çok kâbiliyetli ve verimli olacaktır. Bunu üniversite hocalarından beklemek hakkımızdır. Tekrar edeyim; kanunun maksadı budur, bunun dışında bir maksad mevzuubahis değildir.

Sayın arkadaşlarım, komisyon namına arzedeceğim mülâhazalar bundan ibarettir. Komisyon tasarının ivedilikle görüşülmesini teklif etmişti. Sayın başkandan bu teklifimizin reye konulmasını rica ediyor ve maddelere geçilmesini arz ve teklif ediyorum. (Bravo sesleri alkışlar)

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Sayın arkadaşlarım; Yüksek huzurunuzda sunulmuş bulunan bu kanun tasarısı Türk bilim hayatında, ve Türk üniversitelerinde yeni bir inkişafın, ilerlemenin müjdecisi olacaktır; kanaatiyle önünüze gelmiş bulunuyorum.

Bu kanun dört senedenberi üzerinde çalışılan, Türk ve ecnebi mütehasısların bizim üniversite hayatımızda hizmet etmiş bulunan arkadaşların ve Eğitim Bakanlığının ilgili insanların emeğiyle, vücade geldikten sonra Hükümetçe tetkik olunarak daha tekâmül ettirildi. Gerek Millî Eğitim, gerek Bütçe Komisyonlarında her maddesi üzerinde uzun uzun durularak, düşünülerak incelendikten sonra bu şekli alıp huzurunuzda sunuldu. Bu kanun, üniversite hayatımız tarihinde mühim bir dönüm yeri olan 1933'de kabul buyurduğunuz kanundan başka bir ruhla ve başka bir sebeple tertip edilmiş, oluşmuş bulunuyor. 1933'de yüksek Meclisin kabul buyurarak İstanbul Üniversitesini yeniden kurduğu ve ondan önce Darülfünunu ilga edici kanun, kendine tekaddüm eden devirdeki müesseseden memnunsuzluğun ifadesi idi. 1933'den daha önce Darülfünunun çalışış tarzını Hükümet ve Meclis beğenmedi, o müesseseyi ilga etti ve üniversiteyi, bugünkü İstanbul Üniversitesini kurdu. Merhum selefim Reşit Galip'in o kanun dolayısıyla iradettiği söylev, bu mâruzatımın ifadelerini taşımaktadır.

Ben, arkadaşınız, Eğitim Bakanınız tam bunun tersine bir duygu ile bu kanunu getirmiş, hazırlamış bulunan bir Hükümetin âzasıyım. Gerek İstanbul Üniversitesi, gerek Teknik Üniversite, gerek Ankara'da iki tanesini yeni kurduğumuz fakültelerden bu kanunla teşekkül edecek Üniversite, arzu ettiğimiz şekilde geliştikle-

ri için yeni bir devreye girme ve yeni gelişme imkânlarını kazanma bakımından bu kanun yapılmıştır. Onun için bu kanun, yıkarak yeniyi yapan bir kanun değil, kurulmuş, iyi işliyen, liyakat ifade eden bu müesseselerin daha çok gelişmesini temin etmek için hazırlanmış bir kanundur.

Bundan dolayı bu müesseselerimizin gelişiminde gayreti olan bütün arkadaşlarıma yüksek huzurunuzda müteşekkîr olduğumu ifade etmek bana haz vermektedir.

Bu kanun bir ana prensip, bir de köklü usul, metod ihtiva ediyor. Bütün maddeleri bu iki nokta ertafında toplanmış sayılabilir.

Ana prensip üniversitelerin özerk olmasıdır, üniversitelerin otomisidir. Bu özerklik, yönetimde, öğretimde ve malî alanlardadır. Üniversitelerin özerkliği, bir oluşun, erginliğin ifadesi olduğu vakit kıymetlidir. Onun içindir ki, biraz önce söylediğim 1933 kanunu Darülfünunun, İstanbul Darülfünununun özerkliğini kaldırmıştı. Çünkü hakikaten bu müessesenin disipline ihtiyacı vardı, toplanması lâzımgeliyordu. 1933 kanunu onu yapmıştır, vazifesini görmüştür. Tasvip buyurduğunuz andan itibaren, o kanun artık bir tarihtir, maziye intikal edecektir. Bilimin, hürriyet isteyişi bir bedahettir. Bunun üstünde münakaşa etmiyoruz. Fakat bilim adamlarının da bu hürriyete liyakat göstermeleri bir vazifedir. Aynı suretle o hak mukabelesinde bu vazifeyi de inkâr etmeğe kimsenin mecali yoktur.

Biz, üniversiteyi oluşturan fakülteleri kendi örgütleri içerisinde müstakıl ve ondan tereküp eden üniversiteleri aynı suretle muhtar, özerk birer müessese halinde bu kanunla yeniden tertipliyoruz. Bu özerklikler, gerek yönetim, gerek öğretim, gerek malî hususlardaki özerklik için, üniversitenin şahıslarından çok, kurullar vasıtası ile işlemesini temin edici hükümler koymuş oluyoruz.

Fılvakı her fakültenin başında bir dekan ve üniversitenin başında da bir rektör bulunacaktır. Fakat fakültelerdeki, genel kurullar ve profesörler kurulları ve yönetim kurulları ile dekanlar; senatoları ve yönetim kurulları ile rektörler tek olarak, şahıs olarak bu müesseseleri arzu ettikleri tarafa yürütücü insanlar olmayacaklar, arkadaşlarıyla beraber bu kurullarda, bu kurulların oylarına dayanarak üniversiteyi ve onun parçalarını idare edeceklerdir. Biz esasen üniversitelerimizde hiçbir zaman fikir hürriyetinin zıddına hareket etmedik. Öğretimde, ders vermede, kitap yazmada hiçbir eli tutmadık. Bu iyi duyguda olduğumuzun delili böyle bir kanunu

Yüksek Huzurunuza getirilmiştir. Onun için özerk olan, özerk olarak kurulacak olan bu müesseseler, daha çok gelişme imkânını bulacaklardır. Çünkü sorumluluklarını kendi başlarına daha çok hissedeceklerdir. Sorumluluk derken özerk olacak üniversitelerin, doğrudan doğruya memleket efkârı umumiyesiyle temasa geçeceklerini, esasen işaret etmiş bulunuyoruz. Eğitim Bakanlığınızın üniversitelerin başı ve üniversitelerarası kurulun başkanı olması; üniversite işleriyle ilgili meselelerde Yüksek Huzurunuza bütçeleri gelecek bu müesseselerin sorumlu bir insanı ve sizin mümessiliniz sıfatıyla sizi cevaplayabilmek içindir. Ondan dolayı Eğitim Bakanınıza bazı sorma ve denetleme hakları verilmiştir. Bu da üniversitenin iç işlerine ve öğretimine asla ve kat'a bir müdahale değildir. Asıl parlamento denetlemesi bütçe ile olacaktır. Denetleme bu müesseselerin başında bulunan Eğitim Bakanı vasıtasıyla yapılmakla beraber hakiki denet yüksek Meclisin üniversite bütçelerini tasdik veya ret suretiyle tecelli edecektir.

Bu özerklik ana prensipini arzettikten sonra koyduğumuz köklü metoda geçiyorum. Bir bilim adamı nasıl yetişecek? Biz üniversite meslekini doçentlikle başlar kabul ettik. Ondan önce asistanlık devresi vardır ki, bu çıraklık devresidir ve muvakkat bir devredir.

Asistanlar için gerek yetiştirme bakımından, gerek maddi hayatlarının terfihi bakımından bu kanunda bazı hükümler yok değildir. Meselâ 55 nci maddede asistanların kendilerine verilecek işler bakımından hem yetiştirilmeleri, hem de terfihleri düşünülmüştür. Fakat asistanlar için ayrıca üniversiteler meslek kanunu içine bir hususi fasıl koymadık. Asistanlığı öğrenciliğin devamı telâkki ettik. Üniversite bilim mesleki, bu kanunun hükümlerine göre, cümle kapısını doçentlikte bulmaktadır. Doçent ister asker, ister sivil hangi bakanlığın emrinde çalışırsa çalışsın, ister resmî işte bulunsun, ister hususi mesleklerden olsun, kendisini bilim alanlarında kuvvetlendirmiş ve kuvvetli bulmuş her gencin bir takım şartlar içerisinde liyakatini ispat edeceği bir üniversite derecesi haline getirilmiştir. Doçentlik, kadro meselesi olmaktan çıkarılmıştır. Çünkü her sene açılacak muhtelif şubelerdeki doçentlik imtihanları kadro ile mukayyet olmayacaktır. Meselâ herhangi bir fakültede falan dersin bir doçentliği açıktır. Oraya eğer 20 tane aday gelecek olursa liyakat ispat ettikleri, habilitation imtihanını başarı ile geçirdikleri takdirde, bunların 10 tanesine, kadro düşünülmeksizin doçentlik unvanı verilecektir. Bizde bilgi adamları kendini bilim sa-

hasında yetiştirmiş insanlar, yalnız Eğitim Bakanlığının çalışma sahasında değil, Devletin diğer şubelerinde ve hayatın serbest olan işlerinde de bu imtihanı geçirebilecekler ve bilgi adamı olarak kendilerini arattıracak ve bu imtihanlar kanunda söylediğimiz gibi ciddi olarak yapıldığı zaman hakikaten bilgin gençler her yerden istenecektir. Bu bir imtiyaz olacaktır, fakat bir etiketin imtiyazı değil, bir liyakatin imtiyazı olacaktır.

Doçentlerin terfihi yolunda Millî Eğitim Komisyonunun, Bütçe Komisyonunun, Maliye Bakanı arkadaşının ve maliyeci arkadaşlarımın çok yakın alâkalarına teşekkür etmek vazifemdir, kendim için ve genç doçentler adına da.... Doçentler, maaşlarında bir derece yükseltilme yapılma suretiyle, geçirmiş oldukları bu imtihanın maddi mukabelesini görmüş olacaklardır; kitap alabilecekler, daha iyi yaşayabilecekler ve kendilerini hasbî bir hayat isteyen bilgiye daha çok verebileceklerdir.

Profesörler ve ordinaryüs profesörlerin seçimi için kanunda hükümler vardır, sıkı hükümler vardır. Sıkı diyorum. Çünkü profesör ve bir profesörler camiasının başı olacak olan ordinaryüs profesörlerin özerk bir üniversitenin içinde ancak yayımla, bilim çalışmaları ile millî ve milletlerarası kıymete yükselmiş olmalarıyla ölçülerini arzetmek isterim. Bu suretle üniversiteler mesleğine nasıl başlayıp, nasıl devam edeceği hakkındaki metoda ait hükümler de kanunun bir kısmını teşkil etmektedir.

Daha fazla açıklama ile arkadaşlarımı rahatsız etmek istemiyorum. Burada konuşan arkadaşlarım, muhtelif kanunlarda, muhtelif mütalâalar serdettiler. Bütçe Komisyonu Sözcüsü arkadaşımın cevapları bir kısım soruları karşılamıştır, çok teşekkür ederim. Fakat bazıları vardır ki, onları bendeniz cevaplandırarak arkadaşlarımı tatmin etmek istiyorum.

Biz bu kanunu yaparken yüksek okulları beraber düşündük. Yüksek okullar deyince Gazi Terbiye Enstitüsü; o zaman yoktu, şimdi var, Balıkesir Orta Öğretmen Okulu, yine o zaman yoktu şimdi var, Edirne Orta Öğretmen Okulu, İstanbul Ekonomi ve Ticaret Yüksek Okulu; o zaman yoktu şimdi var, İzmir Yüksek Ticaret ve Ekonomi Okulu, Konservatuvar, Güzel Sanatlar Akademisi, Siyasal Bilgiler Okulu gibi kurumlar hatıra gelir.

Üniversite Kanununun içerisinde her biri ayrı mahiyette olan ve ayrı ayrı düşünülmesi lâzımgelen bu kolları beraber hükümlemekte güçlüğü mâruz kaldık. Konservatuvar, bünyesi başkadır, öğreti-

ci heyeti başkadır. Akademinin bünyesi yine başkadır. Bunu meselâ bir fen fakültesine bir hukuk fakültesine benzetmek güçtür. Onun için yüksek okulları bu kanunun çerçevesi içerisinde hükümlendirmeyi mümkün bulmadık.

Ziraat Enstitüleri için mesele böyle değildir. Ziraat Enstitüleri esasen Üniversiter bir mahiyette kurulmuştur. Bugün işleyişi de üniversiter mahiyette bir bilim işleyişidir. Bu müesseselerin bu kanunun esas hükümlerine tâbi olarak, Üniversite halinde organize edilmesini sağlayacak yeni bir kanun tasarısını, önümüzdeki bütçeden önce Yüksek Meclise sunmayı, Hükümetimiz karar altına almıştır. (Bravo sesleri). Bu artık bir gün meselesidir. Diğer yüksek okullar, burada her birisi için ayrı ayrı mâruzatta bulunmayacağım, mahiyetlerine göre tetkik edilecek ve tedbir alınacaktır. Onlar da sıraları geldikçe teşkilât kanunlarıyla, Hükümetiniz tarafından Yüksek huzurunuzda sunulacaktır.

Kanun vesilesiyle bu kürsüden çok mühim ve güzel sözler dinledik. Saim Dilemre arkadaşımın buyurduğu gibi, esasen şimdiye kadar incelemeler 400-500 sayfalık bir kitap tutmaktadır. Onları toplattırdım. Gerek Millî Eğitim Komisyonunun mazbatasını, gerek Bütçe Komisyonu mazbatasını, gerek burada arkadaşlarımın konuşmalarını, zabıtlar da dâhil olmak üzere, Üniversite adlı bir kitap içerisinde toplayacağım ve Üniversiteye vereceğim. Nitekim evvelce Yüksek Meclisten çıkardığımız esaslı kanunların böyle kitaplarını bastırmış ve alâkalılara dağıtmış bulunuyoruz. Aynı usulü bu mühim kanun dolayısı ile de tatbik edeceğiz.

Bu suretle imtihan meselelerini, kitap meselelerini ve diğer arkadaşların temenni mahiyetinde ileri sürmüş olduğu hususları üniversite meselesi olarak vermiş olacağız.

Üniversitelerin pratik mahiyeti hakkında Karabekir arkadaşımın buyurdukları cihetler ve Amerika'dan getirdikleri misaller, Devlet üniversiteleri için değildir. Bendenizin bildiğim bu verdikleri misaller, bir hayır sahibi tarafından kurulmuş olup talebesi para vermeksizin 24 saatin bir kısmını çalışarak konulan fon, sermaye ile kendi kendisini idare eden bir müessese misalidir. Amerika'da böyle üniversiteler vardır. Fakat Devlet üniversitelerinin, arkadaşım Tahsin Balta'nın da buyurdukları gibi, bursları olur. Bunları ya Devlet verir, ya hususi teşekküller veya şahıslar verir.

Ayrıca o fakültelerin mahiyeti de pratik olmağa müsaittir. Orada talebe çalıştırılır. Fakat Edebiyat Fakültesinde sözün ve yazınm

ne kadar para edeceği mülâhaza edilecek olursa bunun o talebe-
rin böyle bir fonla yaşamasına imkân vereceği şüphelidir. Arzu bu-
yurdukları şey her cins fakültede kabili tatbik olmadığı gibi Devlet
müesseselerinde bir takım usuller ve kaideler bulunduğu için ko-
lay kolay uygulanamaz. Yardım meselesi ayrı bir meseledir. Bu ka-
nunun dışında mütalâa edilmesi lâzımdır. Kendi düşünce ve mü-
talâalarının kendi konusu içinde kıymetli olduğunu kendilerine
ifade etmeliyim.

Arkadaşlar; memleketimizde, ister teorik, ister pratik cepheleri
nazara alınsın, bilgi, yakın dünlerimize nispetle ciddi surette iler-
lemektedir. Müesseselerin genel durumları, vasıtalar binalar, haki-
katen Yüksek Meclisinizin büyük ilgisiyle, Hükümetinizin çalışma-
siyle önemli bir inkişaf göstermektedir. Bununla mesul bir arkada-
şınız olarak ben iftihar ettiğim gibi, eserin hakiki sahipleri olarak
asıl sizler iftihar edebilirsiniz. Bu kanunla yürüme, hiç şüphe yok
ki hızlanmış olacaktır. Üniversitenin her kademedede bulunan unsu-
run, almış olduğu ve yüklendiği sorumluluğu hiç şüphe yok ki sa-
rahatle idrâk edecektir. Her şeyini aldığı ve borçlu bulunduğu mil-
letine, kazandığı yetkilere istinat ederek cevap vermek, işlerini an-
latmak suretiyle cevap vermeyi bir sorumluluk halinde hissede-
cektir. Bu şekilde ihtiyarını ve iradesini kullanmasını demokratik
prensiplerin gerçekleşmesi görünüşlerinden biri telâkki ediyoruz.
Ulusoy arkadaşımın buyurdukları meselede cemiyetimizin hayatı
içinde yüksek uzmanlara ne kadar ihtiyacımız varsa, fakülteleri ve
diğer müesseseleri buna göre ayarlıyalım düşünüşünü özerklik ka-
nununu görüştüğümüz şu sırada hemen ifade edeyim ki, bilgi hür-
riyetinin zıddına telâkki ediyoruz. Bize üniversitede giriş imtihan-
larını yaptık, okutacak vasıtalarımız olmadığı için. Yoksa Tıp veya
Fen Fakültesine gelecek ne kadar öğrenci varsa, ben şahsan, hep-
sinin oralara girip hekim veya kimyager olmasını candan isterim.
Biz henüz elit sınıf içerisinde, uzmanlarımız arasında bir fazlalığa
düşecek halde değiliz. Hangi meslekî ve bilgi şubesini dikkate alır-
sanız alınız bizim oradaki ihtiyacımız daha senelerce hudutsuz ka-
lacaktır. Nihayet bunun fazlası olmaz. Ne kadar adam çıkarsa çık-
sın bu, arınma için, istifa için en güzel bir vesiledir. İhtiyacımızı
tesbit etmiş bulunuyoruz. Amma bu ihtiyaca göre öğretim kurulla-
rımızı organize edelim, şu kadar doktor talebe olsun çünkü bu ka-
dar doktora ihtiyacımız vardır, şu kadar hukukta talebe olsun çün-
kü hukuktan şu kadar hâkim yetiştirmeliyiz, böyle bir yola gitme-
ği demokratik prensiplere uygun bulmuyoruz. Bunu öğretimin

hürriyetini kesici bir fikir telâkki ediyoruz ve böyle bir fikre taraflı olmuyoruz.

Zannediyorum, mâruzatımla kanunun mahiyetini, neler düşündüğümüzü arzetmiş bulunuyorum.

Arkadaşlarımın, Tahsin Balta'nın cevaplandırmadığı meselelerini dilim döndüğü kadar açıkladım sanıyorum. Kanunu yüksek tasvibinize arz ediyorum. Kabul buyurmanızı istirham ediyorum ve bunu Yüksek Meclisin büyük muvaffakiyetlerinden biri saydığımı söylemekle kendim de sizlerden biri ve en nâçiziniz olarak fahir duyuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN – Efendim; tasarının tümü hakkında görüşülme bitmiştir. Maddelere geçilmesini oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler.... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

Komisyonun tasarısı hakkındaki raporunda ivedilik teklifi vardır. Tasarının ivedilikle görüşülmesi teklifini oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmeyenler... Tasarının ivedilikle görüşülmesi kabul edilmiştir.

Birinci maddeyi okutuyorum :

Üniversiteler Kanunu tasarısı

Birinci bölüm

Genel hükümler

MADDE 1. – Üniversiteler; fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş, özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birlikleridir.

Her üniversitenin genel özerkliği ve tüzel kişiliği için o üniversiteyi oluşturan fakülteler de bu kanun hükümlerine göre ayrı ayrı bilim ve yönetim özerkliğine sahiptirler.

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı?

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Arkadaşlar, bu madde, kendisinden sonra gelen maddelerdeki hükümlere göre, ifade edilmesi lâzımgelen bir noktanın bulunmaması bakımından eksik gibi geldi bendenize. O da şudur : Fakültelerin tüzel kişiliği. Bundan sonra gelecek ikinci maddede fakültelerin kendilerine bağlı olmak üzere hini hacette tüzel kişiliği haiz olabilecek enstitüler ve kurumlar kurabilecekleri yazılmıştır. Tüzel kişiliği olmayan bir fakültenin kendisine bağlı tüzel kişiliği hazi bir müessese kurması tabiatıyla düşünülemez. Ayrıca 8 inci maddede tüzel kişiliğin temsilcisi de dekandır, deniyor. Aşağıda 52 nci maddede ise fakültelerin hukuki tasarruf

yapmaları tanınıyor. Bunlardan anlaşılıyor ki, fakültenin tüzel kişiliği vardır. Burada yazılması lâzımgeldiği halde yazılmamıştır? Bunu sağlayacak bir önerge hazırladım, takdim ediyorum, kabulünü rica ederim.

BAŞKAN – Önergeyi okutuyorum :

Yüksek Başkanlığa

Söz ile arzettiğim sebepler altında birinci maddenin ikinci fıkrasında «Özerkliğine» kelimesinden sonra «Ve tüzel kişiliğe» kelimelelerinin eklenmesini rica ederim.

Ankara Milletvekili

Z. Yörük

Bütçe Komisyonu Sözcüsü T. B. BALTA (Rize) – İştirak ediyoruz.

BAŞKAN – O halde maddeyi ikinci fıkrada özerkliğine kelimesinden sonar «Ve tüzel kişiliğe» kelimesinin ilâvesiyle oyunuzda sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmeyenler... Madde bu şekilde kabul edilmiştir.

MADDE 2. – Üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakülteler birer kanunla kurulur.

Üniversiteler içinde yeniden fakülteler ve okullar açılması, fakültelerin veya okulların birleştirilmesi veyahut kaldırılması senatoların teklifi ve Millî Eğitim Bakanının onayıyla yapılır.

Üniversite ve fakülteler; kendilerine bağlı olmak üzere yeni enstitüler, bilim, araştırma, öğretim ve yayım kurumları açmağa yetkilidirler. Bunların yönetim şekilleri bağlı oldukları üniversite veya fakültelerce belirtilir. Gerekenlerine ilgili üniversite senatosu kararıyla tüzel kişilik verilebilir.

Bu madde uyarınca açılacak fakülte, enstitü, okul ve kurumlardan yeni ödenek ve kadro alınmasını gerektirenler için genel usullere uyulur.

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı efendim?

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Üniversite Senatosu diye birşey var. Bu nedir?

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Senato üniversitenin aşağıda bir maddesi vardır. Senatonun ne olduğu orada yazılıdır.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Efendim burada kabul edeceğiz. Senato nedir, anlıyalım da ona göre kabul edelim.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Efendim, tasarının 10 uncu maddesinde senatonun vazifeleri ve ne şekilde teşekkül edeceği yazılıdır. Senato Garp memleketlerinde üniversitelerin bu türlü kurullarına verilen, uluslararası bilinen bir adıdır.

Refik FENMEN (Kocaeli) – Bir sual soracağım. İkinci maddenin ikinci satırında, üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı olmayarak açılacak fakültelerden bahsediliyor. Acaba bu gibi fakülteler, bir üniversiteye bağlı olmayın fakülteler bu Üniversiteler Kanununa bağlı mıdır, değil midir?

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Tâbidir.

BAŞKAN – Maddeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. – Üniversitelerin görevleri şunlardır :

a) Öğrencilerini, bilim anlayışı kuvvetli sağlam düşünceli aydınlar ve yüksek öğrenime dayanan mesleklerle türlü bilim ve uzmanlık kolları için iyi hazırlanmış bilgi ve deney sahibi elemanlar, Türk devriminin ülkülerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek.

b) Memleketi ilgilendirenler başta gelmek üzere bütün bilim ve teknik meseleleri çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalar yapmak, bu çalışmalarda ilgili millî bilim ve araştırma kurumları ile ve yabancı veya uluslar arası benzer kurumlarla işbirliği etmek.

c) Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün meseleleri Hükümetle ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve inceleme konusu yaparak sonuçlarını ummun faydalanmasına sunmak ve Hükümetçe Millî Eğitim Bakanı vasıtasıyla istenecek incelemeleri yaparak düşüncelerini bildirmek.

d) Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayımları yapmak; yardımlara, doktora adaylarına ve öğrencilerine yaptırmak.

e) Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici bilim verilerini sözle ve yazı ile halka yapmak.

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı? Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İkinci bölüm
Kuruluş ve işleyiş
I

Fakülteler

MADDE 4. – Fakültelerin organları şunlardır :

- a) Genel kurul,
- b) Profesörler kurulu,
- c) Yönetim kurulu,
- d) Dekan

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı?

Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 5. – Fakülte genel kurulları; ordinaryüs profesör, profesör ve doçentlerle profesörü veya doğrudan doğruya öğretime memur doçenti bulunmayan derslerin öğretim görevlilerinden kurulur.

Genel kurul, fakültelerin akademik çalışmalarını ilgilendiren hususlar hakkında kararlar verir. Fakülteyi ilgilendiren kanun, tüzük tasarıları hakkında düşüncelerini bildirir. Yönetmelik tasarılarını ve programları hazırlayıp senatoya sunar.

Genel kurul, her yarı yıl başında toplanır. Yönetim kurulu lüzum gösterdiği zaman olağanüstü olarak da toplantıya çağırılır. Genel kurul kararlarının üçte iki çokluk kazanmamış olanlarından, yönetim kurulunun lüzum gösterecekleri, fakülte profesörler kurulunda yeniden görüşülerek karara bağlanır.

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı?

Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 6. – Profesörler kurulu, fakültenin ordinaryüs profesör ve profesörleriyle iki doçentinden kurulur. Profesörler kuruluna katılacak iki doçenti, o fakülte doçentleri her ders yılı başında kendi aralarından seçerler.

Fakültenin bütçe işleri, seçimler özel kanun ve tüzüklerle fakülteye verilmiş olan veya fakülte yönetim kurulunca gönderilen işler, profesörler kurulunda görüşülüp karara bağlanır.

Fakültelerde kürsü ve enstitülerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi hakkındaki teklifleri bu profesörler kurulu yapar. Bunlardan yeni ödenek ve kadroya ihtiyaç gösterenler için genel usullere uyulur.

Millî Eğitim Komisyonu Sözcüsü Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Bu maddeye göre, profesörler kurulu; ordinaryüs profesörleri ile profesörlerden teşekkül edecektir. Hükümetten gelen teklif de böyledir. Millî Eğitim Komisyonumuz; profesörü ve ordinaryüs profesörü olmadığı için bağımsız olarak doçentler tarafından idare edilen kürsülerin profesörler kurulunda temsiline fayda görmüştür. Buna göre bu maddeyi değiştirmişti. Bütçe Komisyonu Hükümetten gelen şekli tercih etmiştir. Bizi bu suretle tadil yapmağa sevkeden mülâhazalara kendilerinin de iştirak etmesini ve bağımsız olarak kürsü idare eden doçentlerin, profesörler kuruluna iştirak etmeleri hususunu kabul eylemelerini bilhassa kendilerinden rica ederim.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Efendim arkadaşımızın mütalâası yerindedir, hakikaten müstakil olarak kürsü işgal eden doçentin bu kürsüyü temsil bakımından profesörler kurulunda yer alması tabiidir. Bu itibarla maddenin şu şekle konmasını teklif ediyoruz :

«MADDE 6. – Profesörler kurulu, fakültenin ordinaryüs profesör ve profesörleri ve bir dersin yönetimi ile bağımsız olarak görevlendirilen doçentleriyle iki doçentinden...»

BAŞKAN – Maddeyi Komisyon sözcüsünün ilâvesiyle beraber maddeyi okutuyorum :

MADDE 6. – Profesörler kurulu, fakültenin ordinaryüs profesör ve profesörleri ve bir dersin yönetimiyle bağımsız olarak görevlendirilen doçentleri ile ayrıca seçilecek iki doçentinden kurulur. Profesörler kuruluna katılacak bu iki doçenti, o fakülte doçentleri her ders yılı başında kendi aralarından seçerler.

Fakültenin bütçe işleri, seçimler, özel kanun ve tüzüklerle fakülteye verilmiş olan veya fakülte yönetim kurulunca gönderilen işler, profesörler Kurulunda görüşülüp karara bağlanır.

Fakültelerde kürsü ve enstitülerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi hakkındaki teklifleri profesörler kurulu yapar. Bunlardan yeni ödenek ve kadroya ihtiyaç gösterenler için genel usullere uyulur.

BAŞKAN – Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 7. – Yönetim kurulu, dekanın başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan önceki dekanla profesörler kurulunun iki yıl içinde ordinaryüs profesör veya profesörler arasından seçeceği 3 öğretim üyesinden kurulur.

Yönetim kurulu, fakülte tüzük ve yönetmelikleri hükümlerinin ve kurullar kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak karar ve tedbirleri alır, dekanın göreceği bütün işlerde kendisine yardım eder.

Öğrencilerin her türlü işlemleri fakülte yönetim kurulunca incelenir. Bunlardan yazılma, çıkarılma, disiplin, öğretim ve imtihanlara ait olanlar hakkında takdire bağlı ve kesin kararlar verilir. Bu kararlara karşı başka hiç bir idare veya yargı mercine başvurulamaz.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Arkadaşlar, bu madde gereğince yönetim kurullarına verilen görevler arasında öğrencilerin yazılması, çıkarılması, disiplin, öğretim ve imtihanlara ait olmak üzere takdire bağlı ilk ve son derecede olmak üzere kesin kararlar verebileceği hükmü de vardır. Vakaa yönetim kurullarının tarafgirane hareket edeceklerini, haksızlık yapacaklarını düşünmek yerinde olmaz. Bunların kemali bitarafı ile ve herkesin hakkını yerine getirmeğe çalışarak karar vereceklerinden eminiz. Fakat nihayet insan olarak bir talebenin istikbali üzerinde müessir olabilecek bir çıkarma kararı vereceklerdir. İkinci bir merciün tetkikine bu hususun tâbi tutulması fena olmaz. Profesörler kurulunca bir defa daha tetkiki için bir önerge hazırladım. Bütün mevzuatımızın ana hatlarına uygundur.

Yüksek Başkanlığa

Sözle arzettiğim sebepler altında 7 nci maddenin son fıkrasındaki «İncelenir» kelimesinden sonraki kısmına «bunlardan yazılma, çıkarılma, disiplin, öğretim ve imtihanlara ait olanlar hakkında, takdire bağlı kararlar verilir. Bu kararlara karşı tebliğ tarihinden başlayarak beş gün içinde profesörler kuruluna itiraz olunabilir. Profesörler kurulunun kararları kesindir. Bunlar hakkında başka hiçbir mercie başvurulamaz» şeklinde değiştirilmesini rica ederim.

Ankara Milletvekili

Z. Yörük

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Efendim; arkadaşımız itiraz vukuunda işin profesörler meclisine götürülmesini arzu buyurmaktadır. Mülâhazalarımızı kendilerine arzedersem zannederim tatmin edebileceğim.

Şüphesiz talebenin hukukunu ve durumunu âzami itina ile korumak elbette hocalardan mürekkep yönetim kurulunun vazifesidir. Mümkündür ki hata edebilirler. Fakat işi profesörler meclisine

getirmek mütemadiyen ilimle meşgul olan profesörleri talebe işle-riyle meşgul etmek gibi bir neticeye götürür. Profesörlere mümkün olduğu kadar az idari vazife verilmek lâzımdır. Talebenin disiplini, şikâyetleri vesairesi dolayısıyla mütemadiyen profesörleri, profesörler meclisine getirirsek onları idari işlerle fazla meşgul etmiş oluruz ki, işte bu endişe bu teklifi huzurunuzda getirmemize vesile olmuştur. Binaenaleyh her işi profesörler meclisine getirmek yolunu açan teklife iştirâk edemiyoruz.

Refik FENMEN (Kocaeli) – Bir sual. Sayın sözcü arkadaşımız bu 2-3 kişilik heyet tarafından verilecek kararların katî olmasına dair beyanatta bulundular. Katî olacaksa bendenizce hiç olmazsa beş kişilik bir heyet olsun ki daha bitarafane bir karara varmaları ihtimali daha kuvvetli olur fikrindeyim. Yani üç yerine beş yaparsak arkadaşlarımızın çoğu mütalâalarına iştirâk ederler. Başka heyete gitmeğe lüzum kalmaz.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Zaten bu heyet beş kişiliktir. Bir kere, dekan ile ondan önceki dekan esas itibariyle heyete dâhildir. Buna ayrıca iki veya üç profesör katılacaktır. Herhangi bir fakültenin profesörler sayısı çok mahdud olabileceği için böyle bir durumda üç zatın bu heyete ayrılması güç olacaktır. Onun için iki veya üç demiştir. Normal olarak üç zat iltihak edecektir. Fakat kaideten beş kişilik bir heyet kararını verecektir. Arzuları maddenin metninde hâsıdır.

Refik FENMEN (Kocaeli) – O halde üç yapalım.

Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Arkadaşımın söylediği yönetim kurulları dört kişi değildir. Bu, beş kişiden de teşekkül edebilir. Bunlar yetişmiş hocalardır. Âdil olarak icebeden kararları verirler.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Arkadaşlar, her iki sözcü arkadaşın sözlerini dinledikten sonra esasta kendileriyle bir ihtilâfımız olmadığını anladım. Yalnız ikinci tetkik mercii olacak makam bakımından benim düşünceme iştirak etmemiş bulunuyorlar ve sebep olarak da profesörler kurullarını bu gibi idarî işlerle yormak ve vakitlerini kaybettirmek yerinde olmayacağını gösteriyorlar. Bu, sadece merci bakımından aramızda bir ihtilâf olduğunu gösterir. Zannediyorum ki, esas itibariyle, eğer aldanmıyorsam neticede birleşiyoruz. O da şudur : Yönetim kurulunca verilmiş olan bu gibi kararları bir ikinci merci, makam tarafından bir defa daha tetkika tâbi tutmak yerinde olacaktır. Milyonda bir de olsa oradaki profesörlerin bir hata yapması mümkün olabileceğine göre bu ikinci tetkik

merciini bertaraf etmek yerinde olmaz. Profesörler kurulu olarak teklif ediyorum. Eğer bu, kabul buyurulmazsa senato olsun. Benim için sadece ikinci bir tetkik merciinin olmasıdır.

Feridun Fıkri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Bendeniz de Ziya arkadaşımın mütalâasına iştirak ederim.

Çünkü bu son bentte iki vaziyet hâsıl oluyor; birisi, profesörler meclisine gidememesi, yani yönetim kurulunda işi bitirmek idare bünyesi için bir merci kabul etmemek ve bundan başka bir kazai mercie müracaat etmemek. O halde ne olacak? Büyük Millet Meclisine müracaat edecek. Tabii bu yol kapatılamaz. Yani anayasa hükümleri dairesinde bu gibi işlerin mercii halli Büyük Millet Meclisi olacaktır.

Profesörler meclisinin kararı, mademki kazai yolu tıkamamaktadır. Çünkü son bendde bu kararlara karşı hiçbir idare veya yargı merciine başvurulamaz deniliyor. Bu, Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonunu fazla yormak ve Meclise en küçük hâdise üzerinde, tek merciden geçmiş bir hâdise üzerinde karar almak neticesine varır. Hiç değilse bu işi bir de profesörler meclisi gördükten sonra iş Meclise gelirse daha kolay hallolunabilir veyahut profesörler meclisinden geçmiş bir iş Meclise kolay kolay inikâs etmez. Profesörler meclisine verilmiyor. Niçin gitmiyoruz oraya? İş çokmuş. E Dilekçe Komisyonunun işi az mıdır? Onun için bunu mutlaka profesörler meclisine vermelidir. Bu işler böyle bitiriverilsin demekle olmuyor. Geçenlerde 70 talebe hakkında Dilekçe Komisyonunun vaziyeti tashih ettiği malûmdur.

Onun için ben Ziya arkadaşımızın teklifine iştirak ederim. Eğer profesörler meclisine gitmezse Meclise gelir, Meclis Dilekçe Komisyonunda hallolunur.

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Afyon Karahisar) – Profesörler kurulu insanlardan teşekkül ediyor. Melek değildir, lâyuhti değildir, hatâ işlerler. Bu görülmüştür. Çıkarma gibi en büyük ceza, bir nevi idamdır. Yoketmektir. Mânevi hayat üzerinde büyük sarsıntılar yapar. Çıkarma kararı verilirken, ikinci bir teşekküle müracaat etmek hakkını verelim gençlere. Çünkü üniversitenin özerkliği mevzuubahs olurken diğer taraftan da hakkını müdafaa edeceklerine imkânı niçin vermiyelim? Bir yandan da, üniversite idarî işlerle uğraşmasın deniyor, uğraşsın efendim, yağma yok, uğraşacak, bu bir hak meselesidir.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Arkadaşlarımızın endişesi çıkarma bakımından vârittir. O itibarla çıkarma gibi mühim olan bir işte bir itiraz hakkı tanımak lâzım. Rektörlük yapmış bir arkadaşımızın buradaki mütalâasına Bütçe Komisyonu bu bakımdan iştirak ediyor. Çıkarma kararı için senatoya müracaatı ve bunun iş imkânı ve kesin karara bağlanmasını kabul ediyoruz.

Millî Eğitim Komisyonu Sözcüsü Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Senatoda...

Tahsin Bekir BALTA (Devamla) – Evet. Üniversite senatosu tarafından. Çünkü ehemmiyetli bir iştir.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Disiplin de olmak şartıyla kabul ederim.

Tahsin Bekir BALTA (Devamla) – Disiplin çok geniştir. Disiplin işlerini senatoya götürmekte mahzur vardır.

Refik FENMEN (Kocaeli) – Üye adedini üç olarak kabul ediyorlar mı?

Tahsin Bekir BALTA (Devamla) – Sebep şu idi üç zat her zaman bulamazlar diyorduk.

BAŞKAN – (Feridun Fikri Düşünsel'e) Vaz mı geçtiniz?..

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Hayır. Vaz geçmedim. Ziya Yörük'le konuşuyorum.

Şimdi burada «bunlardan yazılma, çıkarılma, disiplin, öğretim ve imtihanlara ait olanlar hakkında takdire bağlı ve kesin kararlar verilir. Bu kararlara karşı hiç bir idare veya yargı merciine başvurulmaz» diyor. Yani.

Sayın eski rektör Baltacıoğlu'nun süzişli şekilde ifade ettikleri hakikaten bir taraftan bir hürriyet müessesesi kuruluyor, diğer taraftan da talebenin en müessir hukukuna tallûk eden konuda tahdidi bir sisteme gidiliyor. Onun için bendenize böyle bir teklif yapmak doğru değildir. Mademki idari mercie gitmiyor, onun yolu tıkanıyor, idari mercie gidilsin demiyorum, oraya kadar varmıyorum, fakat, bunları birbirinden ayırmak kolay olmayacaktır ve talebenin hayatına tesir edecektir. Çıkarılma, disiplin işleri cezai mahiyette vaziyetlerdir. Bunların bir dereceye kadar başka bir merci tarafından tetkik edilmesi, genç yavrunun körpe halinde cemiyetten alacağı şuur bakımından ehemmiyetlidir. Sonra öğretim, öğretimin ne demek olduğunu anlamıyorum, sonra imtihanlar, imtihanlar talebenin hukuki hayatına müessirdir. Bir yavrunun bir sene sınıfta kalması ve imtihan vaziyetinde herhangi bir mütalâa yürütülmesi, bunlar hukuki hayata müessir keyfiyetlerdir. Bunlar yarın Büyük Millet Meclisine gelecektir. Biz nazarı itibara alalım, başka ufak bir ceza için temyiz yolunu açık tutuyoruz. Talebenin

hayatına tesir eden şahsiyetine müessir olacak ve cemiyet hakkında yanlış intiba hâsıl ettirecek hâdiseler karşısında adalet yolunu tıkattırarak tedbirler almağa neden lüzum vardır.

Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Arkadaşlarım, hallerine imrendiğimiz memleketlerde hoca talebeyi karşısına alır, mümeyyizi filan yoktur. Onu tanıdığı için geçer veya geçmez diye notunu da verir. Memuriyet hayatının acı bir hatırasını arz etmek zorundayım. Ben yüksek öğretim umum müdürü iken bir hukuk fakültemizden 70-80 talebenin Devlet Şurasına notlarından şikâyet ettiklerini hatırlarım. Bu gibi hallere artık bir nihayet vermek lâzımdır. Senatoların yönetim kurulunun çıkarma kararını tetkik eden bir merci olmalarını kabul ediyoruz. Bununla mesele bitmelidir.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Bir sual soracağım. Çıkarmada geçici olarak çıkarma dâhil midir, değil midir?

Millî Eğitim Komisyonu Sözcüsü Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Olabilir.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Olabilir değil, vuzuh istiyorum, zapta geçecektir.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Çıkarmada geçici çıkarma dahildir.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – İki işi birbirine karıştırmak doğru değildir. Danıştaya gitsin diyen yoktur. Öyle bir tez karşısında değilsiniz ki buna göre cevap veriyorsunuz. Öyle bir şey yoktur.

Kuldur. Dünya merciler esasma göre kurulmuştur. Deveden büyük fil var. Bu kadar çocukların mukadderatı mevzuubahis oluyor. Bu bir kırık oyuncak mıdır tutup cemiyetin içine atacağız? Bunları kırık bir oyuncak gibi cemiyetin içine atarsak ne gibi zehirlere mâruz kalır ve ne gibi zehirler saçabilir, malûmdur. Binaenaleyh hayatın eşiğinde olan bu çocuklara adaletli bir sistemin karşısında olduklarının intibasını vermek mecburiyetindeyiz.

BAŞKAN – Şimdi, önerge bu cezaların tümünün ikinci bir merci olarak profesörler meclisinden geçerek kesbikatiyet etmesi hâlinededir. Komisyonlar sözcüleri, bu cezalardan yalnız çıkarmaların profesörlerden geçip...

Şimdi önergeyi tekrar okutuyorum.

(Ankara Milletvekili Z. Yörük'ün önergesi tekrar okundu).

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Profesörler kurulunu senato olarak teklif ediyorum.

BAŞKAN – Evet maksatları izah ederken kelimeler üzerinde değilim malûmu âliniz.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Bir şey soracağım iyi anlaşılmıyor?

Şimdi çıkarma, disiplin gibi şeyleri pek alâ anlıyoruz. Fakat imtihanı senatoya veriyorsunuz. Farzediniz tahlili riyaziyeden dönmüş bir talebe senatoya gidecek. Senatoda kimler vardır? Edebiyatçılar, felsefeciler, şunlar bunlar. Oraya müracaat edecek. Yani aklım ermiyor. Bir tefrik yapmak lâzımdır, gayri mantıkî bir yola gidiyoruz. Aynı işe yakın bir profesörler toplantısına verelim. Edebiyat hocasına gidecek, tahlili riyaziden dönmüş bir çocuk. Yani gayrimantıkî bir yola gidiyoruz.

Millî Eğitim Komisyonu Sözcüsü Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Arkadaşlar bizim güzel, necip bir ananemiz vardır. Hoca'nın mukaddes bir mânası vardır. Anası, babası çocuğunu hocaya getirdiği zaman onun hayatına kadar tasarruf edebileceğini söylerlerdi. Maalesef bu kudsiyet telâkkisi zayıflamıştır. Çocuklarımızda hocalarının kendileri için daima âdil olacakları, rahim olacakları iyi olacakları inancını sarsmamalı bilâkis kuvvetlendirmelidir. «Hocalarının senin için verdikleri notları beğenmezse itiraz edebilirsin, önünde şu, bu merciler var tarzında onlara yol göstermek çok mahzurlu olur (Doğru sesler).

Abidin BİNKAYA (Kastamonu) – Maddede, takdire bağlı denilerek mutlak bir takdir hakkı verilir gibi bir mâna çıkıyor. Burada «delil ve takdire bağlı» denirse çok yerinde olur. Çünkü delilsiz takdir olmaz. Keyfi olmamalıdır, takdirler delile müstenit olmalıdır. Bu cihet maddede zikredilirse çok yerinde olur. Muhterem komisyondan bunun kabulünü rica ederim.

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Afyon Karahisar) – Çok nazık bir nokta üzerindeyiz. Efendim ben çıkarılma kararının temyiz edilmesini istedim, Komisyonlar da katıldılar bu kanaata.

Disiplin böyle değildir, imtihan böyle değildir. Bunlar kâğıt üzerine nakledilemez. Öyle ahval ve şerait içinde cereyan eder ki, canlı şeylerdir bunlar. Muameleye koyup, kâğıt üzerine nakledince ölür. İmtihanı nasıl temyiz edeceğiz? Bir anarşi tevlit eder ki, bundan sonra Yüksek Meclisiniz üzüldür. Burada ne yapalım? Bir takım hukuki meselelerde olduğu gibi öğretmenin, tek hâkimin ve disiplin kurulunun mutlak salâhiyetini kabul edeceğiz, çare yoktur ve bunun emsali çoktur. Fakat dışarı çıkarmak, kovmak bu başka bir şeydir, temyiz edilebilir. (Doğru sesleri).

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Arkadaşlar; düşünceme göre, varmak istediğim netice görüyorum ki, Yüksek Kamutayın temayülü ile ka-

zanılmış oluyor. Önergemde ısrar edecek değilim. Ancak bir iki noktayı açıklamakta fayda görüyorum.

Birinci nokta; senatoların kendilerine verilen bir imtihan evrakı üzerinde tekkik imkânına mâlik olmayacağıdır. Bu mütalâaya iştirak etmiyorum. Bir defa senatolar, her fakültenin seçtikleri profesörlerden kurulur. Kaldı ki bir işe senato karar verecek demek mutlaka o işi A, sından, Z, sine kadar tetkik edecek demek değildir. Eğer, bunda kendisini salâhiyetli bulmuyorsa yetkili arkadaşlarına tetkik ettirmek imkânına mâliktir. Onun için bu itiraz varit değildir.

İmtihanlara gelince; esasen bunun maddeten çıkarılması daha doğru olur. Burada talebenin imtihan neticesi üzerinde yönetim kurulunun karar vereceğini eğer kabul ediyorsak, imtihan neticesi üzerinde münakaşayı kabul ediyorsunuz demektir. Bu doğru değildir. İmtihana girmek hakkının tetkikini bundan ayrı tutmak lâzımdır. Ve bunun şartları da ayrıca tetkika tâbi olabilir. Bunu anlarım. Şüphesiz bu noktanın çıkarılmasında fayda vardır. Ben, önergeyi geri alıyorum. Yalnız sözcülerden irca ederim, bu imtihan meselesini açıklasınlar. Çünkü bir imtihanda verilen numaraya itiraz hakkını tanımak ve bunun yönetim kurulunda incelenmesini kabul etmek güç olur.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Abidin arkadaşımızın endişeleri, «takdire bağlı» sözüne dokunuyor. Zannediyorum ki, Üniversite yani alâkadar merci takdirini kullanırken tabiatı ile talimatları, taammülleri ve bu yoldaki bütün usulleri göz önünde tutacaktır. Her mercide olduğu gibi burası da takdir hakkını kullanırken şüphe yok ki, tam bir dikkat gösterecektir. Bu hususu ayrıca açıklamaya lüzum görmüyorum. Bu izahatım da bu maddeye kâfi vuzuh verdiği için ayrıca kayda lüzum görmüyorum.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – İmtihan meselesi...

Tahsin Bekir BALTA (Devamla) – İmtihan noktasına gelince; tabiidir ki, hocanın numara takdirine dokunulamaz. Fakat imtihana ait birtakım kayıt ve şartların yerine gelip gelmediği meselesi olabilir. İşte bu noktalar dolayısıyla iş alâkadar mercie gelebilir. Çıkarma işi çıktıktan sonra...

BAŞKAN – 2-3 yerine 3 diyoruz. Çıkarmağı da Senatonun tetkikine tâlik ediyoruz. Bu suretle maddeyi bir daha okutacağım.

Bütçe Komisyonu Adına Tahsin Bekir BALTA (Rize) – «İlgililere bildirilmesinden itibaren beş gün içinde» kaydının da ilâvesini rica ederim.

BAŞKAN —İlgililere bildirilmesinden itibaren beş gün içinde» kaydının da ilâvesiyle ve istenilen diğer değişikliklerle birlikte mad- denin yeni şeklini okutuyorum :

MADDE 7. – Yönetim kurulu, dekanın başkanlığında, öğretim görevi başında bulunan önceki dekanla profesörler kurulunun iki yıl için ordinaryüz profesör veya profesörler arasından seçeceği üç öğretim üyesinden kurulur.

Yönetim kurulu, fakülte tüzük ve yönetmelikleri hükümlerinin ve kurullar kararlarının yerine getirilmesini sağlayacak karar ve tedbirleri alır, dekanın göreceği bütün işlerde kendisine yardım eder.

Öğrencilerin her türlü işlemleri fakülte yönetim kurulunca in- celenir. Bunlardan yazılma, çıkarılma, disiplin, öğretim ve imti- hanlara ait olanlar hakkında takdire bağlı ve kesin kararlar verilir. Ancak çıkarılma kararlarına karşı ilgililere bildirildiğinden başhya- rak beş gün içinde senatoya itiraz olunabilir. Yönetim kurulu ile senatonun bu kararlarına karşı başka hiçbir mercie başvurul- maz.

BAŞKAN – Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Et- miyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 8. – Dekan iki yıl için, profesörler kurulu tarafından fa- kültenin aylıklı ordinaryüz profesör veya profesörleri arasından mutlak çoklukla seçilir ve yönetim işlerinden sorumludur. Süresi biten dekan, dört yıldan önce tekrar dekan seçilemez.

Dekan, fakülte tüzel kişiliğinin ve fakülteye bağlı kurumların tüzel kişiliklerinin temsilcisidir. Fakülte kurullarına başkanlık eder, bunların kararlarını uygular.

Dekan işi başında bulunmadığı zaman fakülte yönetim kurulu- nun aylıklı üyelerinden birini kenidisine vekil seçer. Vekillik ile ida- re, altı aydan fazla sürerse veya dekan seçim süresini doldurma- dan görevinden ayrılırsa yeni bir dekan seçilir.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Burada bir düşüncüyü Millî Eğitim Bakanına ve Komisyona sunmak istiyorum, önerge vermiyeceğim. Bana öyle geliyor ki, bu iki yıl müddet azdır. Ben de taraftar deği- lim ki, aynı bilgin uzun zaman idare işleriyle meşgul olsun. Bu bir- çok bakımlardan zararlıdır. Hiç olmazsa kendi ilmî çalışması bakı- mından zararlıdır. Fakat iki yıl da çok azdır. Şimdi tasavvur edelim

ki, bir fakülte bir hamle yapmak istedi. Bir fakülte bir yenilenme ve bir çalışma ve yeni bir istikamet seçti. Onun alemdarı gibi de bir adam dekan oldu. Bu rektör için de vârittir hepsi için vârittir. O adam yalnız iki yıl için kalırsa ve yerine başkası gelirse bu yeni nizam teessüs edemeden ve ciddiyetle takip edilmeden bozulabilir deniliyor ki geçmiş dekan kurula dâhildir. Aynı profesörler de kalabilir. Fakat bambaşkadır. Bir başın idare etmesi başkadır. Aynı kuvvetle bu fikri benimsemeyenler onun yerine geçirmeden yapılan iyiliğin kökleştirilmemesi mümkündür. Onun için bu iki yılı üçe veya dörde çıkaralım yahutta dekan bir defaya mahsus olmak üzere yeniden seçilme hakkını haiz olmalı. O zaman dört sene bilâfasıla dekanlıkta kalır. Bunu fikir olarak ileri sürüyorum. Ayrıca takrir vermiyeceğim, beğenirlerse ne alâ.

Hasene ILGAZ (Hatay) – Sekizinci madde, dekanın iki yıl için profesörler kurulu tarafından fakültenin aylıklı ordinaryüz profesör veya profesörleri arasından çoğunlukla iki yıl için seçilebileceğini yazmaktadır.

Süre ile iki yıl dekan olan bir arkadaş vazifelerini daha iyi kavramış bir iş ve çalışma plânı hazırlamışken süresi bittiği için dekanlıktan ayrılması ve dört yıl sonra tekrar dekan olabilmesi üzerine komisyonların neler düşündüğünü anlamak ve bilmek istiyorum. Benden evvel söz alan arkadaşım da aynı noktaya temas ettiklerinden sözümü kısa keserek Sayın Bakanın veya komisyonun bizi aydınlatmasını rica ederim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Efendim; kanunun bütünü hakkında mâruzatta bulunurken söylemiştim, biz bundan evvelki özgür devrindeki tecrübeleri de gözönünde tutarak bu kanuna bu kurulların işlemlerini ve bu kurullara baş olacakların çalışma tarzını tesbit ettik ve mümkün olduğu kadar işi şahsa vermiyerek salâhiyetleri kurullara vererek bir müvazene hasıl etmeği düşündük.

Şimdi iki sene olmayıp da ikinci bir defa intihap edilirse dört olacaktır.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Âzami.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Evet, âzami. Bunu biz çok görüyoruz ve dekanlığı da bir nöbet meselesi adediyoruz.

Dekan, iki sene dekanlık yapmış gitmiş. Başladığı iş şahsa bağlı olmasın profesörler kurulunun yönetim kurulunun başladığı iş mahiyetinde olsun. Alışalım, beraber müşterek, kollektif iş görme-ge alışalım. Onu bırakacağız, onun şahsında ısrar edecek değiliz. Onun için bir devre bunu tecrübe edelim. Eskiden yaptığımız tecrübeler buyurdukları gibi idi.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Fena mı idi.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Fakat o zaman iyi netice alınmadı. Bir takım seçim sıkıntıları oldu. Hattâ tâ-biri mûzur görün, seçim ihtirasları oldu. İki sene kalıpta bir iş yapacağına iki sene kalmak için tedbirler aramalar, birbirine düşmeler oldu. Onun için bunu nöbet meselesi addediyoruz. Arzettiğim kurulların işlemesi, kendi üniversite ve fakültelerinin dâvalarını ellerinde tutmaları gayesiyle rektör, dekan seçmelerini esas alıyoruz. Onun için arkadaşlarımdan bu maddenin aynen kabul edilmesini ve değiştirilmesini istiyen arkadaşların da bu önergelerinden vaz geçmelerini istirham ediyorum.

Hasene ILGAZ (Hatay) – Birşey sormak istiyorum.

Çok teşekkür ederim, izahatınızla bizi tenvir etmiş oldunuz. Ben kendi hesabıma bunu öğrenmek istiyorum.

Bir de şunu rica edeceğim : Kanun yürürlüğe girdiği zaman bizim eskiden dekan olmuş arkadaşlarımız vardır, bunlar sıralarına girebilecekler mi?

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Girebilecekler. Yani bugün dekan olan herhangi bir arkadaş yeniden girebilecektir.

BAŞKAN – Madde hakkında başka söz istiyen yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Üniversiteler

MADDE 9. – Üniversite organları şunlardır :

- a) Senato;
- b) Üniversite yönetim kurulu,
- c) Rektör.

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 10. – Senato, rektörün başkanlığında öğretim görevi başında bulunan önceki rektörden, dekanlardan, her fakülte pro-

fesörler kurulunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçeceği iki-şer ordinaryüs profesör veya profesörden ve doğrudan doğruya üniversiteye bağlı yüksek okulların profesörler kurullarının yine kendi aralarından iki yıl için seçecekleri birer temsilciden kurulur.

Senato, üniversitenin bütününü ilgilendiren kanun tasarılarını hazırlıyabileceği gibi aynı nitelikte tüzük tasarılarıyla yönetmelikleri de hazırlar. Üniversite işleri hakkında kararlar verir. Fakülte genel kurullarının kanun ve tüzük tasarıları hakkındaki tekliflerini, yönetmelikler hakkındaki kararlarını, profesör kurullarının bütçe, seçim, kürsü ve enstitülerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi hakkındaki karar ve tekliflerini inceleyip işleme kor. Kanun ve tüzüklerle kendisine verilen görevleri yapar. Bir imtihana bağlı olmıyan fahrî akademik pâyve ve unvanları verir.

Fakülte kurullarının, senato tarafından onanmıyarak bozulan işlem ve kararları ilgili kurullarca yeniden incelenir. İkinci defa senetoya gelen fakülte kurulu kararları senato tarafından kesin karara bağlanır.

Yönetmelik Millî Eğitim Bakanının onanmasından sonra yürürlüğe girer. Senatolarca hazırlanan kanun ve tüzük tasarıları gerekçeleri ile birlikte Millî Eğitim Bakanına sunulur.

Fakülte kurullarının 7 nci maddenin son fıkrası hükmünce kesin olanlar dışındaki işlem ve kararlarına yapılacak itiraz, senato tarafından incelenir ve bir karara bağlanır.

Senatoların seçim ve 48 nci madde hükmü saklı kalmak üzere öğretim üyelerinin meslekî disiplin işleri hakkındaki kararları kendisidir. Bunlara karşı başka bir mercie başvurulamaz.

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul edenler... Etmıyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 11. – Üniversite yönetim kurulu rektörün başkanlığında öğretim görevi başında bulunan bir önceki rektörle fakülte dekanlarından ve genel sekreterden kurulur. Kanun ve tüzük hükümlerinin ve senato kararlarının uygulanmasını sağlayacak karar ve tedbirleri alır. Rektörün göreceği bütün işlerde kendisine yardım eder.

BAŞKAN – Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul edenler... Etmıyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 12. – Rektör, fakülte profesörler kurullarının bir arada yapacakları toplantıda iki yıl için, aylıklı ordinaryüz profesör veya

profesörler arasından, Millî Eğitim Bakanının bu kanunun yayımında bir defaya mahsus ve kesin olmak üzere belirteceği sıraya göre her defasında bir başka fakülteden olmak şartıyla mutlak çoklukla seçilir.

Rektör üniversite tüzelkişiliğinin temsilcisidir ve yönetim işlemlerinden sorumludur. Üniversite kurullarına başkanlık eder, bunların kararlarını uygular. Fakülteler arasında düzenli çalışmayı sağlar.

Rektör işi başında bulunduğu zaman, dekandan birini vekil seçer. Vekillikle idare, altı aydan fazla sürer veya rektör, seçim süresi dolmadan işinden ayrılırsa aynı seçim süresini doldurmak üzere aynı fakülte ordinaryüz profesör veya profesörleri arasından yeni bir rektör seçilir.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Okunanla bizim elimize verilen arasında biraz fark var. Ben buradakine göre bir iki soru sormak istiyorum.

Eğer bu mekanizmayı, ben iyi anladımsa, şuraya varıyoruz. Eğitim Bakanlığı diyecek ki, ilk defa edebiyattan, ikinci defa fenden, üçüncü tipten vesaire rektör seçilecektir. Böyle çıkıyor. Yani 5 fakülteli bir üniversite ise Eğitim Bakanı 10 sene için bunu tesbit etmiş oluyor. Buna neden lüzum görülmüştür? Yani bağımsızlık verildiğine göre bıraksalar da profesörler kendi aralarından seçseler. Bu 10 senelik kaydı koymaya neden lüzum gördüler? Bunu lütfen anlatsınlar.

Suut Kemal YETKİN (Urfa) – Millî Eğitim Komisyonu tarafından aynen kabul edilen Hükümetin 12 nci maddesinde, rektörün fakülte profesörler kurullarının bir arada yapacakları toplantıda iki yıl için aylıklı ordinaryüz profesör veya profesörler arasından, her defasında sıra ile bir başka fakülteden olmak üzere mutlak çoklukla seçileceği yazılıdır. Halbuki Bütçe Komisyonu aynı maddeye «Millî Eğitim Bakanının bu kanunun yayımında bir defaya mahsus ve kesin olmak üzere belirteceği sıraya göre bir başka fakülteden olmak şartıyla mutlak çoğunlukla seçilir» fıkrasını ilâve etmiştir. Bilmiyorum Bütçe Komisyonu ne gibi bir mülâhazaya dayanarak bu değişikliği yapmıştır. Böyle bir değişikliği kabul etmek, bu kanunla olgunluğuna inandığımız üniversitelerin olgunluğundan şüphe etmek olur. Bu değişiklikle ilk defa olarak rektör seçilecek, profesörler yeni bir durum karşısındadırlar, onları bir intikal devresi için yeni duruma alıştırmak lâzımdır, aksi takdirde belki

birçok tartışmalar olacaktır gibi bir mâna seziyorum. Arkadaşlar, üniversiteye muhtariyet veren, üniversitenin olgunluğunu ifade eden bir kanunu bu değişiklikle zedelemiyelim. Bırakalım, profesörler aralarından istedikleri gibi sırayı tâyin etsinler. O sıra mucibince de rektör seçilsin. Zaten, Millî Eğitim Komisyonu da bu kanaattedir. Bu hususta bir önerge takdim ediyorum, kabulünü rica ediyorum.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Arkadaşlar, maddedeki hükümlerden biri de «rektörlerin ordinaryüz profesör ve profesörler arasından seçileceği» yolundaki hükümdür.

Hepimiz biliriz ki, rektörlük idari bir makam olmaktan ziyade daha çok ilmî mahiyette bir mevkidir. Buraya gelecek şahsın ilmî otoritesi ile kendisini hakikaten herkes empoze etmiş bir şahıs olması gerektir. Bu da, ancak ordinaryüz profesör olmakla kabildir. Onun için maddeden «profesörler» kaydının çıkarılmasını teklif ediyorum.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Hikmet Bayur arkadaşımızın haklı olarak işaret ettiği gibi bu kaydı Bütçe Komisyonu koydu. Fakat bu kaydı Suat Kemal arkadaşımızın da işaret ettiği gibi Komisyon üniversitenin muhtariyetini zedeleyici bir hüküm olarak koymadı. Bilâkis komisyon bu muhtariyeti hattâ malî sahaya da teşmil edecek hükümler koymak suretiyle genişletti, tekemmül ettirdi. Bu itibarla arkadaşımızdan bu sahadaki endişesini zail etmesini bilhassa rica ederim. Niçin koyduk? Sayın arkadaşlar, Bütçe Komisyonu sıranın kim tarafından tâyin edileceğine dair kanunda bir hüküm göremedi. Bu kaydın bulunmamasını Komisyon tasarı için bir noksanlık telâkki etti. Bu sıranın hangi merci tarafından tesbit edileceğinin tasarıda gösterilmesi lâzımgelirdi. Arkadaşımızın tay teklifi şayanı kabul değildir. Zira tatbıkata güçlük doğabilir.

Kalıyor hangi merci yapsın? Hatıra gelecek merci yeni teşkil edilecek olan senato olamaz. Olsa üniversite profesörlerinden mürekkep geniş heyette şu veya bu şekilde halletmek hatıra gelebilir. İki sene evvel mi iki sene sonra mı? Filân fakülteye sıra gelecek gibi bir işi geniş üyeli bir heyete bırakmak karar alma bakımından işi zorlaştırır. İşin bu mahiyetini nazarı itibara alarak üniversitelerin alâkalı mercileriyle görüşerek bir sıra koyması için Millî Eğitim Bakanlığına bir defaya mahsus olmak üzere bu salâhiyeti veriyoruz. Konacak esasa göre her fakülte kendi sırasında rektörüne sa-

hip olacaktır. Zannediyorum ki, işin halli bakımından bir merci göstermek zarureti vardı. Ve işin tatbıkatta kolaylıkla halli bakımından bu merciin Millî Eğitim Bakanı olması bize daha mülâyim geldi, nasıl takdir ederseniz.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Bir sual. Acaba ad çekme suretiyle yapmazlar mı idi?

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Her üniversite için bu iş onun bünyesine göre icabında ad çekme ile de olabilir. Meselâ bir üniversite, fakültelerinin kuruluşuna göre yapar ve öyle ister. Biz bunu bakanın ne şekilde yapacağına dair maddeye bir kayıt koymadık. Bu sıranın hangi merci tarafından tâyin edileceğine dair bir kayıt koyduk. Arkadaşımın buyurdukları kararın verilış tarzına taalluk eden bir iştir.

Profesörlerin rektör intihap olunabilmesi meselesine gelince, arkadaşımızın buyurduğu şekilde otorite tesis etmiş olan ordinaryüz profesör elbette intihap olunur. Bunun intihabı yapanlar reylerini verirken düşünürler. Profesör ve ordinaryüz profesör seçilebilir demekle, seçim kurulunun takdir ve seçim imkânlarını genişletmiş oluyoruz. Üniversiteyi temsil salâhiyeti olduğu alâkadarlar tarafından kabul edilen bir profesör de olabilsin diyoruz. Yoksa mutlaka profesör seçilsin demiyoruz. Böyle olunca seçim kurulu en münasip zatı bulup üniversitenin başına getirme bakımından daha geniş imkâna malik olacaktır. Arkadaşımızın endişesine mahal görmüyorum.

Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Sayın arakadşlar; büyük unvanlar ve mertebeler bazan hakikaten büyük salâhiyetlerin ve gerçek kıymetlerin karşılığını teşkil ederler. Bazan da maalesef bu mahiyetlerini kaybederler. Millî mücadelede yarbaylar fırkalarımıza kumanda etmekte idi ve bu harb zaferle sonuçlandı. Abdülhamid devrinde ise fırkalara müşürlerin, kumanda etmesi hali görülmüştü. Bu misalden istifade ederek şunu arzetmek istiyorum ki profesörlük ilim ve terbiye işinde en yüksek mertebedir. Fakat son zamanlarda memleketimizde profesör bir nevi hoca yamağı olmuş, doçent asistan halini almıştır. Bu kanunun maksadı, ruhu bu hali bertaraf etmektir. Doçenti üniversite kürsüsünde ehliyetle, salâhiyetle tedrisat yapabilen insan haline getirmektir. Profesör ise bunun daha üstünde şöhreti memleket dışına çıkan adam alacaktır. Koyduğumuz hükümler ile bunu yapabileceğimize inanıyoruz. Onun için artık doçenti bir profesör yamağı gibi mütalâa etmek caiz değildir.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – O şekilde mütalâa eden yok.

Reşat Şemsettin SİRER (Devamla) – Bu sebeple üniversite rektörlüğüne profesörlerin de aday olabilmeleri esas kabul edilmiştir. Bundan sonra gerçek profesörler ancak ordinaryüz profesör unvanını taşıyanlardan ibaret bulunmayacağı için rektör adaylığının da ordinaryüslere hasrolunması doğru değildir.

Arzetmek istediğim noktaların ikincisi şudur : Biz muhtariyet esprisiyle bir kanun getiriyoruz. Bazı arkadaşlar da ilk seçim sırasını tâyin işinin Eğitim Bakanına bırakılmasına karşı bir takım endişeler doğmuştur. Bunu önlemek üzere bazı arkadaşlar bütün hocaları toplıyalım, en yaşlısını geçici reis yapsınlar ve aralarında hangi fakülteden başlanacağını tâyin etmek üzere kura çeksinler. Bu yola da gidilebilir.

Bendeniz bunda hiçbir mahzur görmem ve bu endişe hatırlarına gelmiş olan arkadaşları da tatmin bulurlar.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Bütçe Komisyonunun maksadı, bu işi hangi merci tarafından görülmesi lâzımgeldiği hakkında kanunda bir hüküm bulunmamasından açık kalan bu hükmü doldurmaktır. Eğer Millî Eğitim Komisyonu salâhiyetli komisyon olmak itibarıyla üniversite kurulunca teşekkül edecek olan heyete bırakmak istiyor. Bu hususta bizim bir mülâhazamız yoktur. Yalnız Bütçe Komisyonunun yaptığı şey bu işin hangi makam tarafından yapılacağını tesbittir.

Hıfzırrahman Raşit ÖYMEN (Bolu) – Bu kaydı koymakla. Hükümetten fazla hükümetçi olmanın mânasını pek iyi anlıyamadım. Eğer merci belli olmadığı için. Sayın Tahsin Balta arkadaşımızın işaret ettiği gibi, konmasına lüzum varsa, profesörler kurulunca, senatoca tâyin edilebilir. Çünkü değil sıra meselesini, daha sıra ile mukayese edilmeyecek kadar nice meseleleri üniversite muhtariyeti ile hallediyoruz. Eğer bunu halledemezse, bu endişe hâkim ise, rektörünü nasıl seçeceğine akıl ermez. Binaenaleyh arkadaşımızın dediği gibi bir merci tâyini zarureti varsa, kanun bakımından onu zikretmek lâzımdır. Eğitim Bakanına bir sıra başlangıcı vermek gibi bizim Eğitim Komisyonununda. Eğitim Bakanının bu gibi kayıtlardan içtinap ettiğini de hatırlıyarak, bunun yersiz olacağını arzedirim.

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Afyon Karahisar) – Efendim; bu rektörlük bir hediye gibi bir bayram elbisesi gibi bir şey değil! Bu bir memlekette bilginler arasında en yüksek bilgi ve ahlâk yetkisi-

ni taşıyan insana karşı, bilginlerin teslimiyetidir, başka bir şey değil! Bu son derece bilgi ve ahlâkî kişilikle ilgisi olan bir şeydir. Ben hiç anlamam, nöbetle rektör çıkarmayı!..

Millî Eğitim Bakanı diyecek ki, bu sene Fen Fakültesinden gelecek. Gelecek sene şöyle olacak! Hayır! Verdiğimiz şey nedir? Verdiğimiz muhtariyettir ve düşündüğümüz şey bu üniversitelerin yetkisinin kifayetidir. Bunlar olgun mânevi şahsiyetlerdir. Eğer bunlar Rektör seçimini bilmiyorlarsa, Allah rızası için vermiyelim! Bu, kadar tezat içine düşüyoruz. Ahlâkî hürriyetten hiçbir varlığa, hiçbir zaman kötülük gelmemiştir. Üniversite yalnız ilmî değil, ahlâkî bir varlıktır Rektörünü, başını, şefini seçmesini bilir. Teeddüp ediyorum söylemeğe, reislerimizi, başlarımızı, şeflerimizi nasıl seçiyoruz? Nöbetle mi, sıra ile mi?

Üniversite, memleketin en yüksek bilim ve ahlak müessesesidir. Kültürün; ilmin ve hürriyetin yeridir. Bırakalım seçsinler!

Yalnız bir nokta var, hâtıra gelir, kanaatimi söylüyeyim, üç sene üç defa arka arkaya aynı fakülteden seçilirse... Ne çıkar? Bunun hiçbir mahzuru yoktur. Edebiyat Fakültesi veya Tıp Fakültesinden olursa öteki Fakültelerin ihtiyacını anlamaz mı? Bilir efendim, bilir. Rektör demek üniversal zekâyâ sahip adam demektir. İlmi olan adam umumi ihtiyaçları bilir. Makul ve gayrimakulü, mantikî ve gayrimantikîyi bilir. Mesele rektör seçilmesidir.

Ben bir takrir veriyorum, fakat gönlüm çok istiyor ki, şu vermiş olduğumuz muhtariyetle hemahenk olarak kendi kaderini yoğuracak adam seçmek iradesini ve iktidarını şu muhtar Üniversiteye verelim. Bir felâket olmaz. Eğer bir felâket olursa değiştiririz. Millet Meclisidir burası! Ne kadar korkmuşuz bu hürriyet, bu muhtariyetten! Bundan ne kötülük gördük. Bir şey olmaz.

Suut Kemal YETKİN (Urfa) – Efendim, demin arzettiğim gibi Hükümetin teklifi gayet iyi düşünülmüş ve güzel yazılmıştır. Bu madde üzerinde Millî Eğitim Komisyonunda uzun uzadıya görüştük ve her fıkrayı ayrı ayrı mütalâa ettik ve maddenin yerinde olduğu kanaatına vardık. Şimdi Sayın Bütçe Komisyonu Sözcüsü arkadaşım diyor ki, Bütçe Komisyonunun koyduğu kayıt olmazsa profesörleri kim toplayacak. Sırayı kim tâyin edecek. Halbuki, bu, kanun tasarısında Millî Eğitim Bakanının profesörler Kurulunun başı olduğu, onlara başkanlık edeceği yazılıdır. Binaenaleyh profesörler kurulunu Bakan toplar ve başkanlık eder, onlar da sırayı tesbit ederler. Herhangi bir anlaşmazlık çıkarsa kuraya baş vurulur. Teklifinin kabulünü rica ediyorum.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Şimdi Suut Kemal arkadaşım Encümende konuştuk ve böyle muvafık bulduk ve her tarafını, aşağı yukarı hepsini düşündükte bunu münasip gördük dediler. Burada bir çok eski profesörler üniversiteden çıkmış, Avrupadan gelmiş arkadaşlar var. Bir Encümende yanılabilirsiniz. Ben burada aksini imza edecek 120 kişi bulabilirim. Balta'ya karşı da söylüyorum. Üniversiteye sıra tâyin etmek, rektör için falan... Böyle şey mevzuubahis olamaz. Yani Baltacıoğlu'nun sözüne tamamiyle tebaiyet ediyorum. Bakınız arkadaşlar; bir adam münasip görüldüğü zaman yirmi sene rektörlük edebilir. Öyle sıra mıra falan yoktur. Çünkü Baltacıoğlu'nun dediği gibi, rektör birçok yönden intihap edilir : İlmî, sınavî, idari birçok hususlar nazarı dikkatte tutulur. Ondan sonra üniversite istedi mi bir daha, bir daha, bir daha onu intihap edebilir. Ve ancak bu fikir doğrudur. Katiiyen karışmamalı, kendisi intihap etmeli. Hiç asistandan, doçentten yapar mı, genç bir profesörden yapar mı? Gayet tabii bir şeydir ki, eski bir ordinaryüs veya çok eski değilse de eskisi kadar behreli, malûmatlı ve oldukça genç bir ordinaryüs koyacaktır. Bu da çekinilecek bir şey değildir. Baltacıoğlu çok güzel söylemiştir.

Hulâsa, ben bu maddeyi beğenmiyorum. Siz istediğinizi yapın. Üniversite rektörü, üniversite tarafından seçilir tekrar seçilir, tekrar seçilir.

Ömer Lütfü ÜLKÜMEN (Mardin) – Efendim; Hükümetin teklifi kanunun tamamiyle ruhuna uygun bir şekilde getirilmiştir ve Tahsin Bekir Balta arkadaşımıza itiraz eden arkadaşlarımızın buyurdıkları gibi sıraya tâyin edecek merci de açıkta kalmış bir şekilde değildir.

Hükümetin teklifine istinat edilirse sırayı doğrudan doğruya üniversiteler yapacak, intihapla tâyin edilecektir. Bu seçim ilk defa yapılır. Tıp fakültesinden bir rektör olur. İkinci bir seçimde bu hariç bırakılarak tekrar seçim yapılır. Bu suretle sıra kendiliğinden taayyün etmiş olur. Kanunun ruhuna aykırı olarak hariçten müdahale de önlenmiş olur.

İdeal olarak Baltacıoğlu arkadaşımızın ve sayın profesörün mütalâasına iştirak etmekle beraber rektörlük sırasının tâyin edilmemesi de ideal bir mesele telâkki edilmekle beraber realitede bir sıranın tâyinine de ihtiyaç görmekteyim. Çünkü nihayet ordinaryüs profesörlerden ne kadar üstün vasıflar beklemiş olursak olalım, nihayet onlar da insandırlar... Bu fakültelerde rekabet vardır,

mücadeleler olur. Eğer bu şekilde bir sıra tâyin etmezsek bir fakültenin mütemadiyen rektör çıkarmasını intaç etmiş oluruz ki bu da haksızlık olur. Hükümet bu ciheti gayet iyi görmüştür. Fakülteler arasında böyle bir sıra kaydı konmuştur. Gayet iyi bir usul vazetmiştir. Bu suretle fakülteler arasında lüzumsuz dedikoduların önüne geçilmiş olacaktır.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Arkadaşlar bir noktayı açıklamak için tekrar huzurunuzda gelmiş bulunuyorum. Buna saik Millî Eğitim Komisyonu namına sözcüsü tarafından irat edilmiş olan bazı sözlerdir. Rektörlerin kimler arasından seçilmesi lâzımgereceği yolunda düşüncemi bildiren önerge me karşı söylendiğini sandığım bu sözler arasında eğer aldanmıyorsam profesör, bazılarının sandığı gibi yapmak değildir, denildi. Sanıyorum ki söz doğrudandogruya benim önerge mi istihdaf eden bir şeydir. Bir defa profesörler hakkında böyle bir telâkki olup olmadığını bilmiyorum. Ancak, şunu açıkça arzetmek isterim ki kendi miktarınca bir nebzecek profesörün ne demek olduğunu idrak edebilecek ve bilecek bir durumda olduğuna lûtfen sözcü arkadaşımın inanmasını dilerim.

Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Sayın arkadaşlarım, kura istihfaf edilecek bir vasıta değildir. Büyük Millet Meclisi de bazı işlerini kura ile üyelerine gördürür. Hükümetten gelen tasarıda her fakülteden sıra ile bir rektör seçileceği yazılıdır. Yalnız Bütçe Komisyonu çok yerinde bir mülâhaza ile ilk seçimin hangi fakülteden yapılacağını tâyin hususunda bir merci tesbitine ihtiyaç görmüştür. Arzettiğim gibi bunun için kuraya gideriz, kura ile bu ihtiyacı karşılarız. Bunun için bendeniz bir teklif yapıyorum. Hükümetten gelen 12 nci maddenin rektör Fakülte profesörler kurullarının bir arada yapacakları toplantıda iki yıl için aylıklı ordinaryüs profesör veya profesörler arasından, her defasında sıra ile bir başka fakülteden olmak üzere ve ilk seçimin sırası kura ile tâyin edilmek şeklinde tadilini teklif ediyorum. Bütçe Komisyonumuzun teklifi kabul edildiği takdirde Eğitim Bakanı sıranın hangi fakültede olduğunu tâyin edecekti. Buna göre profesörler toplanacaklar, rektörü intihap edeceklerdi. Bendenizin teklif ettiğim şekle göre de yine profesörler toplanacaklar, bu toplantıya en yaşlı profesör reislik edecek ve kura çekilecektir. Çekilen kuraya göre hangi fakülteden rektör seçileceği, tâyin edilecektir. Teklifimin mahiyeti bundan ibarettir.

Refik FENMEN (Kocaeli) – Bir sual sormak istiyorum. Sayın arkadaşım buyurdular ki, ilk seçimi kura ile yaparız. Bendenize öy-

le geliyor ki 2 nci 3 ncü, 4 ncü seçim, yani sıra teşekkül edinciye kadar daima kuraya müracaat zarureti vardır. Binaenaleyh yalnız ilk seçime inhisar etmesi doğru olmasa gerektir.

M. E. K. Sözcüsü Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – İlk seçimin sırası böyle kura ile tesbit edildikten sonra üniversite yapacağı bir statü ile sonraki seçimlerde nasıl bir sıra takip edileceğini kendisi tâyin eder.

Yavuz ABADAN (Eskişehir) – Bendeniz Sayın Baltacıoğlu arkadaşımın ve S. A. Dilemre'nin tekliflerine ve temayüllerine kendi şahsi kanaatimle mukabele etmek için söz almış bulunuyorum. Kendileri, aşağı yukarı, bir muhtar üniversite kanununun ruhuna, espirisine muhalif olarak yaratıcı, yapıcı, nâzım ve icabında üniversiteyi senelerce peşinden sürükliyecek bir rektör tasavvur ediyorlar. Halbuki M. E. Bakanının ilk beyanları pek güzel belirtti ki, buradaki kanunun esasına hâkim olan ruh artık işin muayyen şahısların yapıcı ve yaratıcı da olsalar kendi şahsi insiyatiflerine kalmış bir iş olmaktan çıkarıp kurullara, herhalde bir profesörden daha çok profesörler topluluğunun müştereken idare ve istikamet göstermesini esas tutan bir hedef tutan bir mâna taşımaktadır. Şimdi bu şartlar altında rektör olarak istedikleri adamı istedikleri müddetçe seçsinler yoluna gitmek hatalıdır.

Burada bir suali mukaddere cevap vermeliyim. Bunu kendi kendilerine yapsınlar fakülteleri sıraya kendileri koysunlar düşüncesi de kabili tatbik değildir. Fakülteleri sıralamakta menfaat olduğu herhalde bu vakte kadarki tatbikat ile sabittir.

Lûtfi Ülkümen arkadaşımız çok güzel söyledi bazı fakülteler sayı itibarı ile kalabalıktır. Ne olursa olsun insan olmak itibarı ile seçecek olanların kombinezon yapmaları imkânı vardır. Bu şartlar altında profesörleri mütemadiyen seçimde kombinezonlara girme ve rektör seçilecek şahsı muayyen zamanlarda kendini rektörlükten çıkaracak bir durumu önlemek için tedbir alma peşinde koşturmanın mânası yoktur. Sonra buyurdukları gibi son derece ehemmiyetli bir şahıs rektör olarak tasavvur olunsa bile, bunun mütemadi surette seçilmesinin sarih bir mahzuru vardır. İlmî, ah-lâkî otoritesi ne olursa olsun mütemadi bir rektör bir memur mahiyetine düşerek soysuzlaşma istidadı olan bir uzuvdur. Binaenaleyh rektörü fakültelerden sıra ile seçmekte bütün bu mahzurları izale edici bir tasavvur üzerinde müşterek bir kanaata varmış olduğumuz düşüncesindeyiz. Bundan gayri olarak şu noktayı da ar-

zetmek isterim ki garp memleketlerde bütün muhtar üniversitelerde vazife alan rektörler bir sıra ile ve hattâ yalnız fakültelere göre değil şahıslar bile muayyen olmak üzere bir sıra ile seçilirler. Bunlarda rektörlük müddeti iki sene bile değildir. Bir sene de bile bir rektör değişebilir. Bütün bu mülâhazalar rektörlüğün daimî bir zat uhdesinde kalmasının mahsurlarını göstermektedir.

Diğer hususlara gelince bunlar hakkındaki kanaatımı da burada ifade etmek mecburiyetindeyim. Sıranın tâynini meselesinde ihtilâf mevzuu yoktur. Ben bu bahiste Tahsin Balta'ya iştirak ediyorum ve bunu Bütçe Encümeninde kanunun konuşulması sırasında faal rol almış bir arkadaşınız sıfatıyla söylüyorum. Başkanlığa ilk defada sırayı tâyin salâhiyetini vermekle üniversitenin özerkliğinden bir şey kaybedeceğine kâni olmadık. Usulen sırayı gösterecek, usulen kanunda taayyun etmesi mülâhazasıyla ve bunda mühim bir tesir hesaplamadığımız için böyle tesbit ettik. Şimdi arkadaşlarımızın vereceği formül üzerinde anlaşabiliriz. Bütçe Encümeni sözcüsü ile Millî Eğitim Komisyonları sözcülerinin müştereken bulacakları bir formül üzerinde anlaşabiliriz. Aralarında o şekilde bir madde tesbit etsinler.

Ziya Yörük arkadaşımızın rektörlüğü ancak ordinaryüslara hasretme düşüncesine gelince, ben kendisinin profesörler hakkında kötü bir hüküm ve kanaatı olmadığına eminim. Ancak profesörlerin rektör seçilmesini önliyecek bir hükümden kaçınalım. Eğer bir üniversitenin profesörler kurulu Sayın Baltacıoğlu'nun belirttiği vasıfları haiz yani yüksek ahlâki ve ilmi otoriteye mâlik birini profesörler arasında bulurlar ve onu iki sene için müessesenin başına getirmekte bir zaruret görürlerse bu hakkı onlardan nez'etmek için hiçbir makul sebep yoktur.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Efendim, Yavuz Abadan arkadaşım zannederim şöyle diyor; şimdi fen fakültesi, edebiyat fakültesi, hukuk fakültesi... Bunların bazısının profesörü 30 dur, ötekinin 10 tane olur, Mecliste tarafkirlik olur, binaenaleyh bunları değiştirip herkesin gönlünü almak...

Yavuz ABADAN (Eskişehir) – Böyle laflar etmedim. Tahrife salâhiyetiniz yoktur.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Devamla) – Siz öyle söylemediniz ama, bunun içinden bazı fakülte profesörlerinin adedi çoktur, bazılarının azdır, binaenaleyh yapılacak intihap gizlidir, seçim sırasında reyler bir tarafa kayar gibi bir mâna çıktı. Bu öyle bir şeydir ki,

bu gibi infialâtı nefسانيye falan olacaksa ve böyle şeyler melhuzsa, Baltacıoğlu'nun dediği gibi, otonomiye de lüzum yoktur. Bir rektör seçildikten sonra, sizin dediğiniz gibi şu iki seneyi beklileyelim de bu adamın elinden kurtulalım gibi bir mevzu varsa olmaz. Zaten bu seçkin hocalar toplanacakları, oylarını gizliden verecekler, bunun içinde balotajlar olacak, usulü mahsusu üzerine bir tâyin olunacaktır. İki senede bir değişecek dediniz mi bu gibi işler olacaktır. Ben buna akıl erdiremiyorum. Böyle üniversite otonomisi kanunu olmaz. Ülema bir kere seçilir, eminim darülfunun ne ise bir kere seçilir. İki senede bir değiştirilecekse bu adamın yarıda kalmış işi vardır, tamamıyamaz. Hülâsa bu yetkiyi darülfunda bırakmalı, ne istersiniz bu darülfunundan? Onun başında bulunacakları kura çekmek suretiyle seçmek... Ben bunu münasip görmüyorum. Ben sizden yaşlıyım, siz ancak bir iki tecrübe gördünüz, bu tecrübeniz 1939 senesinden başlamıştır. Fakat benim tâ 320 senesindenberi tecrübelerim vardır, işte 67 yaşına geldim. (Alkışlar).

BAŞKAN – Daha dört arkadaş söz aldı. Fakat Bakan da söz söylemek istiyor. Sözü evvelâ kendilerine veriyorum. Eğer isterlerse arkadaşlarıma sözlerini yine vereceğim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Arkadaşlar, pek o kadar mühim bir mesele görmüyorum. Bendeniz bir defa bizim düşündüğümüzde meselâ dört fakülteden oluşmuş bir Üniversite farzedelim, dedik ki -şimdi metni okuyacağım- bu dört fakültenin profesörler meclisi toplansın ve bir rektör seçsinler. Tabî kim çok rey alırsa o rektör olacaktır ve sıra da bu şekilde taayyün edecektir. Meselâ A, fakültesinden seçilmiştir, rektör. Aradan geçti iki sene, yeni rektör seçimi olacak. Şimdi kaldı üç fakülte. Çünkü evvelce kendisinden rektör seçilmiş olan fakülte rektör seçmiyecek sıra ile dediğiniz odur. O üç fakültede bir arkadaşlarına rey verecekler, en çok kim alırsa o rektör olacaktır. Yani ikinci bir fakülteden seçilmiş rektör olacaktır. Bu surette mesele hallolunuyordu. Bütçe Komisyonunda arkadaşlar dediler ki, bunun seçiminde belki müşkülât olur, bu seçimin tayinini Eğitim Bakanına verelim. Siz bilirsiniz. Çünkü Eğitim Bakanına verelim demek zaten âzası en çok hangi fakülte ise ilk rektör ondan olacak demektir. Profesörler meclisi üyesini şimdi ne artırıp ne eksilteceğiz. Ezberden şimdi ben biliyorum. Rektör seçileceği zaman profesörler meclisi içinde büyük ekseriyet nasıl çıkacak, bu, aşağı yukarı kabili tahmindir. Bu kadar yıllık tecrübemiz vardır. Eğer arkadaşlar özerklik empozisini uygun bulmuyorlarsa Hükümetin teklifini kabul edin, mesele olsun bitsin.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Bir sual. Neden buna hükmediyorsunuz ki, en çok kalabalıktan seçilecektir. Bir fakülte var ki, hocaları mecmuu diğer fakültelerin hocaları mecmuundan fazladır. Böyle bir vaziyet var mı ki, bu kadar kuvvetli söylüyorsunuz? O kadar güvenle söylüyorsunuz ki,...

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Bendeniz tecrübe ile söylüyorum, güvenle değil...

Arkadaşımız da deneyli bilimlerle meşguldür. Onun için bu usulü kabul buyursunlar. Gördük biz, eski İstanbul Üniversitesinde rektörler bakınız hangi fakültelerden :

Hikmet BAYUR (Manisa) – Baltacıoğlu olmuştu.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Baltacıoğlu olmuştur. Ondan sonra ne kadar sıkıntı çekmiştir, kendisi biliyor.

Cemil BİLSEL (Samsun) – Tıp birinci, Edebiyat ikinci, ondan sonra hukuk gelmiştir.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Zannediyorum ki, Tıp iki kere...

Cemil BİLSEL (Samsun) – İki kere Besim Ömer Paşa intihap edilmiştir. Ondan sonra Baltacıoğlu gelmiştir.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (Devamla) – Yani Tıptan iki kere intihap edilmiştir. Onu söylemek istiyorum bendeniz de, (Kâfi, kâfi sesleri).

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Efendim, Bütçe Komisyonunun maksadı işi kolaylaştırmaktır. Anlaşıyor ki, başka bir formül bulmak mümkün değildir. Onun için sayın Millî Eğitim Bakanının şimdi yaptıkları teklife iltihak ediyoruz. Yalnız biz bu metni yaparken Hıfzırrahman Öymen arkadaşımızın Hükümetten ziyade Hükümetçi sözü herhalde bizlere Bütçe Komisyonuna raci değildir. Bu suretle onun arzularını da yerine getirmiş olacağız, kanaatındayım.

BAŞKAN – O halde taktir sahipleri taktirlerinden vazgeçiyor demektir.

Dr. Saim Ali DİLEMRE (Rize) – Ben taktirimden vazgeçmiyorum.

BAŞKAN – Öyleyse bir Bütçe Komisyonunun metni vardır ki bu, üzerinde münakaşa edilen metindir ve söz alan arkadaşlar bu metnin aleyhinde bulundular. Bir de Hükümetin ilk teklif ettiği ve Millî Eğitim Komisyonundan çıkan teklif vardır. Buna da yalnız Millî Eğitim Komisyonu Sözcüsü bir yerinde fakülte sıraları kura ile tesbit edilir. (Gürültüler, geri aldı sesleri).

Tahsin Bekir BALTA (Devamla) – Maddede bazı tashihat var. Rektörlük sırasının tâyinine ait olan kısmı çıkarıyoruz. Yani sıranın Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tesbit olunacağına dair kısmı çıkarıyoruz. Gerisi maksat itibariyle Hükümetin teklifinin aynıdır amma ifade itibariyle daha işlenmiş olduğu için, kaydın çıkarılması suretiyle, bizim metnin okunmasını ve oya konmasını istiyoruz.

BAŞKAN – Bütçe Komisyonunun metninde kelime tashihleri var. Madde, kanun tekniği bakımından daha uygun bir hale gelmiş onun için onu okuruz. Fakat berikini çıkarmak kaydı ile.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Sıra kelimesi lâzımdır. Sıra kelimesi olmazsa başka fakülteden de olabilir, her seçimde değişmez. Mesela bu sefer hukuktan olur, gelecek sefer edebiyattan olur, sonra yine sıra hukuka gelmeden tekrar hukuktan seçilir. Sıra gelmesi lâzımdır.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Sıra ya göre, var. Sıra ile.

BAŞKAN – Maddeyi tekrar okutuyorum, üzerinde çok görüşüldüğü için sarahatle oy verelim.

MADDE 12. – Rektör, fakülte profesörler kurullarının bir arada yapacakları toplantıda iki yıl için, aylıklı ordinaryüz profesör veya profesörler arasından, sıra ile, her seçim döneminde başka bir fakülteden olmak üzere çoklukla seçilir.

Rektör üniversite tüzelkişiliğinin temsilcisidir ve yönetim işlerinden sorumludur. Üniversite kurullarına başkanlık eder, bunların kararlarını uygular. Fakülteler arasında düzenli çalışmayı sağlar.

Röktör işi başında bulunduğu zaman, dekanlardan birini vekil seçer. Vekillikte idare, altı aydan fazla sürer veya rektör, seçim süresi dolmadan görevinden ayrılırsa aynı seçim süresini doldurmak üzere aynı fakülte ordinaryüz profesör veya profesörleri arasından yeni bir rektör seçilir.

BAŞKAN – Madde budur, şimdi iki önerge var onları okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Sözle arzettiğim sebepler dolayısıyla, 12 nci maddenin birinci fıkrasının, Hükümet teklifinde yazılı olduğu şekilde kabul edilmesini rica ederim.

Urfa Milletvekili
Suut Kemal Yetkin

Suut Kemal YETKİN (Urfa) – Efendim; önergem ruhan aşağı yukarı aynen kabul edildiği için geri alıyorum.

BAŞKAN – Öteki önergeyi okutuyorum.

Arzettiğim sebeplerden dolayı 12 nci maddenin (Rektörün seçimi ve seçim müddeti üniversitenin yetkisine bırakılması) şeklinde değiştirilmesini rica ederim.

Rize

Dr. Saim Ali Dilemre

BAŞKAN – Bu önergeyi oya sunuyorum, nazarı itibare alanlar... Almyanlar... Nazarı itibare alınmamıştır.

Maddeyi yeni şekliyle oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

III

Üniversitelerarası kurul

MADDE 13. – Üniversitelerarası kurul, Millî Eğitim Bakanının başkanlığında her üniversitenin rektör ve dekanlarıyla, her üniversite sanatosunun kendi üyeleri arasından iki yıl için seçileceği birer temsilciden kurulur. Bu kurulun raportörlüğü toplantının yapıldığı yerdeki üniversite genel sekreterlerinden Millî Eğitim Bakanının görevlendireceği biri tarafından yapılır.

Kurul, Bakanın lüzum göstereceği hallerde, bildireceği yerde toplanır. Bu kanun gereğince yapması gereken ve kendisine verilen işleri kesin karara bağlar.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Arkadaşlar, bu kanunda üniversitelerarası kurula bir çok ödevler ve görevler verilmiş bulunmaktadır. Şimdi kanunun metninden de anlaşılacağı üzere toplanma zamanları belli değildir. Millî Eğitim Bakanının lüzum göreceği hallerde ve belirteceği yerlerde toplanacaktır. Halbuki çok ehemmiyetli ödevler almış olan bu kurulun hiç olmazsa yılda bir defa toplanması lâzımdır. Bu da muhtelif üniversitelerin merkezi bir yerde bulunmıyacağına göre orada bulunmayan üniversite erkânının buraya gitmesini âmirdir. Bu hal öğretim için bazı aksaklıklara meydan verebilir. Bunun için bendeniz en münasip ay olan «Eylül ayı içinde ve yılda bir defa Millî Eğitim Bakanının çağrısı üzerine toplanır.» şeklinde bir önerge hazırladım. Tabiatıyla maddenin diğer hükümleri bâki kalacaktır. Bunun dışında Millî Eğitim Bakanı lüzum gördüğü hallerde istediği zaman toplayabilir. Kabulünü dilerim.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Bu 13 ve 14 ncü maddeler Millî Eğitim Bakanını üniversitelerin ve üniversitelerarası kurulunun sıra ile başı yapmaktadır. Şimdi bunlara tam muhtariyet «özerklik» verdiğimiz bir sırada bu yine ana dümenin siyasi bir şahsiyette ibkâsı mânâsıdır. Bence buna hiç lüzum yoktur. 14 ncü maddede bir çok denetleme vasıtaları vardır. Bütçe vardır, sual şekli vardır. Bu suretle denetleme zaten vardır. Amma resmen «Millî Eğitim Bakanını bunların başıdır» demek muhtariyeti zâfa düşürecek bir şeydir. Bence bundan vazgeçilmeli ve denetleme, sual ve bütçe ile yapılmalıdır. Bu tarz daha doğru olur zannediyorum.

Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – Arkadaşlar; bu milletin hakikî ve yeğane mümessili olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu memleketin bütün işlerini mürakabe etmesi, bütün işlerinin nasıl gittiğini öğrenmesi ve bu işler için millet adına direktif vermesi tabiidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi her işte olduğu gibi adalet işinde olduğu gibi, millî savunma işinde olduğu gibi, Millî Eğitim faaliyetlerinin başında bulunan üniversite çalışmaları konusunda da elbette sualler soracaktır. Bu suallere kim muhatab olacaktır? Bu suallere Millî Eğitim Bakanı muhatab olacaktır. Bu suallere cevap verebilmesi için üniversitelerde olup bitenden haberdar olması iktiza etmez mi? Bütün üniversite faaliyetlerine nâzımlık eden yüksek bir konseyde onun hazır olması icabetmez mi? İşte bu madde bunu sağlamak için konmuştur. Başka türlü Türkiye Büyük Millet Meclisinin üniversitelerimizde cereyan eden faaliyetlerden haberdar olmasına imkân kalmıyacaktır.

Üniversitelerimizde cereyan eden faaliyetler için kendisine sual sorulabilecek bir muhatabın bulunması lâzımdır.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Zaten deniliyor ki, Millî Eğitim Bakanı üniversiteye sual sormak hakkını haizdir. O kalsın, umumi denetleme kalsın, bütçe yoluyla denetleme kalsın. Fakat bu başkanlık işi, işe başka bir mahiyet veriyor, buna itiraz ediyorum. Bakan üniversitelerden sual sorar ve buyurdukları gibi cevabı burada verebilirler.

Millî Eğitim Komisyonu Sözcüsü Reşat Şemsettin SİRER (Sivas) – O kurum muhtelif üniversiteler arasındaki işbirliğini sağlayan müessesedir. Takdir buyurulur ki üniversiteler hakkında gelip bu Meclise cevap verecek olan insanın üniversiteler arasındaki işbirliğini sağlayan kurumun başında bulunması ve bu yüksek noktadan bütün üniversite faaliyetlerini rüyet edebilmesi gerektir.

Yani Eğitim Bakanının üniversite işlerine ıttıla kesbedebilmesi için, üniversitelerin faaliyetini görebilmesi için üniversiteler arası kurulun başında bulunması lâzımdır ve bu keyfiyet bir zarurettir.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Hikmet Bayur'un buyurdukları gibi olması, buraya kürsüye geldikleri zaman söyledikleri fikrin zıddına bir netice verir. Yani eğer politik bir adam üniversitenin hiçbir şeyi olmaksızın denetliyorsa, ozaman buyurdukları mahzur tevellüt etmiş demektir. Halbuki biz Eğitim Bakanlarını, üniversitelerin başı ve üniversiteler arası kurulun başkanı olarak burada, tasarıda teklif ediyoruz. Üniversite içinde Eğitim Bakanını hiçbir kurulun başkanı değildir, gelip herhangi bir fakültede bir kurulun başkanlığını edecek değildir, senatoya başkanlık edecek değildir. Temsil edecektir. O sıfatla ki, sual sorulacak herhangi bir meseleyi istifsar edecek veya aşağı maddelerde geleceği veçhile herhangi bir meselenin incelenmesi için, üniversitelere falan meseleyi inceleyin deyecektir. Bunu, üniversitelerin başı, ve üniversiteler arası kurulların başkanı sıfatıyla yapacaktır. Şimdi öyle olmayıpta sadece politik sıfatı ile denetledi mi, o zaman buyurdukları mahzur hâsıl olur. Üniversitenin başı olma bakımından bu denetlemeyi yapmak başka şeydir, sadece politik bir adam olarak bu denetlemeyi yapmak başka şeydir. Biz politik şahsiyetlerin üniversiteye müdahalesi imkânlarını bu kanunun hemen bütün maddeleriyle selbetmiş bulunuyoruz. Fakat bütçesi bakımından, ki Yüksek Meclisin denetlemesi en bariz şekilde bütçesinde tecelli eder, onu soracaksınız Eğitim Bakanından. Bu parayı niye koydun, bu işi niçin yapmıyorsun diye. O da onlara bu sıfatla soracak ve onlardan aldığı cevapla denetleme hakkını kullanarak bu iş hakkında size cevap verecektir. Eğer Millî Eğitim Bakanını tamamen dışarıda bırakırsanız adamdan birşey sormaya Yüksek Meclisin hakkı olmaz. Ondan sonradır ki, üniversitenin özerkliğini muhafazası ve Büyük Millet Meclisinin bilhassa bütçe üzerindeki denetlemesi bakımından sorusunu temin etmek üzere üniversiteler arası bir kurula başkan yaparak Millî Eğitim Bakanını huzurunuzda mesul bir hale getiriyorsunuz. Maddenin mâna ve mahiyeti bundan ibarettir.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Denetlemeden maksat üniversite bu kanuna göre, ve bütçedeki konulan esaslara göre yürüyüp yürümediğini denetlemektir. Umumi bakımdan denetlemektir. Halbuki Bakan üniversitelere baş olur dendi mi onu sevk ve idare eder, gibi bir fikir doğabilir. Eğer Millî Eğitim Bakanı derse ki katiyen böy-

le bir mâna yoktur, üniversite bütün salâhiyetlerini, bütün özerkliklerini falân hepsini, kullanarak bu kanun içinde şu ve bu umumi hükümler içinde yürüyecektir, ve bunlara karışılmıyacaktır. Baş olmaktan maksat yalnızcana bunun dışına çıktımı sual sor-mak ve onu bize bildirmektir, diyorsa ovakit ihtilâfımız yoktur. Fa-kat böyle baş olur dedimi rektörün, dekanın üstünde bir adam gi-bi bir mâna çıkar. Eğer Bakanın ifadesi bu sözleri bertaraf ediyor-sa ihtilâfımız yoktur.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Bendenizin ifa-dem Hikmet Bayur'un tamamen anladıkları gibidir. Aramızda bir ihtilâf yoktur.

Hikmet BAYUR (Manisa) – O halde mesele yok.

BAŞKAN – Bir önerge vardır, okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

Sözle arzettiğim sebepler altında, 13 ncü maddenin son fıkrası-nın : «Kurul, yılda en az bir defa Eylûl ayı içinde Millî Eğitim Ba-kanının çağrısı üzerine toplanır. Bakan, lüzum göreceği hallerde de, üniversiteler arası kurulu toplanmaya çağırabileceği gibi kuru-lun toplanma yerlerini de belirtir. Kurul, bu kanun hükümlerine göre yapması gereken ve kendisine verilen işleri kesin kararlara bağlar.» şeklinde değiştirilmesini rica ederim.

Ankara Milletvekili

Z. Yörük

BAŞKAN – Komisyonun mütalâası nedir?

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Ar-zedeyim.

Gerek Hükümet tasarısı gerek Komisyon tarafından kabul edi-len metinde muayyen zamanlarda toplanma esası yoktur. Bizim düşüncemiz şu idi. Bunlar verilmiş birçok vazifeler vardır. Bunla-rın ifası için Bakanlık, icabettiği yerde ve icabettiği zaman bunları toplantıya çağırır. Bu itibarla bir müddet tâyin etmedik.

Söz almış iken 14 ncü maddeye matuf Hikmet Bayur arkadaşı-mızın buyurdıkları nokta hakkında şunu arzedeyim ki, Bütçe Ko-misyonu dahi Millî Eğitim Bakanının başkanlığından ötürü haiz olacağı sebebiyetle, kanunda yazılı olanlara münhasırdır. Bu iti-barla üniversiteye lüzumundan fazla müdahale mânası bu tasarı-dan çıkarılamaz.

BAŞKAN – Takriri okutuyorum :

(Ankara Milletvekili Ziya Yörük'ün önergesi tekrar okundu).

BAŞKAN – Önerge hakkında Komisyonların aleyhte bir fikri yoktur. Önergeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Anlaşılmadı.

Önergeyi nazarı itibare alanlar lütfen ayağa kalksınlar... Almayanlar... Önerge nazarı itibare alınmamıştır.

Maddeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

IV

Hükümet deneti

MADDE 14. – Millî Eğitim Bakanı, üniversitelerin başıdır. Bu sıfatla üniversiteleri, fakülteleri ve bunlara bağlı kurumları Hükümet adına denetler. Bakan bu denetlemesini üniversitelerarası kurula başkanlık etmek üniversite ve fakültelerden gerekli hususları sormak, onamına bağlı kararları onamak ve üniversite ve fakülte kurullarının kararlarından gerekli gördüklerinin yeniden bu kurullarda incelenmesini istemek suretiyle yapar.

Bakan, onanmadığı senato kararlariyle üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulamakta bulunduğu kararların uygun görmediklerinden idari mahiyette olanları Danıştaya, akademik mahiyette olanları üniversitelerarası kurula gönderilmeyen kararlar onanmış sayılır.

Üniversitelerarası kurulun kararları takdire bağlı ve kesindir.

Üniversitelerce Millî Eğitim Bakanının onamına sunulan kararlar, en çok üç ay içinde onanır. Sözü geçen süre içinde onanmayan veyahut Danıştaya ve üniversitelerarası kurula gönderilmeyen kararlar onanmış sayılır.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Efendim, Millî Eğitim Bakanına verilen yetkiler arasında kararları nereye ve ne şekilde göndereceği de tesbit edilmiş bulunuyor. Kararlar arasında akademik ve idari diye bir de taksim yapılmıştır. Bu akademik tâbiri biraz açıklamaya muhtaçtır. İdari mahiyette olanlar da Danıştaya gönderilir deniyor. Danıştaya ne suretle gideceği açıklanmamıştır. Danıştaya gidecek olan şeyler kanunu mahsusunda sıralanmıştır. Ya iştişari bir mütalâa almak için veya herhangi bir idari tasarruf aleyhine menfaatleri haleldar edilen veya hakları muhtel olan şahıslar tarafından açılacak idari dâvalar şeklinde gider. Burada Danıştaya gönderme şeklinin bu iki şıktan birine ne suretle gireceğini kestiremedim. Eğer açıklarlarsa hakkında biraz konuşmak mümkün olur.

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Afyon Karahisar) – Efendim; Hükümet teklifini Millî Eğitim Komisyonu olduğu gibi kabul etmiş, Bütçe Komisyonu değiştirmiştir. İkinci fıkrada önemli bir nokta var. Üniversiteden çıkarılacak olan uzuvların hakkına taallûk ediyor ki, çok önemli bir şeydir. Şimdi Bütçe Komisyonu teklif ettiği şeklin ikinci fıkrasında (Bakan, onanlamadığı senato kararıyla üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulamakta bulunduğu kararlardan uygun görmediklerinden idari mahiyette olanları, ve senatonun ilgilileri tarafından ihraz olunan Devlet hizmetinden çıkarılma kararlarına Danıştaya, akademik mahiyette olanları üniversitelerarası kurula gönderir diyor. Fakat Hükümetin teklifinde, yani ilk şekilde şu fazlalık vardır, son derecede dikkate değer. Orada diyor ki : Senato kararlarının idari mahiyette olanlarını bu senatonun ilgilileri tarafından itiraz olunan devlet hizmetinden çıkarılma kararlarını Danıştaya gönderir. Bu çıkarılan uzuvların hakkı bakımından kalması gerekli olan bir maddedir, kanaatindedim. Çünkü bu kadar ağır bir ceza verilirken üniversite gövdesi dışında bir kurulun son hükmü vermesi hukukî zihniyete daha uygundur. Bu husus için bir de tahrir sunuyorum.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Ziya Yörük arkadaşımızın da işaret ettiği üzere bu ikinci fıkradaki; «bakan onanlamadığı senato kararlariyle üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulamakta bulunduğu kararların uygun görmediklerinden idari mahiyette olanları Danıştaya gönderir...» Maddenin alt kısmını okumıyacağım. «Gönderir» Gönderir de ne olur? Orası tamamen müphemdir. Danıştaya gönderir, güzel. Sonra Danıştay nasıl halledecek? Taraf mı oluyor? Karışık bir şeydir. Anlaşılmıyor. Komisyon izah etsin.

Sonra Baltacıoğlu arkadaşımızın tahriri hakkında da komisyonun bizi tenvir etmesini lüzumlu görüyorum.

BAŞKAN – Tahririn okunmasını istiyor musunuz?

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Afyon Karahisar) – Evet.

BAŞKAN – Önergeyi okutuyorum.

Kamutay Başkanlığına

14 üncü maddenin 2 nci fıkrasının Hükümetin teklifinde olduğu gibi kabul edilmesini teklif ederim.

Afyon Milletvekili

İ. H. Baltacıoğlu

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Arkadaşlarımızın temas ettiği konular, hakikaten ehemmiyetli bir takım hukuki meseleleri ortaya koymaktadır.

Ziya Yörük arkadaşımın temas buyurdıkları keyfiyet, yani akademik işleri üniversitelerarası kuruluna gönderiyorsunuz, idari işleri Danıştaya gönderiyorsunuz, anladığıma göre, hukuku muhtel olanların durumu üzerinde bu maddenin tesiri nedir? Zannederim anlamak istedikleri nokta budur.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Hayır. Danıştaya gitme şekli Danıştay kanununda gösterilmiştir.

Tahsin Bekir BALTA (Devamla) – Esas itibariyle Danıştaya Başbakanlıktan havale edilir. Buna aykırı bir hüküm mevzuubahis değildir. Tabii Millî Eğitim Bakanı işin, Danıştaya hangi merci ile gönderilmesi lâzımgeliyorsa, aynı merci ile gönderir. Fakat bu madde bu kanunun aksine hüküm koymadığı hallerde ilgililerin idari dâva haklarını bertaraf etmemektedir. Yani arzettiğim şartlar altında bu haklar saklıdır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu buyuruyorlar ki : Hükümet teklifindeki ilgililer tarafından itiraz olunan Devlet hizmetinden çıkarma kararları Danıştaya gönderilir, hükmünü çıkardınız, neden? diyor. İlerde müzakere edeceğimiz Bütçe Komisyonunun, Hükümet teklifinin aynı olan 48 nci maddesi şöyledir : «Senatonun disiplin kararlarına görevde dikkati çekmeden başka hallerde bildirilme tarihinden başlayarak 10 gün içinde ilgililerce itiraz edilebilir. Bu itirazlar üniversitelerarası kurulda incelenir. Bu kurulun kararları takdire bağlı, son ve kesindir. Başka hiçbir makama başvurulamaz.»

Bu hükümle yukarıki hüküm birbirini tutmuyor. Disiplin işlerine mütaallik, arzettiğim hüküm önünde fuzulî kaldığı, bu işlere son kararları verecek olan üniversitelerarası kurula bırakılmış olduğu içindir ki, 14 üncü maddeden bu kayıt çıkarılmıştır. Eğer arkadaşımızın bu disiplin kararları için bir mütalâası varsa ilerde gelecek olan o maddenin müzakeresinde serdetmeleri yerinde olur.

Şunu da arzedeyim ki, ilgililerin kendi hukukuna taalûk eden itirazları, bir bakan eliyle yapılması esas itibarı ile prensipe de uygun olmadığı için madde zaten bu bakımdan da doğru değildir.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Arkadaşlar, Danıştay, Kanununun çizdiği çerçeve dâiresinde ve başta Anayasa olmak üzere iki ödevle görevlendirmiştir. Birisi danışma diğeri de yargı.

Danışma işlerinde alâkalı kanunlarda gösterilen şartlar dairesinde ya mutlak surette zaruri olarak yapılır veyahut herhangi bir

bakanlığın veya Hükümetin lüzum göreceği ahvalde Danıştayın düşüncesini öğrenmek için yapılır. Yargı işlerinde ise, Danıştaya hukuku muhtel olanlar veya menfaati haleldar edilenler tarafından açılacak bir idare dâvası neticesinde ancak gidebilir. Şimdi burada : Danıştaya gönderilir, deniyor. Düşüncesi mi alınacak, alındıktan sonra ne olacak? Yargı şeklini münakaşaya lüzum görmüyorum. Çünkü bu şekil, ancak bir fert tarafından idari bir tasarruf hakkında olmak şartıyla yapılabilir. O şekilde olacağını zannetmiyorum. Eğer o şekilde bir şey varsa onun üzerinde de ayrıca durmak lâzımgelir. Şayet düşüncesini almak içinse varacağı neticeyi de açıklamak lâzımdır. Eğer düşünce değilse başka bir şey murat ediliyorsa Danıştayın vereceği karar katî olacağından ve tatbik edileceğinden onu da burada tavih etmek gerekir.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Efendim, hakikaten «Gönderir» kelimesi bir kanun ifadesi değildir. Ne olacak? Vazii kanun bunu beyan etmek mecburiyetindedir. Yani senato kararları bir, bir de üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulanmakta bulunduğu kararların yani iki türlü karar var. Bu kararları beğenmiyor, Bakan muvafık bulmuyor, ne olacak? Bir merci olarak Danıştaya verecek. Artık demek oluyor ki Danıştay bunu halledecek. Danıştay bunu kesin olarak neticelendirecek. Şu halde «gönderir» tâbirinin yeri yoktur. «Gönderir» alt tarafında beyan etmek lâzımdır. Gönderir de ne, gönderir de ne olur? Ben Danıştay âzası olsam göndermekle ne olur buna kanuni bir yetki vermiyorsun. Kanuni merciler kanuni yetki almak isterler. Siz gönderin, durur bir tarafta. Onun için bunu kanuni bir şekle koymalıyız. Danıştay bunu halledecek, bu mekanizmayı kabul ediyoruz. Şu halde burada bir çatal vaziyeti peyda oluyor. Peki bu kadar muhtariyet verdiğin senato bizzat taraflardan biri olmayacak mı? Sözcü arkadaşımın lûtfen dinlemesini rica ederim. Şimdi ne yapacağız? Danıştay heyeti işin içinden nasıl çıkacak? Öte tarafa tebliğat yapacak mı, yapmayacak mı? O, taraf mı, taraf değil mi? Bakan taraf diyor, siz taraf değil diyorsunuz hangisidir?

B. K. S. Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Lûtfen sözünüzü bitirin, ben cevap vereceğim. Ben Komisyon namına konuşuyorum, bakan namına değil.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Devamla) – Kanun yapanlar bu işi halletmek mecburiyetindedir. Yani Danıştay lâiyhayı gönderecek mi, gönderip te ondan cevap alacak mı? Bunların halli lâzımdır. Bunlar olmadıktan sonra kanun, kanun olur mu? Onun için işi şekillendirmek, biçime sokmak lâzımdır.

Sonra. Baltacıoğlu üstadımızın söylediğini pek anlamadım. Ne demek istiyorlar. Hükmetin teklifinde şöyle diyor :

«Bakan, onamlamadığı senato kararları ile, üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulamakta bulunduğu kararlardan uygun görmediklerinden idari mahiyette olanları ve senatonun, ilgilileri tarafından itiraz olunan Devlet hizmetinden çıkarılma kararlarını Danıştaya...» diyor ki bu, büyük bir teminattır. Yani umumi hükümlerden ayrılma vaziyeti vardır burada. Onun için bir açıklama ister, ne demek istiyor. Karışık. Umumi hükümlerden mahfuz olması esastır. Bu, esas olduğuna göre zannediyorum ki üstadın buyurduğu noktaya lüzum yoktur. Komisyonun yaptığı kâfidir Umumi hükümlerden ayrılmaya sebep yoktur. Onun için Baltacıoğlu'nun buyurduğu nokta kabul edilecek olursa üniversite mensupları istisnai bir mekanizmanın içine girmiş olur, ki bu da lehlerine olmaz, aleyhlerine olur. Bunun açıklanmasını lüzumlu görüyorum.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Efendim, mesele basit. Senatoda verilmiş kararlardan bir kısmını bakan onamlayacak bitti mesele. Eski söylediğimiz gibi diyeyim, tasdik etmedi. Bu kararların iki türlü olması ihtimali var. Birisi idaridir. Diğer üniversite içerisinde ilmidir, akademiktir. Şimdi meselâ birisi bir vakıf tesisi yapmak istiyor. Muamelesi bir fakültede tekemmül etmiş, senatoya gelmiş. Oradan çıkmış tasdik edilmek üzere göndermişler. Bakan diyor ki bunun muamelesi mevcut mevzuata uygun değildir. Farzedelim ki onlar ısrar ediyor uygun değildir diyor. İhtilâf hâsıl oldu, o zaman Şûrayı Devlete gider. Şimdi gider dedikten sonra arkadaşım buyuruyor ki gönderir, göndermek kanuni ifade değildir. Gönderir demeyiz de takdim eder deriz, sunulur deriz. (Gülüşmeler) Gönderilen gönderildikten sonra umumi ahkâm caridir. Şûrayı Devlet karar verir, doğrudur veya yanlıştır der. Bizim anladığımız bu. Akademik bir mesele, yani idari mahiyeti olmıyan bir mesele, bir öğretim ve eğitim meselesi hakkında eğer bakanla bir ihtilâf olursa bu ihtilâf üniversitelerarası kurula gelir, üniversitelerarası kurul da bakanın dediğinin hilâfına karar verirse, o zaman bakan ne yapmak lâzımgelirse, politik bir adam olarak, yapması icabeder. Bu, tabii günlük basit meseleler için olmaz. Senato ile Bakanın ihtilâfında, yahut üniversitelerarası kurul ile Bakanın ihtilâfı halinde olur. Basit meselelerde olmaz; ana meselelerde olur. O zaman da bakan istifa mı eder, yoksa onlar mı istifa eder, bilmiyorum. Henüz tecrübe edilmiş bir iş değildir. Bakanına göre, sena-

tosuna göre ve üniversitelerarası kurullarına göre bir tertip alınır. Bunu evvelden keşfetmeye hukuk âlimlerinin dahi kerameti dışında bir keşif iddiaları yoktur. Onun için mesele Şûrayı Devlete git-timi... Arkadaşım bilmiyorum, başka türlü anlaşılıyorsa Amma bi-zim düşündüğümüz budur. Yok, bu düşündüğümüz şeyde şu ke-limeler, şu cümleler bunu iyi ifade etmiyor denirse, başüstüne böy-lesini söylersiniz, yazarız.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Sayın Bakanın verdikleri izahata teşek-kür ederim. Yalnız kendilerinden bir sual soracağım. Verilen iza-hattan anladığıma göre, herhangi bir fakülte veya senato ile ba-kanlık arasında ihtilâfı mevzuubahis ettiler. Mesele tenvir ettikleri gibi midir?

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Evet, öyledir.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Böyle olduğuna göre Devlet Şûrasının vereceği karar kazai midir idari midir?

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Efendim; bu-rada mevzuubahis olan şey, bir hukuk imtihanı değildir. Bakan-dan sorulan şey burada yazılıdır. Bendeniz hukuk tahsili yapma-dım. Şûrayı Devlet nasıl karar verir onu bilemem. Hukuku idare ne okudum, ne okuttum. Böyle bir imtihandan, zannetmem ki, sıfır-dan fazla numara alayım. (Gülüşmeler)

Amma, kanunun metni şudur «Bakan onanlamadığı senato ka-rarı ile üniversite ve fakülte kurullarının kabul edip uygulamakta bulundukları kararlardan uygun görmediklerinden idari mahiyet-te olanları.. Bunların hepsi tarif edilmiş şeyler, idari nedir? Bunun tarifi var neden benden soruyorlar bilmiyorum? İdari mahiyette olanları üniversitelerarası kurula gönderir.»

Bendeniz bunu biliyorum. Başka bildiğim yoktur. Ayrıca ne so-ruyorlar?

İsmail Hakkı BALTACIOĞLU (Afyon Karahisar) – Üniversitede uzuvlardan birinin çıkarılması kararı verildi. Ve bu kanuna göre üniversite kurullarından geçti, üniversiteler arası kuruldan da geç-ti. Bunun Danıştaya gitmek hakkı var mı?

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Belki aceleye geldi. Zannediyorum arkadaşım kanunu tamamen okumamışlar. Aşağıda inzibati meselelere ait maddeler var. Eğer inzibati mesele-lerden ise onun prosedürü var. Yok ahkâmı umumiyyeden mütevel-lit ise meselâ bir profesör, Allah vermesin, talebesinden birisini öl-dürürse, buna mütedair hükümler ahkâmı umumiye dairesinde

olacaktır. Onun için, inzibati hükümlere dair maddeler var ve orada Danıştaya gidebilir.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Efendim, esas itibariyle bir noktayı belirtmekte fayda olduğu kanaatindeyim. O da şudur; bu kanunda yazılı olmıyan hususlar için umumi hükümler tabiatıyla mahfuzdur. O bakımdan herhangi bir idari dâva mevzuu varsa ilgililerin bu hakkının mahfuz olduğu kanaatindeyim. Eğer böyle ise Komisyonun bu noktayı belirtmesini rica ederim. Kendi anlayışımı bu şekilde ifade ediyorum.

Diğer noktaya gelince; takıldığım cihet Danıştayın düşüncesi üzerine ne yapılacağının belli olmamasıdır. Anlaşıyor ki, bu iş idari kaza şeklinde gidecek değildir. Zaten gitmesine de imkân yoktur. Çünkü Hükümet erkânından birisinin bir idari tasarruf aleyhine Danıştaya gitmesini tasavvur etmek pek kolay olmaz. Belki Danıştaydan istişarî mahiyette mütalâa istemek mümkündür. Bunun da neticeleri ihtiyaridir. Danıştaydan sordu ne olacaktır? Bir hüküm koymak lâzımdır. Benim istediğim şudur : Danıştayın kararıyla Bakan bağlı mıdır, değil midir bunu ifade edelim? Yoksa Danıştay kararıyla Bakanın bağlı olacağını kabul etmemek her halde biraz güçtür. Onun için maddenin açıklanmasını rica ederim.

Mustafa Münir BİRSEL (İzmir) – Efendim, Sayın Baltacıoğlu'nun tavrı umumi hükümlere göre olan kaideleri bozduğu için bu cihetten biraz daha açıklanması bakımından sizleri rahatsız ettim.

Şimdi aşağıda 46 ve 47 nci maddelerde göreceğimiz ki, bir üniversite öğretim üyesi hakkında iki türlü muamele yapılır. Birisi meslek bakımından, ikincisi Devlet memuru olması bakımından... Şimdi meslek bakımından verilecek karar disiplin kararıdır. Kesindir, bunlarda üniversitenin üzerinde bir merci yoktur. Fakat bunun dışında bir de 48 inci maddede gayet açık söylenmiştir, öğretim üyelerinden biri için Devlet memuru olmak hasebiyle bareme, kıdemine ve diğer hususlara ait bir karar verilirse onlar hakkında ahkâmı umumiye cereyan eder. Ahkâmı umumiye cereyan edince ne olur. Alâkadar olan profesörler itiraz etmek isterlerse itiraz hakkını kullanır. Danıştaya gider.

Şimdi, bu maddeyi Hükümetin teklifine olduğu gibi ipka ettiğimiz takdirde şu olacaktır. Balta arkadaşımızın söylediği gibi eğer disiplin kararı ise aşağıdaki 47 nci maddeye münafi olacaktır. Eğer değilse memurluk sıfatından mütevellit ise ahkâmı umumiyeye mugayir bir hüküm tesis etmiş olacağız. Çünkü teklifleri kabul

edilince ilgilinin doğruca danıştaya gitme hakkı yerine Danıştaya itiraz için Millî Eğitim Bakanının vasıtalığına müracaat lâzım gelecektir. Bu bakımdan Hükümet teklifindeki bu hükmün buradan çıkmasında Komisyonumuzca bir zaruret görölmüştür.

Cafer TÜZEL (Kayseri) – Efendim, bendenizce madde hakikaten mübhemdir, yahut hiç olmazsa eksiktir.

Ziya Yörük'ün tamamıyla hakkı vardır. Bu madde ne diyor? Senatonun ittihaz edeceği bazı kararlar vardır ki, bu kararların Bakan tarafından onanması icabeder. Fakat Bakan bunları onamak mecburiyetinde değildir. Onamadığı takdirde ne olacaktır? Bu kararlara karşı kanun gidilecek yolu gösteriyor, diyor ki, bunlardan idari mahiyette olanları Danıştaya gönderilir. Akademik mahiyette olanları üniversiteler arası kurula gönderilir. Danıştayın birisi kazai, diğeri idari mahiyette olmak üzere iki fonksiyonu vardır. Kazai fonksiyonun ifası dâva açılmamasına bağlıdır. İdari kısım ise tamamen istişari mahiyettedir, o kararı istiyen makam verilecek karara mukayyet değildir. İstişari bir mütalâa ve bir karardan ibarettir. Binaenaleyh bu mütalâayı istiyen makamı hiçbir veçhile takyid etmez. Şimdi maddenin takip eden kısmında deniliyor ki, üniversiteler arası kurulun kararı tamamen takdire bağlıdır ve kesindir. Fakat Bakan bunu tasdik etmez de Danıştaya giderse Danıştayın vereceği karar katî değildir. Bakan onu kabul edip etmemek hususunda muhtar mı olacaktır? Bunu anlamıyorum. Eğer ahkâmı umumiyeye bırakılırsa bunlar kazai olmadığı için tamamen istişari mahiyette olduğu için Bakan takyit etmiyecektir. Eğer maksat üniversiteler arası kurulunun kararlarında olduğu gibi bunun da kesin olması maksut ise bu takdirde Danıştayın da vereceği kararın kesin olması lâzımdır. Yok bu karar Bakanı bağlamıyacaksa, maddede açıkça izahı lâzımdır. Bakanı bağlayıp bağlamıyacağı hakkında bu konu ayrıca münakaşa mevzuu olabilir. Bu bakımdan madde eksiktir ve maksadı ifadeden uzaktır.

Şinasi DEVRİN (Zonguldak) – Mesele ehemmiyetli bir hukuki mevzua temas etmiş olması bakımından ben de yüksek huzurunuzda bir açıklama yapmak zaruretinin duydum. Bir defa Sayın Millî Eğitim Bakanının izah buyurdıkları gibi, Danıştayın buradaki rolü tamamıyla istişari mahiyettedir. İstişari mahiyette verilecek bir mütalâanın bakanı, idareyi bağlaması bizim umumi idare sistemimize aykırıdır. Çünkü mesuliyet doğrudan doğruya bakanındır. İstişari mahiyette olan bu kararın tamamen ihtiyari bir mahiyet arzetmesi de umumi esaslarımızın zaruri bir icabıdır. Bu ba-

kımdan bir açıklamaya lüzum varsa o yapılsın. Fakat muhakkak olarak idareye taalluk eden bu istişari mahiyetteki kararın bakanlığı bağlamaması zarurettir.

Bendeniz bu ciheti belirtmek için söz almıştım.

Saffet TUNCAY (Siirt) – Filhakika arkadaşlarımızın izah ettikleri gibi Danıştayda iki türlü karar vardır, birisi idaridir, idarenin tasvibiyle tamam olur. Diğer kazaidir, idarenin tasvibine veya ade-mi tasvibine muhtaç olmaksızın lâzimülnifazdır. Bu esastı hukuki-yeye göre şuradaki metin, bakanı bağlamıyacağı tabiidir. Ancak alâkalıların Danıştaya başvurma hakları vardır. İlgililer arzu eder-lerse bakanın vermiş olduğu karar aleyhine Danıştay nezdinde ip-tal dâvası açabilirler. Bu vaziyetin tavzihine lüzum yoktur. Zabıt-larda bunun münderiç olması kâfidir.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Sayın arkadaşlar; ehemmiyetli bir konuya temas edildiğini arz etmiştim.

Arkadaşlarımızın bu kürsüdeki mülâhazaları o hakikaten de işin tenevvürü bakımından çok faydalı olmuştur. Bir defa cereyan eden münakaşa şunu göstermiştir ki ilgililerin haklarını icabında kazai merciler nezdinde aramak Salâhiyetleri bu kanunun sureti mahsusada tasrih ettiği hususlar haricinde bittabi mahfuzdur. Bu maddenin o cihete şümulü yoktur. Bu madde, üniversite gibi muh-tar bir müessesenin muamele ve tekliflerinde bakanlıkla arada bir ihtilâf olursa onun halline mâtuf bir maddedir. Bu böyle olunca bu mekanizmanın vereceği kararın kesin olması işin mantıki icabıdır. Madde dikkatle okunacak olursa şunu diyor : Bakanın iki türlü salâhiyeti vardır : 1.- Esasen Bakanın tasdikına tâbi işler, ikincisi; üniversitelerin kendi yetkilerinde bulunan muameleler vardır. Bu muamelelerden Bakan uygun görmediklerinden idari mahiyette olanları Danıştaya, akademik mahiyette iseler Üniversitelerarası kurula gönderir. Mesele üniversite kanunu ve nizamıyla mukayyet olan muamelelerinde bu kanun ve nizamlar umumiyetle kendileri-ne bağliyan hukuk hükümlerine aykırı bir hareketleri olmuş zan-nı bakana hâsıl olursa, iş akademik mahiyette ise Üniversitelera-rası Kurula, idari mahiyette ise Danıştaya gönderilecek, Danışta-yın bu husustaki kararının kesin bir karar olarak kabul edilmesi gayet tabiidir. Akademik mahiyetteki işler ise Üniversitelerarası Kurula gönderilecek, oradan alınan kararların kesin olup olmama-sı keyfiyeti Hükümet tasarısında mevcut iken bizim tasarımızdan çıkarılmıştır. Sebehi bundan evvel kabul buyurduğunuz 13 üncü

madde esasen bu ciheti umumi olarak kabul ettiğinden bu madde de ayrıca tasrihine lüzum yoktur. Fakat Danıştay kararlarının da kesin olması lâzımdır. Bu cihet maddede, hakikaten Cafer Tüzel arkadaşımızın ifade ettiği gibi tavzih edilmemiştir. Maddenin esası şudur : Madde, üniversite işlerinin kanun ve nizamlar çerçevesi dâhilinde bizzat üniversiteler tarafından tedvir edilmesini istihdaf etmekte ve üniversiteler bu salâhiyetlerini yolunda kullanmadıkları kanaati Bakanlıkça hâsıl olursa bu hususta ya Üniversitelerarası Kurula veya Danıştaya gitmeği ve neticeyi kesin karara bağlamağđ emretmektedir. Maddenin diğerk kısmına gelince; Bakanın üniversite işlerinde tasdik salâhiyetini kullanmasında her hangi bir mülâhaza ile üniversitelerin muhtariyetine hâlel vermesi ihtimaline yer bırakmamak için tasdik etmek istemediğđ kararlar hakkında asıl kararın ya Üniversiteler Kurulunca veya Danıştayca verilmesini istihdaf etmektedir. Binaenaleyh, maddenin bu suretle Üniversitelerarası Kurul kararının kesin olduğı şeklinde anlaşılması ve hattâ bu cihetin tavzihi yerinde olur.

Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Arkadaşlar, yasma, istiklâl, idari istiklâl ve kazai istiklâl cemiyetimizin iyi işlemesi için kabul edilmiş ana prensiplerdir.

Şimdi biz bu kanunla ana prensipleri değıştirmiyoruz. Akademik meselelerde, bilim işlerinde bir ihtilâf olursa onun en yüksek mercii olan Üniversitelerarası Kurul her üniversiteden salâhiyetli insanların toplandığı yere işi götürüyoruz. Onlar ne derlerse o yapılacaktır, diyoruz. Fakat idari mahiyette olanları Danıştaya gönderiyoruz. Şimdi Danıştay'ın verdiğı kararlar umumi ahkâmı idari mesailde istişari ise, bu, umumi ahkâmı bozup bunda kesindir demek bendenizce doğru değıldir. Burada işlenecek olan şey her iki müessesenin yani politik sıfatını taşıyan başkanla üniversite özerk olan üniversitenin böyle bir ihtilâfı ne gibi neticeler doğuracağını evvelden düşünüp o ihtilâfı halleder halde bulunması lâzımdır. Demin arzettiğim gibi Danıştaya intikali zaten fevkalâde mühim bir mesele işidir. Gerek üniversite için gerek Devletin umumi hali için ehemmiyetli olan bir meselede böyle bir ihtilâf zuhur edebilir. Onun için farzedelim. Bakanın noktai nazarı hilâfına Şûrayı Devlet bir karar verdi. Bu karar istişari olmakla beraber ya Bakan bu karara tebaiyet edecektir, yahut etmiyecektir. Bu kadar mühim bir meselede Bakanın istifası veya vazifesine devamı gibi bir durumu mülâhaza etmelidir. Bakan kendisi ve bütün müesseseler.

Onun için bendenizce henüz bu kurullar teşekkül etmeden, bu neviden hâdiselerin tahaddüsü önünde bulunmadan umumî gidişimizin zıddına bir kararı bu kanuna koymıyalım. Bendenizin fikrim budur. Tabii nasıl arzu buyurur ve nasıl tensip ederseniz bu kanunun maddesi öyle çıkar.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – İşin hakikaten karışık olduğu anlaşıldı. Şimdi Danıştaya gidiyoruz. Niçin gidiyor? Danıştaya gönderiyor, Danıştay ne yapacak? Tereddüddeyiz.

Benim anlayabildiğime göre kesin olarak halledilmesi lâzımdır. Danıştaya başka bir şey için gitmez. Peki kesin olarak gitti. Nasıl tetkik edecek Danıştay bunu? Bir tanesini alalım. Senatoya soracak mı, sormıyacak mı? Soracak veya sormıyacak. Soracaksa hüküm başka, sormıyacaksa hüküm başka, soracak, o halde kazai bir cihaz, bir işlem olacak. Çünkü o da karşılıklı bir mütalâa dermeyan edecek. Sormıyacak, kâğıt üzerinde halledecek. O zaman ne olacak. Kâğıt üzerine bir şey yazdı. Bu, karar mı? Tahsin Bekir Balta'nın verdiği izahattan anlaşılıyor ki, maddenin yazılmasındaki maksat bunun bitmesidir. Malûmya ikinci fıkrada üniversitelerarası kurulun kararı takdire bağlı ve kesindir. Üniversitelerarası kurulun kararı kesin de öteki gayrikesin midir? (Gülüşmeler)

BAŞKAN – O fıkra yoktur, çıkarılmıştır.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Devamla) – Ben dikkat etmemişim, affedersiniz.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – 12 nci madde onu teyit eder de onun için buradan çıkmıştır.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Devamla) – Üniversitelerarası kurulun kararı kesin, Danıştayın kararı gayrikesin. Olmaz bu. Mütenazır olması lâzımdır. O da kesin, öteki de kesin olacak. Onun için eğer 13 üncü maddede yazıldığı üzere üniversitelerarası kurulun kararları kesin ise, Danıştayın kararı da kesin olmalıdır. Çünkü kesin olmazsa ne olacak? Abes olacak, yani boşuna gitmiş olacak. Kesin olursa şekilsiz oluyor. Çünkü öbür tarafa tebliğât yapılmıyor, beri tarafa yani senatonun kararından dolayı idarenin kazai mercie müracaat yetkisi bâkidir. O halde neye olsun? Abesle iştigal ettirelim ibadullahı?

BAŞKAN – Arkadaşlar; madde meydanda. Komisyon sözcüsünün ve Hükümet adına Bakanın mütalâası anlaşıldı. Hukukçu arkadaşlar da yalnız maddenin vazih olmadığı hakkında mütalâalarda bulundular. İsterseniz devam edelim. İsterseniz reye koyayım. (Komisyona gitsin sesleri.) Bu hususta elimde bir önerge yok.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Önergeyi şimdi veriyorum.

Saffet TUNCAY (Siird) – İdare bazı mukarreratı ittihaz ederken, bazı ahvalde Şûrayı Devletin mütalâasına müracaat eder. Bunu ressen yapabileceği gibi kanunlarda bazı ahvalde bunu zaruri kılmıştır.

Meselâ nizamnamelerde hal böyledir. Bunlarda Şûrayı Devletin önceden mütalâasını almak zaruridir. Eğer idare bu yola gitmezse o nizamname formalite bakımından malûldür. Bunu ifade etmek lâzımgelir. Kezalik Muhasebei umumiye, İdarei umumiyei Vilâyet Kanunları ile Belediyeler Kanunları birçok hususlarda Şûrayı Devletin mütalâasının alınmasını emretmektedir. Tasarıda gösterilen şekil bu mânadadır. (Değil sesleri).

Ancak hiçbir zaman Danıştayın idari mukarreratı ile idare bağılı kalmaz. (Değil sesleri). Dünyanın her yerinde kaide budur.

Şimdi vaziyet şöyle oluyor. Danıştaya kaza yolu ile ancak lâzimülinfaz kararlara karşı gidilir. Halbuki senatonun kararı lâzimülinfaz değildir. Bu karar ancak vekilin onamiyle nefaz hâsıl eder. Senato kararına itirazı olanlar Eğitim Bakanlığına gelecekler, Eğitim Bakanıda Danıştayın kararını aldıktan sonra lâzimülinfaz karar verecek ve ancak bundan sonradır ki kaza yolu ile bu karar aleyhine Danıştaya gidilebilecektir.

Danıştay kararları için burada «Kesindir» falandır demeğe lüzum yok. Maddenin bu mâruzatım dairesinde tavzihi lâzımdır. Bunun için bir önerge takdim ettim. Komisyona verilmesini rica ediyorum.

BAŞKAN – Önerge vermediniz.

Saffet TUNCAY (Siird) – Vereceğim.

Mustafa Münir BİRSEL (İzmir) – Arkadaşlar; bu madde, üniversitenin muhtarlığını, özerkliğinin bir neticei zaruriyesidir. İşi şahısların haklarına taallûk eden kısımlardan tecrit buyurun. Şahısların haklarına taallûk eden hususlar tamamen ahkâmı umumiye-ye aittir. Bunun haricinde üniversitelerin bir mesleki kararı olur, bir de idari kararı olur. Muhtar olan üniversitenin bu kararı karşısında, bu muhtar şahsiyetin başı mevkiinde bulunan Millî Eğitim Bakanının kabul edip etmemek hakkı vardır. Bu denetlemenin neticesi kararı muvafık bulmamak olabilir. Bu takdirde ne olacaktır? Muhtar müessese diye kabul ettiğimiz üniversite ile denetçi arasında bir ihtilâf çıktımı, bu ihtilâfı bir neticeye götürmek lâzımdır netice ne olacaktır? Denetçi mevkiinde olan makam sözünü geçirecek

mi? Sözüni geçirecekse o halde muhtariyete münafi olur. Muhtariyet kalamaz. O makam hâkim olur. Bunun için bir çare düşünülmüştür. Nitekim böyle hal çaresi diğer müesseselerimizde de vardır. Muhtar olan şahsiyet sahibi olan belediyelerimizde de belediye encümenlerinin ve meclislerinin kararına karşı denetleme mevkiinde bulunanlar da bunların kararlarını Şûrayı Devlete götürmek mevkiindedir. Şûrayı Devletin bu hallerde verdiği karar katidir. Muhtar müessese ile denetçi makam arasındaki ihtilaf bir hal neticesine varmayınca böyle bir mekanızma düşünülmüştür. Bu ihtilâf ya meslekî bir mevzuudur ki, ozaman bunu üniversiteler arası kuruluna göndereceksiniz ve bu kurulun kararını kesin diyorsunuz. İş halletmiş ve onunla bir neticeye varmış oluyorsunuz, yahut Danıştaya gönderiyorsunuz. Hâkem gibi muhtar müessese ile denetçi arasında hâkem gibi telâkki ettiğiniz makamın kararını kabul etmek lâzımdır. Yoksa işin içinden çıkamazsınız. Meselâ bir karar bakanın noktai nazarına uygun fakat üniversitenin noktai nazarına uygun değil. Amma Danıştayın kararı da istişaridir, vacibü-littiba değildir. Sorarım size, ne yapacaksınız? Bakan, yani denetçi muhtar müesseseye cebir mi edecek? Danıştayın bu istişari kararı üzerine Bakanlık muhtar müesseseye, ben size emrediyorum, bu mülâhazayı aldıktan sonra bunu kabul edeceksin mi diyecektir? Diyemez. Burada iş meslekî bakımından olan hal yollarına verdiğiniz neticeyi idare bakımından da aynen kabul zaruretine münce olur. Bu işte Danıştayın kararı nizamnamenin vücuda gelmesi lâzımgelen istişari bir mütalâası mahiyetinde de görülemez. Bunlar muhtar müessese ile denetliyen arasındaki ihtilâfın halli mekanızmasıdır.

BAŞKAN – Komisyon bu mütalâaya iştirâk ediyor mu?

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Efendim; kesin olduğunu ifade ettim. Zaten üniversitelerarası kurulları kararlarının kesin olacağı tasrih edilmişti. Bu keyfiyet meseleyi halletmektedir.

BAŞKAN – Önerge sahipleri önergelerini geri alıyorlar mı?

Gl. Naci ELDENİZ (Seyhan) – Bir sual soracağım efendim.

Üniversitelerarası kurulunun başkanı Millî Eğitim Bakanı deniyor. Bu tabii bir yol mudur?

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Tabii bir yoldur. Çünkü bundan evvelki maddede kabul ettik. Millî Eğitim Bakanının başta olmasında bir mahzur görmedik.

Akademik meseleleri Millî Eğitim Bakanının başkanlığı altında halinde bir mahzur görmedik. (Reye reye sesleri).

Saffet TUNCAY (Siird) – Bir sual efendim.

Şûrayı Devletin idari dairelerinin vereceği kararın kesin olacağını burada zikrini arzu ediyorum.

Hikmet BAYUR (Manisa) – Tasrih edilecek.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Tabîî.

Saffet TUNCAY (Siird) – Tashih edeceksiniz güzel. Fakat fert için kazai yol kapalı mıdır?

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Bu kanunda aksine bir sarahat bulunmıyan yani disiplin vesaire gibi hususlarda ne şekilde müracaat edileceği yazılıdır, bunun dışında umumi hükümler mahfuzdur.

Saffet TUNCAY (Siird) – Ohalde yazalım buraya. (Yazılsın sesleri).

Cafer TÜZEL (Kayseri) – Arkadaşlar; bu madde Şûrayı Devletçe verilecek kararların kesin olacağının tashihinden sonra aynı konuda bir idari dâvanın Danıştayda açılacağı biraz şüpheli görünür. Çünkü bakanın onayına arzedilmesi lâzımgelen bir mesele vardır. Bakan onamamıştır. Danıştaya gönderilmiştir. Kanunda diyor ki, bu hususta Danıştayın vereceği karar kesindir. Hattâ bunun Danıştayın hangi dairesinde tetkik edilecekse bu cihet kanunda açıklanmamıştır. Gerçi Danıştay Kanununda şöyle bir hüküm vardır; Danıştaydan istişari bir mütalâa istenildiği zaman Danıştayın vereceği mütalâaya Deavi daireleri katılmaz. Çünkü istişari mevzu günün birinde idari bir dâva mevzuu olabilir. Bu bakımdan dâva daireleri reis ve âzaları bu hususta reylerini beyan etmemiş olurlar. Binaenaleyh bu iş hakkında bir karar vermeleri mümkün olmaz, çünkü daha evvel ihsası rey etmiş olurlar. Şimdi biz kanunu çerçeveliyoruz. Karar Bakan tarafından Danıştaya gönderiliyor. Danıştayın verdiği karar kesin olmalıdır. İstişari işler hakkında ayrı ayrı hükümler vardır. Binaenaleyh, böyle Danıştaya idari şubelerce tetkik edilmek üzere Danıştaya gönderilir demek lâzımdır. Aksi takdirde kazai idare yolu ile müracaat etmek hakkı kalmaz. (Pekâla ve güzel sesleri).

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Ne kesindir, anlayamadım, bir kere daha izah edilsin.

BAŞKAN – Yani Danıştayın ve üniversitelerarası kurulun vereceği kararlar.

Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Riyaset makamından bu suretle izah etmiş oluyorsunuz. Biz de buna reyimizi kullanacağız.

BAŞKAN – Yani bu merciler dendiği zaman idari cihetlerden dolayı Danıştayın, ilmî cihetlerden dolayı da üniversitelerarası kurullun kararları kesindir.

Şinasi DEVRİN (Zonguldak) – Sözcü arkadaşımın bir ricam var. Reyimizi kullanabilmek için evveleminde bakanın tasdık ile tekemmül eden kararlar nelerdir, hangi maddelerde yer almıştır? Zannederim bu tavazzuh ederse neticeyi daha kolaylıkla veririz. Bunu lûtfen izah etsinler.

(Kürsüye kürsüye sesleri)

Şinasi DEVRİN (Zonguldak) – Efendim; müsaade buyursanız meselenin büyük bir ehemmiyeti haiz olduğu, muhterem arkadaşların beyanlarıyla sabit olmuştur. Böyle bir mesele hakkında rey verirken, acaba hangi nevi kararlar, bakanın tasdikiyle tekemmül eder? Bunların muhakkak surette bilinmesi lâzımdır. Bunlar hangi maddelerde yer almıştır. Buna göre, Danıştay bu hususta katı karar hakkı verilsin mi, verilmesin mi? gibi bir neticeye varabiliriz. Bu hususlar tavazzuh etmeden müphem bir şekilde adetâ Danıştayın idareye fiilen iştiraki gibi bir vaziyete gitmek doğru değildir, tehlikelidir. Arkadaşlar bendeniz öyle zannediyorum ki hangi nevi kararların, bakanın tasdikiyle tekemmül ettiği bilinmez Şûranın fiili idareyi iştirakine yol açılıp açılmadığı tavazzuh etmezse üniversiteye tanınan muhtariyetin aleyhine bir netice verir. O zaman üniversite muhtar bir müessese olmayacak, Danıştayın direktifleriyle hareket eden bir müessese olacaktır. Bu hüküm mademki idari hususlara taallük etmekte, ilmî hususlar burada mevzuubahis edilmemektedir. İdari hususlar ya muhtariyetin icabı olarak münhasıran üniversite organlarına konmuş yetkililerdir. Binaenaleyh bakanın hiçbir müdahale hakkı yoktur, yahutta bakanlığın muhtariyet esasına aykırı olmıyan yetkilileridir. Şimdi bunu ne üniversite ne de bakan kullanacak Gayrimesul bir kaza organı olan Danıştay muhtar bir teşekkül idare ediyormuş gibi bir durum hâsıl olacak. Bu mesele gayet mühimdir. Oyumuzu isabetle kullanmak için ilk önce Danıştaya hangi nevi kararlar gidecektir bunu bilmek lâzımdır. Bu hususların etraflı bir tetkike tâbi tutulması ve maddenin ona göre yenibaştan tanzimi için komisyona iadesi muvafık olur.

Ziya YÖRÜK (Ankara) – Efendim, tabiatıyla komisyona sorulacak hususlara cevap vermek benim salâhiyetim haricindedir. Yal-

nız açıklanmasında fayda bulduğum bir noktayı belirtmek için tekrar söz almış bulunuyorum. O da şudur. Bakanın Danıştaya veya üniversitelerarası kurula havale edeceği işler sadece kendi onamına sunulan işler değildir. İkinci fıkrayı okuduğumuz zaman açık olarak anlaşılır ki, üniversite ve fakülte kurullarının kabuledip uygulamakta bulunduğu kararlardan uygun görmediklerini de, bakan üniversitelerarası kurula veya Danıştaya gönderebilecektir. Bu da gösterir ki, burada iki çeşit karar vardır. Birinci katagori doğrudan doğruya bakanın onamına sunulup da kendisinin kabul etmediği kısımdır, ikinci katagori de üniversite veya fakülteler tarafından usulü dairesinde kabul edilmiş ve uygulanmağa başlanmış olan tekemmül etmiş bir karardır. Fakat bakanın düşüncesine göre uygun görülemiyor. Bu iki çeşit karar Danıştaya, veya üniversitelerarası kurula gidecektir. Bu noktayı açıklamak için söz almağı faydalı buldum. (Komisyona sesleri).

Saffet TUNCAY (Siird) – Muhterem arkadaşlarım; Şûrayı Devletin idari kararları asla Hükümeti bağlamaz. Nihayet istişari mahiyettedir. Bütün idari mesuliyet vekile aittir. Binaenaleyh idari dairenin kararının kesin olduğu yolunda bir kayıt koyarsak vekili de onun tahtı hükmünde bırakmak demek olur ki bu hal gerek bizim ve gerek bütün dünyanın hukuk esaslarına uygun düşmez. Bendeniz evvelce verdiğim önerge dairesinde meselenin komisyona alınarak tetkikini teklif etmekteyim.

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Rize) – Bizim kabul ettiğimiz metin dünya hukuk esaslarına aykırı olduğu yolundaki bir sözün hiç olmazsa hudut ve şümulü gayrimuayyen olduğu için müsaadenizle böyle bir söze muhatap olmak istemeyiz. Hangi kararın vekilin tasdikına bağlı olduğu keyfiyeti kanunun metninde yazılıdır.

Şinasi DEVRİN (Zonguldak) – Bir misal lûtfeder misiniz?

Bütçe Komisyonu Sözcüsü Tahsin Bekir BALTA (Devamla) – Misaller kanunda mevcuttur.

İkincisi, bakanın üniversitenin muamelelerinden beğenmediklerini üniversitelerarası kurula veya Danıştaya gönderme salâhiyetini kendisine verilen bazı kararların tasdikıyla karıştırmamak lâzımdır. Böyle olunca idari mahiyette olan bir kararın nerede ve nasıl tekâmül edeceğinin tesbit ve tâyini lâzımdır. Maddede de bunu yapmışlardır. Bu sistem üniversite muhtariyetinin icabı olarak buraya konmuştur. Danıştayın idari dairelerinde veya üniversitelere-

rası kurulda bu iş kati bir neticeye bağlanmış sayılmazsa ne netice hâsıl olacaktır? Ya Üniversitenin noktai nazari hâkim olacaktır veyahutta icabında bakanın müdahalesini kabul edeceğiz. Halbuki biz bunu madde ile muhtariyet prensipini kabul etmekle bakanın müdahalesini kabul etmiyen bir sisteme gitmiş bulunuyoruz. onun için kanunda hangi kararların tasdika tâbi olduğu musarrah bulunduğuna göre ve bu hususların hallini Danıştaya veya üniversitelerarası kurula tanıdığına göre bu maddenin nihayetinde kararın kesin olduğu kaydının konması gayet tabiidir. Onun için komisyona gönderilmesine lüzum yoktur. Maahaza takdir yüksek Kamutayındır.

BAŞKAN – Efendim, bu maddenin komisyona gitmesi hakkında bir önerge vardır. (Doğru, doğru sesleri). Fakat komisyon sözcüsü vaziyeti izah etti. Maddeyi komisyona almak istemiyor ve sebebini izah ediyor.

Takriri okutuyorum.

Başkanlığa

Maddenin yeniden görüşülmek üzere komisyona verilmesini teklif ederiz.

Kayseri
C. Tüzel

Siird
S. Tuncay

(Ret, ret sesleri).

Kasım GÜLEK (Bilecik) – Burada halledilir, komisyona gitmesi-ne lüzum yok.

BAŞKAN – Maddenin komisyona gitmesi hakkındaki önergeyi oyunuzla sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde komisyona yeniden tetkik için verilmiştir.

12 Çarşamba saat 15'te toplanmak üzere birleşime son veriyorum.

ÜNİVERSİTELER KANUNUNUN KABULÜ ÜZERİNE

OTURUM BAŞKANI

Tevfik Fikret SILAY

TBMM Başkanvekili (Konya)

KONUŞMACILAR

Gl. Naci TINAZ

(Bursa)

Berç TÜRKER

(Afyon Karahisar)

Hasan-Âli YÜCEL

Millî Eğitim Bakanı (İzmir)

Üniversiteler Kanununun Kabulü Üzerine

Gl. Naci TINAZ (Bursa) – Arkadaşlar, inkılâp tarihimizde bir adım daha attık, üniversitemize muhtariyet verdik. İşte bugün bu hakikat, bu istek gerçekleşiyor. Yalnız şunu düşünmek lâzımdır ki üniversiteye gayet keskin bir bıçak verdik ve bu bıçağı profesörlerin eline emanet ediyoruz. Eğer o muhterem profesörlerimiz, hocalarımız, doçentlerimiz bu bıçağı mahirane idare ederlerse bilgisizlikten bağı çok yanık olan bu millet çok istifade edecektir ve memlekete başka bir sima verecektir. Talebemizin vasatı bilgi ve seviyesini behemehal yükseltmemiz lâzımdır. Bu kanunla gerek salâhiyet itibariyle, gerekse para itibariyle büyük fedakârlık yapıldı. Bunun behemehal neticesini almamız lâzımdır.

Onun için Maarif Vekili arkadaşımızdan bu kanun kabul edilirken bu noktayı bilhassa nazarı dikkate almalarını rica ederim. Liselerden kuvvetli eleman gelmelidir. Gayet sert olmalıdır imtihanlar arkadaşlar, gayet merhametsiz olmalı ve üniversiteye behemehal öz ve iyi talebe gitmeli. (Bravo sesleri) Bu olamazsa netice alamayız. Bilgide kuvvetli, karakterce kuvvetli olacak, sağlığı yerinde olacaktır.

Şimdi arkadaşlar, üniversite profesörlerinden üç ricam var.

Birincisi; hergün ders başlamazdan evvel günlük hâdiseler hakkında 3-5 dakika çocuklara telkinat yapmak.

İkinci ricam; profesörlerimiz ilme vakfıhayat etmeli. Hem kendilerini yükseltmeli, hem de talebeyi yükseltmeli. Bir şartla ki, arkadaşlar, bu insanlar nafaka kaygusuna düşmemeli, koltuk, sandalya, üniforma, bunlardan tamamiyle tevekkil etmelerini çok rica ederim. Bunlar ilme, çocuklara vakfıhayat etmelidir.

Üçüncü olarak arkadaşlar; bence yabancı profesörlere behemehal muhtacız.

Mâruzatım bu kadardır.

Berç TÜRKER (Afyon Karahisar) – Cumhuriyet tarihinde en önemli tasarılarından biri de bu Üniversite tasarısıdır. Bunun için benzeniz en yaşlı arkadaşınız olmak hasebiyle bir duada bir de temennide bulunacağım.

Hepimiz biliriz ki Türk Devleti en eski, en büyük Devletlerden biri olmuştur ve yine de öyledir. Cumhuriyet rejimi, bütün o devri istibdadın Türk zekâsının üzerine örttüğü şalı, büyük Cumhuriyet

rejimi yırttı ve Türk zekâsını meydana çıkardı. Benim üniversiteden, üniversite gençlerinden çok ümidim vardır. Biz ölüp gideceğiz. Fakat bu rejimi Türk gençlerine tevdi ediyoruz. Binaenaleyh Türk gençlerinden bekliyorum, temenni ediyorum; nasıl ki İngiltere'nin Kembiriç, Oksford Üniversiteleri, Amerika'nın Filâdelfiya, Şikago Üniversiteleri vardır, İnşallah bizim üniversitemiz de bunlar gibi dünyaya bir nam verecektir. Ve diyecekler ki Türkiye Cumhuriyeti Üniversitesi, İngiltere'deki Kembiriç ve Oksford ve Amerika'daki Filâdelfiya ve Şikago Üniversiteleri ayarında olmuştur. Bu, bizim için bir iftihar olacaktır. (Alkışlar). Bunun için, bütün kalbimle temenni ediyorum, Cumhuriyet rejiminin bir çok başarıları içinde bu başarısı hakkındaki tebrikâtımı burada arz etmekle iftihar ediyorum. (Allah razı olsun sesleri).

BAŞKAN – Maddeyi oyunuzda sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 81. – Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli YÜCEL (İzmir) – Aziz arkadaşlarım, yüksek heyetinizin yeni seçime gideceği şu günlerde ivedilikle konuştuğunuz Üniversiteler Kanunu tasarısı her bakımdan dikkatle incelenmiş sayılmalıdır. Ana hükümleri içine alan hemen her maddesi üstünde, bu kürsüden bazan saatlerce duruldu, tartışıldı, görüşüldü. Kanunun, diyebilirim ki, hiç bir noktası dikkatinizin ışığından, ilginizin faydasından mahrum kalmadı. Çetin konuşmalar oldu, yoruldunuz. Fakat Türkiye'de her kudretin kaynağı ve toplaniş merkezi olan Büyük Millet Meclisinin yedinci Dönemi onu şerefli tarihinde Üniversiteler Kanununu çıkarmış olmakla da anılacaktır. (Güzel sesleri).

Arkadaşlarım, Büyük Meclisin bu Döneminde dört fakültesi ile ve yeni şubeleriyle İstanbul Teknik Üniversitesini kurdunuz. Bir yıl sonra mezun verecek olan Ankara Fen Fakültesi, sizin eserinizdir. Daha bir yaşını bile tamamlamamış olan Ankara Tıp Fakültesi, sizin elinizde doğdu. İstanbul Üniversitesinin Zeynep Hanım Konağı yandıktan sonra sokakta kalan iki fakültemize Fen ve Edebiyat Fakültelerimize önemlerine lâıyk duraklar kurmak için milyonlarca lirayı siz verdiniz. Teknik Üniversitenin mekânca genişlemesi maksadiyle aldığımız Taşkışla, modern bir üniversite binası olabilmek için, sizin onamladığınız giderlerle yeniden hayat buluyor. Sizin verdiğiniz paralarla Ankara Fen Fakültesi, Ankara Tıp Fakültesi, Ankara Teknik Üniversitesi binalarını yaptırmaya başlamış buluyoruz.

Arkadaşlarım; Türk üniversiteleri ve Türk bilginleri size minnettardır. Yıllar geçtikçe ve geçen yıllarla mukayese imkânı arttıkça bu minneti daha derinden duyacaklardır. Bu kanunla onların kişiliklerini tanıdınız, hürriyetlerini tamamladınız. Hükümetimizin ihtiyatlı davranmış olmasına bakmıyarak, üniversitenin genç elemanlarını daha müreffeh bir hayata kavuşturmak için malî fedakârlıklarımızın hudutlarını genişlettiniz. Bu çalışkan ve mütevazî Türk çocukları, gösterdiğiniz babacan alâkayı hiç bir zaman unutmıyacaklardır buna inanınız, Türk üniversiteleri, bu kanunla kazandıklarını bilgide ve ahlakda gösterecekleri başarı ve olgunlukla size ödeyeceklerdir buna itimat buyurunuz.

Aziz arkadaşlarım;

Millî Eğitim işlerini bütün döneminiz süresince kendisine tevdi ettiğiniz bu arkadaşınızdır. Türk ırfanı ve Türk vatandaşlarının kültür düzeyinin yükselmesi yolunda, hiçbir yardımını esirgemediniz; sizlere sunduğu hiçbir dileği geri döndürmediniz. O da, sizin icra mümessiliniz olarak, verdiğiniz emir ve imkânları, arkadaşları ile beraber çalışıp yerine getirmek ve gerçekleştirmek için bütün varlığını harcadı. Bu arkadaşınız millî eğitim işlerinde C.H.P. Hükümetinin sorumlu bir üyesi olmak sıfatını, paha biçilmez bir mukafat bellemektedir. (Bravo sesleri) Bundan fazla bahtiyarlık dileği, Türk ahlâk geleneğinde yoktur. (Bravo sesleri).

Sayın Arkadaşlarım;

Millî Eğitim Bakanınız, kabul buyurduğunuz kanunun verdiği vazifeleri de katarak, Yüksek Heyetinize, üniversitelerimizin yürekten şükranlarını sunar. Bu kanunla yeni bir hayata girecek olan Türk üniversiteleri, Büyük Türk Milletine mutlu olsun. (Alkışlar).

BAŞKAN – Maddeyi oyunuz sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Üye sayısı	: 455
Oy verenler	: 327
Kabul edenler	: 327
Reddedenler	: 0
Oya katılmıyanlar	: 27
Çekinserler	: 0
Açık Milletvekillikleri	: 1

(Kabul edenler)

Afyon Karahisar

İsmail Hakkı Baltacıoğlu
Haydar Çerçel
Mebrure Gönenç
Berç Türker
Ahmet Suat Yurdkoru

Ağrı

Halid Bayrak
Hüsamettin Tugaç

Amasya

Zeki Tarhan
Ali Kemal Yiğitoğlu

Ankara

Emine Mebrure Aksoley
Gl. Nihat Anılmış
Belkis Baykan
Arif Baytın
Hıfzı Oğuz Bekata
Raşit Börekçi
Muammer Eriş
Mihal Kayaoğlu
Halil Naci Mihçioğlu
Ziya Yörük

Antalya

Numan Aksoy
Mesut Çankaya
Hikmet Turhan Dağlıoğlu
Dr. Galip Kahraman

Aydın

Dr. Hulûsi Alataş
Agâh Sırrı Levend
Dr. Rıza Levent

Balıkesir

Osman Niyazi Burcu
Pertev Etçioğlu
Hikmet Onat
Gl. Kâzım Özalp
Fahrettin Tiritioğlu
Yahya Sezal Uzay
İsmail Hakkı Çarşılı

Bilecik

Memduh Şevket Esendal
Kasım Rifat Gülek
Kemal Sun
Dr. Muhlis Suner

Bingöl

Feridun Fikri Düşünsel

Bitlis

Muhtar Ertan
Bülent Osma

Bolu

Hasan Şükrü Adal
Korgl. Hüseyin Abdullah
Alptogan
Hıfzırahman Raşit Öymen
Cemil Özçağlar
Celal Sait Siren
Dr. Zihni Ülgen

Burdur

Mehmet Sanlı
Dr. Ahmet Ruhi Yeşilyurt

Bursa

Gl. Âşır Atlı
Azız Duru

Ahmet Münir Erhan

Mustafa Fehmi Gerçeker
Dr. Refik Güran
Fatin Güvendiren
Muhittin Baha Pars
Dr. Mustafa Talat Simer
Gl. Naci Tınaz

Çanakkale

Selahattin Batu
Halil Rusuhi Bolayırılı
Hilmi Ergeneli
Atıf Kamçıl

Çankırı

Dr. Akif Arkan
Mustafa Abdülhalik Renda

Çorum

Ali Rıza Erem
Atıf Tüzün

Çoruh

Hasan Akdoğan
Eyüp Sabri Akgöl
Edip Alpsar
Naim Atalay
Dr. Mustafa Cantekin
Mehmet Münir Çağıl
İsmet Eker
Dr. Mehmet Cemal
Kazancıoğlu

Denizli

Mehmet Faik Asal
Dr. Hamdi Berkman
Cemil Çalgüner

Haydar Günver
Naılı Küçüka
Emin Aslan Tokad
Dr. Behçet Uz

Dişarbakır

Mehmet Rüştü Bekit
Osman Ocak
Dr. İbrahim Tali Öngören
Gl. Kiazım Seviktekin
Kemal Şedele
Abdurrahman Şeref Uluğ

Edirne

Mehmet Edip Ağaoğulları
Fuat Balkan
Ekrem Demiray
Mahmut Nedim Gündüzalp
Dr. Fatma Memik

Elâzığ

Mehmet Sabit Sağıroğlu
İhsan Yalçın

Erzincan

Behçet Kemal Çağlar
Abdülhak Fırat
Aziz Samih İlter
Feyzi Kalfagil
Şükrü Sökmensüer

Erzurum

Hüseyin Aziz Akyürek
Salim Altuğ
Gl. Pertev Demirhan
Raif Dinç
Nazif Dumlu
Nakiye Elgün
Münir Hüsrev Göle
Şükrü Koçak
Gl. Zeki Soydemir

Eskişehir

Yavuz Abadan
İzzet Arukan
İzzet Ulvi Aykurt
İstamat Zihni Özdamar

Gaziantep

Dr. Mehmet Ali Ağakay
Ömer Asım Aksoy
Cemil Said Barlas
Dr. Muzaffer Canbolat

Bekir Sıtkı Kaleli
Dr. Abdurrahman Melek
Mehmet Şahin

Giresun

Ahmet Münir Akkaya
İhsan Gürak
Necmi Osten
İsmail Sabuncu
Ayet Zeki Sayar
Ahmet Ulus

Gümüşhane

Hasan Fehmi Ataç
Cabir Selek
Edip Servet Tör

Hakkâri

Ali Reşat Göksidan

Hatay

Gl. Eyüp Durukan
Hasene Ilgaz
Hamdi Selçuk

İçel

Hamdullah Suphi Tannöver
Mehmet Şefik Tugay
Gl. Şefik Türsan

Isparta

Ahmet Mükerrrem Karaağaç
Hüsnü Özdamar
Kemal Turan
Mehmet Cemil Tüzemen

İstanbul

Celal Esat Arseven
Dr. Galip Ataç
Atıf Bayındır
Gl. Refet Bele
Ahmet Hamdi Denizmen
Ahmet Şükrü Esmer
Mekki Hikmet Gelenbeğ
Dr. Niyazi İsmet Gözcü
Gl. Kâzım Karabekir
Ziya Karamursal
Şükrü Âli Özel
Fakihe Öymen
Mehmet Vehbi Sarıdal
Ali Rana Tarhan
İsmail Hakkı Ülkmen
Muhittin Üstündağ

İzmir

Hasan Şevket Adalan
Benal Nevzat Arıman
Mustafa Münir Bırsel
Esat Çınar
Saadettin Epikmen
Ekrem Oran
Şehime Yunus
Hasan-Âli Yücel

Kars

Eşref Demirel
Cevat Dursunoğlu
Gl. Hasan Durudoğan
Şerafettin Karacan
Dr. Esat Oktay
Zihni Orhon
Esat Özoğuz

Kastamonu

Abidin Binkaya
Ahmet Hamdi Çelen
Dr. Fahri Ecevit
Rıza Saltuğ
Nuri Tamaç
Tezer Taşkıran

Kayseri

Ahmet Hilmi Kalaç
Reşit Özsoy
Mustafa Kemal Şatır
Muhittin Taner
Ömer Taşcıoğlu
Nazmi Toker
Cafer Tüzel

Kırklareli

Zühtü Akın
Korgırl. Kemal Doğan
Nafı Atuf Kansu
Şevket Ödül
Dr. Fuat Umay

Kırşehir

Faik Seler
İbrahim Turan

Kocaeli

Ahmet Faik Abasıyanık
Mehmet Suphi Artel
Ali Dikmen
İsmail Nihat Erım
Refik Fenmen

Koramiral Şükür Okan
Ali Sedat Pek
İbrahim Tolon
İbrahim Süreyya Yiğit

Konya

Gl. Ali Fuad Cebesoy
Ahmet Hamdi Dikmen
Şevki Ergun
Fatın Gökmen
Kazım Okay
Ali Rıza Türel
Dr. Osman Şevki Uludağ

Kütahya

Muhlis Erkmen
Selahaddin Kutman
Hamid Pekcan
Mehmet Recep Peker
Emin Toktar

Malatya

Emrullah Barkan
Nasuhi Baydar
Kemal Evliyaoğlu
Muttalib Öker
Dr. Cafer Özelti
Mehmet Şevket Özpazarbaşı
Mihri Pektaş
Halet Sağıroğlu
Osman Tamer
Tevfik Temelli
Mahmud Nedim Zabçı

Manisa

Korgrl. Ali Rıza Artunkal
Hikmet Bayur
Rıdvan Nafiz Edgüer
Osman Erçin
İsmail Ertem
Dr. Saada Emin Kâatçılar
Kani Karaosman
Faik Kurdoğlu
Yaşar Özey

Maraş

Dr. Kemali Bayazıt
Rasih Kaplan
Hasan Reşit Tankut
Ahmet Hamdi Tanpınar
Abdullah Yayıcioğlu

Mardin

Gl. Seyfi Düzgören
Edip Ergin
Ali Rıza Erten
Hasan Safyettin
Menemencioğlu
Dr. Azız Uras
Ömer Lütfi Ülkümen

Muğla

Abidin Çakır
Orgrl. İzzeddin Çalışlar

Muş

Kamil Kotan

Niğde

Avram Galanti Bodrumlu
Rıfat Dolunay
Rıfat Gürsoy
Hüseyin Avni Ulusoy

Ordu

Şevket Akyazı
Dr. Vehbi Demir
Dr. Zeki Mesut Sezer
Hamdi Şarlan
Ahmet Hamdi Yalman
Mehmet Muammer
Yarımbıyık

Rize

Tahsin Bekir Balta
Dr. Saim Ali Dilemre
Kemalettin Kamû
Ali Rıza Zırh

Samsun

Cemil Bilsel
Hüseyin Hüsnü Çakır
Mehmet Zühtü Durukan
Amiral Mehmet Fahri
Engin
Sabiha Erbay
İhsan Ezgü
Naşit Fırat
Nail Öztuzcu
Mehmet Ali Yörüker

Seyhan

Şemsa İşcen
Ali Cavit Oral
Sinan Tekelioğlu

Siirt

Ali Rıza Esen
M. Emin Kılıçcioğlu
Saffet Tuncay
Behçet Türkay

Sinob

Cemil Atay
Cevdet Kerim İncedayı
Dr. Bahaddin Kökdemir
Hulusi Orucoglu
İsmail Habib Sevik

Sivas

Mahmut Eşref Dizdar
Atif Esenbel
Amiral Ahmet Hulusi
Gökdalay
Mehmet Şemsettin
Günaltay
Kamil Kitapçı
Reşat Şemsettin Sirer
Abidin Yurdakul

Tekirdağ

Emin Ataç
Faik Öztrak
Ekrem Pekel
Nazmi Trak
Mehmet Cemil Uybadın

Tokad

Sabri Çelikkol
Muammer Develi
Resai Erişken
Halit Nazmi Keşmir
Cemal Kovalı
Ali Galip Pekel
Nazım Poroy
Refik Ahmet Sevensil

Trabzon

Salise Abanozoğlu
Mehmet Süreyya Anamur
Süleyman Daniş Eyiiboğlu
Temel Nücumi Göksel
Lütfi Yavuz

Tunceli

Necmettin Sahir Silan
Hasan Üçöz

Urfa

Kazım Berker
Ahmet Kutsi Tecer
Mehmet Esat Tekeli
Suut Kemal Yetkin

Van

Yusuf Nihat Berker
Münib Boya

Yozgad

Mahmut Alioğlu
Mustafa Celal Arat
Ziya Arkant
Süleyman Sırrı İçöz
Yusuf D. Karşioğlu
Mehmet Salim Korkmaz
Ahmet Sungur

Zonguldak

Dr. Rebil Barkın
Şinasi Devrin
Ali Rıza İncealemdaroğlu
Yusuf Ziya Özençi
Şeref Tansan
Rifat Vardar

(Oya katılmıyanlar)

Afyon Karahisar

Ali Çetinkaya (İ.)
Dr. Ahmet Hamit Selgil
Ali Necmettin Taşkapılı

Ağrı

Rıfki Refik Pasin

Amasya

Mehmet Nafiz Aktın
Ahmet Esat Uras

Ankara

Falih Rıfki Atay
Mehmet Fevzi Daldal
İsmet İnönü
(Cumhurbaşkanı)
Mümtaz Ökmen (Bakan)

Antalya

Tayfur Sökmen (İ.)
Nurullah Esat Sumer
(Bakan)
Dr. Ahmet Cemal Tunca

Aydın

Gl. Refet Alpman
Dr. Mazhar Germen
Nuri Göktepe
Adnan Menderes

Balıkesir

Muzaffer Akpınar
Hacım Muhittin Çarıklı
Mehmet Cavid Demir (İ.)
Hayrettin Karan
Hulusi Küçükler
Ahmet Süreyya Örgüevren

Bingöl

Hasan Tahsin Banguoğlu

Bolu

Hasan Cemil Çambel (Hasta)

Burdur

Hüseyin Şekip Engineri

Bursa

Atıf Akgüç
Refet Canitez (İ.)
Dr. Sadı Konuk (Bakan)

Çanakkale

Sadık Tahsin Arsal
Reşat Nuri Güntekin

Çankırı

Behiç Erkin
Atıf İnan
Ahmet Talat Onay

Çorum

Mazhar Müfid Kansu
Asım Us

Denizli

Abidin Ege

Elazığ

Fuad Ağralı (İ.)
Fazıl Ahmet Aykaç
Hasan Kişioğlu

Eskişehir

Emin Sazak

Gaziantep

Şefik Özdemir

Giresun

Gl. İhsan Sökmen
Fikret Yüzatlı

Gümüşhane

Şevket Erdoğan
Recai Gürel

Hatay

Ali Şelhum Devrim (Ö.)
Bekir Sıtkı Kunt
Abdülcani Türkmen

İçel

Turhan Cemal Beriker
Dr. Muhtar Berker (Hasta)
Ferit Celal Güven
Refik Koraltan (İ.)

İsparta

Kazım Aydar

İstanbul

Dr. Kemal Cenap Berksoy
Yahya Kemal Beyathı
Salah Cımcı (İ.)
Dr. Mustafa Hayrullah Diker
İbrahim Alaettin Gövsa
Ferit Hamal
Hüseyin Cahit Yalçın

İzmir

Dr. Hüseyin Hulki Cura
Hüseyin Sedat Dikmen
Mustafa Rahmi Köken
Halil Menteşe
Halid Onaran
Dr. Kamuran Örs
Mehmet Şükrü Saracoğlu
(Başbakan)

Kars

Fuat Köprülü

Kastamonu

Tahsin Coşkan (Bakan)
Ahmet Hilmi Çoruk (İ.)
Ziya Orbay

Kayseri

Faik Baysal

Suat Hayri Ürgüblü

Kırşehir

Fuad Necati Çobanoğlu (İ.)

Şevket Torgut

Kocaeli

Dr. Fazıl Şerafettin Bürge

Konya

Saffet Arıkan

Mustafa Vehbi Bilgin

Muhsin Adil Binal

Mehmet Sedat Çumralı

Dr. Mahmut Sadı Irmak
(Bakan)

Naim Hazım Onat

Tevfik Fikret Silay

(Başbakanvekili)

Kütahya

Besim Atalay

Halil Benli

Dr. Ali Süha Delilbaşı

Alaattin Tiridoğlu

Vedit Uzgören

Manisa

Şevket Raşit Hatipoğlu

(Bakan)

Haldun Sarhan

Feyzullah Uslu

Mardin

İrfan Ferit Alpaya (İ.Ü.)

Muğla

Cemal Karamuğla

Hüsnü Kitabcı

Feridun Osman Mente-
şeoğlu (İ.)**Muş**

Hakkı Kılıçoğlu (Hasta)

Niğde

Halit Mengi

Dr. Rasim Ferit Talay

Ebubekir Hazın Tepeyran (İ.)

Ordu

İsmail Çamaş

Selim Sırrı Tarcan (İ.)

Rize

Hasan Cavid Belül

Fuat Sirmen (Bakan)

Seyhan

Zamir Damar Arıkoğlu

Abdullah Kemal Çelik

Gl. Naci Eldeniz

Dr. Kemal Satır

Hilmi Uran (Bakan)

Ali Münif Yegena

Sivas

Mithat Şükrü Bleda

Gl. Fikri Tirkeş Erbuğ

Hikmet Işık

Necmettin Sadak (İ.)

İsmail Memed Uğur

Tekirdağ

Hüseyin Rahmi Apak

Trabzon

Mithat Aydın

Faik Ahmet Barutcu

Halil Nihad Boztepe (İ.)

Sırrı Day (Bakan)

Raif Karadeniz (Bakan)

Hasan Saka (Bakan)

Urfa

Hüseyin Sami Coşar

Razi Soyer

Van

İbrahim Arvas

Zonguldak

Emin Erişirgil

Ahmet Gürel

(Açık milletvekilleri)

Zonguldak : 1

S Ö Z L Ü K

– A –

Ahlâf : Halefler, sonradan gelenler
Alelülak : Genel olarak, rastgele
Aliyyülâlâ : En iyi, en âlâ
Amme : Kamu, umuma mahsus
Atika : Eski, eski zamanla ilgili
Asaletmeâb : Soyluluk taşıyan

– B –

Bâhir : Parlak, açık, güzel, belli
Bahir : Derya, deniz
Bâhusus : Özellikle
Baîd : Uzak, ırak
Bâliğ : Erişmiş, ulaşmış, varan
Bedbîn : Kötümser
Behemehal : Herhalde, ne olursa olsun
Belâganmeblâ : Bol keseden, bol bol
Beis : Engel, uymazlık
Bervech : Olduğu gibi, olarak
Beynelmilel : Uluslararası
Bidât : Hisse, bedel verme
Bigane : İlgisiz, yabancı
Bilfarz : Diyelim ki, örneğin
Bilkuvve : Düşünce halinde, tasarı olarak
Binaenaleyh : Bundan ötürü
Bittabi : Tabii, elbette
Bühtan : İftira, karacılık

– C –

Calib : Celbeden, çeken
Celadet : Yiğitlik
Cem'an : Toplam olarak, hepsi birden
Cem'i : Hepsi, tümü, toplamı
Cerh etmek : Çürütmek, yaralamak
Cevval : Davranışları çabuk ve kesin, kıpırdak, hareket eden

Cezrî : Kesin, kökten
Cihet : Yön, yan
Cüretkârâne : Atakça

– Ç –

Çeşni : Tat

– D –

Dâüssıla : Memleket hasreti, vatan özlemi
Defaâtle : Tekrar tekrar
Derakab : Hemen, arkasından
Dârülelhan : Müzik yapılan, öğrenilen yer

Dercetmek : Toplamak, gazeteye yazmak, sokmak

Derhatır : Hatırda, hatırlama

Dermeyan etmek : Söylemek, ileri sürmek

Derpiş : Öngörmek, aklından geçirmek

Deruhde etmek : Üzerine almak, yüklenmek

Devair : Daireler

– E –

Ebcded : Her harfi bir rakkamı karşılayan, Arap harfleriyle yazılan bir hesap sistemi

Efreyyan : Efrayant (Fr.) korkunç

Ekalliyet : Azınlık

Elfâz : Sözler, kelimeler

Elhân : Sesler, ezgiler

Encümen : Komisyon

Ensâr : Yardımcılar, koruyucular

Enzâr : Bakışlar

Esbâb : Nedenler, sebepler

Esbâb-ı mucibe : Zorlayan sebepler, gerekçeler

Eslaf : Bizden öncekiler, selef olanlar

Eskal : Ağırlıklar, ağır yükler

Etvâr : Durumlar, hal ve hareketler, işler

Evsaf : Nitelikler

– F –

Faikiyet : Üstünlük

Faraza : Sözcüğü, örneğin

Fecaat : Yürekler acısı durum

Fezâhat : Boşluklar

Filvaki : Gerçekten

Fütûhât : Fetihler

– H –

Hâdim : Hizmet eden, yarayan

Hamûleli : Yüklü

Harcırâh : Yolluk

Haslet : Güzel huy

Haşr-ü neşrolmak : Kaynaşmak

Hezâr : Bülbul, pekçok

Hilafına : Aksine, karşıt, tersine

Hodgâmlık : Bencillik

Hulkiyyet : Törecilik

Hulûl : Gelipçatma, girme

Hulasa : Özet

Hurûfat : Basımda kullanılan harf kalıpları, harf çeşitleri

— İ —

İstilah : Terim

İttilâ : Öğrenme, iyi anlama

— İ —

İaşe : Beslenme, boğaz, yaşatma

İbate : Barındırma

İblağ : Çıkarma, ulaştırma

İbda : Yaratma

İcbar : Zorlama

İçtinab : Sakınma, kaçınma

İçtimai : Toplumsal

İfa : Yerine getirme

İfrad : Aşırı

İfsad : Bozma

İhata : Kuşatma, çevreleme

İhdas : Hiç yapılmamış bir şeyi ilk kez ortaya koyma

İhtifal : Anma töreni

İhtilaf : Ayrılık, anlaşmazlık

İhtiva : Kapsama, içine alma

İktifa : Yetinme

İktilâ : Koparma

İktiran : Ulaşma, erişme

İktitâf : Derme, derleme, seçme

İktisab : Kazanma, edinme

İktiza : Gerekme

İlbas : Giydirme, örtme, durdurma, alıkoyma

İlhak : Katma, ekleme

İltisak : Bitişme, kavuşma, ulaşma

İnhitât : Çökme, gerileme, düşme

İnhisar : Tekel

İntibah : Uyanıklık, gafil olmama, bir olaydan ders alma

İntihab : Seçme, seçim

İnikad : Toplama, birleşim

İnkiraz : Batma, çöküş, dağılma

İnkisar : Kırılma, ilenme, lanetleme

İnkişaf : Gelişme

İnsicam : Bağdaşım, tutarlılık

İntiba : İzlenim

İntibak : Uyuma

İntisab : Bağlanma, girme, mensub olma

İntizar : Bekleme, gözleme; beddua

İnzibat : Sıkı düzen, düzenbağı

İpham : Belirsizlik, kapalılık

İpka : Sınıfta bırakma, döndürme

İptidaen : Önceden, başından

İptidai : İlkel, (mektep) ilkokul

İrat : Gelir getiren yapı, gelir

İrtica : Gericilik

İrtikap : Kötülük, yiyicilik, rüşvet yeme

İsnat : İftira, yükleme, yakışdırma

İstical : İvedilik, acele etme

İstidat : Yetenek

İstidlal : Dolayısıyla anlama, çıkarma

İstihdaf : Amaçlama, hedef tutma

İstihkak : Hak, haketme

İstihlak : Tüketim, bitirmek

İstihsal : Üretim, üretme

İstilizam : Gerekme, gerektirme

İstinat : Dayanma

İstînâs : Alışma, ısınma

İstinsah : Suret çıkarma, kopya ile örnek çıkarma

İstirdad : Geri alma

İstisgar : Küçük görme, küçümseme

İştibah : Şüphelenme

İştîyak : Özlemek, göreceği gelmek

İtiyad : Alışkanlık

İtmam : Tamamlama, bitirme

İttifaki : Birleşmeye, uyuşmaya ait

İttihaz : Sayma, tutma

İttihak : Katılma

İvicâc : Eğrilme, eğribüğü olma

İzac : Rahatsız etme

İzale : Giderme, yoketme

İzam : Büyütme, abartma

İzhar : Belirtme, açığa vurma

— K —

Kadirşinashlık : Değerbilirlik

Kaim : Yerine geçen, yerini tutan

Kargir : Taştan, tuğladan yapılmış bina

Kemiyet : Nicelik

Kesb : Kazanma

Kesbikatiyet : Kesinlik kazanma

Kezalik : Öyle, ...o da öyle

Küşad : Açılış

– L –

Lâakal : En az

Lâğv : Kaldırma (hükümsüz bırakma)

Lâlettayin : Gelişigüzel

Lâşey : Çok değersiz

Lâyetegayyer : Değişmez, bozulmaz

Lâğvetmek : Kaldırmak

Lâyihâ : Tasarı

Lâzimülnfaz : Yerine getirme

Levazım : Gereçler

Leyli : Yatılı

Liyâkat : Lâyık olma, değerlilik

– M –

Maalfarik : Ayırım gözetmeksizin

Maltız : Maltalı, Malta halkından

Maatteessüf : Esef ederek, üzülerek

Mahdut : Çizgilenmiş, belirlenmiş

Mahfûf : Kuşatılmış, çevrilmiş

Mahfuz : Korunmuş, saklanmış

Mahlut : Karışım, saf olmayan

Mahrec : Çıkılacak kapı, çıkak, payda

Maişet : Geçim, geçinme

Makabli : Öncesi

Makal : Söz, söyleyiş

Makâsıd : Kasıtlar, istekler

Maslahat : İş, emir, madde

Matlub : İstenilen, aranılan, alacak

Matrah : Verginin miktarını belirleyen temel değer

Mâtuf : İsnad olunmuş, dönük, yönelmiş

Mazarrat : Zarar, ziyan

Mazbata : Tutanak

Mazbut : Belirli, kaydedilmiş doğru, dürüst

Mebadi : Evveller, başlangıçlar, ilk

Mebde : Başlangıç

Meccanen : Parasız olarak

Mecmuu : Tamamı, toplamı

Mezctmek : Karıştırmak, katma

Medar : Dönence dayanak, yörünge

Medyun : Borçlu

Mefhum : Kavram

Mefkûre : Ülkü, ideal

Mefrûz : Ayrılmış, bölünmüş, varsayılan

Mefsûh : Fesholunmuş, yürürlükten kaldırılmış

Mekâtib : Mektepler, okullar

Menba : Kaynak

Memnu : Yasaklanmış

Menâbî : Menbalar

Menhûs : Uğursuz

Merbût : İlişik

Mer'i : Yürürlükte olan

Mesabe : Değer, hüküm, derece, mertebe

Mesnet : Dayanak

Masak : Darlık

Meşbu : Dolu, dolmuş, tok

Metruk : Terkedilmiş, bırakılmış

Mevhûm : Vehim, gerçekte olmayan

Meyyus : Karamsar, umutsuz

Mezkûr : Adı geçen

Mikyâs : Ölçü, ölçek

Mingayri : dışı olarak

Miyar : Ayıraç, ölçü

Muaddel : Değişkin, değiştirilmiş

Muâdelet : Eşdeğerlik, eşitlik

Muâdil : Eşit, denk

Muahhar : Sonraki

Muarız : Karşı gelen

Muâşeret : Görgü, iyi geçinme

Muâvenet : Yardım

Mubassır : Eskiden okullardaki öğrenci gözeticileri

Mübayaa : Satınalma

Mucib : Gerektirici, gereken, sebep olan, uyan

Mucibince : Gereğince, uyarınca

Mufassal : Ayrıntılı

Mugayir : Aykırı, uymaz, zıt

Muhakkak : Kesinlik kazanmış

Muhtelifünfik : Üstünde anlaşmazlığa düşülmüş konu

Muhteva : Kapsam

Mukabil : Karşı, karşılık

Mukaddime : Başlangıç, önsöz

Mukayyet : Kayıtlı, yazılı, bağlı

Mükteseb : Kazanılmış
Munaziünfih : Hakkında anlaşmazlığa dü-
 şülen kimse
Munzam : Eklenmiş, katılmış
Murabba : Kare
Musavatsızlık : Eşitsizlik
Musahhih : Düzeltmen
Musirr : Direnen
Mustarib : Acı çeken, kederli
Mutazarrır : Zarar görmüş
Mutmain : Kanık, gönlükanmış
Muttasif : Vasıflı, nitelenmiş
Muvacehe : Yüzleşme, yüzyüze gelme, karşı
Muvakkat : Geçici, süreksiz
Muvazene : Denge, denklik
Muvazzaf : Vazifeli, görevli
Mûnis : Canayakın, alışılan
Mübahase : Herhangibir konuda fikirbe-
 lirtme, konuşma, bahse girişme
Mücehhez : Donanmış, hazırlıklı
Mücerret : Soyut, yalın
Müdevven : Divan şekline konulmuş, der-
 lenmiş
Müdevver : Yuvarlak, daire şeklinde
Müdrık : Anlayan, anlamış
Müvekkil : Vekil eden, vekalet veren
Müessesat : Kurumlar, kuruluşlar
Müessir : Etkileyen
Müfid : Faydalı, ifade eden, mânâlı
Müfret : Tekil
Müftehir : Övünç duyan
Mühmel : Boşlanmış, ihmal edilmiş, ba-
 kimsiz
Mükteseb : Edinilmiş, kazanılmış
Mülhak : Bağlı, katılmış
Mülevviç : Taraflar, nüfuz kazandıran
Mümarese : Alışma, yatkınlık
Mümasil : Benzeş, andıran
Mümeyyiz : Ayırd edici, sınavlarda soru
 soran kimse
Münakız : Çelişkili
Münafi : Aykırı, uymaz
Mün'akis : Yansımış, çarpıp geri dönmüş

Münazaünfih : Kavgalı, tartışmalı, üstün-
 de, anlaşılammış
Münekkid : Eleştiren
Münevver : Aydın kişi
Münhal : Açık
Münhani : Eğri
Münkesif : Aydınlığı kesilmiş, tutulmuş
Münteha : Son, uç, akıbet
Müntahabat : Seçme eserler, yazılar der-
 gisi
Müntehir : Sürekli akan
Müntesip : Bir yere kapılanmış
Müsavat : Eşitlik
Müstağni : Doygun, gözütok
Müstaceliyet : İvedilik
Müstahsil : Üretici
Müstaid : İstidatlı, yetenekli, yatkın
Müstakar : Yerleşilen, durulan yer
Müstakim : Doğru, düz
Müstefid : Yararlanmış, kazanan, fayda-
 lanan
Müstenkif : Çekinen, çekimser
Müsterih : Huzur içinde, emin, gönlü rahat
Müstevli : Basan, kaplayan, idaresi altına
 alan
Müşabih : Benzeyen, benzer
Müştemilat : (Müştemelat) Eklentiler, ay-
 rıntılar
Mütalaa : Düşünce, oy, görüş, dikkatli
 okuma
Müteaddi : Zulmeden, saldıran
Müteallik : İlişkin, bağlı
Mütebâdil : Birbirinin yerine geçen, kar-
 şılıklı
Mütebellir : Beliren, belirgin
Müteceviz : Geçen, saldırgan, sataşan, sı-
 nırı aşan
Mütedair : Âit, ilişik, ilgili
Mütedavil : Elden ele gezen, kullanılan,
 tedavülde olan
Müteemmil : Derin düşünen
Müteferrik : Ayrı ayrı, dağınık
Mütehammil : Tahammül eden, dayanıklı
Mütehassıs : Hislenen, duyulanan

Müteheyyic : Heyecanlanan, coşan
Mütekaid : Emekli
Mütekamil : Olgunlaşmış, gelişmiş
Mütemmim : Tamamlayan
Mütenasip : Uygun, orantılı
Mütesaviyen : Birbirine eşdeğerde
Müteselsilen : Zincirleme
Mütevakkıf : Duran, bekleyen, bağımlı
Mütevakki : Sakınan, çekinen
Mütevaliyen : Aralık vermeden, üstüste
Müteveccih : Yönelmiş, dönük
Mütevelli : Bir vakfı yöneten kimse
Müteverrim : Veremli
Müzaheret : Arka olma, yardım etme

– N –

Nafia : Bayındırlık işleri
Nakşiberâb : Devamsız, süreksiz
Nakzetmek : Bozmak, geri çevirmek
Namütenahi : Sonsuz
Namzed : Aday, sözlü
Nasibedar : Kısmetine ulaşmış
Nazariyat : Kuramlar
Nebatat : Bitkiler, botanik
Necib : Soylu, huyu temiz
Nefaset : Çok güzel, çok beğenilir olma
Neşide : Sözlü müzik eseri, şiir
Neşriyat : Yayın
Neşvünema : Gelişme, yetiştirme, büyüme
Nisfet : İnsaf, adalet, hakkaniyet
Nikbin : İyimser

– P –

Palyatif : (Fr.) palliative, etkisi geçici
Penâh : Sığınacak yer, sığınma
Peyderpey : Ardarda, azar azar
Peyda : Meydanda, açıkta

– R –

Raci : Geri dönen, dokunan, ilgisi olan, dileyen, rica eden
Rayıç : Sürümü olan, sürüm değeri, tutulan
Réglement : (Fr.) Tüzük, halletme
Rekiklik : Tutukluk, kekemelik
Riayet : Uyma
Ric'at : Gerileme, çekilme, geri kaçma
Ruzname : Gündem, günlük
Rücu : Geri dönme

– S –

Sabık : Önceki, eski, bir evvelki
Saik : Neden, sebep
Saylav : Milletvekili
Salâbet : Katılık, sağlamlık
Salâh : Düzeltme, iyileşme
Salâhiyet : Yetki
Sarâhat : Açıklık, belirlilik
Sarih : Açık, aşikar, belli
Sathî : Yüzeysel
Say : Emek, gayret, çalışma
Seciye : Karakter, huy, tabiat
Selef : Öncel
Selb : Zorla alma, inkar etme, iptal etme
Sıyanet : Koruma
Suhulet : Kolaylık, nazik davranış
Sulûk : Yol tutma, yola girme
Sürur : Sevinç, neşe

– Ş –

Şâmil : İçine alan, kaplayan
Şikemperver : Boğazına düşkün
Şimi = Chimie : (Fr.) Kimya
Şümül : İçine alma, kapsama
Şûriş : Karışıklık, kargaşalık

– T –

Taahhüd : Üstlenme, üstüne alma
Taalluk : İlgi, ilişki, ilinti
Taayyün : Belirme, meydana çıkma
Tadat : Tadit, sayma, sayıp dökme
Tahaccüm : Büyüme, hacimlenme
Tahakkuk : Gerçekleşme, kesinleşme
Tahassul : Hasıl olma, netice olarak çıkma
Tahassüs : Hislenme, duygulanma
Tahattur : Hatırlama, hatıra getirme, getirilme
Tahavvulat : Değişmeler, dönüşümler
Tahfif : Hafifletme, yükünü azaltma
Tahmil : Yükleme
Tahrir : Yazma
Tahteşşuûr : Bilinçaltı
Takarrür : Kararlaştırma, karar kılma
Tekaza : Borçluyu sıkıştırma, sıkışarak söz söyleme

Takbih : Çirkin görme, kınama
Takî : Gûnahtan kaçınan, dine bağlı
Takrir : Önerge, anlatma, anlayış
Takyid : Kısıtlama, şarta bağlı kılma
Tâli : İkincil, sonradan gelen
Tâlik : Bağlı tutma, erteleme
Taltif : Gönül alma, ödüllendirme
Tariz : Üstü kapalı tenkit, iğneleme, suskun durma
Tard : Kovma, çıkarma, sürme
Tasnî : Uydurma, yakıştırma, yapma
Tasnif : Sınıflandırma, bölümleme
Tasrih : Belirtme, açıkseşik söyleme
Tavsif : Nitelendirme, vasıflandırma
Tasvib : Doğru bulma, onaylama
Tavzîf : Ödevlendirme, görevlendirme
Tazammun : Kapsama, içine alma
Teâdül : Denklik, denkleşme
Teahhür : Gecikme
Tebaruz : Belirme, görünme
Tebellür : Billûrlaşma, belirme
Teberrüd : Soğuma
Teberrük : Uğurlu sayma, mübarek görme
Tebeyyün : Belli olma
Tebşir : Müjdeleme
Tecerrüd : Soyutlanma, sıyrılma
Tecezzi : Parçalanma, küçülme
Tecrid : Soyutlama, yalıtma, ayırma
Tecviz : Uygun bulma, caiz görme
Tecziye : Cezalandırma
Techiz : Donatma, donatım
Tedennî : Gerileme, aşağılama
Tediye : Ödeme, eda etme
Tedris : Öğretme, öğretim
Tedvir : Çevirme, döndürme
Tedvin : Kitap haline getirme
Teeddüb : Utanma, sıkılma, çekinme
Teahhür : Gecikme
Teessüs : Kurulma, kökleşme, temelleşme
Tefeyyüz : İlerleme, yükselme, feyiz bulma
Tefrik : Ayırma, ayırtetme
Tegafül : Gaflet, anlamazlıktan gelme, bilmez görünme

Tehalük : Çok isteme, çok rağbet
Teheyyüc : Coşma
Tehir : Erteleme, geciktirme
Tekamül : Evrim, gelişim
Tekaüd : Emekliye ayrılma
Tekâyâ : Tekkeler
Tekevvün : Meydana gelme, oluşma, var olma
Tekzib : Yalanlama
Telakki : Anlayış, görüş
Temdit : Uzatma, sürdürme
Temerküz : Birikme, bir yerde toplanma
Temessül : Özümseme, benzeşme, cisimleşme
Temrin : Alıştırma
Tenakus : Noksanslaşma, eksilme
Tenakuz : Çelişki, anlam aykırılığı, kişinin bir sözünün diğerine uymaması
Tenevvü : Çeşitlenme, çeşitlilik
Tenevvür : Aydınlanma
Tenmiye : Artırma, geliştirme
Tensib : Uygun görme
Tensik : Düzenleme, düzeltme
Tenvîr : Aydınlatma
Tereddi : Yozlaşma, soysuzlaşma
Terettüb : Sıralanma, sırası gelme, gerekme
Terekküp : Oluşma, karışıp birleşme
Terennüm : Şakıma, şarkı söyleme
Terettüp : Düşme, gerekme, sıralanma, icap etme
Terfih : Refaha kavuşturma, gönendirme
Tervîç : Destekleme, tutma, revaç verme
Teseül : Dilenme
Tesanüd : Dayanışma, omuzdaşlık
Teşdid : Şiddetlendirme, kuvvetlendirme
Teşmil : Yayma, kapsatma, genişletme
Tetâbuk : Uyuma, denk düşme
Tetebbu : Araştırma, inceleme
Tevali : Birbiri arkasından gelme, devam etme
Tevafuk : Uyuma, uygun gelme
Tevakkuf : Bekleme, durma
Tevbih : Paylama, azarlama
Tevdi : Verme, bırakma

Teveccüh : Yönelme, yakınlık, yanaşma
Tevfikân : Uyarak, uygun olarak
Tevlîd : Doğurma, doğurtma, sebep olma
Tevsî : Genişletme, yayma
Tevzî : Dağıtma, paylaşırma
Tezahür : Belirme, ortaya çıkma, görünme
Tezayüd : Artma, çoğalma
Tezyîd : Artırma, çoğaltma
Tüfeylî : Asalak, parazit
– U –
Umde : Prensip, ilke
Usat : Asiler, zorbalara
Usret : Zor durum, güçlük
Uzuv : Uzv, organ
– Ü –
Ülfet : Dostluk, arkadaşlık, alışma, geçinme
– V –
Vabeste : Bağlı, ilgili
Vâhime : Kuruntu, eseri
Vaad : Sözverme, üstlenme
Vâkânüvis : Eskiden olayları saptayan dev-
let tarihçisi
Vakfe : Duruş, durak
Vaki : Olmuş, geçmiş
Varaka : Tek yaprak, yazılı kâğıt
Vârid : Gelen, vâsıl olan, erişen
Varide : Olabileceği akla gelen, olan, söy-
lenen
Varidat : Gelir, gelirler

Vazih : Açık, aydın, belli
Vazî'ül-yed : El koyan, eline alan
Vecaib : Ödevler, boyunborcu, gereken
Vecih : Yüz, çevre, tarz, yol
Vazif : Vazifeler, ödevler
Vesait : Vasıtalar
Vikaye : Koruma, kayırma, gözetme
Vukuf : Anlama, bilme, haberli olma
Vüsat : Genişlik, bolluk, imkân
Vustâ : Orta, ortada bulunan
(Kurûn-u Vusta : Ortaçağ)
– Y –
Yağmager : Yağmacı, çapulcu
Yekâhenk : Aynı ahenkte
Ye's : Elem, keder, ümitsizlik
– Z –
Zahib : Uyan, bir fikre kapılan
Zahir : Görünen, belli, görünüş
Zaid : Artan, artıran, artı, fazla, gereksiz
Zail : Yok olma, geçen, sona eren, devamlı
olmayan
Zecri : Zorlayıcı
Zehab : Sanı, bir fikre kapılma
Zemm : Yermeye, kınama, ayıplama
Zevaid : Fazlalıklar, fazla şeyler
Zevat : Kişiler, zatlar
Zeyl : Ek, ilâve, devam
Zimni : Üstü kapalı, alttan, dolayısıyla
Zuhur : Görünme, baş gösterme

ISBN: 975-7479-72-1 (Tr.No)
ISBN: 975-7479-74-8 (2.Cilt)